

ప్రస్తావన

ఏమి నము: ప్రణవాభాయ శుద్ధజ్ఞానైక మూర్తయే | నిర్మలాయ ప్రకాశాయ దక్షిణామూర్తయే నమః

శ్రీమన్మహాదేవుని కాలచక్రమునం దొక మానవ సంవత్సరము గతించినది. అనంతమైన కాలచక్రసంభ్రమణమున కాద్యంతములు మహాదేవుని మాయాలీలలును గోచరములగుచుండును. బ్రహ్మాండభాండ సంభృతము లైన ఖగోళములు భూతజాలములు మహాదేవుని దివ్యమహిమను బోధించుచున్నవి. ఆదిత్యమండలములు - తారాగణములు - గ్రహరాసులు - దివ్యస్వరూపములు - దురవగాహమైన మహాదేవుని పరమార్థస్వరూపమును బోధించు చున్నవి. లీలాసూత్రధారుని మహానాటక ప్రదర్శనమున కాద్యంతములు కనుపట్టవు. మహావృన్తతి యంతయును కాలచక్రమునం దనవరతము సంభ్రమణము చేయుచున్నది. జీవజాలములు జ్ఞానానందమును బొంది యాస్మానందము ననుభవించుటకు దాల్చిన భౌతికస్వరూపములను తలచునపుడు విభ్రమము గలుగుచుండును. ఆకాశతత్త్వము పృథ్వీతత్త్వముగఁ బరిణమించుటయును, పృథ్వీతత్త్వమునం దాకాశతత్త్వము ప్రభవించుటయును విచిత్రరచనలు. ఈ విచిత్రరచనయందు గలిగిన స్వరూపములకును గలుగనున్న స్వరూపములకును నాద్యంతములు పరబ్రహ్మస్వరూపమునందు గోచరంబులు. గోళములు భస్మములయినవి. మహాసముద్రములు మహానగములుగ మోతినవి. దారుణారణ్యములు ఖనిజములై నవి. భూఖండములు సముద్రములై నవి. జీవసమూహములు ఖండాంతరము లై నవి. ఈమహాపథమునం దనంతనామరూపములను దాల్చుచు జీవము స్వకర్మబద్ధమై సంచారమును జేయుచున్నవిధమును జీవస్వరూపములు విశదముచేయుచున్నవి. అనంతములైన జీవజాతులు పుట్టి గిట్టినవి. ప్రపంచావృతములైన సూర్యరములు - జలచరములు - భూచరములు - భేదరములు - మూసవంశములు మన్వంతరక్రమమును విశదముచేయుచున్నవి. ఏకేంద్రియవిశిష్టమైన జీవకణమునందును, దశేంద్రియవిశిష్టమైన నరునియందును, సర్వేంద్రియవిశిష్టమైన నారాయణునియందును, అనంతమైన చిప్పవాహము గోచరంబగుచున్నది. ఒకప్రదేశమునగా దొకకాలమునం దొకపాత్రిమునందు విశ్వప్రకరణ మంతయును పండితులకు గోచరంబగుచు జ్ఞానోపదేశమును జేయుచుండును. స్వాభిమానపరాయణులకు విశ్వప్రకరణమునందు స్వప్రయోజనములు మాత్రమే గోచరంబగుచుండును. దారుణసంగ్రామములు గలిగినవి. మహాసామ్రాజ్యములు నశించినవి. జాతులు గతించినవి. ప్రళయములు సంప్రాప్తములైనవి. కలిపురుషనాటకము యథాప్రకారము సాగుచున్నది. ఈ నాటకరంగమునందు యగముల ప్రదర్శనమువలె సంవత్సరవృత్తాంతరూపప్రదర్శనమును మానవకోటికి జ్ఞానోదయమును జేయుటకు జాలియున్నను జ్ఞానోదయము మాత్రము గలుగకున్నది. ఐరోపాసంగ్రామము ప్రపంచస్థితిని తాబమాటుచేసినను శాంతిస్థాపనమునకు సాధనభూతము గాజాలని విధమును గతిసునెత్సరవృత్తాంతము విశదముచేయుచున్నది. మహాసంగ్రామము పేరునకు ముగిసినను యూరపురాజ్యముల కాత్మిశాంతి గలుగలేదు. బ్రిటీషు సామ్రాజ్యాధికారులకు సామ్రాజ్యవిస్తరణాభిలాషము తఱుగ లేదు. బ్రిటీషురాజ్యాధికారులు ఐర్లాండు ఈజిప్టులపట్లను సానుభూతినిఁ జూపినను భరతఖండముపట్ల నిర్బంధవిధానము సవలంబించు చున్నవిధమును దుర్మతిసంవత్సరవృత్తాంతము విస్పష్టముచేయుచున్నది.

ప్రభవాదిసంవత్సరములం దరిష్టదాయకములుగ గణుతింపబడెడి ఇకారాస్త వర్షసప్తకమునందు దుర్మతిగతించినది. దుందుభి ప్రారంభమైనది. ఈ వర్షసప్తకమునందుఁ గాశయుక్తికి రాజు శుక్రుడు. సిద్ధార్థ కథారి కుజుడు. రాద్రి కశుసు రివి. దుర్మతి కేలిక కని. దుర్మతి కధీశుడు బుధుడు. ఇకారాంతసప్తకమునం దైర్వదుర్మతి ఫలమును దైవజ్ఞు లిటులు నిర్దేశించిరి:-

దుందుభిసంవత్సరమునకు రాజబుధుడు, ఫలము:-

రాజకోపము దుఃఖము మధ్యవృత్తి
 దుందుభి అపరసస్యవృద్ధి: నై న్యాధిపతిఫలము:-
 సంవత్సరము వాతాహావర్షము సస్యఫలసమృద్ధి

లోకపీఠ; అర్హాధిపతిఫలము:-అర్హాభివృద్ధి సస్యాభి
 వృద్ధి ముంచివానలు; దైవక్షాధిపతి ఫలము:-దైవక్షా
 గౌరవము, మేఘాధిపతి ఫలము:-మహావృష్టి ఆశనిపా
 షాణవృష్టిపాతము. ముత్రిగురుప్ర; ఫలము-ముంచివ టలు
 ముంచివానలు రాజసౌఖ్యము; గ్రామపాలకుడు; ఫలము:-
 గ్రామసౌఖ్యము గ్రామపాలకసౌఖ్యము. సస్యాధిపతి రవి;
 ఫలము:-సస్యసమృద్ధి ఈతిభయము; పురోహితుడు;
 ఫలము:-గోశ్రాహ్లానుభవము, సస్యవృద్ధి:-ధాన్యాధిపతి
 శుక్రుడు; ఫలము:-అతివృష్టి, సుభిక్షము, ఆరోగ్యము.
 రసాధిపతి కుజుడు. ఫలము-తిలతైలసమృద్ధి రజతసమృద్ధి.
 నీరసాధిపతి శని. ఫలము - లోహము దూది కొమ్మలు
 మాంసములధరలు పెరుగుట. పరీక్షకుడు శని; ఫలము-
 హరీక్షకులకు మాంధ్యము ఆనర్హము అల్పవృష్టి కృష్ణ
 ధాన్యసమృద్ధి. గణకుడు చంద్రుడు; ఫలము:-గణకుల
 వృద్ధి, సస్యసమృద్ధి రాజనీతిరక్షణము. పశుపాలకుడు
 బలరాముడు; ఫలము-సస్యజలకృణసమృద్ధి, సుభిక్షము.
 దుందుభిసంవత్సరమునందు కన్యారాశియందు గురుశని
 రాహువులకును బుధరవులకును సమకాలసంచారము
 గలదు. తులారాశియందు గురుశుక్రులకు సమకాల
 సంచారము గలదు. కుజశనిలకు కుజగురువులకు సుస
 ప్రకదోషము గలదు. ఈ దుర్వ్యోగములకు కలహము
 దుర్భిక్షము వ్యాధిపీడ రాజపీడ యుద్ధము దుఃఖము
 ఫలములు. సంవత్సరసామాన్యఫలము:-

శ్లో: సవ్యసప్త్యేశ్చసంఘాఙ్గా ధాత్రి దుందుభివత్సరే |
 రాజాభి: పాల్యతే పూర్వ దేశేశ్వరవివాళం ||

దుందుభి సంవత్సరమునందు శుభగ్రహమైన
 బుధుడు రాజ్యాధిపతి సేనాధిపతి అర్హాధిపతి మేఘాపి
 పతిగ నున్నారు. సామాన్యఫలము:-యుద్ధారిష్టములు
 గలిగినను, సస్యసమృద్ధి-వర్షసమృద్ధి-పశువృద్ధి - గలుగు
 వనియును తిలధాన్యకుల ధరలు తగ్గుననియును దైవ
 లు విర్ణయించుచున్నారు.

కాలమహాస్రవంతియం దొకసంవత్సర వృత్తాం
 తము బుద్బుదప్రాయముగనుండును.
 కాని యొకబుద్బుదమునందే ప్రాజ్ఞులకు

విశ్వస్వరూప మంతయును గోచరం బగుచుండును. విశ్వస్వ
 రూపమణుప్రసంధునలె మహామేరుప్రసంధును సర్వలక్షణ
 సమన్వితమై విలసిల్లుచుండును. దివ్యదృష్టితో నొక ట్టణ
 మాత్రము విశ్వరూపసందర్శనమును జేయునపుడు కాల
 తత్త్వము గోచరంబగుచున్నది. దివ్యదృష్టితో మహాకాల
 స్వరూపము సవలోకించునపుడు భారతరణక్షేత్రమునందు
 విజయునకు గలిగిన విపాదయోగమే భౌతిక యోగబద్ధమైన
 మానవహృదయమునందు గలుగుచుండును. సృష్టిస్థితి
 సంహారస్వరూపమైన పరమేశ్వరుని లీలలు మహానురాగ
 వ్యామోహభయములకు గారణంబు లగుచుండును. ఒక
 ట్టణమునందు విశ్వమునం దనంతములైన జీవములు
 పుట్టుచు గిట్టుచునున్నవి. జీవకణము నావిర్భవించిన యాశా
 మోహమే త్రిమూర్తులను సయిత మావిర్భవించు
 ప్రపంచ నాటకమును నడుపుచుండును. అశా
 మోహిని త్రిభువనములను కీలుబొమ్మలనువలె ద్రిప్పించు
 నవరసభరితమైన మహానాటకము నాడించుచున్నది.
 నాటకరంగములందు ప్రేమపాత్రలు వీరపాత్రలు కరుణ
 పాత్రలు క్రూరపాత్రలు స్వలంకారమున కనురూప
 ముగ నాటకము నాడుచు సంశ్లేఢానము నొందు
 చుండును. గత సంవత్సరమునం దెందఱో మానవలోభ
 మున కాహుతులైరి ! ఎందఱో యుద్ధములకు గురియైరి !
 ఎందఱో మహారోగములకు బలియైరి ! ఎందఱో ఆకస్మిక
 కారణముల కర్పితులైరి ! ఈ మరణసంఖ్యను దలచి
 నపుడు హృదయము కంపము నొందుచున్నను మానవ
 పౌరుషేయము మాత్రము మహారాజ్యాధిపత్యమును
 నహించుచున్నది. ఈ పౌరుషము వర్తమానయుగము
 నందు గలుగ జేయుచున్న మహాభీభత్సము తత్త్వజ్ఞులకు
 మహావిపాదమును గలుగజేయుచున్నది. ప్రకృతిశాస్త్ర
 జ్ఞులు భూతవశీకరణసాధనములను నిర్మించుచు సర్వజ్ఞత్వ
 మును బూరుచున్నారు. ధీరులు జాతీయాభిమానపర
 వశులై విశ్వాధిపత్యమును గోరుచున్నారు. పండితులు
 స్వభావాభిమాననిరతులై స్వజాతీయప్రయోజనములను
 ఘోషించుచున్నారు. ప్రజలు భోగాభిలాష పరాయణు
 లు విశ్వవశీకరణమును గోరుచున్నారు. శాస్త్రములు
 కళలు మానవధర్మాభ్యుదయనామమునను మానవధర్మ
 సంహారమునకై వినియోగపడుచున్నవి. శాస్త్రపరిశోధ
 నలు- సహజసంపదలు- ధర్మాభిమానము- మానవధర్మ
 సంహారమునకు వినియోగపడుచున్న విధమును గతించిన

మహాసంగ్రామము సువ్యక్తము చేసినది. నాలుగేండ్లలో చిరకాలసంవర్ధితములైన సంపదలు నశించినను- ప్రజలు హరించినను- ధర్మములు పోయినను- ప్రపంచహృదయమునకు శాంతి గలుగలేదు.

ప్రపంచహృదయమునందు కష్ట కాలమునందు గలిగిన విరాగము స్మశానవై రాగ్యముగఁ పరాపహరణము బరిణమించినది. సాశ్చర్యజాతులయందహమహమిక పెరుగుచున్నది. మహా

త్పిష్ట వర్ధిలుచున్నది. భోగాభిలాష విజృంభించుచున్నది. మానవదృష్టి బాహ్యదంబరములందు లగ్నమగుచున్నది. భాగ్యభోగ్యరాధనమునందు గల యభిమానము ధర్మరాధనమునందు గలుగలేదు. పరజనులు పరదేశము పరద్రవ్యము ప్రపంచశాంతికి బదులు ప్రపంచసంహారమునకు వినియోగపడు చున్నవి. బాహ్యసాధనమగ్నమైన మానవహృదయము నాంతరంగిక సాధనమునకు మఱల్పుట ప్రపంచశాంతికి సాధనముగ నున్నది. పరమేశ్వరుడు, వ్యక్తులును జాతులును పరాపేక్షలేకయే సుఖముల ననుభవించుటకు సదుపాయములను గల్పించినను, మానవహృదయమునకు పరావలోకనమే సుఖసాధనముగ గన్పించుచున్నది. పరద్రవ్యాకర్షణము పరదేశాక్రమణము పరవాణిజ్యాకర్షణము సుఖసాధనములుగ బరిణమించినవి. సామ్రాజ్యములకు సంపదలకు పరిశ్రమలకు వాణిజ్యమునకు విశీతాకృతు లేర్పడినవి. మహాసామ్రాజ్యములు పెరిగినవి. కోటిశ్వరులు పడగలేత్తిరి. వర్తకశేఖరులు విజృంభించిరి. లోకమునందు శాంతికిబడలు సంరంభము పెరిగినది. మానవదృష్టి బాహ్యసాధనములందు లగ్నమగునంత వఱకు సంరంభము పెరుగుచుండునని లోకానుభవము విశదము చేయుచున్నది. మానవదృష్టి బాహ్యసాధనములనుండి యాంతరంగిక సాధనములకు మఱలునపుడే లోకమునకు శాంతియును సుఖమును గలుగునని తత్త్వవేత్తలనాదినండియును బోధించుచు లోకకల్యాణమునకుఁ దోడ్పడుచుండిరి. మహర్షులు సుఖమునకు శాంతికి మానవహృదయమును భౌతికప్రపంచమునుండి యాధ్యాత్మికప్రపంచమునకు మఱల్పుటయే పరమసాధనమని బోధించుచుండిరి. ఆ బోధామృతమును గ్రోలిన భారతహృదయము కష్టకాలమునందు సముతము శాంతి ననుభవించగలిగినది. గాంధీమహాత్ముడు భారతహృదయమునందవ్యక్తముగ నున్న యాధ్యాత్మిక సాధనమునే అసహ

యోద్యమ స్వరూపమునను సువ్యక్తముచేసి భారతభూమియందును ఇతర రాజ్యములందును సుస్థిరశాంతిని స్థాపించుటకు బూనుకొనెను. భారతహృదయస్వభావము నెఱుంగని పాశ్చాత్యులకును స్వదేశీయులకును గాంధీమహాత్మునిభావములు విపరీతములుగదోచుటయునువారు నిర్బంధప్రస్థానమునకు ధ్వజమెత్తుటయును సహజము. భాగ్యభోగ్యములందు మునిగి తేలువారలకు కాపీనధారణము పరిహాసపాత్ర మగుట సహజము.

సర్వావృతంబై మహాస్తంభనమునకు గారణంబైన భౌతికపాశబంధములను నడలించి భారతదేశమోక్షమును జేయుటకు గంకణమును గట్టుకొనిన గాంధీమహాత్ముడు రాజద్రోహిగ దండింపబడెను. వేలకొలదిభారతపుత్రులు బంధనములపాలయి స్వరాజ్యాశ్రమములందు విశ్రమించుచు స్వరాజ్యమంత్రమును జపించుచున్నారు. దేశభక్తుడు వేంకటప్పయ్యపంతులు శాంతిసంక్షేప వ్యాజమున నిర్బంధము ననుభవించుచున్నాడు. సాధు పుంగవుడు గాంధీమహాత్ముడు రాజద్రోహమునకు దండనము ననుభవించుచున్నాడు. భారతభూమికి దుర్మతిసంపత్సర మన్వర్థభావమును వహించిన విధముచు నిర్బంధములును దేశపరిస్థితులును ఈతిభాధలును విశదముసేయుచున్నవి. కష్టములతోను నిర్బంధములతోను ఆరంభమైన దుందుభిసంపత్సరము శుభములతోను స్వాతంత్ర్యముతోను నంత మొందుటకు పరమేశ్వరుడును గ్రహించుగాత !

సంపత్సరాదినంచిన సకాలమునకు బ్రచురింపజాలనందుల కాంధ్రమహాజనుల మదుదుభి సంచిక న్నలను వేడుచున్నాము. సంపత్సరాదినంచినయందు రాజకీయ మతనైతిక సాంఘిక సారస్వతవిషయములకు సంబంధించిన వ్యాసములు గలవు. దేశభక్తులు-విద్వాంసులు-విద్యాధికులు-బంధనముల పాలుయున్నపుడు వారి భావసంజాతమైన సంచికయును సంకుచితాకృతిని దాల్చుట సహజము. రాజకీయవేత్తలు పట్టాభిసీతారామయ్యగారు అసహాయోద్యమవ్యాపనమును గురించి వ్రాసిన వ్యాసము సంశయాత్ముల సందియములను బాపగలదు. ఆంధ్రరాజకీయచరిత్రము, ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము, స్వరాజ్యసంపాదనము, నాటక లక్ష్మ్య సమన్వయము, ఆంధ్రగద్యనాటకములు, బడితోటలు, తిక్కన కవిత్యము, కవితత్త్వము, మనుచరిత్ర

విమర్శనము, ఆత్మీయ స్వారాజ్యము, ప్రాచీనాంధ్ర, నాకాజీవనము, భారత స్వరాజ్యాదర్శము, పాలకునికి సామనాధకవి, కాళింగులు, యుద్ధమల్లుని బెజవాడ శాసనము, ఆనవేముని ఉప్పగల్లు శాసనము మొదలగు రాజకీయ మత సాంఘిక నారస్వత చారిత్రాత్మక వ్యాసములు గలవు. కవిశేఖరులు రచించిన రసభావ సంపన్నములైన పద్యములును గలవు. పద్యములు వ్యాసములు ప్రజాహృదయము నావరించిన స్వాతంత్ర్య ధర్మ వికాసమును మహాప్రబోధమును మాతృభాషాభిమానమును సేవాభిలాషను తెలుపుచున్నవి.

మాప్రయత్నములకు దోడ్పడుచు సంచితకౌపయోగమును పెంపొందించిన వ్యాసలేఖకులకు పరమ కృతజ్ఞులము.

దేశమోక్షమునకై స్వయముగ నిర్బంధము ననుభవించిన దేశభక్తుల పటములు ఈసంచికయందు ప్రచురింపబడినవి. గాంధీమహాత్ముడు దేశభక్తి వేంకటప్పయ్య పంతులు దేశబంధు చిత్తరంజనుదాసు మొదలగు ప్రముఖులపటములతో బాటు దేశమోక్షమునకు స్వీయ స్వేచ్ఛను సమర్పించిన దేశ సేవకులయొక్కయును చిత్రపటములును కొన్ని గలవు. శ్రీకృష్ణజన్మస్థానములందు నివసించుచున్న యాంధ్రధీరుల పటముల నన్నిటిని ప్రచురింపదలపెట్టి యుచు పటములందక ప్రచురింపజాలనందులకు చింతిలుచున్నాము. జాతీయవిద్యాభ్యుదయమునకై జీవితమును ధారవోసి ఆంధ్ర దేశమునం దంతటను పూజ్యతను గడించిన శ్రీయత కోపల్లి హనుమంతరావుగారి పటమును నిందుగలదు. దేశోద్ధరణమున కాత్మసమర్పణమును జేసిన భారతమహిళల పటములు గలవు. గతసంవత్సరము

నందు భరతవర్షమును సందర్శించిన శ్రీ యువరాజుపటమును, సంవత్సరవృత్తాంతమునందు విశేషాంశముగ బరిణమించుటవలనను, ముద్రింపబడినది. తగిన యవకాశములును సదుపాయములును గలుగక ఇతరపటములను ముద్రింపజాలనందులకు దేశాభిమానుల మన్ననలను వేడుచున్నాము.

ముఖపటమునందు శ్రీ గోపాలకృష్ణుని విగ్రహము గోపికావృతమై యున్నటులు ముద్రింపబడినది. గోపాలుడు వేణుగానముతో ధర్మనాదమును దిగంతములందు బూరించుచు ఇతర పటములు విశ్వ సమ్మోహమును గలుగజేయుచున్నాడు. కారాగృహమునందు బుట్టి నంద ప్రజమునం దజ్ఞాతవాసమునుచేసి మహాయోగపరాయణుడై ధర్మోద్ధరణమును జేసిన శ్రీకృష్ణుడు మహాయోగీశ్వరేశ్వరుడు. ధనుర్ధరుడైన పార్థుడు యోగమూర్తియైన శ్రీకృష్ణసహాయమునను మహాభారత యుద్ధమునందు విజయమును బడసెను. ద్వాపరయుగము నందువలె కలియుగమునందును గోపాలుడు వేణునాదమును జేయుచు ధర్మోపదేశమును జేయుచున్నాడు. గోపికలు రాటములగానమును వేణునాదముతో మేళి గొప్పుచు శాంతిప్రదమైన విజయధ్వజస్థాపనమును జేయుచున్నారు. గాంధీమహాత్ముడు ధర్మవిజయస్థాపనమునకు ఘోరమైన ధనుర్ధారణమును వదిలి సౌమ్యమైన రాటధారణము నాదేశించుచు నవయుగధర్మసంస్థాపనమును జేయుచున్నాడు. భారతీయులు గాంధీమహాత్ముని యాదేశమును బాలించి రాటధారణమును జేసి శాంతిప్రదమైన సుహావిజయమును శ్రీకృష్ణపరమాత్మానుగ్రహమునను బడయుదురుగాత!

శ్రీ. యత్రయోగీశ్వరో కృష్ణో యత్రపార్థో ధనుర్ధరః తత్ర శ్రీ ర్విజయో భూతి రువా నీతి గృతి ర్మమ.
ఓమ్ తత్సత్.

ప్రపంచప్రవృత్తి

ఉ. ఒల్లరు నిర్జరేంద్రపద * మొల్లరు బ్రహ్మపరమంబు నొండొగా, నొల్లరు చక్రవర్తిపద * మొల్లరు సగ్వరసాధికత్యము
న్నొల్లరు యోగసిద్ధి మఱి * యొండు భవంబుల నొందనీనీ, సల్లలితాంఘ్రి రేణువుల * సంతి నొందినధన్యు లెప్పుడున్.

భాగ. ద. పూ. ౬౮౦.

ప్రపంచస్వరూపవిలాసమయ మైన ప్రపంచప్రవృత్తి
విస్మయమును గలుగఁజేయుచుండును. అనంత
రూపములు వివిధదేశములు నానాజా
తిత్వము తులు బహుభావము భిన్నమతములు
అనేకత్వము సృష్టియందు వ్యక్తిత్వమును ప్రతిపాదించు
చున్నవి. పరమాణువు మొదలు పరబ్ర
హ్మమువఱకునుఁ గల పదార్థప్రపంచమునందంతటను
పరమార్థతత్వము యోగములకు గోచరం బగుచుండును.
చీమయందువలె బ్రహ్మయందును శుద్ధసత్యబుద్ధస్వరూ
పము యోగులకుఁ గనఁబడుచుండును. దేశకాలపాత్రా
వరణములు పరమార్థసందర్శనమునకుఁ బ్రతిబంధకములు
గావని మహాత్ములు లోకోద్ధరణముకొఱకుబోధించి ప్రపం
చవికాసమునకు ధర్మసంఘాపనను జేయుచుందురు. అనంత
బ్రహ్మాండభాండమునందు గల సకలపదార్థములును పండి
తులకు సమభావమును బోధించుటకు వినియోగించును
గాని భేదభావమును గల్పించుటకు వినియోగింపవు భూ
ర్భువాదిలోకములు- ధ్రువోష్ణసమప్రదేశములు- పూర్వా
పరకాలములు- కృష్ణపింగళశ్వేతమానవజాతులు- అండజ
పిండజోద్భిజ్జములు - సకలచరాచరప్రపంచము- పండితు
లకు పురుషార్థసిద్ధికి సాధనములు. ధర్మార్థజితమైన యర్థము
కామము మోక్షము పురుషార్థములు. చతుర్విధపురుషార్థ
సిద్ధియే పరమార్థసిద్ధి. ఈమహా సామ్రాజ్యయోగప్రాప్తికి
సంసారచక్రమునందు జీవమున కనుభూతమైన ధర్మ
సంస్కారమును మహాబ్రహ్మాండపురాణ మనంతముఖ
ముల విశదము చేయుచున్నది. కాని మానవహృద
యావృతంబైన సమ్మోహము ధర్మవిముఖత్వమునకును
నశాంతికిని గారణంబగుచు మహాసంక్షోభమును గలిగించు
చున్నది. సంక్షోభావృతంబైన గతసంవత్సరవృత్తాంతా
వలోకనమునకు ప్రపంచపరిస్థితుల సింహావలోకన మవస
రము.

శ్లో. సత్త్వానురూపా సవ్యసృశ్రద్ధా భవతి భారత

శ్రద్ధావయోఽయం పురుషః యోయచ్ఛ్రద్ధా స్సపివ సః.

ప్రపంచమునందు సకలజీవములును స్వకర్మకను
రూపములైన ఫలము ననుభవించుచున్నవి. తామస్వకర్మకు
తామస్ఫలము- రాజస్వకర్మకు రాజస్
ఫలము- సాత్త్వికకర్మకు సాత్త్విక
ఫలము- గలుగుట సహజము. భాగ్య
రాధకులకు భాగ్యము గలుగును.
యద్ధారాధకులకు యద్ధము గలుగును. ధర్మారాధ
కులకు ధర్మము సంప్రాప్త మగును. మోక్షకాము
లకు మోక్షము లభించును. ప్రపంచప్రవృత్తియందు
వ్యక్తులకును జాతులకును స్వీయసంస్కారమున కను
రూపమైన ఫలము గలుగునుగాని సంస్కార వ్యతిరేకమైన
ఫలము గలుగదు. రాజసబీజములు గల తేలిమియందు
సాత్త్వికసస్యములు ఫలింపవు. యూరపు రాజ్యములు
చిరకాలమునుండియును పెంచి పోషించిన రాజసతామ
సబీజములఫలము నిపు డనుభవించుచున్నవి. పాశ్చాత్య
రాజ్యముల నావహించిన మమకారాహంకారములకు
ఫలమును ప్రపంచ మిపు డనుభవించుచున్నది. యూర
పురాజ్యములకు గలిగిన భౌతిక సామ్రాజ్యాధిపత్యాభి
లాష మహాసంగ్రామములకును హత్యలకును సాధనముగ
బరిణమించినది. ప్రపంచేలిహాసములందు గలించిన నాలుగు
శతాబ్దముల చరిత్రమును పరమవిషాదమును గలుగ
జేయుచున్నది. పాశ్చాత్యరాజ్యముల వ్యాపారలోభము-
రాజ్యలోభము-మతలోభము-పరమానర్థములకు గారణం
బైనది. వ్యాపారలోభము పరదేశహరిశ్రమలను పాడు
చేసినది. రాజ్యలోభము పరదేశస్వాతంత్ర్యమును దగ్ధము
చేసినది. మతలోభము పరమతధర్మములను నాశనము
చేసినది. పాశ్చాత్యజాతులు లోభపరవశులై చేసిన
మహాపరాధములకు ఫలము నిపు డనుభవించుచున్నవి.
హరిహరాదులకైనను స్వకర్మఫల మవశ్య మనుభో

వ్యము. నాగరికనామమునను పాశ్చాత్యజాతులు గావించిన సంక్షోభమును ధర్మహానియును వర్ణనాతీతములు. పాశ్చాత్యుల క్రమించిన దేశములందు స్వదేశ వాసులకు పుట్టుకలు పోయినవి. అమెరికాయందు రెడ్డిండియనులు విలయము నందిరి. ఆస్ట్రేలియాను దాదిమవాసులు నాశనము నొందిరి. ఆఫ్రికాయందు స్వదేశవాసులు హత్యలకును క్రౌర్యములకును సాలయిన విధము లొక విఖ్యాతము. గనులయందును తోటలయందును స్వదేశులనుభవించెడి హింసలు దేవున కెఱుక. పనివాండ్రవేళ్లను నఱుకుచుండిరి. చేతులను తెగగొట్టించుండిరి ఘోరహింసల పాలు చేయుచుండిరి. మంచినీలములు తెల్లవారికి మన్యస్థలములు నల్లవారికి- నివాసస్థలములు. ఈఖండములు స్వదేశులకు విదేశములును విదేశులకు స్వదేశములును నైనవి. కారణము శ్వేతజాతుల స్వార్థపరత్వము. తెల్ల ఆస్ట్రేలియా-తెల్ల ఆఫ్రికా-తెల్ల అమెరికా-తెల్ల ఐరోపా-ప్రపంచమునందు సిరపడినవి. దైవానుగ్రహమువలనను ఆసియా మాత్రము పూర్తిగా తెల్ల ఆసియాగాక కొంతకు కొంత నల్ల ఆసియాగ నిలిచియున్నది. ఈయన్యాయాక్రమణమునకు తెల్లజాతు లవలంబించిన దుర్ణయములు-మాయోపాయములు- ధర్మాత్ముల హృదయమునందు పరమసంతాపమును గలుగజేయగలవు. శ్వేతజాతులు సరదేశాక్రమణమునకును పరద్రవ్యాపహరణమునకును ఆత్మవిక్రయమును జేసకొనినవి. ఆత్మవిక్రయముతో నన్నిధర్మములును నశించి స్వార్థపరత్వము మాత్రము నిలిచియున్నది.

ఆసియాఖండ మాదికాలమునుండియును యూరపురాజ్యముల సౌభాగ్యమున కాధారముగ నుండెను. గ్రీసు రోమక రాజ్యముల సౌభాగ్యమున కాసియాఖండ సంపదలు పరప్రతిఘటనము మూఢారములు. రోమకపై న్యము లాసియాఖండమునందు సర్వసహారమును జేయుచు సర్వసంపదలను స్వస్థలమునకు జేర్చుచుండినవి. ఆసియాసంపదలు రోమనులందు భాగ్యభోగాభిలాషను వృద్ధిచేసి లోభవశులను జేసినవి. రోమను రాజ్యాధికారమును ప్రతిఘటించిన ప్రజలకు వారెంతటి మహాచుభావులైనను రాజద్రోహదండనము సిద్ధముగ నుండెను. మహాత్ముడు ఏనుక్రీస్తు గాజద్రోహమునకుగాను శూలార్పితమైన ఇతిహాసము

ప్రజలుపడిన బాధలకు పరమప్రమాణముగ నున్నది. ఆకథయే 1922 వ సంవత్సరమునందు బ్రిటిషుసామ్రాజ్యమునందు నడుచుచున్నది. రోమనుస్త్పతులను రోమను సంస్కారమును నవలంబించిన పాశ్చాత్యసామ్రాజ్యము లీ స్వాతంత్ర్యయుగమునందు సయితమాదిండనవిధానము నవలంబించుటయందు విచిత్రము లేదు. రోమచురాజ్యము నందు పై న్యములు రాజ్యమును సంపాదించినవి. వ్యాపారమునుపోషించిన. సామ్రాజ్యమును సుసంపన్నము చేసినవి. ఆతిత్రమే- వర్తమానకాలమునందు బ్రిటిషు సామ్రాజ్యమునం దవలంబింపబడుచున్న విధమును భారతదేశ వ్యవహారములు సువ్యక్తము చేయుచున్నవి. బ్రిటిషుభారత సామ్రాజ్యమును వాణిజ్యమును ప్రతిభను పై న్యములు రక్షించుచు పోషించుచున్నవి. ప్రజాహృదయమునందు ప్రబోధము గలిగినపుడు పై న్యబలములు తాత్కాలికముగ నిష్పంధింపగలిగినను కాలక్రమమున సామ్రాజ్య సంరక్షణమునకు నిరుపయోగములై సామ్రాజ్యంతర్భాగములు విడిపోవును. రోమను సామ్రాజ్యచరిత్రము ప్రత్యక్ష ప్రమాణముగ నున్నను సామ్రాజ్యాభిమానులకు జ్ఞానోదయము గలుగని విధమును అధికారుల నిరంకుశవ్యవహారములు విశేషముచేయుచున్నవి. షలస్తీసునందు పందొమ్మిది శతాబ్దములకుఁ బూర్వము క్రీస్తు మహాత్ముడు ప్రతిపాదించిన ధర్మేతిహాసమునే గాంధీమహాత్ముడు 1922 సం॥ రమునందు భరతిఖండమునందు ప్రతిపాదించుచున్నాడు. అనేక శతాబ్దములుగడచినను- సంగ్రామములు సంప్రాప్తమైనను- సామ్రాజ్యము లంతరించినను - కళలు వర్ధిలినను- శాస్త్రములు వికసించినను- మతములు మారి నను- విప్లవములు సంప్రాప్తమైనను- పాశ్చాత్యసంస్కారస్వరూపస్వభావము మాత్రము మాటకయే ఆసుర రాజ్య పాలనముచు చేయుచున్నది.

ప్రాచీనతీచీ సంస్కారముల కాదికాలమునుండియును సంయోగవియోగములు గలుగుచుండినను ఉభయ సంస్కారములును ప్రత్యేకలక్షణలక్షితములై ప్రపంచసంస్కారమునకు పుచ్చరించుచున్నవి. ప్రవృత్తియందు జీవస్వరూపస్వభావములు ప్రకృతిపరిస్థితుల కనురూపముగ క్షీణవికాసములను బొందుచు వ్యక్తిత్వమును బడయుచుండును. పంచభూతములు దశేంద్రియములు మనోబుద్ధిచిత్తాహంకారములు స్వరూపస్వభావనిర్మాణమున కవసరమైన బాహ్యసాధన

నిర్మాణమున కనుక్షణము తోడ్పడుచుండును. చిర కాలసం
వర్ధితిములైన బాహ్యసాధనములు బాహ్యసంస్థారములుగ
బరిణామించుచున్నవి. ఉద్దిష్టప్రాసానుభాస్కర భూతభాసురం
బైన ప్రదేశములందును, మందసోమభాస్కర భూతవిలసి
తంబులైన ప్రదేశములందును, జీవనపోషణమునకు బాహ్య
సంస్థారములు భిన్నములుగ నుండును. సానాన్నపానీయ
ములందును గృహారామవిహారములందును ప్రాభరణము
లందును సకల భౌతిక సంస్కారములందును నుభయ
భాగములకును భిన్నమైన దృక్పథ మేర్పడును. ప్రకృతి
సంపన్నములైన ప్రాచ్యదేశములు తత్త్వాన్వేషణమునకు
పూనుకొనుటయును ప్రకృతి సావద్విరహితములైన
ప్రతీచీ దేశములు ప్రకృత్యాన్వేషణమునకు బూనుకొను
టయును సహజము. ప్రకృతిసంపదలతో నిండిన ప్రాచ్య
దేశముల వశీకరణమునకు ప్రకృతి సంపదల నాసింపెడి
పాశ్చాత్యరాజ్యములు విశ్వప్రయత్నములను జేసినవి.
అమెరికా ఆస్ట్రేలియా ఆఫ్రికా ఖండములందు సాధ్య
మైన సర్వవశీకరణవిధాన మాసియాఖండమునందు
సాధ్యము కాలేదు. రాజ్యాక్రమణము సాధ్యముగాని
ఆసియాఖండమునందు వాణిజ్యరాజ్యము ధనరాజ్యము
సాధ్యములైనవి. విరోపాన్వేషములు మారణయంత్రములు
పొగయోడలు వస్తుసముదాయములు వాణిజ్య ధనరాజ్య
ములను స్థాపించినవి. ఆసియాఖండము పాశ్చాత్యభౌతిక
పాశబద్ధమైనను నాధ్యాత్మిక సామ్రాజ్యము నవిచ్ఛిన్న
ముగ ననుభవించుచున్నది.

ప్రపంచావృతమైన మహామతములకు ఆసియా
ఖండము జననస్థలము. ఆసియాఖండవాసులయిన బుద్ధ
దేవుడు లాటస్టి ఏసుక్రీస్తు మహా
ఆసియా సంస్కారమును పరమేశ్వర సామ్రాజ్యస్థాపన
మునకు గారకులు. త్యాగమూర్తి బుద్ధ
దేవుడు పశుపాతమును జేసి యహిం

సావ్రతముననుస్థించి శాంతిధర్మమును ప్రతిపాదించెను.
మహాత్ముడు ఏసుక్రీస్తు ఆత్మసమర్పణమును జేసి ద్వేష
పాతమును చేసి ప్రేమధర్మమును ప్రతిపాదించెను.
మహాభక్తుడు మహమ్మదు భేదపాతమును జేసి భగవ
దర్పణమును చేసి సత్యధర్మమును ప్రతిపాదించెను.
ఆసియా సంస్కార సౌజాతములైన సత్యాహింస
ప్రేమ ధర్మములను సంతోష భరితమైన లోకమునందు
గాంధీమహాత్ముడు పునః ప్రతిపాదనమును చేసి ధర్మోద్ధ
రణమునకు పూనుకొనెను. ఆసియాఖండము నందు

పాశ్చాత్యులవలంబించిన సమోహతంత్రమునకు భరత
ఖండ వ్యవహారములు ప్రమాణములు. ఆసియాఖండ
మునకు సంప్రాప్తమైన సమోహమును జపానురాజ్యము
పాశ్చాత్యయుధములతోఁ జోగొట్టినది. భరతఖండ
మపూర్వమైన ధర్మసాధనమునను బోగొట్టుటకు బూను
కొనినది. ఆసియాఖండమునకు బాహుబల ధర్మబలము
లాత్మవిశ్వాసమును గలుగజేయుచున్నది.

ప్రపంచ సంస్కారమునందు భారత సంస్కార
మపూర్వము. అతిప్రాచీనమైన భారతసంస్కారము విష్ణు
పరంపరలు సంప్రాప్తమైనను నవిచ్ఛి
భాత్య చైతన్యము న్నముగ భారతహృదయమునందు బ్ర
వహించుచు స నా త న ధర్మచైతన్య
మును సంరక్షించుచున్నది. ప్రపంచేతిహాసము వివిధ
సంస్థాపనలు జాతులు ధర్మములు రాజ్యములు మానవ
ధర్మాభ్యుదయమున కుపచరించినవిధమును విశదము
చేయుచున్నది. ప్రాచీన కాలమునందు ఆస్సీరియనులు
యవనులు రోమనులు స్థాపించిన మహాసామ్రాజ్యము
లంతరించినను సామ్రాజ్యముల సంస్కార స్వభావము
ప్రపంచప్రవృత్తియందు గోచరంబగుచున్నది. గ్రీసు
రోమక సంస్కారములు పాశ్చాత్య సంస్కారమునందు
ప్రతీనంబైనను నిజస్వరూపమును గోల్పోయినవి. ప్రాచీన
మైన భారతదేశసంస్కారము నేటికిని నిజస్వరూపముతో
బ్రత్యక్షమగుచున్నది. అది మగ్రంథమైన వేదమును నిర్దు
ష్టముగ ననేకతాబ్దములు గాపాడగలిగిన ప్రతిభయే
భారతసంస్కార చైతన్యమునకు నిదిర్శనము. భారత
సంస్కారమునకు వివిధయుగములందు భిన్నసంస్కార
ముల సమ్మేళనము గలిగినను సంస్కారస్వభావము
మాత్రము పూర్వవాసనలను గలిగియున్నది. భారత
సంస్కారమునకు సాత్త్వికమైన జైనబౌద్ధమత సంస్కార
వాసనయును ప్రచండమైన మహమ్మదీయమత సంస్కార
వాసనయును రాజసమైన క్రైస్తవమత సంస్కార వాస
నయును సంక్రమించినవి. ఆ సంక్రమణము భారతసంస్కార
మున కనిర్వచనీయమైన శోభను గలుగజేసినది. వేదపరి
జ్ఞానము వేదాంతపరిజ్ఞానముగఁ బరిణామించినది. తత్త్వపరి
జ్ఞానము భక్తిజ్ఞాన కర్మపరిజ్ఞానరూపమునను నిత్యమైన
జీవనధర్మముగ బరిణామించినది. భారతసంస్కారమునందు
మతసాంఘిక రాజకీయజీవనములకు పాశ్చాత్యసంస్కారము
నందువలె ప్రత్యేకావరణములు లేవు. సకలజీవనవిధానా
వరణములకును నేకలక్ష్యమును, భారతసంస్కారము నిర్ల

యించినది. రాజులు పోయినను, రాజ్యములు మారినను మతస్వరూపము చెడినను, పరాధీనస్థితి సంప్రాప్తమైనను, మహావిప్లవములు గలిగినను, భారతసంస్కారము చైతన్యమును దాల్చియున్నది. పురాకృత సంస్కారలబ్ధమైన తత్త్వజ్ఞానము ప్రజాహృదయమునందు వెలుగుచున్నది. లోకమునందూ ఏయితిరదేశమునందును మద్యపానమును మాంసాహారమును విసర్జించిన మహాసంఘములు లేవు. భరతఖండమునందు మాత్రము మద్యమాంసములను పూర్తిగా విసర్జించిన సంఘములు గలవు. భారతహృదయ నిగ్రహమున కీ విసర్జనము ప్రమాణముగనున్నది. కాలాంతరములందు మద్యమాంసప్రియులు రాజ్యాధికారులగుట సంప్రాప్తమైనను పరాధీనస్థితి సంప్రాప్తమైనను భారతధర్మముమాత్రము విలయము నొందకను నిలిచియున్నది. చిరకాలాగతంబైన సనాతనధర్మము సత్యాగ్రహరూపమునను అసహాయోద్యమ సాధనమునను తిరిగి యవతరించినది. అవతారపురుషుడు గాంధీమహాత్ముడే సత్యోద్యమమును బ్రహ్మాత్మమును బూని నడుపుచున్న విధము ప్రపంచమున కనుభవమువలనను దెలిసియున్నది.

బ్రిటిషుసామ్రాజ్యము భౌతిక పరిస్థితులందు పరమోచ్ఛదశయందున్నది. విస్తీర్ణమునందును సంపదలందు

ను జనజనసంఖ్యయందును సామ్రాజ్య మద్వితీయ స్థానము నలంకరించుచున్నది. బ్రిటిషుసామ్రాజ్యము 14272782

మైళ్ల విస్తీర్ణమును 44,53,88,500 జనసంఖ్యను మహావైభవమును గలిగి యద్వితీయముగ వెలుగుచున్నది. బ్రిటిషు సామ్రాజ్యమునందు 21,00,00,000 హిందువులు 10,00,00,000 మహమ్మదీయులు 8,00,00,000 క్రైస్తవులు 1,20,00,000 జాడ్లు 1,20,00,000 ప్రకృతి పూజకులు 40,00,000 సిక్కులు మొదలగువారుగలరు. గ్రేటుబ్రిటనుకు 1921-22 సం. నందు 121,66,50,000 సవరనుల రాబడియును 103,97,28,000 సవరనుల వ్యయమును నిర్ణయింపబడినది. అందు 23,90,00,000 సవరనులు పైనికాదివ్యయములకు వినియోగపడును. పది సంవత్సరములం దాదాయవ్యయము 7 రెట్లు పెరిగినది. గత సంవత్సరాంతమునకు 733,17,44,300 సవరనుల ఋణము గలదు. ఆ ఋణమునందు 116,15,60,000 మాత్రమే పరదేశముల కీయవలయును. గత సంవత్సరమునందు 349,00,00,000 సవరనుల వ్యాపారము

బ్రిటిషుద్వీపమునందు నడిచినది. బ్రిటిషువ్యాపారమునకు ప్రధానబోషణము భరతఖండమువలన గలుగుచున్నది. నాల్గవవంతు జనసంఖ్యను వైశాల్యమును గల బ్రిటిషు సామ్రాజ్యభారము దుర్భరమని వ్యవహారక్రమము విశదము చేయుచున్నది. సామ్రాజ్యంతర్భాగములందు గలుగుచున్న మహాకలవరము దుర్భరభారమునకు నిదర్శనముగనున్నది. మతమునందును సంస్కారమునందును ప్రయోజనములందును భిన్నదృక్పథము గల జాతులకు భిన్న నీరీక్షణము గలుగుట వర్తమాన ప్రపంచపరిస్థితుల కనురూపముగనున్నది. భిన్నజాతులకు సహజముగ గల సంస్కారము కొంతకాల మంతర్గర్భితముగ నున్నను బహిర్గతంబైనపు డా సంస్కారమును గూపుమాపుట యసంగతము. బ్రిటిషుసామ్రాజ్యము నీ దృష్టితో బరిశీలించునపుడు సామ్రాజ్యమునకు గల కష్టసుఖములు విశదము లగును.

బ్రిటిషుసామ్రాజ్యమునందు ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వముగల రాజ్యము లనేకములు గలవు. కనడావంటి

స్వరాజ్యము ననుభవించెడి రాజ్యములును భరతఖండమునుబోలిన పరాధీనత రాజ్యములును గలవు. బ్రిటిషు

సామ్రాజ్యసభ్యత్వము పేరునకు సామ్రాజ్యవాసులకు గౌరవ భాజనంబైనను నాచరణమునందు ప్రతిబంధములకు గారణాబుగ బడినయించిన విధమును సామ్రాజ్యచరిత్రము విశదము చేయుచున్నది. స్వదేశస్వజాతీయాభిమాన గ్రస్తులైన బ్రిటిషుసామ్రాజ్యాధికారినిర్వాహకులు స్వార్థపరాయణులై సామ్రాజ్యపరమార్థమును మఱచి సామ్రాజ్యసంరంభమునకు గారణభూతులగుచున్నారు.

సామ్రాజ్యాభిమానులకు సామ్రాజ్య సంస్కరణమునందు తెల్లజాతుల సంస్కరణము మాత్రము గలుగుచుండును. బ్రిటిషు సామ్రాజ్యమునందు

గల 44 కోట్ల ప్రజలయందును 6 కోట్ల ప్రజలుమాత్రమే తెల్ల వారును 22 కోట్ల హిందువులును 10 కోట్ల మహమ్మదీయులును గలరు. సామ్రాజ్య ప్రజలయందు 32 కోట్ల భారతీయులుగలరు. బ్రిటిషు సామ్రాజ్య విస్తీర్ణమును ప్రజాబాహుళ్యమును నవనిరీక్షణమును నవయుగ ధర్మప్రకాశావసరమును విశదము చేయుచున్నను సామ్రాజ్యాభిమానులెప్పటి యాటనె యాడుచున్నారు. ఐరోపా మహా

సంగ్రామము ప్రాచీన సిద్ధాంతములను విధ్వంసము చేసి నది. ఆపత్కాలమునందు వుక్రో విల్లును లాయడు బార్జి మొదలగు రాజ్యసీతీలు ప్రతిపాదించిన మూలధర్మములు యుద్ధానంతరము నిరర్థకములైనవి. ప్రపంచమునందు సామాన్యమానవుల కున్న ధర్మస్వత్వములు మహాజాతులకు లేవు. వ్యక్తులు పరిస్థలాలక్రమణమును జేసి నపుడు ప్రతీకారమును జేయుటకు న్యాయస్థానములు గలవు. పరద్రవ్యాపహరణము పరగృహక్రమణయు పరదారాగమనము పరిస్థానాపహరణము- వ్యక్తులందు ధర్మ సతికూలమై దండినార్హమైనను- రాజ్యాధిస్థిత జాతులందు శ్రమ ధర్మముగఁ బరిగణింపబడుచున్నది. వ్యక్తులకు శత్రువులను బంపుట మహాపాతకము. జాతులకు పరులను దిండించుట పుష్కలధర్మము. విచిత్రమైన దేశాభిమానము దేశభక్తి హేయములై మహాసంతోభమును గలుగఁజెనవి. యూరపు రాజ్యములందు జాతీయభావమునకుఁ బట్టిన దుర్మతలు గత శతాబ్దిలోని ఇతిహాసము వ్యాఖ్యానముగనున్నది. గత శతాబ్దియందు పాశ్చాత్య జాతుల నావహించిన యహాహుహ వికార మహాసంగ్రాహములకును మహాసామ్రాజ్యములకును సాధనమైనది. జాతీయ దురహంకారము జాతీయధ్వజచిహ్నము ప్రసంగింపఁబడుములుందును సింహములందును భిక్షాహింసలందును వ్యాఘ్రములుందును ప్రత్యక్షముగనున్నది. పూర్వముగా రాధనమునకు ఘోరఫలము గలుగునగాని శాంతి ఫలము గలుగను. ఈ రహిమహామికకును దురహంకారమునకును వితనమునకును జర్మను జాతీయేతిహాసము లక్ష్యముగ నున్నది. సకల ప్రపంచమును జర్మనుమయముచేయుఁ బూనిన జర్మనుజాతీయును జర్మను సామ్రాజ్యమును సభోగితిపాలైనవి. యుద్ధాంతముతో నాపత్సమయమొందు ప్రతిపాదితములైన ధర్మసిద్ధాంతములును సంతరించినవి. లాగుడు బార్జిగారి ధర్మప్రతీజ్ఞలు మాయమౌటలే సామ్రాజ్యాభిమానము పూర్వపు రూపభావములను పర్థిలుచున్నది. భారతస్వరాజ్యవిషయమునను శిలాశత్రువిషయమునను లాయడబార్జిగారు ప్రత్యక్షాభంగమును జేసి యశాంతిని గలుగఁజేసిరి. భారతసమస్య యందును శిలాశత్రుసమస్యయందును స్వేతాధిపత్యము మాత్రము స్థిరపడినది. బ్రిటిషుసామ్రాజ్యమునందు స్వేతాధిపత్యధర్మము గలుగఁజేయుచున్న ధర్మవిప్లవము మహాసంతోభమును గలుగఁజేయుచున్నది.

వ్యక్తులస్థిత కవసరమైన స్వయంవ్యక్తిత్వధర్మము జాతుల స్థితమైన సత్యతావసరము. మహావ్యక్తిత్వము గల మహాజాతులకు వలె సామాన్య వ్యక్తిత్వము గల స్వల్పజాతులకును స్వయంవ్యక్తిత్వాధికారము జన్మస్వత్వము. వ్యక్తుల బానిసతనమును నిర్మూలము చేసిన రాజ్యములు మహాజాతుల స్వామ్యమునకు గిరిణమును గట్టుకొనుట ధర్మవైపరీత్యము. స్వేతాజాతులు నల్లజాతుల దుర్భరభారమును వహించుచున్నటులు ప్రగల్భములను గొట్టుట తెల్లవారికి పరిపాటి నైనది. తెల్లవారు నల్లవారి భారమును వహించిన విధమునకు తుపాకులు మరఫరంగులు విమానములు సైన్యములు సాకాదశములు సాక్షిభూతములు. భారతజాతీయవికాసమునకు నూటయేబడేండ్ల బ్రిటిషుపరిపాలన మొనర్చిన ఘనకార్య మగోచరము. బ్రిటిషుప్రభుత్వము నిర్మించిన రైలుమార్గములు- స్థాపించిన తపాలకచ్చేరీలు-తంత్ర మార్గములు- న్యాయస్థానములు- ఘనకార్యములుగఁ బరిగణింపఁబడజాలవు. ఇవి కేవలము బ్రిటిషుప్రభుత్వప్రయోజనములకు నిర్మితములు గాకపోయినను వర్తమానకాలావసరములకై సకలదేశములందును నర్వహించుచున్నది. ఈ నిర్మాణములు భారతవ్యక్తిత్వమునకును వికాసమునకును దుర్బలమును గలుగఁజేసినవే గాని బలమును గలుగఁజేయలేదని దేశపరిస్థితులు విశదము చేయుచున్నవి. భారతపూర్వాయమునం దాత్మాచలంబనభావము పోయి పరావలంబనభావము కలిగినది. పరావలంబన మాత్మ నిరసనమునకును పరస్థాభిమానమునకును సాధనమైనది. స్వధర్మము స్వమతము స్వభాష స్వదేశము పరిహాసమునకును, పరిధర్మము పుభాష పరదేశము గౌరవమునకును, భాజనములైనవి. అంగ్లభాషాభ్యాసము గౌరవమునకును నుదరపోషణమునకును నాగిరాలకును లక్షణమైనది. లాగు బూని టాపీధారణము గౌరవచిహ్నమైనది. క్రైస్తవమత ధర్మాచారము లక్షనధర్మముగలైనవి. అంగ్లదేశ నివాసగమనములర్హనము హంటరు సాధనములైనవి. బట్టలకు శత్రుభవమునందున్న సురై కత్తులకు బట్టింగ్లము, పేస పరిపాలనవిధానము జర్మని, పాలకు స్విట్జర్లాండు, గ్రీకి భుక్తియును ముక్తి రొట్టలకు రెడింగు, పండితమైన ప్రభుత్వవిధానమును కాంగ్లబలము ఆధారమై డసహయోద్యమ సాధన భారణము వాగ్విభవస్యప్రతిష్ఠను జేసెను.

దున్నపు డాత్మస్వరూప మంతరించును. ఆత్మస్వరూప మంతరించుపు డిది మహాన యోజనము లన్నియును నిరుపయోగములు. సూర్యుడేబడేట్లు బ్రతిష్ఠించిపాల నమువలసిన భారతసంస్కారమునకుఁ గలిగిన ప్రయోజన మతిస్వల్పము. నేఁ డంగ్లేయులు స్వస్థలమునకుఁ బోయిన భరతఖండమునకుఁ మిగులగల సంస్కార ముతి స్వల్పముగా నుండునని పాశ్చాత్యపండితులు సముల మంగీకరించు చున్నారు. స్వదేశమునందు స్వజాతీయ ప్రయోజనముల కాత్మోపలబ్ధిని బడయుట కవకాశములు లేని పరిపాలనవిధానమునందు భారతసంస్కార వికాసము దుస్సరము. ఆంగ్లేవృత్తికిఁ గల గౌరవపాతకములు భారతవృత్తికి స్వదేశమునందు దుర్లభము లైన పుష్కభారతజాతికి స్వదేశమునం దాత్మహాని గలిగినవిధము విశద మగుచున్నది. మహావ్యక్తులకు సయితము స్వదేశమునందే సామాన్యంగ్లేవృత్తులకుఁ గల గౌరవ ప్రతిపత్తులు లేనపుడు బ్రతిష్ఠాసామ్రాజ్యంతర్భాగములందు గౌరవప్రతిపత్తులు గలవని యానందించుటగాని కలుగవలయునని కొరుటగాని నిరర్థకము.

నానాజాతిసమితియందు భరతఖండమునకు గలిగిన సభ్యత్వము స్వయంవృత్తత్వమునకు నిదర్శన మని ఘోషించుట యుచారమైనది. మహాసామ్రాజ్యం తర్భాగములు గౌరవనీయులైన శ్రీనివాసశాస్త్రిగారును రాజప్రతినిధి రీడింగు ప్రభువును ప్రధానమంత్రి లాయడు బార్డిగారును నీవిషయమునే ప్రతిపాదనమును జేయుటచే వినయము విచారార్హ మగుచున్నది. స్వదేశమునందు భారతీయులకు గల ప్రతిపత్తి జగద్విదితము. జన్మభూమియందు మానవులకు జన్మస్వత్వమైన సమావేశస్వాతంత్ర్యము పాశ్చాత్యతంత్ర్యము లేనపుడు జాతీయమిలియందలి సభ్యత్వము వలనను గలుగ గల ప్రయోజనము తెలియకున్నది. జాతీయమితీసమావేశము సవరనులక్షణ సామ్రాజ్యపక్షమునను శ్రీనివాసశాస్త్రిమును నిర్ణయింపబడి నీయవచ్చును. ఈసభ్యత్వ మింటనులు సైనికాదివ్యయమునటు లున్నది. బ్రతిష్ఠాసామ్రాజ్య సంవత్సరములం దాదాయనకుఁ గల ప్రతిపత్తికి కేనియాగతి సంవత్సరాంతమునకు 7నడారాజ్యములందు గల్పింపఁబడుము గలదు. ఆ ఋణమునెందులు. తెల్లవారత్వంతి మాత్రమే పరదేశముల కీయవలయు సయితము భారమునందు 349,00,00,000 సవన్నది. భారతీయులు

కూలిపనులను జేయుచున్నంతవఱకును వారికి భక్షమును పెట్టుటకు తెల్లదొరల కభ్యంతర ముండదు. స్వయంవృత్తిత్వలక్షణములు గోచరమగునపుడు వలస రాజ్యనివాసమునకు భారతీయు లపాశ్చర్య లగుదురు. స్వదేశమునందు గౌరవములేని భారతజాతికి శ్రీనివాసశాస్త్రిగారి ప్రార్థనలును నుపన్యాసములును వలసరాజ్యములందు గౌరవమును గడింపఁజాలవు. స్వయంవృత్తిత్వము స్వయంకృషివలననే గలుగగలదని జాతీయమహాసభ చేసిన నిర్దేశ మసహాయోద్యమమునకు మూలాధారముగ నున్నది. శ్వేతజాత్యధిపత్యమే ప్రధాన మైన బ్రతిష్ఠాసామ్రాజ్యంతర్భాగములందును జన్మభూమియందును మహాభారత జాతికి గౌరవప్రతిపత్తులు గలుగనపు డాత్మసంరక్షణమున కసహాయోద్యమము శరణ్యమైనది.

ప్రపంచమునందు సంకల్పమున కనురూపమైన ఫలము చేనములకు గలుగుచుండును. స్వయంవృత్తిత్వమునకు సంకల్పము మహాబీజము. స్వయంవికాసమునకు వ్యక్తులకు గల ధర్మాధికారము బాతులకును గలదు. ఈమహా

ధర్మమును పాశ్చాత్యరాజ్యముల రాజ్యలోభము వాణిజ్యలోభము పాటుచేసినది. పాశ్చాత్యరాజ్యములు సకలదేశములను సంపదలను పంచభూతములను నారిగించుటకువక్రమించినవి. ఈమహాభక్షణము మహావ్యాధిని బుట్టించి జాతీయదురహంకారము సపారముగ వృద్ధిచేసినది. ప్రతిజాతికిని తనజాతియే లోకోత్తరమైన జాతీయను నహంకార ముదయించినది. విశ్వాధిపత్యమునకు తన జాతిని భగవంతుడు నిర్మించెను లభిమానము గలిగినది. అభిమానసంరక్షణమునకు పటాటోపము వెలిగినది. పటాటోపసంరక్షణమునకు సైన్యములు సౌకాదళములు శస్త్రాగారములు మారణసాధనములు మాయోపాయములు వర్ధిల్లినవి. మారణసాధనసంరక్షణమునకు దేశాదాయమునందలి విశేషభాగము వ్యయమగుచున్నది. గత సంగ్రామమునందు రణంగములందు మరణించిన కోటిమంది సైనికుల సంఖ్యయును ఈతగాత్రులైన రెండుకోట్ల సైనికసంఖ్యయును పాడైన యుద్ధధర్మాల ద్రవ్యమును యూరపురాజ్యముల నావహించిన మహావ్యాధిలక్షణములను దెలుపుచున్నవి. ఆపత్కాలమునందు గలిగెడి ధర్మసంస్మరణ మాపదంతముతో సంతరించును. సంగ్రామకష్టసమయమునందు ప్రతిపాదితమైన స్వ

యంనిర్ణయధర్మము సంస్కారములములో సుతర్కతమైనది. బ్రిటీషు సామ్రాజ్య విలయమునకు దోష్పడిన మహమ్మదీయులకును భారతీయులకును సామ్రాజ్యాధికారులు ప్రతిజ్ఞాభంగమును జేసిరి. మహమ్మదీయ మతాధిపత్యమునకు లక్ష్మిమైన తురుష్క-సామ్రాజ్యమున కంగనిచ్చేదము గలిగినది. స్వాతంత్ర్యనామధారణము గల శేషించిన మహమ్మదీయ రాజ్య మొకటియును దగ్గతి నొందినది. బ్రిటీషుసామ్రాజ్యాధికారుల రాజ్యతంత్రము మహమ్మదీయ ప్రపంచమునందు గొప్పకలవరము గలుగజేసినది. మహమ్మదీయ ప్రపంచ సంయోగాభిలాష చర్చిల్లినది. నేను లోకమునందుగల మహమ్మదీయ రాజ్యములకు దురదృష్టవశమున నైనను సానుభూతి సాధ్యమైనది. ఖలాఫతు సమస్య ప్రపంచశాంతిసమస్యగఁ బరిణమించినది. యుద్ధ సమయమునం దాంగ్ల రాజసీతిజ్ఞులు ప్రతిపాదించిన స్వయంనిర్ణయధర్మము భారత జాతీయ హృదయమునందు స్వరాజ్యాశాంతురములను స్థాపించినది. యుద్ధానంతరము ప్రసాదితములైన యపర్యాప్తములైన మాంటు ఫర్డ్ స్కంస్కరణవిధానములు రౌలటు శాసనము పంజాబు హత్యలు బ్రిటీషురాజ్యహృదయమును విశదముచేసినవి. ధర్మనిర్ణయములకును రాజ్యవ్యవహారములకును గల స్వల్పసంబంధ మనుభవవేద్యమైనది. ప్రతిజ్ఞలు- సంస్కరణములు-రాజ్యతంత్రములు-భారతజాతీయపారతంత్ర్యస్థితిని బలపఱచుట కేర్పడినవిధమును చిరకాలానుభవము ధ్రువపఱచినది. మోల్లే తత్త్వజ్ఞునకును మోంట్గు రాజనీతిజ్ఞునకును వింటర్ ను ప్రభువునకును భారతస్వరాజ్య సమస్య విషయమై మాటలయందు భేదమున్నను క్రియలయందు సమానముగ నుండును. మోల్లే చర్మాంబరోపమానమును వింటర్ నును దెలిపిన పౌరసేవోద్యోగి ప్రతిభయును నిదర్శనములుగ నున్నవి. భారతజాతీయ మోక్షమున కాంగ్ల రాజనీతిజ్ఞుల ప్రతిజ్ఞలును సంస్కరణశాసనములును ధర్మోపదేశములును సాధనములు గావనియును భారతీయుల స్వయంసహాయావలంబనమే సాధన మనియును స్పష్టమునందును పరదేశములందును సనుభవమునందు గల బ్రిటీషుపరిపాలనానుభవము విశదము సేయుచున్నది.

బ్రిటీషు పరిపాలనము

భారతహృదయమునకు చిరపరిచితమైన బ్రిటీషు పరిపాలన వర్జనము వర్తమానసమయమునం దనవసరము. భారతప్రభుత్వము బ్రిటీషుప్రజాసంఘశక్తి స్వప్రయోజనముల కేర్పడినదనియును ప్రభుత్వము పరమార్థమున కేర్పడలేదనియును సామాన్యముగ నంగీకరింపబడుచున్నది. స్రథానమంత్రి లాయడు జార్జి గారు బ్రిటీషు బలములును సంపదలును బ్రిటీషు ప్రయోజనముల సంరక్షణమునకు వినియోగింపబడునని మర్మమును విశదీకరించెప్పిరి. పరిపాలనవిధానము మంత్రిభావముల కనురూపముగ నున్నది. పరమార్థమునకును స్వప్రయోజనములకును సాహచర్య మసంభవము. ఓడ్డయరులు డయరులు సైన్యములు బహిరంగముగ బ్రిటీషు పరిపాలనస్వభావమును ప్రతిపాదించుచున్నారు. నిరంకుశ ప్రభుత్వమునందు ధర్మాధర్మవివక్షత పోయి స్వప్రయోజనము రాజ్యముచేయుచుండును. నిరంకుశాధికారమునకు నిర్బంధములు ఛార్జన్యములు దండనములు సహజాయుధములు. బ్రిటీషు రాజ్యాధికారులు నిరంకుశాయుధములను యభేచ్ఛగ వాడేదివిధమును నిత్యవ్యవహారములు చెప్పకయే చెప్పుచున్నవి. కలెక్టరులవలె సామాన్యరక్షకభటులును నిర్బంధాస్త్రములను నిరభ్యంతరముగ నుపయోగింపగల పరిపాలనవిధాన మేదేశములందును ననాదరణీయము. నిరంకుశ విధానమునకు ప్రజలు ప్రతిఘటనభావమును జూపునపు డాయుధములు డయరు చెప్పినటులు గుణపాతమును నేర్పుటకు సిద్ధముగ నుండును. ఏటేట నెందఱు నిర్దోషులు శాంతిన్యాయరక్షణ నామమున నిరంకుశవిధానమునకు బలి యగుచున్నది యును రాజ్యవ్యవహారములు తెలుపుచున్నవి. నిర్బంధములు-నిర్బంధముల వెంటను ప్రభుత్వసమర్థనము-సిద్ధముగ నుండును. పంజాబుహత్యలు ప్రభుత్వసమర్థనము హంటరు నివేదికము భారతహృదయమున కనుభవమునం దున్న రాజ్యాంగవిధానము. దుర్భరమైన పరిపాలనవిధానము మాటనంతవఱకును భారతజాతికి భుక్తియును ముక్తియును గలుగవు. ఆసురమైన ప్రభుత్వవిధానమును మార్పుటకు గాంధీమహాత్ము డసహాయోద్యమ సాధనము నవలంబించి నవధర్మప్రతిష్ఠను జేసెను.

చారిత్రాత్మకము. ఇందు ప్రజలకు స్వాతంత్ర్యము
 గలుగుట కష్టసాధ్యము. రాజ్యాచారము గల యధి
 కారవర్గము ప్రజాభివృద్ధియును విధులను
 స్వరాజ్య చేయుటకు సంసిద్ధముగ నుండును. ప్రజా
 సంహారము న్యాయమునందు ప్రభావము గలిగినపుడు
 నిరంకుశాయధములు హృదయ స్తంభనము
 ను జేయుచుండును. నిర్బంధవిధాన ప్రయోగమునకు గారణ
 కారణములు గన్పించుచుండును. ప్రజలు దౌర్జన్యమునకు
 ప్రోత్సాహము చూపునపుడు బంధనపాళములు పినునకు
 చుండును. స్వాతంత్ర్యప్రదానము విధివశమున సంప్రాప్త
 మగును. కాని యుభారహృదయముతో నొసంగబడును.
 అయిదాండు బంధనములు వదిలుటకు నొకేండ్ల సంరంభ
 మవసర మైనది. అయిదాండు దౌర్జన్యమునకు దౌర్జన్య
 మును దండనమునకు దండనమును సాత్వికు హత్యను
 ప్రయోగించి విమోచనమును బడయగలిగెను. దౌర్జన్య
 సంస్కారము గల ప్రభుత్వము దౌర్జన్యప్రతాపము
 ను గ్రహించునటుల అన్యసాధనముల ప్రభావమును గ్ర
 హింపజాలకు. అయిదాండు స్వరాజ్యసిద్ధికి దండనసాధన
 మును సహాయోద్యమాయుధమును తోడ్పడినవి. ప్రజల
 సహాయోద్యమాయుధ ప్రయోగమును జేసి రాజ్య
 స్తంభనమును చేసినపుడు సుకరముగను అయిదాండునకు
 స్వరాజ్యము సంప్రాప్తమైనది. ఈజుప్తుదేశమును నయి
 దాండునూర్గము నవలంబించి స్వరాజ్యమును బడయ
 నున్నది. స్వరాజ్యసంరంభమునందు నిమగ్నమైన భారత
 జాతికిని స్వరాజ్యప్రాప్తికి ధర్మసాధన మవసరమైనది.

భారతజాతీయ మహాసభాసాధనమునను భారత
 నాయకులు చిర కాలమునుండియును స్వరాజ్యసంరంభ
 మును జేయుచు పొందిన ప్రయోజన
 భారతజాతీయ ములు ప్రజలకు చెలిసియున్నవి. స్వ
 మహాసభ దేశమునందును గ్రేటుబ్రతునునందును
 నడిపిన రాయ బారములు- సమర్పించిన విన్నపములు-
 ప్రతిపాదించిన తీర్మానములు- నిష్ఫలములైనవి. మోర్లి
 మింగ్లొ సంస్కరణములు- మోంట్పార్డ్ల సంస్కరణములు-
 భారతీయుల కుద్యోగములను గలుగజేసినను పరిపాలన
 విధానమెప్పటికైన నాంగ్లాధికారవర్గహస్తములందు నిలిచి
 యున్నది. ద్వంద్వ ప్రభుత్వము ప్రసాదించిన ప్రహ
 యత్తశాఖయందైనను మంత్రులకు వ్యక్తిత్వము లేదని
 మంత్రుల ప్రసంగములు విశదముచేసినవి. సంస్కరణ
 లు స్వాతంత్ర్యమును ప్రసాదించజాలక పోయినను

స్వయంభారతమును విడిచియు వ్యక్తిత్వమును రాష్ట్రప్రభు
 త్వములకును సామ్రాజ్య ప్రభుత్వమునకును నాదాయ
 మునుబోలిన వ్యయము గలిగినది. సామ్రాజ్యదాయము
 నందు సగము పైకి వ్యయమునకై వినియోగపడుచు
 న్నుది. వ్యయమునకు దగినయాదాయము గలుగుటకు
 శ్రోత్తవము లనుసరంబైవి. స్థాంపులసేవాలు రిజిస్ట్రేషను
 ఫీజులు దిగునులిపిండ్లులు ట్రైలుకెరాయిలు మొదలగు
 నవి జెచ్చింపబడినవి. పన్నులు పడేర్చింగ్ తలకు
 రెండురూపాయలనుండి రు 8-0-0 లకు పెరిగినవి. పన్నులు
 పెరిగినను దేశమునకు తరహోపాయము గనుపడుట
 లేదు. పశాదాయమునందు విశేషభాగము పైస్వస్యవర్గ
 లకును నాంగ్లాధికారుల వేతనములకును వినియోగింప
 బడుచున్నది. నిద్య కళలు పరిశ్రమలు పారిశుధ్యము
 వ్యాపనమును పొంగుటకు న్యవ్యము లేదు. వర్తమానపరి
 పాలనవిధానమునందు దొక శతాబ్దము నిరీక్షించినను దేశ
 టేమాభ్యుదయముల కవసరమైన ద్రవ్యోత్పత్తి కలుగుట
 దుర్లభము. స్వయమును తగ్గించుటకు విచారించుట
 కేర్పాటుచేసిన పంచాయతులు పురుగు గుహాంతాలనో
 నొకరులనో తొలగించుటను నిర్ణయించి వ్యయమును
 తగ్గించినటు లానందించును. వర్తమాన పరిపాలన విధా
 నము సంపూర్ణముగ మామటయును జాతీయసంస్కార
 మునకును పరిస్థితులకును ననురూపమైన పరిపాలనవిధాన
 మేర్పడుటయును దేశమునకు తరహోపాయము. స్వప్ర
 యోజనముల నాసిం చెడి పర రాజ్యపరిపాలనమును సహా
 కార్యమును నెఱవేర్చుటకు సంతృప్తి గలుగదు. సంక
 ల్పము గలిగినను వారి సంస్కారము ప్రతిబంధకముగ
 నుండును. నలువదేడ్ల రాజ్యాంగాందోళనమీ ప్రయోజన
 మును గలుగ జేయ లేదు. రాజ్యయహత్యలును నిరుపయో
 గము లైనవి. ధర్మప్రదమైన సత్యాగ్రహాయుధము స్వరా
 జ్యసాధనముగ బరిణమించినది. అఖండమైన సత్యాగ్రహ
 ధర్మమును గ్రహించుటయును ధర్మారాధనమును జేయు
 టయును కష్టసాధ్యములు.

సత్యాగ్రహము

సత్యాగ్రహ మసిద్ధాంతము. సత్యాగ్రహము
 సకలజీవములకును పరిచితమైన సత్యధర్మారాధనము.
 మానవహృదయమునందధర్మమాగ్ర
 త్యాగము హమునుగలుగజేయును. సామాన్య లీ
 యాగ్రహమును పరిపీడనమునకు విని
 యోగించి యాత్మపతనమునకు గారకు లగుదురు. ప్రాజ్ఞ లీ

గూర్చుకొని నాత్మత్యాగమునకు వినియోగించి ఆత్మ
గర్భణమునకును ప్రపంచోద్ధరణమునకును గాగులగుచును.
మానవసంస్కారమునకు పశుభావ మాను కార్యముల
కును ఆత్మత్యాగము వైవకార్యములకును సాధన మగు
చున్నది. ప్రపంచప్రవృత్తియందు దురాగ్రహ మన్యము
లగును సత్యాగ్రహము పరమార్థమునకును సాధనమగు
చున్నది. హిరణ్యకశిపుని దురాగ్రహ మాత్మవినాశన
మును ప్రహ్లాదుని సత్యాగ్రహ మాత్మవికాసమును
గలుగజేసెనవి. సురుచి దురాగ్రహము విప్లవమును భువు
నిసత్యాగ్రహము విజయమును సమకూర్చినవి. త్యాగ
మూర్తులైన బుద్ధదేవునకును ఏనుఁజ్ఞునకును దేవత్యము
గలిగినది. అజ్ఞానులు తాత్కాలిక ప్రయోజనముల
నాసింది దరాపహరణమును జేయుచు నాత్మహత్యకు
జేసికొనుటయును జ్ఞానులు నిత్యప్రయోజనములను గోరి
ఆత్మార్పణమును జేయుచు నాత్మోద్ధరించి బలయుట
యును అనుభవవేద్యములైన పరమార్థములు. “త్యాగ
నైకే అమృతత్య మానశుః” అను కైవల్యోపనిషద్వా
క్యమునందాగల ధర్మభావము మహాత్ములకు నిత్యానుభ
వమునందున్నది సామాన్యులకు మాటలయందు మాత్ర
మే గోచరంబగుచుండును. త్యాగధర్మమును నిత్యవ్యవహార
ముల కన్వయింపజేయుటవలనను లోకమునందు శాంతి
స్థాపనము సాధ్యము గాగుట. శాలువకును వృక్షనకును
నిత్యకృత్యములందు పరమావణము పరాపవాదము పర
దంపనము సహజముగ దోచుచుండును. గాని తనతప్పులు
గనిపించుచుండవు. ఆత్మసమర్పణము చేసిన త్యాగులకు
తమదోషములు గనిపించుచుండును గాని పరులతప్పులు
గనిపించుచుండవు. పరపీడనము కీడితునకును పీడకు
కును దుఃఖసాధనమగునే గాని సుఖసాధనము గాదు. ఈ
మహాసత్యమును నిత్యవ్యవహారములకు సమన్వయము
చేసి ధర్మమార్గామునను భారతస్వరాజ్యమును మానవ
కల్యాణమును సమకూర్చుట సత్యాగ్రహమునకు ప్రయో
జనము. అఖండత్యాగస్వరూప మైన సత్యాగ్రహస్వతా
రాధనమునకు అసహాయోద్యమదీక్ష పరమసాధనము
నున్నది.

వర్తమానపరిస్థితులంగూ స్వరాజ్యసంపాదనమున
కసహాయోద్యమము భారతహృదయమున కనురూప
మైన సాధనముగ నున్నది. నిరా
అసహాయోద్యమము యుద్ధు లైన భారతీయులకు సా
యుధపాణులతో సంరంభ మను

చిత్రము. ఇదిగో మైనకు వస్త్రశస్త్రము. ముప్పదికోట్ల భార
తీయు లాయుధపాణులై స్వరాజ్యస్థాపనమును జేయు
నపుడు ప్రపంచశాంతికి భంగము గలుగుట సహజము.
పరపీడనమువలన గలిగినలాభ మాత్మశాంతికి ప్రయో
జకరము గాదు. ఆయుధధారణము గలుగజేసెడి మహా
నిలియమును గడచిన సంగ్రామము విరదము చేసినది.
కాలిదిన డేశములందు నోడిన డేశములందు సశాంతి
రాజ్యము చేయుచున్నది. ప్రజలు పోషణముచేక
మృత్యుదేవతకు బలియగుచున్నారు. అమెరికా ప్రజలు
స్వరాజ్యనామమున జేయుచున్న సంఘము జ్ఞానో
దయమును గలుగజేయుగలను. “హత్యలు నిర్బంధములు
దండనములు కహనములు చెలరేగుచున్నవి. వీధులందు
జనులు కాల్చి చంపబడుచున్నారు. గుటుంబములు వెల
గొట్టబడుచున్నవి. వృత్తులు పోగునవి. ప్రజలప్రాణరక్ష
ణము గార్భర మైనది.” అని విద్వాంసు సంగతువులు
వ్రాసిరి. ఒక డేశమునందు చత్తదక్షిణభాగముల కిట్టి పోరా
టము సంస్కాప్త మగునపు యాయుధధారణము పరజాతీ
యులకు గలుగజేసెడి మహాకష్టనను వర్తనాతీతము.
భారతభూమియందు పడునైదేండ్లకు బూర్వ మాయుధ
సాధనమునను స్వాతంత్ర్యసంపాదనమును జేయుటకు
యువజనులు దలపడిన విధమును దానిఫలమును తెలిసియే
యున్నవి. పరమేశ్వరానుగ్రహమునకు భారతజాతి స్వరా
జ్యసంపాదనమునకు స్వధర్మసంస్కారమున కనురూప
మైన సాధనము నవలంబించినది. ముప్పదికోట్ల ప్రజలకు
స్వరాజ్యసంకల్పము గలుగుచున్నది. స్వరాజ్యస్థాపన మని
వార్య మగును. స్వరాజ్యసంకల్పము స్థిరమగుటకు వర్త
మానవిధానముపట్ల గల మహావ్యామోహ మస్తమింప
వలయును. వ్యామోహస్తమయముతో నవీనవి ధానో
దయమును గలుగును. ప్రజలు వర్తమానవిధానముపట్ల
గనబరచుచును దాస్యభావము నంతరింపజేయుటయం
దును నవీనోత్సాహమును గలుగజేయుటయందును అస
హాయోద్యమ ముపదరించిన విధమును గత సంవత్సర
వృత్తాంతము విశదము చేయుచున్నది.

నాగపురమునందు గూడిన జాతీయమహాసభ
చేసిన “శాంతియుతము లగునట్టియు సధర్మము లగునట్టియు
అన్ని యుపాయములచేత స్వరాజ్య
స్వరాజ్య సంపాదనము జాతీయమహాసభాదర్శము”
స్వరాజ్యతీర్థానమున కర్థప్రతిపత్తి గత
వత్సరమునందు గల్పింపబడినది. కాంగ్రెసునాయకు

శ్రీకృష్ణుడు సంతోషించి కౌరవమును కౌరవమునకు గూడున యఖిలభారత
రాజులు మహాసభలో సంతోషించి పార్వరాష్ట్రమును పాండవులకు వివరించి దైత్యమును ద్రవ్యమును శత్రుములను
గడించుటకు సన్నద్ధులైనది. కౌరవరాష్ట్రముల వసులు చేయబడెను. కాంగ్రెసుసంఘములందు లక్షలమంది సభ్యు
లుగ చేరిరి. లక్షలమంది రాజులు స్థాపించబడినవి. స్వదేశా రాధనరత మారంభ మైనది. యువజనులు

దేశబంధు వి త్తరంజనదాసు

యువరాజు పేం చేసినపుడు హారతాళము జరిగినది. కాని ప్రజానినహములు గలుగజేసిన సంక్షోభము మహాత్ములకు
మహాసంతాపమును గలుగజేసినది. మహాత్ముడు పాపపరిహారార్థము మూడుదినములు పవనం చెను. బొంబాయి
యందు శాంతిని స్థాపించెను. అధికారులకు వారి శక్తి భ్రమ పోయి ప్రజాబలము గాంధీబలము తెలిసినవి.

వృద్ధులు ప్రీతి పురుషులు సత్యమైన స్వదేశ
శ్రేయస్సును బూనుకొనిరి. సభామంటపములందు
దానికి దేశా రాధననాటకము గౌరవహాస
మైనది. దేశా రాధనదీపము దుర్భరమైనది.
దేశా రాధనదీపమునందు గంభీరోపన్యాస
ములకు తక్కువాదములకు విద్యాపాండిత్య
ములకు విలువ పోయినది. రాజ్యాంగాంగో
ళనమునందు ధర్మపథమునకు త్యాగము
నకు విలువ ఏర్పడినది. త్యాగపురుషుడు
గాంధీమహాత్ముని బోధలు దేశా రాధనము
నకు బ్రమాణము లైనవి. మాసముదిన
ములలో కోటిరూప్యములు సమకూడినవి.
రాజులు వ్యాపించినవి. దేశమునందంత
టను కాంగ్రెసుసంఘములు వ్యాపించినవి.
సంఘములందు సభ్యులు చేరిరి. విద్యార్థులు
విద్యాలయములను వదలిరి. న్యాయవా
దులు వృత్తులను విసర్జించిరి. మహాజనులు
విరుడములను విసర్జించిరి. ప్రచారకు లమి
తోత్సాహముతో మూలమూలలను
స్వరాజ్య ప్రచారమును నేయుచుండిరి.
బొంబాయియందు గూడిన స్థాయిసంఘ
సమావేశ మసహాయోద్యమ ప్రణాళికనే
పుగ ప్రతిపాదనమును జేసినది. అసహ
యోద్యమము దినదిన ప్రవర్ధమానమై ప్రజా
హృదయమునకు గలుగజేసిన మహాశక్తిని
శ్రీ యువరాజు సందర్శించునందు జేసిన
హారతాళములు విశదము చేసినవి. ప్రజాభి
ప్రాయములకు వ్యతిరేకముగ యువరాజు
గమనమును స్వాగతమును నేర్పాటు చేసిన
యాధికారుల భ్రమను విశదము చేయుటకు
కాంగ్రెసు తలపెట్టినది. బొంబాయికి శ్రీ

ప్రయాగయందు హరితాలము నాపుటకు పండిత
మోతీలాలు సెహ్రాగారి సభికారులు బంధించిరి. ఈ బంధ
సము ప్రయాగ ప్రజలయందు మహా ద్వేషమును గలుగ
జేసినది. ప్రయాగయందు శ్రీ యువరాజుగమనసంకర్ష
మున జరిగిన హరితాల మద్యతముగ ప్రజాబలమును
విశదము చేసినది. ఒక కూలియైనను బండియైనను గను
పింపలేదు. వీరు లన్నియును నిర్మాణవ్యయములై యధి
కారుల కోపమును పెంచినవి. కాశీక్షేత్రమునందును
నిట్టి స్వాగతమే గలిగి ప్రజాసంకల్ప మధికారులకు
సువ్యక్త మైనది. కలకత్తా నగరమునను నాసన్న మైన
హరితాలము నాపుటకును శాంతిని స్థాపించుటకును
కండిత మదనమోహను మూలవ్యగారు విశ్వప్రయత్ని
ములను జేసి బంబయియందు దన్ని పక్షములవారిని సమా
వేశముచేసెను. ఆ సమావేశమునకు సర్ శంకరం నా
య రధ్యక్షతను నహించి చూపిన యవజ్జత భారతజాతీ
యేతిహాసమునందు చిరస్థాయిగ నుండిగలదు. ఆ సమా
వేశమునందు గాంధీమహాత్ముడు చూపిన నిగ్రహము శత్రు
వులకు సయితము విభ్రమము గలుగ జేసినది. సర్ శంకరన్
నాయకుడు రాష్ట్రహము సర్వసంహారమును జేసినది.
బంబాయియందు నాయకులు గూడునపుడే రాష్ట్రప్రతి
నిధిమంత్రి సభ కలకత్తానగరమునందు గూడినది. బంబ
యి సభ ముగిసినతరువాతను మహాత్ముడు కాంగ్రెసు
ఆశయములను రాజప్రతినిధికి దలియజేసెను. ఈ స
వేశము చేరుటయందు ప్రపంచమున నాలస్యము గలిగి
నది. అధికారవర్గ మాంగ్రహాపూరిత మై జాతీయమహా
సభాధిపతిగ నెన్నుకొనబడిన దేశబంధు చిత్తరంజన
దాసుగారిని బంధించిరి. ఈ బంధనము గొప్పకలపమును
గలుగజేసినది. వేలకొలది మువజనులు శ్రీ కృష్ణజన్మ
స్థానముల నలంకరించిరి. ప్రభావశ్రీ ముసేతుహిమాదల
పర్యంతమును హద్దుపడ్డులు లేక వహతరంగములవలె
వ్యాపించినది. కట్టణము బట్టణమును మండలము మండ
లమును రాష్ట్రము రాష్ట్రమును శాసనోల్లంఘనవిధాన
మునం దతిక్రమించుటకు బూనుకొనబడి. వేలమంది శ్రీ
కృష్ణజన్మస్థానముల కేగిరి అసహాయోద్యమ ప్రతాపము
దేశమునకు వ్యక్తమైనది. అహమదాబాదునందు ఖాదీ
నగరమునందు గూడిన జాతీయమహాసభ జాతీయ
హృదయమును వ్యక్తముచేసి భావికార్యవిధానమును
నిర్ణయించినది.

అధికారులవలంబించిన నిర్బంధవిధానము ప్రజా
హృదయమును దహరమైన యత్సాహమును గలుగ
జేసినది. న్యాయశాస్త్రజ్ఞుడైన శ్రీ రెవీంగుప్రభువు
శాంతిన్యాయసంరక్షణనామమునను నిర్బంధ విధాన
మును దేశమునందంతటను ఎవలంబించినపుడు న్యాయ
పాలనమునందు నిరాశ గలిగినది. జాతీయమహాసభాధి
పతి చిత్తరంజనదాసుగారు బంధితులైనపు డధికార
హృదయము ప్రజలకు దెలిసినది. శిక్షాస్మృతి సవరణ
చట్టమును రాజద్రోహసభాశాసనమును దేశమునందంత
టను వ్యాపకమును బొందుచు ప్రజల సమావేశసం
భావణ స్వత్వములు నిర్బంధంపబడుచున్నపుడు ప్రజల
యందు మహాసంచలనము గలిగినది. ఆలీసాదరులు రాజ
ద్రోహమునకు శిక్షను బొందిరి. లాలా లాబపతిరాయి
రాజద్రోహసభాశాసనము ననుసరించి శిక్షను బొందెను.
చిత్తరంజనదాసు మోతీలాలు స్త్రీలు శిక్షాస్మృతిసవ
రణ శాసనాధారమునను దండినమును బడసిరి. దుర్గి
రాల గోపాలకృష్ణయ్య రాజద్రోహమునకు దండినమును
బొందెను. అన్ని రాష్ట్రములందును దేశసేవకులకు
దుర్మాగుల కేర్పడిన శాసనాధారమునను శిక్షలు గలిగి
నవి. చైతనాలలు స్వరములైనవి. వేదవేలు దేశా
రాధకులు పరమోత్సాహముతో కారాగృహవాస
మును స్వీకరించిరి. ప్రజలయుత్సాహముతో సభికారుల
నిర్బంధములును విజృంభించినవి. రాజ్యంగసంరంధ
మునం దపరిచితములైన 144, 108, 107 శాసనములు
ప్రయోగమును బొందినవి. అహమదాబాదునందు జాతీ
యమహాసభయై ప్రతిషేధింపబడునను భావము వ్యాపిం
చినది. ఇట్టి విపరీతపరిస్థితులుదు గాంధీమహాత్ముని
మూలస్థానమైన అహమదాబాదునందు జాతీయమహా
సభ గూడినది.

ప్రపంచప్రస్థావరం దనవరము మూతనపరి
స్థితులు గోచరంబగుచుండును. ఎప్పుటికిప్పుడు విచిత్రమైన
స్థితిగతులు గోచరంబగుచుండును. ఒకస్థితిని మించిన
మరొకస్థితి గనుపట్టును. ఈయోశాపాశ మే ప్రపంచప్రస్థ
ావరం దుద్ధరణమునకు సాధనం బగుచున్నది. ఆపత్తి
ముద్రిమునందు మునిగియున్న వానికైనను ఆశాంకుర
ములు గనుపించుచు సుతనకరిస్థితులు గోచరం బగుచుం
డును. మోంటుఫర్డు సంస్కరణములు పంజాబు దురం
తములు ఖిలాఫతు దుర్నయములు గలుగజేసిన దుఃఖాను

భవమునందే యాశాంకురములు గొదిరములైనవి. అప్పు
తెసరిము జాతీయమహాసభ యపూర్వముగ బరిణమించి
నది. కలనైత్యందు గూడిన ప్రత్యేకమహాసభ భారత
రాజ్యాధిపతిసాక్షిమును విశేషము చేసినది. నాగపురము
నందు గూడ మహాసభ ప్రజాభిప్రాయములను సువ్యక్తిము
చేసినది. మహాసభలు స్రుతిధుల సంఖ్యయందును
నుత్సాహపురితమునందును స్థిరసాక్షిమునందును
సంకదాని నొకటి యతిక్రమించినవి. నాగపురముమహా
సభ నిర్ణయించిన యంగనిర్మాణమున కనుకూపముగ
ముక్కుదియాలప భారతజాతీయమహాసభ డి. 19 బ రు
మాసాంతమునందు శబర్యతీతరమున గూడినది.

స్రూపాచ ప్రవృత్తియందు మానవ ప్రవృత్తి
సంస్కారానకూపముగ బరిణమించుచున్నది. జాతీయ

మహాసభయందు అసహాయోద్యమ విధా
శాసనోల్లంఘనము సముపందిల యంతరము లన్నియును

మెటనే యాచరణ యోగ్యము లని
నమ్మిడివా రుండుట సహజము. ఆ పక్షము వాదవృత్తి
విషయవాద సమీపే సమయము నుండియును శాసనో
ల్లంఘన సాధనమునందు లన్నియు యుండును. ఏదీలు
మీసమునందు విషయవాదయందునలె జూలయిమాసము
నందు బొంబయి సమావేశమునందును శాసనోల్లంఘన
విషయము వాద ప్రతివాదములకు గారణంబైనది.
బొంబయి ధ్యాయసంఘమునందు విదేశీవస్త్ర బహిష్కా
రము యుపరావ హరతాళము సంపూర్ణమోదమును
బడసినది. దేశమును దంటితును విదేశీవస్త్ర కామదిహ
సము జరిగినది. బొంబయియందు గూడిన స్థాయిసంఘ
సమావేశమునందు శాసనోల్లంఘన విషయము నిరాశ్రయ
మైనను డిల్లీయందు నాల్గవ నవంబరునగూడిన సమా
వేశము నందు శాసనోల్లంఘనము నాచరించుటకు పనికితు
లనుకూలముగ నున్న రాష్ట్రములందుమాత్రమే వ్యవస్థ
శాసనోల్లంఘనమును సమర్థి. శాసనోల్లంఘనమును చేయు
టకు రాష్ట్రీయోపసంఘముల కధికార మొసంగబడినది.
ఆ యధికారము సరుసరించి గుజరాతు రాష్ట్రమునందలి
ఆనందబాగ్లోలి తాలూకాలందు శాసనోల్లంఘన ప్రస్థాన
మునునవంబరు 23 తేదీని మహాత్ముడు స్వయముగ పశుపు
టకు నిర్ణయించెను. నవంబరు 17-వ తేదీని బొంబయి
యందు సంప్రాప్తమైన దురంతములు మహాత్ముని సంకల్ప
మును మార్చినవి. నవంబరు 17-వ తేదీ అసహాయో
ద్యమ చరిత్రమునందు చిరస్మరణీయముగ నుండగలదు.

దిగంతి వ్యాప్తములైన హరతాళములు ప్రజాశక్తిని చెలిపి
నటులు ప్రజల దౌర్జన్యస్వభావమును విశేషము చేసినవి.
మానవ ప్రకృతియందు గల పశుభావమునకును వైవభాన
మునకును గల సంబంధము బోధపడినది. అసహాయో
ద్యమమునకు బీజమైన యహింసాధర్మము ప్రజాహృద
యమునకు ప్రత్యక్షము గా లేదని గాంధీమహాత్మునకు
దెలిసినది. ప్రజాకల్యాణమున కవసరమైన స్వరాజ్యము
ప్రజాసంతోషమునకు సాధనమగు విధమును బొంబాయి
దురంతములందు మహాత్ముడు సందర్శించెను. అసహా
యోద్యమనాయకులకు దురంతముల నాపుటకు శక్తి
లేనపు డసహాయోద్యమ విజయమునకు ప్రజలకు శిక్షణ
మనసరమని మహాత్ముడు గ్రహించెను. బొంబాయి దురం
తములకు ప్రాయశ్చిత్తమున కుపవాసములను జేసెను.
మహాత్ముని యుపవాసములు ప్రజల కాత్మస్మరణమును
గలుగజేసినవి. సకల జనసౌఖ్యము స్వరాజ్యమునకు ఫల
మని ప్రజలు గ్రహించిరి. స్వల్పసంఖ్యాకులైన వార్షి
క్రైస్తవాది భారతీయుల యోగ్యతనుముల కభ్యంత
రము గల స్వరాజ్యస్థితి భారతమాతకు దుఃఖకారణము
గాని సుఖకారణము గాదని మహాత్ముడు గనుగొని
భారతీయులకు వారి నిర్ణయమును నిర్ణయముగ బోధిం
చెను. బుర్మోలీయందు శాసనోల్లంఘన ప్రస్థానమును విర
మించెను. తదనంతరమున గూడిన జాతీయమహాసభ
మహాత్ముని నిర్ణయములను సమర్థించు కథమును అహ
మదాబాదుసభ విశేషము చేయుచున్నది.

అహమదాబాదుసభ స్వరాజ్యస్థానమునందు
సకలవిధములను గణించుముగ నున్నది. మహాసభాభిప్రాయ
వైవదేశీబంధు చిత్తరంగునదాను బంధమునందుండిను.
దేశీసేనకులు బంధనముల ననుభవించుచుండిరి. గాంధీ
మహాత్ముడు శాసనోల్లంఘన ప్రస్థానమును విరమించెను.
అధికారుల నిర్బంధాత్మకములు దిగంతములందు వ్యాపించు
చుండెను. అయినను ప్రజోత్సాహము తరింగితరంగ
ములుగ పొంగి ప్రవహించినవిధమును అహమదాబాదు
కాంగ్రెసు విశేషముచేసినది. అహమదాబాదు మహాసభ
యందు గాంధీయవతారము ప్రత్యక్షమైనది. మహాత్ముని
భావములు ఖాదిసగరమునందును ఖాదిమంటపమునం
దును సభాప్రవహారములందును గూడ రేఖాపటము
లను చాల్చినవి. జాతీయమహాసభయందును నిర్ణయము
లందును వ్యవస్థలందును భారతస్వరూపము ప్రత్యక్ష
మైనది. ఖాదీమంటపము ఖాదీదుస్తులు ఖాదీయాసన

ములు ఖాదీ సేనకులు స్వదేశవిలాసములు స్వదేశవిహారములు స్వదేశవస్తుప్రదర్శనశాలలు భారతజాతీయసంస్కరణమును చేసినవి. ఆంధ్రపూర్వ సందర్భము స్వరాజ్యానందానుభవమును గలుగజేసినది. వేనవేలు ప్రజలు జాతీయతీర్థయాత్రను జేసి గాంధీమహాత్ముని సందర్శించి కృతార్థులగుటకు అహమదాబాదునకు బోయియుండిరి. మహాత్ముని సందర్శనార్థము లక్షలమంది ప్రజలు అహమదాబాదునందు సమావేశమైన విధము గాంధీమహాత్ముని విజయమున జూలించున్నది. రెండేండ్లలో దేశము సంతను గాంధీమహాత్ముని చేయగలిగిన పురుషుని మహత్వమును అహమదాబాదుసభ విశదము చేసింది. అహమదాబాదుమహాసభకు హాజరై ఆజ్ఞులుఖానుగా రధిపతిగ నుండి జయప్రదముగ నడిపినను అహమదాబాదుసభ మహాత్ముని విజయమును ప్రకటించుచున్నది. గాంధీ విజయమే అసహాయోద్యమవిజయము. శ్రీయువరాజగమనసందర్భమునందు గలిగిన హఠాత్ స్వాగతములు గాంధీ మహాత్ముని సంచారములందు గలిగిన విజయస్వాగతములు ప్రజాధికారులకు వారి బలాబలములు తెలిసినవి. అహమదాబాదు కాంగ్రెసునకు స్వరాజ్యకాంగ్రెసు నామ మన్వర్థముగ గలిగినది. స్వరాజ్యధ్వజమునకు గాంధీ మహాత్ముడధ్వర్యుడుగ నియమింపబడెను. స్వరాజ్యవిజయమును స్వరాజ్యగీతములందు భజనలందును సమ్మేళనములందును నృత్యములందును గానములందును కన్నులు గలవారు చూచిరి. చెవులుగలవారు వినిరి జ్ఞానముగలవారనుభవించిరి. గాంధీ విజయమును మహాసభయందు దామోదరతిలకైన యాశ్రీందిలోర్కాసము విశదము చేయుచున్నది.

అహమదాబాదు కాంగ్రెసు తీర్మానము

1920 వ సంవత్సరము డిసెంబరు నెలలో దేశీయ మహాసభ జరిగి దాదిగా దౌర్జన్యవిరిహితమగు సహాయోద్యమము కలంబించుట వలన నిర్భయత్వమునను స్వార్థత్యాగమునను, ఆత్మగౌరవ సంరక్షణమునను దేశీయలందఱకమగు సభివృద్ధి కలిగినదని అనుభవమువలన విదితమైనది. ఈయోద్యమమువలన ప్రభుత్వప్రతిష్ఠకు చాల భంగము వాటిల్లినది. మొత్తముమీద దేశ మంతయు స్వరాజ్యమును చేరుట కతీతముగ పురోగమన మొనరించుచున్నది. గాన కలకత్తాలో జరిగిన ఆవసర దేశీయమహాసభయందు దామోదరతిలకైనట్టియు నాగపూరులో మరల స్థిరపరుపబడినట్టియు తీర్మానము నీసభవారు స్థిరపఱచుచున్నారు. పంజాబుఖిలాఫతు అక్రమములు లొలగువరకును స్వరాజ్యము స్థాపింపబడు వరకును బాధ్యతలేని యుగోగవర్తము. అధీనమునందున్న యిండియా ప్రభుత్వము ప్రజలవశ మగువరకును ఆయా రాష్ట్రములు నిర్ధారణచేయు

రీతిని దౌర్జన్యవిరిహితమగు సహాయోద్యమమును తీవ్రపరిచుటకు దేశీయమహాసభవారు గట్టి నిశ్చయముతో నున్నారని యాసభవారు గ్రంథస్థ మొనరించుచున్నారు. ఇటీవల రాజప్రతినిధి యొసంగె యువ న్యాయములందు స్పష్టమైన దౌర్జన్యములను తదనుకణ్యముగ నన్ని రాష్ట్రములలోను వల టీరు సంఘము లక్రమసంఘము లని యిండియా ప్రభుత్వమువారు ప్రకటించుట అక్రమముగను దౌర్జన్యముగను బహిరంగసభలే గాక సంఘసభలను గూడ బలవంతముగ నుగ్రోగులు నిలిపి వేయు ముందుట అనేక రాష్ట్రములలో కాంగ్రెసు నాయకులను పెక్కుమందిని అరెస్టు చేయుటవలన కాంగ్రెసు ఖిలాఫతు ప్రచారమును పూర్తిగా నడచివేసి రేలయుల కాసంఘములవలన కలుగుచున్న సహాయము లభింపకుండ చేయుటకే ప్రభుత్వమువారు సిద్ధపరిధానమును ప్రాగ్ భించిరి స్పష్టమగుచుండుట వలనను అన్ని విధములను కాంగ్రెసు ప్రచారములను తాత్కాలికముగ నిలిపివేసి ఎట్టి ఆర్భాటమును లేకుండ శాంతముగా కలంబీరు సంఘములందు చేరుటవలన అరెస్టు చేయబడుటకు తమ్మింపమకొనలేని యామహాసభవారు తీర్మానించుచున్నారు. ఈసంవత్సరము నవంబరు నెల 28-న బొంబాయినగరమున జరిగిన కాంగ్రెసు కార్యసంఘసభయందు దామోదరతిలకైన తీర్మానము ననుసరించి దేశమునందు దంతటను వలంబీరు సంఘము లేర్పరుపబడెను. ఆ కలంబీరు సంఘములందు చేరగోరువా రందఱును ప్రమాణము చేసిగారి చేర్చుకొనుటను.

ప్రమాణము

“నేను దైవసాక్షిగా ప్రమాణపూర్వకముగా నంగీకరించిన విషయములు: 1. నేను జాతీయవలంబీరు సంఘమున సభ్యుడనుగా నుండగోరుచున్నాను. 2. భారతఖండమునందలి పంథితులను బట్టి యాదేశమున ఖిలాఫతు పంజాబు అక్రమముల నివారించుటకును స్వరాజ్యస్థాపికి సాధనమగుటకును ఈదేశమునందు నివసించుచున్న హిందూ, మహమ్మదీయ, సిక్కు, పార్సీ, క్రైస్తవ, యూధ ప్రముఖ వివిధమతముల వారిందలైకపరిమియును కలిగి ఏకభారతజాతిగా నేర్పడుటకును దౌర్జన్యరాహిత్యమొక్కటి మాత్రమే తోడ్పడుటని నేను నమ్ముచుండుటచే నేను వలంబీరుదేశమున సభ్యుడనుగా నున్నంతకాలము మాత్రయందును క్రియాయందును దౌర్జన్యము లేకుండ నుండగలవాడను. భావమునందు గూడ దౌర్జన్యము లేకుండనండుటకు గట్టి ప్రయత్నము చేయగలవాడను. 3. భారతఖండము ఆర్థిక రాజకీయ నైతిక విషయములందు సాఫల్యమును బడయుటకు స్వదేశీవ్రతము ప్రధానమని నేను నమ్మెదను. కేవలము నడకునూలతో చేతిగుగ్గములపై నేయబడిన ఖద్దరుబట్టలనే ధరించెదను. నుయ్యేరకము బట్టలను ధరించను. 4- నేను హిందూ మత స్థాద సగుటచే సంఘమునందు చొక్కెగవారు అంటరానివారని వారిని బహిష్కరించుట అక్రమముని నేనెరుగుదును గానను, అస్పృశ్యతను తొలగించుట న్యాయమును ఆవసరము నని నేను నమ్ముచుండుట వలనను వీలైనపుడెల్ల నిష్పక్షాతులతో కలిసిపెరిసి యుందును. వారికి సర్వవిధముల సేవచేయుదును. 5-నా వలంబీరు దళాధికారుల ఆజ్ఞలను నేను నెరవేర్చెదను. ఈప్రమాణమునకు ముద్రము కానట్టియు కలంబీరు ఖోర్డలూ, కార్యసంఘము, లేక కాంగ్రెసువారిచే నేర్పరుపబడిన మరియే సంఘము

ములుగాని చేసికట్టి నిబంధనలను నేను నెరవేర్చెదను. 6. నా మతము కొరకును, నాదేశముకొరకును ఎట్టి అగ్రహమును మాపకుండ కారాగృహవాసము, ప్రహరణములు, కదతు నరణము లెట్లొందినను గూడ నే ననుభవించుటకు సంసిద్ధుడను. 7. నన్ను చెఱసాలకు పంపువో నా కుటుంబమునకు గాని నావన బోషించబడువానికి గాని కాంగ్రెసు హక్కు కెట్టి సంతకమును ధాన్యమును నాకు నొకటి అనునది ప్రమాణనిబంధనలు.

జాతీయ పలుకులను కళములందు చెరగూడ దని ప్రభుత్వము వారాజ్ఞాపించియున్న ను వైప్రమాణ మొనరించి 18 ఏండ్లవయసుకు వైబడిన వారందరును తక్షణము పలుకులను సంఘములందు చేసిన రని యీ కాంగ్రెసు సంఘమువారు విశ్వసించుచున్నారు.

బహిరంగసభలు జరుగగూడదని ప్రభుత్వమువారు ప్రకటించి సంఘసభలుగూడ బహిరంగసభలే అని వానినిగూడ నిలిపివేసిరి. కాన దేశీయులు సంఘసభలను జరుపదగును. బహిరంగసభలను చుట్టును ఆపరణగలవోట గోడలకన్య జుపవలెను ముంగుగా నభయగూర్చి ప్రకటించవలెను కిచ్చెట్లను ఏర్పరచి వానిని చూపించువాని మాత్రమే లోపలికి రానీయవలెను. ప్రకటనలలో తెలుపబడిన యుపన్యాసములు మాత్రమే సభలలో నుపన్యసించుటకు సాధ్యమగునంతవరకు చూడవలెను. ఉపన్యాసము లుపన్యాసములు వ్రాసుకొనవచ్చి వానిని చదువవలెను. ఆసభలవలన ప్రజలలో కొందరి కాగ్రహము కలుగుట వారు దౌర్జన్యము చేయుట మున్నగునవి జరుగకుండ చూడవలెను.

వ్యక్తులుగాని, వర్గములుగాని అధికారమును నిరంకుశముగను, దారుణముగను దేశమును కృతంపజేయుటయందును వినియోగించి నపుడటుల వారు అధికారమును దుర్వినియోగము చేయకుండ నివారించుటకు ప్రజ లొనరించిన యితర ప్రయత్నములన్నియును నిష్ఫలములగు నేని అనుభవముల ధరించి విప్లవ మొనరించుటకు బదులు నివిలు ఆహ్వానింపున మొక్కటియే నాగరక తాపూచకమును సమగ్రమునకు సాధనము నని యీ కాంగ్రెసుసభ వారభిప్రాయపడును శాంతవిధానమునందు విశ్వసించునట్టియు ప్రస్తుతము భారతీయులకు కొంచెమైన నుత్తరవాదిగా కుండ నిరంకుశముగ పరిపాలించుచున్న యీ ప్రభుత్వమును తొలగించుటకు ఏదోయొకవిధమగు నుత్సాహమును చూపుటకంటె నితరనివారణోపాయములేదని కృతనిశ్చయమై నట్టియు కాంగ్రెసు సేవకులందరును వ్యక్తిజ్ఞోల్లంఘనమును సంఘ ఆజ్ఞోల్లంఘనమును ప్రారంభింపవలె నని యీసభవారు నూచించుచున్నారు. సంఘఆజ్ఞోల్లంఘనమును ప్రారంభించుటకు ఢిల్లీలో జరిగిన స్థాయిసంఘసభయందు చేయబడిన తీర్మానము లోని పద్ధతులప్రకారము ఆయా ప్రాంతవాసులు దౌర్జన్యరాహిత్యాది నియమములను బాగుగా నభ్యసించియున్న దుపదేశాలను.

వ్యక్తి లేక సంఘ ఆజ్ఞోల్లంఘనమును దేశమందంతటను నిశేచనముగాని ప్రభుత్వమువారి అక్రమ ఆజ్ఞలనుండి తమ్ము కాపాడుకొనుటకు గాని దౌర్జన్యములు జరుగకుండ తగిన కాపుదలలక్రింద కార్యసంఘమువారు రాష్ట్రీయ కాంగ్రెసు సంఘములను ఎప్పటి కప్పుడు ప్రక

టించు ఆజ్ఞల ననుసరించి దేశీయులందరు నమలులో పెట్టుటయందే అధికకృషిని నలుపుటకు ఎప్పుడైనను ఎవరు నైనను అనంతమైసంతవరకు యితర కాంగ్రెసు ప్రచారము సంతయు నిలిపివేయవలె నని యీసభవారభిప్రాయపడుచున్నారు.

18 ఏండ్లకు వైబడిన విద్యార్థు లందరును ముఖ్యముగా జాతీయ విద్యాలయములందు చదువుచున్నవారందఱును ఆవిద్యాలయములలోని యుపాధ్యాయులును, తత్త జమే ప్రమాణ మొనరించి కలుటకు సంఘములందు చేరకలెనని యీసభవారు నూచించుచున్నారు.

కాంగ్రెసు సేవకులను వెక్కువరించి త్వరలో ప్రభుత్వము వారు పట్టుకొనుట జరుగగలదుగాన కాంగ్రెసుస్థాయికార్యసంఘముల నెప్పటియుట్ల పీలుసపుడెల్ల మామూలుపనులకు వినియోగించుకొను పద్ధతిని తిరిగి తెలుపబడువరకును గాంధీవహాత్ము నిక్కనినే కాంగ్రెసు కార్యనిర్వాహకాధికారిగా యీ సభవారు నియమించి ఆయనకు స్థాయిసంఘ సర్వాధికారము నిచ్చుచున్నారు. కాంగ్రెసు అనంతమహాసభను జరుపుట స్థాయిసంఘ, కార్యసంఘ అనంత సభను జరుపుట కత్యవసరము కలిగినపుడు మహాత్ముడు తనస్థానమున పనిచేయుట కింకొకరిని నియమించుట అనునధికారములు గూడ మహాత్మున కియ్యబడెను. మహాత్ముని కియ్యబడిన అధికారము లన్నియు ఆయనస్థానే ఒకరి తిరువాత నొకరుగ నియమింపబడు వారికందరికిని యుండగలవు గాని ఇండియా దొరతనముతోను బ్రిటనుదొరతనముతోను ఒడంబడిక చేసికొనుటయు కాంగ్రెసు సంప్రదాయమును మార్పుటయు మహాత్ముడుగాని వారితరువాతివారుగాని స్వతంత్రించి చేయగూడదు. స్థాయిసంఘము వారును పిమ్మట మహాసభవారును ఆమోదింపకండ నవి జరుగగూడదు.

దేశముకొరకును అంతరాత్మకొరకును కారాగృహములందు కిత్తుల ననుభవించుచున్న దేశభక్తుల నందరిని యీసభవారభిసందించుచున్నారు. వారితాత్కాలిక స్వరాజ్యసిద్ధిని వరింత చేరువకు తెచ్చివచ్చె.

స్వరాజ్యమహాసభ జయప్రదముగ ముగిసినది యాత్రికులు స్వరాజ్యయాత్రను మహాత్ముని సందర్శనమును జేసి పావనులై స్వరాజ్యసందేశమును స్వస్థలములకు గొనిపోయిరి. అన్నిరాష్ట్రములందును స్వరాజ్యప్రస్థానమును జేయుటకు స్వరాజ్యభటులు యత్నములను జేయుచుండిరి.

గాంధీ మహాత్ముడును వారి యనుచరులును బార్డోలీయందు సమష్టి శాసనోల్లంఘన ప్రస్థానమును జేయుట కేర్పాటులను చేయుచుండిరి. విధివశమునను చొరీచొరా దురంతములు సంప్రాప్తములైనవి. మహాత్మునకు బాంబయి దురంతములవలె చొరీచొరా దురంతములును దుఃఖవేదనను గలుగజేసి ధర్మోపదేశమును జేసినవి. మానవ ప్రవృత్తి నావహించిన పశుభావము మహాత్మునకు గోచరమైనది. మహాత్ముడు దురభిమాన

మును వదలి చొరిచారా దురంతములను స్వయంకృతాప రాధములనుగ నంగీకరించి స్తాయశ్చిత్తమును జే'కొనెను. బాష్టోలీయందవలంబింపనున్న సమష్టి శాస్త్రోల్లంఘన మును విరమించెను. అంతకు పూర్వమే రీడింగు ప్రభు వైన కంపిన ప్రతిజ్ఞకు స్వార్థపరు లపార్థమును గల్పించిరి. మహాత్ముడు పరుల నిందాస్తోత్రములను లక్ష్యము చేయ కయే దేశక్షేమమునకు మూలమైన ధర్మలక్ష్యమును సనుష్ఠించెను. బాష్టోలీయందు కార్యనిర్వాహక సంఘ మును సమావేశము చేసెను. కార్యనిర్వాహక సంఘ మిపుడు వాదప్రతివాదములకు మూలమైన బాష్టోలి నిర్మాణ విధానమును నిర్ణయించినది. ఆనిర్ణయములనే డిల్లీయందు ఫిబ్రవరి మాసారంభమున గూడిన స్థాయి సంఘము కొన్ని సవరణలతో నంగీకరించినది.

బాష్టోలీలో ఫిబ్రవరి నెల 11-12 తేదీలను జరిగిన అఖిలభారత కాంగ్రెసు కార్యసంఘసభలో వామోదించబడిన తీర్మానములను స్థాయి సంఘము వారు శ్రద్ధతో గమనించి వానియందు కొన్ని సవరణలను చేసి స్థిరపరచిరి. ఆయా రాష్ట్రములయందలి రాష్ట్రీయ కాంగ్రెసు సంఘముల ప్రేరేపణలనను వారి అనుమతిని బడసెయు కొన్ని ప్రత్యేక చట్టములను గూర్చియు వ్యక్తులు ఆత్మస్వాతంత్ర్య రక్షణమున కైనను లేక ఆగ్రహమును కలిగించుటకైకను ఆశ్చోల్లంఘనమునకు గడంగవచ్చు ను గాని కాంగ్రెసు సహాభివృద్ధి, స్థాయిసంఘము వారును కార్య సంఘమువారును నిర్ణయించిన నియమాలు పూర్తిగా నంగీకరింపరాని రాష్ట్రీయ సంఘమునా చట్టవ్యతిరేక ఆశ్చోల్లంఘనమునైనను ఆమోదన తిలపగూడదు. 2. కల్లు సారాదు కాణములయొద్ద బోధించుట ఎంత ముఖ్యమో విదేశీబట్టల దుకాణములయొద్ద బోధించుటగూడ సంతముఖ్యమే గాన దానిని మానగూడదని పలుచోట్లనుండి లేఖలు వచ్చినవిగాన మోస మేమియు లేకుండ హేరాళముగ విదేశీబట్టల దుకాణములయొద్ద గూడ కల్లు సారాదు కాణములవద్ద వలెనే బోధింపవచ్చునుగాని కల్లు సారాదు కాణములవద్ద బోధించువారికి బాష్టోలీ తీర్మానములందు నిర్ణయింప బడిన నియమములు బట్టల దుకాణములవద్ద బోధించువారుగూడ సమన రింపవలెను. 3. బాష్టోలీ తీర్మానముల యందేశము కాంగ్రెసువారు మొదట నిర్ణయించిన అసహాయోద్యమవిధానమును పూర్తిగా వదలవలెనని గాని సమష్టి ఆశ్చోల్లంఘనము నెప్పటికైనీ తలపెట్టకు వదని గాని దేశీయముల తలంపగూడను. బాష్టోలీలో కార్యసంఘమువారు నిర్ణయించు విద్యావిధానమును కాంగ్రెసు ప్రచారకు లందరును ఏ కాగ్రతతో ననుసరింపగడంగిన సంకల్పవిధి కల్పననగును సమష్టి దౌర్జన్య రాహిత్యము దేశమున స్థిరముగా నెలవొసగలవనియే కార్యసంఘమువారి భావ మనియు దేశీయులు తెలిసికొనవలెను. 4. దేశీయులు స్వప్రముగ వెల్లడించిన దృఢసంకల్పమును ప్రభుత్వము తిరస్కరించినపుడెల్ల ప్రజలు ఆశ్చోల్లంఘనము ననుసరించుట వారి ముఖ్యకర్తవ్యము. అది వారికి జన్మ స్వాతంత్ర్యము (క్రైస్తవ లేక కృష్టి ఆశ్చోల్లంఘన మను గా ఒక్కయే గాని

నిర్ణయింపబడిన సంఖ్యగల కొందరు గాని ప్రారంభించు ఆశ్చోల్లంఘనము అని గ్రహింపదగును. ఒకసభను జరుపదలచి ఆసభకు రాదగిన వారికి టికెట్లు పంపి ఆటికెట్లు చూపించనివారిని లోపలికి రానీయకుండ చేసినపుడు ఉద్యోగులను సభ నిబిడతయ బూనినచో చేయబడు శాశ్చోల్లంఘనము వ్యప్తి ఆశ్చోల్లంఘన మగును. అటుగాక ఎల్లవారును రావచ్చునని ప్రకటింపబడిన సభను ఉద్యోగు లాపబూనినపుడు చేయబడు ఆశ్చోల్లంఘనము సమష్టి ఆశ్చోల్లంఘనము గును. సభోద్దేశము మామూలు కార్యముల నిమిత్తమే యైనపుడుగూడ నట్టిసభ సాధ్యములు సాగనీయనిచో జరుగు ఆశ్చోల్లంఘనము స్వాతంత్ర్యరక్షకమగును. అందువలన నుల్లంఘించినవారు ఆరెన్టుచేయబడినను అది స్వాతంత్ర్యరక్షకమే అగును. మామూలు కార్యములనిమిత్తము గాక కేవలము ఆరెన్టును కారాగృహ వాసమును కోరి చేయునభి మద్యోగులు సాగనీయనపుడు జరుపు ఆశ్చోల్లంఘనము ఆగ్రహకారక మగు ఆశ్చోల్లంఘన మగును).

తీర్మానము

(1) చొరిచారాలో గుంపు అడవిమృగములవలె రాక్షసకృత్యము లొనరించి కనిపేబులందరిని దారుణముగ సంహరించినందులకును ఇండ్లను తగులబెట్టినందులకును ఈ సంఘమువారు చాల చింతించువారి కుటుంబములకు సానుభూతిని తెలుపుచున్నారు. (2) పన్నుల నిరాకరణముతో గూడిన ఆశ్చోల్లంఘనమును ప్రారంభింప సర్వమును సిద్ధమగు తరుణముననే ప్రతిసారియును ప్రజలదురాగతము బయలుదేరుచున్నది. దేశమున సమష్టి ఆశ్చోల్లంఘనమున కుండవలసిన శాంతిస్థితి ఏర్పడలేదని యాదుగతాతరములు వెల్లడించుచున్నవి. ఇపుడు మంల బాష్టోలీలో శాశ్చోల్లంఘనమును ప్రారంభింపవలెనని బాష్టోలీలో ప్రజలందరూరియును, కలలు బాష్టోలీలోను ఇతర రాష్ట్రముల ఆశ్చోల్లంఘనమును ప్రయత్నింపవలెనని, కాక కృష్ణసాయగారు లందరును దొరతనమునకు చెల్లింపవలసిన కిస్తులన్నిటిని చెల్లింపవలెను. వారు అపరాధస్వభావము గల సన్నాహముల నన్నిటిని కట్టిపెట్టవలెను. (3) ఘోరకపూరులో జరిగినట్టి దారుణకృత్యములను 17-11-21 ని బొంబాయిలోను 18-1-22 న చెన్నపురిలో జరిగినట్టి కుంటరి కార్యములను మరల నెన్నటికి నెవటను బయగనంతటి శాంతిస్థితి దేశమునందు నెలకొనుమోకును సమష్టి ఆశ్చోల్లంఘనము నెవటను ప్రారంభింపగూడదు. (4) దేశమున శాంతి నెలకొల్పుటకు గాను మరల సమమతి యిచ్చ బడువరకును ప్రజలు ఆరెన్టులను కారాగృహనివాసములను కోరి అందు కొని కట్టి ప్రయత్నములను చేయకుండునట్లు కాంగ్రెసు సంఘములు పరిశీలింపవలెను. ఎచ్చట సంపూర్ణ శాంతి యుండునను గట్టి సమ్మతము నెలకొని ఆచట సాక్షిగాలు మున్నగు మామూలు కాంగ్రెసు ప్రచారము జరుగవచ్చును. కల్లుదుకాణములవద్ద శాంతియుగ ప్రాగడాలన కలుగు ససగ్రహములను గూర్చి బోధించుట తప్పు తప్పు నిరోధక ప్రయత్నముల నన్నిటిని కట్టిపెట్టవలెను. ఇట్లు బోధించుటకు పరిమితోద్యోగ కల వారిని మాత్రమే కాంగ్రెసు సంఘమువారు ప్రత్యేకముగ నియమించి వారిచర్యలను శ్రద్ధతో పరిశీలింపవలెను. (5) రాజద్రోహసభా, వలం టీరు సంఘనిషేధక శాసనములను ధిక్కరించుటయే ప్రయోజనముగ

సెట్టుకొని సభలను నూతనీంపులను జరుపగూడదు. కాంగ్రెసు సంఘముల సభలను మామూలు కాంగ్రెసు ప్రచారమునకు సంబంధించిన సభలను సాగించుట చట్టి ఆక్షేపణయును లేదు. (6) రైతులు జమీందారుల కియ్యకలసిన స్థలములను గూడ నివ్వబులేదని యాసంఘమునకు తెలిసినది. ఇది హానికరము తీర్మానమునకు విరుద్ధము గాన వారు వెంటనే జమీందారులకు స్థలము చెల్లింపవలెనని కాంగ్రెసు సంఘములును ప్రచారకులును రైతులకు స్పష్టముగా తెలియజేయవలెను. (7) జమీందారులకు న్యాయశాస్త్రానుగుణ్యముగా గలహక్కులను భంగపరుచుట కియుద్యమము ప్రోత్సహించబడలేదు. రైతులకును జమీందారులకును వివాదాలు కలిగినపుడుగూడ రైతులను జమీందారులు నొందోరులతో నాలోచించియు మధ్యవర్తులద్వారాను పరిష్కరించుకొనడకు నని యాసంఘమువారు జమీందారులకు నూచించుచున్నారు. (8) వలంటీరులను చేర్చుకొనుటలో నిబంధనలను సరిగ్గా పాటించుటయందధికమగు ముఖేక్ష జరుగుచున్నదనియు వడుకునూలు ఖద్దరుబట్టలను వలంటీరు లందరును ధరించుట లేదనియు అస్పృశ్యతావిషయమున వలంటీరు లగు హిందువులు నిబంధనలను పూర్తిగా ననుసరించుట లేదనియు వలంటీరులుగా చేరగోరువారు మనోవాక్యానుకర్యులందు దౌర్జన్యమును పూర్తిగా నిరసించుటకు గూర్చి గట్టిపాటు జరుగుటలేదనియు తెలియుచున్నది. కాన కాంగ్రెసు సంఘములు వలంటీరుల పట్టికలను మగల పరీక్షించి ప్రమాణములను పూర్తిగా నెవేర్చుని వారినందరిని తొలగింపవలె నని యీ సంఘము వారు స్పష్టపరుచుచున్నారు. (9) కాంగ్రెసు వారి ఏర్పాటును ఎప్పటికప్పుడు కార్యసంఘమువారు ప్రకటించు నియమములను కాంగ్రెసు సంఘములు నెవేర్చునివో కాంగ్రెసు సంకల్పము ప్రకటించి అసలే గాని నెఱవేరు. (10) ఈనెతీర్మానములు యావద్భారత కాంగ్రెసు స్థాయిసంఘమునకు సమకవతును అనుపిచ్చుట నాసంఘాంత వామోచింపబడు పద్ధతిని అనులులో నుండును. ఆసంఘ కార్యదర్శి హాంట్లెలు భానుగారితో నాలోచించి సాధ్యమైనంత వరలో జరుపగలడు. అట్లే జ్ఞాపకమునకు శాస్త్రానుసారము ప్రాప్త ధాన్యము ముఖ్యముగా ప్రజలు బాగుగా గ్రహింపలేదని భూరికపూర్వము దురగతిములను స్పష్టమగుచున్నది. కాంగ్రెసు ఉత్తరువులను తిరస్కరించి నియమములను కఠినముగ ననుసరింపక అసర్దుల నయోగ్యుల వలంటీరులుగా చేర్చుటలన సత్యాగ్రహప్రధానధర్మమును దేశీయులు సరిగా గ్రహింప లేదని చెల్లవగుచున్నది. ఈ రీతిగా కాంగ్రెసు నియమములను అసంపూర్తిగాను అల్పముగను నెఱవేర్చుటవలననే స్వరాజ్యసిద్ధి ఆలస్యమగుచున్నది. కాన కాంగ్రెసు ఉపసంఘములను చక్కచేయుటకు యీ దిగువకార్యములను కాంగ్రెసు సంఘములవారు నెఱవేర్చవలెను. 1 ఒక కోటిమందిని కాంగ్రెసు సభ్యులనుగా చేర్చుట (1) కాంగ్రెసు సాంప్రదాయము నందు కాంతిసత్యములు (దౌర్జన్యరాహిత్యము ఔచిత్యము) ముఖ్యాంగములుగాన స్వరాజ్యసిద్ధికి సత్యదౌర్జన్యరాహిత్యము లత్యవసరము లను నవ్యక్తము లేనివారి నెవ్వరిని సభ్యులనుగా చేర్చగూడదుగాన సభ్యులుగ చేరగోరువారికి కాంగ్రెసుసాంప్రదాయమును బాగుగా బోధింపవలెను. (2) సంస్కారముచందాగా చెల్లింపనివారు అర్హత గల కాంగ్రెసుసభ్యులు

గారు గాన ప్రాతసభ్యులందరును చందాను చెల్లించి తమ పేరులను నమోదు చేయించుకొనవలెనని వారికి బోధింపవలెను ii రాట్టముల వాడుకను నూలువడుకుటను ఖద్దరుబట్టలను నేయుటను చాల వృద్ధిచేయుటకు (1) కాంగ్రెసు సంఘముల యువోగ్యులును వలంటీరులును యావద్భారతము ఖద్దరుబట్టలనే ధరింపవలెను ఇతివలను ప్రోత్సహింపవలెను. వారు రాట్టముపై నూలువడుకుటను గూడ నెర్చుకొని యుండవలెను. iii జాతీయ పాఠశాలల నేర్పరుచు విషయమున ప్రభుత్వపాఠశాలల వద్ద బోధింపగూడదు. ముఖ్యవిషయము లన్నిటిలో జాతీయపాఠశాలలు ప్రభుత్వపాఠశాలలకంటె శ్రేష్ఠము లని ప్రజలు గ్రహించునట్లు వానిని నడుపువో ప్రసారే చేరుదురు. iv నిమ్మ జాతులు బాగుగా బ్రతుకుటకు పీలగు ఏర్పాటులను చేయవలెను. వారి సాంఘిక నైతిక మానసికస్థితి నభివృద్ధినిందింపవలెను. వారు తమపిల్లలను జాతీయపాఠశాలలకు పంపునట్లు బోధింపవలెను. తక్కిన పాఠాలకు గల సదుపాయముల నన్నిటిని వారికి కలుగజేయవలెను. ఎచ్చట పంచమనిరసన మింకను ప్రబలముగా నుండునో అచ్చట వారికి సత్యైకముగ నూతులను పాఠశాలలను కాంగ్రెసు సంఘము లేర్పాటుంపవలెను. అందుకు కాంగ్రెసునిధిని వ్యయపరపవలెను. వారిపిల్లలను జాతీయపాఠశాలల కాకర్షించుటకు గట్టిప్రయత్నములను చేయవలెను. మామూలు నూతులలో నీళ్లు తోడుకొనుటకు సమర్థులందునట్లు ప్రజలకు బోధింపవలెను. v త్రాగుపోగునమును శిగ్గించుటకు దుకాణముల యొద్ద బోధించుటకంటె వారివారియిష్టకు బోయి శాంతముగ త్రాగుడువలన కలుగుననర్థకములను బోధింపదగును. vi నానా గ్రామములందును పట్టణములందును పంచాయతీ సభల నేర్పగని అన్ని వివాదములను పంచాయతీలద్వారా నెవేర్చునట్లు మాడదగును. ప్రజాభిప్రాయమును బట్టియు పంచాయతీలవారు తీర్పునందించి అత్యమును బట్టియు ప్రజల లాభిష్టమునంపవలెను. ప్రజలు నిష్పక్షపాదులనుగా నభిప్రాయము బోధుగా కలుగగూడదు గాన పంచాయతీ సభల యుద్ధిపు న్యాయస్థానమువారిని సాంఘికముగ సామ్యముగ పద్ధతిని నూర్చుకొని vii అన్ని సమయ కర్లముల గూతులలో నైతికశిక్షమును కలిగించుట. జనహయోద్ధ్యునంకల్పములలో నొక్కటి. అందులకు పరసేవాశాఖ నేర్పరుపవలెను. ప్రజలలో వ్యాధిగ్రస్తులు ఆపదలకు ప్రమాదములకు పాలైడవారికిని జాతిచరవివేక్షితతో పరిలేరుండ సాంఘిక సేవకులు తోడ్పడవలెను. అసహాయవాది తనసంప్రదాయము ననుసరించుచు నేవ్యాధి ఆపద ప్రమాదము కలిగినపుడు అంగ్లేయులకును భాగతీయులకును ఎల్లవారికిని గూడ సేవచేయుట తమ అదృష్టమని భావింపవలెను. తిలగు స్వరాజ్యసిద్ధికి ధనమును సంపాదించుచుండవలెను. కాంగ్రెసు సభ్యులు (స్త్రీలును పురుషులును గూడ) ను కాంగ్రెసు అభిమానులును గూడ 1921 వ సంవత్సరమునకు తనకు వచ్చిన సాలు సరి ఆదానుమున 100-వ వత్సరమున నిచ్చునట్లు వారిని కోరవలెను. ప్రతిరాష్ట్రీయసంఘము ప్రతినెలకును వసూలైన తిలకనిధిలో 100 కి 25 వంతున ఇండియా కాంగ్రెసు సంఘమునకు పంపవలెను

ix ఈతీర్మానములు ఇండియా కాంగ్రెసు స్థాయిసంఘసభలో వారి ఆమోదమునకు నెట్టబడును. x ప్రభుత్వోగ్యుగములను నడపిన

వారికి అగిన యుద్ధోగములను సమకూర్చు టవలయు గాన నందుల కొకవిధాన మేర్పరుచుటకు మియాను మహమ్మదు హాజీ, జాను మహమ్మదు చోటనీ, జమునాలాలు ఒజాజు, వి. జె. పటేలుగా ధ్వజసంఘముగా నియోజింపబడిరి. ఆ విధానము గూడ స్థాయిసంఘమువా రామో దింపవలసియున్నది.

డిల్లీయందు గూడిన స్థాయిసంఘ సమావేశమునందు గాంధీమహాత్ముని హృదయవేదనము సుస్పష్టమైనది. బ్లాగ్లోలియందు శాసనోల్లంఘన పద్ధతమును విరమించిన మహాత్మునిమీఁదను దురభిమానుల యాగ్రహము విరిగిపడినది. మహాత్ముని యింద్రజాలము స్వరాజ్యము సంపాదించనందులకు నాయకుల హృదయములందు సయిత ముగ్రహ జనించినది. నాయకులు వ్రాసిన తీర్మానరలేఖలను మహాత్ముడు స్వయంకృతాపరాధములనుగ స్వీకరించినను ధర్మవిర్యములను సమర్థించుకొనుచు స్వీయ మహత్త్వమును పత్యక్షము చేసెను. డిల్లీసభయందు దురభిమానులు చేసిన నిందలు దోషారోపణములు దుర్భాషలు మహాత్ముని యాత్మనిగ్రహహమును విశదము చేసెను. మహాత్ముడు నిదావాక్యములను మందహాసముతో స్వీకరించి యాత్మవిజయమును విశదముచేసెను. మహాత్మునకు అజమలుఖాను గారి నీరదను గల గౌరవము డిల్లీ సభయందు విశదమైనది. ఇతరులసంభాషణములకు చల్లించి బ్లాగ్లోలి తీర్మానమునందు మార్పుల సంగీకరించెను. రాష్ట్రసంఘములకు శాసనోల్లంఘనాధికారమును గలుగజేయుట కంగీకరించెను. ఆ తీర్మానమునందే మహాత్ముని బుద్ధివశముగదని దూరదృష్టిగల సభ్యులు గనుగొనెరి. బ్లాగ్లోలి తీర్మానము ప్రజలు కరుగెత్తుటకు ప్రతిబంధకముగ నున్నను ముందునకు బోవుట కే విధమైన యాటంకములను గలుగజేయలేదు. కష్టప్రవృత్తిగల యాజ్ఞకులకు సర్వారంభములందును కర్మకలాపము గనుపించుచున్నను కర్తృప్రవృత్తి లేని ప్రజలకు మహారంభములగు సయితము కర్మకలాపము గోచరము గాకుండును. బ్లాగ్లోలి విధానమును ప్రశంసించుటకును నిందించుటకును నిప్రవృత్తియులముగాని బ్లాగ్లోలి విధానము మూలముగాదు. బ్లాగ్లోలి విధానము స్వరాజ్య ప్రస్థానము నాపిన దను నపవాదము దేశము సం దేర్పడినది. బ్లాగ్లోలి డిల్లీ తీర్మానము శాసనోల్లంఘన ప్రస్థానమునందు వెనుకంజ వేయలేదనియును ముందంజ వేయుట కధికారమును రాష్ట్రములకు గలుగజేసిన దనియును ప్రతిపాదనవిమర్శనము విశదము చేయుచున్నది.

బ్లాగ్లోలి తీర్మానము నిరంకుశాధివర్గమునకు మహాత్ముని నిగ్బంధమున కవకాశములను గలుగజేసినది. రాజ్యాంగరథము వాయువేగముతో నడిచినది. సాయుక్త పక్షమును లాలించుటకు మోంపేగుగారి రాజీనామాయును మహాత్మునిబంధనమును నవసరములైనవి. మార్చి మాసమునందు మహాత్ముడొండు రాజగ్రోహమునకు దండనమును బొందెను. సత్యయూక్తియైన మహాత్ముని దండనము లోకమునకు విస్తయమును గలుగజేసినది. దండించిన న్యాయాధీశునకు దండనమును జెప్పనపుడు చిత్తచాంచల్యము గలిగినపుడు దండన న్యాయమును జర్పించుట యనవసరము. మహాత్ముడు దండగములకును దురంతములకును తన బాధ్యత నొప్పుకొని తీవ్రమైన దండనమును గోరి దండనమును మందహాసముతో స్వీకరించెను. మహాత్ముడు దాఖలు చేసిన యభిప్రాయ క్తము ధర్మపత్రముగ నాచంద్రార్కముగ నిలిచి లోకమునకు ధర్మబోధను జేయగలడు.

మహాత్ముని వ్రాతమూలము

గాంధీరాజ్యక్తిగతుడగు నేను తిరుగలేని ప్రభుత్వానురాగరహితమగు అసహాయవాదీగను మాకుటకు గలకారణములను నాదేయములకును ఎవరిని సంశోషణెట్టుటకు నావై నిశ్చిడీ అక్యాయోగము తేటదనో అట్టి అంగదేవీయులకును నేను నెలడింపవలసి యున్నది. హిందూదేశము న్యావిత్రప్రభుత్వముగ నేర్పరచుడి ప్రభుత్వమునకు ననుగుణమున నను ప్రయత్నించునన్న ను ననుచు నేను చేసెతి నని యుద్ధింపటకు నేరణమునకు న్యాయస్థానాధిపతుల గూడ నేను తెలుపవలసియున్నది.

గి. వాగ్డే, కాలో సరిస్థితులు కడువిషమముగా నున్న తోగా చూచి 1930 లో నేను ప్రసాదించి ప్రారంభించితిని. మొట్టమొదట నే నాదేశమున బ్రిటిషువారి సహచర్యమును బడయుటవలన సమకూల భావము కలుగలేదు. మానవుడ నగుటచేతను భారతీయుడ నగుటచేతను నాకుండవలసిన హక్కులేమియు నాకు లేవని నే నెప్పుడు గ్రహించితిని. నేను భారతదేశమున జనించుటవలననే మానవసహజములకు స్వాతంత్ర్యములు గూడ నాకు లేకుండబోయెనని నైతము నేనచట గ్రహించితిని గాని నేనంతమాత్రము భగ్నాశయుడను కాలేదు. బ్రిటిషు ప్రభుత్వ విధానము సహజముగ సాంగముగ నుత్తిచు మేయనియు కట్టికాక్రి కాలో మాచి మా విధానమున కేక్రగతి సంప్రాప్తమైనదనియు నేను భావించితిని. ప్రభుత్వహితులు 500 మనప్రార్థనముగను నైచ్చికముగను సహకారై అన్విసాశనము నెన్నడు కోరిక, తదభివృద్ధికై నాకు దోషయతములని తోచినవిషయములన్నిటిని నిష్కర్షగా విమర్శించి వ్రాసితిని.

1899 వ సం॥ న బోయరులు ప్రభుత్వముతో యుద్ధమునకు గడంగినపుడు, నేను నేవచేసెద నని తెలియజేసి, ప్రత్యసహాయైచ్చిక

దళమును సిద్ధిపరచి లేచి స్మితు ముట్టడిని తొలగించుటకు జరిగిన వెంకటాద్రియందు సహాయ చేపట్టెను. 1916లో జ్యూలూలు తిరుగ బడి పితూరచినపుడుగూడ సేతు గాయములు పగలినవారిని మోసికొని పోవుటకు ఉత్తీలకు మోయువారి దళము నేర్పించి పితూరి అడగిపోవు వతును సహాయము చేసితిని. ఆరేడు సారులును గూడ నాసహాయ గుంభించించుచు నాకు పతకముల గొప్పటమే గాక బ్రిటన్ ప్రభుత్వమువారి గ్రానైట్ ఫెటల్లో గూడ నాసహాయమును ప్రశంసించుచు గ్రాసిరి. దక్షిణాఫ్రికాలో నెను చేసిన సహాయమునకే పార్లిమెంట్ ప్రభుత్వ (రాజప్రతినిధి) వెతుక నాకు కెయిసరీ హియస్టర్ల పతకమును గూడ నా కొసంగెను. 1914 లో జర్మనీవారు యుద్ధమును ప్రారంభించునగానే సేతు డాంగ్ల దేశమును చుండుటచే నచట నపుడు లండనులోన్న భారతీయులకు ముఖ్యముగా విద్యార్థులకు వైద్యసహాయ కైచ్చికదళముగా నేర్పరచితిని. అదళము ఘన మగు సేవచేసె నని నైన్వాధికారు లపుడు ప్రశంసించిరి. అయుద్ధము జరుగుచుండగానే సేతు యిండియాకు వచ్చిన పిమ్మట నీదేశమున వైనికులు కావలె నని 1917 లో జరిగిన యుద్ధసభ లో పెమ్ముఫర్డ్ ప్రభుత్వ (రాజప్రతినిధి) ప్రత్యేకముగ కోరగా నాక పుడు ఆరోగ్యము చెడియున్నను గూడ లెక్కచేయక ఖైద్దాలో నొక దళమును సిద్ధపరచు చాల ప్రయత్నము చేసితిని. చాలమంది వచ్చిచేరిరి. కాని అంతలో యుద్ధము ముగిసిండునక ఆ సేనతో అవసరము కలుగ లేదు. ఇట్టిసేవ చేసినచో బ్రిటిషు సామ్రాజ్యమునందలి యితరదేశము లతో సమాన మగు స్వాతంత్ర్యగౌరవము భరితఖండమునకు గూడ లభించునకు నమ్మకముతోనే నే నే నీరీతిగా ప్రభుత్వమునకు సహాయము చేసితిని.

ఆశాభంగి చరిత్రము

వీనిలో మొట్టమొదటిది రౌలటుచట్టము. ప్రజలకు అల యధా గ్రహస్వాతంత్ర్యమును పూర్తిగా తీసివేయుటకే యీరౌలటు చట్టము చేయబడెను. గాన దానికి ప్రతిఘోషముగ పీఠమగు నాంధ్రేశ్వర మొనరించుట నా విధి యని సేతు నిశ్చయించితిని. అంతటితో జలియకు వాలాబాగు సంఘ సంహారముతో ప్రాంభమై ప్రాకడపు టుత్తరువు, నడిపీళ్లలలో కొరడాలతో కొట్టుట, మున్నగు వర్ణింపవలవిగాని తరా భవక్రియల పరణామము జరిపించిన పంజాబు దౌర్జన్యములు ప్రారంభమై నవి. మహామృతీయుల పుణ్యక్షేత్రములను కాపాడుట, తుక్కిసంధి మున్నగు విషయములకు గూర్చి ప్రధానమంత్రి భారతీయులకు మహా చ్యుతిగలు కొనింగి. గానాంధ్రము సహాయమునకు గూడ ఆసంగినను, నే నొక్కడై గ్రహించితిని. దనియు గ్రహించితిని.

ప్రభుత్వసహాయముకొర కింకను ప్రయత్నించుట

ఇట్టి నిర్యసనము లన్నియొకనబడెను మిత్రులు గట్టిగ నమ్మ మనలించినను గూడ 1919 లో అచ్యుతనగనందు కాంగ్రెసు సభ జరిగినపుడు మాంటాగూ పెమ్ముఫర్డ్ సంస్కరణములకు నెరవేర్చు టకు దేశీయులకు సహాయము చేయవలెననియే సేతు వాదించితిని. అట్లు చేసినచో ప్రధానమంత్రి మహామృతీయులకు చేసిన వాగ్దానమును చెల్లించ

చు ననియు పంజాబు వనోద్రణములు మాన్పబడవనియు రాజ్యాంగ సంస్కరణములు అసంతృప్తికరములగు నే యున్నను అవి దేశీయజీవన మున ఆశాజనకములగు నూతనశక్తిప్రారంభము లనియు నే నానించితిని.

ఆయాశలన్నియును భిన్నాభిన్నమై పోయెను. భీలాభతు వాగ్దానము నెరవేర్పలేదు పంజాబుదురంతములకు అలతగ తేల్చివేయు టయే గాక అపరాధములు విండింపకపోవుట యటుండ వారి నింకను ప్రభుత్వ సేవనుండి తొలగించ నేలేదు. వారిలో ఖరీదొందకపోయినా దామునుండి ఫించనల నిచ్చుచున్నారు. వారిలో మరికొందరికి బహుమానముల గూడ నొసంగిరి. రాజకీయ సంస్కరణముల వలన నుద్యోగుల మనసు కొంచెమైన మారలేదు సరిగదా భరతఖండమునందలి ద్రవ్యము నింకను కొనిపోవుటకు భరత ఖండము నింకను దాస్య నిర్బంధమును బంధించుటకును సంస్కరణములే వారికి సాధనము లయ్యెను. రాజకీయాధికారికవిషయములందెప్పు డెన్నడును కలుగనంతటి అసహాయస్థితి బ్రిటిషు సంబంధ మేర్పడిన పిమ్మటనే కలిగినదను భి ప్రాయము నేనంత ప్రయత్నించినను తొలగటలేదు. నియంత్రణముగ చేయబడిన భరతఖండము తన్ను తలపడవచ్చినవాని సాయుధయై మార్కెషుల సేనను నిపుడు భరతఖండమునకు నిరోధకశక్తి లవమాత్ర మునలేదు అధినివేశనములకు గల స్వాతంత్ర్యము భరతఖండమున లభించుటకు వెంకట ప్రభుసాంతరములు గడవవలెనని భారతీయులలో విజ్ఞులగువారె పలువురు తలంచుకొని సేయునంత మోహముగా నీపరాధిని ప్రతిఘోషించి దారిద్ర్య మత్యధికమగుటచే కాటకుములు కలిగి పుడు ప్రజలు బొమ్మగా నహింసవాలని దుర్దశ కలిగింది. బ్రిటిషువారి నేతము, ఈ రాజ్యమును విడిచివేయవలెనని యింకొకటి నామోదము నాకు నూతన మును టను బట్టల నెలను గొప్పపక్షిగ్రామ గా నొనరించు చుండిరి. న్యాయము వలన వారికి భించు స్వల్పగాయమున కీవిధముగ గూడ కొంత తోడు పడుచుండెను. భరతఖండవాసుల మనగడ కత్యవసరమగు నేత్యుత్తమను సమ్యుచిలులేనట్టి కనిగిరాగ రాక్షససృత్యములచే రూపుమాపి ఆదాయమును నాశనముచేసిరిని ఆంగ్లేయులు చెప్పిన పృత్యంతముల వలననే సుప్తమగుచున్నది. గ్రామములందు నివసించుచు కడుపునిండ నొక పూట యైన భుజింప నాధారము లేక నవయుచున్న సామాన్యప్రజలు క్రమముగ నెట్లు జీవగ్ధములై పోవుచున్నారో పట్టణవాసుల కేమియును తెలియదు. విదేశీయులకు ధనాగ్నేయములు పట్టణవాసులచే నేవచేయించుకొని వారికి స్వల్పమగుదళారి నిచ్చుచున్నారు. ఆవిదేశీయు లధిక లాభమును గొంతోపుచున్నారు ఆంగ్లేయులు యాచారాలని గూడ వారు గ్రామవాసులకు సామాన్యప్రజలకేక రాట్టుచున్నారు. ఈసంగతిని గొందఱు గ్రహించిన పట్టణవాసుల గానకలలో నావమానమునకు సాఖ్యము సహకరించుచు ముదియుచున్నారు. సామాన్యప్రజల విత్తిము నీరీతిగా హరించుటకే యీదేశమున ప్రభుత్వముపయోగ పడుచున్నదను విషయమైన నీ పట్టణవాసులు గ్రహించ లేదు.

మానవసంఘముపట్ల మహాపరాధము

గ్రామములలో ప్రత్యక్షముగ కనబడు నస్థిపంజరము లిచ్చు సాక్ష్యమును ఎట్టి లెక్కలును ఎట్టి యితరజాలమును ఎట్టి తిరుగు

మాటలను మరుగుపరుపజాలవు. చరిత్రయం దివి మానవసంఘముపట్ల జరుగుచున్న మహాపరాధములన్నిటిని తలదన్నిన మహాపాతకములు. ఇందులకు పట్టణవాసులను బ్రిటిషువారు బాధ్యులు. నిజముగ వైశాఖ యొక్కడున్నచో వారెవరికు తరవాదులు కాకతప్పదు. ఈదేశమునకు వచ్చిన విదేశీయులకు ధనహర్తలకే న్యాయశాస్త్రనిబంధము గూడ ననుకూలపడ చున్నది. నేను నిష్పాక్షికముగ పంజాబు పైనికాశాన విచారణలను పరికింపగా 100 కి 95 వందకి విధింపబడిన శిక్షలు పూర్తిగా అన్యాయమని తేలివది. ఈదేశమునందలి రాజకీయ నేతములలో నాకు చాల అపదము గలను. శిక్షింపబడిన ప్రతి పతివందెలలోను 9 మంది కేసులను స్వీకరించుచున్నాను. మాతృదేశమున ప్రేమింపబడు యొక్కటియే వానిని రించిన అపరాధము. పాశ్చాత్యులనబంధము గల కేసులలో ఈ దేశమునందలి న్యాయస్థానముల తీర్పులవలన 100 కి 99 కేసులలో దేశీయుల కన్యాయమే జరుగుచున్నది ఇందలికేయోక్తి యేమియును లేదు. అట్టి కేసులతో నేమాత్రమైన సంబంధమున్నచో నట్టి భారతీయులకందలికి నీ విషయము పూర్తిగా అచుభవములొకప్పుడు సంగతియే ఈరీతిగా విదేశీయ ధనహర్తల కనుకూలముగనే న్యాయనిబంధాలకు బుద్ధిపూర్వకముగనే కాకనో పరిపాలించుచున్నారు.

మహాదురదృష్టము

ఇట్టి మహాపాతకమున తమకు సంబంధము కలదని దేశపరిపాలనమునకు బూనిన అంగ్లేయులకు వారికి తోడ్పడుచున్న భారతీయులను గూడ గ్రహింపకుండుట మహాదురదృష్టము. ఈపరిపాలనావిధానము ప్రపంచమునందంతటకు గూడ నుత్తమాత్తమమనియు దీనివలన భారత ఖండమున కభివృద్ధి కడుమందముగ కలుగుచున్నను కలిగినంతమాత్రమునీరమనియు నిష్కలముగ నయు నాంగ్లేయులకు భారతీయులకు పాలకవర్గమున పలువురు కలనీకూడ నే నెరుగుదును. ఒకపక్షమున నూత్నమయ్య సమర్థ మగు భయభీకరనిధానమును సక్రమ పగులబ్రదర్శనమును కలదనియు రెండవపక్షమున ఆత్మగృహప్రతిఘటనకత్తులు పూర్తిగా నశింప జేయబడుటకున అపక్షమువారి పాపమనత్యములు పూర్తిగా రూపుమాముటచే వారు కపటులైన మను దురభ్యాసము ప్రబలిన దనియు నీ యుద్వోగు తెరుగురు పరిపాలకుల అజ్ఞాన తత్వ వంచనల కీ కపటులైన మను ఘోరమరభ్యాసము మఱితో తోడ్పడినది.

నిబంధనలలో మొదటిరకము

హిందూదేశ శిక్షాస్మృతిలోని రాజకీయనిబంధనలలో 124.4 నిబంధన మొదటి రక మని చెప్పదగును. ఇప్పుడు దానిక్రిందనే వామై లేనుచేసిరి. పౌరుల స్వాతంత్ర్యమును అడచివేయుట కేగ్గురుపబడినది. అనురాగమును కలిగించుటయు సక్రమమొనరించుటయు నిబంధనలవలన సాధ్యముకాదు. ఒకనికొకరిపైగాని ఒకవస్తువుపైగాని అనురాగములేనపుడు దౌర్జన్యమును సంకల్పించుటయు దౌర్జన్యమును వ్యాపింప జేయుటయు దౌర్జన్యమున కిరెరులను పురికొల్పుటయు జరుగనంతకాలము అతడు తన విరాగమును పూర్తిగా వెల్లడించుటకు సర్వస్వాతంత్ర్యములను కలిగియుండదగును. కాని వామైనను బాంకరుగారివైనను కేసు చేయ

బడిన నిబంధనప్రకారము అనురాగతాపిత్యమును వ్యాపింపజేయుటయే నేర మగుచున్నది ఈ నిబంధనక్రింద విచారించబడిన కొన్ని కేసులను నేను పరిక్షించితిని. భారతీయులచే సర్వధికముగ ప్రేమింపబడిన దేశభక్తులు కొందఱు నిబంధనక్రిందనే శిక్షింపబడిరి. వామైనగూడ నానిబంధనక్రిందనే కేసుచేయుట నా కొక గౌరవముగానేను భావించుచున్నాను.

అనురాగతాపిత్య మొకనుగుణము

నాకనురాగము తొలుగుటకు గల కారణములను చాల సంగ్రహముగ వివరించుటకు నేను ప్రయత్నించితిని. పరిపాలకవర్గమునందున్న ఏకైకతైవై:ను నాకు ద్వేషము లేదు. రాజుపట్ల నసలేలేదు. ఇదివరకే ప్రభుత్వవిధానమును చేయునంతటి మహాపరాధమును హిందూదేశమునకు మొత్తముమీద నొనరించినట్టి ప్రభుత్వమువై ననురాగము లేకుండుటయే సుగుణమని నేను నమ్ముచున్నాను. ఈ ప్రభుత్వముక్రిందవలె ముందెన్నడునుగూడ భారతీయు లింత హెచ్చుగా పౌరుషవిహీనులు కాలేదు. అట్టి నమ్మకము నాకుండుటచే అట్టి ప్రభుత్వవిధానమును ప్రేమించుట పాతకమని నేను లెలచుచున్నాను. ఇప్పుడు నేరమునకు నిదర్శనములుగా చూపబడిన వ్యాసములలోని విషయములను నేను వ్రాయగలుగుట అమూల్యగౌరవ మని నేను భావించుచున్నాను అంగ్ల భారతదేశములు రెండును మెలంగుచున్న అక్రమవిధానమునండి విముక్తములగుటకు మార్గమును అసహాయోద్యమమునల నేను ముందుంచుటచే నాచెందు దేశములకును నేను మంచిసేన చేసితిని నేను భావించుచున్నాను.

అసహాయోద్యమము - ముఖ్యమగు విధి

ఉత్తమకార్యములకు తోడ్పడుటవలెనే దుష్కార్యములకు సహాయము చేయకుండుట గూడ మానవులకు ముఖ్యమగు విధియేయని నేను నమ్ముచున్నానుగాని యింకవరకును దుష్కార్యముల నొనరించిన వారి పట్ల అసహాయోద్యమము బుద్ధిపూర్వకముగ దౌర్జన్యమే యొనరించినది. దౌర్జన్యముతోగూడిన అసహాయోద్యమములన దుష్కార్యములే హెచ్చును. దుష్కార్యముల కార్థము దౌర్జన్యమేగాన దౌర్జన్యమును పూర్తిగా పరిత్యజించినగాని దుష్కార్యములకు నిరాధారస్థితి కలుగదు. దుష్కార్యములకు సహకారులము కాకుండుటవలన కలుగు ఫలితము ననుభవించుటకు బుద్ధిపూర్వకముగ సంస్థితుల మగుటయే దౌర్జన్యరాహిత్యమని గ్రహింపవలెనని నేను దేశీయులకు బోధింపగోరుచున్నాను.

మీరు అధికతమమగుశిక్షను వేయుడు లేనిచో మీయందొ

గములను వదలివేయుడు

మీ న్యాయశాస్త్రప్రకారము బుద్ధిపూర్వకమగు నేర మనియు నా అభిప్రాయమునుబట్టి పౌరుని యుత్తమధర్మ మనియు తోచుకార్యమును నేను చేసినందులకు నాకు వేయదగిన అధికరమ మగు శిక్షను వేయుడని మిమ్ములను కోరుచు దానిని సంతోషముగ ననుభవించుటకు సర్వసిద్ధిముగ నున్నాను. న్యాయాధికతయును న్యాయసహాయము

(స్వస్థి అసంపూర్ణ) నకు పూర్వము వివాహము కలదియైన నామమునందును
చామమునందును నేను నిర్దోషి ననియు నమ్మినచో మీయుక్తిగలకు
రాక్షసములైనట్లును లేనా ఆ నిబంధనయు లేదనినా విధానమును
వదలించియు దేశములకు లాభములనియు నాప్రయత్నము ప్రజల
పేరుకు నింకకలదియు మీరు నమ్మినచో మిక్కిలి హెచ్చునది యీ
నాకు నేయటయు నింక నుభయములను విన్నవించుచున్నాను.

ఎం. కే. గాంధీ.

గాంధీ మహాత్ముని దంపనము స్వరాజ్య ప్రస్థాన
మునం దొక రంగమును ముగించి రెండవ రంగము
నుపక్రమింపజేసినది. రెండవ రంగమునందు విజయమును
గడింపవలసిన భారము భారతీయుల మీదను గలక.
మహాత్ముడు పడేశించిన ఖద్దరు ధారణము ఖద్దరు వ్యాప
నము స్వరాజ్య విజయమునకు సుదగ్గర చక్రముగ
నున్నది. మహాత్ముని విమోచనము స్వరాజ్యానుభవము
ప్రజాధీనమునందు గలదు. బాన్గోలీ నిర్మాణవిధానమును
అనుష్ఠించుటయం దసహాయోద్యమ ప్రస్థానమునం దితర
రంగములను జేరుట కధికారము గలుగును. అసహ
యోద్యమ ప్రస్థానమునందు నడుచుటకును నశువుటకును
నలయు నధికారలక్షణములను మహాత్ముడు తన యాచర
ణమువలనను స్వయముగ వ్యక్తముచేసినను నాత్మ సంప
కుల కీపరమార్గము గోచరము గాకున్నది. బాన్గోలీ
విధానమున కేవరి యర్థమును వారు చేయుచు వామ
మార్గముల నవలంబించుట కుపక్రమించు చున్నను
మహాత్ముని త్యాగము పరిమేశ్వరానుగ్రహమువలనను
స్వరాజ్య ప్రస్థానమునందు భారతీయులకు ధర్మమార్గ
ప్రవర్తకులనుగను జేయుగలదు.

ఆంధ్ర దేశము

ఆంధ్ర దేశము భాంజీతీహాసములందు ప్రసిద్ధమైన
ప్రాచీనదేశము. దేశమునందు ప్రజల జీవనపోషణమునకు
సాధనములైన నీటివనరులు సుత్రేత్రములు ప్రకృతి పరి
స్థితులు గలవు. ప్రజలు దారిద్ర్యము గల భగవద్భక్తులు.
భాష స్వరాంతమైన మధురభాష. ఆంధ్రదేశము ప్రజలు
భాష ప్రాచీనసాంప్రదాయేతిహాససంజాతమైన సంస్కా
రములను గలిగి ప్రత్యేకవ్యక్తిత్వమును దెలుపుచున్నది.
దక్షిణాపధమునందు గల రాష్ట్రము లాంధ్రరాష్ట్రవ్యక్తి
త్వము చిరకాల సమాగతమైనను బ్రిటీషురాజ్యవిధానము
నందు మద్రాసురాష్ట్రమునం దంతర్గర్భితమై యాంధ్రా
భ్యుదయమున కాటంకములు గలిగినవి. మద్రాసురాష్ట్ర

మునందు దక్షిణభాగప్రాబల్యము తురభాగ స్తంభనము
నకు గారణమై నది. రాజ్యాంగములందును విద్యావిధా
నమునందును వ్యాపారిపరిశ్రమలయందును కలుకుబడి
యందును నాంధ్రదేశమున కవసరమైన పోషణము గలు
గకుండెను. ఆంధ్రపౌరుషము ప్రతికూలకరిస్థితులందును
గోచరంబగుచు నాంధ్రోద్యమస్వరూపమునను సువ్య
క్తిమైనది. నాగపురము మహాసభ నిర్ణయించిన భాషా
రాష్ట్రవిభాగముల నాంధ్రమహాసభలు పడేర్లకు
బూర్వము నిర్ణయించినవి. ఆంధ్రదేశమునకు బ్రిటీషు
ప్రభుత్వమునందు లేని స్వతంత్రవ్యక్తిత్వమును భారత
జాతీయమహాసభ కల్పించినది. కలకత్తామహాసభ సా
యభావముతో గల్పించిన యాంధ్రవ్యక్తిత్వమును నాగ
పురము మహాసభ సమర్థించినది. జాతీయసభాప్రయో
జనములను సమర్థించుటకు వినియోగపడినవిధమును
నాంధ్రప్రపంచము విశదము జేయుచున్నది.

అసహాయోద్యమము

స్వయంసహాయాధారమునను ఆంధ్రసభలను నిర్వ
హించిన యాంధ్రప్రపంచమునం దసహాయోద్యమ
వ్యాపనము సుకరమైనది. జాతీయవిద్య స్వదేశదీక్ష
స్వభాషాభిమానము పరిచితమైన యాంధ్రహృదయమున
కసహాయోద్యమ ధర్మము సులభగ్రాహ్యము. అస
హాయోద్యమ ప్రస్థానమునందు విజయవాడ విధానము
ప్రముఖము. గాంధీమహాత్ముని యాంధ్రదేశ సంచార
మాంధ్రవ్యక్తిత్వమున కుజ్జేజమును గలుగజేసినది. అస
హాయోద్యమ ధర్మగ్రహణమునందును నిర్మాణవిధానము
నందును నాంధ్రులకు గల సామర్థ్యమును మహాత్ముడు
గ్రహించి యాంధ్రులను బ్రశంసించెను. ఆంధ్రులు యథా
శక్తిని స్వరాజ్య ప్రస్థానమునం దసహాయోద్యమ ధర్మ
మును నిర్మాణసాధనమును నుపయోగించి స్వరాజ్యరీత
మును నడిపిచిరి. ఖద్దరు నిర్మాణమునందు 17 లక్షల
రూప్యములను వ్యయము చేసినను గుజరాతునకు గలు
గని కీర్తి యాంధ్రదేశమునకు గలిగినది. బొంబాయి
సన్నుబట్టలు విజయనాడ ముతకబట్టలు భారతభూమి
యందు బ్రఖ్యాతిని బొందినవి. శాసనోల్లంఘన విధా
నమునందు చీరాల మ్యునిసిపాలిటీ భారతదృష్టి నాకర్షించి
నది. వందలమంది దేశసేవకులు గత సంవత్సరమునందు
స్వరాజ్యప్రచారమును దేశమునందంతటను జేసిరి.
స్ట్రీడురులు విద్యార్థులు వారి వృత్తులను విసర్జించి దేశ
సేవను జేయుచుండిరి. బ్రహ్మపురమునందు సెప్టెంబరు

మూసమునందు గూడిన యాంధ్రసభ లసహాయోద్యమ విధానమును సమర్థించి. ఆంధ్రరాష్ట్రీయసభ కధ్యక్షులైన శ్రీయుత భోగరాజు పట్టాభిసీతారామయ్యగారును ఆంధ్రమహాసభ కధ్యక్షులైన గింపలగూడెము కుమారరాజుగారును ప్రజాభిప్రాయమును సమర్థించిరి. అధికార నిర్బంధములు ప్రబలిసవి. బ్రహ్మపురమునందు శ్రీయుత ఆంధ్రరత్న దుగ్గిరాల గోపాలకృష్ణయ్యగారును కుమారరాజుగారు దండనమునకు బాల్పడిరి. వందలమంది ప్రచారకులు శ్రీకృష్ణజన్మస్థానములను జన్మస్థానములను కాపాడుకొనుటకై ప్రవేశించిరి. అహమదాబాదు మహాసభకు వందలకొలది యాత్రికులు పోయి స్వరాజ్యమాత్రను జేసి గాంధీమహాత్ముని సందర్శించి కృతార్థులైరి.

జనపరి మాసారంభమునను సమష్టి శాసనోల్లంఘనమును జేయుఁ కును కిస్తీల నాపుటకును ఆంధ్రరాష్ట్రీయ సభ మండలసభల కధికార మొసంగుట నాపుట గుటకు నిర్ణయించినది. ఈ నిర్ణయమును కృష్ణాగోదావరీ మండల సంఘములు కాలాంతరమునను మార్చినను గుంటూరు మండలము రాష్ట్రీయ సభ తిరిగి తీర్మానోపసంహారమును జేయునంతవఱకును మార్చలేదు. సమష్టి శాసనోల్లంఘన పరిస్థితులను విచారించుటకు శ్రీయుత టా. ప్రకాశముగారు కా. నాగేశ్వరరావుగారు దం. నారాయణరాజుగారు నిమగ్నింపబడిరి. వారు దేశపరిస్థితుల నవలోకించి పన్నులను చెల్లించవలయు నని నిర్ణయించిరి. గుంటూరు మండలమును కాంగ్రెసు శీర్షానాసంతోషము పన్నులను చెల్లించినది. ఈ పరిస్థితులందు గుంటూరు మండలాధికారి వర్షనుగారును వారియనుచరులును జేసిన దౌర్జన్యములు భీభత్సములు నిరంకుశ విధానమునకు లక్ష్యములుగ నుండగలవు. పన్నుల నీయవలదని బోధించిన నేరమునకు శ్రీయుత సీతారామ శాస్త్రి ప్రభృతులును దేశభక్తి వేంకటప్పయ్యగారును నిర్బంధింపబడిరి. బ్రహ్మపురమునుండి చిత్తూరువఱకును నాంధ్రావనియందలి దేశ సేవకులు దేశమోక్షమునకు స్వరాజ్యాశ్రమములను స్వీకరించిరి. స్త్రీలును పురుషులవలె దేశమోక్షమున కాత్మసమర్పణమును జేసి దేశవ్యాప్తమైన స్వరాజ్యను తాపమును సువ్యక్తముజేసిరి. స్త్రీలు పురుషులు, పండితులు పామరులు, యువకులు వృద్ధులు పరమానందముతో స్వరాజ్యాశ్రమములను స్వీకరించి స్వాతంత్ర్యచ్చను విశదము చేసిరి.

అధికారులు నిరభ్యంతరముగ నిర్బంధాయుధముల నుపయోగించి స్వాతంత్ర్యసంహారమును జేయుచున్నను ప్రజలేవాదమును లేకయే నిర్బంధములు యాత్మసమర్పణమును జేయుచున్నారు. అధికారుల యుపేక్ష యొనను నాంధ్రయంత్రుల యభిమాన మైనను పత్రికల సాక్షాత్తులను బంధింప కుండుట సొస్తననీయము. అధికారు లేమినిర్బంధములను గల్పించినను స్వరాజ్యనుతాపము ప్రజాహృదయమును దృఢముగ నావరించిన విధమును నాంధ్రదేశ పరిస్థితులును ముఖ్యముగ గుంటూరు మండల పరిస్థితులును విశదము చేసినవి. చేయుచున్నవి. అధికారులు నిరంకుశ కవచాచ్ఛాదనమునఁ జేయుచున్న న్యాయపరిపాలనము న్యాయస్వరూపమును మార్చినది. అధికారులు స్వాధికారసమర్థనమునకు వినియోగించుచున్న శాసనములను శాసనాన్వయములను యోచించునపుడు పామరులకు సయితము శాసనములందు విశ్వాసము పోయినది. బ్రహ్మపురమునందు నాయకులు మద్యపాననిషేధమును బోధించినందులకు దండింపబడిరి. రాజమహేంద్రవరమునందును మంగళగిరియందును శాంతిసైనికులు నిర్బంధముల ననుభవించిరి. సింహపురస్థాంతములందు మద్యపాన నిషేధమును బోధించినవారు దండనమునకు పాత్రులైరి. శ్రీయుత తిక్కవరపు రామిరెడ్డిగారు బెజవాడ చంద్రశేఖరరెడ్డిగారు చేయనినేరమునకు శిక్ష ననుభవించుచున్నారు. ప్రజల సమావేశస్వాతంత్ర్యమును సంభాషణ స్వాతంత్ర్యమును 144,108,107 మొదలగు శాసనాస్త్రములు సంహారమును జేసినవి. కల్లుసారాయముల పాటల నాపుటయందును తగ్గించుట యందును ప్రజలు చూపిన సాహసోత్సాహము అధికార హృదయమునందు భయభ్రాంతులను గలుగజేసినవి.

గుంటూరునందు శాంతిసైనికులు సారాయము పాట సమయమునను గుంపులు గుంపులుగ శ్రీకృష్ణాశ్రమములకు బోయిసపు డధికారులకు సయితము కర్తవ్యము తోచకుండెను. ఆంధ్రనాయకుడు దేశభక్తి వేంకటప్పయ్యగారు పన్నుల నిరాకరణమును బోధించిన నేరమునకు దండనము ననుభవించుచున్నాడు. గుంటూరు మండలమునందధికారులు న్యాయసంరక్షణనామమునను గలుగజేసిన కష్టము అధికార నిరంకుశతన వెల్లడి చేసినవి. అధికారులనిరంకుశత్వము ప్రజలు పన్నుల నిచ్చిన

తరువాత బయటబడినది. అధికారులు సైనికులనుండి భటులను సంచారమును జేయించి ప్రజలను భీతావహాచిత్తులను జేయుచుండిరి. పల్నాటియందు తుపాకుల బారునకు నలుగురు బలియైరి. అందు ఇకాస్మైక్తరు గుట్టపువా సంఘటకు గారణము తెలియకున్నది. ఈ మరణములకు యధార్థమైన కారణము లింకను బయలుపడలేదు. వర్షనుగారు గుంటూరుమండలమునం దనలంబించిన నిర్బంధప్రస్థానమును వ్రాయుటకు మహాపురాణము గావలయును. అధికారు లీ కార్జన్యమూలమునను ప్రజోత్సాహము నశించిన దని యానందించిరి. వర్షనుగారిని శ్రీవిల్లింగును ప్రభు వభినందించి సంవత్సరకాలము స్వయంప్రతాపమును మననముచేసికొనుటకు విశ్రాంతి నొసంగిరి. వర్షనుగారు గడించిన విజయయాత్ర ననుభవించుటకు గవర్నరుగారు గుంటూరు మండలమునందు నిరంకుశజయభేరిని మ్రోగించుచు సంచారమును జేసిరి. అధికారులు రాజభక్తినాటకము నాడించిరి. సన్మాన పత్రముల సర్పించిరి. గంభీరోపన్యాసములను జేసిరి. అసహాయోద్యమమును జంపి ప్రజోత్సాహమును జయించినటు లానందభేరిని ప్రకటించిరి. శ్రీయతి మాడభూషి సరసింహాచార్యులు గారును ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణ గారును గుంటూరు పురమునకు జేరినపుడు నాటక స్వరూపము మారినది. ప్రజలు పరమోత్సాహముతో స్వాగతము నొసంగిరి. శాసనోల్లంఘనవిచారణసంఘమునకు గుంటూరుపుర మొసంగిన మహాస్వాగత మధికార నాటకమును బూటకము చేసినది. అధికార నిర్బంధములను లక్ష్యము చేయకయే వేలకొలది ప్రజలు విజయ ధ్వానములతో స్వాగతంబు మొసంగిరి. రెండుగడియల కాలముతో జన్మస్వత్వముల రక్షణమునకు 200 మంది శాంతి సేవకులు స్వరాజ్యశ్రమమునకు బోయి గుంటూరుపుర విజయమును బ్రకటించిరి. గుంటూరుభక్తులు ప్రదర్శించిన మహానాటకమునే ఆంధ్రదేశమునం దితర ప్రాంతములును ఇతర రాష్ట్రములును ప్రదర్శించుచున్నవి. అన్ని రాష్ట్రములందును మహాజనులును యువజనులును కారాగృహ వాసమును స్వరాశ్రమవాసమువలె స్వీకరించుచున్నను నధికారహృదయమునందు మాత్రము సంచలనము గలుగలేదు. ప్రజలత్యాగ మధికారవర్గమునందు శాంతికి బదులు కోపమును వృద్ధిచేయుచున్నది. ప్రజలశాంతము నధికారుల కోపమును స్వరాజ్య ధర్మవిజయమును స్థాపించి ప్రజల ధర్మకర్తవ్యమును సువ్యక్తము చేసినది.

అసహాయోద్యమ విజయము

అధికారనిర్బంధములు వెల్లువలై ప్రవహించుచున్నను ప్రజలు పరమశాంతమును జూపుచు నధికార వర్గమునకు చిత్తవిభ్రమణమును గలుగజేయుచున్నారు. ప్రజలయందు దండకభయముపోయి దండుతులు స్వాగత సత్కారములకు బాత్తు లగుచున్నారు. ఈ ధర్మస్థితి ప్రజలస్వాతంత్ర్యప్రబోధమును వేయిసార్లు జాటుచున్నను ససహాయోద్యమవిధానము సన్నగిలినదనియును స్వరాజ్యమునకు నూతనసాధనమును గోరుట విషమదశయందు గలిగెడి హృదయచార్పల్యమునకు నిదర్శనముగ నున్నది. పాశ్చాత్యసభ్యత్వము గతత్యాగియందు నాగరక వ్యాజమునను పశుబలరాజ్యమును విశ్వవ్యాపకమును జేసినవి. మహారాజ్యములు రాజ్యాదాయములను నిర్బంధపై నికశిషణమునకును మారణయంత్ర సాధనములకును వినియోగించి అశాంతిదేవతను ప్రతిష్ఠించినవి. మారణక్షేత్రములందు శాంతిసస్యములు పంచుచున్నవని యానందించినవి. ఏరోసా మహాసంగ్రామము కన్నులను విప్పినను ప్రాతవాసన లింకను ప్రపంచమును పీడించుచున్నవి. ప్రపంచశాంతికిని మానవధర్మాభ్యుదయమునకును నవధర్మోదయమును రాజ్యసీతిజ్ఞులు ధర్మాత్ములు తత్వజ్ఞులు సకలజనులు పరితేపించుచున్నను ధర్మకర్తవ్య మగమ్య గోచరముగ నున్నది. ప్రపంచప్రవృత్తియందు భోగార్థమైన స్వార్థము పీడను ద్వేషమును దుఃఖమును, త్యాగార్థమైన పరార్థము శుభమును ప్రేమను సుఖమును, నొడగూర్చును. ప్రపంచము స్వార్థపరమైన ప్రతిఘటనమునకు మహాదుఃఖము ననుభవించు చున్నది. కరమార్థమైన త్యాగసాధనమునను సుఖము ననుభవింపగలదు. అహింస సత్యము ప్రేమ కరమార్థమైన త్యాగధర్మమునకు మూల బీజములు. గాంధీమహాత్ము డీకరమార్థమును ససహాయోద్యమ రూపమున ననుష్ఠించి ప్రపంచశాంతి కాత్మ సమర్పణమును జేసి స్వరాజ్యసిద్ధిని పొందెను. భారత పుత్రులు గాంధీమహాత్ముడు డిల్లీ-బార్డోలీ సంకల్పమునందు విధించిన స్వరాజ్యప్రతానస్తానమును శాంతి మార్గమున జేసి స్వరాజ్యసిద్ధినిబొంది శాంతిస్థాపనమునకు మార్గదర్శకు లగుటకు భగవంతు డనుగ్రహించుగాత!

శ్లో. కర్మ జ్యే వాధికారస్తే మా ఫలేషు కగావస

మా కర్మఫలహేతు ర్భూత్మా తే సంసో ధ్వి కర్మణి

ఓం శాంతి శాంతి.

THE PRINCE OF WALES

యిన రాజు

KEMAL PASHA

కెమల్ పాషా

డిల్లీ పాషా

డిల్లీ పాషా

చంద్రామృతనేత్రరక్షణితైలము

చంద్రామృతనేత్రో,] (బంగారు పతకములు బహుముఖ ఇయ్యబడినది) [25, ఆచారప్పక వీధి, మదరాసు.
ఈ తైలము శ్రీ శ్రీ మహారాజ ఆఫ్ మైసూరు శ్రీ శ్రీ గెయిక్వార్ ఆఫ్ బరోజా గవర్నమెంట్ల యొక్క కెమికల్ ఎగ్జామినర్లు, జుట్టులు, గొప్ప శాస్త్రజ్ఞులు మరియు పెరుపొందిన గొప్పవారి వల్లను పరీక్షింపబడి, యోగ్యతపత్రములు పొందబడియున్నది. ఇది స్వచ్ఛమైన వనస్పాతికలచేత తయారుచేయబడినది. సకల విధ శిరోవ్యాధులు, తలనొప్పి, నేత్రవ్యాధులు, అత్యుష్ణము, మొదలగునవి యీ తైలముచేత పారపోవును. మరియు దీనిని వాడుకగా ఉపయోగించుచుండిన నైవ్యాధులను రానియక ఆటంకపరుచును. ఒకసారి తెప్పించి, వాడి చూచిన వారికి మాత్రమే దానిఫలము, గుణము తెలియును.

Messrs C. Munasami Modaliar & Sons, 41, Linghi Chetty Street, MADRAS.

మూలికమర్తము

సకలవిధ సాధారణ మూలికలను, అంగడి వస్తువులను ఉపయోగించి అన్ని వ్యాధులకును, వైద్యుని సహాయము లేకనే ఎవరికివారే బాధములను స్వల్పఖర్చుతో తయారు చేసుకొనవచ్చును. శ్రీ, పురుషు లెల్లరికిని బాగుగా తెలియునట్లు వివరముగా వ్రాయబడి యున్నది. ప్రతిగృహము నందును తప్పక ఒక కాపి యుండవలెను. కొద్దికాపిలు మాత్రమే యున్నందున తక్షణము ఆర్డరు పంపవలెను, లేనిచో ఆశాభంగము గలుగును. పుస్తకము 1-క ధర పోస్టుఖర్చుతో సహా 1-4-0. మొసర్పు సి. మునసామి మొదలియూర్ లాంబ సన్సు, 41, లింగి చెట్టి వీధి, మదరాసు.

“కాంతామచహరణి”

అను యువాని వైద్యశాస్త్రప్రకారము తయారైన, ఇంద్రియపుష్టికి దివ్యమైన తామ్రము. దీనిని నేనిండుటచే, నిస్సస్త్రువు, భోగేచ్ఛ లేకుండుట, స్వప్నమందు స్థలనము, వికాక, కాళ్ళచేతులు లాగుట, శీఘ్రస్థలనముపోకొట్టి నిత్యయౌవనములు నిచ్చును. నీ గృహమందు యేల సిగ్గు పడెదివు? దీనిని నేనించి స్వర్గసుఖములను పొందుము. పథ్యము లేదు.

ఒకటిచేసి చూచిన మీకే తెలియును. వెల 1 డబ్బా రూ 4-0-0. ఆంధ్రప్రదేశ్ కాచదురులకు రూ 3-0-0 మాత్రమే.

తామరమందు:— గోదేతామర, గజదర్భము, తామరలకు 6 అకాలు తపాలాచీట్లు పంపిన ఉచితము. అమోఘము.

కుష్టురోగనివారిణి (యోగ్యతాపత్రములు)

కుష్టురోగములు నివారణ కావను అనుమానముతో వ్యాధిని యేల వృద్ధిపరచుకొనెదరు? నేను 16 సం॥ముల నుండియు నా స్నేహితులు కొందరు 5, 6 సం॥ముల నుండియు, కుష్టుము స్వర్ణజ్ఞానము లేని వుచ్చలు, పొడలు (coloured spots) ముతలకు వాటిచే బాధపడుచుండిరి. వీరి “కుష్టురోగనివారిణి” నేనించి రోగమును తలపై చాలగుణముగా నున్నాము.

యన్, వె.కటరెడ్డి, భూస్వామి, కంటేరు కృష్ణాజిల్లా అస్తాదత్త కుష్టురోగములను, కుగుర్పుటలో దీనిని మించిన దివ్య పథము లేదు. గుణములేదని ఋజువుచేయవారికి 116 లు బహుమానము. “మా కుష్టురోగనివారిణి” సుంతవిని మాకు కుష్టు రోగాం తకములు బహుముదేరుదున్నవి. జాగ్రత్త. ఒక తెలదినములకంటె అధికముగా నరిపడుచుండు డిబ్బా రూ 3-0-0

ది రెడ్డి అండు కంపెనీ, గోపాలపురం,

కొత్తపేట పోస్టు (గోదావరిజిల్లా)

ఇండియా యేజస్సీ బీరోవారి

కొనుడు! జాతీయ గ్రంథములు ఆదరింపుడు!!

చదువుడు; సాతనోద్భవమును బడయుడు. వానిని చదివి ప్రజలకు బోధింపుడు; మీరు వారలలో ఆత్మగౌరవమును, ఆత్మవిశ్వాసమును, ధైర్యమును, దేశప్రేమను రగల్కొల్పుగలరు

మాచే ప్రచురింపబడిన గ్రంథముల పట్టి

హైందవస్వరాజ్యము (సహిత్యాగాంధీవిచారము)	0	10	0	స్వాతంత్ర్యసందేశము (రెండవ కూర్పు)	0	6	0
స్వరాజ్యమేదిక్కు (సి. యస్. ఆంధ్రహను గారిచే వ్రాయబడినది)	0	3	0	చిత్తరంజనుని జీవితము	0	8	0
స్వరాజ్యగీతములు ఒకటి, రెండుభాగములు, ప్రభుత్వ కైంకర్యము (గౌ. మెల్ల సత్యనారాయణ గారిచే)	0	7	0	చిత్తరంజనుని జీవితము	0	4	0
ఆంగ్లేయసాధనము (గాంధీసహిత్యునిచే)	0	8	0	తెరన్న మాస్సీనీ జీవితము	0	6	0
భారతవిజ్ఞానరహస్యము (వాత్సలీకవిచే)	0	10	0	చిత్తరంజనుని ఉపదేశములు	0	1	0
				గాంధీసహిత్యుని విచారిణి	0	1	0
				సహాయనిరాకరణ విజయము	0	1	6
				స్వరాజ్యచక్రము	0	1	6

మావద్ద నీ క్రింది గ్రంథములుకూడ దొరకును

గాంధీసహిత్యుని సహిత్య జీవితము	1	8	0	యమ్యంబు ముద్రాలో తెలుగుభాషలో			
సామేయదృష్టి గారి అధికవర్గ	1	8	0	వ్రాయబడి యుండలేదు	0	8	0
పంజాబుదేశములు	1	2	0	పద్మిపానము	0	10	0
ఆంధ్రవీరులు	1	4	0	సహిత్యుని చెజ నాలా నుభవములు	0	10	0
అమలాపురపురములు	1	4	0	గాంధీసహిత్యుని సహిత్యము	0	8	0
నిరుద్ధానము (ఆస్తిత్వ) నా గురించి యింటి				రాజకీయ జీవితము మొదలుగునది	0	8	0

సంపాదకుడు:— ఆచంట సత్యనారాయణ, బి. ఏ., ఇండియా ఏజస్సీ బీరో, తిరుప్పల్లెక్కే, తి. మదరాసు.

ఆంధ్ర పత్రిక -- ఉగాది సంచికలు

మావద్ద 9 సంవత్సరముల సంచికలుమాత్ర మున్నవి. తిరిగి అచ్చుపడలేదవు. ఒక సంవత్సరం సంచిక నెల 0-8-0 మాత్రమే. పోస్టేజి ప్రత్యేకము.

ఆంధ్ర పత్రిక చందా ఏర్పాటులు

1921 వ సం॥ మార్చి మొదటితేదీ నుండియును

సంవత్సరాది సంచిక

నిక్రొదివిగమున చందాలు ఏర్పాట్లు చేయబడినవి.				దినపత్రిక సంవత్సర చందాదారులకు	1	0	0
దినపత్రిక సంవత్సర చందా రూ॥	24	0	0	దినపత్రిక సంవత్సరపు పత్రికల చందాదారులకు	1	4	0
అర్ధసంవత్సరము	12	0	0	వాతపత్రిక చందాదారులకు	...	1	4
మూడుమాసములు	6	4	0	ఇతరులకు	...	2	0
మాసమునకు	2	2	0	ప్రస్తుతము పోస్టు రు॥ అనుప్రకాశము	0	8	0
వాతపత్రిక సంవత్సరము 1-5	4	0	0	రిజిష్టరు చార్జి అధిక మగుచున్నది. మీరే ముందుగ మణి			
వాతపత్రిక సంవత్సరమునకు తక్కువ చందాకు పంపబడదు.				యార్డరు పంపన ఈఖర్చు తగ్గును.			

మానేజరు:—ఆంధ్రపత్రికా కార్యాలయము, 7. తంబు శెట్టి వీధి, మద్రాసు.

OM

Mysore Government Security Life & Marriage Assurance Co., Ltd. Mysore.

HEAD OFFICE:— MYSORE.

Loans From Rs. 1,000 to Rs. 8,000.

Will be Given Without Interest and Without Security
To 200 Bondholders Every Year.

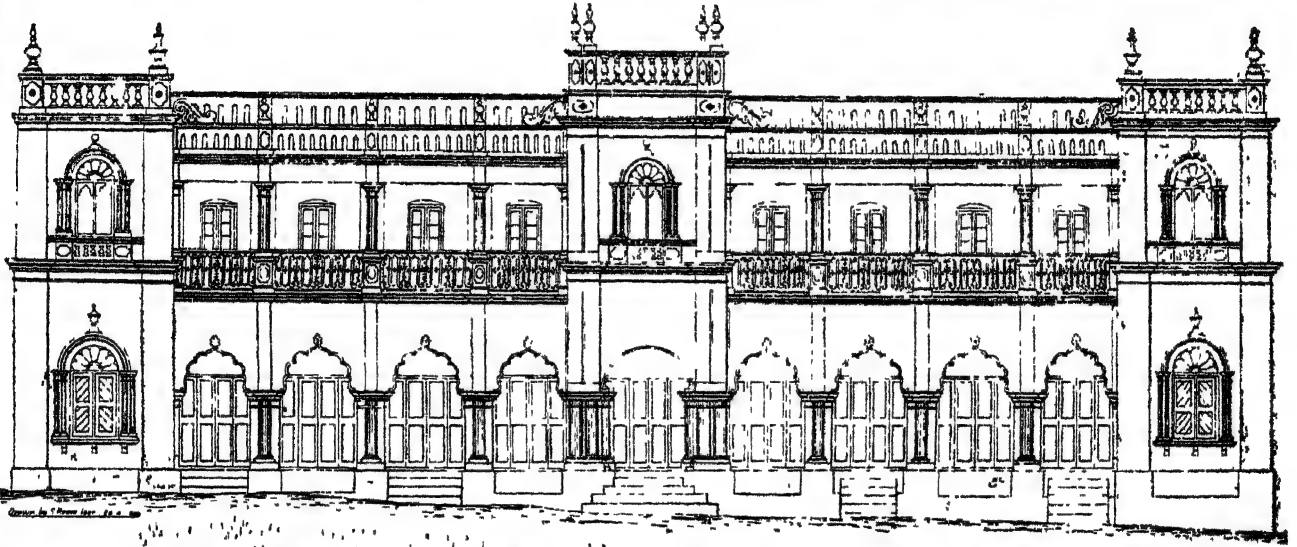
Houses from Rs. 1,000 and Upwards will be Purchased
Without Capital and Without Trouble for our Life Policy holders.

For Prospectus and Agency Terms, please Apply to

P. K. RAU & SONS,

Chief Agents, Madras Presidency, Native States & Ceylon,

289, Thambu Chetty Street, MADRAS.

Life & Marriage Assurance Buildings Mysore. (S India)

ఓమ్

మైసూరు గవర్న మెంటు సెక్యూరిటీ లైఫ్ అండు మ్యారేజి

అస్సూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్, మైసూరు.

హెడ్ ఆఫీసు :— మైసూరు.

ప్రతి సం॥రం 200 బ్యాండ్ హోల్డర్స్ కు రూ 1000 లు మొదలుకొని రూ 8000 లు వరకు బంజుములు వడ్డీ, తాకిట్టు మూలధనము, ఇతర ఇబ్బందులు లేకుండా పాలసీదారులకు యివ్వబడును. (పాలసీ హోల్డర్స్ కు) రూ 1000 లు, అంతకుపైన విలువగల గృహములు విక్రయమునకు తీసుకొనుటకు వసతియుండును.

ప్రాప్తైక్తము, ఏజెన్సీ షరతులు మున్నగువానికి ఈ దిగువ విలాసమునకు వ్రాసిన బడయగలరు.

మెనర్స్ పి. కె. రావు అండు సన్స్,

చీఫ్ ఏజెంట్లు, మద్రాసు రాజధాని, స్వదేశ సంస్థానములు, సిల్హాను

నెం. 289, తంబు శెట్టి వీధి, మద్రాసు.

నొప్పునారచే వెలకు వేలు యోగ్యతాపత్రములు పొందిన

అమృతాంజనము

అన్ని నొప్పులకు వజ్రాయుధము

పంచభూష చీకటి చూచు కొనిన నొసము గలుగదు

చక్కని డబ్బిన్స్ నహా సీసా 1-కి అణాలు 10 మాత్రమే

అమృతాంజనము డిపో, బొంబయి లేక మదరాసు

TELEGRAMS: "ASVIN"

TELEPHONE: 697.

ASVIN & Co.

ESTABLISHED 1904

Chemists Wholesale Druggists & Agents.

**The Cheapest and the most
Reliable Mart in Southern India**

For Pure Drugs, Chemicals, Pharmaceutical
Preparations, Biological Products, Patent
Medicines, Medical, Surgical, and Obstetrical
Instruments and Appliances.

SOLE AGENTS:

The Abbott Alkaloidal Co., Chicago, U.S.A.

The Odds on Specifics Co., Ltd., London.

The Dastoor Specific Company, Bombay.

STOCKISTS OF:

Neo-Sulvarsan (Original); Novarsenobillon Etc.

174, BROADWAY, MADRAS.

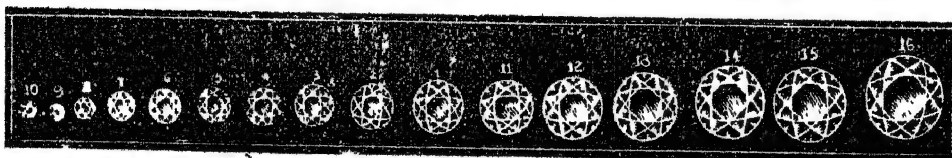
వామ్‌ఫోల్స్ (ఫాస్ఫో-లెసిథిన్)

Glycerophosphates with Lecithin and Avenin

పుష్టికర మగు ఆహారము, బలవర్ధక బౌషధము
ఇది మిక్కిలి ప్రసిద్ధిచెందినదైయు, అనుభవ మైనట్టి
యై అమెరికా దేశము బౌషధము. నరపటుత్వము
గలిగించుటకు ముఖ్యముగా కావలసిన స్క్లిస్సెరో
ఫాస్ఫేటు, లెసిథిన్ యిందులో కలిసియున్నది.
గురుకేనే ఆందోళనమువలన గాని, విశేషమైన పని
వలన గాని, మరియే కారణమునలనగాని, నరముల
పటుత్వము తగ్గినచో ఇది తప్పక తగుపుష్టి నిచ్చు
ను. నరముల పటుత్వమును మరల ఎప్పుడు స్థిరీకరి
గొనవచ్చును. ఎట్టి వ్యాధిని రానిచుక ఆటంకపర
చును. బలహీనము, చమటపట్టుట, వైఫల్యము
న్యూమోనియాజ్వరము వాయున మున్నగు వ్యాధి-
లచే పీడింపబడినవారు దీనిని సేవించిన తప్పక
అమోఘమైన గుణము గలుగును.

అర్విన్ అండు కో., 174 బ్రాడ్వే, మదరాసు.

పుష్కరాగ కమలములు

కామలములు

ప్రతిరాయికిని సీమకమలములు మిరి యుండునట్లు 64 పట్టెలు తీర్చి గ్యారంటీగా పంపబడును.
నరకు తృప్తిలేనిచో పార్శులునుపుచ్చుకొనిన 3 దినములలోపల తీరిగి పంపిన పైకము పంపివేయబడును.

పి. గోపాలసామి శెట్టి, 788 ధర్మరాజు గుడివీధి, పోస్టు సెంటుతామన్ మాంటు, (మదరాసు)

అ స హ యో ద్య మ ము

భోగ రాజు వట్టాభి సీతారామయ్య పంతులు గారు

అ స హ యో ద్య మ ము సారంభమై రెండు సంవత్సరములైనదని చెప్పవచ్చును. ఈ రెండు సంవత్సరముల కాలములోను భారతజాతీయతాస్వరూపము సంపూర్ణముగ మార్పుచెందినదని సామాన్యులకు కూడ స్పష్టమగుచున్నది. ఉద్యమము లోని ముగ్గులై యున్న ప్రచారికులకును ప్రముఖులకును నాటినాటికి గలుగుచున్న రూపభేదములు గుర్తించుటకు కష్టముగ నుండవచ్చును. కాని ఈ రెండు సంవత్సరముల చరిత్రమును సింహావలోకనము చేసినచో దేశమునందు గలిగిన పరివర్తనము గోచరింపకపోదు. ప్రతిదినమును పెంచుచున్న తిల్లికి బిడ్డలయొక్క రూపభేదములు తెలియక అప్పుడప్పుడు చూచు బాధువర్గమునకు ఎవ్విధమున నాభేదములు స్పష్టపడునో అట్లే అసహాయోద్యమముచే గలిగిన గాఢమగు మార్పులు దూరస్థులకును అప్పుడప్పుడు పక్షింపునారీని గొగుగ న్యక్తపడును.

ఆ గ్ల డేశపరిజ్ఞానమునే పూజించి వారి రాజకీయసాంఘిక కార్మిక సస్థలనే ఆర్యముగ నెంచుకొనన భారతీయులు ఇప్పుడు నలుదిక్కులను భారతజాతి తమ కనురూపమైనరీతిని విశాసము చేడవలెన కోరుచు - అట్టి పరిపక్వమునకై కృషి నెల్పుచున్నారు. పూర్వ హోదాలు మోసవి. వెనుకటి గణ్యతలు మోసవి ఆ కాలపు దుస్తులు సహా మోసవి. ఊహలు - బుద్ధులు - రశులు - ఆదర్శములు - ఇవన్నియు గూడ గావ్యాపుచిహ్నాలతో బాటు మార్పుచెందినవి. కార్యశూల గున్న గౌరవము వక్తలకు లభించుట లేదు. త్యాగీలునికి లభించు గణ్యతమతైర్వీకినిలభించుటలేదు. ఎచోనై దగ్ధ్యులకింక చిత్తశుద్ధి యెక్కువగ బరిగణింపబడుచున్నది. పట్టణవాస్తవ్యులు గ్రామవాస్తవ్యులచే దూరీకృతులుగ చేయబడినారు. ఆంగ్లవిద్యకు గణ్యతయు వాడుకయు నశించి - భారతజాతికి హిందీభాషయే సామ్యాభాషగా నేర్పడి - ప్రజలమనస్సులు ఆ గ్ల భాషకుండి దేశీయభాషలవైపును జరిపబడినది. దేశీయమహాసభవంటి పండితసభయందు ఆంగ్లవాగ్ధారలు ఎక్కడను వినబడవు. సభయొక్క

కార్యక మమంతయు ఉపన్యాసభూయిష్ట మైనదిగ గాక కార్యాచరణకు సంబంధించిన వ్యవహారకాండను నిర్ణయించునదైనది. ప్రజాప్రాతినిధ్యము పూర్వమువలె బూటకముగాక - వోటును దానియొక్క విలువను గుర్తెరిగిననై ఎన్నికలవలననే నిర్ణయపడుచున్నది. చిరకాలమునుండి అదృశ్యముగ విధింపబడిన దాస్యమునుండి ప్రజలకు విమోచనముగలిగించవలెనని ఆ సేతుహిమాచలము - ఒక్క భావము - ఒక్క పరమావధి - ఒక్క అత్యము - ప్రజలమనస్సులయందు లాండవ మోడుచున్నది.

దేశమునందు అనేకులు తమభాషలను ఉపేక్షించి అయినను పరభాషలను ఆదలి సారస్వతమును గ్రోలి తత్సహాయముచే భౌతిక పారశంక్రమము శ్రేయస్సును బొందుచు నధికారమును ధనమును గలనా రైనప్పుడు ప్రజలు దాస్యమునా దున్నారనుమాట కొదట కెంతయు కర్ణకఠోరముగ చుండవచ్చును. కాని ఒకరాజ్యము మఱియొక రాజ్యముచే బరిపాలింపబడునప్పుడు జరిగెడి మెల్లని మార్పులయొక్క కఠినానుక్రమమును మనము తెలిసికొనినచో దాస్యము లేదనుకొనుటయే దాస్యానసయొక్క ప్రధానలక్షణమును కడపటి రుజువును అయియున్నది మనకు తెలియగలదు. ఒకరాజ్యమును మఱియొక రాజ్యము జయింగనప్పుడు పూర్వము విజేతలు పరాజితులనుండి కప్పములను పొందెడివారు. లేదా ఆదేశమునందు ఊడెడి భాగ్యమును కొల్లగొట్టుకొని పోయెడివారు. ఈ భాగ్యము ప్రజలది కావచ్చును లేక ప్రభువులది కావచ్చును. ఒక్కసారియే తీసికొని పోవచ్చును లేదా ఏతేటను శాసనరూపముగా దాల్చిన రాజ్యాంగకర్తల నలన శాశ్వతముగ నైన తీసికొనిపోవచ్చును. కొన్ని సందర్భములలో ఓడిపోయిన దేశమునందుండి ప్రకృతిభాగ్యములను స్వాధీనపరచుకొనుటయే విజయముయొక్క ముఖ్యయుద్దేశమై యుండును. ఇట్టి ఆర్జన మంతయు సత్యుత శీఘ్రముగను తక్కువవ్యయముతోడను సైనిక బలమువలననే జేయనగును. పిమ్మట రాజనీతియు

వాకిజ్యులై పుణ్యమును విశ్వావిషముకను లగు కట్టు బాంధుగ పరావేళను మునిధివింపజేయును. మనదేశము నలనే విధాంబుదేశమును ముఖ్యముగ వర్తకమువలననే ఆక్రమణకుఁజక్కి పరిపూర్ణ దాస్యము నొందినది. గృహపరిశ్రమలు అచ్చటను ఇచ్చటను గూడ నశించి ఇంగ్లాండు నుండి దీగుమియైన విదేశీపుస్తకలవలన నిర్మూలము పొందినవి. దేశమునందు ఉత్పత్తియైన దస్తులయందు ప్రజలకు హేయము గలిగి విదేశీపుష్కలయెడల నభిమానము ఉత్పన్నమైనది. ఆభాష-ఆచార-ఆముచ్చట-ఆకుస్తులు-ఆపేరు-ఆపద్ధతులు-ఆరూపు-ఆనడక ఆకత్తు-ఆకచ్చేరీలు-ఆకలీను-ఆపరిపాలన-ఆకళాశాలలు-ఆచిరుదములు-ఆవిద్య-అంతయు “ఆ” ఏ కాని “ఈ” ఎక్కడను కనుపించదు. పారతంత్ర్యమేగాని స్వాతంత్ర్యము కనుపించదు. దాస్యమేగాని స్వేచ్ఛ కనుపించదు. స్నానము నకు సబ్బు-చీకటిలో దీపము-కట్టుటకుబట్ట-విడకు ఛాలు-గంజిలోనికి ఉప్పు-పాలలోనికి పుడదార కాలికి చెప్పు-నైతికి గొడుగు-ఈయన్నింటి దాస్యమే సందర్భమైనది. మన గృహపరిశ్రమలు నశించినవెంటనే పై వస్తువుల నన్నిటిని పాపులలో బెట్టి కాని-మూలధనము కూడ లేని పాశ్చాత్యులు ఓడ దిగి బ్యాంకులలోనికి పోయి ఋణములు తెచ్చుకొని- పెద్దపెద్దపాపులు పెట్టి-చేతికర్ర మొదలు తోలుపెట్టెవరకు సమస్తమైన వస్తువులును మన కందజేయుచున్నారు. వీని నన్నిటిని కొని-చూచి-ధరించి-తిని - మనము ఆనందించుచున్నాము. దీనికంతకును మూలము - మన రుచులను మన పరిపాలకులు మార్చగలిగినారు. మనతత్త్వమును మార్చినారు. వీటినిన్నిటి నుండియు ప్రజలదృష్టిని తిరిగి దేశీయపరిస్థితుల వైపునకు మరలించజాలనంత. కాలము-ఎన్నిహక్కులు వారికిచ్చినను-ఎన్నిహాదా లిచ్చినను-ఎన్ని అధికారముల నిచ్చినను-వానిదృష్టి లండనువైపు తిరుగును గాని ఢిల్లీవైపునకు తిరుగదు. సీమకై చూచుచుండును గాని భారతవర్షము మీద నిలువదు. అసహాయోద్యమము ఈదృష్టిని ఇట్లు మఱింప నుద్దేశింపబడిన మహోద్యమము.

ఈ విప్లవమునే స్వరాజ్యము ననెదము. స్వరాజ్యము పరిపక్వమైనఫలము కాదు. కాని పరిపక్వము నొందించుపద్ధతి. స్వరాజ్యము అధికారమును చలామణిచేయు హక్కు కాదు. కాని, అధికారమును కోరు అత్యగ్రహము

స్వరాజ్యమువిదేశవస్తువులనుదిగుమతికాకుండ నాపివేయు శాసనసర్వస్వ స్వాతంత్ర్యముకాదు. కాని, అట్టివస్తువులను పేజీపాకుండ నుంచు చిత్తశుద్ధి. స్వరాజ్యము బాహుబలముచే పగులను నోడిపగల సైనికశక్తి కాదు. కాని మహాశక్తి నిట్టి సంమర్షణలను నివారించగలిగిన అత్యబలము. స్వరాజ్యమును నిర్వచించుట కష్టము. ప్రామాణ్యములకు అది వైదికకాల పురాగామనముగనుకా ద్మి కు న కు న ది కళాకళ్యాపురుషారణముగను పంచమున కది అస్పృశ్యతాదోషనివారణముగను గనుపించవచ్చును. ఎవరిచూపునకు ఆనందమున దర్శనము వారికి గలుగుచుండును. పేదవానికి స్వరాజ్యమనిన అన్నము. దిగ్గజునకు స్వరాజ్యమనిన బట్ట. దిక్కులేనివానికి స్వరాజ్యమనిన సారక్షణము. యోగికి స్వరాజ్యమనిన శాంతి. కాని భారతభూమికి స్వరాజ్యమనగా ఒకనూతనసృష్టి. అట్టిసృష్టివలన-లేమిగా నున్న వారికి కలిమియు-వ్యాధిగ్రస్తునకు ఆరోగ్యమును-చిత్త సంక్షోభ మొందువానికి శాంతియు-నజ్ఞానభూయిష్టులకు జ్ఞానమును-తక్కినయందరికిని ఒక నూతనజీవితమును-ఒకనూతన ఆదర్శమును - ఒకనూతన ఆనందమును-గలుగును.

ప్రకృతియందు ఇట్టి పరివర్తనములు లేక పోలేదు. భవిష్యత్తు ఎన్నడును భూతమునకు సంబంధించని కాలగతి కానేరదు. వర్తమాన భూత. భవిష్యత్తులు కాలచక్రముయొక్క భిన్నస్థానములు. ఇట్టి కాలచక్రముయొక్క గతి సమరేఖవలె గాక మెలివలె నుండును. ముందుకు వెళ్లినను వెనుకచూపు త్యజింపజాలదు. భూత భవిష్యద్వర్తమానములను సమన్వయము చేసి - సృష్టి నంతను ప్రకృతియొక్క వికాసముగ ప్రజ్వలించజేయు మహాశక్తి ఈ ప్రపంచమును నడుపుచున్నది. ప్రకృతియందే ఇట్టి తీవ్రమగు పరివర్తనములు అప్పుడప్పుడు కనుపించుచుండును. అగ్నిపర్వతమునుండి మహాజ్వాలలు వెడలి చుట్టుప్రక్కలనున్న స్పృశ్యనంతను నశింపజేయు నపుడు - ఆయగ్నిపర్వత గర్భమునందు జరుగుచున్న మార్పులు-ఎంతకాలమునుండియో జరుగ చుండి యుండవలయును. అటులనే భూకంపములు-పీడుగులు- తోక చుక్కలు-మున్నగు ఉపద్రవములన్నియు తాత్కాలికములుగ కనుపించినను చిర కాలకరిపక్వములఫలితము లని మనము గ్రహింపవలెను. ఇవిధముననే భావప్రపంచము నందు జరుగు పరివర్తనములుగూడ కాలక్రమమున నగు

పరిణామఫలితములేయగుఁ గాని తాత్కాలిక ప్రదర్శనములు కాజాలవు. రుష్యాలో జరిగినవిప్లవము 1918లో జరిగినను - ఏబది సంవత్సరముల కింద నాటబడిన బీజమునుండి ఉద్భవించిన-వాహావృక్షముయొక్క ఫలిత మనుటకు సందియము లేదు. సామ్రాజ్యములు నశించునపుడు గాని- నూతన రాజ్యములు సృష్టియగునపుడు గాని- పరిణామక్రమముయొక్క గతి యిట్లే యుండు నని మనము ఊహించనగుచు. భారతవర్షమున కూడ స్వరాజ్యము గావలెనని ప్రజలయొక్క మనస్సులను - సాఘిక సంస్థలను - నైతిక ధర్మములను- పునర్నిర్మాణము చేయగల మార్పు వారియందు లంకురీఁపవలెను. అట్టి మార్పు ఈయుద్యమమువలన గలిగిన దని చెప్ప సాహసించుచున్నాము.

1914 వ సంవత్సరములో ఐరోపామహాయుద్ధ ప్రారంభము. 1915వ సం॥లో ఇండియాదేశము సురక్షణ శాసనము. 1915వ సం॥లో స్వరాజ్యముయొక్క చరిత్రము జ్యోత్యము (Home Rule) యత్నములు. 1917 వ సం॥లో పార్లమెంటు ప్రకటనము 1918వ సం॥ లో కాలటాబిల్లు, పంజాబులో సర్ వైకలుటడ్వయరు గారి విజృంభణము. 1919వ సం॥లో సత్యాగ్రహారంభము. పంజాబు దురంతములు, అమృతసరు కాంగ్రెసు. 1920 వ సం॥ము ప్రారంభములో పంజాబునుగూర్చిన కాంగ్రెసు రిపోర్టు. ఐరోపాయుద్ధ పరివసానముగ ఖిలాఫత్ విషయమై టర్కీకి గలిగిన పరాభవము - హంటకనివేదికము - డెయరు సమర్థనము మహమ్మదీయుల ఆశాభంగము భారతీయులెల్ల నిరాశ- ఇవన్నియును చరిత్రాశ్రమలు. అదివఱకు గాంధీ సత్యాగ్రహోద్యమమును ఆరంభించి కాలతృశాసనముయొక్క రద్దకొరకై యత్నము చేసియున్నను 1919 సం॥ము మార్చి 30 మొదలు ఏప్రిల్ 15 వరకు ఢిల్లీ అమృత సరము కాసురు గుజరించువారూ అహమ్మదాబాదు వీరాంగం మొదలగు ప్రదేశములలో జరిగిన అల్లగుల ఫలితముగ గాంధీ తనయుద్యమమును సంక్షేపించుకొని తుదకు అమృతసరు కాంగ్రెసునందు సంస్కరణలను ఆచరించవలెననియే తనయభిమతమును చూపెను. కాని 1920 వ సం॥ములో ఏప్రిల్ ప్రాంతములో-ఎప్పుడు తుగ్గి-సంధిమతలు సుల్తానుయొక్క పీతాధికత్యమునకు భంగముకలుగజేస రాజ్యవైధవమును సకల దివము గావి

చెనో, ఎప్పుడు డయగు సేనాని తనసాక్ష్యమునందు ఒప్పుకొనిన సందర్భములగూడ నుపేక్షించి మంత్రివర్గమువారు ఆయనయొక్కయు-నాయన సహచరులయొక్కయు దోషములను పూస పెట్టిరో-అప్పుడు- చిర కాలమునుండి గాంధీయొక్క రాజకీయజీవితమునకు మూలాధార్మలైన ఆంగ్లలయెడలగల భక్తివిశ్వాసములు సంతోభము చెంది-గాంధీ-భారతీయులయొక్క మోక్షము ఆంగ్లలవలన గలుగక భారతీయులయొక్క సాధనలచేతనే లభింపవలె నని నిశ్చయముచేసికొనెను. ఇట్లు కృతనిశ్చయమై గాంధీ అసహాయోద్యమమునెడుమహాప్రళయతుల్యముగు సంచలనమును దేశముయొక్క నలుదెసలను ఉత్పన్నముచేసి భారతీయులెల్లరను నూతనాదృశికానిశ్చలుగను, నవ్యభారత జాతీయతాతత్పరులుగను, మంత్ర ఒలముచేవలె తుణమాత్రములో మార్పుగావించి నూతనశత మరు 1920 సంవత్సరము మార్చి 19 వ తేదీని యావద్భారతహరితాళముతో ప్రారంభింపజేసెను. కాని ప్రజల కందఱకును నొక్క మందలింపు నూత్రము ఒసంగబడెను. "మనో వాక్యాయకర్మలయందైన నెచ్చటను హింసపనికిరాదు." హింసచూర్చి గాంధీగా రీరితిని 1920 సం॥గము మార్చి 10 వ తేదీని నిరాఘాటముగ వదించెను:-

దూరదశమువారికి అన్ని సందర్భములయందును "అహింసాపూర్వక మైటువంటి, అసహాయోద్యమమే ప్రజలకు సాధ్యమైన ప్రతిక్రియ. ఏవిధమైన సంఘబహిష్కారమును ఉపయోగించెదమని బెదిరింపరాదు. దూరదశమువారికి సహాయము చేయరాదనట స్వచ్ఛందముగ నుండవలెను. ఏతుణవందు హింస కావింపబడునో, లేక బోధింపబడునో, లేక సమర్థింపబడునో, అతుణనందే నేనీయ్యమును మానుకొనెదను. కావున వక్రల్లెలకు నొకసలహా నిచ్చెదను. ఎంతెచ్చగొట్టినను-అపాకవైన స్వయం నిర్ణేతృత్వమును చూపవలెను. ఎప్పుడు మనము పట్టుదలను, సౌమ్యమును చూపగలమో, అప్పుడు మనకు జయము నిశ్చయము. కాని కోపము-అనూయ-ఈర్ష్య-నిర్లక్ష్యము-దౌర్జన్యము ఎప్పుడు మనయందు ప్రబలునో అప్పుడు మనగతి అధోగతియగును. నేను ఒంటిరిగాడనైనను వీనినన్నిటిని నాప్రాణముల నర్పించియు నిరోధించెదను. ప్రపంచములో న్నేహమే నాప మాపధి. దోషమును ఎంతగాధముగైన నిరోధింపగలను. కాని ఇట్టి నిరోధముతోపాటు పరిపూర్ణమైన ప్రేమభావము అవలంబింపగలను."

1920 ఏప్రిల్ 6 మొదలు 13 వఱకు పంజాబు దురంతములను జ్ఞప్తికి దెచ్చుకొనుటకు జాతీయచారముగ నిశ్చయించెను ఏప్రిలులో 9 వ తేదీ ఖిలాఫరు దినముగ నిర్వహము గావింపబడి బొంబాయియందు గాంధీ ఇట్లు తీర్మానము గావించెను.

"ను ల్యాండు యొక్క కోరికలు ఈ దేశాధిక ప్రతినిధులైన తీర్మానము గావింపబడినచో ముసల్యాండుల చేయబడిన ప్రతిష్ఠ నెఱవేర్చబడకుండు గవ్వ మెంటునకు అన్ని విధములైన సూయములను మాఫుచేసికొనట ప్రతి. రీతియుని కర్తవ్య మగును."

తరువాత అసహాయోద్యమముయొక్క నాలుగు సోపానములును తీర్మానరూపముగ చెప్పబట్టణమును గావింపబడిన కిలాఫతు మహాసభయందు 1920 స. ఏప్రిల్ 17 వ తేదీని గావింపబడెను. అసహాయము లోనే అసహాయోద్యమమునకు పోషణకారణములుగ కిలాఫతు సమస్యయే గాక పంజాబు దురంతములును సంగ్రహణలయొక్క అపరాధమును జేర్చబడెను. ఇది మే 30, 31 తేదీలయందు కనీయము జరిగిన అఖిల మహాభారత సభయందు జరిగినది. జులై ఆరంభములో వైస్రాయిగారికి మాసమరోజులు వ్యవధి చుప్పుచు ఒక లేఖ వ్రాయబడెను. ఆ స్ట్ర 1 తేదీన అసహాయోద్యమము సక్రమముగ నారంభింపబడి సెప్టెంబరు 4 వ తేదీని కలకత్తానుందు జరిగిన ప్రత్యేకదేశీయ మహాసభయందు పంజాబుదముమొందెను అంతకు ఒంటిగడ్డమీదవిచ్చిన ఈ అసహాయోద్యమపత్ర మరియొక గడ్డను ఆధారముగ సంపాదించెను. గాంధీ దేశీయనాయకులలో సెప్టెంబరు 8 వరకును ఒంటరిగాడై యుండెను. కలకత్తామహాసభలో పండితమోతీలాలు నెహ్రూయొక్క సానుభూతి, సంపాదించగలిగెను గాని సభాధ్యక్షుడుగనున్న లాలా లజపతి రాయుగారు సభానంతరముకూడ వ్యతిరేకాభిప్రాయము వెల్లిపుచ్చెను. కలకత్తాలో జరిగిన మహాసభలో ఇండియా రోని రాజధానులయందు నెల్ల నుద్యమమునకు వ్యతిరేకముగ నుండియున్నది మధ్యరాష్ట్రములు. ఆసంవత్సరము దేశీయమహాసభకూడ మధ్యరాష్ట్రములలోని నాగపురమునాడే జరుగవలసియుండెను. బుగళాదేశస్థులకును మహారాష్ట్రులకును ఈ అసహాయోద్యమ కార్యక్రమము నచ్చియుండిలేదు. దాసుగారు 40 వేల రూప్యములను ఖర్చుపెట్టి రెండువందల ప్రతినిధులను నాగపూరు కాంగ్రెసునకు తీరికొనివచ్చి తనపక్షమువారును జితేంద్ర లాలుబె. రీ. గారి యాధిపత్యముక్రింద వచ్చిన ప్రతిపక్షములును-చేతులు గలుపుకొని-చివరకు నాగపూరుమునందు ప్రజలెల్లరు ఏకగ్రీవముగ తీర్మానమును ఆమోదించిన పిమ్మట అపజయమునొంది స్వదేశమున కేగి పశ్చాత్తాప పీడితుడై కాంగ్రెసుపక్షమొనరించి అయ్యెను. అదివఱకు మితవాదులపై కత్తిగట్టి పోట్లాడుచుండిన జాతీయవాదు

లెల్లరగతియు నీవిధముననే పరిణమించెను. కాని దాక్షిణ్యములు విత్తరంజన వాసుగారుచూపిన బౌద్ధార్యముగాని త్యాగశీలతనుగాని చూడజాలక జాతీయవాదుల మును బినికిముగో మితవాదదూషణముతోడను, అసహాయోద్యమపక్షతోడను కాలము గడపుచు నేటివఱకు ఇచ్చుచుచుగ నట్టి త్రిశ కుస్పర్శమునందెనిచ్చియున్నారు. కాని ఉద్యమము ప్రళయతుల్యమై నలుపెక్కులను వ్యాపించి ఎగురుచున్నవానిని నిడిచిపెట్టుట సాగించుటఁ జూచి అనేకులు బలమైనపక్షముననే తమబలమునుకూడ మొగ్గువేయుండు సాగించి 1921 స. 11 రెము జూనుప్రాంతములకు దేశములోమితవాదులుకానివారెల్లరు అసహాయోద్యమముననే చేరిరి. ఇప్పుడికి అనగా జూనుమాసమునకు. ఉద్యమము అత్యంతమైజయము సాదియుండెను. వెనుకటిసంవత్సరపు నవ బహులో జరిగిన ఎన్నికలలో సికరమైన జాతీయవాదులలో నెవ్వరును శాసనసభలలోనికి ప్రతినిధులుగ నచ్చియుంకలేదని దొరతనమువారును మితవాదులును సమానముగ సూచించియుండిరి.

1921-వ సం. మార్చి 31, ఏప్రిల్ 1 వ తేదీలయందు బెజవాడలో కృష్ణాతీరముందు జరిగిన అఖిలభారత మహాసభయందు తీర్మానింపబడిన కోటిమొందల్ల కోటి రూపాయలు-ఇరువదిలక్షలరూపాయలు - జూనుమాసాంతమునకు రమారమి పూర్తియయ్యెను. మరియు 2000 మంది న్యాయవాదులు తమవృత్తిని వదిలిపెట్టిరి. ఒక్క కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయముక్రింద 50 వేలమంది విద్యార్థులు తమవిద్యను మానుకొనిరి. తక్కినప్రాంతములలో కూడ నీరీతినే పాఠశాలలబహిష్కారము జరిగి హాజీయ విద్యావ్యాపకము కొనసాగుచుండెను. జులై 29 వ తేదీని బొంబాయిలో జరిగిన అఖిలభారత మహాసభయందు శాసనోల్లంఘనము గావింపవలె నని సభ్యులు అమితోత్సాహమును జూపిరి గాని నాగపూరు తీర్మానమునందు శాసనోల్లంఘనము గావించుటకు అధికారము ఒసంగబడి యుండలేదని అధ్యక్షుడు విజయరాఘవాచారిగారు అభిప్రాయపడుటచేత నేమి-లేక పరిస్థితులు పరిపక్వముకాలేదనుటచేగాని-అప్పటి కాయుద్యమము ఉపేక్షింపబడి అందరికిని అనుకూలముగ నుండునట్లును, నిజముగ ఎవరిని మెప్పించనట్టి తీర్మాన మొకటి అచ్చట గావింపబడెను. కాని ఆసభయందు ముఖ్యముగ మగములగూర్చి హెచ్చరింపు చేయబడెను. ఇంతటితో దేశమునందెల్ల ఒక మహాప్రయత్నము అంకురమై యుండెను. మధ్యరానము

నెడన ప్రజలకు గలసహజముగు నికసనమును దొరతనము వారిపై నూతన ఆయుధముగ వినియోగింపబడినది కల్లు సారాపాటలయందు వేలములు జరుగకుండను దుకాణములనద్ద పాటలుసాగకుండగను ప్రజలు గస్తీలు వేయించుచు స్వచ్ఛందనైసికులను ఏర్పాటుచేసి ఒక్కచిన్న రాజధానియందు కల్లుపాటలలో 831 లక్షల రూపాయల నష్టమును 1 వర్షమే ట.పాడికి కలుగజేసిరి. ఇట్టిగస్తీలను దొరతనమువా రాక్షేపించుచుండ గస్తీలువేయుట ప్రాతిపదిక స్వాతంత్ర్యసనియు, వ్యక్తి శాసనోల్లంఘనము కాజాలదనియు, సిరుపద్రవకరముగ జరుపబడినంత కాలము వీటి కెట్టియూక్షేపణ లుండరాదనియు బొంబాయిలో తీర్మానింపబడెను. కాని వద్యపాననిర్మూలమునకు విదేశవస్త్రబహిష్కారమునకును గస్తీలు వేయించుట కాంగ్రెసు కార్యక్రమములోని అంశములును స్వచ్ఛందనైసికుల ఆవశ్యకతవ్యములు కావు. ఇవి ఎట్లు పరిణమించినో అసంతరము చూతము. బొంబాయిసభ జరిగినపిమ్మట ఆగస్టు సెప్టెంబరు 5వ తేదీలవరకు ప్రజలు మగ్గుములనుబెట్టుచు ఖద్దరువ్యాపకము జేయుచు కాలము గడపుచుండిరి. బొంబాయిలో జరిగిన సభయందు యువ రాజుగారి రాకయెడల ఆఖలభారతసభవారు అయిష్టమును దెలిపిరే గాని హారతాళములు నలుపవలెనని ఉద్దేశము గలిగియుండలేదు. అయినను జులైమాసారంభమున కీ దండనీతి దొరతనమువారిచే తీవ్రముగ నవలంబింపబడి మొదట బీహారునందును, పిమ్మట సింధు ఆంధ్ర దేశములందును తలయెత్తసాగెను. సెప్టెంబరు 14-వ తేదీని వాట్సులో గాంధీతో ప్రయాణముచేయుచున్న మహాత్మా దాలిగారిని- 15 వ తేదీని బొంబాయిలో షోకతాలీగారిని పిమ్మట కిచ్చూ మొదలగు మరినలుగురు మహామృదీయులను- శారదాపీఠాధిపతు లగు శంకరాస్వాములను పట్టుకొని కరాచీయందు విచారణ జరిపినవిషయము పాఠకులకు తెలిసియేయున్నది. ఇదియే దండనీతిశకముయొక్క తీవ్రప్రారంభము. ఆలీసోదరులను పట్టుకొనుటకు కారణము కరాచీలో జూనుమాసములో జరిగిన తీర్మానములును ఉపన్యాసములును అని తెలుపబడెను. జులైతుఉల్ ఉలేమావారు 50 మాల్దీల సూతకముక్రింద నొకఫత్వాను జారీచేయించి రనియు నాఫత్వాపై వీరలలో కొండఱసూతకము లుండెననియు వీరపైనను మరికొండఱపైనను దోషారోపణము చేయబడినది. పోలీసువారిని, సిపాయిలను దొరతనమువారి కొలుపు మానుకొనుడని బోధించినట్లు

వీరెల్లరపై దోషారోపణము గావింపబడినది. అనగా అసహాయోద్యమముయొక్క కార్యక్రమములోని రెండుమూడు సోపానములను వీరు ఆచరణలోనికి దేబ్రయత్నించినట్లు వీరిపై దోషారోపణము చేయబడినది. ఎప్పుడు ఆలీసోదరులపై మోపబడిన దోషము వెల్లడింపబడెనో ఆవెంటనే గాంధీ తిరుచనాపల్లిలో వారు చేసిన ఉపన్యాసమును తానునుచేసెడివాడ ననియు, ఆ ఉపన్యాససారాంశమును తానే వచించెద ననియు చెప్పి ఒక మహాపన్యాసమును ఆపట్టణముం దొసంగి భాంకియులెల్లరకు అపారమగు ధైర్యసాహసములను నొసంగెను. పిమ్మట బొంబాయిలో డిక్టేటరు 5 వ తేదీని ఆఖలభారతమహాసభ కార్యసభ వారు సమావేశమై ఆలీసోదరులయొక్క ప్రతిబాధమునకు జవాబుగ నవంబరు 17 వ తేదీని యువరాజుగారు భారతభూమియందు పాదముపెట్టురోజున భారతవర్షమునం దెల్ల స్వాచ్ఛందికముగు హరితాళము జరుగవలెనని తీర్మానించిరి. ఈతీర్మానమే నవంబరు 4,5 తేదీల ఢిల్లీలో జరిగిన ఆఖలభారతమహాసభవారు ఆమోదించిరి. ఇందే శాసనోల్లంఘనముకూడ సాంతముగ చచ్చిపబడెను.

శాసనోల్లంఘనము వ్యక్తి శాసనోల్లంఘన మనియు సమష్టి శాసనోల్లంఘన మనియు రెండువిధములుగ విభజింపబడెను. వీరికి వలయు నిర్ణయము లన్నియు స్పష్టపగుపబడెను. ప్రతివ్యక్తియు నూలువదుకుట నేర్చియుండవలెననియు, సహిసాతత్వమును పూనవలె ననియు, హిందూమహమ్మదీయైక్యమున నమ్మకము గలిగియుండవలెననియు, స్పృశ్యతాదోషము, జాతీయతకు కళంకమని నమ్ముచు తనజీవితమునందు అట్టి నమ్మకమును ఆచరణరూపకముగ చూపవలె ననియును దీర్ఘానింపబడెను.

సమష్టి శాసనోల్లంఘనమునకు గూడ నిర్ణయము లన్నియు వర్తించుచుండ నిందుకుతోడు నిషేధింపబడిన సభలు జరపునప్పుడు - అవి నిర్ణీత ప్రదేశమునందు నిర్ణీత సూక్ష్మ గల ప్రజలతో టీక్కెట్లమీద, జరుపబడవలె నని తీర్మానింపబడెను. ప్రజలందఱు ఈ శాసనోల్లంఘనమునకై వేచియుండిరి, అదివఱకు జామీనుసెక్స్ నులక్రింద తమపై అభియోగములు తేబడినప్పుడు ప్రతివాదములేక జైలుకుపోవుచుండిరి. కాని, 144 శెక్స్ నుక్రింద నిషేధపుటుత్తరువులు అమలుకాబడినప్పుడు వాటి నుల్లంఘించుట లేదు. అందుకు వలయునధికారము కాంగ్రెసు నుం నచ్చియుండలేదు. ఇప్పుడు అట్టి అధికారము కలిగి

నది. ప్రజలు విచ్ఛలవిడిగా పరిపూర్ణమైన సంతోషముతో జైల్లకు పోవసాగిరి. "ఆసహాయోద్యమముయొక్క రత్నమంతయు నిర్దోషులయొక్క అనివోధపూర్వక మగు బాధవల్లనే దేశమునకు మోక్షము చేకూరును." అని బోధించిన బోధలను తమదీనితమునంగు సార్థకముచేసి కొనవలెనని ప్రజల ఆసహాయవాదియు నాతరముతోనున్న వాడై వ్యక్తి శాసనోల్లంఘనమునకు పూనుకొనెను. ఇంక సమష్టి శాసనోల్లంఘనమును గాంధీ తానే బార్డోలీలో ప్రవేశపెట్టెద ననియు నాకార్యక్రమము తాను ఎప్పుటి కప్పుడు సందర్భములబట్టి విజృంభింపజేయవలె ననియు, నందుకుగాను ప్రజలు 100 కి 50 మందికి తక్కువగా కుండ ఖద్దరు కట్టుచు తమపిల్లలను జాతీయపాఠశాలలకు బంపుచు, దమ గ్రామమునందు అస్పృశ్యతాదోషమును నివారింపజేసి మాలమాదిగలను పాఠశాలలలోనికి చెఱువులయొద్దకు, నూతులయొద్దకు రానివ్యవస్థలను ననియు, మద్యపాన నిషేధమును గావింపవలయు ననియు, ఈ ఘోషంబు లన్నియు నిర్వర్తింపబడవలె నని యాయన నిర్వచించెను. అనగా సమష్టి శాసనోల్లంఘన మనిన దొర తనమువానివైకిరుగుబాటు ఆని యాయన భావించి, అట్టి తిరుగుబాటు చేయగలవారు దౌర్జన్యవిరహితకర్తృత్వము మాత్రమే యవలంబించు చిత్తశాంతి గలవారై యుండుటయే గాక, పారతంత్ర్యముయొక్క నిచత్వమును - గౌరవ హీనమును - గుర్తెఱుగగల్గినవారై యుండవలె ననియు నందుకు ఋజువుగ నట్టివారెల్లరు పరదాస్యమును పెంపొందించు లేక ఘనీభవింపజేయు పాఠశాలలనుండియు, న్యాయస్థానములనుండియు, తమబిడ్డలను, తమ్ముచు మఱి లించుకొనగల చిత్తస్థైర్యము గలవారై యుండవలె ననియు, మఱియు మద్యపానము మొదలగు దురభ్యాసములను నిర్మూలము చేయగలిగి అవసరమైనప్పుడు పన్నులను నిలుపుదలచేసి, తమ ఆస్తి పోషించున్నను సహింపగల చిత్తశుద్ధి గలవారై యుండవలె ననియు, నీ నిర్ణయప్రణాళికను ఢిల్లీయందు గాంధీ యేర్పాటు చేసి యుండెను. బార్డోలీలో తాను - ప్రత్యేకముగ - తనవై యదుపుక్రింద ఈ సమష్టి శాసనోల్లంఘనమును జేయబ్రయత్నించెద ననియు, తా నొక్కచోట బ్రిటిషుశాసనమును ప్రజలు జయప్రదముగ నుల్లంఘింప చేయగలిగినచో నితరచోట్ల ఇట్టి ప్రయత్నములు ఆనా వశ్యము లగుననియు, దాను చేయజాలనిచో నితరచోట్ల

సాధ్యము కాదనియు గాంధీ బోధించెను. బోధించి తాను మాత్రము ఈ మహాప్రయత్నమునందు నిమగ్నుడై యుండగా తక్కిన దేశమంతయు వ్యక్తి శాసనోల్లంఘనమును గావించుచుండవలె ననియు, ఎవరును ఖైదును కల్పించి పొందవల దనియు, పరిపూర్ణమైన స్వేచ్ఛాస్వారంత్త్రములతో ఎవరి కర్తవ్యములను వారు నెఱవేర్చుచుండ ఖైదునకు ఆహ్వానము వచ్చినచో అభ్యంతరపెట్టరా దనియు ధర్మనిర్ధారణము చేయుండెను. కాని ప్రజలకు ఈ హింసాబోధ అంతగ రుచింపక యుద్దేశపూరితు లగు యువకులు ఖద్దరువ్యాపక మనెను కఠినకార్యమునఁ దగిన యోషిక పట్టుదల లేనివారై, కార్యముకంటె నుత్సాహమును ఎక్కువగ నెంచి కొన్ని సందర్భములలో తాము ఖైదుకు వెళ్లినచో ప్రజలు ఆస్యభా భావించురని తలంపు కలవారై - మఱికొన్ని సందర్భములలో నిష్కల్మషమైన హృదయముతోను, నిర్మలమైన యోచనతోను, కారాగృహములందు వందల కొలది ప్రవేశించిరి అదివరకు గాంధీమహాత్ముడు కలకత్తా కాంగ్రెసు సందర్భమునను తత్పరిమునను అప్పుడప్పుడు తనబోధలు ప్రజలు సంపూర్ణముగ నంగీకరించిన యెకల స్వరాజ్యము సావస్థిములో చేకూరు నను భావమును అక్షర ప్రమాణముగ (According to Strict Letter) అర్థము చేసికొని అనేకులు అట్టి స్వరాజ్యప్రాప్తిని బలపరచుటకు నిర్దోషు లగు తాము జైలుకు వెళ్లుటయే ప్రత్యేకసాధన మనియును - పరిమసాధన మనియును - నెంచి వందలకొలది పౌరులు ఖైదుకు పోవుచుండిరి. ఇదంతయు దేశమునందు నూతన తేజస్సును కలుగ జేసెను. జ్ఞానవంతులకు నిజమైన స్వరాజ్యోదయము ఈ త్యాగమునందే పొడనూపుచుండె ననుటకు సందియము లేదు. అజ్ఞానులు స్వరాజ్యసంస్థలకై వెదకులాడుచుండిరి.

ఈ ప్రకారము జరుగుచుండ నవంబరు 17 వ తేదిన యువరాజగారి యాగమనసందర్భమున బొంబాయిలో జరిగిన యల్లరులలో 50 మంది ప్రాణములను గోల్పోయిరి. 400 మందికి గాయములు తగిలెను. ఫార్సీలకును క్రైస్తవులకును, తదితరజాతులయెడ నసూయ పెంపొంది, యూరెండుజాతులవారును హిందూమహమ్మదీయైక్యము - అనగా చిన్న సంఖ్యగల తమబోధసంఘములవారికి సహావిపత్తును గలుగజేయు నూతనబల మని - భావించసాగిరి. అంతట గాంధీ మూడుదినము లుపవాసముచేసి సరి

జాతులవారికిని సామరస్యమును పునఃసంస్థాపన జేసెను. కాని సమష్టి శాసనోల్లంఘనము మానుకొనెను. దేశము నందు అందుకు వలయు చిత్తశాంతి - చిత్తస్థైర్యము - చిత్త శుద్ధి - ఇంకను పూర్ణముగ నాటకొని యుండలే దని గ్రహించి యిట్లు తన ప్రయత్నములను ఉపసంహరించు కొనెను. నవంబరు 20 మొదలు డిశె బరు 1 వరకును అసహాయోద్యమము మక్కానులేని పడవనలె స ట్లో భీతమగు మహాసముద్రముమీద అల్లర్లు ముందునెను. అంట రీడింగు పభువు దీక్షి - ఈ పడవకు మార్గము చూపెను. దొరతనమువారిని నవంబరు 17 వ తేదిని బొంబాయిలో జరిగిన హత్యలును అల్లరులును సంక్షోభ పెట్టినమాట నిజమే. కాని ఎంతమాత్రము అల్లరిలేక యే చీమ చిట్టకమ్మనకయే కలకత్తాలో జరిగిన 17 వ నవంబరునాటి సంపూర్ణ హరితాళము వీరిమనస్సును బొంబాయి అల్లరులకంటె నెక్కువ కలవరపఱచెను. అల్లరులు జరిగినయెడల దొరతనమువారు వానిని తేలికగ నణచి వేయగలరు. ఇండియా ప్రజ లెల్లరు నెక్కుమాటు తిరుగుబాటుచేసి హింసామార్గమును ఆవలంబించినను - ఆసీతుహింసాచలపర్యంతము - ఈ అల్లరుల నణచివేయగలిగిన - శాహుబలము - అంగబలము - అర్థబలము - ఆయుధ బలము - దొరతనమువారియొద్ద నున్నది. బొంబాయి అల్లరులు వారిమనస్సునకు కష్టము కలుగజేసియుండ వచ్చును. కాని అది యెన్నడును కలవరపఱచి యుండజాలదు. కలకత్తాలోని శాంతిపూర్ణమైన హరితాళము వారి మనస్సుకు కలవరపఱచెను. ఆదివసున ట్రాము బండ్లు లేవు. దుకాణములు లేవు. వ్యాపారము లేదు. పాఠశాలలు లేవు. కచేరీలు లేవు. ఐకోపీఠములకు హోటాలు లేవు. ఇండ్లయందు బట్టలు లేవు. మోటారు బండ్లు తోలుటకు షోఫర్లు లేవు. వీధులలో 3000 మంది జాతీయ స్వచ్ఛంద సేవకులుండియున్నను - నగరమున నెచ్చటను అల్లరులు లేవు. 17 వ నవంబరు నముననే కలకత్తాయొక్క స్థితి ఆ ప్రకారముండియున్నచో 24 వ డిశెంబరున యువరాజుగారు కలకత్తా కేగి 31 దినములుండి నక్ష్యుడు ఇక కలకత్తాస్థితి మెల్లొండవచ్చును? ఇట్టి సమస్య దొరతనమువారిని కలవరపఱచి యుపద్రవము కలిగించని స్వచ్ఛందపైనికులను - దొరతనము రిప్రతిష్టకు ఎక్కువహానిని కలుగజేయుచుండ నను తాత్పర్యముతో - స్వచ్ఛందపైనికనిర్మాణ మంతయు శాసనవిరుద్ధ

ములైన సమాజములని. ఆనాటి బాంబులకాలపు తుక్కు పట్టిన శాసనము నొకదానిని పైకిలాగి - బంగళా అలహాబాదు పంజాబు అస్సాము రాజధానులలోని స్వచ్ఛందపైనికనికణము లన్నియు అశాస్త్రీయము లని - బిక్టోరియా వీటినిన్నిటి నణచివేయ దొరతనమువారు ప్రయత్నించినారు. కాని స్వచ్ఛందపైనికనికణములు ఇందుకు లొంగక యథావిధిని శాసనోల్లంఘనమును జరిపి వేల కొలది ఖైదకు బోయిరి. చిత్తరంజనదాసుగారు అహమ్మదాబాదు కాంగ్రెసుప్రెసిడెంటుగ నెన్నుకొనబడి యును దొరతనమువారిచే పట్టుకొనబడి కాంగ్రెసునుండి దూరస్థుడుగ గావింపబడి కడపటకు ఖైదుశిక్ష నొందెను. ఒక్కనాడు - ఈయనయును - కొడుకును - భార్యయును - చెల్లెలును - ఎల్లరును జైలులో నుంపబడిరి. కాని స్త్రీలు మెటనే వదలిపెట్టబడిరి. తండ్రి కొడుకులు మాత్రము జైలులో నున్నారు. టులనే అలహాబాదులో మోతీలాలునెహ్రూగారును ఆయనపుత్రుడును జైలున కంపబడిరి. రాష్ట్రీయ కాంగ్రెసు కార్యక్రమమును జరుపుటకు సమావేశమైన 53 సభ్యులు ఒక్కసారి ఖైదలోఁ బెట్టబడిరి. అటులనే లజపతిరాయిగారు రాష్ట్రీయసభా సమావేశము జరుగుచుండగా లాహోరులో ఈయన పట్టుకొనబడెను. ఈయన తర్వాతవచ్చిన ఆగానెందర్ సాహేబుగారును అటుపిమ్మట ప్రెసిడెంటుగానున్న సయ్యద్ నారక్ కుసింగుగారును ఖైదలో పెట్టబడిరి. ఎన్నిజరిగినను యువరాజుగ రిస్వాగతము అన్ని పట్టణములయంద ను హరితాళములతోనే జరిగెను. ముఖ్యముగ అలహాబాదులో జరిగిన హరితాళము ఇగ్లాండునంతను విస్మయము నొందించెను. ఇప్పటికిని వారు అలహాబాదుహరితాళమునే చెప్పుకొని చెప్పుకొని ఆగ్రహపూరితు లగుచున్నారు.

మొదటినుండియును దొరతనమువారు ఈయద్య మముయొక్క నిజస్వరూపమును గ్రహింపలేక పోయినారు. మొదట ఛైలమృగపర్లు దొరతనమువారి వీరి ప్రభువు ఇండియాలోను - సింహా ప్రభువు సీమలోను - ఇది సోషలిస్ట్ తనంతటనదియే నశించునని వాక్రుచ్చియున్నారు. కాని హింస, దౌర్జన్యములనుతర్కించుట ఈ యద్యమము యొక్క మతములో ముఖ్య శత్రుని గుర్తెఱిగి యెంతవరకు దీనిని సహింపనగునో, ఎచ్చట దీనిని అణచివేయ

బ్రాంఛింపవలెనో నిర్ణయించుట కష్టముగ నుండెననిదొర తనమువారు ఇటీవల ప్రచురించిన వైటుపేపరులో ప్రచురించియున్నారు. 1920 సంవత్సరము ఏప్రిలుమాసము లోను ఛేలమ్మపర్వ ప్రభువుచే తీర్మానములుగావింపబడి ప్రచురింపబడెను. అందు ఉద్యమము దౌర్జన్యరహితముగ నున్నంత కాలము తాము సంబంధమును కలుగ జేసుకొన మనియును, దౌర్జన్య మున్నచోట తాము దానిని నిర్దాక్షిణ్యముగ నణచివేయుదు మనియును స్పష్టపరచిరి. 1920 నవంబరు లోనే స్వచ్ఛంద సేవకులను గూర్చి జాగ్రత్తగ నుండవలయు నని ఇండియాదొరతనమువారు రాష్ట్రీయదొరతనమువారిని మందలించిరి. కాని కార్యకర్త ప్రపంచమందు జరిగిన యాధికజనితమగు నాందోళన మంతయును అసహాయోద్యమమునకే వీరారోపించి అస్సాములోని తేయాకుతోటలయందు కలిగిన కలవరమురు - చెన్నపట్టణములోని ఆదిద్రావిడ-బ్రాహ్మణేతరుల మధ్య జరిగిన పోరాటములును - కర్నాటకమిల్లసమ్మెకట్టులును - బకింగుహముమిల్ల సమ్మెకట్టులును - చిట్టగాంగులోని స్త్రీ మరుకూలీల సమ్మెకట్టును - ఈస్టుఇండియా రైల్వే సమ్మెకట్టును - అసహాయోద్యమపర్యవసానము క్రింద ఈ వైటుపేపరులో నెంచినారు. వీనిలో చిటగాంగున్యవహారమునందు అసహాయవాదులు కొంత జోక్యము కలుగ జేసుకొన్నను, తక్కిన ఆందోళనములకును ఉద్యమమునకును ఎట్టి సంబంధము లేదని చెప్పి సాహసింపగలము. ఇంతలో సొత్తపై పొందక ధార్వారు ఆలిఘురు మాటియారి మాలిగాను మున్నగు ప్రదేశములందు - జరిగిన అల్లరులుకూడ అసహాయోద్యమఫలితములే యని దొరతనమువారు చెప్పుచున్నారు. వీనిలో చాలపదేశములగూర్చి కాంగ్రెసుసంఘమువారు విచారణచేసి ప్రత్యేకించేదికను తెలిపియున్నారు. దానిబట్టి దోషస్థానము ఎట్లుచేయవలెనదియును తెలియగలను. అన్నిటికంటె విపరీతము మాస్టాలరులు అసహాయోద్యమమునకు పర్యవసానము లని వీరు వ్రాసియున్నారు. ఇంతవరకు ఎట్టి స్వాతంత్ర్యముగలసంఘము ఈవిషయమును గూర్చి చర్చించియుండనపుడు దొరతనమువారి వ్రాతలు బాధ్యతావిరహితములైన వ్రాతలని చెప్పవలసియున్నది. కాని-ఏది ఎట్లున్నను-దొరతనమువారు దేశం రు మాసమునుండి - వాలంటీరులయెడల చూపిన దండనీతి - పైని సౌతముగ వర్ణింపబడియున్నది

దొరతనమువారికి కూడ ఇట్టి దండనీతి హితవుగ నుండెనని చెప్పజాలము. వీలైనచో ప్రజలను సమాధానపరచి యువరాజుగారికి తగు శాశ్వతమును ఇప్పించవలె నను కుతూహలము రీడింగు ప్రభువుకు గలిగినట్లు కనుపించును. ఇందుకు వలయు ప్రయత్నములు కొందఱు మితవాదులను పురస్కరించుకొని జరుపబడినవి. ఇంత మహాప్రయత్నములో మితవాదులు ఎచ్చట నున్నది చెప్పుట కష్టము. ఒక ప్రక్కను గాంధీయొక్క ఉద్యమము అమోఘముగ ఖండించుచు మఱియొక ప్రక్కను క్రిమినల్ లా అమెండుమెంటు ఆక్టును వాలంటీరులకు వర్తింపజేయుటకూడ దని వీరు సమాన తీవ్రతతో ఖండించుచుండిరి. నిజముగ ఇం దసందర్భమేమియు లేదు. కాని వైటుపేపరులో దొరతనమువారు వీరినిగూర్చి ఈ విధముగ వ్రాసియున్నారు. "నవంబరు మాస మధ్యమున జరిగిన సందర్భములవలన మితవాదులలో చాలమంది మిక్కిలి భీతావస్థలై ఎక్కుడు కఠినమైన చర్యలను దొరతనమువారి వలంబించవలె నని వీరు నిర్బీభించినను ఈ రెండు శాసనములను అమలులో బెట్టి అనేకమందిని శిక్షించిన పిమ్మట వీరలలో రాజకీయవేత్తల యొక్కయు, వార్తా పత్రికాధిపతుల యొక్కయు మనస్సు ఇట్టి యమలుపై తీసెనును, ఆశాభంగకరముగను ప్రతికూలముగను అయ్యెను. ఇట్టి ప్రతికూలభావముచేతనే వీరలలో కొందఱు మితవాద శాఖకు చేరియుండిని మదనమోహనమాలవ్యాసర్ మోక్షిగుండం విశ్వేశ్వరయ్యగారు మొదలగువారు 1921 సంగ్రము డిశంబరు 21-న తేదిని వైస్రాయి గారికి కలకత్తాలో ఒక విజ్ఞాపనము నొసగిరి. ఆ విజ్ఞాపన అంతకు పూర్వమును కొన్ని రాజీనామాప్రయత్నములు జరిగెను. మాలవ్యాగారు కలకత్తాలో జైలులో నున్న దాసుగారితోను మాలానా బుల్ కలాము హజరతు గారితోను ముచ్చటించి కాంపేటిలు కాన్ఫరెన్సు (స్వచ్ఛమతసభ) జరుపవలె ననియు, అందుకు పూర్వము క్రిమినల్ లా అమెండుమెంటు ఆక్టు క్రిందను సెడిషను మీటింగుల క్రిందను శిక్షింపబడిన కై దీలన్లెల్లరను విడిచి పెట్టవలె ననియు షరతుల నేర్పాటుచేసిరి. ఈ విషయము గాంధీకి తంతివలన తెలుపగ నీయన ఇంగుకు సమ్మతించి మఱికొన్ని షరతులను జేర్చిరి. సభయొక్క సమావేశ కాలమును సభ్యులవివరమును అచ్చట పరిష్కరింపబడు

DESABANDHU CHITTRANJAN DAS

శ్రీయుత, దేశబంధు చిత్తరంజన దాసు

DESA BHAKTA KONDA VENKATAPPAH

శ్రీయుత, దేశభక్త కొండ వేంకటప్పయ్య

మౌలానా మహ్మద్ దౌద్

మౌలానా షౌకత్ అలీ

LALA LAJPAT RAI

PANDIT MOTILAL NEHRU

శ్రీయుత, లాలా లజపత్ రాయ్

శ్రీయుత, పండిత మోతీలాల్ నెహ్రూ

వ్యవహార వివరమును ముందుగనే నిర్ణయింపబడవలె నని గాంధీగారు కోరిరి. ఇందుకు మాలవ్యాగారు అంగీకరించి దాసుప్రభృతుల యామోదము నొంది రీడింగుప్రభువు నెదుటబెట్టి గాంధీగారికి తెలుపగ నీయన ఫత్వాకైదీలను కూడ వదలిపెట్టవలసిన దని క్రొత్తషరతును చేర్చిరి. ఈ తంతి 22 వ తేదీ సాయంత్రమునకు గాని కలకత్తా జేరుట తటస్థించలేదు. ఈ లోపున వైస్రాయిగారు కలకత్తానుండి ఢిల్లీకి వెళ్లిపోవలసివచ్చెను. ఇంతట రాజీనామా ప్రయత్నములు తమంతట నవి ముగిసెను. ఏలయన 24-వ తేదీకి దాసుగారిని అహమ్మదాబాదు కాంగ్రెసుకు అధ్యక్షునిగ పంపుటకు ముహూర్తము ఒక ప్రక్కను దాటిపోయెను. రెండవ ప్రక్కను 24-వ తారీఖున కలకత్తాలో యువరాజుగారు వచ్చునాటికి హరితాళములు జరుపకుండనుండు ముహూర్తమును దాటిపోయెను. కాని రాజీప్రయత్నములు 31-వ డిశంబరువఱకు జరుగుచునేయుండెను. మాలవ్యాగారును - జిన్నాగారును కాంగ్రెసు సభ్యులతో రాజీనామాను గూర్చి ప్రసంగములు జరిపి ఫలాని షరతులమీద సర్వమతసభకు సమ్మతించెద మని కాంగ్రెసు తీర్మానమును కోరిరి. ఇందుకు కాంగ్రెసు అంగీకరించి యుండలేదు. అంతటితో రాజీనామా ప్రయత్నములు ముగియలేదు. 29-వ సంవత్సరము జనవరి 14,15 తేదీలను జరిగిన పార్టీలసభలో తిరిగి ఈ ప్రయత్నములు జరుపబడెను. అప్పుడు గాంధీగారు తమ షరతులను తెలిపిరి. ఇవన్నియు నితీవల ప్రచురింపబడినవి. వీనిని దొరతనమువా రంగీకరించలేదు.

అహమ్మదాబాదు కాంగ్రెసునందు సమష్టిశాసనోల్లంఘనమును తిరిగి సాగించుటకు తనకు గల నిశ్చయమును గాంధీగారు తెలిపి మాలవ్యా పర్యవసానము జిన్నాగార్ల కోరికలమీద జనవరి 15 వఱకును ఆపెను. పిమ్మట పార్టీల కాన్ఫరెన్సునందు జనవరి 31-వ తేదీవఱకు ఆపెద నని వాగ్దానము చేసెను. కాని ఆ తేదీలోపల రాండుటెబిలు సమావేశముఁ గూర్చి ప్రభుత్వమువారి ప్రత్యుత్తరము రాక పోయినందున 4 ఫిబ్రవరి తేదీని వైస్రాయిగారికి తన కార్యక్రమమును గూర్చియు బార్డోలీలో తాను చేయబోవు సమష్టిశాసనోల్లంఘనమును గూర్చియు లేఖ వ్రాసెను. ఇందుపై బొంబాయి గవర్నమెంటువారు గాంధీని పట్టుకొనుటకు తీర్మానించుకొని ఇండియా గవర్నమెంటువారి యామోదమును బొందిరి. కాని

ఇంతటితో చౌరాచౌరీయందు జరిగిన శాంతిశ్రమల వృత్తాంతము గాంధీగారికి తెలిసి వెనుక 31-వ తేదీ అల్లరులు జరిగిన పిమ్మట సీ ప్రకారము మానుకోవలెనని ఆ ప్రకారము తన సమష్టిశాసనోల్లంఘనమును మానుకొనెను. అంతియకాక వ్యక్తిశాసనోల్లంఘనమునుగూడ ఉపసంహరించుకొనవలె నని బార్డోలీయందు తీర్మానించెను. ఈ తీర్మానములు ఢిల్లీయందు అఖిలభారతసంఘము నెదుట పునర్విమర్శనమునకు వచ్చెను. అప్పుడు గాంధీ పంచాగ్నిహోత్ర మధ్యమం దుండెను. ఒక్కప్రక్కను మహారాష్ట్రులు స్వరాజ్యసంపాదనమునందు గలిగిన ఆలస్యమునందు ఆశాభంగము నొంది శాసనసభలయందుండెడి ప్రీతి ఇంకను తగ్గియుండకపోవుటచే గార్యక్రమ మంతయు పునర్నిర్మాణ మొందవలె నని వాదించుచుండిరి. మఱియొక ప్రక్కను అహింసాతత్వము కలియుగ ధర్మమునకు వర్తింపనిదనియు, రాజకీయసమస్యల కంతకంటె వర్తింపదనియు, కావున నసహాయోద్యమవిశేష్యముయొక్క విశేషణము దేశకాలపాత్రానుగుణ్యముగ మార్పుచెందవలె ననియుఁ గొందఱు వాదించుచుండిరి. ఇట్లు కొందఱు అహింసాభావమును మఱికొందఱు అసహాయ భావమును ఖండించుచుండగా - ఉద్యమమే సమసిపోవుటకు మార్గములు సూచింపబడుచుండెను. ఈయుభయుల మధ్యను వ్యష్టిశాసనోల్లంఘనము స్థాపితము కావలెనని కొందఱును, గస్తీలను రద్దుచేసుకొనజాల మని మఱికొందఱును, వాలంటీరులవలన దోషములేదని మరికొందఱును గుంపులుగుంపులుగ ప్రచండవాదముల సల్పిరి. రాజధానిస్వాతంత్ర్యమును రద్దుచేసినందుకు పలువురు ఆగ్రహించిరి. వాలంటీరులకు పని చెప్పజాలకుంటి మని అనేకులు శోకించిరి. చౌరీచౌరాబాధ్యత మనకేల యని కొందఱు విలపించిరి. ఇవన్నియు నిట్లుండ శైదులోనున్న మహానీయులు గాంధీగారి బార్డోలీ తీర్మానములు అవివేకము లైనవనియు ఉద్యమముయొక్క ఉపసంహరణము ఉద్యమమునకు అరిష్టమనియు నసహాయోద్యమముయొక్క తత్త్వమును గూర్చియు, సుపయోగమును గూర్చియు తాము మొదటినుండియు సందేహముపడుచునే యుంటిమనియుఁ గలకత్తా కాంగ్రెసుసమయమున ఎట్టి సందేహముతోడను అవిశ్వాసముతోడను తాముంటిమో అట్టి సందేహమే - అట్టి విశ్వాసమే - తమ నిష్పక్ష ఆవేశించి యుండె ననియు చిన్నలు, పెద్దలు, కుట్టలు మొదలైనవారు భయంకరమగు నట్టియు, బెడ

రింపు. గూడినట్టియు ఉత్తరములను వ్రాసి పంపిరి. ఇచ్చేదియును గాంధీని కలవరపరచలేదు. జైలులోనికి వెళ్లినవారు సివిలుహత్య జేసికొన్నవారనియు అట్టివారు తమ పరోక్షమందు జరుగు రాజకయవిషయములను గూర్చి తమ అభిప్రాయము నొసంగబూనుట అధర్మాభిలాష మనియు (Illegal gratification) చిరునవ్వుతో గాంధీ వాక్రచ్చియుండెను. కాని ఇంతమంది ఇన్నిమాటలు చెప్పినదానిమీదట బార్డోలీతీర్మానమును- ఉన్నదియున్నట్టు ఖాయపరచుట- సాధ్యముకాక అనవసరమైనట్టియు- అపస్థుతమైనట్టియు- కొన్ని ఆడంబరవాక్యములను చేర్చి తీర్మానమును ధ్రువపరచుట తటస్థించెను. ఇదియే గాంధీని పట్టుకొనుటకు కారణము. ఇవి కారణమని ఇటీవల ప్రచురింపబడిన వైటుపేపరులో గూడ వ్రాయబడియున్నది. రాజీనామాయొక్క పర్యవసానమిదియే—

గాంధీని పట్టుకున్నారు. ఆయనతోపాటు 20,000 జనమును బట్టుకున్నారు. దేశములోని నాయకు లెల్లరు బ్రటిషువారిచే వారి జైలు ఉద్యమముయొక్క ఫలితమేమి? లందు బంధింపబడినారు. ఇంక నీయద్యమ మెక్కడ? దీని మాత్యబల మెక్కడ? అని అనేకులు ప్రశ్నించుచున్నారు. ఇంతటి గళగ్రాహిత లేనివారు మన ప్రయత్నములు - మనయాశయములు - మన త్యాగములు- ఇవన్నియు వ్యర్థములయిన వని లోలోపల దుఃఖించుచు, ఖిన్నులై యున్నారు. మఱికొందఱు తమ యుద్రేకోత్సాహములకు స్థానమును, అవకాశము నొసంగక, గాంధీయును కాంగ్రెసును, ఉద్యమమును హతాత్తుగ నాపివేసినందులకు ఆగ్రహించుచున్నారు. కాని ఈ భిన్నాభిప్రాయములమధ్య సత్య మెచ్చట దాగి యున్నదో అన్వేషింపవలయును. సందేహము పడువారికి ఉద్యమముయొక్క స్వరూపము గోచరము కాలేదు. దుఃఖించువారికిని ఉద్యమముయొక్క అర్థము తెలియలేదు, ఆగ్రహించువారికిని ఉద్యమముయొక్క సారాంశము తెలియలేదు. గాంధీ ఏమకొండలక్రింద ద్రాగియున్న గుణ్ణముపైని రాతినెత్తి అందులోని స్వరాజ్యనిధిని తెచ్చి మన చేతిలో పెట్టలేదని అనేకుల కాగ్రహము గలుగుచున్నది. గాంధీమీద ఆగ్రహము- ఆయన ఉద్యమమును ఆపినాడని కాదు. ఆయన గారడీపల్ల తుణమాత్రములో స్వరా

జ్యమను ఫలమునొలిచి చేతిలోపెట్టినట్టు పెట్టలేదనియే ! స్వరాజ్యమనునది ముఖ్యముగ నొక మానసస్థితి యని ఎప్పుడు ప్రజలు గ్రహించురో అప్పుడు స్వరాజ్యము వచ్చినదని కాని, రాలేదనికాని ప్రజలు ముచ్చటంపక స్వరాజ్యాంకురమయ్యెనా లేదా యని ప్రజలు ప్రశ్నింతురు. కావున స్వరాజ్యము ఒక కార్యక్రమము. ఒక మనఃప్రసారము. ఒక పరిణామవిధానము. ఇట్టి విధానము దేశమున ఆరంభమయ్యెనా లేదా యని మనము యోచింపవచ్చును. స్వరాజ్యము జైలునుండి పెరుగు ఒక నిర్మాణము కాదు. లోపలనుండి వర్ధిల్లు ఒకమార్పు. 1907 వ సంవత్సరములోనే; దాదాభాయినారోజీ కాంగ్రెసు అయినతరువాత స్థాపింపబడిన దని తలంపుడు. అప్పుడు భారతవర్షము ఆంగ్ల దేశముయొక్క గొడ్లచావి డిగ నుండెడిది. ఆంగ్లభాష దేశముయొక్క సామాన్య భాషగ పరిణమించెడిది. ఇట్లు ప్రజాసామాన్యమునకును, ఆంగ్లవిద్యాధికులకును కలుపరాని జలసంధి ఏర్పడి యుండెడిది. పరిపాలనమంతయు నాంగ్ల భాషయందు జరుగుచు ఆంగ్ల భాషావిద్యాధికులకు నొక చిన్నకూటముచే జరుపబడుచుండెడిది. ఆంగ్ల భాషకొసంగిన ప్రాముఖ్యముతోపాటు ఆంగ్ల కళలు- ఆంగ్ల సారస్వతము-ఆంగ్ల ఫకలు- సామాన్య జీవితమునందు ఆధిక్యత వహించియుండెడివి. ఇంతయేల? మతము, ఆధ్యాత్మికము, ఆముష్మికములకు బదులు ధనము భౌతికము ప్రజలమనస్సులను ఆవహించి యుండెడిది. వాకిలిలో ముగ్గుగుమ్మములమీద పసుపు-కుంకుమ - ద్వారబంధములమీద ఛత్రములు, సావిట, దివాచి - ఇంట పొంకమగు చెంబులు-పండుగలు- పండుగలయందు ఉత్సవములు - వివాహములయందు తంతు - ఇవన్నియు కూడ సమసిపోయి - వాకిలి ఇల్లు దొడ్డి గుమ్మము పాత్ర పండుగ-పరవడి - ఒక్కటే నునుపుగ నుండెడివి.

ఇంకపరిపాలనము చూడబోయినచో పాశ్చాత్యపు కచ్చేరీలు, శాసనములు కేంద్రీకృతములగు పోలీసుపద్ధతులు- కట్టడిమీద నిర్మింపబడిన పరిశ్రమలు- వచ్చి-పంచాయితీలను- ప్రపంచవివేకమును- గ్రామకట్టడులను గృహపరిశ్రమలను నాశనముచేసెడివి. స్వరాజ్యమునందు 'స్వ' పోయి రాజ్యముమాత్రము మిగిలియుండెడిది. ఆ రాజ్యమును ఇప్పటిరాజ్యమువలెనే ఉండి పాశ్చాత్యులందఱు ప్రాచ్యులచే జరుపబడు పరిపాలనగలదై నిరంతరము రూపాయలకొరకు జరుగు పోరాటముగను, మతము

తత్త్వముకళమున్నగునవిఆదివారమునాడు అప్పుడుధరించి, అప్పుడు పొంకిత కనుపించు దుస్తులుగను పరిణమించెడివి.

ఇప్పుడన్ననో నూతనాదర్శములు ప్రజల అందరి మనస్సునందును వహించినవి. గాంధీని ఆయనతోకూడ 20,000 మందిని బంధించిన బంధింతురు గాక! హిందువులకును మహమ్మదీయులకును సమానముగ శ్రుతివాక్యము లనదగిన ఆయన మహావాక్కులు వాయువేగముతో మనకు రాకున్న రాకపోవుగాక! మన మాతృభూమి బజారుగ మార్చబోవు పరిపాలకులను ఆయన ఎదుర్కొని సామ్రాజ్యవర్ధనమును గూర్చి- జాతీయదేవాలయమను వర్తకగణముయొక్క చెద్దులనుండి సంరక్షింప సమకట్టినాడు. అందువలనను ధనికులను, వర్తకశిఖామణులను సంతృప్తిపరచుటకు ఆయనను బంధించినను బంధింపవచ్చును! ఈ పోరాటము ప్రజలను పరిపాలక భౌతికాపేక్షమధ్యను ప్రజల మనస్సాక్షిమధ్యను ఉత్పన్నమైనవి. ఇప్పుడు పాలకులచే బంధింపబడినది ప్రజల మనస్సాక్షి. జాతియొక్క ఆత్మ. ఇప్పుడు ఈయనను బంధించినంతమాత్రముచే ప్రజల మనస్సాక్షినిగాని - జాతియొక్క ఆత్మనుగాని - ఎవరైన బంధింపగలరా? ఆనాడు క్రీస్తును శిలచేసి ఖననముచేసినపుడు చుట్టునున్న సిపాయీలును గణములును సమాధినుండి ఆయన ఆత్మను ఎగిరిపోకుండ నిలుపగలిగెనా? గాంధీ ఒకవ్యక్తి కాడు. ఆయనను ఒకస్థానమందు బంధించి యుండలేదు. ఆయన జాతియొక్క నూతనోదయమునందలి తేజస్సు. మానవ కల్పితమైన శాసనముకంటె ఉత్కృష్ట శాసనములు గలవు. ఆయన పాటించునది-ఆయనను బంధించునది-ఈశాసనము

గాని ఆశాసనము గాదు. ఈయన జయమొందునా యని ప్రశ్నించుట అజ్ఞానలక్షణము. సంవత్సరన్నరకాలమైన గాకముందే ఈయన యపక్రమింపచేసిన నూతనోద్యమమునకు కోట్లకొలది అనుచరులు చేరినారు. వీరెల్లరు మనస్ఫూర్తిగను- యథేచ్ఛముగను-స్వాచ్ఛందికముగను- కాశిన్యజీవితము నవలంబించి సాంఘికసంస్కరణమునకు సమకట్టినారు. గాంధీయొక్క కార్యమును మదింపు వేయుటచే లోకము చేతప్పు ఎక్కడనున్నదనగ రాజకీయస్వాతంత్ర్య మను ప్రమాణమును బట్టియే వీరెల్లరు దానిని వీక్షింతురు. భారతభూమికి రాజకీయస్వాతంత్ర్యము ఆయన కార్యప్రణాళికయందు నాయకమణియే. కాని అది కేవలము ఆయనయొక్క ఆత్మకు ఒకరూపము. అట్లుగాక రూపమునే ఆత్మకు దలంచుట యపోహ. ఏనుక్రీస్తును నెకదేశాభిమానిగ భావించి పాలిస్తిననుండి రోమనులను తరిమివేయలేకపోయినా డని అను కారణముచే నాయన అపజయము పొందె ననిగాని-ఆయన జీవితము నిరర్థక మయ్యెనని గాని - చెప్పుదుమా? గాంధీ కేవలము రాజకీయసంస్కర్త కాడు. నూతనమతస్థాపకుడు. నూతనపీఠాధిపతి. అసహాయోద్యమము నూతన పీఠము. నూతనమతము. ఈనాడు వేసిన బీజము మరునాటికే మహావృక్షమగునా? బీజమును గ్రొయ్యిద్రవ్యమట్టితో పాతిపెట్టవలెను. సకాలములో వర్ష బిందువులుపడి భూపతనము పొందిన పిమ్మట వృక్షము బయలువెడలును. గాంధీని కొట్టులోపెట్టి బంధించినారు. సకాలములో భారతజాతీయతామహావృక్షము బయలువెడలి ప్రపంచము నంతకును నీడను సౌఖ్యమును నొసంగగలదు.

నై వే ద్య ము

శ్రీయతులు దువ్వారి రామి రెడ్డి గారు

ర్రల్లి! నై వేద్యహస్తులై దరలినారు

ప్రజలు నీయుత్సవముఁ గాంచ భక్తితోడ

ధన్యు లెల్లరు నాతోచితంపుఁ గాన్క-

లర్పణము సేయవచ్చిరి యందికొమ్ము.

స్వర్ణసుమముల నర్చనలుపువారు

భాగ్యవంతులు నీపాదపద్మములకు ;

ఏమి లేనట్టి భీక్షకుండేని నేడు

కంటిక్రిన్నీటిముత్యాల కాన్క లిడును.

ధనికులును బీద లనెడి యంతరము లేక

చేతులను మోడ్చి నీస్తుతిఁ జేయువారు

భక్తిపరవశులైన యాప్రజలగీతి

దిక్కుదిక్కులయందుఁ బ్రతిధ్వనించు.

అమ్మరో! నీదు మందిరప్రాంగణమున

మండుచున్నది కర్పూరఖండగణము.

త్యాగపరిశుద్ధమగు నాత్మఁ దలఁగి పోవు

కామమటు ధూమ గేఖలు గడలుకొనఁగ.

ప్రొద్దుపొడుపున నీపాదపూజకొఱకు,

కవిని, తెచ్చితి దోసిటఁ గన్నెపూలు;

బలివిత్తరిక నిరతంబు వెలుగునటులు

హృదయపు సుగంధదీప మర్పింతుఁ గొనుము.

3

౪

౫

స్వ రాజ్యమ హోద్యమము

మంగిపూడి వేంకట శర్మ గారు

క్ర. సి యెన్నడును బూనరా దెదిరిపైఁ గారుణ్యమున్ వీడరా
దుసురుల్ వోయెడువేళనై నఁ గపటోద్యోగంబు గారాదు. ఏ
ససి లేదంచును వీడఁగూడదు దమాసత్యాదిశౌచంబు లీ
యసిధారా వ్రతమందు ముఖ్యములు. మీ రవ్వారి బాటింపుడి !

సీ. సత్యహీనులఁ బట్టి చంపఁ గర్జముగాదు, సత్యంబుఁ బ్రోచు కర్జంబు గాని
ధర్మదూరులఁ ద్రుంపదగు నుద్యమము గాదు, ధర్మంబుగాదు నుద్యమము గాని
శాంతిశత్రుల శిక్షసలుపు చర్యయుఁ గాదు, శాంతిని రక్షించు చర్యగాని
న్యాయదూరుల వధసేయు యత్నము గాదు, న్యాయంబు నేలు యత్నంబుగాని

తే. ఇం దధర్మంబు పొడగట్ట దిపుడుమానకు, జయము నిశ్చయమింక సంశయమువలదు
ధర్మసంస్థాపనార్థమై తరలి రండు, వెన్నుఁజూపకుఁ డో యాంధ్రవీరులార !

సీ. సత్యతనుత్రంబు సంతరించినఁ జాలు, ఘనవజ్రకవచంబు మానకు వలదు
ధర్మదివ్యాస్త్రముల్ ధరియించినన్ జాలు, నితరాస్త్రశస్త్రంబు లెత్తవలదు
త్యాగసంపద నిండి తనరారినన్ జాలు, నరులసంపదఁ జూరలాడవలదు
శాంతిసాధన మొండు సమకూరినన్ జాలు, నన్యసాధనలకై యరయవలదు.

తే. క్రూరపునిరంకుశతను మార్కొన్నఁజాలు, నంతియె శదాశ్రయులఁగదియంగవలదు.
ఆత్మను జయింపు డిదె చాలు నరులవలదు, మనస్వరాజ్యంబు కరతలామలకమగును.

సీ. భారతంబునకు స్వాభావికంబై యొప్పి, సాటి మించిన యాత్మశక్తిమహిమ
హైందవక్షోణి కనాదిసిద్ధంబై ప్రశస్తిగాంచిన మహాశాంతగరిమ
ఆర్యసీమకు నైజమై యన్యభూమండఁ, లాసాధ్యమగు పరిత్యాగపటిమ
పుణ్యభూమికి జన్మభూమియై బహుజగ, జ్ఞేగీయమాన మా శీలద్రధిమ

తే. ఆర్షవాటికి సహజంబులైన ధర్మనిరతి సత్యాభిరతి నిండి నివ్వటిల్లె
నఖిలభాత్రికి నద్భుతం బావహిల్ల, గాంధిభగవాను నుద్యమకారణమున.

సీ. శమనపుత్రుఁ డజాతశత్రుఁడన్న యథార్థమా యంచు నమ్మలేనట్టివారు
ప్రహ్లాదుఁ డోర్చె ఘోరపుబాధలని చెప్ప, సతిశయోక్తులటంచు నాడువారు
శాంతంబునకు వసిష్ఠమునీంద్రు వర్జింప, గల్పనాకథలంచుఁ దెల్పువారు
సత్యంబునకు హరిశ్చంద్రుఁ డమ్ముడువోయె, నన సంభవంబు గా దనెడివారు

గీ. వెన్నెముకనిచ్చెను దధీచియన్న మాంస, మిచ్చె శిబియన్న మృషలనఁ జొచ్చువారు
గాంధీప్రేమాక్షమాశాంతకలనఁ జూచి, సత్యరతిఁ జూచి త్యాగసంసక్తిఁజూచి

సీ. నిద్రాణమైయున్న నిఖిలభారతభూమి, కడు సబ్రముగ మేలుకాంచి యుండ
నిస్తేజమైన హిందూస్థాన మరివీర, దుర్నిరీక్ష్యంబుగాఁ దోచుచుండ
దుస్సాధ్యమైన హిందూముసల్మానుల, మైత్రి దుభేద్యమై మలయుచుండ
కలనైనఁ దలఁపని కర్జుమై రాటంబు, మరల ధాటికి నిల్చి వరలుచుండ
వేనవేలేండ్లు వ్రేల్లాని యూడలుగొన్న, యంటుదోసము మాయ మగుచునుండ
తే. మోతిలా లన్సరీలట్టి భోగపరులె, జోగులు ఘోషులై యుండ శూరు లాలి
సోదరులె శత్రుసన్నాధులై తనన్చి, కనదహింసాత్రుహస్తులై క్రాలుచుండ
గాంధీమహిమకు నింక తార్కాణ లేల ?

సీ. సత్యం వద యటన్న సదమలవాక్యంబు, తలఁపునన్ దోచె నేధన్యవలన
ధర్మం చర యటన్న నిర్మలతరసూక్తి, మనసులోఁ జొచ్చె నేమాన్యవలన
భువి నాత్మవ త్వర్వభూతాని యనునీతి, యనుభూత మయ్యె నేయనఘువలన
జగతి శాంతం విభూషణ మన్న యారోక్యక్తి, స్థిరముగా నిలిచె నేధీరువలన
మొగి నహింసాపరమోధర్మ యనువాక్కు, వరణీయ మయ్యె నేపరమువలన
తే. ఆ తపశ్శాలి గాంధీమహాత్ముఁ డార్యసాంప్రదాయజ్ఞఁ డాత్మజ్ఞఁ డాప్రభుత్వ
సీతికుశలుండు నాయకుండై తనరై, మనస్వరాజ్యోద్యమ మమోఘ మనఁగఁడగదె!

ఉ. తొందరఁజెంది 'గాంధీ.. యిదె తోచె స్వరాజ్యము వత్సరంబులో
నందగఁజేతునంచు నడియాసలుకొల్పె. స్వరాజ్య మేది యే
దిందుల కేల రా' దనుచు నెల్లిదమాడక యాత్మదోషముల్
డెందములం దలంచుకొని దిద్దుక యొద్దిక బుద్ధి కల్గి మీ
రందఱు నమ్మహామహుని యాజ్ఞల నొదలఁ దాల్చి చేయుండి
సందియ మేల, యింతటి విశారదుడై తగు నాయకుండు లేఁ
డెందును నిమ్మహాతరుణ మెన్నఁడు రాదీక నంద జేకమై
సుందుభిన్న మందు జయసుందుభిఁ మ్రోయ స్వరాజ్యవై భవా
నందము నంది సౌఖ్యముల నంది వినిర్మలకీర్తిచంద్రికల్
సుందరలీల దిక్తుల సొంపులు నింపగ ఖ్యాతి నందుడి !

మో హి ని తై ల ము

వెండ్రుకలను పెంచి నిగనిగ లాడించును

శ్రీ పురుషులు వాడుటకు యోగ్యమైనది - 5 తు॥ నూనె గల సీసా 1-కి అణాలు 12

ఆంధ్ర రాజకీయ వాఙ్మయము

కోలవెన్ను రామకోటిశ్వర రావు గారు

మన రాజధానియందలి భాషలలో నెల్ల నాంధ్రమున రాజకీయవాఙ్మయము విశేషముగ నభివృద్ధి జెందుచున్నటులఁ బ్రభుత్వనివేదికలవలనను ఇతరనూచ నలవలనను తెలియుచున్నది. వంగదేశవిభజనమునాటినుండియు నాంధ్రులు రాజకీయరంగమున మిగుల నుత్సాహముతో పాల్గొనియున్నారు. ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణమునకును, పిమ్మట హోమ్ రూలు ఉద్యమమునకును, నేటి అసహాయోద్యమవ్యాప్తికిని, ఆంధ్రులు సలిపిన కృషి ప్రశంసార్హము. వారి రాజకీయవాఙ్మయ మెట్లు లభివృద్ధి నొందినదియును, ముందెటుల నభివృద్ధి గాంచవలసినదియును మనము ప్రకృతము విచారితము.

౧౯-వ శతాబ్దము

ఆంధ్రవాఙ్మయచరిత్రయందు ౧౯-వ శతాబ్ది 'వచనయుగ' మని చెప్పదగును. అంతకుఁబూర్వము వచనగ్రంథములు. అందు ముఖ్యముగ కథలు- పెక్కులుండినను సర్వతోముఖమగు వచనవాఙ్మయము కడచిన శతాబ్దియందే వెలువడెను. 'గద్యఃకీర్తన' యని కీర్తిగాంచిన శ్రీ వీరేశలింగం పంతులవారును, వారి సమకాలికులగు నితర ప్రముఖులును, సరళమగు తెలుగువచన శైలిని సాగించి నవలలు నాటకములు ప్రహసనములు జీవితచరిత్రలు భౌతికశాస్త్రములు వాఙ్మయచర్చలు ఇతిహాసములు లోనగు గ్రంథములన్నియును వచనమున రచించి ఆంధ్రభాషకు నూతనశోభ నొసంగిరి. కాని కేవల రాజకీయవాఙ్మయముపట్ల వారంతగ నభిమానము చూపినటు లగపడదు.

రాజకీయ జీవనము

శతాబ్దిఅంతమువఱకును ఆంధ్రులదృష్టి నాకర్షించినదియు- వారియుత్సాహమును పురికొల్పినదియు- వారి జీవితాదర్శముల మార్చినదియు- రాజకీయ సమస్య కాదు. సంఘోర్ధరణమును కొంతవఱకును పండిత ప్రకాండలవాద ప్రతివాదములును, వారిని సమ్మోహింప జేసెను. సంఘసంస్కరణ మైనపిమ్మట గాని రాజకీయ విమోచనము కానేరదనువాదము సర్వసామాన్యముగ

నాదరింపబడుచుండెను. శ్రీపంతులవారికి యాంగ్లప్రభుత్వమునందును ఆసంస్థలందును భక్తి మెండు. కనుకనే ప్రభుత్వవిధానమునందు ఏవైనస్వల్పలోపము లుండినను, వానిని సవరించుటకు మాత్రమే కృషిసలిపిన చాలు నని తలంచిరి. ప్రజలదృష్టిని రాజకీయసమస్యలపై కేంద్రీకరించి సత్వరస్వరాజ్యప్రాప్తికై పాటుపడవలె నను అభిప్రాయ మప్పటికి లేకుండెను. శ్రీ పంతులవారు దేశీయ మహాసభను గుఱించి ఒకయుపన్యాసముఁ బ్రకటించిరి.

ఆంగ్లభాషావ్యాపారము

జాతీయ మహాసభలకును రాష్ట్రీయసభలకును ఆంధ్రులు వెడలుచుండిరి. మండలసభల సమకూర్చుచుండిరి. శాసనసభలలో కడు నేర్పుతోఁ బ్రసంగించుచుండిరి. కాని ఆంధ్రరాజకీయవాఙ్మయమునకు వారికృషి విశేషముగ లాభింపలేదు. వారి యుపన్యాసములు- వ్యాసములు- సంభాషణలు- చాలవఱకు నాంగ్లమున నుండెను. ౧౯౦౪-వ సంవత్సరమున పైతము, ఒక మండలసంఘాధ్యక్షుడును, సన్మానసంఘాధిపతియును నాంగ్లముననే తమ యుపన్యాసముల నొసంగుట నేనెఱుగుదును. కొందఱాంధ్రమున నుపన్యసించినను, గృత్రిమమగు భాషను వాడుచుండిరి. రాజకీయవిషయములఁ గూర్చి ఆంధ్రమునఁ జక్కగ వ్రాయుటగాని, ఉపన్యసించుటగాని వీలగునా యని సుప్రసిద్ధనాయకులు సంశయించుచుండిరి. ఆంధ్రప్రకాశిక దేశాభిమాని కృష్ణాపత్రికల వంటి పత్రికారాజములు మాత్రము శక్తివంచన లేక, పలుకష్టముల కోర్చి, ఏదియో యొకవిధముగ తల యెత్తి కొని రాజకీయసమస్యలఁ గూర్చి ప్రజల నుద్బోధించుచుండెను.

కొన్ని కరపత్రములు

౧౯వ శతాబ్దమునుండి విరమించుటకుఁ బూర్వము ఆంధ్ర ప్రముఖులలోఁ గొందఱు ప్రచురించినకరపత్రముల గూర్చి స్వల్పముగఁ జెప్పవలసియున్నది. జాతీయ మహాసభయందు విశేషముగ నభిమానముగలవారు ఆ మహాసభోద్దేశములను కొన్నిసభల వృత్తాంతమును నులభ

ముగ జనులకు తెలియునట్లు కరపత్రములఁ బ్రకటించిరి. వీనిలో శ్రీ పి. సి. పార్థసారథినాయుడుగారు ౧౮౯౨ వ సంవత్సరములో ప్రకటించిన 'కాంగ్రెసు ప్రశ్నోత్తర మాలిక', ౧౮౯౩ లో ప్రకటించిన 'పదిపదునొకండు మహాసభల వృత్తాంతము' ముఖ్యములు. గంజాముమండల వాస్తవ్యులును, ఉదారచరితులును, క్రిశ్చియను నగు శ్రీయుత తిమ్మరాజు వేంకటశివరావు పంతులు గారు ౧౮౯౭ వ సంవత్సరమున, 'మహాసభాచరిత్ర - ఉద్దేశములు' అను చిన్నిపాత్రమును ప్రకటించిరి. వార్తాపత్రికల మూలమున గాక ఇట్టి చిన్నిపాత్రముల మూలమున రాజకీయజ్ఞానమును వ్యాపింపజేయవచ్చు నని నిరూపించిన ఆంధ్రులలో వీరిద్దరును ప్రముఖులనవచ్చును.

గోదావరీమండల సభావృత్తాంతమును మఱి కొన్ని మండలసభల వృత్తాంతములును అప్పటప్పటికి ప్రచురించెడివాడుక యుండెను. కాని ఇవి ప్రజలలో విశేషించి వ్యాపించెనని గాని జ్ఞానాభివృద్ధికి తోడ్పడెనని గాని చెప్పజాలము. ఆదినములలో రైతుసంఘమును విశేషముగ కలఁతపెట్టిన 'సీటితీరువ'గూర్చి గోదావరీ మండలసంఘమువా రొక కరపత్రమును ౧౮౯౮ సంవత్సరమునఁ బ్రకటించిరి. అటులనే గంజాము మండలమును చెన్నరాష్ట్రమునుండి విడదీయఁబెంచినపుడు అట్లుచేయుట తగదని గంజాముఆంధ్రులు కరపత్రమును ప్రకటించిరి. మొత్తముమీఁద ఆంధ్రవాఙ్మయమునందీ తరవిభాగము లభివృద్ధి గాంచినటులు రాజకీయగ్రంథములు అభివృద్ధిని గాంచలేదు.

జాతీయాదర్శము

ఆంధ్రరాజకీయజీవన మిట్టి స్థితినుండగా ఆంధ్ర శతాబ్దారంభమున భారతవర్షమును కలఁచివైచి భారతీయాదర్శములఁ దీవ్రముగ మార్చి జాతీయోద్యమము బయలుదేరెను. ప్రాగ్దేశముల కెల్ల నూతనోజ్జ్వల మొసంగిన మహాోద్యమమే భారతవర్ష మందును వెలసెను. జపానుచీనాపారశీకములవలెనే భారతవర్షమును, తన నిరుపమానప్రతిభను, లోకమునకు చాటి స్వార్థస్థానమును బడయ సమకట్టెను. వంగదేశవిభజన మీ యుద్యమమునకు దోహద మొసంగినమాట సత్యము. అంతవఱకును, కొలదిమంది ఆంగ్లవిద్యాధికులచే నడుపబడుచుండిన రాజకీయోద్యమము ప్రజాసామాన్యముయొక్క ఆదరణమునకుఁ బాత్రమయ్యెను. జాతీయాభివృద్ధికి, ఎల్ల

రును సమానముగ పాటుపడవలె నను అభిప్రాయము వ్యాపించెను. వంగరాష్ట్రమున కలిగినంత సంచలనము తదితరరాష్ట్రములలో లేకుండినను, వంగదేశీయులకు వాటిల్లినకష్టములు సకలభారతీయులకును సౌబంధించినవేయని అన్నిప్రాంతములవారును గ్రహించిరి.

ఆంధ్రసంచలనము

వంగదేశమునకుఁ గడుసమీపమున నున్న ఆంధ్రదేశ మితరుణమున శ్రీవిసినచంద్రపాలుని వాగ్మతమును గ్రోలెను. ఆసుప్రసిద్ధవక్త ప్రధానాంధ్రనగరముల సందర్శించి నవీనజాతీయాదర్శములఁ గూర్చి కడునిపుణముగ నుపన్యసించెను. ఉత్సాహపూరితులగు నాంధ్రయువకులు పలువురు వారిసందేశమును గ్రహించి, తమ జీవితమును దేశారాధనముకై అర్పింప సమకట్టిరి. నేఁడాంధ్రదేశమున నాయకత్వము వహించి నిర్మలదేశాభిమానమునందును కార్యదీక్షయందును ఆదర్శప్రాయులుగ నున్నవారిలో పెక్కురు విసినచంద్రపాలుని ప్రబోధము వలన జాతీయోద్యమమునఁ బ్రవేశించినవారే. బందరు ఆంధ్రజాతీయకళాశాల - రాజమహేంద్రవరపు జాతీయ పాఠశాల - బెజవాడ 'స్వరాజ్య' పత్రిక - మొదలగునవన్నియు - నాటి జాతీయోత్సాహజనితములే! 'నవయుగ' 'ఆంధ్రకేసరి' పత్రికలును అప్పుడే యుదయించి యుండును.

రాజకీయగ్రంథములు

కాని మన మిప్పుడు ఆంధ్రరాజకీయ జీవనచరిత్రమును చర్చించుట లేదు. వాఙ్మయాభివృద్ధి కీ యుద్యమ మెంతవఱకు తోడ్పిన దనునంతమే ఇటు ముఖ్యము. ఆంధ్రపత్రికలు కొన్ని నూతనముగ వెలువడుట యటుండ రాజకీయగ్రంథములను - ప్రకృతిశాస్త్రములను - ఆంధ్రమునఁ బ్రకటించి ప్రజాసామాన్యమునందు విజ్ఞానమును వ్యాపింపజేయుటకై కొన్ని సంఘములు స్థాపింపబడెను. వీనిలో విజ్ఞానచంద్రికాపరిషత్తు (హైదరాబాదు) ఆంధ్రభాషాభివర్ధనసంఘము (బందరు) భాషాసేవకసమాజము (గుంటూరు) ముఖ్యములు. ఆంధ్రగ్రంథము లనిన విశేష మాదరణమేలేని రోజులలో - నిరుత్సాహమును జెందక - మిగుల ప్రశస్తములగు గ్రంథములఁ బ్రచురించి భాషాసేవ నొనర్చిన యాసంఘాధిపతులు సంస్తవనీయులు. ప్రకృతిశాస్త్రములును జీవితచరిత్రలును వీరి ప్రచురణములలో ప్రధానస్థాన మొకమిచ్చెను. రా

లింగాడెడ్డిగారి 'అర్థశాస్త్రము' తప్ప విజ్ఞానచంద్రికవారు రాజకయగ్రంథముల బ్రకటింపలేదు.

ఆంధ్రభాషాభివృద్ధి సంఘమువారు- వల్లూరి సూర్యనారాయణరావుగారి 'రాజ్యచరిత్రము'ను-గోపిటి కనకరాజుగారి ఆంగ్లేయ రాజ్యాంగ నిర్మాణచరిత్రను దుగ్గిరాల రామమూర్తిగారి 'స్వాతంత్ర్యాదర్శము'ను (మిల్లుగ్రంథమునకు తర్జుమా) ఇటీవల ప్లేట్లో 'రాజ సీతీశాస్త్రము'ను ప్రకటించిరి. భాషాసేవక సమాజమువారు చాలస్వల్పకాలము మాత్రమే పనిచేసిరి. 'సంస్థానిక త్రయము' అనుగ్రంథమును, 'ఇండియా రాజ్య తంత్రము'ను వారి ప్రచురణములలో ముఖ్యములు. కడ పటిగ్రంథమును, జొన్నవిత్తుల గురునాథముగారును ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణగారును కలసి రచించిరి.

రాజకీయవిషయములగూర్చి మంచి జ్ఞానమును సంపాదింపవలెననివారల కీగ్రంథములు కొంతవఱకు పయోగించెను. వీనిలో గొన్ని ఆంగ్లభాషాపరిచయము లేనివారికి సులభముగఁ దెలియునట్లు వ్రాయఁబడలేదు. ఇక నాంగ్లభాషాకోవిదుల కీగ్రంథము లే? అందువలన నవి చాలవఱకు అలంకారప్రాయములై యుండెను. తాత్కాలికద్రేకము విశేషముగ నుండినను- సావకాశముగ- మంచి గ్రంథముల పఠించి జ్ఞానమును సంపాదించు మను వాంఛ- దేశమునం దంతగ వ్యాపింపలేదు. చారిత్రకనవల అనుపేర పెక్కుగ్రంథములు బయలుదేలి తెలుగుఁ జదువనేర్చినవారి నందఱు నాకర్షించెను. సకల రాజ్యాంగములను కడుశ్రద్ధతో పఠిశీలించి, క్రమమైన రాజకీయపరిభాషను కల్పించి శ్రీ సూర్యనారాయణ రావుగారు వ్రాసిన రాజ్యచరిత్రమును కడచిన ౧౦, ౧౨ సంవత్సరములలో నెంతమంది ఆంధ్రయువకులు చదివిరో లెక్కవేసి చూచినచో ఫలితము మిగుల నిరుత్సాహకరముగ నుండకమానదు.

ప్రత్యేకసంఘములచే ప్రకటింపబడిన యుద్ధగ్రంథములే కాక ౧౯౦౭, ౧౯౦౮ సంవత్సరములలో మఱి కొన్నిగ్రంథములు బయలుదేఱెను. సులభశైలిలో వ్రాయబడుటచే నెక్కువమంది ఈగ్రంథముల బఠించిరి. వీనిలో నిటికాలసూర్యనారాయణగారి 'సూరతుకాంగ్రెసుచరిత్ర' రంగాచార్యులుగారి 'సూరతుకాంగ్రెసుఉపన్యాసములు' సి. దొరస్వామయ్యగారి 'దాదాభాయినారోజీ ప్రసంగము' చిల్లరిగె శ్రీనివాసరావుగారి 'విషివచంద్రపాలుని

ఉపన్యాసములు' శంకరవెంకట్రామయ్యగారి 'మనప్రస్తుతస్థితి' అనునవి జేర్చొనదగినవి. లజపతిరాయి గాంధీ టిలకు మొదలగువారి ఉపన్యాసములు, జీవితములు కూడ పెక్కులు రచింపబడెను. కాని వాఙ్మయమున శాస్త్రవిజ్ఞాన మాక్రమింపగలిగిన గ్రంథములు లేవనియే చెప్పవచ్చును. తల్లాప్రగడ సూర్యనారాయణరావుగారి 'హిందూదేశైశ్వర్యచరిత్ర' ఉత్తమగ్రంథము.

ఆంధ్రోద్యమము, హోంరూలు

రాజకీయపరిభాషను విరివిగ సృష్టించుటకును వాడుకలోనికి తెచ్చుటకును అత్యద్భుతముగ తోడ్పడినయద్యమము ఆంధ్రోద్యమమే! అంతకుఁ బూర్వమే స్థాపింపబడిన, యాంధ్రపత్రికయుఁ గృష్ణాపత్రికయుఁ దమ సంపాదకీయవా్యాసముల మూలమున రాజకీయవాఙ్మయమునకు మహోపకార మొనర్చినవి. ఆంధ్రమహాసభలలో ప్రతివారును నాంధ్రముననే యుపన్యసింపవలె నను నియమ మేర్పడుటచేత నతీత్యరితముగ దేశనాయకులందఱును ఆంధ్రమున మాటాడనేర్చిరి. ఆంధ్రోద్యమప్రారంభమునుండియు, ఆంధ్రగ్రంథాలయోద్యమముకూడ ప్రఖ్యాతిని వహించెను. 'హోంరూలు' ఉద్యమమును ౧౯౧౪ సం॥ లో బహిరగత మయ్యెను. ౧౯౦౭ వ సంవత్సరము తరువాత, మఱల ౧౯౧౪ సంవత్సరముననే రాజకీయవాఙ్మయము ప్రాముఖ్యమునకు రాగలిగెను. పత్రికావా్యాసములు- ఉపన్యాససంపుటములు- ఆంధ్రపత్రికా సంవత్సరాదిసంచికలు- ఇతర కరపత్రములు, ఇవన్నియును ప్రజలలో విశేషముగ వ్యాపించెను.

సంస్కరణములు

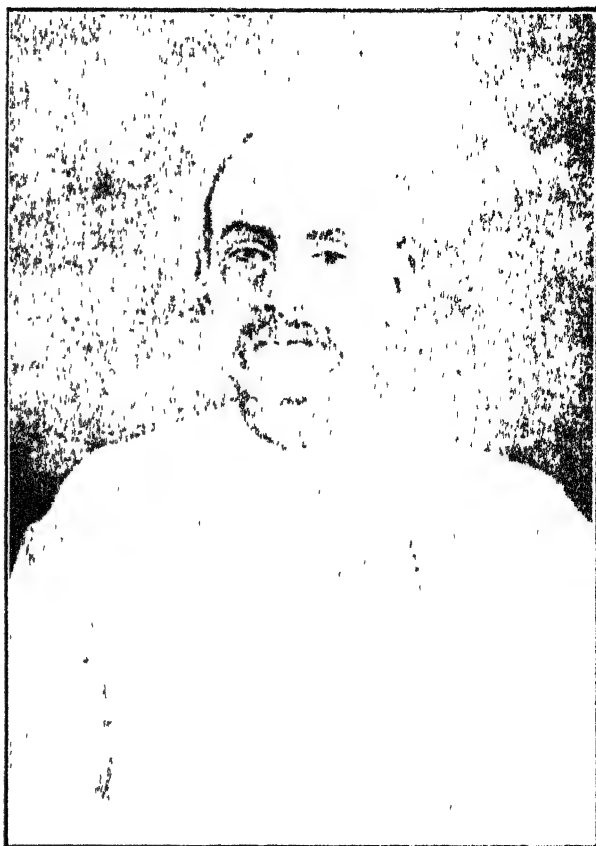
"భారతవర్షమున కెట్టి రాజ్యాంగము వాంఛనీయము?" అను సమస్యఁ దర్కించుచు, పలువురు వ్రాయమొదలిడిరి. మాంటాగూగారి రాకకు పూర్వమును, అటుతరువాతనుకూడ ఈవిషయమై ప్రబలచర్చలు జరిగెను. జాతీయమహాసభవారిచే సిద్ధము చేయబడిన ప్రణాళికను ప్రజలకు సులభముగ తెలియజేయుటకై, బందరు కృష్ణా స్వదేశీ ముద్రాలయమువారు 'కాంగ్రెసు స్క్రిము' అను చిన్నపుస్తకమును ప్రచురించిరి. అటులనే 'మాంటాగూక్రొత్తగ్రంథవిమర్శన' మనుపేర పట్టాభిసీతా రామయ్యగారు రచించిన దీర్ఘవా్యాసమునుకూడ తరువాత వీరు ప్రకటించిరి. నాటి చర్చ లన్నియు పత్రికల మూలమునను, ఉపన్యాసవేదికలందును నడచినవే కాని

HAKIM AJMAL KHAN SAHEB

హాకిం అజ్మల్ ఖాన్ సాహెబు

SRI VALLABHAI PATEL

శ్రీ వల్లభాయ్ పటేలు

BABU
GOPABANDHU DOSS

SRI T. PRASAD

శ్రీయ్యత తుంగుటూరు ప్రకాశం

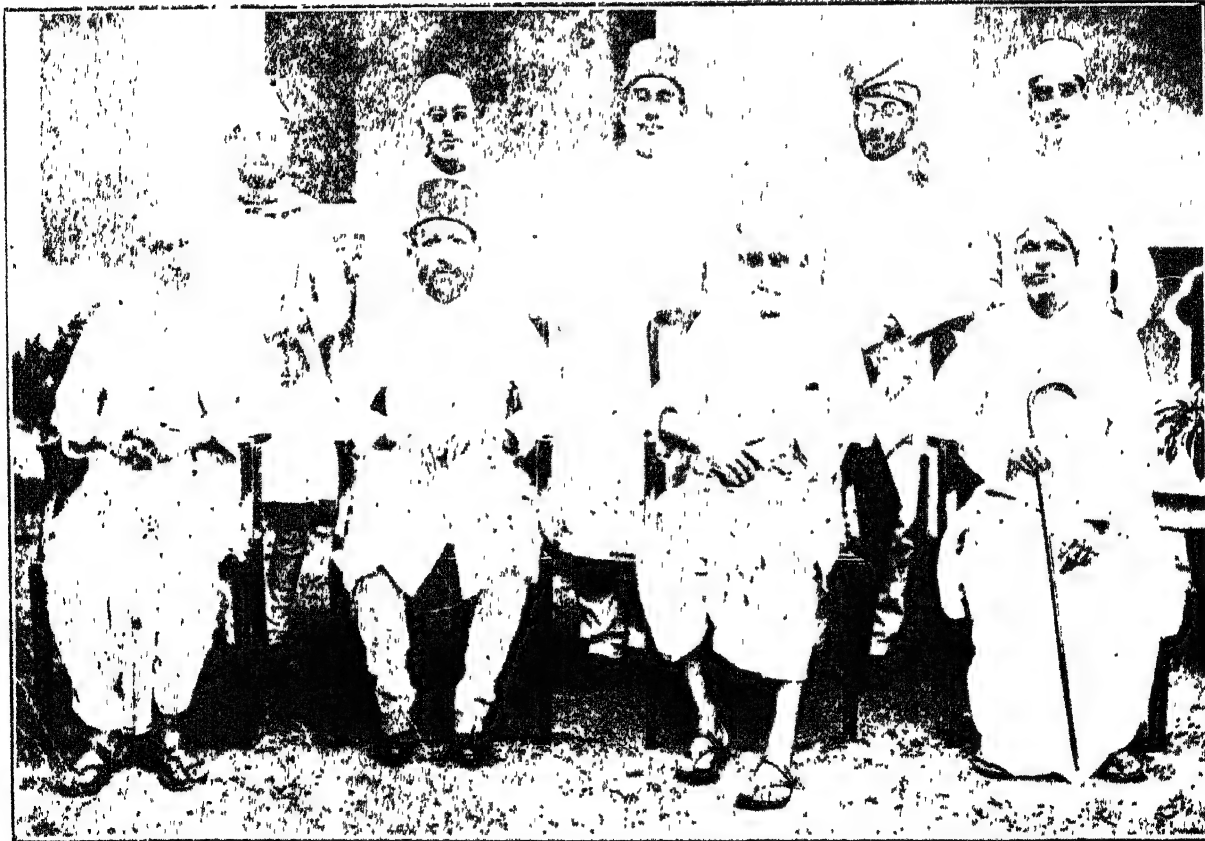
బాబు
గోపబంధు దాసు

SREEMATHI SAROJINI DEVI

శ్రీమతి సరోజినీ దేవి

నిజివారు—ఎం. వ. బిల్లు, సి. రాజగోపాలాచారి, ఎం. పి. లాస్కర్, ఎస్. ఎం. హయాతు, బాన్స్ మెన్సల్. కుర్చువువారు—ఎ. కే. ప. ముని

అంబాబారత ఆశ్రమ విచారణసంఘము

నిలచినవారు—అవధులు అట్టి, బడిలు అట్టి, పహువులు మోలాలము
కూర్చున్నవారు—మోలాలము అట్టి, టి. ఏ. కే. పెర్మానీ, బహుధు అహుధులు

వాఙ్మయమునం దంతగా ప్రతిఫలించలేదు. సంస్కరణ ములఁగూర్చి ప్రజలకు బోధింపగల ప్రచారకులను సిద్ధ పఱచుటకై బెజవాడయందు ఆంధ్ర దేశ గ్రంథాలయ సంఘమువారు కొన్ని ఉపన్యాసముల నిష్పించిరి. ఆ యుపన్యాసములలో వేంకటరంగయ్యగారు రొంగినవి 'అర్థశాస్త్రము' అనుపేర ముద్రితమైనవి. తాత్కాలిక ముగఁ బ్రజల నుద్బోధించుటకు తోడ్పడిన వాఙ్మయము నందు 'గుంటూరుమండల గ్రంథాలయ సంఘము', 'ఆంధ్ర ప్రజాసంఘము', 'ఆంధ్ర యువజనస్వరాజ్యసభ'ల రాజకీయకరపత్రములు ప్రత్యేకముగఁ బేర్కొనదగినవి.

అసహాయోద్యమము

గాంధీమహాత్మునియొక్కయు జాతీయమహాసభ వారియొక్కయు నాదేశము ననుసరించి, భారతీయులు అసహాయోద్యమమునఁ బ్రవేశించినది మొదలు దేశము నందు కలిగిన సంచలనము చెప్పనలవిగాదు. ఆంధ్రు లీ తరుణమున కేరికిని తీసిపోక తమధర్మమును నెఱవేర్చు చున్నారు. ఉద్యమతత్వముల బోధించుటకును మహాత్మునిఁ గీర్తించుటకును, ప్రజలమహాత్మాహమును ప్ర స్ఫుటపఱచుటకును, కడచిన ౨౦ మాసములలో ప్రచు రింపబడిన కరపత్రములు- జీవితచరిత్రలు- నాటకములు- పద్యములు- పాటలు- భజనకీర్తనలు- హరికథలు- ఉపన్యాసములు- లెక్కింప నలవిగాదు. ప్రజల హృదయాంతరాళమున స్వరాజ్యజ్యోతి వెలుగొందుచున్న దనుటకు వేఱు నిదర్శన మక్కఱలేదు. పలువురుదేశభక్తులు శక్తి కొలది కావించిన కృషినిగూర్చియును- వారివారి గ్రంథములగూర్చియును వేర్వేరుగ వర్ణించుట అనవసరము.

కాని ఆంధ్ర రాజకీయవాఙ్మయమునకు సుభూషణము లని చెప్పదగు గ్రంథములను పేర్కొనకుండుట పాడి గాదు. సర్వోత్తమరావుగారి హైందవస్వరాజ్యము- చెరు కువాడ సరసింహముగారి స్వరాజ్యదర్పణము- మాని కొండ సత్యనారాయణశాస్త్రిగారి తిలకుజీవితము- ఉపన్యాసములు, మహాత్మా గాంధీజీవితము- మాడభూషి వేదాంతసంహితాచార్యులుగారి అసహాయోద్యమవిజయము, బలిజేపల్లి లక్ష్మీకాంతకవిగారి స్వరాజ్యసమస్యయు నేటిగ్రంథములలో నగ్రస్థాన మాక్రమించుచున్నవి. నవయుగగ్రంథమాలలోని భారతస్వాతంత్ర్యము శాసనతిరస్కారముకూడ నెన్నదగినవి.

ఇకముందు జరుగదగుపని

రాజకీయవాఙ్మయమునుగూర్చి మనము గమనింప వలసిన విషయములు రెండు గలవు. (౧) జనసామాన్యమునందు జ్ఞానాభివృద్ధిఁ గావించుట. (౨) పాండిత్యము సంపాదించునెంచువారి యుపయోగార్థము ప్రశస్తగ్రంథముల రచించుట. వీనిని గూర్చి వేర్వేరుగ విచారితము.

(౧) జనసామాన్యము

జనసామాన్యమని మనము వాడుచుండుపదమున కర్థ మేమి? కొన్ని సంవత్సరములకుఁ బూర్వము ఆంగ్ల భాషాపరిచయము లేనివారిని జనసామాన్యమని పిలుచుట వాడుకగ నుండెను. కాని రాజకీయపరిజ్ఞానమునకును ఆంగ్ల భాషాపాండిత్యమునకును ఎడతెగని సంబంధము లేదు. ఆంధ్ర రాష్ట్రజాతీయోపసంఘసభలును మండలసంఘసభలును సమావేశమైనపుడు, ఆంగ్ల భాషాజ్ఞానములేని రయితులును భూస్వాములును వర్తకులునా ఎట్టి క్లిష్టసమస్యలనైనను బహుచాకచక్యముగను, దూరదృష్టితోడను, పరిష్కరించుచుండుట మనమెఱుఁగుదుము. అన్ని శాసనసభలయందును, దేశభాషలలో ప్రసంగములు జరిపినయెడల, వీరే గొప్ప రాజ్యాంగవేత్తలుగను, మంత్రివర్యులుగను వన్నె కెక్కఁజాలరా? కొంతకాలము క్రిందటివఱకును, వీరి కర్తవ్యస్థాన మీయక ఆంగ్ల భాషాపాండిత్యమునే పూజించుచుండిన మనసంకుచితదృష్టి నేమనవచ్చును? జనసామాన్యమును, ఆంగ్ల భాషాశూన్యులు అను పర్యాయపదముగ నుపయోగింపదగు కాలము గతించినది. బొత్తుగ వ్రాయను చదువను శక్తిలేనివారును చదివినను స్వల్పజ్ఞానమును మాత్రమే సంపాదించిన వారును జనసామాన్యపదమునకుఁ దగియుందురు. చదువురానంతమాత్రమున వీరికి రాజకీయజ్ఞాన ములవడనేరదా? ఏచదువును రానివారు గొప్పఆస్తులను కాపాడుకొనుట లేదా? వ్యవహారముల జరుపుట లేదా? సచ్చరిత్రులై యుచితమర్యాదల నందుట లేదా? వారికి రాజకీయజ్ఞాన ములవడజేయుట మనవిధి కాదా?

ప్రతిగ్రామమునందును, పత్రికలును- సులభశైలిని వ్రాసిన కరపత్రములును- అందుబాటులో నుండవలెను. చిన్నగ్రంథాలయమును, పఠనమందిరమును సమకూర్చి, భాగవతాదిపురాణములతోఁబాటు పత్రికలను కరపత్రములను చదివి వారికి బోధించుచుండవలెను. ప్రజల హృదయముల నాకర్షింపగల పత్తలు పల్లెటూరులలో

నుపన్యసించుట అవసరము. భాషాపాండిత్యముకంటెను, విషయగ్రహణమే అత్యవసర మని గ్రహించి పత్రికాధికారులు తేటతెలుగుమాటలతోవ్రాయ మొదలిడివలెను. అనవసరముగఁ గాలక్షేపము చేయుచు, కోర్కెవ్యవహారములలో మునిగి తేలుచున్న గ్రామస్థులను సన్మార్గమునకు తెచ్చి, దేశాభివృద్ధికి పాటుపడునట్లు నర్పవలెను. ఈ పద్ధతులను కొంతవఱ కవలంబించుటవలననే, ఈరెండు సంవత్సరములలో రాజకీయాద్యముము దేశమునందు ప్రేళ్లు పాతుకొని ప్రజల కుత్తేజము కలిగించినది.

(2) ఉత్తమగ్రంథరచనము

ఆంగ్లభాష బాత్తుగ తెలియనివారైనను రాజకీయవిషయములలోఁ గాండిత్యమును సంపాదించి, రాజనీతికోవిదులై దేశోద్ధరణ మొనరింపగలిగినంత జ్ఞానమును సంపాదించుట కవకాశ ముండవలయును. పత్రికాపఠనమువలన, మనవారిలో కలిగిన ప్రబోధము మిగుల స్తుతిపాత్రము. కాని వర్తమానమున సకలదేశచరిత్రములును- రాజ్యాంగములును- గ్రహింపదలచినవారికి ఆంగ్లభాషయందుతప్ప తగిన అవకాశ ముండుట లేదు. ఇది కడు శోచనీయము. సాధ్యమైనంత శీఘ్రముగ- నాంధ్రభాషలో రాజనీతిశాస్త్రము- అర్థశాస్త్రము- ప్రపంచచరిత్ర- విదేశీరాజనీతిజ్ఞుల జీవితములు- మొదలగున వన్నియు సమగ్రముగఁ బొందుపఱుపవలయును. ఆంధ్రాంగ్లభాషాపాండిత్యముగల పెద్దలు కొందఱు ౧౦, ౧౨ సంవత్సరములు తదేకదీక్షతోఁ బనిచేసినగాని, ఉత్తమవాఙ్మయము చేకూరనేరదు. ధనార్జనకాంక్షయు తాత్కాలిక జనామోదవాంఛయు వదలి, జ్ఞానసముపార్జనమును సుద్రగంధరచనమును పరమావధులుగ స్వీకరించి, నిరంతరకృషి సలుపగల ధీమంతులు కావలయును. గ్రంథరచనమేకాక, విద్యార్థుల కుపన్యసించుటయును, ఉత్తమ మాసపత్రికకు వ్యాసములు వ్రాయుటయును కూడ వారివిధులు. ప్రశస్తమగు గ్రంథాలయమును- ముద్రణయంత్రమును- వసతిగృహమును- ఏకస్థలమున నుండినచోఁ గేవలమును వాఙ్మయాభివృద్ధికై పాటుపడనెంచినవారికి మంచి యవకాశ మేర్పడును. నూతనముగ స్థాపింపబడిన జాతీయపాఠశాలలును- స్వరాజ్యాశ్రమములును- ఈవిషయమున శ్రద్ధ వహింపవగును.

కొన్ని సూచనలు

ఇంతవఱకు మన ఆంధ్రదేశీయులు ప్రకటించిన రాజకీయగ్రంథము లన్నియు నాంగ్లగ్రంథముల

పరివర్తనములో లేక పాశ్చాత్యరాజ్యాంగముల వర్ణనలో అయియున్నవి. మన భారతీయసాంప్రదాయములను- సంస్కృతవిజ్ఞానమున శోధించి- వ్రాసినవారరుదుగ నున్నారు. ఒక్క శుక్ర సీతీసారము తప్ప, ఏ గ్రంథమును ఆంధ్రమున వ్రాయఁబడలేదు. కాటిల్లుని అర్థశాస్త్రమును ఆంధ్రమునఁ బ్రకటించునొక రుద్దేశించినట్లు తెలియుచున్నది. ఇంతియకాక ఉద్యోగపర్యము- శాంతిపర్యము- మనుధర్మశాస్త్రము- శాద్ధగ్రంథములు- మొదలగున వన్నియుఁ గ్రోడీకరించినఁగాని, మన రాజకీయపరిజ్ఞానము సంపూర్ణము కానేరదు. ఎంతకాలము పాశ్చాత్యజ్ఞానముపైఁ బూర్తిగ నాధారపడియుండుమో, అంతవఱకును- మనపద్ధతులను- మనవిజ్ఞానమును- సరిగ గుర్తింపజాలము. ఇటీవలఁ బ్రకటించబడిన గ్రంథములలో శ్రీహరిసర్వోత్తమరావుగారి 'ప్రభుత్వము'ను వేపా సత్యనారాయణమూర్తిగారి అర్థశాస్త్రమును కొంతవఱకు భారతీయపరిస్థితులను గమనించి వ్రాయఁబడినవి. గ్రంథకర్తలకు సంస్కృతభాషాపరిచయ ముండినగాని, సమగ్రమగు రాజకీయవాఙ్మయమును సృష్టింపజాలరు.

కేవలం ప్రగ్రంథములు

సంస్కృతవాఙ్మయమే కాక మనపూర్వపుటాంధ్రగ్రంథములను పైతము పరిశీలింపవలెను. పెక్కుశతాబ్దములు సామ్రాజ్యపదవి నధిష్ఠించిన ఆంధ్రజాతి సుప్రసిద్ధములైన రాజనీతిగ్రంథములను పెక్కిఁటిని రచించియుండవలెను. శ్రీనంగూరి సుబ్బరావుగారు, 'బద్దెసీతు'లనియును, రాయలరాజనీతి యనియును, రెండు చిన్నిగ్రంథములను ప్రకటించి యున్నారు. వీనిలో రెండవది శ్రీకృష్ణదేవరాయల యాముక్తమాల్యదలో నుండి ప్రత్యేకించి వచనమున వ్రాయబడినది.

కావున నాంధ్రాంగ్ల సంస్కృతగ్రంథముల నెల్లభక్తిపూర్వకముగఁ బఠించి- ప్రకృత రాజకీయసమస్యలను గూర్చి బాగుగ పరిశీలించి- ఆంధ్రమునఁ జదువగలవారికెల్లరకును సులభసాధ్యమగునట్లు నత్యుత్తమరాజకీయగ్రంథముల రచించి- ప్రకటించుటకై, ఆంధ్రప్రముఖులు యత్నించెదరు గాక! విశ్వవిద్యాలయము లందును శాసనసభలయందును, ఆంధ్రమే ప్రధానస్థాన మాక్రమించినచో, రాజకీయవాఙ్మయము వెంటనే అభివృద్ధి జెందగలదు. అందులకు సత్వరస్వరాజ్యసిద్ధియే మూలాధారము.

స్వ రాజ్య వి చి కి త్స లు

సోమంచి సూర్యనారాయణ శర్మ గారు

“రాటాలతోటి స్వరాజ్యము వచ్చునా ? యెక్కడిమా”టను హీనమతులు

“ఈలాటి సబలకెల్లిన పట్టి కొట్టులో పెట్టరా?” యని యార్జు భీతమతులు
“అంగలుం డొక్క ఫీరంగి కాల్చిన బాబా సావమా ?” యనెడి నిస్సారమతులు
ఏనాడు లేదిప్పు డేమిస్వరాజ్యము మనకంచు బోధించు మందమతులు

గీ. జల్పనంబానరించెడి యల్పమతులు, అందఱు మోసపుచ్చు స్వార్థైకమతులు,
నగుచునున్నారెకను కొందఱాంధ్రులు, అది యెఱిగి హుంకరించెద రాంగ్ల పతులు!

సీ. “ఎవరెటు బోయిన నేమిరా మన”కని యలసవాక్యంబుల నాడువారు
‘బాపనమాయరా బాబా! యీగోలలో పడబోకు’ మని పల్కు పలుకువారు
‘శాకరీ వీల్లి కీనన్నారు సరకారు’ సంగతి యిది యని చాటువారు
‘అందఱు సచ్చిన ఆకరున స్వరాజ్య మిక నేరి కని’ వచించుచువారు

గీ. ఆంధ్రరైతుసోదరు లింక నలరినారు, పిరికిమందు తెస్సగఁ ద్రావి పెరిగినారు
గంధితత్వ మొకింతయు గానలేరు, తెలిసి యియ్యది గర్జింతు తెల్లదొరలు!

సీ. మాలమాదిగ లేకమై వర్ణములు చెడి, పోవుచున్నవి యని పొగులు వారు
మహామదీయులు గొడ్డుమాంసంబు మననోటఁ దిన్నింతు రింకనంచు దెలుపువారు
మనమందఱము నాశమైపోవడానికే, వచ్చె నిదంచు వాక్రుచ్చువారు
అశుభసూచకము వస్త్రాలఁ గాల్చుట చాలతప్పంచు గట్టిగా చెప్పువారు

గీ. ఆంధ్రదేశసోదరు లిట్టు లలరినారు, ఐకమత్యమే బలమని యరయలేరు,
గంధితత్వ మొకింతయు గానలేరు తెలిసి యియ్యది గర్జింతు తెల్లదొరలు!

సీ. అత్తలతోడ కయ్యంబులాడుట మాని, యువిదలైనను నూలు నొడికిరేని
సాలీలు తమదు మగ్గల నెల్లప్పుడు, నొడుకునూలున నేయుచుండిరేని
పట్టుదలల్ పూని ప్రతిమానవుండును, ఖద్దరుబట్టనే కట్టెనేని
మద్యపానంబు సమ్మతిమై నిషేధించి, యందఱు శాంతితో నమరిరేని

గీ. పన్నులను నెగవేసెడి పనియె లేక, శాసనోల్లంఘనపు టవసరమే లేక,
మన స్వరాజ్యంబు కరతలామలక మగును, తెల్లవారి యారభటియుఁ దెలుగును.

ఆంధ్ర విశ్వ విద్యాలయములు

విద్యాన్ గరిమెళ్ల సోమన్న గారు ఎమ్. ఏ. ఎల్. టి.

ఆంధ్రదేశమునకు బ్రత్యేకముగ నొక విశ్వవిద్యాలయము నచ్చుననెడి యాశ యిప్పటికి అడుగంటినది. వర్తమాన స్థితిగతులబట్టి చూడఁగా ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయ మనునది మఱి పదియేండ్లలోగాకూడ సిద్ధింపదని అంచును. ఈయాశాభంగము దేశమున కొక దౌర్భాగ్యమును దేశభాష కొక యనిష్టమును నిరంతరముగ గల్పించుచుండుననుట నిక్కము.

ఇంగ్లండు చెన్నరాజధానిలో మూడవవంతు వైశాల్యముగలది. ఇంగ్లండులో తొమ్మిదివిశ్వవిద్యాలయము లున్నవి. మనజిల్లాలు నాల్గింటికన్న దక్కువ వైశాల్యముగల స్కూల్లందులో నాలుగు విశ్వవిద్యాలయములును, ఐర్లండులో మూడను చిరకాలమునుండి వ్యవహారములో నున్నవి. ఒకలక్షయేబదివేల చదరపు మైళ్ల విస్తీర్ణముగల చెన్నరాజధానికి - నాలుగయిదు వ్యవహారభాషలచే విభక్తమయినదానికి - ఒక్కవిశ్వవిద్యాలయము మాత్రమే ప్రతిష్ఠితమయి యున్నది. ఈవిశ్వవిద్యాలయము ముఖ్యాంశములయందు చెల్లన అధ్యయనశాస్త్రములో నున్నది. పాఠపరీక్షలు దేశభాషలలో జరుగనందువలన ఈ భాషలకు గలుగుచున్న దుర్గతి ఇంతింతయని చెప్ప నలవిగాదు. ఈభాషల వాఙ్మయములు కాలానుసారముగ నానాముఖమున నభివృద్ధి జెందక మిక్కిలి సంకోచపడియున్నవి. చెన్న చెన్నరాజధాని విశ్వవిద్యాలయముమూలముగ వ్యాపకమగుచున్నవిద్య ముఖ్యముగ వృత్తిసాధకముగ నున్నదేగాని విజ్ఞానపోషకముగా లేదని పెక్కుండు విజ్ఞులు తలంతురు. బుద్ధివికాసము శోధనశక్తి స్వతంత్రవృద్ధి-మున్నగువానికి ఇందలి విద్య ఆధారపడలేదు. ఆంధ్రదేశమునకు బ్రస్తుతము ఒక్క విశ్వవిద్యాలయమైనను అత్యవసరముగ నున్నది. చెన్నరాష్ట్ర విశ్వవిద్యాలయము దాను మోయలేని బరువుదలపై నెత్తుకొని యున్నది. చెన్నరాష్ట్రమునకు దీనివలన కాలోచితమగు లాభము కలుగజేదు. దీనివలన దేశభాషలు హీనస్థితికి వచ్చినవి. భాషాస్రములు సోపయోగముగ నేర్పబడకపోవుటచే వృథాగా

మునకు మాత్రమే ఇవిహేతువులయినవి. చెన్నవిశ్వవిద్యాలయము కృషివాణిజ్యాది వ్యాసంగములకును కార్మిక పరిశ్రమములకును ఆధారమును కలుగజేసి యుండలేదు. విదేశభాషామూలముననే సర్వశాస్త్రములును ప్రవచింపబడుటచే బాతకులకు బుద్ధివికాసము భావస్వాతంత్ర్యము జ్ఞానాభిరుచియు నుదయించుట లేదు. ఈ కారణములచే నుత్తమవిద్య దేశసామాన్యమునకును స్త్రీలకును అలవడకున్నది. శిల్పము వైద్యము మున్నగునవి కేవలము పాశ్చాత్యపద్ధతుల ననుసరించి వ్యవహరింపబడుచున్నవేగాని దేశపద్ధతుల నవలంబింప లేదు. మొత్తముపైని చెన్నరాష్ట్రవిశ్వవిద్యాలయము దేశమునకు ఉచితమగు రీతిని ఉపకరించుచుండలేదు.

ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము ఒక్కటయినను పొందుపడుభాగ్యము మనకు కలిగెనేని ఇట్టి విద్యాలయము వేఱుశ్రోవ ద్రోక్కవలయును. లేనిచో లాభ ముండదు. తెలుగుదేశము రమారమి లక్ష చదరపుమైళ్ల వైశాల్యముగలది. ఇందు పదివిశ్వవిద్యాలయముల కైనను అవసరమును అవకాశమును గలదు. కాని ప్రస్తుతమందు ఒక్క విశ్వవిద్యాలయము వచ్చుటయే దర్లభముగ నున్నది. కావుననే తొలుత నాంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము చాలవఱకు పరీక్షాపరముగ నుండి క్రమముగ బోధనాత్మకము కావలయును. పరీక్షాపద్ధతులు కాలానుగుణముగను స్థలవిశేషములనుబట్టియు మార్పు చెందుచుండవలయును. సేడ్లరుకమిటీవారు ఉపదేశించిన విధమున నచ్చటచ్చటి విద్యాలయములలో గల ఆయావిధానముల ననుసరించి పరీక్షలు జరుగవలయును.

ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయమునందు ఆంధ్ర భాషలోనే చదువు జరుగవలయును. ఇంగ్లీషు హిందీ అరవము మున్నగుభాషలు ఆయాభాషలలో నేర్పబడదగును. తక్కినవిషయములన్నియునుచారిత్రకభౌతికశాస్త్రములు వైద్యము శిల్పముమున్నగునవి తెలుగున నేర్పబడి తెలుగుననే పరీక్షింపబడవలయును. వివిధ శాస్త్రములపై వివిధ భాషాగ్రంథములు తెలుగులోనికి

పరివర్తితములు కావలయును. ఇది ద్రవ్యసాధ్యముగు కార్యము. సుప్రసిద్ధములగు సాంకేతికపదములు వైదేశికములయినను గ్రహింపఁబడవలయును. ఏచేట ఒకలక్ష రూపాయలు వ్యయముచేసినయెడల మూడునాల్గు సంవత్సరములనాటికి ఆంధ్రవాఙ్మయము నిండుకొని బొన్నత్యమువహించి జ్ఞానమును దేశమందెల్లెడల పఱపఁ జాలియుండును. కాలక్రమముగ నుద్గ్రంథములు తెలుఁగునఁ బుట్టి ఇతరదేశములవారి యాదరణమునకు పాత్రము లగుచుండును. ఆయుర్వేదము సంగీతము పారిశ్రామికవిద్యలు కృషి వాణిజ్యదులు మున్నగు క్రొత్తవిషయములు గూడ విశ్వవిద్యాలయముచే వ్యాపకమునకు తేబడవలయును. సంస్కృతమునందలి గ్రంథములన్నియు తెలుఁగువచనమునఁ బరివర్తితములు కావలయును. పదార్థము ముఖ్యముగాని పదముగాదు. తెలుఁగుగాక మఱి ఒకఁడేని రెండేనిభాషలు విద్యార్థులు అభ్యసించవలయును. యావత్ప్రపంచవిదితమై ప్రచుర మగు వాఙ్మయమును నెలకొలిపిన ఇంగ్లీషుభాషయొక్క పరిచయము మిక్కిలి

లాభకరము. కావున బ్రాయికముగ ఇంగ్లీషు నొక ఉపభాషగ నుండవలయును. సంస్కృతము హిందీ-అరవము-కన్నడము-తెలఁచి-ఉరుదు-అరబ్బీ-జర్మను మున్నగు భాషలలో నేదియో యొకటి మరియొక ఉపభాషగ నుండనగును. చారిత్రిక భౌతిక శాస్త్రములు కృషి మున్నగువిషయములు జదువువారికి పెక్కుభాషలజ్ఞానము నిర్బంధముగ విధింపఁబడరాదు. ఆంధ్రదేశమునందున్న మహమ్మదీయులు గూడ ఆంధ్రముననే భౌతికశాస్త్రాది విషయముల నభ్యసించవలసియుండును. ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయమునందు ఉరుదుభాషయే ఎల్లరకును పాఠ పరీక్షా సందర్భముల విధింపఁబడెను గదా! ఇట్టివిధానము కార్యసాధనము. మహమ్మదీయులు ఉరుదు అరబ్బీ మున్నగు భాషలను ఉపభాషలుగఁ జదువఁగలుగుదురు.

ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము ఆంధ్రదేశమునకు ఉపకారి కావలయునన్న ప్రైరీతిని దీనిని సమర్థింపవలయును. అట్లు కాదేని దాన నెంతమాత్రమును లాభ ముండదు.

భారతీయ ప్రబోధము

అక్కరాజు రాఘవరావు గారు

ప్రా

క్వశ్చిమామోఘు పర్వతపంక్తి నీ

బాహుయుగ్మము గాదె భరతమాత!

పావనోదకములు ప్రవహించునదులు నీ

హారంబు లగుగదా భారతాంబ!

అంబరచుంబితం బా హిమాలయము నీ

ఘనకిరీటము గాదె కన్నతల్లి!

అల్లరమృంబువింధ్యాద్రి నీగజ్జెల

మొలనూలుఁ గాదె యోపుజ్యవరత!

గీ. లంక నీపాదపీఠంబు పొంక మంద

దివ్యమంగళరూపంబు తేజరిల్ల

నిన్ను ధ్యానింపఁజాలని నీమఁ డున్నె?

భరతమాతా! కేలొడ్డు భక్తి నీకు.

“ఉ. పూనితి మీవ్రతంబు సతిపూజ్యము నా ననహాయపద్ధతిన్
మానితి మెల్లదౌష్ట్యము లమంగళమంచు స్వరజ్యసిద్ధికిన్
గానము పేయుడే భరతకంఠ మృణాళ మృదూక్తి పీచికా
ధ్యానపరంపరా ప్రణవ తత్త్వము సత్యపథంబు నంటుగన్.

ఉ. కాదని యూరణన్న నిడఁ గల్గదు మోక్షము. జ్ఞానియైన ప్ర
హ్లాదుడు చూపినట్టిది సహాయనిరాకరణంబు. మీర లా
మోదముతోడ గాంధీ ఋషి పూజ్యునిఁ జిత్తమునందు నిల్పి ని
ష్ఠేదమునా స్వరాజ్యమును జెందుడు భారతవీరపుంగవుల్.

నీ. ఆత్మసమర్పణంబందు నెల్లర నేకపాళబద్ధులఁ జేయుపట్టునందు
విద్యాధికులభావవిఫులదాస్య ధ్వజధ్వంసనంబును జేయఁదలఁచుతఱిని
స్వప్రజాసామాన్య భావపీఠములందు భారతాంబను నిల్పఁగోరునపుడు
అధికారవర్గ దౌష్ట్యనలజ్వాలలఁ జంద్రికాజ్వాలల సలుపునెడల

గీ. పశుబలాశింధములకు సంపంగి, భార
తీయహృదయాంబుజములఁ బూజేనె, యగుచు
నుపచరించు నిరాకరణోద్యమంబు
తెలియ నేచ్చాప్రదము భారతీయులార!

నీ. ఆత్మావబోధకం బా రాట్ను సత్కళా

స్ఫూర్తికి జీవంబు వోయరయ్య

పావనం బా నాత్మపారిశుద్ధ్యప్రభా

మముచే న్వరాజ్యంబుఁ బడయరయ్య

కామకాంతికి శ్రీ లకారణంబుగ బలి

వడెడి వేశ్యావృత్తిఁ బాపరయ్య

నోరులేనట్టి జంతువుల గోవులఁ జంపి

కుడుచు రాక్షసవృత్తి నడఁపరయ్య

గీ. భారతావని పూర్వసౌభాగ్యవిభవ

మును విముక్తియు మికరంబులనె కలదు.

భారతీయుల కొప్పునే? పరుల వేడె?

పూర్వముపివర్య లీరీతిఁ బొదలినారె?

నేతపరిశ్రమము

గంటి నూర్యనారాయణశాస్త్రి గారు

శ్లో. వందే భారతమాతారం సుచతుశ్చ సన్మాదిగం తోభితాం, వందే లోకహితైషిణం సకరుణం శ్రీబాలగంగాధరమ్
వందే గాంధీమహాశయం శుభవరం గోపాలగోప్లేవిభుం, వందే పండితమోతీలాలునెహరుం నానుం సదా భాసురమ్.

ప్రస్తుతము భరతఖండము దుఃఖసముద్రమున మునిగియున్న సంగతి సర్వజనవిదితమై యున్నది. పూర్వయుగమున పరాత్పరుడగు సచ్చిదానంద స్వరూపుడు కృష్ణావతార మెత్తి శంఖ, చక్ర, గదలను ధరించి రథారూఢుడై యరాతులను నిర్మూలము గావించి, ప్రజలబాధల నంతరింపజేసి మహానందంబు నొసంగె నను పౌరాణికేతిహాసము హిందూహృదయములకు చిరపరిచితమై యున్నది. ఇంకను,

“యదాయదాహి ధృష్ట్య గ్లాని ర్భవతి భారత
అభ్యుత్థాన మభ్యుత్థ్య రథాత్థానం సృజాన్యహమ్.”

అని భగవంతుడు వాగ్దానముచేసియున్న సంగతి భారతీయులకు సుజ్ఞాతమే. నిమ్ములైన భారతీయుల నుద్ధరించుటకు ఆయభయదాతయగు భగవానుడే గాంధ్యవతార మెత్తి తూలపుంజ మనుశంఖమును, రాట్నమును సుదర్శనచక్రమును, పంపె యను గదను ధరించి తురీ (మగ్గము) రథారూఢుడై దార్జన్యరాహిత్య సహాయ నిరాకరణధర్మయుద్ధమును శాంతితో చేయుచున్న విషయము హిందూమహమ్మదీయు లెల్లర హృదయగహ్వరములలో ప్రవేశించి విజృంభించుచున్నది. సమరము ప్రజలపై నాధారపడియున్నది గాని కేవలము నాయకునిపై లేదు. శాంతిసమరసామగ్రిని గైకొని నియమానువర్తులై గడంగివలసినబాధ్యత ప్రజలశిరస్సులపై నుండి యున్నది. భారతీయు లుదలు నడుములు బిగియించి రాటముల వడుకుచు వడికినదారమును చేతిమగ్గములచే నేయించుచు, తద్వస్త్రములనే ధరించినచో వైదేశిక యంత్రతంత్రములు వెంటనే నశించుటలో సందియ మెంతమాత్రము లేదు. పిమ్మట మనకు విజయ మబ్బుటయే గాక మన దారిద్ర్యపిశాచమును కూడ పాతద్రోలినవారము కాగలము. సోదరులారా! అట్టి శాంతి యుద్ధసామగ్రి మనకు లేదని శంకించుచున్నారా? ఒక్కసారి భరతఖండపు ప్రాచీన నేతపరిశ్రమలను తిల

కింపుడు. చిరకాలమునుండి భరతఖండము చేతిపరిశ్రమలకు పుట్టినిల్లై అందునను నేతపరిశ్రమలో లోక మంతకును ఆదర్శస్థానము వహించియున్న దని మన పూర్వచరిత్ర లుద్ఘోషించుచున్నవి. ఇప్పుడు మన దేశమున గుంతమగ్గము, జైషటల్ అను పేర్ల గల మగ్గములు సుమారు ముప్పదివేలు పనిచేయుచున్నవి. వీటితో పలువిధము లగు చీరలు- ధోవతులు- తువాట్లు- కోటు గుడ్డలు, అంగవస్త్రములు మొదలగునవి చాల సొంపుగను, చక్కగను నేయుచున్నారు. ఇంకను తరులతాకుసుమకొరకాడులు, చిత్రవిచిత్రము లగు బొమ్మలు మున్నగు చిత్రవర్ణములతో నతిచిత్రముగ నేయు మహాశయ లెండతో యున్నారు. కొన్ని గ్రామములలో హంస, పతానీ, గవాక్షీ, లాయగు, చౌక, పిల్లడుగు, బటూబతీ, అమీరుఖానీ, తరంగినీ, త్రివేణీసంగము, గోదావరిపులిసము- చంద్రకాళీ, గులాబీ, బిబిలా అను పేర్లతో నెన్నోవస్త్రములు తయారగుచున్నవి. ఆరణి, తాటిపాక, పొందూరు, ఉల్లాం, శ్రీకాకుళం మొదలగు గ్రామములలో రాటములపైన రెండువందల నంబరు గల నూలుతో సమానమగు నూలును వశికి పాలమీగడవలె మార్దవము, కలుగునట్లుగా నేయు నేతగాంధ్రుగలరు. మన తెలుగుదేశమున నున్న గుంతమగ్గము, జైషటల్లలో 20 మొదలు 31 వరకు నిమిషమునకు లాళీపారుచు. కాలికట్టు, కన్ననూరు మొదలగు పట్టణములలో చెక్కుగుడ్డలు, పట్టుపంచలు, చీరలు, ఆధీచుడై మానుచిన్నెల దుప్పట్లు, వన్నెవన్నెల రవికల గుడ్డలు, కత్తి, సాదా, డ్రిల్లు, మణియ, రెట్టపోలీ, మణచిల్ యను పేర్లు గల తానులు, పార్శ్వభేదపు దుకూలోత్తరీయములు మున్నగునవి ఆటోమేటిక్ ఇంగ్లీషు మగ్గములలోను, సాల్వేషిక్-ఆర్మీఫ్యాక్టరీమగ్గములలోను, సయాజి ఫ్యాక్టరీ మగ్గములలోను తయారగుచున్నవి. ఈ ప్రకా

రము తయారగువాటిని వ్రాయవలెనన్న మహాభారతమంత గ్రంథ మగుట కేమిసందేహము లేదు. మనలో కొందఱు మహానుభావులు యంత్ర సహాయమును గోరుచున్నారు. యంత్రములనే మనదేశమున స్థాపించినచో నెన్ని కష్టములకు పా లగుదుమో పరికింపుడు. మిల్లులలో నేసిన బట్టలకు, మన చేతిమగ్గములమీద నేసినబట్టలకు సహస్రాంశము హెచ్చుతగ్గున్న సంగతి యెల్లరకు విదితమే. ప్రప్రథమమున ధనవ్యయమున అనంతరము జనసమ్మర్థముచే నారోగ్యము కూడ సంభవించును. కొంచెము బుద్ధి నుపయోగించి చిత్రవిచిత్రపు వస్త్రములను నేయుచున్నవారలు మిల్లులలో చక్రములను త్రిప్పుచు నిర్జీవప్రతిమలవలె స్వాతంత్ర్యదూరులై యుండవలసి వచ్చును. లాభము అధికారులది. కష్టము పనివారలది యగును. ఇటువంటిమిల్లులగుణములను వ్రాయుటకు నా కలముకూడ వెనుదీయుచున్నది. మగ్గముల వలన నెంతలాభము కలుగుచున్నదో చూడుము. పది రూపాయలతోను మగ్గము తయారగును. ప్రజ్ఞ నుపయోగించి పనిచేసినచో అధికలాభమేగాక, ప్రతిష్ఠకూడ నచ్చును. నేను మలబారులో చూచిన సంగతిని కొంచెము తెలిపెదను. కన్ననూరులో 20 సంవత్సరముల క్రిందట 35 నేతకంపెనీ లుండెడి వనియు, ప్రస్తుతము సుమారు 379 కంపెనీలవలన వృద్ధి యయ్యె ననియు 100-కి 70 మంది నేత నేసి జీవించువారే యనియు, 1 మగ్గము మొదలు 150 మగ్గములవఱకు నొక్కొక్క కంపెనీలో నున్నవనియు నచ్చటి 100 మగ్గములు గల కంపెనీ యధిపతి నాతో చెప్పినారు. 1 మగ్గము గల కంపెనీ

యున్నదా? ఉన్నచో వారి కేమిలాభము కిట్టును? అని నే నడిగితిని. తరువాతను వారు నన్ను ఒక కంపెనీకి తీసికొనిపోయి చూపించిరి. అచ్చట భార్య భర్త కుమారుడు ముగ్గురు మాత్రమే యుండిరి. భార్య నూలుతోడి, కండెలు చుట్టియిచ్చు పనిలో మగ్గు యై యున్నది. పుత్రుడు పడుగులు పోసి అచ్చు లతుకుచున్నాడు. భర్త నేత నేయుచుండెను. ఈప్రకారము ముగ్గురు కష్టపడి నెలకు రూ 80, 90 లు, ఖర్చులు పోను సంపాదించుచుండిరిని వారు నెలవిచ్చిరి. కాలికట్టులో కూడ నిదేవిధముగ వేలకు వేలు జీవించుచున్నారు. మగ్గపు మహాలక్ష్మీగుణముల నుచ్చరించుటకు వేయిముఖములు గల అనంతుడు కూడ సమర్థుడు కాడు. ఉచ్చరించిన గుణములను వ్రాయుటకు సహస్రసాస్త్ర డగు కార్తవీర్యార్జునుడు కూడ వ్రాయజాలడు.

నేతపరిశ్రమ దారిద్ర్య ధ్వంసిని, మహాలక్ష్మీ ప్రదాయిని, దాస్యధూమకేతువు, స్వాతంత్ర్యప్రదాయిని గాన మహారాజులు, జమీందారులు, విద్యాధికులు, ధనాధికులు, ప్రజ్ఞావంతులు, వణికోశిఖామణులు, స్వాతంత్ర్యకాములు మున్నగు మహాశయు లందఱు నేతపరిశ్రమను వృద్ధిజేయుటకు తగిన ప్రోత్సాహమును ధనము నొసంగి, ప్రతిగ్రామమునను పట్టణములలోను నేతకంపెనీలను స్థాపించి, దరిద్రులకు దేశమునకు ఉపకారమును జేసి స్వదేశిశాంతిసమరమున విజయము బడసి, దాస్య దారిద్ర్య పదములనుగూడ భరతఖండమునుండి తొలగించెదరుగాక యని ప్రార్థించుచున్నాను.

తా మ ర తై ల ము

రాజా రాణి గుర్తుగల చక్కని డబ్బీ 1-కి అణాలు 6 మాత్రమే

నెం. 6, తంబుకెట్టి వీధి, మద్రాసు

అమృతాంజనం డిపో,

నెం. 109, ప్రేరి రోడ్డు, భోర్లు, బాంబాయి

న వ్య భా ర తి

సోదరద్వయము

- లోకమోహన మైన కోకిలస్వరముతో, బరమార్థగీతంబు పాడి పాడి
 బ్రహ్మాండభాండంబు నిండించు ఘోషతో, నుపనిషత్సారంబు నూది యూది
 మోదంబు గురియించు వేదనాదంబుతో, విశ్వసందేశంబు వినిచి వినిచి
 భూలోకస్వర్గంబుఁ బొందించు ప్రేమతో, బరమామృతంబును గురిసి కురిసి
- గీ. విశ్వమంగళగీతగానంబునందు, నాత్మ లీనంబు గావించినట్టి తల్లి !
 అలసి నిద్రించి మేల్కొంచి తమ్ము నేడు, భరతమాతరొ! నీకిదే వందనంబు.
- సీ. సింహవిక్రముఁ డైన శ్రీగాంధీదేవుండు, స్వారాజ్యమును దేర శంఖ మొత్తె
 అల స్వరాజ్యమునకై యాలీయుగము తన, ప్రాణంబు లర్పించు పదను జూపె
 అలనల్ల మేల్కొంచి యఖిలభారతజాతి, యానంద బాష్పంబు లర్ఘ్య మిచ్చె
 స్వారాజ్యరవిబింబసూభవసూచనల్, ప్రాచీముఖానఁ గన్నట్టుచుండె
- గీ. ఇట్టి యుదయ కాలమునందె యట్టె లేచి, ముదము గదురంగ చిటునవ్వు మొలకలెత్త,
 దివ్యదర్శన మిచ్చు నీ నవ్యమూర్తి, నాత్మ భావించి మ్రొక్కెద నాదరింపు.
- సీ. ధర్మరంగమునందు తగ ధనంజయునకు నండ యైనట్టి గీతామృతంబు
 మొఱకు లౌ నరబియా తురకల సవరింప, కడగండఁ బడినట్టి కర్మశక్తి
 పరులపాపము లెల్ల పైవైచికొని కొర్రు, గౌగిలించినయేను గాన ఫరణి
 పైశాచరాజ్యంబు పైపెచ్చు దగ్గించు, ఘనశాక్యసింహు హుంకారరవము
 అధమజాతులవారి నాశ్వారు లొనరించు, రామానుజస్వామి ప్రేమరసము
- గీ. గాంధీభగవాను నవతారకాంతియందు, లీనమై నేడు సందేశ మీనుచుండ
 నొడలుపులకించె నానంద ముప్పతిల్లె, నాలకించి తరింపరాదొక్కొ! నేడు.
- సీ. సత్యమే తమధర్మ-శాస్త్రంబు గా నెంచి, భూపాలపరులు పాలించునాడు
 త్యాగమే తమకుల-ధర్మంబుగా నెంచి, యాత్మార్పణము ద్విజుల్-సలుపునాడు
 కాయకష్టమే తమ గౌరవంబనియెంచి, శూద్రజనము కర్మ-సలుపునాడు
 న్యాయవాణిజ్యంబు-నడపుచు వర్తకుల్, దేశదారిద్ర్యంబు-దీర్చునాడు
 అధమజాతులవారి-నగ్ర జాతులవారు, సమతతోఁ జూచుచు-జరగునాడు
- గీ. ఆత్మవత్సర్వభూతాని-యనుచు జగతి, సిద్దుప్రే మామృతముతోడ-నింపివైచి
 సర్వమతములసమతను-జాటునాడు “అట్టి నాఁ డెన్నడబ్బునో”-యనుచు నుంటి.
- సీ. దరికిరానీకుండ-తఱిమి కొట్టగఁబడి తపియించు కడజాతి-తమ్ములార !
 అగ్రజన్ముల మంచు-ననెడు మహాత్ముల కాలిక్రిందవడించు-మాలలార !
 “మాజాతి యిది మాకు-మాత్మభూమి” యటన్న, సాభాగ్య మబ్బని-శ్వపచులార !
 కట్టగుడ్డయు లేక-నట్టాడుచుండంగ, జాలి గల్పించు చం-డాలురార !
- గీ. భారతాంబిక మీతల్లి-భరతసుతులు, మీకు సోదరుల్. వేవేగ-మేలుకొనుడు.
 మిమ్ము విడిచిన మాకు మో-క్షమ్ము లేదు. పిలుచుచున్నది రండయ్య-ప్రేమతోడ.

లక్ష్మీ జ్యాయలరీ తండ్రిని,

13/233 చైనాబజారు, మద్రాసు

నమ్మకమునకు, కల్తీలేని బంగారుకు, మెడికి పూచీ యివ్వబడును.

మేము ఎల్లప్పుడును ఈడిగున తెలుపబడిననలను తయారుచేసి అమ్మకమునకు సిద్ధముగా యుంచి యున్నాము. మీ కవి సరిపడకపోయినచో మీ ఇద్దరు మేరకు తయారుచేసి సకాలమున యిచ్చెదము. ఒకసారి మూడో ఒక చిన్న ఉరువునైనను కొనినవారు మరల ఎప్పుడును మాకే అర్దగులను పంపుచున్నారు. గనుక క్రతి ఒక్కరు ఒకదాని మూడో బేరము చేయకొరదము.

మొదటిరకం బంగారుచే తయారుచేయబడినది

బంగారుకాపులు, గొలుసులు, కడ్డియాణములు, వడిలు, నాగవత్తులు, సగములు, విభవిధ గడియారము గొలుసులు, పలు రకముల గాజులు, నాగరిములు, మల్లెమొగ్గలు, రోజాపుష్పములు, సాగనైక లాకెట్లు.

చొక్కపుమెడితో తయారుచేయబడినది

పట్టెగొలుసులు, కేమియా పట్టెగొలుసు, పురుచ్చేరిగొలుసు, అత్రికానుగొలుసు, ముత్తు పట్టెగొలుసు, కడ్డియాణములు, గిన్నెలు, కూజాలు, రైలుచెంబులు, ఇవిగాక పలురకముల పాత్రలు కంపుసామానులు గలవు.

అన్ని చర్మవ్యాధులకు ఉత్కృష్ట మైనది

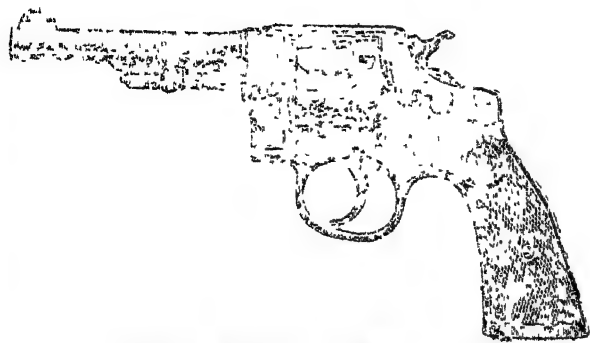
Dr. Parth's
Germ Killer Soap

డాక్టరు పార్థను జరంకిల్లర్ సోపును వాడుటచే అన్ని విధముల ఎక్కిమా (మరద), పుండ్లు, గడ్డలు, గజ్జి, దీర్ఘకాలమునుండియున్న తుండ్లు, మాంసమును తినివేయు నట్టిపుండ్లు, దుర్వాసగల గాయములు మున్నగునవి అతి త్వరితముగా శయమగును. యవ్వనమునందు మొటిమలచే బాధపడుచున్నట్టి స్త్రీ పురుషు లెల్లకును డాక్టరు పార్థను జరంకిల్లర్ సోపు మిక్కిలి ఉపయోగకరము. గరుకుగా నుండు చర్మమును శుభ్రదువుగా జేయును, ఎండజడిమిచే గలుగు బాధను తగ్గించును, మడుతల పడినట్టియు, పొక్కులు కట్టినట్టియు చర్మము నునుపగును. అందుమ హెచ్చగుటకు ఈ సబ్బును అందరును వాడవలెను. ఇందులో విషము కలియుట లేదు.

3 కేకులు (బిళ్లెలు) గల పెట్టె 1-కి ధర రు 2-8-0 ప్యాకెంకు, పోస్టుఖర్చులు ప్రత్యేకము. వివరములకు ఈ దిగువ విలాసమునకు వ్రాయవలెను.

ముఖ్యకనింపు:—తపాలచార్జీలు చాలా హెచ్చుగా నుండుటచే 3 బిళ్లెలకు తక్కువఅర్దరు వి. పి. గా పంపబడదు.

పి. ఎన్. బొమ్మయ్య అందు కంపెనీ,
పోస్టుబాక్స్ నెం. 198, మద్రాసు. ఇ.

త్వరగా లోకల ప్రవేశించుకొనుచు, మండుటయందును మిక్కిలి ప్రసిద్ధిచెందినది. చదునైన మాదిరికిని, త్వరగా వెనుకకు తిరుగకుండుటకును ప్రసిద్ధి కెక్కినది. సుఖపుగా కాల్పుటయందు దీనికి సమానమైన తుపాకి ఏదీయును లేదు. ఒంటినాశము, రెండునాశములుగల శ్రేష్ఠమైన ఇంగ్లాండు, అమెరికా దేశముల తుపాకులు, పిస్తోళ్లు అనేకరకములలో కలవు. మిక్కిలి హెచ్చగు వేగము వాటి అంతట అవియే మారునట్టి ఏర్పాటుగల తుపాకులు మరి యే దుకాణమునందును దొరకవు.

ఇవి అన్నియు ఎల్లప్పుడును ఈ దగ్గువ తెలుపబడిన కంపెనీలో చాల చౌకగ దొరకును.

ఎన్. వి. రామానుజంశెట్టి కంపెనీ (స్థాపితము 1863 సం॥ ౮౦)

ఆరమ్మ అండు అమ్యూనిషన్ వర్తకులు, నెం 12, బ్రాడ్వే, మద్రాసు.

మొదటిరకం వెండి, బంగారు, మేలైన పుష్పరాగములు, వీటికి గారంటి యివ్వబడును.

తృప్తికరముగా లేకున్న వాపసుతీసుకొని వైక మిచ్చబడును.

తరువాత మావద్ద మొదటిరకంబంగారుతో తయారుచేయబడిన గాజులు, గొలుసులు, వడ్డీయాణం, వంకీలు, గడ్డలబ్బీగలు సరదు, నాగరములు, తోజాపువ్వులు, మల్లెమొగ్గలు, నవనాగరికమునకు తగినట్టి పలురకముల గాజులు, గడ్డీయారముగొలుసులు, ఇవి గాక చొక్కపువెండిచే తయారుచేయబడినపట్టె

గొలుసులు, నేమియాగొలుసులు, మాజాచెంబులు, పన్నీరుచెంబులు, పంచపాత్రలు, గిన్నెలు, కంచములు, తట్టెలు, సానర్లు, మొదలగునవి అమృతమునకు సిద్ధముగా నున్నవి. లేని ఉరవులు అగ్గరుపేరకు సకాలమున తయారుచేసి యివ్వబడును. ఒకసారి ఆర్డరుయిచ్చిన మా సమృద్ధి కమిమీకు తెలియును.

మర్కషాపు
198, టంకశాలిగీధి, మద్రాసు.
టెలిఫోను నెం. 880.

పరపు శ్రీనివాసులు నాయుడు, మునిగత్తం నాయుడు అండు సన్న,

నగలవర్తకులు, 87, చైనాబజారు, మద్రాసు

దుండుభిచ్ఛానము

శ్రీ వేంకట పార్వతీశ్వరకవులు.

తూరుపుఁ గోసలో ♦ దుండుభిష్ట నము
వీణారవంబులో ♦ వినవచ్చుచుండె;
బ్రణయరాగంబులో ♦ భావముల్ సిండ్లె,
దుర్గతీ! దుర్గతీ! ♦ తొలఁగి పొమ్మింకి.

ప్రతారణము

భువనకిల్యాడైకి ♦ పుణ్యరంగిమున
సదమల స్వేచ్ఛా ప్రచార రంగిమున
సత్యశౌచదయాప్ర ♦ శాంతరంగిమున
సాధుప్రబోధ వి ♦ శ్రాంతరంగిమున
నఖిలమానస సుఖా ♦ శాంతరంగిమున
బ్రణయతరంగిత ♦ ప్రధమరంగిమున
విశ్వంబు పులకింప ♦ విజయనాదమున
విజయదుండుభిఘోష ♦ వినవచ్చుచుండె
బల్బసుద్వారంబు ♦ పడిపోవుచుండె
దుర్గతీ! దుర్గతీ! ♦ తొలఁగి పొమ్మింకి:—

సీ. పగలు జేయనకియె ♦ ష్పటికిప్పడే ప్రాణ ♦ ధనమానముల చింత ♦ మురుగ నలసె
నాఁకునేడనకియె నాఁకు గిష్టంబుల ♦ జోడించుచేతి లే ♦ చూడవలసె
నింను నం దనబోకి ♦ యెందు నుల్లము గలుగించ నార్తలె యాల, కేంపవలసె
వాసు వీరనకి ముప్పగియూహకోట్లు న ♦ ట్లుడికిపోయినయట్టు ♦ లుపసినలసె

గీ. నీవు నచ్చిన దానిగా ♦ నేటివాడిఁ, బూటపూటకుఁ దపియించి ♦ పోవనలసె
బాలు నిక మాకు నెపొత్తు ♦ చాలు బాలు, దుర్గతీ! దుర్గతీ! వేగ ♦ తొలఁగి పొమ్ము:—

కామవికారంబు ♦ కడలంటి పోయె
గ్రోధానలజ్వాల ♦ కురుశి సెల్లారె
లోభపంకగ బింకి ♦ లోపించి పోయె
మోహప్రవాహంబు ♦ మున్నెట మునిఁగె
మదవికారము సదమదమము పోయె
మాత్స్యగ్యరోగంబు ♦ మటుమాయ మయ్యె

సురలోకమున వేగుఁజుక్కి తోచినది
నొక్కొక్కోకోయని ♦ కోడి గూసినది
యుదయాస్రిపై నరుఁజోదయం బయ్యె
నరుకూలపవనంబు ♦ లరుదెంచుచుండె
విజయదుండుభిఘోష ♦ వినవచ్చుచుండె
దుర్గతీ! దుర్గతీ! ♦ తొలఁగి పొమ్మింకి:—

సీ. తనువుగండికయుండఁ జనునను నొన్నకయుండఁ దడిపాతలను గొంతుఁ దటిగినావు
 అడుగునెట్టకయుండఁ నుడిమఁ ద్రిప్పకయుండఁ మెట్టుత్రొవను గించెఁ గొట్టినావు
 విప్పిచెప్పకయుండఁ జెప్పి చూపకయుండఁ శివశివా యను బూతుఁ జేసినావు
 తలఁగి పోవకయుండఁ నిలువరింపక యుండఁ నట్టియింటను నిప్పు పెట్టినావు

గీ. నిన్న వచ్చిన దాదిగాఁ నేటిదాఁకి, నెక్కరీతిగ నోభులు నెక్కనావు
 చాలు నిఁది మాకు నిపొత్తుఁ చాలుఁ జాలు, దుర్మతి! దుర్మతి! వేగఁ తొలగిపొమ్ము:—

ఆరామవైభవం బడుగంటఁ జేసి
 కొమ్మలసంపత్తిఁ గూలద్రోసితివి
 రసగౌరవమున వైరస్యంబుఁ గూర్చి
 ఘనతరుల్ వెతఁ గుండఁ గా నొనర్చితివి
 ఆశావకాశంబు లట్టిట్లు జేసి
 శుష్కపత్రంబుల సుష్టు పెట్టితివి
 పచ్చపైరులఁ గత్తిపాలు గావించి
 పంటవలంతినిఁ బాడుచేసితివి
 నీపేరు గుండెల నీరుచేసినది
 నీయేడు పూర్తిగా నిండిపోయినది
 నీవాదు జగమెల్ల నిండిపోయినది

పాపంబు సీకట్లు పండిపోయినది
 విరియకే శీలంబు విరిగిపోయినది
 తెలియకే కాలంబు తిరిగిపోయినది
 రాజవీధులలోన రథములు దిరిగె
 శివశివా యనుకొంచు శిశిరంబు జరిగె
 విజయదుందుభిఁ ఘోష వినుచుచుండె
 సుమతిచైత్రుడు వచ్చు సూచనలో దోచె
 సీకెక్కడను నిల్వ సీడలే దిచట
 నివురు గ్రమ్మినయట్టి ని ప్పారినట్లు
 కనుగొనుచుండఁ జేఁ కిటి జాతీనట్లు
 దుర్మతి! దుర్మతి! తొలగిపొమ్మింక:—

స్వాగతము

సీ. ప్రతిశబ్దమును గూడఁ భావపుణ్యంబుల భాటలు సూటిగాఁ దేటపఱుపఁ
 బ్రతినిస్వనంబును బంధమోక్షంబుల భావముల్ వెలయించి బయలుపఱుపఁ
 బ్రతినినాదంబు దుర్మతసస్మతంబుల గాథలు నులువుగా భోధపఱుపఁ
 బ్రతివిరావంబును పశుదివ్యబలముల పరిమాణముల దూచి యెఱుకపఱుపఁ
 గీ. బ్రణయనాదంబు నిన్నుండి బయలుప్రాణ, బ్రక్రితిశాంతాంతరంగంబు పల్లవింపఁ
 బలుకుపలుకున శుభవార్తఁ జెలిపికొనుచు, దుందుభీ! రమ్మ! స్వాగతం బందుకొమ్ము!

సీ. అసిచాలనము లేని యాహవభూమిలో నారాభాట మెఱుంగిని యట్టిపలుకు
 రక్తపాతము లేని రణమహితలములో నట్టహాసము లేని యట్టి పలుకు
 ఉద్ధతుల్ చేరని యుద్ధరంగంబులో నలజడి గొలుపని యట్టి పలుకు
 శాత్రవంబులు లేని సమరాంగణంబులో నాగ్రహం బొలయని యట్టి పలుకు

గీ. ప్రణయరసమొల్కు నీపల్కు ప్రకృతి యెల్ల, మంగళాలాపములతోడ మాటుమొఱుయ
 మస్మణ మోహన గంభీర మధురగతుల, దుందుభీ! రమ్మ! స్వాగతం బందుకొమ్ము:—

సంబోధనము.

ప్రాణపల్లవముల ♦ రాగంబు మెఱసెఁ
 బ్రేమకోరకముల ♦ తేకులు విరిసెఁ
 బ్రమదపుష్పముల సౌరభములు వొరసె
 నాశ్వాసఫలముల ♦ నమ్మతంబు గురిసె
 శాంతవాహినులలో ♦ సమగతుల్ దొరిసె
 భాననాప్రకృతిలో ♦ బ్రణయంబు నెరసె
 లక్ష్మ్యంబు చెడకుండ ♦ లయ తప్పకుండ
 సుగతి మీఱకయుండ ♦ స్తుతి గందకుండ
 విజయఘోషగబులు ♦ విశ్వంబు నిండ
 మ్రోగవే! దుండుభీ! ♦ మ్రోగవే యింక:—
 సుఖదుఃఖభావప్రచోదిత జీవ
 సతత ప్రచారవిస్తారశబ్దములు
 యోగవియోగసంయుక్తసంకీర్ణ
 భూతపంచక సముద్భూత శబ్దములు
 అపకర్షణాకర్షణాత్తసంచలన
 ఘనభేట ఋజు వక్ర ♦ గమనశబ్దములు
 విలయ సర్గక్రియా ♦ విశ్రాంతకాల
 చక్రవిభ్రమణ సంజనిత శబ్దములు
 సౌఖ్యావహము లైన ♦ సరళశబ్దములు

భయదాయకము లైన ♦ పరుషశబ్దములు
 భవదీయ మధుర శబ్దములతో జేర్చి
 ప్రణవశబ్దబుళో ♦ బ్రహ్మాండ మెల్ల
 మధురశబ్దబ్రహ్మ ♦ మయముఁ గావింప
 మ్రోగవే దుండుభీ! మ్రోగవే యింక:—
 ఆనందలహరిలో ♦ నమ్మతపీచికల
 దివ్యవాయువులలో ♦ దేలించుకొనుచు
 శాంతిగీతములలో ♦ సరళస్వరములఁ
 బ్రణయతంతువులలోఁ బలికించుకొనుచు
 ధర్మపుష్పములలో ♦ దత్త్యగంధముల
 నచలభావములలో ♦ నలరించుకొనుచు
 సత్యమండలములో ♦ సౌఖ్యచంద్రికల
 విశ్వసాధంబుల ♦ వెలియించుకొనుచు
 నఖిలశబ్దంబుల ♦ నైక్యంబు చేసి
 యఖిలార్థములకు నేకార్థంబుఁ దెలిపి
 యఖిలచిత్తముల కేకాగ్రతఁ గూర్చి
 యఖిలస్తుల కభేదానంద మిచ్చి
 యఖిలభూలోక కిల్యాణంబుకొనుటకు
 మ్రోగవే దుండుభీ! మ్రోగవే యింక:—

గానము

- చాటవే దుండుభి చాటవే.
 ౧. చేడుపువ్వులఁ బంచదారగుఁ
 జేరదీసి గ్రహించు నార్యుల
 వాదములలో భేదభావము
 లేదు లేనేలేదు లేదని—చాట॥
 ౨. దారుణక్రియ లెన్ని నల్లిన
 నోరు కనియెడి మూలమంత్రము
 గోరుముద్దలతోడ నేర్చిన
 భారతీయులు భయముపడ రని—చాట॥
 ౩. నల్లమడుగుల నింపఁ గురిసెడి
 బొల్లి మబ్బుల దుల్లఁ గొట్టఁగ
 జల్లగాడ్పులు భరతభూముల
 నెల్లదిక్కుల నల్లుకొనె నని—చాట॥

౪. ప్రేమసింధు తరంగములలో
 సామగానము వెడలె భారత
 భూమిలోఁ గలవార లందఱు
 సోమయాజుల వార లైరని—చాట॥
 ౫. నిష్పాఁగొండలనుండి పన్ను
 రుప్పతిల్లఁగఁ జేయుమంత్రము
 తప్పకుండఁగ నెల్ల హైందవు
 లొప్పుఁ జెప్పఁగ రండురం డని—చాట॥
 ౬. చల్లచల్లఁగ జాటి దుర్గతి
 తెల్లపోవుచుఁ బోవుచుండెను
 మెల్లమెల్లగ మేలుకొండో
 తెల్లవారి నడుచు నెల్లడ—చాట॥

స్వరాజ్యసంపాదనము

వల్లూరి సూర్యనారాయణరావు చంతులు గారు, బి.ఏ. బి.ఎల్. ఎల్.ఎల్.బి.

ప్రతివ్యక్తియను తనకును తనదేశమునకును సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యము కావలయు నని కోరుట స్వభావము. తనయాత్మ స్వరాజ్యమును తగుసాధనములవలన సాపాదించుకొనవచ్చును. కాని, దేశస్వాతంత్ర్యము తన ఒక్కని చేతను చేయరునది కాదు. దీనికి తనతోడి సోదరులును, ప్రస్తుత పరిపాలకులును, గూడఁ దోడ్పడవలయును. మన ప్రభువులు విదేశీయు లగుటచేత వారి దేశీయులకు నష్టము కలుగు నను భీతితో మన స్వరాజ్యసంపాదనమునకు సాయము చేయుట అసంభవము. మనలో నెమ్మదికి భంగముఁ గలుగకుండఁజేసి, మనయాస్తిని ప్రాణములనుఁ గాపాడుచు మనకు కొద్దికొద్దిగ రాజకీయస్వత్వముల సిచ్చుచు దేశమునుండి వచ్చు నికరాదాయము లోఁ జాలభాగము తమ దేశీయులైన సివిలు మిలిటరీ యుద్వ్యోగస్థుల జీతములకును పెన్షనులకును తమవర్తకాభివృద్ధికిని వినియోగించుకొనుచున్నారు వీరు కిడచిన రెండుశతాబ్దములనుండియు నీదేశములో జరిగించిన పరిపాలనచర్యలనలన నుదారిముతో మనకు స్వపరిపాలనము నిచ్చి తొలగుదు రనుమాట కలలోని వార్త. వీరియందు ప్రజలకు అట్టి నమ్మకముకూడ నశించినది. ఇది తిరిగి పుట్టనేరదు.

కాబట్టి ఆంగ్లేయ పార్లమెంటుద్వారా సామదాన భేదోపాయములవలన మనకు స్వరాజ్యము చేకూరనపుడు దండోపాయమే శరణ్యమని కొందఱు యభిప్రాయము. కాని యీషయమును ముందుగనే చక్కఁగ నాలోచించి మనలను వారు నిరాయుధులుగఁజేసి ప్రపంచములో మఱి యెక్కడను కనివిని యెఱుంగని ప్రజాదౌర్బల్యమును మహాపాతకమునకు ఒడిగట్టుకొన్నారు. ఇతర దేశసులశారినుండి మనము తప్పించుకొనలేనంత నిస్సహాయులమగుఁ జేసి తమ్మునే మన యర్థప్రాణములకు భగవంతుఁడు రక్షకులనుగ చేసినాఁడనియును, తమరు దేశమును విడిచి వెళ్లిపోయినయెడల నంతఃకలహములవలనను బాహ్యుల దాడులవలనను దేశమంతయు రక్తపాత మగు ననియు మఱలను భయపెట్టుచున్నారు. ఇట్టిస్థితిలో మనము దండననధతుల నవలంబించినచో వారు మనలను మిక్కిలిసులభముగా నలిపి పాటవేయఁగలరు. వృధగాఁ గొంతకాలము అరాజకమును

బ్రవేశపెట్టి మనరక్తమును ఓడ్చినవారి మగుదుము. ఈ యుపాయము లెవ్వియు మనవంటి దుర్బలులకు షనికీరావని బాగుగ గ్రహించినవాడై దక్షిణాఫ్రికాలో ననేక కష్టముల ననుభవించివచ్చిన గాంధీచుహాత్ముఁడు సహాయ నిరాకరణ సూత్రము నవలంబించి మొడివాఁడు రాజకంఠెను బలవంతుఁడనియుఁ బ్రభువులను ప్రజలకు లొంగఁజేయవలె నన్న ఆశ్చర్యలభికి హానికర మైన దౌర్జన్యములతోఁ గూడిన పాశ్చాత్యవ్యధతులను వదలివైచి, దౌర్జన్యరహితమైన శ్రోతలను బట్టవలె ననియును మనకు రెండుసంవత్సరములనుండి బోధించి నడిపించుచున్నాఁడు.

ఈ సహాయనిరాకరణపద్ధతిలోఁ గూడ కష్టములు లేకపోలేదు. ఒకానొక సమయమందు రక్తపాతము కలుగక మానదు. కాని అరక్తపాతము మనదై యుండవలయునుగాని మనవిగోధులదై యుండఁగూడదు. అహింస సత్యము-త్యాగము-దయ-మొదలగు సర్వణములనలవడఁజేసికొని, విదేశీయుల యన్యాయ్యశాసనములను ఛీఁగించి వారు విధించు శిక్షలను ఓర్పుతో అనుభవించుచుండిన యెడల, వారే క్రమక్రమముగ బలహీను లగుటయును స్వరాజ్యము దేశములో సుస్థాపిత మగుటయును సంభవించును. ఈ విధానమును మన మొంత శీఘ్రముగా దేశమందంతటను ఒక్కసారిగా - నాచరణలో పెట్టిన నంతత్వరలో - మనకు స్వరాజ్యము రాగలదు. విదేశీయుల యన్యాయ్యశాసనములలో - శాంతిసంఘ నిషేధము - వాక్స్వాతంత్ర్యలేఖనస్వాతంత్ర్యనిషేధములు - మన యసహాయోద్యమప్రచారమును ప్రస్తుతము అరికట్ట నున్నవి. వీనిని మనము ముందుగా నిరాకరించి ప్రభువులు విధించు శిక్షలను సంతోషముతో ననుభవించుచు వేనకు వేలు కారాగృహముల నింపుచుండవలయును.

ఇదియుఁగాక మనప్రభువులను ప్రజలు వశపరుచుకొనవలయు ననిన రాజ్యపరిపాలనమునకు ఆయువుపట్టగు వారిరాబడిని తగ్గింపవలయును. పన్నులను చెల్లింపక నిరాకరించిన యెడలఁ బ్రజలు కోరు రాజ్యవిధానమును వారు ప్రవేశపెట్టి తీరుదురు. కాని ప్రతిపల్లెలోను, ప్రతిపట్టణములోను నుండు జనసామాన్య మంతయు నొక్కమృగ

ఈవిధానము నవలంబించుట సాధ్యపడునా? ఇట్టి ఐక మత్యము సంభవమా? ఒకసేరు దోమపాలు సంపాదించ గలిగిన యెడల జచ్చినవానిని బ్రతికింపగల పన్నులు గా నున్న దని కొందఱ అనవచ్చును. కాని యీ విధాన మును దేశమంతయు నెక్కసారిగా నారంభింప నక్కఱ లేదు. ఒక్కతాలూకాలోని గ్రామములప్రజలలో విశేష పురుషుల జనులు, భూమిపన్నుల నీయకుండ చేయగలిగిన జాలురు. గాంధీచుహాస్కృదు ఈ శక్తియైనను సులభము కాదనియు నీ విధానము నవలంబించుటకు ముందు నాలు గైదు విషయములలో నెక్కతాలూకాజన మైనను ఐక మత్యముతో జయప్రదముగఁ బనిని సాగింపగలిగినయెడల పన్నులనీయకుండఁ జేయగల మనియుఁ జెప్పుచున్నాడు. ఆయన చెప్పెడి విధానము లియ్యవి:—

1 స్వయముగ వడికిన నూలుతో స్వయముగ వస్త్రముల నేసికొనుట

హోటలులోనుండిగాక స్వంతముగ వంటచేసికొ నుట ప్రతికుటుంబమువారికి నెట్టి ఆచార మైనదో, అట్లే మనకు కావలసిన వస్త్రములకై మనము మనరాటముల మీద స్వంతముగా నూలువకుట ఆచారమై యుండవల యును. ఇట్లు ప్రతికుటుంబము చేసినయెడల యంత్రశాల లలోఁ దయారగు వస్త్రములంతచే ప్రకటా మనవస్త్రములు కూడ నుండగలవు. మనని యెక్కువ కాలము కూడ మ నుచు. సుమారు అటువదికోట్లహాసాయలు మనవస్త్ర ములక్రింద విదేశములకు పోకుండ నాపగలుగుదుము. యంత్రస్థాపనలవలన పాశ్చాత్యరాష్ట్రములలో కలుగు చున్న బాధలను నివారించుకొనగలుగుదుము. ముదుకవి యగునీదీక్షావస్త్రములరు ధరించుకొనుటవలనఁ ప్రతినిమే షము మనశరీరమువకకు దృష్టి ప్రసరించుచుండుటచేత స్వదేశదుష్కింతి స్ఫురణకు వచ్చుచు, స్వరాజ్యసంపాదనకు సాధనముల నరయుచుఁ ద్యాగముచేయుటకు సదా సిద్ధ పడుచుండుము. ఇట్టి స్వదేశీవ్రతదీక్షను ఒకతాలూకా లోనిజనమైనను గట్టిగాపూచుకొని జయప్రదముగ కొనసా గించినయెడల నీ ప్రధానవిషయములో జనించిన ఐకమ త్యమే సర్కారుకు పన్నుల నీయకుండఁ జేయగలదు. అందఱకు నుపయోగ మైనట్టియు నార్థికసంబంధ మైనట్టి యు నెవ్వరికిని హానికరము కానట్టియు నీవిషయము లోనే ఒక్కత్రాడుమీద నడువలేని ప్రజలు పన్నుల నిచ్చుటను నిరాకరింపగలరా? కొండఱు నిరాకరించినను,

వారియూస్తిని జప్తుచేసి యేలము వేయించినయెడలను తక్కినవారు కొనకుండ నుంచురా?

2. నవ్వసాన నిషేధము

శరీరమనోదార్థ్యములను నశింపజేయునట్టియు ననేకనేరములకు పుట్టిని ల్లయినట్టి దారిద్ర్యమునకు ముఖ్యహేతు వైనట్టి మద్యపాన దుర్వ్యసనమును దేశమునుండి పాఱఁద్రోలుటకు ఇచ్చుగొప్పనివాఁ డెవ్వడు? కాని బ్రిటిషువారి పరిపాలనయలో, దీనిక్రింద వ్యయముగు చున్న ద్రవ్యము అపరిమితము ప్రభువులరాబడి హెచ్చగుచున్నది. కలుసారాయుదు కాణములు మూయింప గలిగినయెడల ఆబ్కారీ సోలీసు క్రిమినల్ డిపార్టుమెం టుఖర్చులు తగ్గుటయే గాక ప్రజలచేత నెక్కువసాము నిలువచేయుపగలుగుదుము. ప్రజలు ఈవిషయములో కట్టుగట్టి పనిచేయగలిగినయెడల ఈకట్టెపన్నులను నిరాకరింపగల శక్తిని వృద్ధిచేయును.

3. శాతీయ సాతకాలలో విద్య నేర్పుట

మన పూర్వవిజ్ఞానమును, ఆధునిక శాస్త్రజ్ఞానము లో మేళవింపజేసి దేశోపయోగకరమైన దేశభిమాన మును పురికొల్పునట్టి కళలను శాస్త్రములను దేశభాషల లో నభ్యసించజేయవలెను. కాని ఈవిదేశ ప్రభుత్వములో పొట్టకూటికిని యూడిగమునకు మాత్రము పనికివచ్చు విద్యకొఱకై మనధనమును శరీరమును ధారపోయుటను మాన్పవలయును. పూర్వపు బడులనే పునరుద్ధారణము చేసి సామాన్యవిద్య నంతయు చక్కగ గ్రామములలోని బాలురందఱకును గఱపవచ్చును.

4. గ్రామపంచాయితీల స్పృకింపుట

ఈ కలియుగములో మనుష్యమాత్రులకు క్రోధ మోహమదమత్సరము లుండుట స్వాభావికము. గ్రామ ములలో కలహము లెప్పుడును అంతరింపవు. కాని వీనిని వారించు మార్గము పంచాయితీసభల యేర్పాటు. ఇప్ప టికోర్టులు జూదరులకును ధనసంతులకును లాభకరము లుగాని బీదలకు న్యాయమును కలుగజేయుటకు ఎట్టి సౌకర్యములను కలుగజేయుచుండుటలేదు. కాబట్టి ధన వ్యయము- శరీరకష్టము - ఆలస్యము - తుదకు చిత్తుబోకు లు-సంభవించకుండ జనులు గ్రామపంచాయితీసభలకు బద్ధులై అహంకారములను చంపుకొని పట్టణములలో

నున్న కోర్టులకు పోకుండ నుండగలిగినయెడల పన్నులను నిరాకరింపగల శక్తి ప్రజల కందఱకును చేకూరును. ఇట్లు ఒక్కసంవత్సరము పరస్పరవైషమ్యములను చంపుకొని గలిగినయెడల స్వరాజ్యకోర్టులు స్థాపింపబడినతరువాత, తిరిగి జూదమాడుటకు దుర్మార్గులు ప్రారంభింపవచ్చును.

5. అస్పృశ్యత

ప్రతిగ్రామమునకును అంటుకొని ఒక మాలవల్లెయు మాదిగపల్లెయుఁ దరుచుగా నుండును. తరతరములనుండియు నీపంచముల కుటుంబములు తామరతంపరగా పెరుగుచున్నను తమపూర్వుల గడలనే కనిపెట్టుకొని అనారోగ్యకరములగు పదార్థములను దినుచు, ఆ రొమ్ముగూడి నెలలోనే నివసించుచు, త్రాగుమొదలగు దుర్భాసములకు లోనై గోచిపాతతో గ్రామస్థులకు ఊడిగముచేయుచు, నెట్టి విద్యాగంధమును లేక, దారిద్ర్యము ననుభవించుచున్నారు. కాబట్టి వీరిగాలిసైతము సోఁకుటకు తక్కిన ప్రజలు ఇష్టపడకున్నారు. వీరిని చండాలు రని పిలుచుచు గ్రామములలోని బావులలో మంచినీళ్లను చేదుకొనుటకు సైతము రానిచ్చుటలేదు. వీరికి సుబంధించిన యీ అస్పృశ్యతాదోషమునైనను సోగొట్టి వీరిస్థితిని కొద్దిగా నైనను మనము భాగుపఱచుచు వీరిని మన హౌందవ సోదరులనుగా చూచుట మిక్కిలి అగత్యము. అట్లు శీఘ్రముగాఁ జేయనియెడల వీరు అన్యమతములో కలిసి మన అసహాయోద్యమములో పాల్గొనుటకు నిరాకరించెదరు. మన విదేశప్రభువులకు సహకారు లగుదురు. పన్నుల నీయకుండ మనము నిశ్చయించినపుడు సర్కారువారు మనపైరునుగాని, యితర చరాస్త్రానిగాని జప్తుచేసినయెడల, దానిని జైలుకు తీసికొనిపోవుటకు ఉపంచములుకూడ నిరాకరింపవలసియుండును. వీరితోడ్పాటు లేకుండ మన ఐకమత్యమును ఉద్యమమును జయప్రదముగ సాగ నేరవు.

పైని చెప్పిన అయిదువిధానములును ఏతాలూ కాలో అమలులో బహుమంది పెట్టగలరో, ఆతాలూకా వారు ఆఖరుమెట్టకు భూమిపన్నుల నీయకుండఁగూడ నిరాకరింపగలవారగుదురు. ఇది యొక గొప్ప హక్కుని యను దీనిని పై సాధనములచు చేసిన ప్రజలే ఉపయోగింపవలసిన దనియును గాంధీమహాత్ముడు చెప్పుచున్నాడు. ఇంతవఱకు, పైవిధానములను బూర్తిగ నాచరణములోఁ బెట్టిన తాలూకా తమకు దొరకలేదనియు, శీఘ్రకాలములోనే ఘూర్జరదేశములో ఒకటి రెండు బయలుదేఱగల వనియు సహాయనిరాకరణ విధానము నంతను అక్కడ ముందుగా నాచరణములోఁ బెట్టినపుడు తామందఱు పడుబాధలను జాగ్రత్తగ గమనించుచు దేశమంతయు దౌర్జన్యరహితముగ నుండువలయునని బోధించుచున్నాడు. పైని చెప్పిన అయిదువిధానములను ఆచరణములోఁ బెట్టగల ఏతాలూకావారైనను ఆఖరువిధానమైన యీ పన్నుల నిరాకరణసూత్రమును కూడ అనలంబింపవచ్చు నని రాష్ట్రీయ కాంగ్రెసుకమిటీలకు అధికారమియఁబడియే యున్నది. ఇది అక్కడక్కడ మూఁడు నాలుగు గ్రామములలో జరిగిన లాభము లేదు. అప్పుడు గ్రామములమధ్యను అంతఃకలహములు ప్రారంభించి తుదకు దౌర్జన్యములును అరాజకత్వమును ప్రబలును. ఇట్టివి తప్పించుటకే ప్రతిగ్రామములోను శాంతిసైన్యమును ఏర్పాటుచేయవలయును. ఒక్కొక్కప్పుడు మనము అనుకొనని బాధలు సర్కారు ఉద్యోగిస్థులే కలుగఁజేసి మనవారిని దౌర్జన్యకార్యములకు పురికొల్పవచ్చును. అప్పుడు కూడ నహింసానైతము ననలంబించి ధీరచిత్తులమై నిలుచున్నయెడల స్వరాజ్యమునకు అడ్డులమని పాలకులు ఒప్పుకొని మన ప్రజాప్రతినిధులకు స్వయంనిర్ణయాధికారము నొసంగి తీరుదురు.

తా మ ర తై ల ము

రాజా రాణి గుర్తుగల చక్కని డబ్బీ 1 కి అణాలు 6 మాత్రమే

భారతీయ ప్రచోదము

నిడదవోలు వేంకటరమణ కవిగారు

స్వీరుల్లెగోల్పోయి జీర్ణాంశుకము దాల్చు
తల్లిదుడ్ది నీతి నైన తలఁపకుండఁ
మానభంగముగాంచి మహి వీడఁ దలఁచెడు
సోదరీమణులను చూడకుండ
సుకుమారులై కష్టనికరంబు నోర్చె
చిన్నితమ్ముల ముగ్ధసేయకుండ
తల్లికై స్రావణులు ధారపోసెడు నట్టి
నాయకులను బట్టి నడవకుండ
ధర్మగోణభూమి సత్యశ్రేష్ఠమును దాల్చి
అల మొనరించి స్వర్గంబు నందకుండ
బ్రతికియున్నాడవే యింక వసుధపైని
భారతాత్మజ! జీవచ్ఛవంబు వసుచు !

సీ. పుట్టినా వెందుకు పూతచరిత్రయా
భారత మాతృ గర్భంబునందు
బ్రతికినా వెందుల కతులిత ధ్యంసం
స్థాన మొనరించి సచయనంగు
వినినావ వెందుకు ఘనతః స్వాతంత్ర్య
కలితధ్వజులు మ్రోయు కాలమందు
కనినాడ వెందుల కనుపమ వీక్షణి
నసుపు లబ్ధించెడి యదను నంగు
శాంతిసమరంబునందు నావంత యేని
పాల్గొనకయుంట నీకిది పాడు యగునె?
తరుణమరుదెంచె భారతాత్మజుడ! లెమ్ము
తల్లిఋణమును దీర్చిని తనయుఁ డేల?
సీ. నిఖిలప్రపంచ శాంతిస్థాపనభ్యాతి
అమ్ముడా! నీ కంక దక్కిబోదు
పరమధ్మ క్రియాచరణ యశస్ కాలతి
సోదరా! నీ వింక నొడఁబోవు
మాతృగాఢ్యచ్ఛేద మహనీయ తరకీర్తి
అవరణ! నీ వింక నందలేవు
దేశ సేవార్పిత ధీ జీవితఫలంబు
ననుజుడా! నీ వింక నంద బోవు
ధర్మయుద్ధంబు నందు సుదృఢత్వభావ
దీప్తి బోరాడి నీవిధి దీర్చవేని
నేడు వెను కంబవేయుదు నిలుతు వేని
బడుడవేగాని భరతాత్మజుడవు గావు.

సీ. మనతల్లి దుఃఖాగ్ని మలంగును నుండగ
సంతసించుచున్న శాంతియుతులు!
మనతల్లి స్వాతంత్ర్యమునకుఁ బోరుచునుండ
వెనుక జంకుచున్న వీరవరులు!
మనతల్లి ధ్యంపుచుహిమ నిప్పుగ గోర
దేశంబుతో బోని దివ్యవతులు!
మనతల్లి స్వేచ్ఛాపీఠిని గోరుచుండగ
దాస్యభావము గోరు ధృపరులు!
స్వార్థమే పరమాగ్ధ మటంచు చెంచి
యూడగము సల్పి జీవించుచున్నవారు!
కలిగియున్నారు తల్లికి గడుపుచేటు
వారితో నేమి నీ పట్టు వదల కయ్య.

సీ. ధంగనట్టి దుర్భర దాస్య భారంబు
నింక నెన్నాళ్లు భరింపగలవు?
విపరీతమతివయి అపకీర్తిపాలయి
ఇంక నెన్నాళ్లు భరింపగలవు?
అత్యగౌరమున కతిహారమై భూమి
నింక నెన్నాళ్లు వసింపగలవు?
కవగండ్లతో గ్రాగి కలంగుతల్లిని చూచి
యింక నెన్నాళ్లు తరింప గలవు
భారతాత్మజ! తరుణంబు బాసి తేని
స్వేచ్ఛయనురది గగనారవింద మగును
దేశమాత ఋణంబును దీర్పలేని
సౌఖ్య మది యేల? చదువేల? బస్మమేల?
సీ. ఢిలభారతయశః ప్రధితమందిర పున
రుద్ధాంతా మహా గోష్ఠిమూనకు
ప్రవిహిత భారతి ప్రాచీన విజ్ఞాన
వల్లికాదోహద ప్రతమునకును
పరరాజ్యకలిత సంపన్ను నిజసంప
దవ్రాత పునరవ తరణమునకు
విశేషాతులై యిక్ వివిధచతుష్టయై
కమనీయ సత్కృతాగ్రహమునకు
-- శాంతి సంస్థాపన క్రియాచరణమునకు
ధర్మ సంస్థాపనాది సత్కర్మమునకు
తరుణ మరుదెంచె భారతాత్మజుడ నేడు
నీవిధిని దీర్చి చిరకీర్తినిలుపు మయ్య.

శ్రీనాథ మహాకవి ప్రశంస

ఒండా రు తిమ్మయ్య గారు.

స్రిరక్తిన్ గవిసార్వభౌమబిరుద శ్రీనాథు శ్రీనాథు దు

ధి మ్మరశైవ న్నతిశీలు నాత్మసుతుగాఁ గాంచంగి దా మెట్టి న
ద్వరపుణ్యంబులు సస్సినారొ ధరణిన్ ధన్యాత్మకుల్ కామసం
హారపూజాపరతంత్రమానసులు మారామాత్యభీమాంబికిల్ .

సీ. కవులెల్ల నవునన గవితాపగమునందు పైవైరవిహారంబు సలిపినాఁడు
దిగ్విజయ మొనర్చి విశ లెల్ల భేరినంబులను జెప్పుడు నట్టిచినాఁడు
గాడడిదిమిభట్ట కివిసార్వభౌముని నెడిచి తద్బిరుదంబు వడసినాఁడు
కనకాభిషేకి సత్కారంబు కర్ణాట భూనాయకునిచేతఁ బొందినాఁడు

గీ. పార మిడరాని శివభక్తి సారకలన, స్వీయనాము శ్రీనాథు హసించినాఁడు
నిరతమును గీర్తి కాంతను మఱగినాఁడు, ప్రకిటభీశాలి శ్రీనాథసుకవిషకాళి.

సీ. అఖిలదుర్గుణకందమా హావనముచూడ శివపదార్పచరతిఁ దవిలినాపు
ఆగమజ్ఞానతత్వార్థసేవధియు నిగమాంతివేదివై నెగడినాపు
శృంగారశివమూర్తిఁ గొంతించి మది భక్తి శృంగారరసము నన్నించినాపు
భవునకుఁ దద్భక్త వరులకు లేక బు భేదంబులేమి భావించినాపు
కొనుట యిచ్చుటలు భక్తులయొద్ద నే పోలునెంతయు నగు గట్టునెఱిగినాపు
కృతులెల్ల శివభక్తితో కట్టి నెసలెనే వాగ్విరిక్తి నిలిపినాపు

గీ. అట్టి నిన్ను స్త్రీధనలోలుఁ డని నచింత, సామరులు గొందఱైన నేకేమి కొనున ?
బోధ పడకున్న నిజము సగ్గుఢులకును, సుగుణగణభస్య! శ్రీనాథ సుకృతగణ్య?

ఉ. ముప్పెలుచెల్లునో యనుచు ముందు దిలంపక, తాతరీతిగా
నెప్పటికప్పుడే ధనమునెల్లను నర్దుల కిచ్చి, లేమిచే
దిప్పలనెందితే తుదిని! దీనికతంబున జారుడంచు నిన్
జెప్పఁగఁ గొంద ఆయ్య లిక నేర్చెది రంచు నెఱుంగవైతేవో ?

ఉ. కమ్మనితెల్లుబాస నుడికారపుసొంపు, రసంపుఁబెంపు, పా
త్రమ్ములహావవర్ణన, సుధామయసంస్కృతమంజువాక పూ
రమ్ములధాటి, భావముల రమ్యతయున్, గవిసార్వభౌమ! నీ
సామ్ములుగాక యన్యునకుఁ జొప్పునునే మఱి వేయిచెప్పినన్.

చ. చెవులకు దుర్భరంపువ్యధ సీసములం గరఁగించి పోయఁగా
నవునని లోకమండు జనులాడెడు మాటల నోటువుచ్చి, మేల్
చవులను విందాసేయుచును సంతతకర్ణరసాయనంబులై
హవణిలు నిడు సీసము లహా! రసమూర విచిత్రరీతులన్.

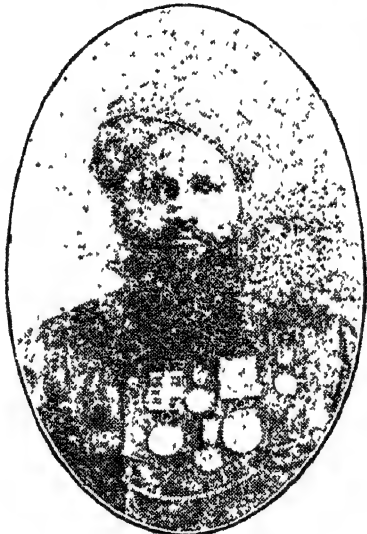
మ. భరమైదుమ్మవికోటికిన్ నికరమై, ఫాలాక్షుసస్పృక్తికిన్
స్థిరసత్కీర్తికిమూలమై, సుకవితా సీమంతినీకళిమం
దరమై, యథులపాలికల్పనగమై, భీషేన్యమై, నిత్యసం
స్మరణీయం బగు నీదుమ్మార్తి సముపాస్యం బంచు గీర్తించెదన్.

మోసపోకుడు! బూటకపు పేల్లను చూచి **మోసపోకుడు!!**
అన్నివ్యాధులకును తగిన అత్యద్భుతము లగు ఆయుర్వేదీయహాషధములు
శాస్త్రీయము లైనవి. దొరకునట్టి స్థలము

ఆ యు ర్వే దా శ్ర మ ము

(౧౮౯౮-న సంవత్సరమున, శ్రీమాక్ వైద్యరత్న పండిత డి. గోపాలాచార్యుగారిచే స్థాపితము)

ఇరువదినాలుగు
వత్సరములుగ లోక
మం దనేక స్థలములం
దుపయోగింపబడి
యనేకులను రక్షించిన
శ్రీమాక్

గారి
సుప్రసిద్ధాయుర్వేద
దివ్యాషధములు
శాస్త్రీయ క్రమగ
సిద్ధపఱుపబడినవి
అనేకము లీ యాశ్రమ
మున గలవు.

వైద్యరత్న పండిత డి. గోపాలాచార్యు

వైద్యరత్న పండిత డి. గోపాలాచార్యు

చుట్టునున్న మూడుఘోరవ్యాధులమందుకే గాక, ఈ క్రిందిమందులును యితరమందులు అనేకము లీయాశ్రమమున గలవు.

క్యాటలాగు ఉచితము. వ్రాసి తెప్పించుకొనుడు.

మందుల ధరలు 1-2-0 లు.

బలమునకు, పుష్టికి:-
జీవామృతము 6 అవున్సుల సీసా రూ 3 4 0
తలంటునకు:-
అమృతావళక తైలము 6 అ॥ సీసా ,, 1 0 0
సవామేహమునకు:-
గక్తశోధక 6 అవున్సుల సీసా ,, 3 0 0
పంచత్తక్తగుగ్గులుఘృతం 6 అ॥ సీసా ,, 6 0 0
విచిత్రరక్తి లేపము (వైపురకు)డబ్బా ,, 2 0 0
మధుమేహమునకు:-
ప్రమేహభంజి డబ్బా ,, 3 0 0
గోమూత్రసిలాజిత్తు తులం ,, 2 0 0
ముట్టుకుట్టునకు:-
అశోకపటి సీసా ,, 0 14 0
అశోకారవ్ణము 6 అవున్సుల సీసా ,, 1 2 0
అన్ని మందులకును

మదమూర్ఖులకు:-
ఆబలాసంజీవని 8 అవున్సుల సీసా రూ 1 12 0
పక్షివాతమునకు, ఆమవాతమునకు:-
నారాయణతైలము 8 అ॥ సీసా రూ 3 0 0
దగ్గుకు, ఉబ్బసమునకు:-
చరకపటి.....డబ్బా ,, 0 14 0
చక్రవర్తి..... 1 సెరు ,, 3 0 0
వాశారవ్ణము..... 6 అ॥ సీసా ,, 1 2 0
గనేరియాకు:-
భృగువటి డబ్బా ,, 1 12 0
చండనానవ 6 అవున్సుల సీసా ,, 1 8 0
గర్భిణీస్త్రీలకు:-
మాతులుంగరసాయనము 8 అ॥ సీసా ,, 1 12 0
ప్యాకింగు, పోస్టేజి వగైరాఖర్చులుప్రత్యేకము.

మందుల ధరలు 1-12-0 లు.

తంఠివిలాసము:- "పండిట్" మదరాస్.

ఆయుర్వేదాశ్రమం, 41, ఆచారప్పన్ పీఠి, జి.టి. మదరాసు

వంగూరి సుబ్బారావుగారి పుస్తకములు

ఆపరూపగ్రంథములు !

నూతన ప్రచురములు !!

ప్రభాతము

కర్త:-వంగూరి సుబ్బారావు.

కృష్ణ దేవరాయని అంతఃపుర విశేషముల వివరముగఁ దెలుపునవల. కృష్ణరాయని వివాహము, వండయాత్ర, తిమ్మరుసు రాజనీతి, వందరాజమృత్యునన్వయ ప్రేమము క్లృతము. ఇది 1922 సం॥ రము ఇంటర్మీడియటుకు, హైయరు ఎలిమెంటరీ ట్రేయినింగు విద్యార్థులకు, మైసూరు విశ్వవిద్యాలయము మెట్రీక్యులేషనుకు, విజయనగరము సాహిత్య పరీక్షలకుఁ బఠనియ్యగలగ్రంథముగ నిర్ణయించిరి. పండితులు, పుత్రికలు నిది నవల ప్రపంచమునకు ప్రభాతముతుంటి దనిరి. ఇదివఱకే సుమారు 3000 ప్రతులు క్యయ మైపోయినవి. వెల. రు. 0—12—0

అనేక పాఠశాలలో శతనీయ మొనర్చినది. ములభక్షైలి.

శ్రీలు, బాలరు చదువవచ్చును.

ఆంధ్రవాఙ్మయనిర్మాతలు

వేమన

కర్త:-వంగూరి సుబ్బారావు.

5 చిత్రణీటుములు ప్రాచీనమైనవికలవు. తంజావూరి రాజులు వేయించిన రంగులపటమునండి తీసిన ఫోటో, వేమన్న శిష్యు లాతనికి సమీపకాలమున వ్రాసిన “వేమనచరిత్ర” మను ద్వితీయకావ్య వివరము లున్నవి.

విషయ సూచిక

1. వేదాంతము - కవిత్వము	10. కవిత
2. వేమనచరిత్రము	11. పద్యపతనము
3. స్థలనిర్ణయము	12. పోలికకవులు
4. కాలము	13. నిత్యము
5. కులము	14. జీవితవిధానము
6. కుటుంబము	15. శిష్యులు
7. వేమన్న కాలమునంగిలి స్థితి	16. పద్యచతురము
8. మతములు-గురువు	17. రసవాదము
9. భాష	18. చరమదిశ

అను 18 కీర్తికలు, ప్రసిద్ధకవుల పాగడ్డపద్యములతో, పండితుల విమర్శనములతో, గ్రీకు, ద్రావిడ, కర్ణాటక, మహారాష్ట్రకవుల పోలికలతో, “సంపూర్ణ జీవితము-బోధనలు” గల గ్రంథము 280 పుటలు కలదివ్రాసినది. అనేక నూతన చరిత్రాంశములు నిన్నటివఱకు తెలిసి విందుగలవు. వెల ప్రతి 1-కి 1-8-0 విద్యార్థులకు సాధారణప్రతి వెల రు. 1—4—0

ఆంధ్రక్షత్రియులు.

[వాదోపవాదములు]

సంపాదకుడు:-వంగూరి సుబ్బారావు.

చిరకాలమునుండి కొందఱు చరిత్రకారు లాంగ్లేయులనుఁ గొన్ని విరుద్ధాంశములు వ్రాయుచుండిరి. అవియైనఁ దిన్నగ గ్రహింపక శ్రీ చిలుకూరి వీరభద్రరావు పంతులుగారు తమ యాంధ్రుల చరిత్రముపేరికతోఁ బరిశీలించి తెలుఁగఁజేయులు కూర్చుని తీర్మానించిరి. ఇది యన్యాయమని వంగూరి సుబ్బారావుగారు బదులువాసిరి. దానిపై కేంబిపోసిన యగ్నివలె శ్రీ వీరభద్రరావుగారు సుబ్బారావుగారిని,క్షత్రియి వైశ్యసంస్థములను దూషించిరి. కాళింగులు, ఒడ్డెవాడ్రు, జల్లేవాండ్రవలె యజ్ఞోపవీతములు ధరించిన యొక వెల్లివాదమును బ్రారంభించిరి. తుద కిది వింతగాఁ బరిమించుట లోకమున కెరుక! ఇది యంతయు ఖండించి క్షత్రియులు, ద్విజులని బుజువుచేసిన వాదోపవాదములు, వీరభద్రరావుగారి యగత్యకలుషితములైన వ్రాతలుగలవు. చదివి తిరవతెను. ననుచు వెలనువారు. రెడ్లు, వైశ్యులు. కమ్మవారి ప్రగంఘమువచ్చును. రెండు శత్రుములు వ్రాతలుకలవు. వెల 1 కి రు. 1—8—0 చిత్రపటములు! క్యాలికోదైందు!! గిల్లుకక్షత్రియులు !!!

ఆంధ్రవాఙ్మయ చరిత్రము

కర్త:-వంగూరి సుబ్బారావు.

శ్రీ కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారు మెచ్చి వీరిక వ్రాసిరి. శ్రీ చెలికాని లచ్చారావు జమిందారుగారు రు 1116 లు బహుమానమిచ్చిరి. ఆంధ్రవాఙ్మయ పుట్టుక మొదలు శ్రీ కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులుగారి కాలమువఱకుఁ బుట్టిన వేరితోలఁది గ్రంథములు- వానివివరములు- పురాణములు, ప్రబంధములు, శతకములు, వండకములు, వచనములు, కీర్తనలు, మొదలగు వాఙ్మయస్వరూప స్వభావ చరిత్రమును శ్రీలు బాలురుకూడ గ్రహించుటకు వీలైన ములభ వైలిలోనున్నవి. పరిశోధకులైన కె. వి. లక్ష్మణరావు పంతులు, మానవల్లి రామకృష్ణకవి, వేదము వేంకటరాయశాస్త్రి మొదలగు పండితులు, జయంతిరామన్యూ పంతులు, కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులు, మొదలగు విద్యాధికులు, శత్రుకలు, మెచ్చుకొనినది. మదరాసు ప్రభుత్వమువారు, జిల్లాబోర్డులవారు, నైజాము విశ్వవిద్యాలయమువారు పోషించిన గ్రంథము.

ప్రతి గవ్వ మెట్టు, బోర్డుపెకండరీస్కూలు కాలేజీలకును సప్తయిచ్చేసినది. వెల 1 కి రు 5—0—0 రిరి ప్రతులుమాత్రము మిగిలియున్నవి. రె.డెవ ముద్రణుగఁను.

కమలకుటీరము. మైలాపూరు, మదరాసు.

SREEMATHI
KASTURIBAI GANDHI

శ్రీమతి కస్తూరిబాయి గాంధీ

URMILA DEVI GARU

ఉర్మిలాదేవిగారు

SREEMATHI SARALADEVI

శ్రీమతి సరళాదేవి

SREEMATHI VASANTHIDEVI

శ్రీమతి వాసంతిదేవి

SREEMATHI
U. LAKSHMIBAYMMA

DU VUVURI SUBBAMMA GARU

శ్రీమతి ఉప్పూరి సబ్బమ్మ గారు
SUBBAMMA (Mother of Dr. Pr. S.)

శ్రీ అమ్మ (అమ్మమ్మగారు)

FAMILY OF C. NARAYANA RAU

శ్రీ యుగ చిలకూరు నారాయణరావు గారి కుటుంబము

SRI AYURVEDA PANCHANANA
KRISHNA SASIRI KAVADE B. A

C. F. ANDFOOS

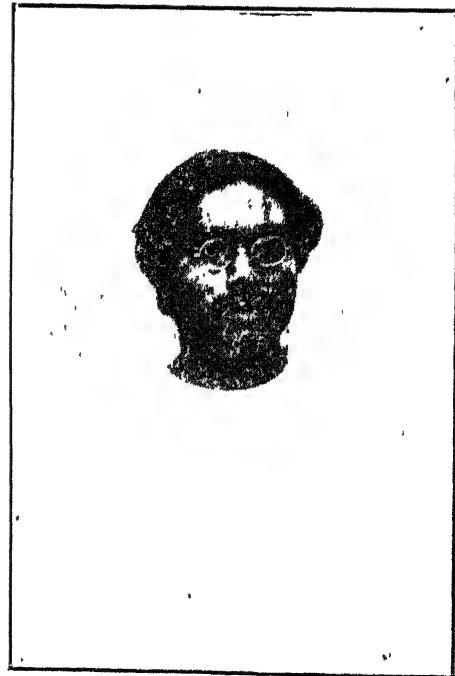

సి. ఎఫ్. ఆంధ్రూసు

GEORGE JOSEPH

శ్రీయుగ ఆయుర్వేదపంచానన కృష్ణకాశ్రి కవడే బి. ఏ.

జార్జి జోసెఫ్

వేమూరు వెంకటకృష్ణమశెట్టి అన్డ్ సన్స్ వారి

ఆనందాశ్రమ గ్రంథ రత్న మాల.

తెనుగు పుస్తకముల వివరము.

గ్రంథములకు వ్రాయునపుడు వానివెలయును తెలుపనలెను.

శ్రీమద్భగవద్గీత

ప్రతిపదటీకాభాష్యవిశేషార్థ సహితము.

ఈ గ్రంథము మొదటికూర్పునందు శ్రీరామానుజభాష్యము ననుసరించి టీకాతాత్పర్యములు కొంత సంగ్రహముగా వ్రాయబడినవి. భాష్యమును యథామూలముగా తెనుగు చేసి నచో మిక్కిలి యుపయుక్తమని యనేకులు కొరినందున భాష్యమునం దొక్కవిషయమునైన విడువక అందలి ప్రమాణములకు ఆకరములతోను, కష్టములైన ప్రమాణములకు అర్థములతోను, భాష్యమునందు సందిగ్ధములైన విషయములకు తాత్పర్యచంద్రికనుండి విశేషముగా వివరణములతోను గూర్చి, తేటతెనుగున ఈ రెండవకూర్పును ముద్రించి యున్నాము. ఇందు గీతార్థసంగ్రహమునకు టీకయు చరమస్లోకమునకు లోకాచార్యులు రచించిన రహస్యార్థమును గలవు. మొదటి కూర్పుకంటె నీ రెండవ కూర్పునందు నుభూరు 250 పుట లధికముగా జేర్చబడియున్నది. కాలిక్పోలైండు గిల్టుపేరుగలది వెల రు. 3-0-0

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము, పద్యకావ్యము.

అనేక వ్రాతప్రతుల సహాయమున చిరకాలము నుండి సంపూర్ణ క్రద్ధతో వ్రాయించబడి 40 రతుల గ్లెను కాగితములపై అచ్చుత్తించి మేలు కాలిక్పోలైండు గిల్టుపేరు చేయబడి యున్నది.

ఆది సభాపర్యములు గల సంపుటము	...	2-4-0
ఆరణ్య పర్వము	...	2-4-0
విరాటోద్యోగ పర్వములు	...	2-4-0
భీష్మద్రోణ పర్వములు అచ్చగుచున్నవి.		
కర్ణ, శల్య, సాప్తిక, శ్రీపర్వములు	...	2-4-0
కాంతిపర్వము	...	2-4-0

అనుకాసనిక, అశ్వమేధ, ఆశ్రమవాస, మాసల, మహా

ప్రస్థానిక, స్వర్గారోహణ పర్వములుగల సంపుటము 2-4-0

హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము, ద్వీపద:— గౌరన మంత్ర ప్రణీతము, అతిప్రాధమ్యము, నలకూణమును రసవంతము నైన కావ్యము. ఇందు సొంతైన స్వభావోక్తులును జాతీయము

లును ముద్దు గులుకు చుండును టిప్పణి సహితము 1-0-0

భాస్కరరామాయణము:— పాశాంతములతోను

పాత వ్రాతప్రతులం దగపడు రసవంతములైన అనేక నూతన పద్యములతోను దశసరి కాగితములు కాలిక్పోలైండు 3-0-0

డిటా మిక్కిలి దశసరి కాగితములు మేలు కాలిక్పోలైండు గిల్టుపేరు 4-0-0

ఉత్తరరామాయణము:— కంకంటి పాపరాజు ప్రణీతము, చక్కనికూర్పు కాలిక్పోలైండు 2-4-0

డిటా దశసరికాగితములు గిల్టుపేరు 3-0-0

శ్రీ కృష్ణకర్ణామృతము:— మూడాశ్వాసములు, అంధ్రీటీకాతాత్పర్య విశేషార్థములతోను, అంధ్రపద్యములతోను కాలిక్పోలైండు 1-8-0

డిటా మేలు కాలిక్పోలైండు గిల్టుపేరు 1-12-0

బిల్లజీయము పద్యకావ్యము కాలిక్పోలైండు ... 0 12 0

డిటా డిటా అట్టలైండు ... 0 8 0

పారిజాతాపహరణము పాశాంతములతో ... 0 8 0

నలచరిత్రము ద్వీపద కావ్యము కవిన పదములకు టిప్పణిముతో ... 0 11 0

భోగినీదండకము టీకాపాశాంతములతో ... 0 2 0

వేమనపద్యములు ... 0 4 0

శబ్దమంజరి ... 0 4 0

శ్రీలక్ష్మీవృన్దిహస్తోత్తము ... 0 8 0

భజగోవింద స్లోకములు ... 0 2 0

అంధ్రవాక్యకాణసంగ్రహము, దశసరికాగితములు ... 0 6 0

శ్రీనరసనామ స్తవకమ్మయిందు 30 అంశములు గలవు 0 12 0

దర్శనసంగ్రహము చిన్ననైజా కితానలైండు ... 0 4 0

సప్తమస్కంధము మూలము (ప్రహ్లాదచరిత్రము) ... 0 6 0

హరిశ్చంద్ర నాటకము తెనుగు ... 0 12 0

తత్త్వత్రయమ్ (పిళ్ల లోకాచార్యులచే వ్రావిడభాషయందు రచింపబడినది.) మణిప్రవాళ శ్యాఖ్యానముతోను, తెనుగు తాత్పర్యముతోను, కలిక్పోలైండు ... 2 0 0

పై అంధ్ర గ్రంథములు ఈ దిగువ కనుపఱచు విలాసమున దొరకును.

ఎ. కణ్ణన్ శెట్టి అన్డ్ కంపెనీ, పబ్లిషర్సు అన్డ్ బుక్సు-సెల్లర్సు,

286, (అప్పాబిల్ డింగు) చైనాబజారురోడ్డు, మదరాసు.

శ్రీ వార్షిక రామాయణము

ఆంధ్ర వచనము

ఈ పుస్తకమునందు అతిసుందరమైన 115 పటములున్నవి

సంపూర్ణము 9 సంపుటములు వెల రూ ౧౧-౦-౦

సంపూర్ణము 9 సంపుటములు వెల రూ ౧౨-౧౨-౦

శ్రీమదాంధ్ర వచన మహాభాగవతము
వచనము

మొదటి సంపుటము, కాలిక్వోలైండు పృథక్,	౧	౪	౦
ద్వితీయస్కంధములు.			
లెండవసంపుటము, తృతీయ, చతుర్థ స్కంధములు	౧	౪	౦
మూడవసంపుటము. చతుర్థ, పంచమస్కంధములు	౧	౪	౦
నాల్గవ సంపుటము, షష్ఠ, సప్తమ స్కంధములు	౧	౪	౦
ఐదవసంపుటము, అష్టమ, నవమ స్కంధములు	౧	౪	౦
ఆఱవసంపుటము, దశమస్కంధము, ప్రథమ భాగము	౧	౪	౦
ఏడవసంపుటము ,, ద్వితీయభాగము, సంపూర్ణము	౧	౪	౦
ఎనిమిదవసంపుటము, ఏకాదశ ద్వాదశస్కంధములు	౧	౪	౦
ఇందులో పోస్టేజి ఛేరియుండలేదు.			
ఆంధ్రనామకావ్యము	3	౪	౦
వసుచరిత్రము, టీకాతాత్పర్య విశేషార్థసహితము	౪	౦	౦
చనుచరిత్రము ,, (కాలిక్వోలైండు)	౨	౦	౦
శ్రీ శీతా రామాంజనేయ సంవాదము. టీకా	3	౪	౦
తాత్పర్య విశేషార్థ సహితము, కాలిక్వోలైండు	3	౪	౦
శృంగార ప్రవేశము:- పటములు ౧౭.	3	౦	౦
విశ్వగుణావళి:- ౧౭ పటములతో	౨	౪	౦
తాత్పర్య విశేషార్థ సహితము, కాలిక్వోలైండు	౨	౪	౦
రామచరిత్రము:- ౧౭ పటములు	౨	౦	౦
(కాలిక్వోలైండు) పటములు ౧౭.	౨	౦	౦
సప్తమస్కంధము:- టీకాతాత్పర్య సహితము	౧	౪	౦
కాలిక్వోలైండు.			
ఆంధ్రనిఘంటురాయము. (ఆంధ్రనామసంగ్ర	౧	౨	౦
హము, ఆంధ్రనామకేవలము, సాంబనిఘం			
టువు) కాలిక్వోలైండు			
,, ,, ఆటవైండు	౦	౧౪	౦
రామదాసుచరిత్రము	౧	౦	౦
డిటో కాలిక్వోలైండు	౧	౨	౦
శ్రీ వేంకటాద్రిస్వామీ కర్తవ్యము	౧	౪	౦

సృసింహశతకము - మూలము మాత్రము	౦	౨	౦
బాలరామాయణము డిటో	౦	3	౦
పరమానందయ్యకథలు	౦	౨	౦
ఇందిర	౦	౪	౦
కావ్యము	౦	౪	౦
చైతన్యకవచము - ఆత్మదృష్ట కథ, భీష్మనిచరిత్రము	౦	౬	౦
రుక్మిణీకల్యాణము-గీతాతాత్పర్యం, కాలిక్వోలైండు	౧	౨	౦
డిటో డిటో పేపరులైండు	౦	౪	౦
ఆంధ్రసంధ్యాటీక	౦	౪	౦
కుమారీశతకము	౦	3	౦
భాగ్యశతకము	౦	౪	౦
సుమతిశతకము టీకాతాత్పర్యము	౦	3	౦
కమలినీ:- ఇదియొక చక్కని నవల- ఇందలి కథ అతి మనో			
హరము. కైలీ మృదుమధురము. శ్రీ కృష్ణ దేవరాయలవారి			
యల్లు డగు రామరాజు కాలమునాటి చరిత్రసంబంధమగు			
నవల. ఇందలి కథానాయికానాయకుల పట్టుదలయు			
అరణ్యవర్ణనయు మొదలగునవి స్వభావసిద్ధముగా ఆంధ్ర			
శ్రీచే వ్రాయబడినది. 190 పేజీలుగల యీ నవల పెదరు			
వెయ్యిలు కాగితములమీద క్రాసు సైజున చక్కగ ముద్రింప			
బడినది.	౧	౦	౦
సంస్కృత గ్రంథములు - తెనుగు లిపి			
ఆమరకోశము మూలము.-స్వల్పార్థము, ఆంగ్లే			
యభి సాంకర్యములు ౧౭. చిన్న సైజు	౦	౪	౦
ఆటవైండు			
సుందర కాండము-మూలము ౧౬ పటములు కిత్రానులై డు	౧	౦	౦
స్తోత్రార్ణవము 1-వ భాగము కిత్రానులై డు	౦	౧౨	౦
డిటో 11-వ భాగము ,,	౦	౧౨	౦
శ్రీభగవద్గీత - మూలముమాత్రము, చిన్న సైజు	౦	౬	౦
శ్రీవిష్ణు సహస్రనామస్తోత్రము	౦	3	౦
డిటో నామావళి సహా	౦	౧	౦
శ్రీరామకాలింద్రయము	౦	౪	౦

ఆర్. వేంకటేశ్వర్ అండు కంపెనీ,

లోన్స్వైర్, మద్రాసు.

నన్నయమహాభారతము

నాటకలక్ష్యలక్షణసమన్వయము

బుట్టు శేషగిరిరావు పంతులుగారు, ఎమ్. ఏ.

జనమేజయసర్పయాగము * సంభాషణానుకూల్యము * కథాగమనత్వరీకరణము

రంగమందలి పాత్రల వాక్యోపవాక్యములవల్ల ప్రయోజనమును సాధించు విధాన మేర్పడుటయే గాక ప్రయోజనమున కనుకూలమగు కథాగమనము త్వరపడవలెను. కానిచో నాటక ద్రవ్యలకు విసుగుపుట్టును. నాటకము ప్రేక్షక హృదయముల నాకర్షింపఁజాలదు. కథాగమనత్వరీకరణమును చూపు వాక్యోపవాక్యములు “జనమేజయ సర్పయాగ” వర్ణనమునఁ గలవు.

స్థలము హస్తినాపురము. రంగము జనమేజయ చక్రవర్తి యాస్థానము. కొలువుదీర్చిన యాస్థానమున కుదంకుమ వచ్చి పరీక్షిన్నరేంద్రుడు తొల్లి తక్షకు నపకారంబున పంచత్వంబు నొందిన వృత్తాంతముఁ జెప్పి రాజును సర్పయాగముచేయఁ బ్రోత్సహించును.

జన:- (మంత్రులఁజూచి) ఇది యేమినిమిత్తంబు? దీనిని విస్తరంబుగాఁ జెప్పఁడు.

మంత్రులు:- (పరీక్షిన్నరేంద్ర మరణవృత్తాంతము తా మెఱిగినరీతిని సవిస్తరముగఁ జెప్పి)

క. ఆయుష్కంతుడవై ల
క్షీయత బాల్యంబునంద మీయన్వయరా
జ్యాయత్త మహీభారం
బాయతభుజ నీవు దాల్చి తభిషిక్తుడవై.

ఉ. పెంచితి ధర్మ మార్గమునఁ శ్రీతి యొనర్చుచు ధారుణీప్రజన్
మంచి తనేకయాగముల మానుగ దక్షిణ లిచ్చి విప్రులన్
నించితి నజ్ఞనస్తుతుల నిర్మలమైన యశంబు దిక్కులన్
సంచితపుణ్య సర్వగుణసంపద నెవ్వరు నీసమానులే?

ఉ. కాదన కిట్టిపాటి యపకారము తక్షకుఁ డేకవిప్రసం
బోధనఁజేసి చేసె వృషపుంగవ నీవు ననేకభూసురా
పాదిత సర్పయాగమున భస్మముసేయము తక్షుకాదికా
కోదరసంహతిన్ హతవహోగ్రసమగ్రశిఖాచయంబులన్.

(జన:-—కోపోద్దీప్తితుండై, సర్పయాగంబుఁ సేయ సమకట్టి పురోహితులను ఋత్విజులను బిలువఁబంచి)

చ. తనవిషవహ్ని మజ్జనకుఁ దక్షకుఁ డెట్లు దహించె నట్లు యే
నును గహమిత్రబాంధవజనం డగు తక్షకు వృగ్రహవ్యవా
హాచశిఖలన్ దహించి దివిజాధిపతాకనివాసుడైన మ
జ్జనకున కీయుదంతనకు సాధుమతంబుగఁ బ్రీతిఁ జేసెదన్.

మ. సర్పయాగం బిట్టిదని శాస్త్రవిధానంబు గలదేని చెప్పఁడు.
ఋత్వి:- మత్త! నీతదర్శమకాఁగ దేనవినిర్మితం బిది; యస్య లు
రీతతత్త్వర దీనిఁ జేయదు; వి.టి మేము పురాణవి
ఖ్యాత మాద్యము”...

జనమేజయునిచే సర్పయాగముచేయించి పాముల వంశనాశము చేయుట యుదంకు నుద్దేశము. ఉదంకుని వచనములందు ప్రమాణబుద్ధి యున్నను వాని సత్యా సత్యము లరయనిది ఈజనమేజయునివంటి చక్రవర్తి కార్యమునకు దిగుట పాడిగామగదా! ఈ యుదంతము తా నెఱుంగడు. తనవా రెఱుంగుదురుగాఁబోలు. వా రీవచనములను స్థిరపఱచినచో ధర్మపరిపాలకుఁడు గనుక తాను విచారణపైని తేలిన సత్యమునకు తగినట్లు నడచుకొనవచ్చును. జనమేజయుఁడు మంత్రుల నడుగుటలో ప్రయోజనసాధనవిధాన మేర్పడుటకు సూచన గలదు. ఉపహంపఁబడిన ప్రయోజనమునకు సాధనవిధాన మేర్పడినఁగాని కథాగమన మారంభముకాదు. “మంత్రులు తా మెఱిగినది చెప్పుదురు. తనవాక్యములసత్యము తేలఁపడును. రాజునకు నిశ్చయము కలుగఁగలదు” అని యుదంకుని యూహ. కార్యాచరణోత్సాహముచే పురికొల్పఁబడి మనస్సునకు నిశ్చయజ్ఞానము కలుగుట ప్రయోజనసాధనమునకు రెండవ మొట్టు. మంత్రులవాక్యములు ఇట్లరెండురకములు: (1) పరీక్షిన్నరేంద్రుని దుర్మరణవృత్తాంతమును విస్తరించి చెప్పునవి.

(2) రాజును ధర్మమార్గప్రవర్తకునిగ స్తుతించి యాతనిచే ప్రతీకారము చేయించు భోత్యాహింసనువి. ఉదాకుని వాక్యము లీ రెండవవికములో చేరినవి. మొత్తముపైని మంత్రులవాక్యములవల్ల ఉదంకునివాక్యములు సమర్థించు బడినవి. కార్యాచరణమునందు పనిగల పాత్ర లొకదాని కొకటి యనుకూలపడినగాని కథాగమనము త్వరపడ నేరదు. ఇట్టి పాత్రానుకూల్య మీ ఘట్టమునఁ గలిగినది. ప్రయోజనసాధనము మఱియొక మేల్పెక్కును. రాజు కృతనిశ్చయఁ డగుటయు నాతని నిశ్చయమునకుఁ గోపము తోడగుటయు నాతని వాక్యములవల్ల స్పష్టము. నిశ్చయజ్ఞానమునకు రాగము తోడగుట కథాగమనత్వరీ కరణమునకు ముఖ్యము. అయినను జనమేజయుని యెడ రాగమునకన్న ధర్మమునకే ప్రాముఖ్య మని తేటతెల్ల మగుచున్నది, అది రాజధర్మము. రాజులు తొందరపడి కోపము తెచ్చుకోరు. సకారణముగ వారీకఁ గోపము వచ్చి కార్యమునకు దిగిరా వెనుకంజ వేయరు. మన సునకు నిశ్చయము కలిగికలుగుటలో రాజు పురోహితుల తోను ఋత్విజులతోను యోజించెను. ఇది మూడవ మెట్టు. ఋత్విజుల వాక్యములవల్ల యాగవిధాన మేర్పడి నది. ఇది నాల్గవమెట్టు. ప్రయోజనసాధనము సన్నిహిత మైనది. దీనిని వర్ణించువాక్యములలో నన్నయకవి సర్వ యాగమును కంటికిగట్టిన ట్లగపఱచెను.

“ఇట్లు కృతనిశ్చయందే జనమేజయుండు కాగిరాజపుత్రియై వపుష్టయును మహాదేవి ధర్మపత్నిగా సర్వయాగదీక్షితుండై శాస్త్ర పదిష్ట ప్రమాణలక్షణనిపుణ శ్వాచార్యవినిర్మితంబును యజ్ఞోపవీతాశా కేకద్రవ్యసంభారసంభృతంబును బ్రభూత ధనధాన్యసంపూర్ణంబును స్వస్వనియుక్త క్రియారంభసంభ్రమ పరిభ్రమద్రాహ్మణనివహంబును నైః యజ్ఞాయతనంబున నున్న

[ఇచట కవి నన్నయ వేదఘోష ననుకరించు పనిత్రవప్రధానముగ పదబంధములను కూర్చి యుండుట పాశ్చాత్యకూల్యతల్యమై యున్నది.]

ఈవర్ణనమువలన ప్రయోజన ప్రచోదనము మొదలు ప్రయోజననాసన్నతవఱకును గల కథాగమన మొత్తత్వరలో నెఱవేఱినదో స్పష్టము.

పరమ భాగవతోత్తములు పూర్వము మిత్రత్వ శత్రుత్వములవలన పరమేశ్వరునిలో నెట్లు లీనమైపోయి

రో అట్లే వాక్యోపవాక్యములును అనుకూల ప్రతికూల మార్గములఁ గథాగమనమున లీనము గావలెను. మాటల రూపమున కథ నడచిపోవలెను. ఇంతవఱ కీవాక్యోప వాక్యములలో సనుకూలమార్గమే కలదు.

అటు యజ్ఞదీక్షితుఁ డగు రాజునొద్దకు వాస్తు విద్యానిపుణుఁ డగు పౌరాణికుఁడు (వచ్చి) —

క. అనఘా యా యజ్ఞము విధి

సనాథ ఋత్విక్రియోగ సంపూర్ణం బ

య్యును గడచన నేరదు. నడు

మన యుడుగును. భూమిరోత్తమనిమిత్తమునన్.

అనెను. ఈవాక్యమున ప్రయోజనమునకు ప్రాతి కూల్యము గలదు. ఈపౌరాణికుఁడు ప్రయోజన సాధనము నకు రంగప్రాతికూల్యము సూచించెను. ఇది “వాస్తు విద్యానిపుణుడైన” యను విశేషమునల్ల సూహ్యము. ఋత్విక్కు లాతనిమాటలను సరకుగానరైరి. తనుప్రయ త్నములందు సూతనోత్సాహు లైరి. కాఁగాప్రయోజ నము ప్రతికూలమార్గమున నైదనమె ప్పెక్కును. సర్వము లగ్నిలో పడఁజొచ్చినవి. ఇంతవఱకు నన్నయ భూమియం దలి చర్యను వర్ణనలో నిరూపించెను. వివిధేంద్రియగ్రాహ్య మగునటుల సర్వము వర్ణించుటయు వానినిరూపించు టయు ఇపి దృశ్య కావ్యలక్షణములు. ఈగుణము రూపక ములందు వేషభాషలనలనను, నీనులయమర్పులవలనను అభినయమువలనను తేటపడును. భాషామయమగు వర్ణన మున నింద్రియ గ్రాహ్యత్వము (sensuousness) వలన తేటపడును. సభోగితరాశమున నాయుత్తరరంగమున నప్పు డెట్టి విచిత్రములు పూర్వో నన్నయ యిట్లు దెల్పెను:—

క. భరణిసుర మంత్ర హోమ

స్ఫురణను వివళు లయి భూభిజగప్రభు లాం

దొరుఁ బిలుచుచు నధికభయా

తురులై కుండాగ్నులందు దొరిగిరి వెలుచన్.

ఇందు “భరణి.....స్ఫురణను” “కుండాగు బిలుచుచు” అని వర్ణించుటవల్ల శ్రోతల కావాక్యములు వినఁ బడుచుండినట్లే యుండును. ఇది కర్ణగ్రాహ్యత్వము. “వివ శులై” “అధికభయాతురులై” “కుండాగ్నులందు దొర గిరి” అనుమాటలనుబట్టి యాపడుచుండిన పాము లె

ట్లుండినవో నేత్రగ్రాహ్యము చేసికొనవచ్చును. ఇది నేత్ర గ్రాహ్యత్వము. ఈగుణములు పాములను వర్ణించిన యితర పద్యములలోఁ గూడఁ గలవు. ఎట్లనినః—

మ. అతివేగావలచితులై పడి రుద్రాక్షివిహగ్నుల్ సితా
సిత పితౌరుణ వర్ణదేహులు నవాస్పృగ్రక్తనేత్రుల్ మహా
న్నతు లేక త్రిక పంచ సప్త సవ నానామస్తవల్ పుష్ప
ద్ధతనా కేంద్రులు బ్రహ్మగండహతి నార్ద్రవ్యాచలై క్షిప్తలాన్.

“ఆర్తధ్యానులై” అని యన్నది కర్ణగ్రాహ్యము మిగిలిన దంతయును నేత్రగ్రాహ్యము.

క. తడఁబడఁ బడియెడు రమమును

బడికాలెడు రమము గాలి పలుతెఱఁగుల వ్ర
స్సెడు రమమును దిగ్విలయముఁ
గడుకొని మ్రోయించె నుగ కామోత్థమై.

ఇది యంతయు కర్ణగ్రాహ్యము. ఇతను కర్ణనేత్ర గ్రాహ్యత్వము నుదాహరించెదను.

క. తక్షకుఁ డతిభీతుండై

యాక్షణమున నరిగె నురగజాధిప నన్నన్
రక్షింపును రక్షింపును
రక్షింపును యనుచు నప్పుండిరుకడకున్.

ప్రయోజనము కథాగమనత్వదీకరణమార్గమున సాఫల్యముఁ జేసెనున్నది. ఇది అజనమెట్టు. రూపకములు ముఖ్యముగా కర్ణ నేత్రగ్రాహ్యములు. అవి కర్ణనేత్రపే యము లైనచో హృదయము నరికిట్టును. ఈవర్ణనముల దిట్టి గుణము మాత్రమేగాక కార్యగమనముయొక్క త్వరితమును (Rush of action) సూచింపఁబడుచున్నది. నభోంతరాశమున—

మ. అటు గోర్విసర ముఖ్యమాత్ర హతి మాహాత్మ్యంబునన్ వాసవ
చ్యుతుడై ముందర తక్షకుం దురువిహర్షుల్ ధూల వాత్సారయో
ద్ధతి ననూతవివర్ధితాయత బృహద్దావాగ్నివోలెన్ విచే
ష్టితుండై మేఘపథంబునన్ దిగుగుమండెన్ విస్మితుల్ గా నులల్.

ఇది ప్రయోజనసాధనమున నేడవమెట్టు. ఇంత లో నాస్తీకుడు సర్పయాగరంగమును బ్రవేశించును. ఈతనియుద్దేశము ప్రయోజనమునకు ప్రతికూలము. సర్పయాగము నాపి తన బంధుజనంబు లగు నురగుల రక్షింప సీతనియాశయము. ఇతఁడు మంచితొక్కుడు. ఆరంగమందున్న యందఱ యనుగ్రహమువలనఁ గాని తనయభీష్టము నెఱవేఱనేరదని యెఱుంగును. ప్రతికూల

వాక్యము లాడినచో వారి ప్రయత్నము దృఢపడును. తనకార్యమును భగ్నుమగును. వారిప్రయత్నము నిరోధిం పఁబడుటయే తనప్రయత్నము నెఱవేఱుట. పౌరాణికుని ప్రతికూలవాక్యములనలన కథాగమనము త్వరపడినది. ఆస్తీకుఁ వాక్యములు ప్రతికూలము లైనచో కథాగమ నము (ఆనఁగా తీసికుండు చావకుండు యాగ మాపఁ బడుట) త్వరపడిదు. కనుక నాస్తీకుని వాక్యములు సాను కూలములై రంగమునందలి యెల్ల పాత్రల యాభిముఖ్య మును సమకూర్చుకొనవలయును. కనుక కవినన్నయ పౌరాణికునివాక్యములవల్ల రంగప్రాతికూల్యసూచక మగు కార్యసాధనవిధానమును చూపినట్లే ఆస్తీకుని స్తుతివా క్యములవల్ల రంగానుకూల్యసూచక మగు సాధనవిధాన మును చూపెను. ఆస్తీకుడు “జనమేజయు నాతినియజ్ఞ మహిమను, ఋత్విజాలను, సదస్యులను నగ్నిభట్టారకు ననురూపనచనంబులఁ బ్రస్తుతించెను.” ఈస్తుతివాక్యముల వల్ల నాతనికి రంగానుకూల్యము పూర్తిగా సమకూఱి కథాప్రయోజనము తుదమెట్టునకు చేరిన ట్టిఘటమున నున్న వాక్యోపవాక్యములవలన స్పష్టము.

జనః— (ఆస్తీకుం జూచి) మనీంద్రా ! నీ కెద్ది యిష్టంబు? దానిని యిత్తు నడుగుము.

ఆస్తీః—ఉ. మానిత స్యోవాక్య యభిచుస్యకులోద్భిక్! శాంతమన్యః సం తానుడవై దయాభినిరతస్థితి నీవు మహిమ బంధు సం తానమనోజ్వరం బుహతంబుగ నాకుఁ బ్రియంబుగా నుహో ర్వినుత! సర్పయాగ ముడిపింపుము కావుము సర్పసంహతిన్.

సదస్యులు:—.....ఇట్టి విశిష్టవిప్రము ఖ్యునకు మహాతపోధనునకుం దగు పాత్రున కెద్ది యిచ్చినన్ ఘనమగు నక్షయంబు నగు గావున నీద్విజవాధుకోర్కెఁబెం పునవృథసేయఁగాఁ దగదు భూకలయేశ్వర యిమ్ము సమ్మితోన్ తదనంతర ముదంకునిప్రచోదనమున “సర్వజనా నుమతంబుగా” సర్పయాగ మారంభించిన జనమేజయుఁడు ఆస్తీకుని “ప్రార్థనంజేసి” “సర్వ జనానుమతంబుగా” దాని నుడిగించెను. ప్రయోజనము కడతేరెను. కథాగమ నము పూర్తియాయెను. భువినుండి యాస్తీకుడు “ఓహో తక్షక ! క్రమ్మఱుము” అని “యత్యుగ్రానలపాతోన్ముఖుఁ డైన” యాతిక్షకుని గ్రమ్మఱించెను.

భావరాజు వేంకటసుబ్బారావు గారు వి. ఏ.

అలలుమీద : అలు పెరిగి • యలమి నన్ను మించిముంద

దీలకొన నిరి నిలువలేక • దీలకి యెలుగు టులివు లిదుము
పుట్టువుతో బుట్టెనో? నే • బుట్టుక పూర్వమే పుట్టెనో?
పుట్టుదొట్టి యేతటి నీ • గట్టినా కిగట్లు పుట్టి
నట్టాడుచు మట్టాడెనో? • గట్టిగ నే నెఱుంగ—నొట్టు!
కన్నతల్లి దొలత నెఱుంగ • గన్నవేళ నావె 'అన్న'
'నాన్న' యనుచు నేర్వవేళ • వెన్నెల దినిపించువేళ
బోరువట్టి యేప్పువేళ • బూచివాని టిలుదువేళ
దప్పటాడుగు లిడెగువేళ • దారంగము జఱుచువేళ
గనుమూలెల జెవికూలెల • మనుబుగ్గల సొట్ట లుబుక
గిలిగింతల వెకిరింల • గిలికె నవ్వెడి వేళను
గలవని నానమ్మకంబు • తలపు టలల మొదలికేళలు.
అచ్చపు బటికంపుగిన్నె • వెచ్చనైన పాల నూద
బుచ్చెడు చిట్టూర్పుగాలి • బుట్టి చిటితరగిలవలె
నద్దుముక్తియ • బ్రతిఫలించు నిద్దుపు నడబావిమీద
చిల్లగాడ్డు విద్దెపాడ • బేడన స్రాకాడ బాడము
చిలుతతెఱల సరి తాగుచు • జిన్ని పాపపులపు లుండె.
అటుమీదట ననువేసవి • బట్టుచు చినుకు లాకటాకటిగ
దటుకులేటుకు రాలి మించి • ధాగట్టి జల్లు లేరి
కడగం ధూకడి నులగ • వాన గురియు కొలగి నేచు
కొలకులలో నిలువనీట • గుల్లల జాలైన నీట
బుడబుడమని బుగ్గ లెగసి • వడివడిగా నలల నీవ
నొత్తిడివే మొల్తములై • యొకటి నొకటి మించి యాగి
దరిజేరెడి దుడుకుగుట్ట • కెరటంబుల బురుడించుచు
బాసపాడి గల్గునిం • బైదలి చెఱువంకడవ
గన్నము నమరించి కృష్ణ • గానముతో గిఱుగిఱు
మజ్జిగ జిలుకగ గాజుల • గజ్జెల భజనమున గలిసి
గిఱుగిఱు తాళ మేసి • గంతులుచిందులు ద్రొక్కచు
దమలోపలి నవనీతము • దమ్మికంటి కిర్పించెడి
చల్లతరంగముల గొల్లు • గొల్లగొనుచు నుల్లసిల్లె
కేళిగానలోల పపల • బాలభావ భంగపాళి
తారుణ్యోదయరాగము • మీఱగఁ బ్రభాత స్ని
గ్ధగంధవహ చలితోత్పలికలు హంసధ్వనిగతుల
జక్రవాక వల్లభానుసార చతుర చాటూర్తుల

స్వకంకిణ వివిధముల విశ్రాంతిముఖాన్ని రీతి గాని
నతమెఱసి నీరుల జల్లెలు • నాట్యప్రహరాలిగన
సదబ్ధాక రాకసులం • జారువినోదామృతమున
దోగుచు నూగుచు వీగుచు • నూగుచు నొక కొన్నిసార్లు
కొక్కారున నెమ్మది విశ్రాంతి కల జిక్కులనుబులు
మూఁగ, నోరుగాలి సాగి • పుడమి దుమ్ము తేఱి పెట్టి
యూపుల దల దిమ్మగొలుస • నుప్పర మంతయు మెఱపులు
చిచ్చిడి కడు జలిపించు • కెప్పులు గాడి చిల్లులవడ
మిన్ను మన్ను బద్దలుగా • మిక్కుటమగు నుఱుములు పెళ
పెళ మ్రోయుగ నోడ • వెంక ముందు గుడియెడమల
జుట్టుముట్టి విసరివిరి • కొట్టి కురిసి కండపార
గొండ చిల్లిపడటలు • కుమ్మరించి దిమ్మరింప
మిట్ట పల్ల మేకంబై • గట్టు చేచు గానరాక
జాడమట్ట పఱుచుట్టు • సాగి కలగ లేకంబై
పొల్లెత్తుచు వెల్లెపెరియ • భూమియెల్ల జలమునై
పంకిల మగు నొత్తనియ • కటురయమున మ్రోత లిడుచు
వాగుల దడి యేళ్ల నుట్టి • నాహినులం దుమిక బొట్టి
రింతలతో నొడ్ల నొఱసి • రివ్వన బా రెనువేళను
జల గమనోద్భావములై • కిలావిమమతముల నభి
వృద్ధి కెంది నుల్లె బెఱిగి • పృథ్విప్రతిహతి వి
స్తీర్ణములై తిరికవణవిఘ్నాన్వితంబు నోయ్యా
ఘాతోద్ధాతంబులై • స్రోతగ్రవాతములు
సమీకాక్షభితంబులు • సరిత్యంక మోతాలము
లైన యూర్మికలు వల • నుములై మాలాజాలములై
విన్నానపు వేణికలై • విప్పారిన వీవనలై
వేల్పుతేని సింగిణులై • వెడదనడక నడకలు నై
చాపతాతి తాపలున్ విశాలలోలనోలలునై
వీతిపోతజాళములై • వివల్ల తుంగములై
కుంజరసంఘాతములై • కొటగోడలై యేచిన
యలగుట్టల దలదన్నెడి • యాలోవన లుప్పట్టి
విచ్చలవిడఁ బెమ్మ వెరిగి • కెకలసంకులములై యా
నందము కుందును దోడ్తో • నొందించుచు రాక్షిల్లం
జీకాకులితాకు గాకు • చేసి కలఁచె గొంతవట్టు
రసాశయాగ్రసుఖ ప్రాబుధమానకర్కంబున

* ఈపత్రిక మూల్రానియమప్రధానము. తురగవల్లన రగడవలెను, కందము కుఱుచుచరణముల జంటవలెను, ఇరువదిసార్లు మాత్రం
ను. గణబద్ధము గామి విషమగతులు దోచును. అతేసిమాత్రలకు లయనియతి గలదు.

భువనవ్యాపారేశం • బోతనర్తకుం జొకరుడు.
జీవనయోత్సాహం • జెటి సమముగఁ దమ రిద్దలు
భాగములను భోగింపఁగ • బాసఁజేసి చేపట్టిన
మానిసిమణి చేదో డసఁమయమునఁ జే జాటిపోవఁ
దనపాలిటి భాగ్యదేవత • తొలగి విడనాడి చనఁగ
మార్గప్రద్యోతక సుమఁమారాఁ యడంగ వలా
హకమాలాసంఘన్న విహాయనపథ మంధసంత
మనవృత్తిమై నిమిలనన • మవిలోకన మగు రోదఁ
కుహరంబున రుంఝానిల • కోపోద్రేకము రంత్రా
సాహమై కూలద్రోయ • నాకాశప్రాకారము
బీటలు వాతినఁ దత్త • ద్వివరదృష్టనాకలాకి
కాంతు లనన్ తుణుప్రభా • గతులు వక్రదీప్తోద్ధతి
దృష్టిభంగ మొందింపఁగ • దీప్తమేఘనిర్ఘోషము
కొండ విఠిగి పడునట్టులు • కొండలపెట్టలఁ బెటపెట
పిడుగులు ఘుంఝర రాలఁగ • ద్విపహస్తాపస్థాల
ధారాసాతము ముంపఁగ • బారావాహము మధ్యను
జెట్టిదపుఁ దుపానువాతఁ • బట్టువడ్డ రోడఁ భిన్న
భిన్నములై పగులఁ గాను • మున్నీటను బడి సర్వము
గోలుపోయి యొంటిఁ జిక్కుకొన్న సార్థవాహుఁ బట్టి
మ్రొంగ నెంచె నన వేలా • భంగకాండములు మహాహి
కోటుల బాగులతీరున • ఘోషింనునుఁ దాలొన్నత
దీర్ఘ ఘోరకాయంబు • దివికెత్తుచు నుట్టరాతల
విశంకిటస్ఫుటాచ్చటల • విప్లవ శోషేగంబునఁ
బైఁబడఁగా; హస్తాక్షఃస్వామ్రాః క్రూరస్త్వ
యూధంబులవలె గర్జనఁహంకృతులను బొబ్బరించి
సతావాల విఠేపణ • నటనంబుల నాపవృత్తవ
దన గహ్వరదీప్తముల • మన మురియఁగఁ జేసి యొక్క
వ్రేటున లంఘించి వానిఁబీకెక్కిఁగ; మైనాకి
ప్రముఖకామచారిశైలఁపతులు కడలి పచ్చనిమై
దాసముపై బహుభేలన • తత్పరతం బరిసగదఁ
పరశరీరిధిద్రముఁ గాఁపాడుచింత సుంతలేక
మట్టాడ దొడంగె ననన్ • మహాల్లోలసంఘంబులు
మింటి నొఱయు పొడవుల దిశఁలంటు పక్షువితతుల

హటకరేఖలు దీపింపఁగ • కావు ల్కార్పి భ్రమించుమఁ
బరస్పరివిఘట్టన ప్రభవ కోలాహలములతో
గిట్టునఁ బడఁగొట్టి వాని • న్నట్టు ద్రోక్కి పరుగు లిడఁగ;
వికృతాకృతు లట్టహాస • వికటధ్యానములు సకల
శీవి కుణపశకలమన • శీలంబులు భీభత్స భ
యానకరంగములు గర్హ్యఃకాయానంబులు నగు ప్రాచ్యుని
కిల్లాల పికాచానికంబులు పడించి కోవ
మావసాంప! 'విశ్రుతి'త్వాక' ని మాంతము నా
గౌరవహీనలకుఁ గడిగి • మేమిటి దాయవలదు
దండనార్తుల రగుదు నని • తర్జనముల బిట్టలుచుదు
ప్రమత్తతం జొచ్చు నల్పుఁ • బజిచి పట్టుమప్పివర్ణ
వేషులు; బాటలఘోషిషులు నగు పుణ్యజనుల
పహారాపాఞాల పోలిక • భయదహాసగుతులై భ
ర్జించి మహాస్తోత్ర పాఠశాలలములఁ గట్టి యీడ్చి
వాడవాడ లెల్లఁ ద్రిప్పి • బలాత్కార కరింబుగ
బటబట బయటికిఁ ద్రోయు స్వభావముల లహరులు ప
ద్మాజిజు నటు పలుధంకుల • బాధపఱచి జీవచ్ఛర
కల్పఁ జేయ బ్రతుకు చావుగాని దుస్థితిం దలంచి
పరమార్థ ధ్యానభిన్న • శంఖంబుల యాన వీడి
యున్నెన కాంతింపఁ జేసి • యొడ్డుఁ జేర్చి క్షింపఁగ
వేడుకోలు నలుపు నదరు • జేహరి చందంబున సం
కల్ప వికల్పహాహాహాల్పధి వితర్కభావ
నాపరంపరావిలోల • నటద్రుట దుదగ్రభింగ
సరసుల సంసారాల్లావ • సంఘూర్ణితచేతస్కుండఁ
బరమేశా! యింకఁజాలఁదు • బాముల బడఁజాలఁ దండ్రీ!
యోగనాప్రపంచవిముఖ • నుద్ధిత సంకల్ప నిర్వి
కల్ప శత్రుమట్టుజేతఁ • గణిత్రయశుద్ధ బుద్ధుఁ
దృష్టాపరివర్జితు సంకల్పపు నింద్రియాధిరోహ
ద్వంద్వచంచలు సస్యస్త సమ వేహ తంత్రాఘ
షులూతుని గూటఘుని • నానంద తటస్థ శాంతి
పీతాఘాతను త్వత్ప్రీతిపాత్రుఁ జేసి నాకు
నీతో ననుసంధానము • నేర్పు మిదె నమశ్మతంబు.

అ మృ తాం జ న ము

న క ల వి ధ నొ ప్పు ల కు నం జీ వి వం టి ది

చక్కని ఉబ్బితో నహా సీసా 1-కి 10 అణాలు మాత్రమే.

మన శ్రీరములకు గల సంబంధము

పారసంది జగన్నాథస్వామి గారు., పి.వి. ఎల్. టి.

జ్ఞానసామాన్యమునకు శరీర మనుభవసిద్ధ మైనటుల మనస్సు కాకున్నను ఇట్టివస్తువులు రెండు గల వను ప్రతీతిమాత్రము గలదు. ఈనమ్మకము పండిత పామరులలో నెవరికి గల దను ప్రశ్నకు దగిన ప్రత్యుత్తర మిచ్చుట సులభము గాదు. అండఱకు గల యీ ప్రత్యయ మును స్వీకరించి అట్టివస్తువులకు గల సంబంధ మెట్టిదని విచారించఁ బ్రయత్నించెదను. విషయముయొక్క ముఖ్య తను గుఱించి వేరుగ జెప్పనక్కఱ లేదు. శరీరశాస్త్ర మందును మనశ్శాస్త్రమందును ఈ విషయమును చర్చిం పడి తీరదు. అందుచేత నివిషయవిచారములో శారీరక మనశ్శాస్త్రముల మూలసూత్ర మర్యాదలతోనైనను పరిచయ మావశ్యకము. అయినను వాటి యనువాద మెంత తక్కువయగునో యట్లే విషయవివరములను చక్కఁ జెట్ట నిశ్చయించి యీ వ్యాసమును ప్రారంభించితిని.

మొదట సరెండొకటిగల సన్నిహిత సంబంధ మెట్టిదో తెలుసుకొనుటకు కొన్ని యుదాహరణములను అంశములను - వివరించి తరువాత సంబంధసూత్ర చర్చను ప్రారంభించెదను. వాటి నన్నింటిని సూక్ష్మించి నచో - శరీరమునకు మనస్సు మనస్సునకు శరీరము సహ కారులై యున్నటుల స్పష్ట మగును. అందులో శరీర మునకు మనస్సుయొక్క సహకారత్వముకంటె మనస్సు నకు శరీరముయొక్క యవసర మధికి మేమో యని తోచుచుమానదు. కొన్ని శరీరవృత్తులు మనోపేక్ష లేకయే జరు గుచున్నవి. ఉపిరితీయుట-గుండెకాయ కొట్టుకొనుట-నడచుట-మొదలైన స్థిరీకృతములైన యలవాటులు మనశ్శక్తియైన యిచ్ఛాప్రేరణ మక్కఱలేకుండగనే జరుగుచుం డును. కాని శరీరసంబంధమైన యింద్రియసాధనత్వము లేనిదే ఏవిధమైన మనోవృత్తియును జరుగనేరదు. ప్రతి మనోవృత్తికిని ఇట్టి యింద్రియవృత్తియొక్క యాపేక్ష యావశ్యకము గాకున్నను, ఇంద్రియాగతసంస్కారముల

యాపేక్ష యైనను ఆవశ్యకము. ఈ యీ షష్ట్యంత్యాస ములను పాఠింపక పరస్పరసహకారత్వమును అంగీకరిం పవచ్చును. అందుచే లోకవ్యవహారము ప్రపంచజ్ఞానము శరీరముద్వారానే లభించుచున్ననని చెప్పగలము. భావము లన్నియు శరీరవ్యంజనమును గలిగియే యున్నవి. సంతోషమునకు చిరునవ్వు - బాధకు ముఠతలుగలవికృతి - ఆశ్చర్యమునకు తేరిచూపు - భయమునకుకంపనము - కోపమునకు చిల్లించుకొనుట - ఇట్టి శరీరవ్యంజనము లాయా భావములకు లింగములై యున్నవి. అందుచేతనే శరీర వ్యంజనముల నరికట్టగలిగినపుడు భావము లణగుచుండుట యును ముఖమునుజూచి మనస్సును పోల్చగలుగుటయును సుభవ మగుచున్నవి. శరీరస్థితినిబట్టి మనభావము లుండు టకూడగలదు. ఆకలిగా నున్నప్పుడు సంతోషముగనుండి లే కుండుట బడలికగానున్నప్పుడు ఓర్చిలేకుండుట ఇందు కుదాహరణములు. ఉదయముననుండు మనోల్లాసము సాయంకాలమున కుండుదు. శరీర మాశ్శక్తియుగ నున్నపు డుండు జ్ఞాపకధారణాశక్తులు అనారోగ్యదశలో నుండవు. అకస్మాత్తుగ భావోద్రేకమైనచో శరీరమందు వికృతి గలుగును.

ఇట్టి సంబంధమునే గాక శోధనపూర్వకసంబంధ మును గూడ శారీరక శాస్త్ర మభివృద్ధి జెందుటచే శాస్త్ర జ్ఞులు కనిపెట్టగలిగినారు. మనస్సుతో సంబంధించినది శరీరమంతయునైనను సాత్వాత్సంబంధముగలది శరీరావ యవమైన మెదడనియు - ఆమెదడు తనసంబంధ మైనను - నాడులద్వారా మనస్సుయొక్క ప్రభావమును ఇతర శరీరాంగములపైఁ బ్రసరింపజేయుననియును శాస్త్రజ్ఞులు నిశ్చయించినారు. అనాడులు శరీరమంతటను సూక్ష్మ రూపముతో (ఒకనాడి $\frac{1}{1500}$ నుండి $\frac{1}{12000}$ అంగుళము) వఱకు దశసరి గలిగియుండి) క్రమ్మియున్నవి గాన మన స్సుతో సంబంధము గలది శరీర మని పలుకునపుడు

మెదడునకే విశేషప్రసక్తి యని బావింపవలెను. ఎట్లన మెదడుపైని గాఢమైన చెబ్బ తగిలినయెడల శాస్త్రతమైన మనోవైకల్యము గలుగును. తదేకదీక్షతో బుద్ధినుపయోగించినయెడల నాడీవస్తుమైన పాస్సేట్ ఒకటి మూత్రము ద్వారా పోవును. అదిగాక మెదడును సూక్ష్మముగఁ బరిశీలించి మెదడులోని కొన్నికొన్ని భాగములకును మనోవృత్తులకుకొన్నిటికిని యత్యంత సంబంధమును (కార్యకారణసంబంధ మని చెప్పవచ్చు. నేమో) నిర్ణయించినారు. వాక్సంబంధమైన దొకభాగము చక్షుస్సంబంధమైన దొకటి. ఇట్లు మెదడును వివరించి యున్నారు. ఆ భాగములలో నేదిచెమనో దాని సాధన త్వము పోవుటచేత నావృత్తి నశించును. అన్నిటియొక్క హీనత గలుగునపుడు మొత్తముపై నన్నివిధములను మన శృక్తియంతయు దగ్గిపోవును. అట్టి మొత్తపుసంబంధము నారోగ్యనతులకును పిచ్చివాండ్రకును గల మెదడుల భేదమందు చూడఁగలము. సాధారణముగ మెదడు 49½ ఔన్సులు (అనగా 129½ తులములు) బరు వుండును; పుట్టు వెట్టివాండ్రకు చాల తక్కువగా నుండును. అట్టి వాని కొకనికి 8½ ఔన్సులు (అనగా 21½ తులములు) బరువుగల మెద డుండెను. మధ్యకాలమున వెట్టియె త్తిన వారిమెదడు వైకల్యముఁ బొందియుండును. మైచూపున కారోగ్యముగలదిగ గనఁబడినను విప్పి పరిశీలించినచో ని వికృతి స్పష్టపడును. మనోవికారముగలవారి మెద డెట్లు చులకనగునో అట్లే బుద్ధివిశేషము గలవారి మెద డెక్కువ బరువుగ నుండును. ఒకప్రజ్ఞాశీలుని మెదడు 64½ ఔన్సులు (అనగా 161½ తులములు) బరు వుండెను!

ఇట్టి సన్నిహితసంబంధులకు గల భేదము మెకింత పరిశీలించుట యవసరము. శరీరము ద్రవ్యమయమై జడమైనది. గనుక దీని వ్యాపారములు యంత్రవత్తులు. మనస్సు అప్రాకృతికమై అజడమైనది గాన దీనివ్యాపార ములయంత్రవత్తులు. ఈ భేదవిశేషములలో యంత్ర వత్తనగా నేమియో కొంచెము విశదపరుపవలెను. యంత్రమెట్లు బహిఃప్రసారితశక్తిచే నియమముగ దిరుగునో అట్లే యేవ్యాపారము బహిఃస్థిత కారణ సామగ్రిచేతనే నిశ్చితమగునో యది యంత్రవత్తుగ సంభవించెనని చెప్ప

దుము. కారణముల జ్ఞానమువలన కార్యమును నిర్ణయింప వీలగును. ఆ బహిఃస్థిత కారణము లున్నచో కార్యము సిద్ధమై తీరును. ఒకకార్యజనక కారణము లా కార్యబహిఃస్థితము లనియును, ఆ కార్యజనకములో కార్య వస్తువునకే ప్రయోజనము లే దనియును, కారణముల సద్భావమున కార్యముపరిమింపని ననియును, కార్య కారణములు సమము లగు ననియును ఈ యంత్ర శాస్త్ర నియమములు. అట్టివి శరీరవ్యాపారములు. కాని మనో వృత్తులగురించి యట్లని చెప్పలేము. బహిఃకారణములు తెలిసినను కార్య మెట్లు కానున్నదో చెప్పలేము. మన స్సునకు లింగమైన యిచ్ఛాశక్తిచేత కార్యస్వభావము మారును. ఎంత బహిఃకారణ సామగ్రి యున్నను ఇచ్చ యెట్లు ప్రవర్తింపజేయునో అట్లు మానసికకార్య మగుటను జూచుచున్నాము. ఆదర్శముల ననుసరించి ప్రవర్తించుట జీవస్వభావము. చైతన్య విశిష్టపద్ధాన్తి వ్యాపారములను సాధింపఁబూనుకొను శాస్త్రములకు యంత్ర వన్నియమములు వర్తింపనేరవు. అందుచే మనోవృత్తులు యంత్రవృత్తులు గానేరవు. మన స్సునకుగల యీస్వతంత్ర స్వభావములను లెక్కించని సూత్రము తప్పు సూత్ర మగును.

సంగతులను జ్ఞప్తినుంచికొని యీరెండింటి సంబంధసూత్రములను విచారింప నుపక్రమింపవచ్చును. దీని గుఱించి యాలోచించిన వారి మతములలో ముఖ్యమైనవి మూడు గలవు. వాటిని సంగ్రహముగ నిరూపించెదను.

మూడింటిలోను మిగుల బలహీనమైన మత మొకటి యున్నది. దీనిప్రకారము శారీరక వ్యాపారములు మాత్రము ఒక కార్యకారణ పరంపర - ఒకశరీరవృత్తి మరియొకదాని కార్యమో కారణమో యగును. ప్రతి శరీరవృత్తికి సంబంధించిన యొక మనోవృత్తి యుండును. ఇట్లు కార్యకారణ పరంపరలో నున్న శరీరవృత్తుల ననుసరించియున్న మనోవృత్తులలో మాత్రము మెకదానితో మఱియొకదాని కేవిధమైన సంబంధమును లేదు. మనోవృత్తు లందుచేత శరీరవృత్తులకు అనగత్యక సంయుక్తములు ఎట్లనః—క క గ చ చ

క గ చ శరీరవృత్తులు. తత్సంయుక్తము లైన

మనోవృత్తులు కి', గ', చ'. క, గ, చ, లకు కారణత్వ సంబంధ మున్నది. క', గ', చ', లలో లేదు.

ఈ మతమందు శరీరవృత్తుల కారణత్వము నుపసాదించు తద్వము గలదు. కాని యిచ్చాది వృత్తులలో స్పష్టమయ్యే మనఃప్రభావమును నిరసించుట యందఱి యనుభవమునకును విరుద్ధము. ఇంతియగాక మనోవృత్తులు శరీరవృత్తుల ననుసరించినవియే యగుటచే, మనోవృత్తులు ప్రవర్తనపద్ధతి శరీరవృత్తుల ప్రవర్తనపద్ధతి వలెనే యంత్రవత్తు కావలసివచ్చును. అందువలన సీవాద మనంగీకార్యము.

మిగిలిన రెండువాదములలో దేనినైన నింతనులభముగ ఖండింపఁజాలము. రెండుమతములకును దగినయవలంబకు లున్నారు. అంతియగాక సీమతములను పూర్తిగ విమర్శించుటకవకాశము లేదు. కాన సీరెండింటి యొక్కముఖ్యోద్దేశములను మాత్రము స్పష్టపరచెదను.

రెండుగీత లెట్లు సమాంతరములో ఒకదాని నొకటి యెప్పటికిని దగులకుండ ననంతముగ ప్రవహించుచుండునో అట్లే శరీరమనో వృత్తులు రెండును సమాంతర ప్రవాహములవలె ప్రవర్తించుచుండును. ఎట్లన క, గ, చ అను శరీరపరాకర యొకటి కి', గ', చ', అను మనోవృత్తి పరంపరయొకటియు నొకదానిలో నొకటి కలియక అనంతముగా ప్రవర్తించుచుండును. శరీరవృత్తులలో కారణత్వ సంబంధ ముండును; అట్లే మనోవృత్తులలోను. కాని శరీరమనోవృత్తులలో నన్యోన్యముగ నెవ్విధమైన సంబంధ ముండదు. ఎట్లన.

‘క—క’ + ‘గ—గ’ + ‘చ—చ’

కారణత్వ భావమును ప్రకటించుటలో క, గ, చ, లకు గాని, కి', గ', చ', లకు గాని ప్రత్యేకముగ జెప్పవలెను; గాని క, క' లకు చెప్పరాదు. శరీరవృత్తి లేని మనోవృత్తిగాని, మనోవృత్తిలేని శరీరవృత్తిగాని యుండును.

ఉప్ర. అందుచే మీఁద నుదాహరించిన మొదటి మతము నకు గల బాధకములు దీనిని బాధింపవు. మనోవృత్తులు ప్రత్యేక పరంపరగ నుడుటచేత వాటి సద్భావమునకు విచ్ఛిత్తి లేదు. శరీరవృత్తి పరంపరకు సాధకమై యంత్రవత్తుపద్ధతి మనోవృత్తి పరంపరకు ప్రవర్తింపదు. ఈ మతమునకు సమాంతరత్వవాద మని పేరిడవచ్చును.

ఇది మూడవవాదము. శరీరమనస్సు లొకదానిని విడిచి రెండవది లేదనియును ఒకదానిపై రెండవదానికి పరస్పరముగఁ బ్రభావముగల దనియు నీవాదాభిప్రాయము. ఇది మనయనుభవమునకు అర్థమగును. ఇంద్రియసన్నికర్షచేతనే ప్రపంచ గోచరత్వము - ఇచ్చాశక్తిచేత శరీరావయవముల ప్రవర్తనము - ఈ వాదమునకు ముఖ్య బీజము లని చెప్పవచ్చును. అనుభవమునకు శరీరము సాధనము; అనుభవకార్యము శరీరావయవముల ప్రవర్తనము. ఈ ప్రవర్తనజ్ఞానము మఱియొక మనోవృత్తి. ఈ వృత్తుల పరంపర లిట్లన్యోన్యముగ మిశ్రితములై యున్నయవి. ఈవాదమున కిన్యోన్య ప్రభావత్వవాద మని పేరుపెట్టెదము. ఈరెండు మతములలో నేదియు సర్వాంగీకారమని నిశ్చయింప వీలున్నట్లు గానరాదు. గొప్ప తత్త్వశాస్త్రజ్ఞులు కొందఱిట్లును, కొందఱిట్లును జోగు జూపుచున్నారు. అనుభవములో నెక్కడనైనను గానరాని విరుద్ధవస్తువుల పరస్పరత్వము శరీరమనస్సులకు మాత్రము గలదని యెట్లుగీ కఠించమనియొకరును, అట్టేననో నొకదాని జోక్యము మఱియొకదానికి లేకుండనుండు రెండుసమాంతరములై ప్రవహించుచుండుట యెట్లులు తటస్థించగలదని యొకరును పరస్పరము ఖండనవాదమును జరుపుచునే యున్నారు. అట్టిస్థితిలోనున్న ఈ విషయమై తుది మాటను జెప్పుటకువీలుకాదు. ఈవాదములు తత్త్వవిచారణ కెట్లుపచరించునో చూపింపవలసియున్నది. గ్రంథ విస్తర భీతిచేత నిపుడు చేయలేకున్నాను.

తా మ ర తై ల ము

రాజా రాణి గుర్తుగల చక్కని డబ్బీ 1-కి అణాలు 6 మాత్రమే

అమృతాంజనము డిపో, 6. తంబు శెట్టివీధి, మద్రాసు. లేక, 109. ప్రేరిరోడ్డు, బొంబాయి.

నవలలు! ప్రబంధములు! నాటకములు! చరిత్రలు!

అ ప రూ ప గ్రంథ ము లు

I నవలలు

మహారి సుబ్బారావుగారివి.

(1) క్రభాతము	0	12	0
(2) కాంచనమాల	0	3	0
(3) మాయ	0	6	0
(4) రిక్తిపురి	0	2	0
(5) రోహిణి	0	2	0
(6) గులే బహు	0	4	0
(7) లలితకుమారి	0	10	0

II ఇతరుల నవలలు

(8) వికోదిని 1 భాగము	0	12	0
(9) ,, 2 భాగము	0	12	0
(10) ప్రేమలత	0	8	0
(11) పరుసనేది	0	8	0
(12) మయసభ	0	10	0
(13) అపూర్వ ప్రభు	0	10	0
(14) చాండసూత్రము	0	10	0
(15) చివ రంగారావు	0	6	0
(16) సహృదయ	0	4	0
(17) మంధవీ కంకణము	1	8	0
(18) శుక్తి మతి	0	12	0
(19) శైవలిని చంద్ర శేఖరము	0	12	0

III ప్రాచీన ప్రబంధములు

(1) పాండరింగ మాహాత్మ్యము	0	12	0
(2) పారిజాతా కహణిణము	0	6	0
(3) బాహునీ మాహాత్మ్యము	0	10	0

(4) సేతుంజిన కథానిము	0	10	0
(5) విజయనందన పిలాసము	0	10	0
(6) వాల్మీక చరిత్రము	0	8	0
(7) రంగినాగ రామాయణము	1	0	0
(8) శ్రీరంగ మాహాత్మ్యము	0	12	0
(9) సారంగధర చరిత్రము	0	8	0
(10) బద్ధిసతులు	0	4	0

IV చరిత్రములు

(1) అద్భుత వాఙ్మయ చరిత్రము	5	0	0
(2) వేమన చరిత్రము	1	8	0
(3) అద్భుత క్షత్రయులు	1	8	0

V వివిధ సిషయములు

(1) గృహ నైష్యము	0	8	0
(2) వ్యవహార చంద్రిక	1	12	0
(3) బొప్పలి యుద్ధము	0	2	0
(4) సుజ్ఞానోదయ నాటకము	0	8	0
(5) వారిణాసి పురము	0	0	6
(6) జహను సాఫ్తికి చరిత్రము	0	8	0
(7) హర్ష చరిత్రము	0	8	0
(8) అరేబియన్ నైట్సు కథలు	1	8	0
(9) ఈసలు సీతకథలు I	0	6	0
(10) ,, రెండవభాగము	0	8	0
(11) రాయల రాజనీతి	0	4	0
(12) నోహ	0	8	0
(13) వేమన్న చిత్రపటము	0	4	0

పై గ్రంథములలో జాలవలయు 50, 60 ప్రతులు మాత్రము నులువయున్నవి. మరిగి ముద్రణము కావు.

పై పుస్తకములు

వలయువారు

కమలశ్రీకుటీరము. మైలాపూరు, మదరాసు.

అనివాయ

వలెను.

గ్రంథముల ప్రకటన

శ్రీ వాల్మీకిరామాయణము లోని

సంగీతానంద రత్నాకరము

సుందర కాండము
(ప్రతిపదాంధ్ర టీకాతాత్పర్య విశేషార్థ సహితము)

(ప్రథమ భాగము)

వెల రూ 5 పోస్టు అ 15

ఇందు, స్వరావళి, గీతములు, వర్ణములు, త్యాగరాజకృతులు, ఇతరుల కృతులు, జ్యావళి, ఘోషమాదిరిగల కృతులును స్వరములతోను తాళ చిహ్నములతోను అమర్చబడి యున్నవి. సంగీత విద్యార్థుల కత్యంతావశ్యకమై యున్నది.

వెల 1-8-0 పోస్టు అ 6

పాండురంగమాహాత్మ్యము

(శేనాలి గామకృష్ణ కవికృతము సహస్రణము)

వెల రూ 2 పోస్టు అ 8

స్వర శాస్త్రము

తారకనామ రామాయణము

సూర్యచంద్ర నాశిలముల దెలుపును

(శేనుగు నచనము, సంగీతకృత్తో గూడినది)

వెల రూ 1-8-0 పోస్టు అ 6

వెల రూ 1-0 0 పోస్టు అ 6

విలాసము:—తె. శ్రీ రంగాచార్యులు,

9, పల్లెయప్పకా వీధి, సావుకాచేట్ట, మద్రాసు.

మీ జాతకము వ్రాయబడును.

1 సంగీతము వరకు ప్రతినెలలో జరుగు విషయములు పూర్తిగా వ్రాయుటకు రూ 2/- పూర్తి భవిష్యము సంగు ముఖ్యవిషయములు పూర్తిగా వ్రాయుటకు రూ 5/- పూర్తి భవిష్యము అన్ని విషయములతో పిఠరముగా వ్రాయుటకు రూ 8/- ఈ ప్రకారము చార్జి చేయబడును. సంగీతము, నెల, వారము, జగదలము లేక జాతకమునకలునుపంపిన చాలును. ఈదిగువవిలాసమునకు వ్రాయవలెను.

బి. ఆర్. శ్రీనివాసయ్య,

388 కృష్ణవిలాస అగ్రహారము మైసూరు

దయచేసి ఈదిగువనున్న యోగ్యతావృత్తికలును చదివిచూడుడు.

(1) ఇదికరలో మైసూరునందు యూనివర్సిటీ ప్రొఫెసరుగా నుండినట్టియు, ప్రస్తుతము లక్ష్మీనగరమున యూనివర్సిటీ ప్రొఫెసరుగా నుండినట్టియు డాక్టరు రాధాకృష్ణమణి ముఖర్జీ, ఎ. ఏ. పి. హెచ్. డిగ్రీలు ఈ ప్రకారము వ్రాయుచున్నారు.

శేను ఫలానివారిని మీకు తెలియపరచునట్లు మీకు వ్రాసినను, మీరు గడచిన సంవత్సరమునకు నెలవారీగా ముఖ్యముగా విషయములను కొంచెమైన వ్యత్యాసములేక వ్రాసియున్నారు. శేను యీదుకు మిక్కిలి ముమ్మలను అభినందించుచున్నాను. సాధారణముగా జరుగబోవు సంగతులును వ్యత్యాసములేక తెలుపునట్టి జ్యోతిష శాస్త్రజ్ఞులు మిక్కిలి అరుదు. మీరు మియొక్క ప్రభువమును చక్కగా వెల్లడిచేసికొనిన మీరు వందలకంటె అధికముగా మీ ప్రభువమును నా ముఖ్యమైనట్టియు, పలుకుబడి కలిగినట్టియు స్నేహితులు కొందరికి తెలియచేయుచున్నాను. శేను ఈసలమునుండి ఎప్పుడు విడిచిపోవునది మీరు అతికచ్చితముగా తెలిపియున్నారు. గడచిన సంవత్సరము ఇంగ్లీషువారికిమాడ నిరణయముగా తెలియును. దైవముమీకు దోడగుగాక!

(2) మీకు వ్రాసినపంపిన జాతకము, అందులో మీరు తెలిపిన భవిష్యత్తుకొరకును మిక్కిలి సరిగానున్నది. శేను యీదుకై ముమ్మలను అభినందించుచున్నాను.

ప్రెస్లికాలేజి ఎమ్. ఎస్. సి కెమిస్ట్రీ ప్రొఫెసరు. 4-9-1911

(చేవ్రాలు) లక్ష్మీనారాయణ

HAKEEM B. MUHAMMAD ABDULLA SAHIB & SONS,

(H. B. M. A & Sons) ESTABLISHED 1890.

హాకీమ్ బి. మహమద్ అబ్దుల్లా సాహిబ్ అండ్ సన్స్,

(హెచ్. బి. ఎం. స. అండ్ సన్స్) - పిలిము 1890.

యూనాని ఔషధములు కాస్తోక్తముగా తయారుజేయుటయందు 30 సంవత్సరములు అనుభవము, గొప్పప్రఖ్యాతి గలవారు. అనేక మంది యూనాని ఔషధకాస్త్రములు, హిస్సాటియు (మనోవశ్యతకాస్త్రము) గ్రంథములు, అంధ భాషయందు ప్రచురించిన వారు. ఒక్కొక్క గ్రంథము 4 లేక 5 సార్లు ప్రకటించబడియున్నది. ఇదియే సదరు గ్రంథములయొక్క గొప్పగుణ్యతని చాచించుచున్నది. అన్ని విధములైన ధాతుగ్రంథము, స్రవేహము, చుగుమేహము, సకలవిధ అంటువ్యాధులు, ఇతరులచే అసాధ్యమని విడిచిన దానిని, మేము పొగుచేయుదుము. క్యాటలాగును ఇనాముగ పంపుదుము.

హిస్సాటిసము అను మనోవశ్యత తత్వము

తన్ను తాను ఎటుంగుటకును, తన మనస్సును వశపఱచుకొనుటకును, మనపూర్వము కష్టమగు పెక్కుమార్గములను ఏర్పరిచుచున్నాము. ఇప్పుడు మన తెనుగు దేశపునాటిని ఆరహస్యములు ఉపయోగపడునట్లు, గొప్పవెలగల ఆయాంగ్లేయ కాస్త్రగ్రంథములను పరిశీలించి వాని సూక్ష్మములను అభివ్యక్తి చేసి తెలియించి యీ గ్రంథమును ములభమగు తెనుగు ప్రైలి బహులుపఱచియున్నాము. శ్రీ పురుష లండను ఈ గ్రంథమునందలి పద్ధతి ప్రకారము రెండు మూడు వారములు అభ్యసించుచు వచ్చినయెడల నైక జెప్పిన మర్మములు మా స్వగతము లగును. ఇందులకయి గుసపులు అక్కరలేదు; గృహస్థాశ్రమమున నిడిచి సన్నాస్థాశ్రమము అవలంబించుకొనలేదు. ప్రతిదినమున కొంచెము సేపు కొన్ని దినములు అభ్యసించుచు వచ్చిన బాలుకు. ఈ గ్రంథమునందలి పద్ధతులచే సాధింపవచ్చును. సకల రోగములను ఒక తుణకములో ఔషధసహాయములేక చేయిపీచుటచేతను, తడవివుచ్చుచేతను, నోటితో చుచుటచేతను, కంఠిచే చూచుటచేతను, నివర్తింప చేయుచున్న; అష్టాంగములను, ఆత్మజ్ఞానమును మిక్కిలి సులభముగా పొందవచ్చును; ఆంగ్లేయులు ఏకాగ్రణముచేతను ఒకపానుకు తగ్గించి తమ పుస్తకములను విక్రొందుటలేక, అట్టి పెక్కుపుస్తకములనుండి మేము నేర్చుకొన్న విషయములే యీ పుస్తకమున వ్రాయబడి యుండినను కొన్ని సాకర్యము లుద్దేశించి దీనికి తక్కువ వెల తర్కాలమున ఏర్పఱచుటచేయున్నది. పుస్తకం 1-కి రూ. 2-0-0, వి. పి. ప్రత్యేకము హబ్బేసియా అను యూనాని దార్శన్యపద్ధతి మాత్రము

ఇది పుట్టుకచే కలిగిన దార్శన్యపద్ధతి తక్కువ తక్కిన యిర్వివిధముల దార్శన్యపద్ధతులను తుదుర్బుటయందు ముఖ్యమైనది. ఆయాసము జ్ఞాపకము లేకుండుట, తలదిమ్మ, అల్లము, మెదటిదుర్బలము, నరముల దౌర్బల్యము, కనుకుంటు, దేహమందలి కాకి, వెట్ట మొదలగు పెక్కు రోగములను తీర్చి రక్షమును వృద్ధిచేయును. నరములను బలపఱచును. దీనిని పుచ్చుకొనుటకు ఆరంభించిన మూడు దినములలోపలనే దీని మేలిగుణము కనుగొనవచ్చును. 40 ముగ్రలుగల డబ్బి 18 రు 2-0-0

అచ్చిరా అను అయస్కాంత అవరంధ్రగర్భము

ఇది వాక్కును దేహమును బలపఱచును. దుర్బలయిన వారికి తెలికాడును పుట్టికొమ్మయినగును. ఎలమరెగ్గి దిమ్మలేని వారికి ప్రియస్నేహితుడు. నవరత్నములవలె ఉపయోగపడును. ఇది అపూర్వమైన నవనీతము. అన్నకోశము, కారిజము, తల, మెదడు, నీరు తీర్చి అను వీరిని బలపఱచి చక్కచేసి యాత్మాశామును కూర్చునట్లు అమృతమైన ఔషధము. ఇది చాలవజ్రం రక్తిమును గలిగించి దానిని వృద్ధిచేయుటయందు మిక్కిలి శ్రేష్ఠమైనది. ఇది నడమలవలన, మెట్టు ఎక్కువలన, మూత్రములను మాటాడుటవలన, కడుగు అయాసము, బవలిక, అలత, కష్టవ్యాధి, మొదలగువానిని తీర్చి వ్యాసకోశమును చక్కగా చేసి బలము కలిగించి దానికి గృహస్థాశ్రమమును గలిగించును. ఇది పాలు, నేయి, మొదలగు వస్తువులకు జీర్ణముచేయుటయందు మిక్కిలి కాచితో జోష 0-కి-0

హల్దీయోషాహి అను రాజామృతహల్దీ

దీరివలన ధాతునష్టము మొదలైన మహాబాధలకు మూలమగు మేహకాక, వెట్టకాక, అస్థికాకయును తీయును. చిక్కినదేహము లలిసి మిగిలిన లాచుచుండును. ఇది రాజావయములైన తలమెదడు, శ్వాసము, కారిజము, నీరతిత్తి, మొదలగువానిని చక్కబఱచి నిలమును కలిగించి మనస్సునకు ఇంపును అనందమును కలిగించును. నీరు తీర్చి నందలి మంట, మూత్రపురుగు, నీరడపు, కాకవలన కలిగిన ధాతునష్టి, గ్రహణి, రక్తముపడుట, మేహతైలుపు, బదుగురోగము మూత్రమునందు రక్తముపడుట మద్యము ననేక వ్యాధులను తుదుర్బును.

24 రూపాయల యెత్తు వెల రూ. 2-0-0

వేగ చికిత్సాబోధిని వీనివెల రు 0-10-0 వి. పి. 0-13-0

సావకనివారణబోధిని ప్రతి 1-కి రు 013-0

యూనాని దార్శన్యపద్ధతి బోధిని

మొదటిభాగము రు 1-5-0, రెండవ భాగము 2-5-0

మూడవభాగము రు 0-13-0, వి. పి. ఖర్చులు ప్రత్యేకము.

హాకీమ్—పి. అబ్దుల్ రహీమ్, బి. ఏ.

12, అప్పమైస్త్రి పీఠి, జి. టి. మద్రాసు.

Manager:—A. ABDUR RAHEEM, B. A.

12, Appu Maistry St. G. T. Madras.

The Hakeem and Vaidyan: A Monthly Journal in English devoted to a Comparative study of the Eastern and Western System of medicine. Indispensable to Allopath as well as Hakeems and Vaidyas. Publication of unique and well tried Prescription is a special feature. Sample Sent free: How to live 100 years sent free.

పెంట్రికలే అందము.

రాలిపోకుండ జాగ్రత్త!

పెంట్రికలు దుస్సవనో ఊడిరాకమునుపే త్వరపడుడు.

ఊడివచ్చుట మొదలు పెట్టినయెడల

పెంట్రికలు పాడైపోవును. అంతవరకు రానియవద్దు.

నేడే

కామినీయా నూనెను

వాడుటకు మొదలుపెట్టుడు

ఇది నిజమే చెయబడినది.

పెంట్రికల కట్ట రోగమున్నను, శిరోమండ్యమున్నను,

యిది నివృత్తి.

పెంట్రికలు చుట్టుటగాని, గరుకుగాని యుండకు.

మీ పెంట్రికలు చుట్టల మొదటి మెట్టదనమునుగల్గి

వచ్చునలెను. మెరియుచుండును.

ఈ గోడననే దీనిని చూపించి చూచుము.

పెంట్రికలు మెట్లు పుట్టిన గునో కనిపెట్టుడు.

కామినీయాలనూనె నిన్ను సర్వోత్కృష్టమౌగజేయును.

మీకు సువాసన ప్రవృత్తి, లేక అత్తరు కావలసినప్పుడు

“టెంట్రిక్ డిల్ డిలెనెరు” కు వ్రాయుడు.

ఇది నిజమే చెయబడినది. అత్యద్భుతమైన గుణముగలది.

$\frac{1}{2}$ బోన్సు బుట్ట 1-కి ధర రూ 2-0-0 1 ప్రము 1-కి రూ 0-12-0 $\frac{1}{2}$ ప్రము 1-కి రూ 0-8-0
కొన్ని నుక్కలు చేతియమాలయందుచున్న మిక్కులి పనులహారమైనవాసన చుట్టప్రక్కలకు వ్యాపించును.

వెల రుద్దె 1-కి ధర ఒకరూపాయి, పి. పి. చార్జీలు ప్రత్యేకము.

అన్నిచోట్లలోను ఈ శ్రుద తెలుపబడిన ప్రకారము విక్రియించబడుచున్నది.

ఇది యందు లమ్మువా రందరివద్దనున్ను, సరకు లమ్మువా రెద్దను గూడ దొరకును. లేకున్న,

సోలు మొబిల్స్—ఆంగ్లో యిండియన్ డ్రగ్స్ అండు కెమికలు కంపెనీ,

నెం. 155, జమ్మామఠీదు, బొంబాయి.

వనంతోదయము

కొణిదన బాల కృష్ణయ్య గారు

పల్లరాజు చెలికాడు వనముల తోడు

మనపాలి భాగ్యంబు మనకల్పకంబు
మనల నొక్కటిగాఁగ మన్నించుధవుడు
చాలకాలమునకుఁ జనుదొందినాడు.

వన్నెవన్నెల చెలువంబులు మించ
సింగారములను గైసేసి యందముగ
లతకూనలార యల్లన సాగివచ్చి
మనవసంతునకు నమస్కార మనరె
స్వామి కందఱు గూడి స్వాగతం బిడరె!

* * *

మొలకనవ్వులు గుల్క మురిపెంబు దొలక
ముద్దుల మల్లికా ! ముందు రావమ్మ.
గమగమతావులు గ్రమ్ముకొనంగ
చలమునేయక రావె జాజి నెలంత !

గరువంబు నూపక కదలిరావమ్మ
హాసంతికా కమ్మవాసనల్ దనర
సోగచూపుల నట్లు చూచెద వేమె!
ఏలామతల్లి ! జా గింకేల నమ్మ ?
పువ్వులదొరసాని పాలతి గలాబి
కెంజాయచెక్కుల గీలుకొనంగ

కోపగింపక రమ్మ కొమ్మల గూడి.
అలకల సవరించి యందంపునడల
చంపకావతి రావె నరగునఁ దలి

పరుగుపరుగున రావె పరువంపు మొల్ల
రావె యోగిరిమల్లె ! రావె గోరింట !
రావె యో మాలతి ! రా కురువింద !

ఆలసింపక మీర లమ్మక చెల్ల
లతకూనలార యల్లన సాగిరార
హారతు లెత్తరే ఆమనిదొరకు !

* * *

మాధవుం దేతేర మదిఁ గోర్క లూర
మదిరాక్షివనలక్ష్మి మానితగిరిని
నెఱిగీటుతోడి వన్నెలు పచరించె
క్రిందలిరుల మావిగున్నలు పాలించె
అవనిజంబులు ముడు రాకుల నూడ్చి
చెలువారఁ గ్రొగ్రొత్త చిగురుల మించె
ఏడాకు లనఁటుల నెసగెఁ గప్పురము

అలలులఁ దిని పికింబులు చెలరెగి

సంచెమస్వంమునఁ బాడుచున్నయవి
బొడి సాయలు జెందు బడలిక ల్వాగు
మలయానిలము వీచె నుందవందముగ
పింతియలంకా విధివంబు కలిమి

బ్రహ్మాండమున కిది పండువు యయ్యె
తోడివా రెల్ల రెంతో కాతుకమున
విలసనంబులు చూపి వేడుకల్ జరుప
సిరిసంపదల మించి సేమాన నుండ

మన మిట్టు లుండంగ షతి పోయెనేమి ?
తిరియైనపుడు మన ధర్మంబు నలుప
కూరకుండిన నదె యురిత్రాదు మనకు
చాటుమాటులఁ జిక్కి సమయాటకంపె

మనఘర్మ మొనరించి షతి చావ మేట
ఇహపరంబుల కపు డెక్కగలాము
దైవంబు చూపిన దారిబోడిచి
అనదల ట్లితరుల నందఁగాఁ దలచి

స్వేచ్ఛ లే కెన్నాళ్లు చిక్కులఁ బడెద
మక్కటా ! యది యెట్టి యన్యాయ మమ్మ
ఆలోచనల కిది యదను గా దమ్మ.
లతకూనలార మెల్లగఁ బైకిసాగి

అలమాధవునకు జోహారు లీరమ్మ.

* * *

కట్టెండతాకునఁ గవలి కొన్నాళ్లు
గాలిదొవ్వమునఁ చూ గాడి కొన్నాళ్లు
వాననెల్లన వసివాడి కొన్నాళ్లు
మంచుకోతలచేత మణిగి కొన్నాళ్లు
తీవచేడియలార ! దిగులాందినాము.

ప్రాణము ల్బిగబట్టి బ్రతికియున్నాము.
అసాట్లు దలచిన నడలు ఒనించు
ననబోడులాల మీ నాథుఁ డల్లదిగో!
వనలక్ష్మితోఁ గూడి వాల్మీకీయమునను
విహరించుచున్నాడు వేడుకతోడ.

లగదలంకారముల్ రమణ ధరించి
కడు ముద్దునడకలఁ గానరారమ్మ.
స్వామియానతి కిరసా వహియించి

శలుష మీధర్మంబు శపథంబుఁ జేసి
 బాగైవెరుల నుపాయన మిచ్చి
 సాటివారలతోన సత్కీర్తి గనుడి.
 నాయకుఁ డరుదేర నాఁ డూరకుండి
 యవల నశ్రుల రాల్చు టది బేలతనము.
 చెప్పినమాటలఁ జెవియొగ్గి వినుడి
 శక్తివంచనలేక సమయంబునందు
 మీస్వధర్మము దీర్ఘ మేలు సేకూఱు.
 శ్రమయెల్ల దీటును సంతస మొదవు
 పేరు ప్రఖ్యాతియుఁ బెంపును గలుగు.
 ఇటులు గాకున్న మీ రెల్లకాలమును
 ఊరుఁ బేరును లేక నురకఁ జచ్చుచును
 పుట్టుచుండెదరమ్మ పురుగులరీతి
 కష్టంబు నాక ని క్కాంబునందు
 తీవకన్నియలార తెంపుర కెడలి
 స్వామి చెప్పినయట్లు చరియింపుర డమృ.
 * * *
 మనఘనం బంతయు మాటువడంగ
 నలజల్లే గుడుచుచు నమముచున్నాము.
 తము దాఁ బొగడికోలు తధ్యంబు కాదు
 ఐనఁ జెప్పకఁ దప్ప దదమ గావునన.
 మన సౌతుమాన్యంబు మన సోయగంబు
 మన వింతవన్నెలు మన సుగంధంబు
 మన గొప్పతనమును మన త్యాగగరిమ
 వసుధలోఁ గలవె యె వ్వారికి నేని ?
 మన యుపకారంబు మఱియు రెవ్వారు ?
 పొందుగా నీశ్వరుఁ బూజింప మనము
 రాజులమతుటముల్ రంజింప మనము
 గొప్పవారల నెదుర్కొనుటకు మనము
 తమకంబు మించ నూతనవధూవరులు
 అలఱినవృత్తుల బంతు లాడంగ మనము
 అతనుతాపంబున నలసట నొందు
 చిగురుఁబోడి కమర్చు నెజ్జకు మనము
 శృంగారవతులకు శయ్యాగృహముల

సరససౌరభముఁ బ్రసాదింప మనము
 ప్రభువులకొలుపులఁ బరిమత్తులందుఁ
 బెండ్లిపందితులందు వేడుకలందు
 పండుగలకును ద ప్పక నుండ మనము
 పొలయల్కుఁ జెంగిన పూఁబోడి విధుని
 గండ్లింపఁ దగు నాయుధములకు మనము
 అందంబులకు వింతయందంబు నొసంగి
 జవరాండ్ర చుద్దుముచ్చటఁ దీగ్న మనము
 సహకారులము నుమ్మి జనుల కెల్లఁకు.
 గతనాటు నైతము రాఁగల వెపుడు
 వలె నన్నపుడు రాము వారికి మనము.
 మనశక్తి నెఱుంగక మసలుచున్నాము
 గాన తత్త్వ మెఱింగి కడు నిష్ఠతోడ
 అలరుదీవియలార ! యంద తొక్కటిగఁ
 దగుధర్మ మొనరింపఁ దరియింపఁ గలరు.

* * *

కమ్మనితావుల కడలేల్ల ముంపఁ
 దతరజచ్చటలు గోదసి నాక్రమింప
 రికరకలబులఁ బొల్పు లాశ్రయములకుఁ
 జూపఱి హృదయముల్ మాఱి వోవంగ
 గనుఁగొన్నవా రెల్లఁ వైదండ లాసంగ
 వనల నాడఁ జేర్చి మర్యాదఁ జూప
 మనకీర్తితకలు మహితెల్లఁ బ్రొక
 విలువమించినయట్టి విభవంబుతోడ
 నైకమత్యముతోడ నందఱు గూడి
 వర వసంతోత్సవ వైభవంబునకు
 సహకార మొనరింప జన్మముల్ ఫలము
 గాంచుఁ గావున మీరు కదలి వేరచ్చి
 లాలగల్ దీపింప లతకూనలార!
 స్వేచ్ఛగా స్వామిని సేవింప రమ్మ.
 తత్ప్రసాదముఁ బొంది ధారుణిలోన
 సుఖజీవనములచే శోభిల్ల రమ్మ
 సకలసంపదల స్వేచ్ఛను గన రమ్మ.

మోహినీతైలము — వెండుకలను పెంచి నిగనిగ లాడించును

శ్రీ పురుషులు వాడుటకు యోగ్యమైనది — 5 తులములు నూనెగల సీసా 1-కి అణాలు 12 మాత్రమే

నెం. 6, తంబు శెట్టివీధి, మద్రాసు.

అమృతాంజనం డిపో,

నెం. 109, ప్రేరిరోడ్డు, పోర్టు, బాంబాయి

ఆంధ్ర గద్య నాటకములు

శ్రీపాద కామేశ్వరరావు గారు

గద్యం కవీనా నికషం వదంతి అని యాభాణకము. ప్రకృతమున నాంధ్రదేశమునఁ బ్రదర్శింపబడు ఆంధ్రనాటకము లన్నియు గద్యపద్యాత్మికములు. వానియందు గీతములు పెక్కులు రచింపబడుచున్నవి. ఇందుకు కారణము నా కొకటి తోచుచున్నది. సంస్కృతనాటకములు గద్యపద్యాత్మికములు. ఆంధ్రమున మొట్టమొదట వ్రాయఁబడిన నాటకములు గద్యమయములే యనుట యందఱకును విదితమే ! పద్యములను నాటకములలోనికిఁ జొన్నినవారు ఆంధ్రనాటకపితామహులును కీర్తిశేషులును నగు ధర్మవరము కృష్ణమాచార్యులు గారు. వారు వానిని రచించుటలోఁ గర్ణాటనాటకములను జూచి తెనుఁగున నాటకము లుండగూడదా అను ప్రశ్నకు సమాధాన మిచ్చుటకై యట్లు వ్రాసి రని తెల్పియున్నారు. ఆ కర్ణాటనాటకముల ననుసరించి అట్లు వ్రాసి రనుట కొంతవఱకు నిజము కానచ్చును. ఇట్టి యలవాటు సంస్కృతనాటకములయందుండుటచే దేశభాషాకవులుగూడ వాని ననుకరించియుందు రనుట సమంజస మని నాకు తోచుచున్నది.

ఉత్తరసర్కారులలో నాటకరచనకు మార్గదర్శకులు ధార్వాడకంపెనీవారు. వీరు క్రీ. శ. 1880 వ సంవత్సరమునుండియును ఉత్తరసర్కారులలోని ప్రతిపట్టణమందును నాటకములనుఁ బ్రదర్శించిరి. ఆ నాటకములనుజూచి మనవారు రచింప మొదలుపెట్టిరని పెద్దలు చెప్పుదురు.

ఇంకొకవిశేషము. ఆంధ్రమునగూడ నాటకముల కీడువచ్చిన యక్షగానప్రబంధము లుండెను. ఇందు గద్యపద్యములే గాక గీతములుగూడ నుండెను. వీనినిజూచియును - హిందీభాషను ధార్వారాజవారు ప్రదర్శించిన నాటకములయందును గీతము లుండుటచేతను గాబోలు కృష్ణమాచార్యులుగారును గీతములనురచియించిరి. గతానుగతికులై కూడ యిటీవలివారు నట్లే చేయుచున్నారు.

నాటకములయందుమాత్రము పద్యము లెక్కుఁ టగా నుండెను. గద్యము చాల తక్కువ. కొందఱు

గీతములను రచింపలేదు. సామూర్ణ గద్యనాటకములు ప్రదర్శింబడుట లేదు.

ఆంధ్రమునందు పద్యములు చదువునప్పుడు సంగీతముండుట యొక యాచారము. సంస్కృతనాటకముల నాడువా రొకటిరెండు సమాజము లుండబోలును - వానియందలి పద్యములను వా రెట్లు చదువుదురో నేను వినలేదు. కాని సంగీతముండియుండు ననియే నానమ్మకము. విజయనగరమున నొక సంస్కృతనాటకసమాజ మిప్పటికి నలువదియేండ్లక్రిందట నుండెడిది. అందు వారు సంగీతముతోడనే పద్యములను చదువుచు కొన్ని పద్యములను లయబద్ధముగఁ జేసి పాటవలె పాడుచుండెడివారు. ఈ దేశమున పురాణములఁ జదువుట చాలకాలమునుండియు ననుశ్రుతముగ వచ్చుచున్నది. వారును గద్యపద్యములను రాగయుక్తములుగఁ జదువుచుండెడివారని మన మూహింపవచ్చును. ఎట్టెననేమి ? ద్రావిడ భాష లన్నిటిలో పద్యము లిట్లే చదువుచున్నారు. సంస్కృతపద్యములు వృత్తములు. కావున గానము సహజముగా వానియందుఁ గలదు. ఆంధ్రమునఁగూడ కొన్నివృత్తములు లయబద్ధములై యున్నను వాని నరుదుగ వాడుదురు. వానినైనను సహజశైలిని నటులు చదువక రాగవరుసతోఁ జదువురు. ఇది మనభాషకు వ్యక్తివిశేష మనఁ జెల్లును.

ఎట్లు రచింపఁబడినను నాటకములయందు నాల్గు కళలును సమ్మేళనముఁ జెందుచున్నవి. అవి-కవిత అభినయము (భావప్రకటన) వాచకము సంగీతము అనునవి. మొదటిది కవులకును తక్కినమూఁడును ప్రదర్శకులకును జెందును. కవితయనునప్పుడు నాటకకళా(Dramatic art) మిళిత మని యెంచనగును. పురాణములు, ప్రబంధములు మొదలగువానియందలి కవితకును నాటకములయందలి కవితకును భేద మే మున్నదనుట యీనాటకకళను బట్టియే. ఈ నాటకకళ, షిల్పము గానము, చిత్రలేఖనము శుంటి (Fine art) కళ. కవితయం దొకజాతి.

నాలుగు కళలు నాటకములయందు చిత్రింపబడుచున్నను నాటకకళయే ప్రధానము. తక్కినవి దానికి సహకారులు. వీని కన్నింటికి ఫల మొక్కటియే—చిత్ర రంజనము! అనగా భావోన్మీలనముచే మనముల నలరింపజేయుట. ఏకకార్యనిర్వాహకులు నల్లరు కూడి నపుడు వారన్మోన్మీలనప్రతికూలురు కాగూడదని యందఱు కును దెలియును. నల్లరును సమర్థులు కావున నందొకరికొకరు విఘటన మొనర్పరాదు. ఇం దెవ్వరును తక్కిన వారిని దిగిద్రొక్కి యంతయుఁ దామే జుట్టుకొనఁ దలంపఁగూడదు. ఇందుమూలమున నితరుల ప్రకర్ష తిరోహిత మగుటయేకాక ఫలముగూడ కూలంకషము కానేరదు. పదిమంది కలిసి బలతి యాడునప్పుడు ఎవరు చేయవలసినపని వారు చేయవలయును. అందఱును ద్రిగిద్రొక్కి యొకరిద్దఱు తామే విజృంభింప నెంచినచో, జయము సేకూరుట యరుదని ప్రతివాదికిని దెలియును. అందఱును సమానముగాఁ బనిచేయుచున్నచో జయము సుకర మగును. అట్లే యీ కళలన్నియు భావోన్మీలన మొనర్పవలయును. ఇం దెద్దియేని లోపించినను, లేక బాగుగ నుండకుండినను, ఫలము సేకూరదు. ఒకవేళి చేకూరినను కూలంకషము గాదు. ఇట్లఁగూడ నొక్కమాట చెప్పవలసియున్నది. పై నుదాహరించిన కళలలోఁ బ్రధానమైన అభినయమును, వాచకమును బాగుగనుండి సంగీతము బాగుగనుండని నటులు పొగడ్డఁ గనుచున్నారు. కాని సంగీతము బాగుగనుండి తక్కిన రెండును బాగుగ నున్నవారు విద్వాంసులచే బొగడ్డఁ గాంచలేదు. ఇది కొంతమేలు. జనసామాన్యము సూక్ష్మవిషయములను గుర్తింపలేనందున వారు సంగీతమునే మెచ్చెదరనుటకు వీలు లేదు. వాచకాభినయములు మేలైనచో వారు సంతోషించి తీరుదురు. ఈ విషయమునుగూర్చి పెక్కుసారులు పత్రికలలో చర్చించియుంటిని. కాన నిట విరమింతును. ఇందలి పర్యవసానమును మాత్రమే ఇట పొందుపఱచెదను. సంగీత మాంధ్రరంగస్థలమునఁ బెచ్చుపెరిగి వాచకమును వ్రక్కలుచేసి అభినయము నడుగంటఁజేయుచున్నది. దీనిని లోపింపజేయుటయే ప్రకృతమున మనకు శ్రేయము. అట్టిప్రపక్షనివారు దానిని సాధ్యమైనంత వఱకునుఁ దగ్గింపవలయును. ఈ విషయమున మనలో నిద్దఱు నాటకకవులు దారిచూపిరి. శ్రీకృష్ణమాచార్యులు గారును శ్రీయుతులు పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహరావు గారును, వారి చివరనాటకములలో గద్యము నెక్కుడుగ

నుకయోగించిరి. వీరిట్టి మార్పు సేయుట అభినయాభివృద్ధి కనియే తోచెడిది. వారి యభిప్రాయము కూడ నదియే కావచ్చును. కాని వీరును పాటలను పద్యములను బొత్తుగ వాడియుండనిచోఁ బ్రకృతమున నత్కృతము మని నాకుఁ దోచుచున్నది.

మొదటఁ బద్యరూపముగ నాటకములను వ్రాసి, రానురాను గద్యమయముచేయుట అదృష్టశ్రుతపూర్వము కాదు. నాగరకతకు నివాసములైన యన్యదేశసారస్వతములను పరిశీలింపుడు. నూలువత్సరములనుండి యూరపుఖండమునను అమెరికాఖండమునను జపానుదేశమందును నాటకములు గద్యరూపముననే వ్రాయుచున్నారు. మనదేశమందుఁగూడ మార్గదర్శియగు బంగాళదేశమున నాటక కవివరులు గద్యమునే వాడుచున్నారు. మనవారట్లేల చేయఁగూడదు?

నేను కొందఱ నాటకసంఘాభ్యర్థుల నడుగఁగా నట్టివి జనులకు రుచింపవని చెప్పిరి. కాని వీరు గద్యనాటకములనుఁ బ్రదర్శింపనిదే యవి రుచింపవని యెట్లాహింపఁజాలిరో తెలియదు. నిజమైనకారణ మొకటి కలదు. గద్యనాటకముల నాడి ప్రేక్షకులను సంతసపెట్టఁగడంగిన వారు అభినయవాచకములందు నిపుణులై యుండవలయును. అనఁగా విద్వాంసులు గావలయును. ఇట్టివారు నాటక సంఘములలో జేరుటలేదు. కావున నవి రుచింపవనుట కొంతవఱకు నిజము. రంగస్థలముల నభివృద్ధి సేయనెంచినయెడల గద్యనాటకములను ప్రదర్శింపవలయును.

ఈ కొత్తమార్గము నవలంబించుట కింక నొక ముఖ్యకారణ మున్నది. ఇప్పటి యాంధ్ర నాటకములలో నాటకకళకుఁ గావలసిన ముఖ్యవిషయములు కొన్ని లేవు. అందు ముఖ్యమైనవి చరిత్రచిత్రణము లేక పాత్రస్వభావోన్మీలనము, నాటకసంవిధానము లేక ఆఖ్యానవస్తు నిర్మాణము. ఈ రెండువిషయములను రచించుటయందు కవి తనచతురత గనఁబఱుపవలయును. ఈ విషయములను ఇప్పటివారు గమనింపక ఏవో కొన్ని గద్యపద్యములను తడకలవలె నల్లి నాటకములను వ్రాయుచున్నారు. అమెరికాయందు నాంగ్లదేశమందును ఈవిషయములకు ప్రాముఖ్యము ఎక్కుడు. ఇట్టి నాటకములు సర్వజన రంజకము లగును. కావున మనభాషయందు కూడ సుట్టివి సేకరించుట మనకు విధి. స్వకపోలకల్పితములై యిట్టి నాటకములు వెలువడుట కష్టము గాన నంతకు మున్ను

ఇతరభాషలలోని యుత్పన్ననాటకములను ఆంధ్రమున భాషాంతరికరించుట ప్రథమకర్తవ్యము. ఇతరదేశముల యందలి నాటకములు మనదేశమువారికి రుచించునో లేదో చూచుటకు ముందు మనదేశమందు ఇతరభాషలలో రచింపఁబడినవానిని మొదటఁ దెనిఁగింపవలయును. ఇందుకై యొకసంఘ మేర్పడి యొకగ్రంథమాలను వెలువడఁజేయుట శ్రేయము. ఇప్పుడు స్థాపింపఁబడిన గ్రంథాలయములందు నవలలను శాస్త్రములను చరిత్రములను ప్రచురించుచున్నారు. కాని నాటకములను ప్రచురించు సంఘము లెచ్చటరు గానరావు. కావున కళాభిలాషు లిట్టి సంఘములను ఏర్పఱచుటకు గూర్చి యిండుక యాలోచింతురు గాక !

ఈ విషయమున నేను కొంతవఱకుఁ గృషిచేసితిని. కావున వంగదేశనాటకములఁగూర్చి యిండుక ముచ్చటించెదను. వంగభాషను నాటకములు పెక్కు లుండుటయే గాక అవి యుత్తమశ్రేణికిఁ జెందిన గ్రంథము లని నిస్సందేహముగా వక్కాణింపఁగలను. మొడుసంవత్సరములనుండి నేను వంగభాష నభ్యసించి యిరువది నాటకములను నలిజాగ్రత్తోఁ జదివితిని. ఇరువదిసంవత్సరములనుండి నేను చదువుచున్న ఆంధ్రనాటకములు వానితో సరిరా వని నాకు తోచినది. అందుచేఁ గొందఱు నాటకాభిమాను లగు నామిత్రుల కా నాటకములను జదివి వినిపింపఁగా వారును నాతో సమాభిప్రాయులై వానిని తెనిఁగింపుమని నన్ను నిర్బంధపెట్టిరి. నాకు భాషాజ్ఞాన మంతగా లేకున్నను మాతృభాష యగుటచే దేశసేవకై నానిలోఁ గొన్నిటిని తెనిఁగించి పలువురయెదుటఁ జదివితిని. బాగుగ లే వనువారు లేరు సరేకదా వానిని ప్రదర్శింపుడనియు, ప్రకటింపుడనియు నడుగని వారు లేరు. ఆంగ్లభాషయందలి నాటకములను జదివిన వారి కవి రుచించు నని కొందఱునఁగా మచ్చుచూత మని యొక నాటకమును ప్రదర్శించితిమి. ఆబాలగోపాల మందఱు బాగుగ నున్నదని కొనియాడిరి. “వంటక త్రియ జ్ఞాన కావలయుఁ గాని తినెడివారికి తద్రుచు లైలియ కున్నా?” అను మాట నిజమయ్యె. ఒకవంగభాష నొకకవి రచించిన యొకనాటక మిట్లుండినచో పలుభాషల పెక్కు రుత్తమకవులు రచించిన ప్రకృష్టనాటకముల నిట్లు తెనిఁగించి ప్రదర్శించిన మన రంగస్థలము లభివృద్ధిఁ జెందవా ?

అట్టి గ్రంథములను మొదట గద్యమున రచించి ప్రేక్షకులను నటులను నాగితకరుషుల ననలంబించునటులు చేయవలయును. అట్లు చేసినచో రసహీనము లగు నాటకములు వన్నెకెక్కవు. నాటకకవులు పొల్లు నాటకములను వ్రాయుట మానుదురు. కొత్తవారు రసవంతము లగు గ్రంథములనే రచించెదరు. గద్యకావ్యములు ప్రబలుటచే వాచకము లభినయము నభివృద్ధి నొందును. రంగస్థలము బాగుపడును. సారస్వతము గణనీయ మగును.

ఒకనాటకమునందలి గుణదోషవిమర్శన మెట్లు సేయవలెనో యిండుక సూచించెదను. నాటకమున ముఖ్య విషయము నాటకకళ. కవనము రెండవది. నాటకకళ ముఖ్యముగఁ బై నుదాహరించిన ఆఖ్యానవస్తునిర్మాణము నను పాత్రస్వభావోన్మేలనముననుఁ గన్పట్టును.

ఆఖ్యానవస్తునిర్మాణమునకు నియమము లివి:— కథాభాగముననై క్యముండవలయును. ప్రతి నాటకమునను బ్రధానవిషయ మొకటి యుండవలయును. తక్కినవిషయము లెల్ల దీనినిఁ బ్రస్ఫుటితము చేయవలయును. ప్రధానవిషయమున కాత్యంతికసంబధము లేని విషయ మేదియు నుండఁగూడదు.

నాటకములో నుదాహరించిన ప్రతివిషయమునకును ఫలము సేకూటవలయును. వానికి రెండు తెఱిగుల యుపయోగ ముండవలయును. ప్రధానవిషయమున కనుకూలముగఁగాని ప్రతికూలముగ గాని యుండవలయును. ఏది యుండినను ఊహనను ప్రధానవిషయము మాత్రము నిరంతరాయముగ సాగువిషయ ముండరాదు.

నాటకమున సరసమగు కవిత యుండవలయు. ఇది భావోన్మేలనము తోడ్పడ నొనర్పవలయును గాన అన్వయమునఁ గాని - పదములందుఁ గాని - అలంకారము లందుఁ గాని జటిలత తోఁపరాదు. నాతికతనము లగు పదములను గూర్చి యర్థము సూక్ష్మముగఁ దోచునట్లు గద్యపద్యములను రచింపవలయును.

నాటకమునందలి ఘటనల ఘాత ప్రతిఘాతములచే కథాభాగము నడుచుచుండవలయునే కాని సరళముగా నడువరాదు. మనజీవనచిత్రము లిటులే సాగుచుండును.

నాటకమునం దంతర్ద్వంద్వము కనిపించవలయును. “కర్తు మకర్తు మన్యథాకర్తుమ్” అనునట్టి సమస్య

యుండవలయును. మానవునియంతరంగమునందు నిట్టి యుద్ధము జరుగవలయును. ఇట్టియుద్ధము జరుగుచుండుటయు నొకవేళ ప్రతికూలించుటయునుగూడ కల్గుటవలననే నాటకమందు రసోత్పత్తి యగును. ఇవి యనన్య సాధారణము లైనచో నిక చెప్పవలయునా?

ప్రతికళయుఁ బ్రకృతి ననుసరించుచుండును. కావున నాటకమున విషయము లన్నియును స్వభావసిద్ధములుగ నుండవలయును. గద్యనాటకములనుగూర్చి యింతగా నేలవ్రాసితివని కొందఱుగవచ్చును. నాటకములలో పద్యము లుంచరాదని నా యభిప్రాయము కాదు. “నిరంకుశాః కవయః” అనుటను నే నెఱుంగుదును. కాని నాటక కళయందు నాకుఁగల యభిరుచియే నన్నిట్లు పురికొల్పినది. ఇప్పుడు మన నాటకములలో ముఖ్యపాత్రలను స్వీకరించువారు సంగీతము అభినయము వాచకమును సమరసముగా మేళగించువారలు మిక్కిలి తక్కువగ నున్నారు. ఏ సమాజమును జూచినను సంగీతమందు ప్రకర్షిత గలవారలే ముఖ్యపాత్రములను స్వీకరించుచున్నారు. వాచకము నభినయమును లెక్కనేయవారలే లేరు. సంగీతమునైనను శ్రావ్యమైన కంఠధ్వనినే చూచుచున్నారు గాని సంగీతపరిచితినిగూడ గణించరు. శాస్త్రపరిచితిలేని వారిసంగీతము వినుట కింపుగానుండునా? శాస్త్రపరిచితియున్నను కంఠధ్వని శ్రావ్యముగా నుండకున్నచో బాగు నుండదుకదా! ఈ రెండును బాగుగ నుండువారు నటవృత్తిలోఁ బ్రవేశించుట లేదు. కావునఁ దగినవారలు సేకూటు నంతదనుక సంగీతముజోలికి పోకుండుటయే శ్రేయము. దీనిని లోపింపఁజేసిన భరతశాస్త్రమున నొక ముఖ్యసాధనమును కోలుపోదుమని యెంచఁగారాదు. తక్కినసాధనములను నిర్దుష్టముగ వెలయు జేయుచోలేలోటు కాన్పింపదు. కవిత సరసముగా నుండి వాచకమును అభినయమును యథాయోగ్యముగ నిర్వర్తితము లైనచో చిత్తములు పల్లవింపకుండునా? సంగీతమే ముఖ్యసాధనమని యెఱుఁగలేని గద్యమును రచింపనేల? నాటకములు నిర్వచనము లైనచో శ్రేయముకదా? ఇట్లుచేయుట అందఱకు సమ్మతమా? పోసి సంగీతముననే రసోత్పాదనమున్న దని యెఱుఁగురా? మన నాటకములందలి గద్యము లెన్నిచోట్ల రసవంతములుగ లేవు? అట్టిభాగములు రంగస్థలములపైఁ బ్రదర్శించినపుడు రసోదయము కాలేదా? ఇట్టిచోటులందు సంగీతము లేనిలోటు కనఁబడి

నదా? మెప్పుడయని సంగీత మను నిర్బంధవిధానము నకు నటులను ప్రేక్షకులను పాత్రులఁజేసి రసాభాసమొనర్చుటకంటెను సంగీతమునే వదలినచో మేలుకాదా?

అట్లయిన సంగీతముతో పద్యమును కూడ బహిష్కరింపవలయు నందురా? అట్లే కానిండు. నా కెట్టి యభ్యంతరమును లేదు. కాననే నేను గద్యనాటకములు కావలయు నని మొఱవెట్టుచుంటిని. సరే ఇందువలన కస్తలస్వాతంత్ర్యము నిరంకుశముకాదు. పద్యముచెప్పక యున్నచోఁ గవిత్వమేడ అని యందురా? నే నిచ్చెడు యుత్తర మిది. కవిత పద్యమునందేకాక గద్యమునఁగూడ కలదు. అంతయకాదు. ఆంధ్రమునందు పద్యకవనము కావలసినంత యున్నది. గద్యరచనము తక్కువ. ప్రస్తుతపు వాఙ్మయమునం దీ శాఖయే పల్లవించుచున్నది. ఇప్పుడీ సంచికలో వ్రాయఁబడిన వ్యాసములన్నియునుఁ బద్యరూపమున వ్రాయవలయు నన్న నెందఱువ్రాయ సాహసింపఁగలరు? అదియునుంగాక గద్యము ప్రబలుటయే దేశోద్ధరణమునకు శుభసూచకము. గద్యము సులభగ్రాహ్యము. పండితపామరులు గద్యమును విని యానందింతురు. గద్యకవీనాం నికషం వదంతి అని యాభాణకము. కావుననే కవి గద్యము వ్రాసినంతనే ప్రశంససియుండు కాఁడు.

వివనుఁ బద్యకవనమునందు సారిస్యము లేదనను. రంగస్థలమునఁ బద్యమును సంగీతముతోఁ జదువుచుండుటచేఁ బద్యమునందలి మాధుర్య తగ్గుచున్నది. రెండింటిని విడుచుట సర్వోత్తమము. అట్లు చేయకున్నచో సంగీతముఁ ద్యజింపుడు. కవితకు ప్రాధాన్య మెక్కుడుకదా! అట్లయినఁ బద్యములను చదువుటెట్లని ప్రశ్నింతురా? గద్యమువలె చదువుడు. ఇది హాస్యాస్పద ముందురా? కొత్త యగుటచేఁ గొలఁదికాల మట్లు భావించురేమో కాని, ఈ యభిప్రాయ మెంతయోకాల ముండదు. సరియైనచోట్లు నాపుటకును, ఒత్తిపట్టుటకును వీలుండును. భావము పూర్ణముగా స్ఫురించును. వాచక మభివృద్ధి జెందును. అభినయము తోడ్పడనే యలవడును. అప్పుడప్పుడు సంగీతజ్ఞానము లేనివా రొకటి రెండు పద్యములను గద్యవలెనే చదివిరి. ప్రేక్షకులు వారిని జూచి సంతసించిరి. గాని గేలిసేయలేదు. ఇట్లొకటిరెండు నాటకసంఘము లాచరించినచో సంగీతము సన్నగిల్లి నాటకకళ నానాట నభివృద్ధి జెందును. మననాటకములను జూచిన కొందఱు పాశ్చాత్యపండితుల యభి

ప్రాయ మిది:—మన నాటకములయందు సంగీతమును పద్యములను వేటు సేయవలయుననియును అట్లు సేయకున్న నాటక యభివృద్ధి నొంద దనియును అంతవఱకు నిపుఁబలగు ప్రదర్శకులు వెలువడరనియు. మంచి ప్రదర్శకులును నాటకములును లేనిచో నాటకసమాజము లేల? ఇంకొకటి. కలకత్తా, బొంబాయి, మొదలగు పట్టణములయందు సంగీతములయందు గొప్పగొప్ప నాటకసమాజము లున్నవి. వానియందు సంగీతము లేదా? అని కొందఁడు అడుగవచ్చును. బొంబాయిసంగీత నాకు తెలియదు. కలకత్తాలోఁ బ్రదర్శించు సంగీతనాటకములలో సంగీతము పాటలయందే కాని పద్యముల యందు వాడరు. హిందీ నాటకములను గొన్నిటిని చదివితిని. ఆడుచుండఁగాను జూచితిని. వానియందును సంగీతము పాటలయందే కాని పద్యమున నుపయోగింపలేదు. ఈపాటలైనను రంగమునకు ముందో లేక అంతముననో కాని నడుమ నెక్కడను కానరాలేదు.

ఘోరీకంఠెనీవారు వచ్చి యడుగడుగునను పాటలను బెట్టి నాటకమునంతను పాటలతోఁ గుప్పించిరి. వారిని

చూచి మనవారును మంచిచెడ్డల నారయక యాదారినే పట్టిరి. ఈ విషయమునందు కృష్ణమాచార్యులవారు ప్రథమనేరస్థులు. ఇటీవలి బాపట్ల కాంతయ్యగారు ద్వితీయులు. కృష్ణమాచార్యులగారికంటెను కాంతయ్యగారి కేడాకు తెచ్చుచిదివిరి. ఈయనకు పాటలే ప్రధానము. వీరు కొంత కాలము హైదరాబాదుదేశమున నుండుటచే నావరుసల బాట్టి తెనుఁగున పాటల రచించి పేరుపడిన నాటకసమాజములవారియొద్ద జీతమునకుండి నటులకు వానినినేర్పి ధనార్జనముచేసి రంగస్థలములనసాధానమునకు మూలకారకులైరి. వీరు గీతములను రచించుటయే గాక మూఁడు నాటకములను వ్రాసిరి. నే నానాటకములను జూచితిని. అందు పాటలుతప్ప వేఱు గణనీయ మగువిషయ మే లేదు. మనవారికన్నె సంచెల్విదెచ్చుకొని రంగస్థలముల యభివృద్ధికై పాటువడుదురుగాక! ఇంకొక్కమాట. నీ వెంత చెప్పినను సంగీతమును వినువఱజాల మనువారు పాటల నడుగుగా వాచుకొనుదు. పద్యము లన్నిటిని సంగీత మునుముచేసి వాచికాభినయములను యాపుమాడకుండు.

క వి మ హి మ

జనమంచి వేంకటరామయ్య గారు

ప్రతిమనుజుఁడు కవియే యగుఁ
బ్రతిమనుజుఁడు కిల్పి యగుచు బ్రతిమనుజుఁడు మా
నిత సుందరతాప్రియుఁ డగుఁ
బ్రతిమనుజుం డీశ్వరునికిఁ బ్రతిబింబమెక.

క. జీవమయుఁడైన యీశ్వరుఁ
డివిశ్వముఁ దనదుకళగ సృజించునటుల్
భావజ్ఞుఁడైన కవియే
జీవకళాశోభితముగఁ జేయుఁ గవనమున్.

మ. కవితాతత్త్వవిశారదుండగుటకై కాశీ నవదీప వా
స వృథాయాసము లేల? పూర్వభవ సంస్కారంబు వాఙ్మీశ్రు
ద విశేషంబును గల్గి, మూఁగయు వసంతశ్రీ సమారంభవే
ళ వసీపాఁడి బికంబు నోలె మధురాలాపంబుఁ గావించెడున్.

న. కవనం బన్నను గాజుకుప్పైఁ గొనితేఁ గానత గంగాజలం
బవునే? పెద్దల కెల్ల దాహశయనంబై యోలూడంగఁ ద
చ్చికమార్ధోపరి ఖేల దంబుధునీ నివృప్తవాహంబులన్
భువిఁ బాఱింపవలెన్ భగీరథలేపఃప్రణ్మంబునన్ గణ్యుండై.

క. కలుగుదురు గాని కవు లిలఁ
గలిగింపం బడ రటండ్లు ఖండంతరవా
గులు ప్రాప్తవక్తతేవిశ్వా
గులు గాకయుఁ బలుకు టిట్లు చోద్యము కాదే!

క. ఏకాగ్రచిత్తుఁ డయి త
త్త్వాకలితవృద్ధయుఁ డయిన మహాకవి ఋషియే
గా కొరుండె? తగులు నాతని
వాకునె యర్థంబు నీడ కస్తుత్రవోలెన్.

క. కవిహృదయమస్సుహృదయం

బువిధంబుఁ బద్మకోశమున కెనయగుఁ గా
ని విశేష మెన్న ఘటనం
భవు పుడిసిలి యట్లు నిండఁ బట్టుం గదలీన్.

కి. కను దెఱచి మూసె నేనియు

ఘనఁ డగు కవి ముజ్జగంబుఁ గట్టివయచు; వా
మనమూర్తిపదత్రయిక
న్నను బలవత్తరము భావనాదృష్టి యహో!

గీ. సర్వభక్షకుఁ డైన శైశ్వానరండు

శుచి యటంచును శ్రుతిని విశ్రుతిని గాంచు
నన్నిటిని నంటు భాస్కరుం డంటువడఁడు
వివిధభావవిధివిహారి కవియు నటులె.

గీ. తత్త్వవేత్తకు నేది సత్యముగఁ దోచు

నదియె సౌందర్యరూపమై యమరుఁ గవికి
జండమార్తాండు తేజఃప్రసారమె కద
నిండుపున్నచు పండువెన్నెలగ మాటు.

కి. పువ్వులపయః జేటివోలెం

దవలెడుఁ దా నెపుడు వాసనాప్రేరేపై
కవిమనసు మధురవస్తుల
భువి సుమహితవృత్తుల కిది పోలుచు గాడే.

గీ. నహసామోదమేదురం బవుచు వివిధ

పాకరీతుల నొప్పుకావ్యము సువర్ణ
పాత్రికలయందుఁ గని మహాభాగ్యశాలి
యమృత మస్తని యిడును మృష్టాన్నవట్లు.

ఉ. ఇంద్రియగోచరం బగుచు నేవిషయంబొ కవీంద్రుడెందమున్

సాంద్రవికారభాజన మొనర్చుచు నస్తమితాస్యభావని
స్తంద్రముఁ జేయు పశ్యెనుక సర్వముఁ దానయి నిండి పొంగి స్వ
చ్ఛందగతిన్ రసాకృతిని బాల్కానఁగా నదె కావ్య మయ్యెడున్.

గీ. విషయమునుబట్టి వృత్తియు వృత్తిబట్టి

విషయమును మాటుచుండుట విదితమె కద
స్ఫటికమణి కెంపుఁ దాల్చు దాసము చెంత
రజ్జువును సర్ప మగు భయభ్రాంతులై.

కి. హృదయముననుండి వెడలిన

యది హృదయమె చెరి ప్రియుల యనురాగమటుల్
గదియించుఁ గవిని జదువరి
నిదియేనుండి కావ్యబంధ మే మనుకొనినో.

అ. శిల్పనిపుణుఁ డైన చిత్రకారుం డెట్లు

నూత్నములను జూపు ఖూలములను

ప్రాధికవియు నట్లై భావంబుఁ బ్రకటించుఁ

బూవుఁ దెచ్చి ముక్కుపొంత నిడఁడు.

గీ. నెదవిఁ గదలింపకుండ నవ్విన యలంతి

నగవు కనుగోయి శ్రేవల నిగిడి మొగము
దమ్మి వికసింపఁజేయు చందమున మెఱసి
ప్రాధికవివాక్కు హృదయంబు నలరఁజేయు.

మ. తెలుఁగున్ సంస్కృత మాంగీలేయ మని ప్రత్యేకంబుగాఁ గొన్నిభా

వలె గా దన్ని యెఱుంగ నేరుతురు ప్రజ్ఞాచక్షులైదత్తులై
యలలం గాలులు మబ్బులుం బలుకఁగా నయ్యర్థ మాహించుచుం
బలుకన్నేరుతు లింపుగాఁ బ్రకృతికిన్ భావ్యప్రణేతల్ కవుల్.

మ. శిల లేద్యున్ విని చెప్పలేదె మనకున్ శ్రీకంఠుఁ డుత్కంఠుడై!

నెలయే తొక్కటి కొండ కవ్వలిదరిం జేయ నిల్లాపంబు న
త్యలఘుప్రజ్ఞాఁడు రామభూషణుఁడు తుయ్యాలించి పాలింపఁడే!
పలుకన్నేరుతు రాంతరప్రకృతిభావజ్ఞుల్ కవుల్ ప్రాధులై.

గీ. ప్రకృతి యనుశాణి యాస్థానరమ్యభూమిఁ

జేరి నేవీతు రెందతో! వారిలోన
నాంతరంగికు లెవ్వారు నరయఁ గారు
యోగమహితుఁడు కవివరుండొకఁడు దక్క.

మ. ప్రకృతింబట్టి పరీక్ష సేయుటయె మావ్యాపార మంచున్ సదా

యొకచేఁ గత్తియు గాజుగొట్ట మొకచే నొప్పింపఁగాఁ బట్టి యం
దొకయంశంబును బెక్కు సంశయములన్ యోజించి లోఁ జూడనే
రక యల్పజ్ఞతఁ గ్రిందుమీఁ దరయు శాస్త్రజ్ఞుల్ కవుల్ వేఱహో!

అ. కత్తికోలే లేదు గాజుగొట్టము లేదు

మాతినెత్తుశోధ నేత లేదు
ఒనరు ప్రేమఁ బ్రకృతియొడిఁ జేరి చను గ్రోలి
మేను మఱచి నిదురె కాని కవికి.

గీ. ప్రకృతి తనుఁబట్టి బాధించు వారి కేనొ

కడుపునకుఁ బెట్టి కన్నీళ్లు దుడుచుఁ గాని
దాచిపెట్టును దన పెన్నిధాన మింక
యోగమహితుండు కవివరేణ్యునకుఁ గాను.

అ. సుకృతి గాఁడె సుకవి ప్రకృతిలో నేకాంత

గోష్ఠి నుండుఁ గానగోనలందఁ
దపసివోలె నెపుడు తత్త్వంబె చింతించు
మధురరసముఁ గ్రోలు మధుప మట్లు

క. అన్నం బేటికి పాన మేటి కస్మరాహారంబు చేకూఱఁగాఁ

గన్నుల్ మోద్యుఁగ బారవశ్యమున నీక న్నిద్ర యం చేల? స
ర్వాన్నత్యంబు ఘటిల్ల భావజగతిన్ బాహ్యప్రపంచం బింకే
లెన్నన్ భేదము యోగికిం గవికిఁ దా నింతేనియున్ లే దహో!

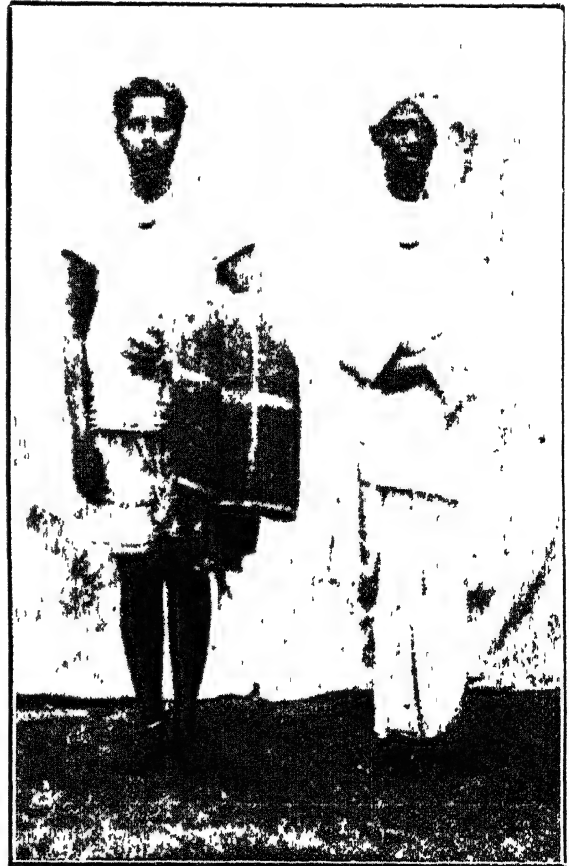
CHERUKUVADA VENKATANARASIMHAM

D

శ్రీయుత, చెఱుకువాడ వేంకటనరసింహము

S GANGOJI RAO, GANAPACHELIAH

శ్రీయుత, ఎస్. గంగోజీరావు శ్రీయుత, గణపా చేలయ్య

DUGGIRALA GOPALAKRISHNIAH

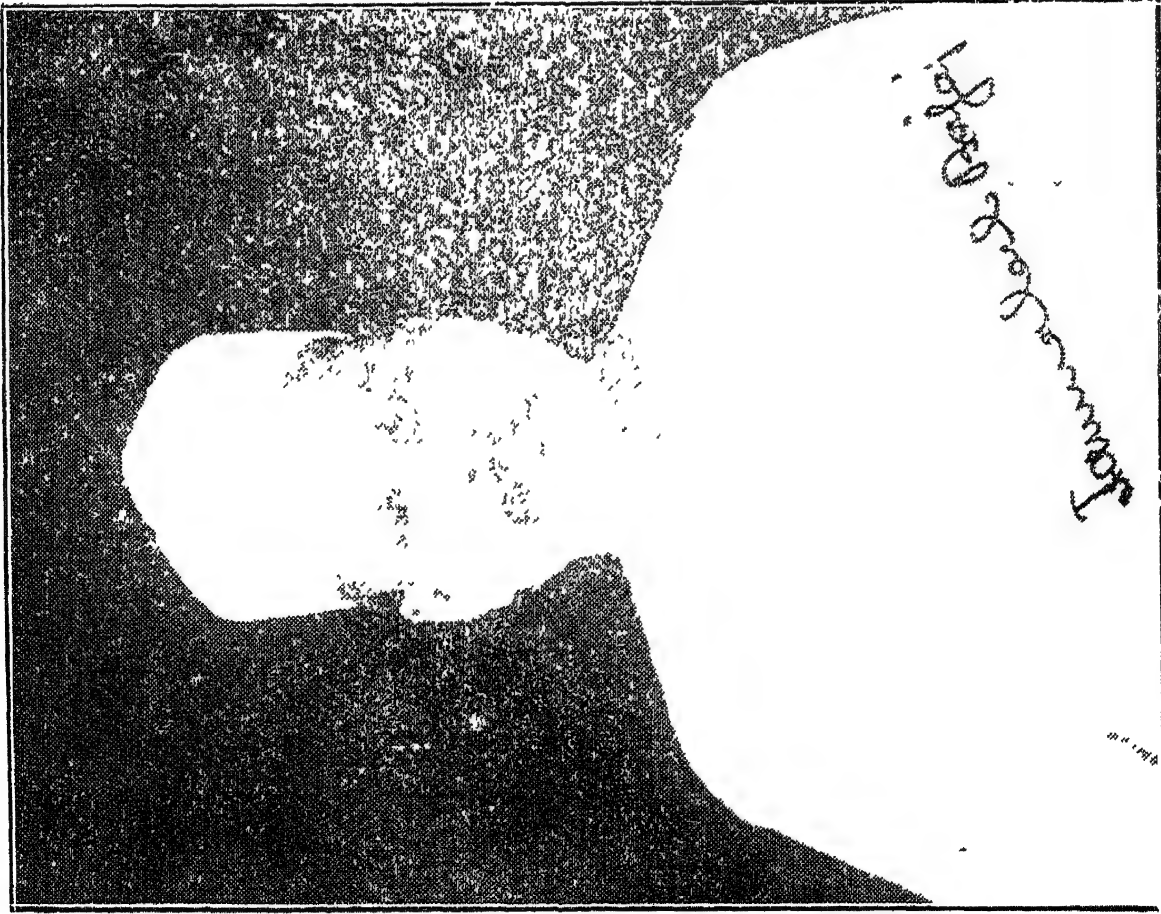
శ్రీయుత, దుగ్గిరాల గోపాలకృష్ణయ్య

UNNAVA LAKSHMINARAYANA

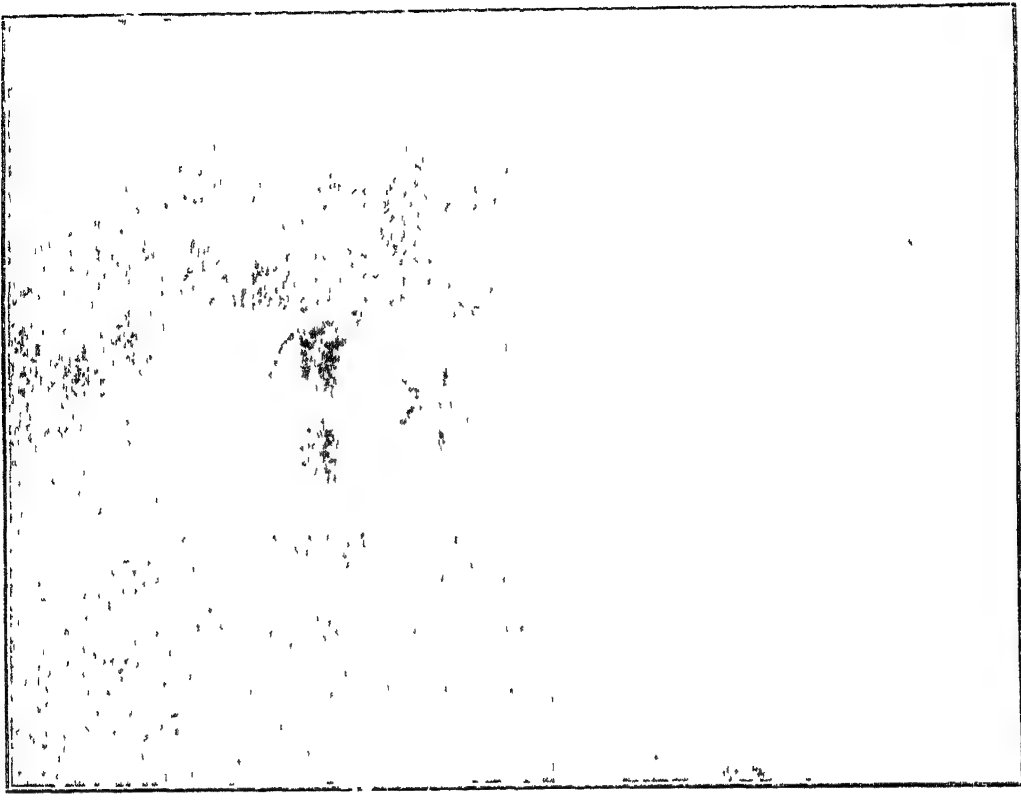
శ్రీయుత, ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణ

SETH JAMNALAL BAJAJ

श्रीयुत, सैट् जमनाल बाज.

SHANKERLAL BARKER

श्रीयुत, शंकरल बाज.

బ డి తో ట లు

దువ్వూరి బాల కృష్ణమూర్తి గారు

నిన్న మొన్నటివఱకు మన పాఠశాలలలో గాలురకు చదువుట, వ్రాయుట, కొంచె మంగణితము- నను నిరూపకశలు మాత్రమే నేర్పుట యాచారమై యుండెను. నేటి ఉపాధ్యాయులు సన్మానించు పద్ధతి యది గాదు. బాలురయెదుటనే ప్రయోగము (Experiment) మొదలగు కార్యములు చేసి- వారలచే జేయించి- అందులసంగతులు గ్రహింపజేయుటచే బాలురకు బోధించుట సులభమగు నని యాపద్ధతినే నేడు ఉపాధ్యాయులు సన్మానించుచు నాచరణలోనికి దెచ్చుచున్నారు. ఇప్పుడు మన బోధనపద్ధతులలో పురోగమనమునకు ముఖ్యహేతువు “కిండరు గార్డెను” పద్ధతి నవలంబించుటయే.

కొంతకాలమునుండి బాలురు ప్రతిదినమును కొంతసేపు తోటలో పనిచేయుట వారివిద్యాభ్యాసమున నొక ప్రధానాంశముగా నెంచబడుచున్నది. బాలురును బాలికలును స్వాభావికముగా నారామకృషియందు మిగుల నాసక్తి గలవారు. ఒక్కొక్కవిద్యార్థికి బడి యావరణమునందొక్కొక్క చిన్న మడి నిచ్చి వాని స్వహస్తములతో నందు విత్తించి యామొక్కలను తన చేతులతోనే పెంచుచుండునట్లేర్పాటు చేసినపక్షమున నవి పువ్వులు పూచినప్పుడును కాయలు కాచినప్పుడును ఆబాలునికి గల్గు నానందమునకును సౌఖ్యమునకును మితిలేక యుండును. ఏదేని యొక్క మహాకార్యమును చేసినప్పుడు పెద్దలెంత సంతోషమును పొందుచున్నారో అంత సంతోషమును తమ చిన్నచేతులతో తాము స్వయముగా పనిచేసి నప్పుడు పిన్నలుగూడ పొందుచున్నారు. చిన్నపాత్రము కొంచెము జలముతో నిండినట్లే స్వల్పలాభముతో నీ యవకుల చిన్నిహృదయములు మిగుల సంతోషపూరితము లగుచున్నవి. విడువక ఇంకను పని చేసినపక్షమున ఇంకను లాభ ముండు నను తలంపు జనించి వారి యల్లములు పల్లవించుట సహజధర్మము. విత్తకపూర్వము ఒకరు చెప్పమాట వినుటవలనను అందువలన గలిగెడు నూహలచేతను మాత్రము వారి మనములు పనిచేయును గాని ప్రత్యక్షముగా నేమియు

గానరాదు. చిన్నచిత్తనమువంటి సామాన్యవస్తువునుండి స్వయంకృషిచేత స్వపయత్నముచేత చక్కని చిన్న మొక్కలను మొలపింపజేయుట- పువ్వులుపూయించుట- కాయలుకాయించుట- వారి కెంతో ఘనకార్యమువలె గన్పించి సంతోష ప్రదముగ నుండును.

ఈవిధముగా నొకమాటు కార్యసిద్ధి యయ్యేనేని మఱింత కృషిచేసి ఫల మధికముగా పొందవలె నని బాలుర హృదయములందు కుతూహలము జనించును. పదిమంది బాలు రీవిధమున పనిచేయుచున్నప్పుడు, పోటీపైని మాటియొకనికన్న తా నెక్కువపని చేసి ఫల మధికముగాఁ బడయవలయు నను నాశ వారి హృదయముల జనించును ఈ కార్యనిర్వహణమందుఁ బాడ సూపిన దీక్షయును కార్యోత్సాహమును వానికి క్రమ క్రమముగ, సహజశీలములై నానాట పెంపొందుచు భావికాలమున నాతని జీవితమున కాదర్శము లగును.

ఆరామకృషి బాలికల మనస్సులను ముఖ్యముగా నాకర్షించుచున్నది. దీనికి కారణములు పెక్కులు గలవు. వివిధవర్ణయుతములై రమణీయము లగు పుష్పజాతులను తిలకించుటచేతను, హాయి నిచ్చు నా పుష్పరాజముల సుగంధపరిమళముల నాఘ్రాణించుటచేతను, కోమల బాలికాహృదయములు పుష్పజాతులదెస మిగుల నాకర్షితములై వానియందు లక్ష్మ్యము నతిశయింపజేయుచుండును. స్త్రీలకు భావపూర్ణలగుటచేత పురుషులకంటె వానియందు ప్రీతి మెండు. బాలికలు విను కథలలో పుష్పములనుగూర్చి విశేషముగాఁ దెలిసికొనుచుండురు. ఒక్కొక్క పుష్ప మొక్కొక్క జీవితాదర్శమునకు సంజ్ఞగా నిరూపిత మగుచున్నది. కొన్నిపుష్పములు ప్రియభావ సూచకములు. కొన్ని ఆనందసూచకములు, మఱికొన్ని వేదనాదులను వేఱొక కొన్ని చాంచల్యమును సూచించు నవి. ఇట్లు శతసహస్ర సంఖ్యలుగల కుసుమములు తత్తదనురూపభావములను వ్యక్తీకరించుచుండును.

బాలుర యాశయములు వేఱు. వారి చిత్తవృత్తి భిన్నము. సూక్ష్మవస్తువునుండి ఘనపదార్థము నుత్పత్తి

చేయుట వారి యుద్దేశము. వారలకు సంపూర్ణ మైన సంకల్పసిద్ధి యారామకృషివలననే లభించుచున్నది. కృషివిషయమునఁ దోడిబాలురకంటె నధిక ఫలసిద్ధిని పొందవలయు నను నిశ్చయముతోను, దీక్షతోను బాలురు కృషిచేయ నారంభింతురు.

బాలికలు కోమలగ్రాత్రులు. సుకుమారులు. మార్దవభూషితలు. బాలురు జీవితకాల మంతయు పోరాటముగాఁ గడవవలసి యుండుటచే బ్రకృతిచే బాలురు కర్మశిదేహులుగా నిర్మింపఁబడినారు. బాలకు లారంభించిన కార్య మేదియైనను తోడివారలను మించి యుండవలయు నను నాశయము గలిగియుండును. కావున నారామకృషి బాలుర భవిష్యత్వవనక్రమమునకు సుపథ మగునీతి యగు నని యంగీకరింపక తప్పదు.

బుద్ధివికాస మంతగా లేని బాలురను మొఱకు లనియు మొద్దులనియు కొందఱు అందురు. నిజమునకు అట్టి బాలురకు జ్ఞానమును బుద్ధికుశలతయుఁ దక్కువగ నుండును. ఆబాలురకు ఆరామకృషి మిగుల లాభకారిగా నుండును ఏలయనఁగా-ఆతడు కుశాగ్రబుద్ధిగలవాడు గాకున్నను నియుక్తకార్యమును స్వయముగఁ జేయు సామర్థ్యముచైనను గలిగి ఁడకపోడు. ఈకాలమున నుండు కువలసినది కేవలమును స్వజ్ఞులగు పండితోత్తములే గాదు. ఓషికతో నెడలువంచి పనిచేయగలవారును ముఖ్యముగ కావలయును. అట్టివారిని తిరిగిచేయుటకు తోటపని చక్కనిసాధనము. నుతొక లాభము. కొన్ని దేశములలో నెడలువంచి పాటుపడెడివారు గతిలేనినీచులనియు, ఏవ్యాపారమునుఁ జేయక పెద్ద లార్జించినది వెచ్చించు సోమరులు ఘనులనియు తలంఁచుచున్నది. ఈమహానుభావులు కలముముట్టిన గుమాస్తా అగు నని కలము ముట్టరు. కత్తిముట్టిన కట్టెలుకొట్టువారగుదురు అని, పార చేపట్టిన కాపువాండ్రగుదు రని, పనిచేసిన మర్యాదకు తక్కువయని పాటుపడుట గౌరవహాని యని తలంచెదరు. ఈదురభిమానము మొదలుట నశింపవలసి యున్నది. నిరర్థకజీవనము చేయు నీ సోమరుల జీవనము కంటె నార్థికజీవనము చేయు కృషీనలుల జీవనమే వేయి రెట్లు ఘనమైనదనియు పరిశ్రమయే గౌరవహేతు వనియు నెల్లవారలు తెలిసికొనవలసియున్నది. ఇందులకు సాధన మొక్కటియే. ఈ దురభిమాన ముకురింపకపూర్వమే బాల్యమునందే- అనఁగా నేర్పినసంగతులు యావజ్జీవము

మఱపునకురాని లేఁబ్రాయమునందే- పరిశ్రమము గౌరవ హేతువని బాలకులమనస్సున దృఢముగా నాటవలయును. బడితోటలలో తొల్లికలు మొదలగు పనిముట్లతో నుత్సాహపూరితులై పనిచేయ మొదలిడిన పక్షమున మహాసర్థదాయక మైన యహంభావము రూపుమాసి పోగలదు. అప్పుడు కృషియెడ గౌరవమే గాని న్యూనత గోచరింపదు. అప్పుడు కార్యనిర్వహణక్రమమును కల్పనాశక్తియును విమర్శనకుతూహలమును బాలురయందు చక్కగా పెంపొందగలవు. తా నేమి చేయఁగలిగినది యను స్వయముగఁ బ్రదర్శించుట కవకాశ ముండును.

బడితోటలలో బాలకులచే బనిచేయించుటలో విద్యాభిమానులకుఁ గల యుద్దేశము ఏఁటేటను తోట మాల్లీలను తిరిగిచేయుటయా? యని కొందఱు అడుగ వచ్చును. అది సరిగాదు. బాలునిపరిశీలనమును పెంపొందజేసి, ముఖ్యాంగము లైన నేత్రహస్తముల నుపయోగించుటయందు బాలురను శిక్షితులనుచేయుటయే వారి యభిప్రాయము. ఈ శిక్షణ మారామకృషిలో విశేషముగాఁ గలుగుచున్నది. అట్టి శిక్షణము లేనప్పుడు బాలుని జ్ఞానాభివృద్ధికి నిజమైనమార్గమే లేదు.

వ్యవసాయశాఖకు విద్యాశాఖ యుపశాఖ యని యు కొండఱు విద్యాధికుల యభిప్రాయము. అచిరకాలముననే వ్యవసాయశిలయందు శిక్షణమును బడయవలసిన యువకులకు నవీనవ్యవసాయపద్ధతులను బోధించి యుల వడునట్లు చేయుటకై వ్యవసాయకళాశాలవారి ప్రయాస మును విశేషముగాఁ దగ్గింపవలసిన భారము ప్రాథమిక పాఠశాలలోపాధ్యాయులం దున్నది. ఏలయనఁగా, విద్యారంభవేళయందే గ్రహణ ధారణ పరిశీలనాది సులక్షణములును స్వబుద్ధిచేత యోజించుట మున్నగునవి బాలకుల కలవడుట మిగుల ముఖ్యము. ఏవృత్తిలో నున్నవారి కైనను ఈ సుగుణము లావశ్యకములే. వ్యవసాయమునందీవి యత్యావశ్యకములు. పరిశీలయందు కృతార్థత వడయుటకును యథార్థమును ఉపయోగకరమునైన జ్ఞానము సంపాదనకును చాల వ్యత్యాసము గలదు. రెండు నెక్కటియే యని తలంచుట పొరబాటు. పొరబాటులో గొప్ప పొరబాటు. తక్కిన వ్యాపారములలో నీ పొరబాటువలనఁ గలిగెడి యనర్థము లెల్లున్నను వ్యవసాయ మందు మాత్రము దీన విషయించకపో దని దృఢముగా చెప్పగలము. ఈదేశములో పాఠశాలలలో తోటలు

ముఖ్యముగా నుండవలె ననుటకు ముఖ్యహేతువు లనేక ములు గలవు. అందు గొన్నిటి నిట వివరించెదము.

ప్రస్తుతము విద్యాధికు లని పేరొందినవారి విజ్ఞానమున రెండు ముఖ్యము లగు లోకము లగమనమున్నవి. పుస్తకములలో నున్నదే జ్ఞాన మని భావించుట. ప్రకృతి శోధనకు ప్రయత్నింపకుండుట.

(1) పరీక్షయందు కృతార్థులయ్యుంట్లు యోగ్యతా పత్రము వడయుటయే విద్యయొక్క పరమావధి అయినది. గనుకనే వృక్షశాస్త్రము మొదలైన ప్రకృతిశాస్త్రములలో నుత్తమపరీక్ష లిచ్చినవారు సముతము తుదకు న్యాయవాదిత్వమునకుఁ బూనుకొని కాలము గడపువా రెందఱో నేడు మన కగపడుచున్నారు. ప్రకృతిశాస్త్ర మొక మూల నున్నది. రెంటికీ గల సంబంధ మేమో వారికి గోచరమే కాదు. కాని చిన్నవాఁడు బడిలో తోటలో పనిచేసినపక్షమున పుస్తకములోని ప్రకృతి సూత్రములకును తమయెరుట ప్రత్యక్షముగ నగపడు వస్తుతీయొక్క గణస్వభావములకును వాని ననుసరించి న్యాయబడిన ప్రకృతిసూత్రములకును గల సంబంధము స్పష్ట మగుచుండును. వృక్షశాస్త్ర రసాయనశాస్త్ర పదార్థవిజ్ఞానశాస్త్రములకును మనచుట్టు నున్న ప్రకృతి కిని సంబంధము కల్గించువా రది బడితోట యని వేతే వక్కాణింప నవసరము లేదు. వస్తుపరిశోధనము చేసి స్వయముగా తెలిసికొనినదే జ్ఞానము గాని గ్రంథములను బట్టివేయుటవలన కలిగినది జ్ఞానము కాదు. బాల్యము నందు పాఠశాలలోని తోటలో పనిచేయుటవలనఁ బ్రకృతియందలి యానందముఁ గొనుట కలవడిన బాలుకు తాము పెద్దవారైనప్పుడు తమ గృహములను ఆరామము లను తమ గ్రామములను నేటివలె శోచనీయస్థితియందు విడిచివేయుదురా ?

మఱియు నీదేశమున మఱియొక యనర్థము గాన నగుచున్నది. బాగుగఁ బనిగలిగిన వర్షముతువనందు తప్ప శేషించిన కాలములలో గ్రామములలోని పిన్నవాండ్లమీ పెద్దలేమి యకారణకలహములను జెంచుకొని, యొండొరులతో తగవులాడి న్యాయస్థానము లెక్కి న్యాయవాదులను పోషించుచు, తాము మురిసిపోవుచున్నారు. “పనిలేనివాండ్రకు నైతాను పని గల్గించు” నని యాంగ్లమున నొక సామ్యము గలదు. చిన్ననాఁడు బడితోటలలో పనిచేయించి యం దిభిరుచి పుట్టించినచో

శాలకులు పెద్దవాండ్లయినప్పుడు గూడ నివరిశ్రమ మును చేసికొనుచుండరా? తగవులు చాలమట్టుకు తగ్గి యుండివా? పాఠశాలలయందలి యారామములు చూచుట కెప్పుగా నుండవలెను. ఇవి యిట్లుండుటచే పాఠశాల లంతచిక్కిగ లేకున్నను వాని కీయారామ ములు సుందరభూషణములవలె మనోజ్ఞత నొసంగును. సాధారణముగా చుట్టును పెరుగువృక్షములను పైరులు మొక్కలు మొదలగువానిని, సాధ్యమగునంతచటకు తోటలో వేయవలెను. అవకాశ మున్నచో ఇతర ప్రదేశము లందలి పైరులు మొదలగునవి కూడ నిచ్చుట పెంచి ప్రదర్శించుచు వచ్చినపక్షమున నాచుట్టుపట్ల ప్రజల ఓచి నస్తుప్రదర్శనశాలవలె క్రొత్తసంగతులను బోధించుచు నుపయోగకరముగ నుండగలదు.

మనరాజధానియందుగల పాతికలక్ష పాఠశాల లలో ప్రతిపాఠశాలకు వ్యవసాయకళను బోధించునిమిత్త మొకకొంతభూమి యుండినచో చాల బాగుగ నుండును. దీనియొక్క ముఖ్యోపయోగ మేమనగా బాలురకు జ్ఞానము గలుగఁజేయుట. వ్యవసాయమును దేశములో చాలమంది నీచవ్యాపారముగా జూచుచుండుట ఈకళ యభివృద్ధి నొందుటకు ప్రబలమైన యవరోధముగా నున్న దని అందఱు నెఱుంగవలయును. ఈ కళ మానవకోటి కెంత యుపయోగకరమో, దీనిలో నెంత సేర్పు దూరదృష్టి శాంతము కావలసియున్నవో విచారించువారు నూటికి కాదు వేయింటి కొకరైనఁ గలరా? తోటలో క్రొత్తగఁ బనిచేయనారంభించిన యుపాధ్యాయుండు మొక్కలను పెంచుట యనునది మొదట తాననుకొనినట్లు సులభముగా దీని యనుభవ మువలన తెలిసికొనుచున్నాడు. అప్పుడు ఈకళయం దను భవముగలవారి సలహా పుచ్చుకొనుట యాతని కావశ్యక మగుచున్నది. అప్పుడు ఒక్క కష్టపడి పనిచేయుటయే గాక భూమిని సేద్యముచేయుటకు మంచి తెలివితేటలును జాగ్రత్తగల దూరదృష్టియును గాఢవిమర్శయును గావల సియున్న నని తెలిసికొగలడు. అందువలన విద్యార్థుల తలి తండ్రులయందు ఉపాధ్యాయునికి సద్భావ ముకలుచును. ఉపాధ్యాయులయందు శిష్యులకు గురుభక్తి గలిగియుం డును. ఉపాధ్యాయులే శ్రద్ధతో తోటలలో పనిచేయు సున్నప్పుడు శిష్యు లందఱును మిగుల హెచ్చరికతో పాటుపడుదురు. అందుచే పాటున కిప్పుడగల నీచభావము

నుండి క్రమముగా విముక్తి గలుగును. మఱియు నీపరిశ్రమ బడివిడిచిపెట్టినవెనుక విద్యార్థులకు భావికాలమున నెంతో యుపయోగకారిగను నుండగలదు. చక్కని యారామమువలన బాలకులకుఁ గలిగెడి గొప్పలాభమే తోటలను బడులలో వేయించుటకు ముఖ్యమైన కారణమని చెప్పవచ్చును. వ్యవసాయకళ ఇచ్చట ఉత్కృష్ట దశయందుండకుండుటకు రెండుహేతువు లగవడుచున్నవి. మొదటిది యీశాఖలో పనిచేయు ననేకులకు పరిశీలన నైపుణ్యము శూన్యము. రెండవది రయితయొక్క యజ్ఞానము. పూర్వాచారపరాయణత్వము. బాల్యమున చక్కని శిక్షలేని కారణముచేత నిప్పు డీశాఖలో పనిచేయువారికి శ్రద్ధగా పరికించి పనిచేయుట యలవడ లేదు. ఇప్పుడైన పాఠశాలలలో నారామములు నెలకొల్పఁబడి బాలురకు విత్తుట నాటుట త్రస్వట మొదలగునవి నేర్పినచో విత్తులు మొక్కలగుటయు, మొక్కలు పెరుగుటయు దినదినము శ్రద్ధతోఁ బరికించుచు వచ్చినయెడల వారికి పరిశోధనయందు తప్పక నైపుణ్య మలవడును. అది భావికాలమున నెంతో యుపయోగకారిగ నుండును.

ఈదేశమున వ్యవసాయము వృద్ధిగావలె నన్నచో, ఈశాఖలోఁ బనిచేయు నుద్యోగస్థులు నిపుడు లైసంత మాత్రమున నంతగా కార్యము లేదు. రయితలలో

కూడ ననురూపమైన వృద్ధి గావలసియున్నది. నేడు గ్రామ పాఠశాలలలో విద్యాభ్యాసము చేయువారిలో నూటికి తొంబదిమందికిపైఁగా వ్యవసాయమువలన శివసముచేయు వారై యున్నారు. ఈవిషయమును ప్రాథమికపాఠశాలల యుపాధ్యాయులును, వారి పనులను తనిఖీచేయు విద్యాశాఖపై గల యధికారులును ఎన్నఁడును మఱవరాదు.

తా మింతకు పూర్వము చూడని యేవస్తువునైనను వినని యేసంగతినైనను ఇప్పటికాలపు రయితలు యోచించి మాటలాడక నిర్లక్ష్యముగా సరిసించి పాఠవేయు స్వభావము గలవారుగ నున్నారు. ఇటుపైతరము వారు వీవలె నూతన భావములయందు అనాదరము గనఁబఱుపరాదు. నూతనాంశములను తెలిసికొనుటయందాసక్తియు పరిశీలనదక్షత్వమును గలవారుగా నుండవలయును. ఈ మహాకార్యము నెఱవేఱుటకు సాధన మొక్కటియే! రసాయనశాస్త్రము మొలగునవి గలుపుటకు ప్రయోగశాలలు ప్రతికళాశాలలో నెలకొల్పుట యావశ్యకమని సర్కారువారు శాసించిన విధముననే సామాన్యపాఠశాలలను పోషించువా రెల్లరును పాఠశాలలో నొక యారామమును గూడ గలిపి యుంచక తీరదని సర్కారువారు శాసించినచో నిమనోరథ మీడేరును. ఏల యనఁగా “ నెల్లరికును విభవ మొసగెదె యారామ వైభవంబు. ”

ప్రబోధము

పెద్దసోమయాజుల వెంకటేశ్వర కర్తగారు

చూచినారలుకదా? నుంతైనదయలేక * హిందూ ప్రజలనెల్ల హింసజేయ;
పొడిచినారలే! పంజాబు ఘోరంబు * లానాడు నమ్మతనరమునందు;
మేనుల మఱచిరే! మిగులదుర్భరమైన * రౌలతు బిల్లిపుఁగులుకొనగ;
మేల్కొంచిరా? లేదే! మేఘమండలమంటు * సాహాయ్యనిరసను బలిమికోనగ;
సీ. లెండు లెం డదే! దిక్కులు నెఱ్ఱవారె * మోదమలరగ మీ ముఖమ్ములను గడిగె;
తేజిమాడుడు తూరుపు దిక్కుదెసను * అల్లదే! మహాదయ మృగమనుండె.

సీ. గ్రంథంబులే లేవే! గ్రాహ్యంబులై నవి; హోలిబైబిలి గాని హోయలుజాప
మననీతిశాస్త్రంబు వంటగలిసెనెకటా? * పోలిటికల్ సైన్సుల బొగడి చదువ;
మతధర్మనియమముల్ మనకు లేనే లేవో? * పశుమతధర్మముల్ పాటిసేయ,
హిందుపాలన మీకు నింపుగా లేదేమొ? పరుల దాస్యము జేయ బగినారు;
మన చేతివేళ్లతో మనకన్నులన్ బొడువ * నానంద మందుచు నలరవలెనో!

గీ. అహూ! శౌర్యంబు మీయందు నంతరించె, పిటికిపండల గానింట నుండదగునో!
భరతమాతకు పుత్రులైన మీరు రండు పోరుడు స్వారాజ్యప్రాప్తికొఱకు.

హరి భజన మంజరీలు

వడ్డాది సుబ్బారాయ కవి గారు

హరి భజయింపుర హరి భజయింపుర
హరి భజయింపుర హతబుద్ధీ!
మరణము దరి దాపుర మగుడు దుకృష్ట
కరణే కావదు కావదురా—హరి.

మానుము ద్రవ్య సమార్జనత్వము
బూనుము మూఢ! సుబుద్ధి విత్పన్ను;
నీ నిజవృత్తముచే నగు విత్తము
భో నత్తింపుము తుష్టిని జిత్తము—హరి.

వినతాంగుల నాభీ స్తనదేశముఁ
గనుగొని పొందకు కామావేశము
అనుకొను “మాంససాదివికారము
తను వఖిలంబును” నని ప్రతివారము—హరి.

నళిసిదళిత జలకణ మెట్టులు
చల మీజీవము చంచల మెట్టులు
తెలియుము జగ మాధివ్యాధిహతము
కలుష శుచాహంకార కబళితము—హరి.

ధనసంపాదన మొనరించెడు తటి
నెన రూనుచు బరిజన మెక్కుడు గుఱి
పెనుకను జర్జరతనుడయి బ్రదుకుడు.
మనికికి సేమము వినరాఁ డొక్కఁడు—హరి.

ఒడలను నూపిరి యుండెడు నంతకు
నడుగను గుళలము నరుగును జెంతకు
నడఁగిన శ్వాసము లాడుట, మనమున
నడిలును బ్రియురా లాకట్టెను గన—హరి.

అనిశ మనర్థం బనుకొను మర్థము;
గన మం దేమి సుఖంబు; యథార్థము
ధనికులకు నులుకు తనయునివలనను
వినిహిత మగు నివ్విత మెవ్వలనను—హరి.

నిసుప్తన కాటల నిచ్చలుఁ దగులము;
నొసపరి సకిపయి యువకును దగులము;
ముసలికి జంతల మోపుగఁ దగులము;
నెసఁగుఁ బరముదెస నెవనికి దగులము—హరి.

ఆ లెన్వలె నె కాత్మజఁ డెచుర?
చాల విచిత్రము సంస్మృతి, వేడుట!
నీలోఁ జూచుము నిజ మీవే యన
పాలిజనుడ? వెట వచ్చిత? వో యన!—హరి.

సంగ మడంగును సత్సంగ మయుతీ.
బ్రుంగుడు సంగము మోహోచ్చయహృతి.
స్రంగిన మోహముతో స్థిరత త్వము
భంగుర! యట గేవన్ను కత్వము—హరి.

కడచినవయ నెఁడ గామవికారము?
జడ మింకుడు, నెక్కడఁ గాసారము?
నెడయ నొడమి గలదే పరివారము?
పొడిమిన జ్ఞానము, చెడు సంసారము—హరి.

ధన జన యశావన దర్పం బేలా?
తునుమును గాలము త్రుటి నది బేలా!
యని “మాయామయ మఖిలము” నిది విశి,
కని బ్రహ్మపదంబునఁ జొరు విడివడి—హరి.

రేపులు మాపులు రేలుఁ బగల్గును
దేప ఋతువు లరుదెంచును పెల్లును
నైపుశి కాలము సూపెడు. నుగ మటు
సీ! పాడాశ నశింపదు. వగవరు—హరి.

ఇరువులు మంజరు లీపం ద్రెండును
గురుభోధమునకు గోడులు చెండును.
కరుణను వైయాకరణునిఁ గని మును
పరమగురుడు శంకరుఁ డివి వినిచెను—హరి.

ధనగత చింత సదా నికాంతర
యనయా! నీకు నియంత కొఱుతిర?
విచు త్రిజగతి సజ్జను సంగాతము
దనరు భవాంబుధి తారణపోతము—హరి.

జడకాపులు లుంఘన ముండనములు
వెడఁగుల కివి యొక వెడమండనములు
జడులు కని కనరు. ముడుతురు రూకలు
కడుపునిమిత్తము గద పలుపోకలు—హరి.

ముండము పలితంబుం గళితము మును
తుండము బోసి గతుల్ స్థలితము లును,
దండముఁ గొని ముది దారు నటున్నను,
దండి దురాళ నదల దా యన్నను—హరి.

౧౭

ముందర నగ్గి, పిఱుందను భానువు;
చెందును రాతిరి చిబుకము జానువు
నందును బిచ్చము నటచెయ్య; తరుతల
మం దునికి యయిన నాశ వినిశ్చల—హరి.

౧౮

సలిపిన గంగా సాగర గమనము
నిలిపిన నీవుల నేమముల మనము,
గలుగునె, యెత్తి నిల జన్మతము ?
తెలివిన ముక్తి; యిదే సర్వమతము—హరి.

౧౯

ఇరువులు సురమందిరముఁ దరుతలముఁ
బరిధానము తోల్; పట పవనితలము.
పారయఁ బరిగ్రహభోగత్యాగము
నెరపడు సుఖ మెవ్వరికి విరాగము?—హరి.

౨౦

యోగియె గానీ భోగియె గానీ
చాఁగు! సుసంగుఁ డసంగుఁడు గాని
రాగిలు యస్మత్ ప్రహ్లాదులను సుఖ
సాగరమగ్నుఁడు సతము నతిఁడు. సఖ!—హరి.

౨౧

ఇంచుక గీత పఠించెడు నెవ్వఁడు
కొంచెము గంగను గ్రోలెడు నెవ్వఁడు
కించిద్దళ మర్పించు హరి కెతఁడు
కాంచఁడు శిమచుని కడఁ జర్చ నతఁడు—హరి.

౨౨

తెన్నులచింపు లదికికొని బొంతను
బున్నె మపుణ్యముఁ బారయని పుంతను
దన్ను “నిసుం గున్మత్తు.” డెసంగను,
సన్నుతయోగాసంగుఁ డెసంగును—హరి.

౨౩

“ఏ నీ వెవ్వరి? మేతెంచితి మెట?
నీ నా తండ్రియు నీ తలి యెవ రిట?”
లో నని రోయు మలుచ! సంసారము
మాని క నెడు కలహోని విచారము—హరి.

౨౪

“మఱిమఱి పుట్టుట మఱిమఱి చచ్చుట
మఱులను దల్లియుదరమునఁ జొచ్చుట
దరి గానను దుస్తరసంస్మృతి; నను
మురహర! ప్రోవుము ప్రోవుముకృప నను—హరి.

౨౫

నీయెడ నాయెడ నేయెడి విష్ణుఁ డి
పాయము కసి నాపయి నసహిష్ణుఁడ!
చేయుమ యెల్లెడఁ జత్తము సమగతి
వే యాసించితివే విష్ణుస్థితి—హరి.

౨౬

కోరిక మోహముఁ గ్రోధము లోభముఁ
దారిచి కను మాత్మను బహులాభము.
నారక మాత్మజ్ఞాన విహీనులు
చేరి పరితపించెద రట దీనులు—హరి.

౨౭

అను. విను. నామసహస్రము గీతలు
కను మది హరివిగ్రహమును జేతలు.
మను సజ్జనమైతిని నీ వనయము.
ధన మిడు దీరులకును గొని వినయము—హరి.

౨౮

కని మూఢ డుక్కుఱ్ఱ-రణే ధ్యాయకి
బొసరిచి రిహపరముల నెఱవోయికి
ననఘలు శింకరు నంతేవాసులు
ఘనబోధము నిటు కరుణాదాసులు—

౨౯

హరి భజియింపుర హరి భజియింపుర
హరి భజియింపుర హతబుద్ధీ!
మరణము దరి దాపుర మగుడు డుక్కుఱ్ఱ
కరణే కావదు కావదురా—హరి.

౩౦

మూలశ్లోకంబులవలెఁ దెలుగునఁ
గ్రాలిన మంజరికల్ రుచి గలుగు న
వేలము. భజగోవిందములకుఁ గవి
హాళిని వసురాయండు పలికె నివి—హరి.

౩౧

ప్రాయం బలువదిపై నేడేడులు.
ప్రాయున వివి హరిభక్తికి దోడులు.
హా! యనుకూలపు టద నను సిరిపతి
నేయమ్మన వసునిఁ బనిచె వరకృతి—హరి.

౩౨

తా మ ర తై ల ము

రాజా రాణి గుర్తుగల చక్కని డబ్బీ 1-కి అణాలు 6 మాత్రమే

నెం. ౧, తంబుకెట్టి వీధి, మద్రాసు

అమృతాంజనం డిహా,

నెం. 109, ప్రేరి రోడ్డు, భోర్లు, బొంబయి

గ్రామదేవతలు

పెండ్యాల వేంకటసుబ్బాస్వామిశాస్త్రి గారు

మన భారతదేశమునందు విశేషించి మనయాధు
దేశమందు “గ్రామదేవత” అను అమ్మవారు ప్రతి
గ్రామమునందును ఒకరిద్దరు ముగ్గురు - గ్రామము ననుస
రించి - పట్టణము ననుసరించి - తప్పక కలరు. వారి కాయా
గ్రామస్థులును బట్టణవాసులును ప్రతివత్సరము వత్సరో
త్సవములను మాసోత్సవములను వీలుకొలదిగఁ జేయు
చున్నారు. విషాచి మశూచి మొదలగు వ్యాధులు
తమతమ గ్రామములలో వ్యాపించినపుడు పర గ్రామదేవత
లీ గ్రామములకు నశతీరరూపముతో వచ్చి జనులను హిం
సించుచున్న పని - ప్రకృతిశాస్త్రజ్ఞానాభావముచే - మూఢ
ప్రజలు పరదేవతాసంతృప్తికొఱకును, స్వగ్రామదేవత
తృప్తిమొంది బలవతియై యన్యదేవతలఁ బాఁజుద్రోలుట
కొఱకును, బలుల నుత్సవముల విశేషించి చేయు
చున్నారు. ఆయుత్సవములలో సాధారణముగా నీచ
జాతిస్త్రీకిఁగాని, పురుషునికిఁగాని, గ్రామదేవత యావే
శించి, శివమాడును. క్వాచిత్కముగా, బ్రాహ్మణులకుఁ
గూడ శివమెత్తుట కలదు. ఈ గ్రామదేవత లెవరో వీరి
వృత్తాంత మేమియో స్వల్పముగ విచారణసేతము.

వేదవాఙ్మయమునందు గాని, స్మృతి పురాణ
వాఙ్మయములందు గాని, ఈ గ్రామదేవతల క్రశంస
కానరాదు. వైదిక వాఙ్మయమునందు బలులు కలవు.
కాని యాబలివిధానము ఇంద్రాది వైదికదేవతలకొఱకే
నగ్నిముఖమున వ్రేల్చబడునదే యున్నది. ఏనాడు
వామాచారయుక్తములగు తాత్రములు బయలుదేఱెనో,
నాటినుండియే, జంతుబలియును అన్యదేవతోపాస
నార్హ మాయెను. వామాచారము ననుసరించి హైందవ
దేవతలలో మార్పు గలిగి వామాచార ప్రోక్త “కాళి”
హైందవాచారమున నీశ్వరపత్ని యగు పార్వతిగా
మార్పు నొందెను. అట్లే తంత్రగ్రంథప్రోక్తలగు నన్య
దేవతలు హైందవాచారమున లక్ష్మీ సరస్వతి మొద
లగు శాంతిరూపిణుల మాఱురూపునొంది యారాధింపఁ
బడిరి. ఇంచుమించుగ నామార్పు ఆకాలమున వ్రాయఁ
బడిన పురాణగ్రంథములలో - నీ స్త్రీదేవతాగాథలు
చారిజన్మములు - విచిత్రముగా పెంచి వ్రాయబడినవి.

జాతీనైషమ్యము పెరుగకుండుటకుఁ గాఁబోలు బ్రహ్మ
క్షత్రియ వైశ్య శూద్రదేవతాస్త్రీలే గాక దాంలచ
దేవతలగు “మాతంగీ, శ్యామలా” మొదలగువారుగూడ
సర్వవర్ణములవారిచేతను నుపాసింపబడిరి. ఇప్పటికిని
నుపాసింపబడుచున్నారు. ఈయుపాసనలకుఁదగిన మంత్ర
తంత్రాదికములు గల సుకల్పములు పెక్కులు పుట్టి
నవి. కాని ఆదేవతల యుపాసనాదికము నేడు చాలవఱకు
తగ్గియున్నది. కాని వాని నన్నింటిని మించి గ్రామదేవ
తోపాసనము విజృంభించినయది. ఈ గ్రామదేవతలలోను
బ్రహ్మక్షత్రియ వైశ్యశూద్రజాతి గ్రామదేవతలు కలరు.
ఈ గ్రామదేవతలకాయాగ్రామములలోగొందఱుఁబుట్టిం
టివారునుఁ గలరు. గ్రామదేవతలలోఁ గొందఱుదేవతలకు
అప్ప లగు దేవతలు - చెల్లెండ్రగు దేవతలునుఁ గలరు.
బ్రాహ్మణీదేవతలకు బ్రాహ్మణ్యముగను మాంససర్జితము
గను, అబ్రాహ్మణీదేవత కబ్రాహ్మణ్యముగను మాంస
సహితముగను బలు లిడఁబడును. బ్రాహ్మణీదేవతలకు
నన్నాదికము వడపప్పు పానకము శ్రీసూక్తవిధానార్హ
నము - బ్రాహ్మణుఁ డర్పించుట - శివము బ్రాహ్మణునికే
ఎత్తుటయు కలుగును. గరగను మాత్రము చాకలి యెత్తి
కొని యాడును. అబ్రాహ్మణీదేవతారాధనమునఁ గోళ్లు,
మేకలు మొదలగువానిబలులతో నెట్లుజరుగునో పెక్కు
ండ్ర కనుభవసిద్ధమే కానిన వ్రాయ నవసరములేదు. ఈ
గ్రామదేవత లెవ్వ రనఁగా - రాజు రామమోహనరాయల
వారు, మహాప్రయత్నముచుజేసి - బ్రిటీషు పభుత్వమును
ప్రోత్సాహపఱచి సహగమనము నణంపఁజేయుటకుఁ బూ
ర్వము మనదేశమునందు సహగమనముం జేసినవీరవనితలే!
సహగమనముఁజేసిన ప్రతిస్త్రీయును గ్రామదేవతలు
కాలేదు. పరప్రోత్సాహము ఇసుమంతయైన లేక పతియొ
దేకాగ్రచిత్తయై - యగ్నిలో దుమికిన మహాపతివ్రతను -
ఆయా గ్రామస్థులు, తమ గ్రామమును రక్షించెడి పరదేవ
తఁగాదలఁచిఆమెను విగ్రహరూపిణిగఁజేసికొలుచుటకుఁ
బ్రారంభించుచుండిరి. వీలుకొలది, దేవాలయాదులును
బయలుదేఱినవి. ఆవీరవనితల యత్తవారికంటెఁ బుట్టినింటి
వారు (తమ యాడుపడుచు మహాపతివ్రతయనుట భ్యాతి

కరము గాని ఆదేవతారాధనను విశేషముగఁ జేయుదురు. బ్రాహ్మణీదేవత మూలమునుగోరదు. గాన జ తు బలిని ఆదేవత కొసంగదు. కొన్ని ఉదాహరణములు:— గోదావరిజిల్లా రామచంద్రపురంతాలూకా చోడవరం లోని బంగారమ్మ, అంబికపల్ల్యగ్రహారములోని అంబికాలమ్మ బ్రాహ్మణీదేవతలు. అంబికాలమ్మ మాయింటి యాడుపడుచని ప్రఖ్యాతి. మానరసంభట్లుగారు 16 వ శతాబ్ది నగ్రహారమును సుసాదించి తనయాడుపడుచు పేరు బెట్టినట్లు. అంబవలననే అంబికపల్ల్యగ్రహారము అనిప్రసిద్ధియయ్యెనని వాచుకకలను. కాకినాడతాలూకా మేడపాడులోని మహాలక్ష్మి చుండ్రువారియాడుపడుచు. ఆమెపుట్టినింటివారి వంశస్థు లింకను గలరు. షశివత్సరోత్సవమునను జుండ్రువా రాదేవతకు విశేషసత్కారములను జేతురు. వేండ్ర (కాకినాడతాలూకా) గ్రామ వాసిని యగు వెలగాలమ్మ నర్లవారి యాడుపడుచు. ఈమె యప్పు రామచంద్రపురంతాలూకా పాణింగ పల్లిలో గొల్లాలమ్మ యను పేరుతో నున్నది. ఈదేవతల యుత్సవములయందు దన్యోన్యము గరగలు-ఆప్పలు జూచుటకు చెల్లెలు - చెల్లెలను జూచుట కప్పుయును - వచ్చుచుండును. నర్లవారి యభయదేవతలను స్మరింతురు. గంగమ్మ యనుదేవత యుద్ధమున తనపతి మృతినొందుటచేతఁ దా నా భర్తతో కాకినాడతాలూకా బ్రహ్మదేవము మేడపాడు గ్రామముల మధ్యను యుద్ధభూమి యందు సహగమనముచేయుటచే, నుభయగ్రామవాసులు నాదేవతకు విశేషోత్సవములను జేయుచుండిరి. ఆమెకు దండుగంగమ్మ యని పేరు. మఱియును గ్రామదేవతలలో బడుచువాస్త్రును ముసలివాస్త్రునుగూడ కలరు

శిలావిగ్రహములనుగూడ నించుమించు చాయాకారముననే చేయించిరి. కాకినాడతాలూకా మేడపాడునందు ఆట పాకలవారి యాడుపడు చనబడు పాళ్లమ్మ 80 సంవత్సరముల యీడున సహగమనమును జేసెను కాణోలును! ఆమెను ముసలి దండరు. ఆమెవిగ్రహము 80 సంవత్సరములగూడుగలస్త్రీ కూర్చుండినట్లుగా గాఢించును. చోడవరములోని బంగారమ్మ ఇరువది ఇరువదియైదేండ్ల నిండు జన్మవరమున సహగమనమును జేసికట్టు లాదేవతాపూర్ణయు నతీవిగ్రహముచే నూహ్యమగుచున్నది. సాధారణముగా 40, 50 సంవత్సరముల వయస్సు గల పతివ్రతలే గ్రామ దేవతారూపముల నెత్తియుండురని విగ్రహముల ననేకమును జూచి యూహించితిని. 1890 ప్రాంతమున మా తండ్రిమాతామహునిమేనత్త సహగమనమును జేసినట్లు. గుడినిగట్టించుటకు గాని విగ్రహమును జేయించుటకు గాని తత్కాలపరిస్థితులవలన వీలుపడలేదు. ఆపతివ్రతా తిలకముయొక్క సహగమనశయమునందిచ్చిన గుడ్డ పేలికను మాపితామహియు నామెతల్లియును ప్రతి శుక్రవారమునఁ బూజించుచు ధూపములను వేయుచుండెడివారు. ఆయూరిలోనివారి కేదేని రోగ బాధాదికము కలిగినయెడల సిపూజాక్షతలనుగొని రోగులుధరించినచో, కుదిరెడినట్లు! కిరి సంవత్సరముల క్రితము మాగృహము పరశురామస్త్రీతి కాగా నాపేలిక లందు దగ్గమగుటచేత నీయక్షతలు నాటితో నంత మొదెను. మన సాంఘికచరిత్రములలో గ్రామదేవతాచరిత్రములు కూడ నిమిడియున్నవి. కాని ఈచరిత్రములను మనము మఱచినాము. ఇట్లే ఇంకను ఎన్ని సాంఘికచరిత్రములను మఱచితిమో!!

మో హి ని తై ల ము

వెండుకలను పెంచి నిగనిగ లాడించును

స్త్రీ పురుషులు వాడుటకు యోగ్యమైనది - 5 తు|| నూనె గల సీసా 1-కి అణాలు 12

స ర స్వ తీ వా చ క పు స్త క ము లు

సారవీ తామ్రపేదరావు పంతులుగారి ప్రచురణ.

ఈ వాచకములు Text Book Committee వారిచే ఆమోదించబడిన 1921 సం. మార్చి 22 తేదీ నాటినుండి ప్రచురింపబడినవి. తెలుగు పేరు మామిట్రుల సలహాపై శ్రీ డైరెక్టరువారి Proceedings R. C. No. 122 / 13 Dated 11-7-10 ప్రకారము Co-operative Societies and Industries ను గురించి పాఠములు వ్రాయుటకు వెనుకటి పాఠములలో జేర్చి ప్రచురింపబడినవి. అప్పటినుండియు మా చిన్ని వాచకములు సర్వజనాదరణమును బడసి, దివిసాభ్యుద్ధి నొందుచుండ మామిట్రుల పాఠములు Text Book Committee వారిచే ఆమోదించబడినవి గావనియు ఇందు కొన్ని పాఠములు హెచ్చుగా నున్నవియు శ్రీ డైరెక్టరు వారికి తెలియపరచి మాపు స్తకములలో లేనివిని నిండాగోపణముచేయుచు, చాలవంద విద్యార్థికారులకు తెలియజేసిరి.

గుణప్రాణాపాణిని లెని శ్రీ డైరెక్టరువారు మేము చేర్చిన పాఠములను ఆమోదించుచు Special case గామాకు Proceedings R. C. No. 185 E 21-30-1-12 తేదీని పంపియున్నారు. కావున విద్యార్థికారులకును ఉపాధ్యాయులకును మేము విన్నవించుకొనున దేమనగా నిండాగోపణముచేయు మామిట్రులపాఠములు మా సర్వసేవాచకములపై కనక బానక ఆశీర్వాదములతో ప్రచురింపబడిన మా చిన్ని పుస్తకములను వాడుకలోనికి తెచ్చుకొరము వున్నది. కావున తగుకీర్తిని మాకు ప్రోత్సాహ మొసంగగలండులకు గోరుచున్నాము.

పుస్తకములు వలయువారు:—గోదావరీ బుక్స్ డిపో, రాజమండ్రి అని వ్రాసిం బడయగలరు.

అద్దేపల్లి లక్ష్మణస్వామి ప్రకాశకుడు

N. B. మావద్ద ఎలిమెంటరీ విద్యార్థుల కుపయోగించు అన్నిరీతుల పాఠములు పుస్తకములు స్వేచ్ఛనీసామానులు, పాటకములు నలలు వగైరా అన్నియు దొరకును.

జాతీయవిద్యాలయ ఇండ స్ట్రీ యల్స్ లిమిటెడ్, ఒంగోలు

(1913 సం॥ 7-న నెంబరు అక్టోబరు రిజిస్టరు కాబడినది)

డైరెక్టరు

1. మ.రా.రా. కొప్పరపు వెంటకృష్ణారావు పంతులుగారు, భూస్వాములు, మేనేజింగ్ డైరెక్టరు.
2. ,, చిన్నకుల శ్రీరామశర్మగారు, భూస్వాములు ఒంగోలు తాలూకాబోర్డు వైస్ ప్రెసిడెంటు.
3. ,, టంగుటూరి ప్రకాశం పంతులుగారు స్వరాజ్యాపత్రికా సంపాదకుడు, మద్రాసు.
5. అర్జులగు వాటాదార్లలోనుండి యెన్నుకొనబడుదురు.
4. మూలధనము 50,000 రూపాయలు. వాటా 1 కి 20 రూ చొప్పున దిగువ ప్రకారం చెల్లించదగిన 2,500 వాటాలుగా విభజింపబడినది. దరఖాస్తుతో రూ 5 లున్న అలాట్ మెంటునకడప

5 రూ లున్న మిగిలిన సొమ్ము వాయిదా 1 కి 5 రూపాయల చొప్పున రెండు వాయిదాలమీదను చెల్లించవగియున్నది.

ఒంగోలు జాతీయ విద్యాలయముయొక్క పరిశ్రామిక కాభను యీ కంపెనీవారు బ్రాన్సుపర చేసుకొని అందు జరుగుచుండు నాలువకుటు, నేత సేయుట, వడ్రంగము, పలు విధములైన కాకులు, మంగళకర్తులు, తాళములు, యిరుప మర్చీలు, యిరుప సెట్టెలు వగయిరా కమ్మరపుపరులు. మున్నగు వాటిని వృద్ధిపంచి జరుపుచున్నారు. విద్యార్థులకు పరిశ్రామిక విద్యల గరిపుటకు తగిన వసతులు కల్పించుటకు కంపెనీ వారు యోర్నాట్లు చేయుచున్నారు. 1922 క సం. జూన్ నెల 5న తేదీనుండి స్ట్రీక్ట్ ట్ హాంసి పని ప్రారంభ మయినది. స్వతంత్ర పరిశ్రమల ప్రోత్సాహకరుల తలంచిననా రందర వాటాలు పుచ్చుకొన ప్రార్థనలు.

ప్రాస్పెక్టస్ దరఖాస్తు ఫారములు కంపెనీ మేనేజింగ్ డైరెక్టరుగారికి వ్రాసి తెప్పించుకొనవచ్చును.

Are you Fit,

Ask this question, from your Self, and not from others because appearances are always deceptive and all that glitters is not gold. If your marital relations are unhappy and you are unable to pass successfully the conjugal test, you are a lost human Soul, and need our honest advice and services.

Internal external medicines, so called tonics aphrodisiacs etc., won't do you any good, they are all bores, not cures. Don't lose time but go in for our famous "Eretruss" manufactured by Huston Bros Coy, of Chicago U. S. A. costing Rs. 20 only plus p. & p. charges. It will irradiate your gloomy life. Description Booklet life after Death free for asking from

Erectruss (A. P. A.) House
Batala (India)

తామర తైలము

తామర, తీట, సురద మొదలగువాటికి మంచిమందు.

కామర, తీట, గజ్జికి మంచిది వచ్చి :-కి 0-6-0 మూత్రమ.

అనేకయేండ్లనుండి యున్న తామర నాలుగైదు సార్లు
గాచినతోడనే బోయినదని పేలమంది మాట వ్రాసియున్నాడు
దీనిని రాచిన మంటయుండిను. చర్మము నలు పెక్కుడు
ఆమృతంజనము దిపో, మదరాసు బొంగళాయి.

శా ర వ

ఇది పుష్పమాలప్రసక్తమునకు సుబంధించిన యొక నొక
గ్రహస్యాభిగాఢానందః కలు. చినవీరకళ్యైత్యము - పూర్వ
మండలము సామాన్యము - శానదహనోద్రమ, సతిభక్తి - దన్య
నాగని - పూర్వమార్గము - సీత - పుష్పకవివరములు - పు
ష్పమాల - సీత - పర్వత - బహు - పదాల - తిలకము - వాక్య
మార్గము - భాగవత - పూర్వము - పర్వత - ప్రసక్తమును
వింతపూర్వములతో దనలారుచుండును. నిజాభావతాసాహిత్య
పేరుగా పొయ్యి, కర్తవ్య "సాహిత్యసంస్కృతి" యను
పట్టిమును సంపాదించి యిచ్చిన యాచార్యులు గుర్తి
బ్రాహ్మణ్య - పర్వత - పుష్పమాలము.

ఇది 250 పుస్తకములైనవి జమిందారుల యొక్క వస్తువులు.

శ్లోకవిలాసము:—

విజ్ఞానపత్రికాగ్రంథమాల,

ధర్మచరము.

(అనంతపురము జిల్లా)

CHRISTY STUDIO

ब्रह्मविद्या

Process Engraver in Line & Halftone Block

తైను, హాఫ్ టోను స్ట్రాకులు ఆద్యుతముగా తయారు చేయునట్టివారు

మాకు ఈ ఆర్టిస్టు (Artist) ఫోటోగ్రాఫ్ (Photograph) పనులమీదను, తుత్తినాగము, తామ్రము మున్నగువాటిలో లైనుబ్లాకులు, హాటోనుబ్లాకులు, యిదిగాక పలుకుమల బ్లాకులు వారి వారి యిష్టప్రకారము తయారుచేసి అద్భుతముగా సకాలమున పంపిండును. ఈ పనులలో మాకు 25 సం॥రముల అనుభవము గలదు. మా చార్జీలుకూడ చాల న్యాయముగానుండును.

పై పనులను చాలా అద్భుతముగాను, మేలుగాను చేయుటకు, ప్రత్యేకముగా ఇంగ్లీషు ప్రాసెస్సు కేమ్రాను, ప్రత్యేకపు పరదాలను తెప్పించియున్నాము. ఈ వ్యాపారము స్త్రీస్థూడియో అను పేరుతో నడపుచున్నాము.

ఆంధ్రదేశీయులందఱును తగు ప్రోత్సాహ మొసగెదరని నమ్మెదను. ఒకసారి ఆర్థరును పంపినవారు మరల ఎప్పుడును తప్పక మాకే పంపెదరను దృఢనమ్మకము మాకు గలది. విజరములకు జాబులు వ్రాసి నను, లేక నేరులోపచ్చిన తెలుఁబడును.

S. JAMES, Artist & Photographer,
Proprietor, 144 Broadway Madras.

ఎస్. జేమ్సు, ఆర్టిస్టు & ఫోటోగ్రాఫర్, ప్రొత్సేపిరు
144 బ్రాడేర్, మద్రాసు.

గిరిబద్ధము

ప్రేమనన్ను, ప్రతిష్ఠికేను, మద్రాసు.

అన్నిరకముల ప్రేమన, సామానులు, కాగితములు, పెన్సిల్లు, కలములు, పాపిలు, గోలుగొట్టలు, విద్యార్థుల ఎక్కరులైలు, బాతులు, మొత్తముగాను, చిల్లరగాను తక్కువ వెలలకు అమ్మదము.

పాంతున కలములు అన్నిరకములు ముమ్మడి దొరకును. మేలైన ప్లాటెబర్డు కలములు, చక్కని స్వాకలములు, సాగనైన వాటరుమేను కలములు, నమ్మకమైన నెట్టునుకలములు అనేక ఇతరరకముల పాంతునకలములుగా మొత్తముగాను చిల్లరగాను ముమ్మడి దొరకును. మిక్కిలి తక్కువ వెలలు. ఉత్తరముల వ్రాసిన పుస్తకాలు తెలుపకలము. ముమ్మడి తక్కువ వెలలకు ఇతరవోట్ల దొరకవు

పాంతున కలములూ పోయు సిరాలు, స్వాకు, వాటరుమేను మొదలగు రకములనేరములు కలవు.

చాటుసద్యమంగిమంజరి

స్వీయభాగము

ఆంధ్రప్రదేశ్ సాంస్కృతిక సంఘము వేసి యాంధ్రదేశ మన్నిభాగముల నుండి నడు కత్తులనుకంటి చాటుభాగముల సంపాదించి పేగుల ప్రభుత్వ శాస్త్రీగాను వీనిని వెలయుచున్నారు. ప్రభుభాగము లేని యాంధ్రదేశములు గలిగియున్న యాంధ్రదేశముగానున్నది. వెల 1-10-0. స్వీయ భాగము ప్రతి 1-10-0

మూన్నాల్ల ముచ్చట

మృత్యువును చిన్న పద్యప్రబంధము, ప్రభుత్వ శాస్త్రీగాను వీనిని వెలయుచున్నది. పద్యము లెక్కువలకుంటివి. కథయినాటి యాంధ్రదేశపుది, దీనితో నిండినది. వెల 0-10-0.

తెలికిని ఒకేసారి అన్నిగు పంపుచాటికి మూన్నాల్ల ముచ్చట రు. 0-4-0 లో పంపబడును.

విలాసము:— చుగిమంజరి మేజేజును, తిరువల్లికేసి,

మద్రాసు.

శ్రీ సింహపురి సత్యాగ్రహస్థాన, నెల్లూరు.

మైకాచిమ్మిలు.

ఈ చిమ్మిలు మానల్ల తయారుచేయబడుచున్నవి. యీ చిమ్మిలు గ్లాసుచిమ్మిలవలె క్రిందపడినను కాంతి జాస్తి అయినను నీరు పడినను పడవు. చాలా కాంతిగా వుండును. కండ్లకు చల్లదనముగా వుండును. చాలాకాలము పనిచేయు యీ మైకాచిమ్మిలను అనేకులు వాగుకొనుచున్నారు.

ధరలు:— నెం 10 రు లాంపు మైకాచిమ్మి 1-కి రు 0-12-0 నెం 14 రు లాంపు మైకాచిమ్మి 1-కి రు 1-0-0, డీట్లు చేలాండ్రచిమ్మి 1-కి రు 1-0-0, కొవ్వొత్తిపాండుచిమ్మి 1-కి రు 0-12-0, క్లియర్ గోడలాంపుచిమ్మి 1-కి రు 0-8-0, నెం 5 రు గోడలాంపుచిమ్మి 1-కి 0-6-0. పోస్టేజి జరు.

కాపిచిట్టలు:— పాలు చక్కెర కాఫిపాడితో ఆకరము లేదు. ఒకకప్ చేదీనీళ్లలో ఒకచిట్ల కలిపించిన పుభ్రమైన కాపి త్రాగుటకు సిద్ధముగా నుండును. ఆఫీసులకు, ట్రావిలింగు పోవువారికిది చాలా అనుకూలము. 24 చిట్టలు ప్యాకి రు 1-4-0.

మర:— వ్యాపారులకు మొత్తముగా ఖరీదుచేయువారికి కుమార్తె ధారాశముగా యివ్వబడును. అడ్వాన్సు లేని ఆర్డరును అ గీకరింపబడును. పోస్టుఖర్చులు ప్రత్యేకము.

D. Krishniah Gupta, Managing Proprietor.

అమృతాంజనము

తలనెప్పులకు ప్రసిద్ధి కెక్కినది ఇతర ఏ విధమైన నెప్పులను కూడా మా అమృతాంజనము వాడినంత మాత్రమున నయమగును. వెల 0-10-0 అణాలు పంచభావ. వీటి మాదిరికొనిన మోసము గలుగదు

దంతచూర్ణము

వెల డబ్బీ 1-కి 0-2-0

ఈ ధంతచూర్ణముతో పండ్లతోముటులన చిగుళ్లనుండి క్షయము గ్రవించుటయును, నోట ముద్దంధములేక యుండును.

తామరతైలము

తామర, తీట, గజ్జికి మంచి మందు.

డబ్బీ 1-కి 0-6-0 ఆరుఅణాలు మాత్రమే.

అమృతాంజనం దిపో, బొంబాయి లేక మద్రాసు.

కుటుంబ సంరక్షణి

ఇది ఎనిమిది రకముల ఔషధములు గల సంగ్రహము. ఇది దగ్గరయండిన సాధారణముగా అన్ని జ్వరములు, ఇంటి, పాకము, శీశుబాటము, అజీర్ణము, గజ్జి, తామర, మూగతీట, కండ్లచుంట, కండ్లకొప్పి, కండ్లు నిజ్జగా నుండుట, అజీర్ణరేవనములు, కలరా, వాంతి, ముఖభేరి, కత్తకుడి, అశ్వత్థము మున్నగు చికిత్స మోరే గదకు ఔషధములను వైద్యునిసహాయము లేకనే వాడుకొన నవ్వను. నిష్ఠల లెట్లుగా, వాడ్రాసుగంటి కట్టములతో చొంటిరగా నుండునట్టి బిద్యార్థులు, క్రొంపులో నుండునట్టి ఉన్యోగిస్తులు, వాగు దీరనశేల అందరికిని చాలా ఉపయోగపడును. వైట్టెలోనే వైద్యులకు పుస్తక మొకటియూ కలదు. తెలియని విషయములు వ్రాసిన తెలుసునును. యిట్టి అమూల్యమైన వైట్టె 1-కి ధర రూ 3-0-0 లు మాత్రమే. పోస్టుఖర్చు ప్రత్యేకము.

సుప్రసిద్ధ కుటుంబ రక్షణ త్రయములు

నంజన్ గూనుపండ్లపొడి

దంతములను కుద్రపరుచుట నుండును, తెలుపుచేయుట యందును, కంటివ్యాధులను కలుగజేయుటవలెందును ఆమోఘమైనది. కుద్రమైన వనమూలికలచే తయారుచేయబడినది. మనోహరమైన నువాసన గలది.

తీపు లేక కప్పు కలిపినది పంపబడును.

1 పొట్లము 1 తెలకు సరిపోవును.

ధర 1-కి రూ 0-1-0.

12 పొట్లములు వి. పి. ఖర్చుతో రూ 1-

శ్రీకర కస్తూరిమాత్రలు

నోరును మిక్కిల కుద్రముగా నుండును. నుంచి జీర్ణశక్తిని కలిగించును, అంటు వ్యాధులు రానీయక ఆటంక పరచును. బిడ్డలకుగాని, పెద్దవారికిగాని వగ్గు, జలుబు, మలబద్ధకము, అజీర్ణము, వాయువుకొప్పలు, వంతుజ్వరములు మున్నగు వ్యాధులకు అత్యుత్తమైన గుణమును కలుగజేయును. తాంబూలముతో భజించుటకు విశిష్టలి ఉపయోగ మైనది. 250 మాత్రలు గల బుడ్డి 1-కి ధర రూ 0.4-0; 12 బుడ్లు వి. పి. ఖర్చుతో రూ 3-0-0 లగును.

అమృతామలక పైలము

నుంచి నువాసన గలది. మెదడుకు చల్లదనమును కలుగజేయును. కంటివ్యాధుల నల్లగాను పట్టువలె న్నుడువుగాను వెరుగును. ముఖముగా బిద్యార్థులకు, వ్యాయవాదులకు, వర్తకులకు, విశేషముగా క్రొంపుపోవుమండెడివా కి ఇది ఆమోఘమైన మేలును కలుగజేయును. వేరు వేరు క్రయ మగుదున్నది.

బుడ్డి 1-కి ధర రూ 0-10-0.

పోస్టుఖర్చు ప్రత్యేకము.

వి.వి.పండితులు. ఆయుర్వేదవిద్వాన్, ప్రొఫైటరు, నదైవద్యశాల నంజన్ గూనుపొట్టు. (మైసూరుజిల్లా)

రిజిస్టరు చేయబడిన మేలైన

గౌతమయూక్తిప్లు ఆయులు

నర్వరోగనివారిణి

ఇండువల్లు జ్వరము, దగ్గు, పిత్తము, గొంతునొప్పి, కలరా, యాన్ ఫ్లయంజా, పల్లునొప్పి, ఒడలు నొప్పులు యింకా యితర వ్యాధులకున్ను, ఉపయోగము.

వెల బుడ్డి 1-కి రూ 0-6-0. డజను 1-కి రూ 2-12-0. గ్రోసు 1-కి రూ 30-0-0.

ఆర్డరుతో అడ్వాన్సు పంపించవలయును. కి గ్రోసులు ఒకేదఫా తీయువానికి రైలుచార్జి వ్యాధిగిగు ఖర్చులు యినాం. మాయొక్క గౌతమ యూక్తిప్లు ఆయులు గ్రాండు అడ్వసుమాచి తీయవలెను.

చందనమల్ జేత్ మల్, బంగ్గీషుమందు పలనరుకు ఆహతీవ్యాపారస్తులు,

నెం 117, నై నప్పనాయని వీధి, మదరాసు.

CHANDANAMULL JETHMULL,

Dealers in English Medicines and other Sundry articles.

No 117, Nyniappa Naick Street, Madras.

తిక్కన కవిత్వము

భోగ రాజు నారాయణమూర్తిగారు

గ్రంథమునకు వాని కవిత్వమును ననుసరించి దానికి ప్రస్తావన
 భోగ రాజున కవిత్వమును ననుసరించి దానికి ప్రస్తావన
 జగ్గనికథ కల్పించింది. “కన కంఠముగా నాంధ్రీరిప వారం
 భించిన భారతమును బరిసమాప్తి నొందింకలెనే నన్నయభట్టు వృత్తి
 నొందినందున జింత్రాంతుడై గాననామ్రుడు గాని నేట్లులైన
 సంతముచేయుంపనలె నని ఒహుప్రహసములు నేసి పండితులు
 రావించి చూపగా వా రెవ్వరును దిన్మహార్యమునకు నవధులు గా
 రైరట! నిర్వహణోత్తరమాయ నమన కేసి ప్రసిద్ధిపొందిన యొక
 యాంధ్రకవీంద్రుడు నెల్లారయం దుండె ననియు నతనివలన గ్రంథ
 పరిసమాప్తి కాంక్ష ల కనియు విని పండితుల యనుమతిపొంద నభా
 ప్యములొని—

మ. మద చూతంగ తురంగ కాంచన లనన్మాణిక్య గాణిక్య సం
 పద లోలిం గొనితెచ్చి యిచ్చి మదమొప్పం గాంచి నేవించి ర
 య్యుదయాస్తాచల సేతుశీతనగ వధోర్వీవృపతు ల్పంతరా
 భ్యుదయాన్ ధర్మజుఁ దత్సభాస్థికు జగత్పూర్ణప్రతాపదయాన్.

అను పద్యమును చాటాకులమీఁదఁ బ్రతులు వ్రాసి దానితో సమాన
 మైన పద్యమును వ్రాయఁ దని తిక్కన రాజాస్థానములయందలి పండి
 తులకును సిద్ధిరాజునధయం దున్న తిక్కనకును గూడఁ బంపినట్లును,
 మిగిలినవా రందఱును తమకుఁ దోచిన పద్యములను వ్రాసి పంపఁగా
 తిక్కనమాత్ర మట్లు చేయక తా నాపద్యమునే మఱల మఱియొక
 తాటాకుమీఁద వ్రాసి దానికి వర్ణనలు చేసి పంపినట్లును, రాజరాజనం
 ద్రుఁడు మిగిలినకవులపద్యముల నన్నింటిని జదివి వానిలో నేదియు
 నన్నయపద్యముతో గరిం కిపోయినందున వానిని నిరాకరించి, తాను
 రచింపఁబోయెడు గ్రంథము నన్నయభట్టారకుని కనిల్పమువలె నే
 యుండినను దన దంతకంటె మెఱుంగు గా నుండు నని నూచించుటకై
 తిక్కన యట్లు చేసి నని గ్రహించి మూల నిబలిపించినట్లును గ్రంథ
 రచనకుఁ బూర్వమునం దాతనిచేత గౌరవమితమున యజ్ఞముచేయించి
 భారతము సఁపూర్ణము చేయించినట్లును చెప్పదురు. ఇతఁడొక యట్లు
 పంపఁబడిన పద్యము, ఆదిపర్వములోని యీ క్రిందిపద్యముని చెప్పదురు
 శి. నిందుమనఁబు నశ్వనానీతసమానము పల్కు దాంకా

ఖండలశస్త్రతుల్యము. జగన్నాథ! కృత్రులయందు నిక్కిమి
 రెండును రాజులందు విపరీతమ. గావున కృత్రుఁడోభు; నో
 పం డతికాంతుడయ్యు నరపాలుఁడు కాపము గ్రమ్మఱింపగన్.
 చూ. ఆంధ్రకవులచరిత్ర.

తిక్కన కాలక్రమమునకు నుపయోగించబడిన ఈ కథ
 కవిత్వమునకు గూర్చి ప్రజల మతిభేదములను నూచించుటకుఁ బ్రస్తుతము
 మన మపయోగించుచున్నది రాజరాజు రాజాస్థానపండితులకుఁ
 బంపించిన నాచ్యుపద్యము మొదటిపద్య మని కొందఱును రెండవపద్య
 మని కొందఱును ఇనులు చెప్పకొనుచుండి యుండునందుఁ దిగినంత
 భాగము లేకపోలేదు. మొదటిపద్యమునందలి ‘లగల్. ఓలిన్ - కొని
 రెచ్చి - యిచ్చి - మదమొప్పం గాంచి’ - యనుపదములు తిగినంత
 భాగములైనట్లు గాక, ‘చెట్టచిలుపులతోఁ బాదపూరణముకొఱుకు
 బ్రయోగించబడిన వనియు, ఆపద్యమున నన్నయ వర్ణించునొచ్చిన
 విషయము-

మ. మదచూతంగ తురంగ కాంచన లనన్మాణిక్య గాణిక్య సం
 పద లోలిం గొనితెచ్చి యిచ్చి మదమొప్పం గాంచి నేవించి ర

అను రెండుపాదములలోనే, కర్తృకర్మపదవిశిష్టముగ ముగించె
 ననియు, నందుచే మూడవపాదమునందు,—

“అ య్యుదయాస్తాచల సేతుశీతనగ వధోర్వీవృపతుల్”

అను కర్తృపదమును సాధ్యమైనంతవరకు పొడిగించి తిక్కనభాగమును
 “సంకతా । భ్యుదయాన్ ధర్మజుఁ దత్సభాస్థికు జగత్పూర్ణప్రతా
 పదయాన్.”

అని ధర్మజులచేమణములతోఁ బూరించె ననియు, ద్వితీయపద్యము
 వారు విమర్శించి యట్టి విమర్శ కవకాశము లేని ‘నిండుమన’ బను
 రెండవపద్యమును వైకథ కాధారముగఁ బరిపఱచుదు రని నున మనుకొన
 వచ్చును. శైవిమర్మయందలి యుక్తాయుక్తము లెట్లున్నను భిన్నవాద
 ములను మాత్ర మీ రెండు పద్యములను సాధారములు కాక పోవు.
 ఇందలి మొదటిపద్యము బహుశఃసామ్యమునందా. లి.ము. రెండవది
 మహాభారతమునందా. మొదటిదానియందలి గుణము కబ్బగాంభీ
 ర్యము. రెండవదానియందలి గుణ మర్థగాభీర్యము. మొదటిది నిర
 ల్పభావతాధారమును, రెండవది సాగ్రకపరగుంభావము దృష్టాంతములు
 మాధుర్యము మాత్రము రెండింటియందును నుచు కే.

ఇట్టి రెండుపద్యములయందలి భేదములనుబట్టి భిన్నవాదులైన
 నాటికిని లోని రుచిభేదములను మనము నూత్నముగా నిభాగించు
 కొనవచ్చును. కల్పితకథ. గూర్చి యింతకన్నఁ చెప్పింపఁలసినది లే
 కన్నను మొదటిపద్యమునందలి నిర్గళకవితాధారతో నేకీభవించి
 రెండవపద్యమునందలి కవిత్వాగణము లన్నియుఁ దిక్కనరచనలయందుఁ
 దాడఁబడినందు నని చెప్పటయే దీని హ్యవసానము.

అది యిట్లుండ—

“క. వినుల కవిత్వయ నిర్మిత

సమధిక రసవత్ప్రబంధ సాహిత్యకళా

సుకనస్తటిని కల్గో

లమునన్.....”

అని శంకరకవి చెప్పినట్లు కవిత్వమునకు ర తాదాశ నిన్ను ప్రవాహము. అప్రవాహమున నందఁడు జన్మించి నలునులుండిన నండగచ్చును. అంతిమాత్రమున బిత్ప్రభావమును బుధ మనోజ్ఞమును నగు నద్దానిగి గొఱంత వాటిల్లుదు.

నన్ను కవిత్వమున బలె రచనం బట్టి తిక్కనకవిత్వమున మను జెడవలసిన యవసరము వసుతు లేకుండ నతఁడు తన యభిప్రాయమును స్పష్టముగ వెల్లడించెను. ఇందులకుఁ గారణము వాని స్వాతంత్ర్యమే. ఇంతటిస్వాతంత్ర్యము నన్నయ కున్నట్లు కనఁబడదు. నిర్వచనోత్తరరామాయణ రచనాసందర్భమునఁ దిక్కనః—

ను॥ అచటాదాత్తః సీమ శే నుభయకావ్యప్రాధిః బాటించు శి

ల్పమునం బారఁగుదన్ కళావిదుడ.....”

అని స్వకవిత్వాసాదర్శ్యమును జెప్పకొనుచోఁ గవిత్వము శిల్ప మని పేర్కొనెను. శేయూరబాహుచరిత్ర క రుఁడైన మంచనయుఁ దన వృత్తిపతి తన్నుం గోరినట్లుగ—

క. కేయూరబాహుచరితము

సేయుము నీ వాంధ్రభాష శిల్పము మెఱయన్

అని యీవిషయమునే యుగ్గడించెను. మఱియుఁ గావ్యనిర్మాణమునకుఁ బూనుకొనిన కవి ముఖ్యముగ గమనింపవలసిన విషయములను దిక్కన యీక్రిందివిధమున వెల్లడించెను.

ఉ. భూరివిశేష బిత్తులకుఁ బోలననం దలపన్ దళంబులన్

సౌరభమిచ్చు గంధవహుచందమునం బ్రకటంబుచేసి యిం పారెగు పల్కులం బడయ నప్పలుతుల్ సరిగ్రుచ్చునట్లుగాఁ జేరుప కేదఁగా వలయుఁ జేసెద నే గృతి యన్న సారికిన్”

క. తెలుఁగు కవిత్వము చెప్పం

దలఁచినకవి యర్థమునకుఁ దగియండఁడు మా

టలఁ గొని వశంబుం బ్రాసం

బులు నిలుపక యొగిని బులిమిత్తచ్చుట చదురే ?

క. అలవడ సంస్కృతబద్ధము

తెలుఁగుబడి విశేషణంబు తేటపడంగాఁ

బలుకు నెడ లింగవచనం

బులు భేదింపమికి మెచ్చు బుధజనము కృతిన్.

నన్నయకావ్యరచన ముగిసిన తరువాతఁ దిక్కన కావ్యరచన ప్రారంభించుకలమను గల మధ్యకాలమున రచింపఁడిన గ్రంథము లలో నన్నెచోడుని కుమారసంభవమును భాస్కరుని రామాయణమును ముఖ్య మైనవి. అందుఁ గుమారసంభవమును పూర్వి మొన్న మొన్నటి

వఱకు నాంధ్రదేశ మెఱుంగనేయెఱుంగదు భాస్కరరామాయణము మాత్ర మీనాదువలెనే యానాడువైతియు నన్యంతఃసాదరణము వహించియుండె నని దాని నిలుకడయే చెప్పక చెప్పుచున్న యది. మఱి యు నట్టిజనాదరణము, నాఁ డాగ్రంథమునకు లేకుండ నుండినయెడల ఆకావ్యమునందలి రచనావైరుష్యమునఁ దనకు గౌరవభావము లేక యుండినయెడల, దిక్కన యీక్రిందిపద్యమును జెప్పియుండఁడు.

* గీ. సారకవిత్వాభిరాము గుంటూరువిభుని

మంత్రిభాస్కరుని మత్పితామహునిఁ దలఁచి

యైన మన్ననమెయి లోక మాదరించు

నేత నాకృతిగుణములు వేయు నేల ?

చంద్రునియందలికాంతియుఁ బుచ్చుమునందలి సుగంధమును గావ్యమందలిభుజతయుఁ జేతులకుదొరకనివి. దాచి వేయుటకునిలులేనివి. కావున సనివారణమైన విపరీత కారణ మేదైనఁ దట్టిస్థింపవలెనంతఃసంకు సత్తకు కావ్య మెప్పుడును మఱుంగుపడ నోదు. అట్టికావ్యము లేకయే యొకానొక గ్రంథ మడుగఁటిపోయినయెడల దానికి సేగువు శిస్త్రంధ ప్రాశస్త్యలోప మనియే చెప్పకచ్చును. గ్రంథమునకుఁ గలుగు సత్యం తజనాదరణమే తత్ప్రాశస్త్య చని వామనవి.

తిక్కన తనకాలమునాఁటికొలన నిత్యముగ జూచుచు నందలి మంచిచెడ్డ తెలుంగుచుండినవాఁ డగుటచేతను, అప్పటికి కించమించుగ నిన్ను తేండక్రిందట రచింపఁబడిన నన్నయభారతిభాగము లు నాఁటి జనసామాన్యముచే నెట్లీదరింపఁబడుగుండెనో తాను గన్నులారా జూచుచుండినవాఁ డగుటచేతను, తన తాతగారైన భాస్కరుఁడు రచించిన రామాయణము వైతము నన్నయ కావ్యమువలెనే క్రమక్రమ ముగ నన్నివైపుల వ్యాప్తమగుచుండుటఁ గనికెట్లాచుండినవాఁ డగుట చేతను, కావ్యనిర్మాణమునకై పూనుకొనిన కవి యన్ని లక్షణముల కన్నను జనాదరణము ముఖ్యలక్షణముగా గమనింపవలసిన దని యొక సూత్రము నేర్పఱచుకొనెను. కవిత్వ మిట్లుండవలయు నని వైషద్యము లయం దాతఁడు చెప్పినరీతు లన్నియు సీమాశ్రము ననుసరించియే యున్నవి. వఱియుఁ దననాఁడు జనప్రచారమునందు లేక కేకలము ప్రాతవడినమాటలు చేర్చి కొందఱు కటిలి లగ్నమండి గనియు, నచ్యుని జనసామాన్యమునకు రుచింపకపోవుచుండె ననియుఁ, దిక్కన యొకరిన కుకవినిందవలన మనకుఁ దెలియవచ్చుచున్నది.

చ. పలుకుల పొందులేక రసభంగము సేయుచుఁ బ్రాతఃపక్షమాటల దమనేర్ప చూపి యొకటన్ హృదయం బలరింపలేక, యే పాలమును గానియట్టి క్రమముం దమ మెచ్చుగ లోక మెల్ల న వ్వులఁ బోరయంజరించు కుకవుల్ ధృ దుర్విటులట్లు చూడఁగన్

వైషద్యమునందుఁ దిక్కన యొకరిన యాతేషణము నన్నెచోడున కన్నయించునేమో యని కొండలయందేరేము. నన్నెచోడుని

* రామాయణకృతికర్త యీమంత్రిభాస్కరుఁడు కాఁ డని యొక వాదమున్నది.

రచనయందల్పిప్రాతమాటలు నేటివారికేకాక నాటివారికి నైతము
 దుర్గావ్యామలై యుండవచ్చును. ఆవిషయమునఁ బండితులొనర్చెడు
 విమర్శలను దిక్కున ప్రశ్నకుముగ నెఱింగి-యట్టిపదములను దనకవిత
 యందు పీలెనంతవఱకుఁ జొరనియకుండఁ గడుబాగరూకతతోఁ గావ్య
 రచనఁ గావించుచు, సంతతోఁ దృప్తిసొందక తాను రచించుచుండెన
 భాగములు సూనులైన వారి కప్పడప్పుడు వినిపించుచు వారి సమృతి
 వడయుచుండె నని యనుకొనుట కీ క్రిందిపద్య వచనకాశము కలిగించు
 చున్నది.

గీ. ఎట్టికవి కైనఁ దనకృతి యిపుఁ బెంపఁ
 బాలుఁ గావున గావ్యంబు సరనులైన
 కవులచెవులకు నెక్కినఁ గాని నమ్మఁ
 డెందుఁ బఱణతి గలుగు కవిత్యుండు.

బాతీయపదప్రయోగమునందును యతికూర్పు నేర్పునందును గవి
 ప్రహృతుఁ గల కాశలము తెనుఁగుకవులలో వఱియొకరికిలేదు. ఆదు
 బగవద్గీతయతు లన్నఁ దిక్కునకు వక్కువ. ఎక్కువ విపులమైన
 భావమును గొలఁదిపదములలో నుడువుట అతనిదనలయం దాచార
 మగుటచే నందేందుఁ గొన్ని పద్యములయం దన్వయము కొంచెము కష్ట
 ముగా నుండినను నారికేళపాకమును జొరనీక యతఁడు తనకవితకు
 సహజమైన ద్రాక్షాపాకమును నాద్యంతము నొక్కరీతిఁగ బోషించుట
 యెంతయు శ్లాఘనీయము. ఈశుంశమునే మనసునం దిడుకొని చిదలు
 వాడవల్లయు తిక్కనఁ వి నిట్లు ప్రసముచేసెను.

“క. ప్రాకట నగర కలనా
 సాకల్యము మెఱుగు మగుఁసమధుద్రాక్షా
 పాకప్రబంధరచనన్
 జోకం దగు తిక్కయాచ జాతుం దలఁతున్.”

ఇట్లు గొలఁదిపదములలో గొప్పభావమును వెల్లడించుట నన్నయ
 కవితకుఁ దిక్కున వన్నెవెట్టె నని జనులు చెప్పకొనుటకుఁ గారణ
 మైన గుణములలో నొకగుణమై యుండవచ్చును. వఱియు—

“సారమతిం గపింసలు ప్రసన్నకథా కవితార్థయుక్తి
 వారసి మేలునా నితిరు లక్ష్యవ్యత నాదరింప...”

అను నన్నయనూత్రిమును దిక్కుయు ననుసరించి, ప్రసన్న
 కథాకవితార్థయుక్తికొఱ ప్రయత్నించెను. గాని, కవితాత్విచ్ఛిలం
 తగా సమృత్తిపని కట్టించారములకుఁ బ్రయాసపడలేదు. తాతగారిక
 వితయందుఁ దనకుఁగల గౌరవభావమును వెల్లడించుటకుఁగాఁబోలు
 నిర్వచనోత్తరగామాయణమునందు మాత్ర మచ్చటచట భాస్కరుని
 శబ్దవైచిత్ర్యము నిందుక చూపుచు వచ్చెను. ఆరవంత శబ్దవైచిత్ర్య
 మైనను బద్యాంతములయందు మాత్రమే చేర్చుచు వచ్చుటచేత నతఁడు
 కేవలము గర్ధాలంకారప్రియుఁ డని నిశ్చయ మగుచున్నది. చూడుడు.

ఉ. పాటిక దుష్టసత్వ వనవాటిక నిద్ధబలావరుధశృం
 గాటక గ్రంథిలభుఁగిటిగాధలలాటక, గ్రూరతారకా
 నాటక వాంత్ర, కాంచిపరిణద శకప్రపత త్రిమిష్యుటా
 కీటక రక్తసిక్తపటుభేటక దాటక గాంచి రయ్యెడన్. భా. రా.

కా. కోపంబారినఁ జంకవాపి ధరణి గూర్చుండఁగాఁ బెట్టి ని
 మ్మపొల్లానకటాక్ష మల్లనోలయన్ ద్రాక్షస్మితశోత్సన్నల
 జ్జాపూరావృత తన్మఖాజ్జములవై సాంద్రబుగఁ జూపి ని
 ర్వాహపారమరనుందరీప్రకగర్భసావణన్ రావణున్.

ఉ. ఈ యనుమాన మేటికి నరేశ్వర! విూపరిపాలనక్రియో
 పాయము ధగ్ధనిష్ఠయుఁ గృపాగుణమున్ వినయంబునెంపునున్
 న్యాయవిశోధనంబును నియంత్రితసత్యవచోపలాసమున్
 బాయక విందు నెందు నరిభంజనఁ గూరిజనానందజనా! స్వ. రామా

అర్ధాలంకారప్రియుఁ డగుటయే కాక, అం దతిశయోక్త్యుత్పే
 ట్లోల్లేఖాద్యలంకారము లన్నింటికంటె స్వభావోక్తియే తక్కువకు మి
 క్కిలి యభిమాన మని వాని రచనలను వర్ణనలను ఒట్టితోఁచుచున్నది.
 సీ. తీగయుయ్యలలెక్కి తూగియాడుచుఁ గూడి

పాడెడు చుత్రాభిబాలికలను,
 పలుకులు తోడన యలకడఁ దొడఁగియు
 నెరని కేగ కుమారికలను,
 నింపారు లేదూడఁ జేరి పిల్లలకుఁ దె
 ట్టుచు నున్న హంసపిటు. బినులను,
 ఫలరస మొండొంటి కెలమిఁ జూచులనించు
 లఱిఁ దొత్కొ కోకిలదండవలను
 జూచిచూచి యొండొంటలకుఁ జూపిచూపి
 చెలులకెఱిగించి కొనియాడి చెప్పిచెప్పి
 చిత్తవారి విచార నంజనఁ కలి
 యుల్లసిల్లిరి చనిత ము నల్లభండు.
 'స్వ. రామా.

ఇట్లు విగర్భించినకొలఁదిని దిక్కునకవితయందలి గుణములు వేన
 వేలుగఁ దోచుచుండును. “అమలోదాత్తమనీష...” అనుపద్యమునం
 దుఁ గవిత్యము కిల్ప : ని జెప్పటయే గాక, కవితను గూర్చి చెప్పినవ
 ద్యములలో “ఇం పారెకు కల్కులన్” అనియు, “సంసమధుఁగచోగు
 ఘన” అనియు “లలి పదహృద్యసద్యంబుల” అనియుఁ దఱుచుగఁ 2ద
 ములయందలి మాధుర్యమును గూర్చియే నొక్కచెప్పడు వచ్చుటచేత
 సంగీతముకలఁ గవిత్యమునైతమును శ్రవణగుణమును మాధుర్యమును బు
 ట్టించుచుండుట వానిమతిముగాఁ దోచుచున్నది. ఇట్లు సంగీతచిత్రలేఖ
 నములు చెంగును గవితయందుఁ హంసపిటుయొడవలె నను తిక్కున మ
 తము-కోలిడి-కీటు-పెల్లి-మొడల గొంద కాంగ్లకవితాతత్వజేడు
 లమితములతో నేకీభవించుచున్నచుది. ఈవిషయమును “శీమ్సు, హె
 న్రిలేనాంట్” అనునారిఁ డీవిధముగా నిరూపించియున్నాడు.

"Poetry includes whatever of painting can be made visible to the mind's eye and whatsoever of music can be conveyed by sound and proportion without singing or instrumentation. But it far surpasses those divine arts in suggestiveness, range and intellectual walth—the first in expression of thought, combination of images and the triumph over space and time; the second in all that can be done by speech, apart from the tones and modulations of pure sound. Painting and music however include all those portions of the gift of poetry that can be expressed and heightened by the visible and melodious..... Music and painting are proud to be related to poetry, and poetry loves and is proud of them."

సంగీతచిత్రలేఖముల మాట యటుండ సౌందర్యసౌఖ్యమార్గాదులతోఁ గవిత్వము కన్యకవలె హృదయంగమముగా నుండవలె నను నూహతోఁ గృతిపతిని గూర్చి ప్రసంగించు సందర్భమున—

"కం. ఏ నిన్ను మాకు యనియెను

దీనికి దగనిమ్ము భారతీ కన్యకు..."

అని తిక్కన చెప్పియుండెను. ఇట్లే యాంధ్రాభివ్రు లనేకులు తమ గ్రంథములయందుఁ గృతిపతి ప్రసంగాలములలోఁ గవిత్వమునఁ గన్పాత్రిత్వము నారోపించుచు వచ్చిరి. మాదుండః—(1) "బాల రసాలచాల నపల్లవకోమల కాన్యకన్యకన్" పోతన. (2) "చుదీయ కాన్యకన్యకనుహయం దగు రావూరి బసవభూపాలరాఘవుల వంశం బభివర్ణించెద" నెన్నెలకంటిసూరి—పిష్టిపురాణము(3) సజ్జనమధ్యమనకున్ గవితాశ్రీలోకనకున్....." పెద్దనవ్యవృత్తియును. (4) "పరిగ్రహింపు నుయ్యగిరఘనాధరభూపరసికాగ్రణి! మామక కాన్యకన్యకన్" చేమకూర - వేంకటకవి - విజయవిలాసము (5) "రంగపతి యంబ జాతండ్రి మచీయ కాన్యకసారంగిణిచనామణికిఁ బ్రాణనిభం దట భాగ్య మెట్టిదో!" కాకినాడ మూర్తికవి. పంచాచారీరాణయును.

నన్నెచోగుండఁ గూడఁ గవిత్వమునందును శ్రీత్వమునందును సమానధర్మముల నారోపించి శ్రీవలెనె వర్ణించిచెప్పెను.

క. "చతురోక్తుల నుతపదమహు

గతుల నలంకారభావకాంతరసార్థో

న్నతిఁ గృతి సతరసికులు వర

గతిగతి నెఱిగింపవలదె సౌభాగ్యమునన్"

కవితానుభవము కలిగినకొలదిని పదప్రయోగమున రచనావిధానమును దను-తదామే స. గ్రంథిసంబంధముఁ గ్రొత్తకోభి కసించుచుండును. వయసు మూల-లది-లో నభిముఖియై లలి-ప్రపంచమున మానవులిడి పుండు మార్పులు కడఁబడనట్లే-కవితా

ప్రపంచమునైతియు రచనానుభవమునుబట్టి కవికి రచనామారుట కలదు. మొగ్గ పీఠుచున్న కొలదిని సౌందర్యసౌఖ్యమార్గసౌభాగ్యము లతిశయించుకొని గావ్యరచన గానిచుకొలదిని బరిణతహృదయుఁ డగు కవియొక్క కవితయందలి సదములును- బదములతోడ భావములును భావములతోడ పాకాదులును - గ్రొత్తగుమలతో నొప్పముండును. విచక్షణవృద్ధితోఁ పరిశీలించినయెడల నీవిశేషములు మనయాంధ్రాభివ్రుల కాన్యకత్వములందు గోచరింపకపోవు

నిగ్ధవనోత్తరరామాయణమునందలి కవితాప్రసంగామున "భాగతీకన్య" యనియొకచోటను, "కన్యప్రాణి బాటించు తిలము" అని మఱియొకచోటను, బలువిధముల దనకవితామరియును బ్రకటించిన తిక్కనకు భారతగ్రంథరచనకుం గడంగురికి మన సంతకముఁ బరిణతిని గాంచినదో, తత్పరిణామధామదేశముందు వానికవితాతత్పరిచార మెట్లు సూతనశ్రీయు వహించినచో యిచట నించుక విచారింతుము. మన భారత సౌధారోహణమునఁ దనకుఁ బ్రథమసోపాన మైన విరాటపర్వము ప్రాంభమునందు:—

"కా. విద్వత్సంప్రకసీయ భవ్యకవితావసుండు....."

ఆర తిక్కన కృష్ణదేవసాచుడును క్లుప్తమైన. భావప్రకాశనం కాకుండైన వ్యాసునిఁ గట్టె నేమనిగా వర్ణించుటచే గట్టియై మొరలిభమైన యావేత నుని వానియెను. ఆవేత భవనంగా (Impression) అనుకొనఁబట్టిని మానవస్వరసియైనట్టియు నకాణ మైకట్టియు నగు నొక గూతనశ్రీ. ఇట్టిగా నశక్తిస్వయం ప్రమేయ గూతనశ్రీయొందించిన కాన్యకమున నెజమై. కాన్యకు లంకగుమ్మన. తిక్కనని తొక్కలి కానందలనకములగు గాండీబద్ధులు కవితామార్గమున (3) కాన్యకము "What is poetry, but the thought and words in which can not on spontaneity embody itself" అను నొక యాంగ్లేయనూత్తర చింతనమున్నది. మఱియుఁ గవితానందమునకును బ్రత్యక్షమునకును తిక్కన యభినవత్వము కలిగించినట్లు తోఁచుచున్నది. కవితానాశరమగు పైన కలియు-మనోరహ-నియగ్నుఁడైన పుమానము-నా సమాధి-సము విహంగ-సభ మైన యానందము యనుభవించుచున్నట్టి సుహృద్గాని గుమ్మనదే నిశ్చల స్వాంతియుతో బ్రహ్మాయుధ భాగ్యినిగు పుమానందం బానోర్భివృద్ధి-స్వయంబలనఁగలుగు నానిడు ముగియి నుండుచున్నది. తనకును సకల బ్రహ్మగ్రాస్యాలబు-సంపాద మొనఁగు నోయిగాని యావిధమున నూచించును.

ఉ. "శ్రీయన గౌరినాఁ బరగుఁచెల్వకుఁ బ్రేము పల్లవింప భి
ప్రాయితముర్తియై కాలిహారం బగు యాపముఁ బాల్చి పట్టెనూ
పాయ నమ శ్రీవాయ యని పల్కెను: భక్తిసేవయి వైదిక
ధ్యానుక క్షేమెచ్చు పాత గ్రముఁ గొల్పక నిష్కలినకన్"

అని సకల బ్రహ్మప్రాప్త యను చేత ఆత్మసా గానిగతి కవిత్వ తత్వ నిరతకయాను వానింకరి తాం కెఁబడెడ నగుచు....."

యోగమునకువలెనే కవిత్వమునకును దీక్షవలయునట. దీక్షలే కయే చంచలస్వాంతముతోఁ గావించు యోగము గాని కవిశాస్త్రము వై నిర్విఘటించిన యానందమును గలిగింపఁజాల వను భిప్రాదుము తిక్కన యీశ్వర పద్యమును పూచించెను.

ఉ. “కావున భాతామృతము కర్ణపుటయుల నాగ్రోలి యాంధ్రాభి మోదయుం బొరయునట్లుగ సావ్యవతేయసంస్కృతి శ్రీవిభవాస్పదం బయి చిత్తముతోడ మహాకవిత్వవిశ్వాది నొంది పద్యముల ద్యోమలన్ రచియించెదన్ స్వతుల్ ”

అత్యంతమైన కవిత్వాదీక్ష వహించి కావ్యరచనఁ గావించుచున్నంతకాలమును గవికిఁ గలుగుదుండు నాత్మానంద మనుభవమై నేద్యము, కవిత్వావేశము లేకయే యట్టి దీక్ష వహించుటకు పునః కుదురుపడదు. బలవంతముఁ గుదురుపడదుకొంద నున్నను సాధ్యముగాదు. అట్టికవిత్వావేశభాగ్యముగా శాస్త్రవిశ్వాసాంతర్యుక్తియు నీశ్వరాపాదితములు గాక కేవలము మానవాధినులైన ముఱుల “కవిత్వాయతే నతుక్రియలే” యను గాత్రీ ఘోషియింపడు గదా!

మఱియును- “విద్యత్సంప్రసనీయ భవ్యకవితావేశుడు” అని సమస్తసద్గుణాతిశయములతోఁ గవితావేశమే ప్రధానముగాఁ గాని యట్టి మహాగుణముగలవాఁ డని యిదిగటకుఁ దా నొకసారికర్ణించిన వ్యాసుడే, తాను గవ్యోదీక్షయందుఁ గూర్చుండునప్పుడుఁ గూడ, స్మరించి “సావ్యవతేయసంస్కృతి శ్రీవిభవాస్పదంబయిన చిత్తముతోడ” అని చెప్పియుంచుటకేతఁ దనకుఁగూడ నట్టి కవితావేశభాగ్యము నుచ్చేశ్వరియై ప్రసాదించినట్లును, నగునై దాను గవ్యోదీక్ష వహించుట్లును దిక్కనయుద్దేశముగాఁ జూరిండుచున్నది. ఇది యట్లుండ “అని సకలబ్రహ్మప్రార్థనలు నేని తప్పిసాదాసాదిత కవిత్వత్వ నితీత యానుభవానందభరితాంతకలహంబున గుచుండి” అనువాక్యమునందుఁ , “ఁ వ్రన భాతామృతము కర్ణపుటయుల నాగ్రోలియూంధ్రాభిమోద ముం బొరయునట్లుఁ” అనువాక్యమునందుఁ గల యర్థములు రండును నొండొండతో సమన్వయించిచూడ నత్యంత పరిపక్వహృదయుండగు తిక్కన, విప్లవత్వముపూర్వమున కెంతటి యున్నతస్థాన మొనంగెనో దెలియఁగలగు. తెలిసికంటయే కాక, కవివశించు కవితానందిమునకు, మహాయోగివశించు ప్రహ్లాదమునకును నతఁ డభేదప్రకృతి గలిగించె నని నానా యందుకొని రచించుకొనవలసి వచ్చునెమో యని కూడఁ దోచుచున్నది. ప బ్రహ్మరథమునఁ బరమహంస బ్రహ్మకం

దముకలుగునట్లే సకలబ్రహ్మప్రార్థనమునఁ దనకును గవిత్వతత్వనితీత యానుభవానందము కలిగె నని చెప్పవలెనెత నానుమాత్ర భేదములతో నీరెండొందములు నొక్కటియే యని తిక్కనచుతముగా మన మిది కఱకు కనుగొంటిమి. కాని, వైరెండు వాక్యములను సుసన్వయించినప్పుడు మాత్రము కవీశ్వరయోగీశ్వరానందములకు హెచ్చుతక్కువ లున్నట్లు తిక్కననూచించిట్లు చెప్పుకలసివచ్చుచున్నది. పరబ్రహ్మరథము వలన యోగీశ్వరము పొందుబ్రహ్మానందము తానే యానుభవింపఁజలదు. గాని-తనానంద సౌఖ్యము తనదేశమువారికిఁ గాని జాతివారికిఁగాని- లేకమైన గలిగింప నేరఁడు. సంసారదారపుత్రాదులఁ బరిత్యజించి యలఁకాంతరములయందో- పర్యతిప్రాంతములయందో-కైవల్య మాసింది కళ్ళ లలితంబల నీశ్వరాధానమును గావించుదుండు మహానుజు నేడును మనదేశమున నుండఁబోయి. ఉంకపో గని యూహించుకొనుటయే కాని ఆ మహానుజునందో? చా ర్గారిండు తప మెట్టిదియో? తత్తపోజ నిత మైన యానంద మేమియో? మన మెఱుంగము గదా! ఇంకొక నొక ప్రాణి చంచలియో చెడ్డయో యొకకన్య నొనర్చినప్పుడు, తిక్కనైత లానుభవము వతియొకస్రాణికిఁ జెండు ననుటకు నేరొంతు బొప్పుకొనరు. అందుకే నెవరిత్రోప వారిదే! ఎవరికానందము వారిదే. ఇచ్చట నే కవిత్వమనిత్రక్రూర భీన్న మగుచున్నది. సకలబ్రహ్మప్రార్థనముజేసి తత్ప్రసాదాసాదితమైన కవిత్వతత్వనితీతయానుభవానందము తిక్కన తా ననుభవించుటయే కాక “అంధ్రాభిమోదముం బొరయునట్లుగ” అనిచెప్పి శివానందానుభవభాగ్యము తనజాతివా రగు నాంధ్రులెల్లరును గూడ కవించునట్లుగఁ జేసెద నని మహాకవిత్వవిశ్వాసకంఠమును గట్టుకొని- యందుఁ గృతార్థుడై- మనల నందఱును గూడఁ గృతార్థులం జేసిన యాతినిరుహాచుహిమ నెంతని కొనియాడవచ్చును !!!

క. “త్రిదిశ్శ్రీహ తారాముని
పదముల కన్నిటికి నుపరిభాగంబునఁ బెం
పొడవు ధునిస్థానం బు
న్నది యవ్వోటిత్తు నీకు నరకపుత్ర!”

అని పసిపాపఁడైన శ్రీవైది బ్రహ్మచర్యుండు డగు మహాకష్టువు కటాక్షించినట్లుగా - నియమించుగా నిన్ను చెండ్లు తనకై మహాతపము గావించిన యాంధ్రాకవిత్వాదాలికకుఁ బ్రసన్నుడై యిట్టి యత్యున్నత స్థాన మొనఁగుటచేత నే తిక్కన తానును బ్రహ్మపదార్థాధుడై “కవిబ్రహ్మ” యని కీర్తింపఁబడువాఁడు.

అన్ని ప్రాంత జనము

చక్కనిడబ్బితో సహా సీసా 1-కి 0-10-0 అణాలు మాత్రమే.

అన్ని ప్రాంత జనము డిపో, డి. తిక్కన శైలి, మద్రాసు. లేన, 109. ప్రేమోద్బు, బొంబాయి.

ఆంధ్ర వ్యాకరణ విచారణము

పాఠసంక్షిప్తము శాస్త్రీగారు

వ్యాకరణములు భాషలో సిద్ధమైన పనుల నిష్పత్తిని చెబుటకు పుటకు గాను సంస్కారములు విధించును. వ్యాకరణము లన్ని భాషలలోను ప్రపంచవల కుపకరించును. ఆంధ్రభాషకు వ్యాకరణము లనేకములు పుట్టియున్నవి. వీనిలో పూర్వపూర్వము త్రోవోత్తమునకు ప్రమాణముగా నుండును. ఈమర్యాద యన్నికాస్రములలోను సమానవే. ఈవ్యాకరణములలో సర్వాద్యము నన్నయభట్టియమై (ఆంధ్రభట్టియమైనది) యున్నది. చిన్నాపణిగదనభారతిచేత తోడనే యాంభించిన ట్లారెంటిగదనము దెలియబడును. చిన్నాపణిగ దిక్కుటి వ్యాకరణములు గొండుముగొండుము భేదాలుచూరారు. తుదకు బాలవ్యాకరణము చాల భేదిగనది. వృద్ధబాలురకు కాలప్రయత్నభేదము సిద్ధమేకదా! ఈభేదము-క్రమక్రమమున విరోధముగాఁ బరిణమించుచున్నది. ప్రాచీనాచార వ్యవహారస్మృతివేషములకు నవీనములు నిరోధించుచుండుట యెల్లరికకు స్పష్టమే. అట్లే భాషలోగూడఁ గానించుచున్నది చిన్నాపణిగదన బాధించుకారమున నన్నయభట్టుఁ డంగీకరించి యున్నాఁడు. పరిశీలింపబడుచానిని వివేచించుచున్నారు. బాలసర్వస్వ తనటికలో "యెభవసు" మొదలగువానిలోనిది పదాదియకారముగా నుదాహరణ మిచ్చినాడు. చిన్నాపణిగలో య, గ, ల, క, లకు నాల్గింటికిని లఘులఘుభావ రూపమగు ద్వైవిధ్యము తుల్య పయయఁడగా కేళమునకు మాత్రమియాంధ్రభాషలో నాకారముచేతఁ గాడ మఱియొక ద్వైవిధ్యము వైధర్మ్యముగాఁ జెప్పఁబడినది. అవైధ్యమునే పుట్టివారు విరోధముగాఁ జెప్పుచున్నారు. ఈవిషయమున బాలసర్వస్వతి యను బాటపడి నట్లుగానించుచున్నది. అతినిటికలో—“అస్యేవా=కడనువాటికి, వైధర్మ్యం=విరోధము, =లేదు. రయోస్తు=లఘులఘువులయిన రవర్ణములకైతే, నిర్వ్యం స్వాత్=నిత్యముగా విరోధము కర్త. విరోధ మనగా తమలో యతిప్రాసములు చెల్లకుండుట” అని చెప్పి—

గీ. తెక్కలు గలట్టి కెనుపాపరేళ్లనింటి
కలుకుములుకులు శంభు నుక్కిఁగఁడెసి
పరమకల్యాణి గిరికులేశ్వరతనూజ
రణనినోదంబుసలిపె నిర్దురులు వొగడ”

అని యుదాహరణ మిచ్చినాడు. దీనిలోనే స్వకవనవ్యాపారము గానించుచున్నది. ఇందు లెఖకుని ప్రమాద మున్న నుండవచ్చును. ఇం దేమైనను, మూలమునకు టిక భేదించును. మూలములో ప్రథమాచార్యుడు “యో” అని-యొక్కసమాసమున - నొక్కరూపమున-చెట్టిని సంక్రమించి చెప్పినాడు. ఒకపద్యములో - వేణువేణు

చాణములలో- నారెండు రేఫములును యతిప్రాసములు గారాదన్నం విరోధము గల వని చెప్పువా? అవి యతిప్రాసము లయినప్పుడును, వానిరూపములను దాటుమాటునేయక దెయిరూపములో దానినే యుంచవలయు నని, వైధ్యమును నిత్యముగాఁ జెప్పినాడు. పిమ్మటివాడు వైధర్మ్యమును విరోధముగా భావించి-వానిరూపములను మార్చుచున్నారు. చూడుడు. అప్పుకవీయము ఆ ఆశ్వా. ౯ వ పుట కవిజనాశ్రయము. “క. నెరయంగ నిందము తెలియఁగ” నృసింహపురాణసీసపాదము” పరమాత్మపునరులుఁ నొకగిహారెడు నేటితఱిగలవై”భా. “ఆది” ౪ ఆ “౨౭” కాఁడని శ్రీయం బాట” కాంత “క. శ్రీ ౧ మారున”

ఇట్టి పాఠవ్యత్యాసములను చూచి బాలసర్వస్వతి యుండుటయుండును. దీనిని చూచి లాక్షణికులు- వైధర్మ్యములలో నుత్తరొక్కములకు విరోధమును మైత్రి లక్షించుచున్నారు. ఈకల్పన-బాలసర్వస్వతి అన్ని పదాలలోక అనునట్లే యున్నది. వర్ణములకు విరోధమన నెట్టిది? యతిప్రాసములు చెల్లకుండుటయేకదా? అవియెల్ల చెల్లవు? అనిచో విరోధములేదు. విరోధమే? యతిప్రాసములు చెల్లకుండుటచేతను. ఈ యుక్తిపట్టుచుండుటగా నుండునో విచక్షణులే విచారింపుడు. ఇందు విరోధము అని ముందుపె నున్నచో నది- జూరన్నలకు గోవ్యాసములకు గలదాని కంటెదా? లేక స్వాభావికమా? కాదు. వర్ణముల మైత్రి, విరోధములు కవులనోట నున్నవే కాని సమాసములు గావు. ద్వైవిధ్యభేదము నొందిన రవర్ణయములలో, అ ఇ ఉ ఏ ఓ లకు నాకర్మ్యము చిన్నాపణిగలోఁ గన్పడవనది. వానికి స్థానభేదములేని వర్ణములలో నాకర్మ్యము లేదట! సావ్యభూతిక మగు స్థానభేద మున్నచోటనే, యావ్యములకు, విరోధములేమండ నెట్టిసలబుధియుగా లేనిచోట వానికి విరోధ మని నవీకారములు కొందఱు చెప్పుదురు. వీక అ ఇ ఉ ఏ ఓ లకును, వకతమములే కాని, వకతములు పనికి గావలె. వానికి- వి బొ ల తో నయినది, గుణకల యని ఇందఱు లన్నియు నొప్పుకొనునే యున్నది. గుణకల నేల యెప్పొకనవో? తెలియదు. గుణకములు రెండును సమాససంధములకు-! గుణమున కర్మము గాని వృద్ధి కట్టకు మగును? అనుభాషాలో గుణము అను గావు- దానితో విశ్రమమును ఇందఱులు చెప్పుచు దన్నతత్వమున గుణముని నెనుండునకు వృద్ధి యొట్టుండునా? సంస్కృతిమున లేని హ్రస్వము లగు ‘ఎ’ ట్లు లెనుండు నంగీకరింపఁజూడవల కదా! వానికి ‘ఎక్ర’ సామ్యమునా? లేనా? ఉచ్చారణ నది సిద్ధించినపుడు- గుణ సంజ్ఞము నేల సిద్ధింపదు? హ్రస్వపీర్ణములను- చెలిక చేమ, చొక్క, చొటు, అరువాని

లో బాలవ్యాకరణము చెప్పుచున్నది. ఈ బాలలక్షణముల కీబాలవ్యాకరణమే కదా ముఖ్యప్రమాణము! సంస్కృతముపోలికను బట్టియే ఐ ఔ లకు, వృద్ధిసంజ్ఞ సంగీకరించుకొనినప్పుడు హ్రస్వము లకు ఎ ఓ లకును దెనుగునగుడ సంస్కృతము పోలికనుబట్టియే గణసంజ్ఞ నేల యంగీకరించుకొనరాదు? హ్రస్వములు దీర్ఘముల ప్రతి రూపములే. ఛందస్సు లెట్లు చెప్పలే దన్నచో, నది వానిచోషమా? ప్రయోగించిన విద్వత్పాకపుణిదోషమా? ఆ ఓ లకు ప్రాచీనమహాకవుల ప్రయోగములలో విశ్రమము గానించుచుండ దానించూచి పిమ్మటఛందస్సు లన్నియు, గతాఽనుగతకముగా నది లుప్తవిసర్గతో త్వ విరామ మని చెప్పుచున్నవి. కాని మహాకవుల యభిప్రాయము నజిగ్రహింప గానరాదు. అచ్చట- లుప్తవిసర్గక మననది ఒహవీర్గిగ మానమును నదీవిశేషణమును గదా? దేనికి ఈ కారము? కా? ఉత్పన్ననకా? వీరికాభేదములేను కాబోలు! అచ్చట విసర్గమును పొందినచో నుకారము దేనికనవచ్చును. ఇట్టి యభిప్రాయముతోనే కృత్రికర్త లాప్రయోగమును చేసినయెడల గారు వ్యాకరణశాస్త్రజ్ఞానము లేనినారేకాక తుదకు ధర్మగర్విభావమునుగూడ నెఱుంగనివా రనగలవనవచ్చును. అది యిట్టే పత్తి యన్నచోఁ దమదోషమును వారియందుఁ దెట్లు సాహస్యియే వీరికి సిద్ధించుగాని యభీప్రము సిద్ధింపను. ఇది యెట్లున్న దనగా నిప్పుడు మనలో- నిత్యపాసన చున్నదిచేసి. దానిని ప్రత్యాష్టికము రోజున పురోహితుకు యజమానునిచే జేయించి వానియందగ్నాకరణమును జేయించుచున్నాడు. దానినిజూచి యీ యాపాదనము నా ద్వికమురోజుననే కాని యితరకాలమునందుఁ జేయరాదు. ధర్మసూత్ర మేర్పడిన నెట్లుండునో ఈలుప్త విసర్గగోళవిరామలక్షణముగూడ నట్టిదిగానే కానించుచున్నది. ఇప్పుడు లోకమున భాషాభిమానులు గాండలు “ఆంధ్రభాషాభివృద్ధిసమాజ” మనుపేర నొకగమాజమును స్థాపింప నింకొకరును భాషాభివృద్ధిసమాజమునే స్థాపించుచున్నారు. దాని జూచి మఱియొకరును భాషాభివృద్ధి సమాజ చనియే స్థాపించుచున్నారు. దానించూచి కొందఱు అనురంజనీ, అనుమోగినీ, అమోదినీ, లోలసినీ అనుపేర్లతోనే స్థాపింతురు. ఆసామాజిక లెక్కలో? తెలియఁడను. ఈనాడే సమాజము లెట్లు విలసిల్లుచున్నచో యానా డా లక్షణములుగూడ నట్లే విలసిల్లియుండును.

“అనియమా ద్ద్రాస్యహి యస్త్యపభంకః” అని చిన్తాచరిలో - నన్నయభట్టుడు నియమములేని యపభ్రంశము రాబ్రామ్య మనియు, నది నియమపూర్వక మయినచో గ్రామ్యమే యనియు, గనడదవాదేశ సంస్కారమును చెప్పి, వాడు సేసె, ఇత్యాదులు సాధువులుగానే- తనభారతమందు ప్రయోగించియున్నాడు. ఈనియమము, గ్రామ్యముల శోధనముకొఱకే యయినట్లు భట్టారకుని యభిప్రాయముగా గానరబడుచున్నది. మఱియు- కఠకంఠాదులకు గ్రామ్యత్వమే లేట్లు సమాసపరిచ్ఛేదమందు మిశ్రమాసము సంగీకరించి యున్నాడు. ఇట్లుండగా- బిమ్మటి వారిలో ద్వితీయాచార్యుడు కఠకంఠముఖాహితా అని వానిని సమ్యక్ములుగానే చెప్పినాడు. కాని గ్రామ్యములుగా

జెప్పలేదు. పంచామము, తోపించామము, మన్నగునవి గ్రామ్యములన్నాడు. అందుకు కఠకంఠాదులు లేవు. నీతారామాచార్యులు కఠకంఠశబ్దముఁ గనకంఠశబ్దతద్భవ మనియుఁ బ్రాణగోడ్డము ప్రాణకుట్టతద్భవ మనియు- గ్రామ్యములు కావనియు ననిరి. కాని కపిలకన్నులు కపిలగోడ్డము దినవేసము- వీనికి సరణఁ జేయలేదు.

అప్పుఁచి “లక్షణరహితగ్రామ్యము కర్తలలోప మొది చులకగా గ్రామ్యములు పలుకు- “నస్తాడు, తెస్తాడు” మొదలగునవి యపభ్రంశ గ్రామ్యము లగునని చెప్పినాడు.

చిన్నయనూరి తనబాలవ్యాకరణమందు “లక్షణవిరుద్ధం బగు భాష గ్రామ్యము” [౨౭ పూ] అని చెప్పి ‘నస్తాడు, తెస్తాడు’ మొదలగువాని లో ‘కఠకంఠాదు ప్రాణగోడ్డము జనగణ్ఠ కపిలకన్నులు కపిలగోడ్డము కపిలజడలును’ గ్రామ్యములుగాఁ జేర్చి “అగ్ర్యవ్యవహారముల ద్వయము గ్రామ్యము” [౨౩] అని వ్యాఖ్యానములో పెద్దలు వ్యవహరించినమాట గ్రామ్యం యియు గ్రహించెదరు నని భారతకర్తల ననుగ్రహించి పట్టు చెప్పినాడు. లక్షణమున నెదియో చెప్పలేదు. దానికి శాస్త్రమున్నచోఁ కఠకంఠాదు లేశాస్త్రమునకు విరుద్ధములు? ప్రథమాచార్యుడు చిన్తాచరిలో మిశ్రమాసములను సాధించియుండ నవి శాస్త్రవిరుద్ధము లెట్లు? బాలవ్యాకరణ మన మష్ఠీసమాసమా? కిగృధారయమా? మొదటిపక్షమున బాలనివ్యాకరణము, లేక బాలునికు (కొఱకు) నైన వ్యాకరణ, నుని కదా చెప్పగలమును. అప్పుడు కన్నఁదెఱచియుఁ దెఱుకయు నున్నవారి దని లేక యట్టివారికొఱకైన దనియును సిద్ధించును. ఇంకను రెండవపక్షమున నీ వ్యాకరణమే యట్టి బ్యాధితలో నుండి వృద్ధుల నాజేపించుట యిప్పుటి కాలధర్మమే కావలయును.

చిన్తాచరిలో నన్నయభట్టుడు సాంస్కృతిక పదములలోని క చ ట త ప ల కు, గ స డ ద వాదేశము గాని సుభాదేశము గాని చేయరా దని చెప్పియుండ, నిప్పటివా రెల్లడల, విద్యలువిడిగా నెవ్వమైట్లు చేయుచున్నారు. ఇచ్చట చిన్నయనూరి “తెనుగు మీది సాంస్కృతికపదములకు గ స డ ఓ లు రావు [౧౮ సంధిసూ] అని చెప్పినాడు. సంస్కృతమునఁ బరువ, వ్యవహారమున్నదా? పరువ మను వార్తనే యెఱుఁగి సాంస్కృతిక పదములలోఁ పరువ సంజ్ఞకము లుండునా? సంజ్ఞయే లేక, సంజ్ఞాకాగ్య మెట్లు సిద్ధించును? ఈ నిర్వచనము గగనారవింకము భాషావిందమువలె, రాత్రి ముకుళింపదు అనునట్లున్నది. ఇచ్చట గొందఱు తెనుగుమీది సాంస్కృతికపదములకు గనడదలు రావు. కాని సాంస్కృతికములమీదివానికి రావచ్చును. అని వ్యాఖ్యానము జేయుచున్నారు. అవ్యాఖ్యానము నట్టిదే. “నవికృ శబ్దా త్వగః సాంస్కృతికానాం భవన్తి గనడదవాః” అని చిన్తాచరి సూత్రముగాని ‘వికృతిపదాత్’ అనునది అధికారప్రాప్తమే కాని సాంస్కృతికపదములలో సిద్ధించుట కైన ప్రతిప్రసరము గాదు. గనడదకు, సుభాదేశములు రెంటికిని పూర్వపరనిమిత్తములు రెండును వైకృతములే యయి యుండవలయు

నని భట్టారకుని యభిప్రాయము. ఆ సూత్రములో సాంస్కృతికా నాం, అనుదానికి సాంస్కృతికపదీయ కచట తిపల నని వ్యాఖ్యానము చేసికొనవలయును. సంస్కృతే భవన్తి సాంస్కృతికాః, అని విగ్రహము. సంస్కృతమున పరుషసంజ్ఞికలు లేవు గావున సాంస్కృతి కానాం, అనుదానికి కచట తపావాం అని ఆధ్యాహారము చేసికొని సమన్వయము శిష్యకోనకలయును. గాని యశాస్త్రీయమయిన పరుష సంజ్ఞను బలవంతముగా సంస్కృతపదములలో బ్రేరేపించు. ఇట్లే ద్రుత ప్రకృతికముమీడి పరుషములకు, సోశము లగును. [౧౬, నూ] అను దానికిని సర్థము, చేసికొనవలసియుండును. దీని కుదాహరణములతో పూచెను + కలవలు = పూచెను గలవలు మున్నగువానితోఁ గలిపి నెగడెను + లినుములు = నెగడెను దనుములు, మొగిడెను + పద్యము = మొగిడెను పద్యము" అని ప్రకృతివివృతివివేచనము లేక యెల్లవీటిను సరళాదేశము, చేయఁబడినది. ఈతను చెప్పినట్లే దనుములు నెగుడుచు పద్యము ముకుళించినట్లున్నది. గ సడదవాదేశమాత్రములతో పూర్వని మిత్తమందుఁ గొంట్లను సుశయ మొందినను, పీనిలో సుశప్రతిక అని శబ్దముగానూడ నీకార్య మెట్లు నిర్ధించును. ఇట్టి వ్యాఖ్యానములను బఠించిని నవలాక్షిణినులు నన్నయాది స్థావీనవిద్యవ్యహాకవుల సాధనములకుఁ సంస్కారములను జేయ సాహసికు లగుచున్నారట మాడుడు. భాగవతము:—వివలాదిత్యతనూజాదా వివలవిచారడు గుహార

విద్యాధరుడు దీనిలోఁ కుమానపదములలోఁ గుహారము. ఈపద్యమందే వాలవహానమున “సహిత శ్రముడు తుహినదడు” ఇచట నుకారము లేదు. ఇట్టి వికల్ప మెట్లువచ్చెనో? ఈయాదేశమును గూర్చి ప్రధ మాచార్యుడు అత్యాగ్రహదగ్ధక తాను, నేను, శబ్దములు చక్క దక్కిన ప్రధమాస్తయలమై వచ్చునని చెప్పటలతో నది నిత్యముగాను వివకృతపదములు వైకృములగుటను, పూర్వనిమిత్తను వైకృతపదమే య సయఁ దెలిపియున్నాను. చిన్నయనూరి “ప్రధమమీది పరుషము లకు గ సడద వ లు గహారముగా వగును [౧౩]” అని చెప్పినాడు గాని వ్యాకరణసరియైనా ప్రకారమునఁ బహాశ మనువోట నాల్గుదా హరణముల నివసవలయును నదా! ఇవ్వలేదు. నిత్య ప్రకృతి యెచ్చట? నిత్యాప్రకృతి యెచ్చట? విభాష సుచ్చట? అన్యకార్య మెచ్చట? ఇక ను రాగేశము ప డితపాద సాధారణమయి యున్నది ౧౦. చ. వివలవిచారి బులామిలు” ఇచట నతికోటి గణములు— అని మున్న గో హరినంద్రులఁ బదా? కాన రాగ, గదా!

“భూతి క కిదాసస్య గుర్వాన్యై వివమూర్ఖితా” అనుచిరి నన్నయభాగవతి కువ్యాఖ్యానములలో మాన్యుచి యనందే భక్తసంస్కారములచే నరణావధముఁ జెందుచు నుట్లున్నది. దీనిని భిమభిమానులకు కోరికలు పూరింతురుగాక

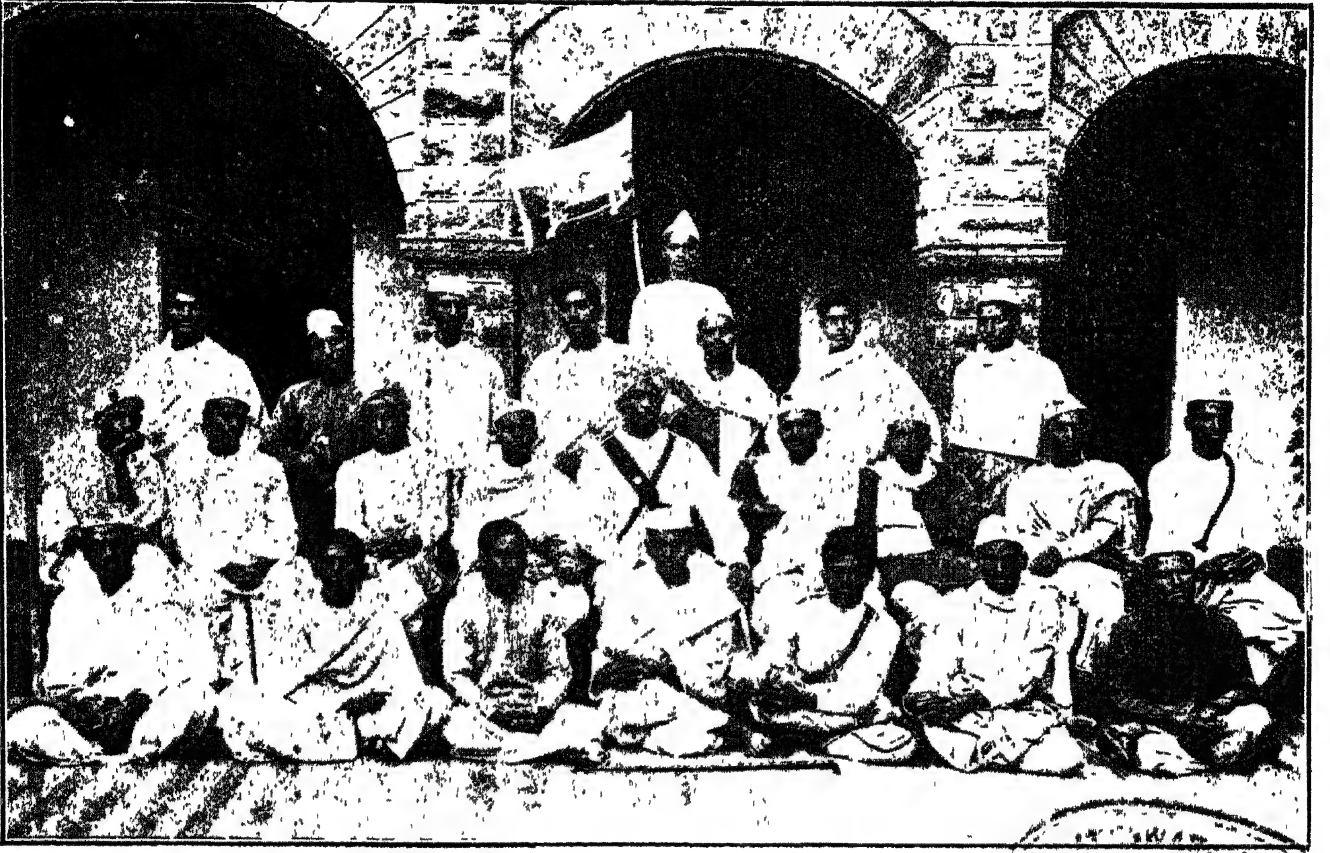
ఎ ట్టి ది వి ద్య?

సాహిత్యరస్వతి చ. నారాయణమూర్తిశర్మ

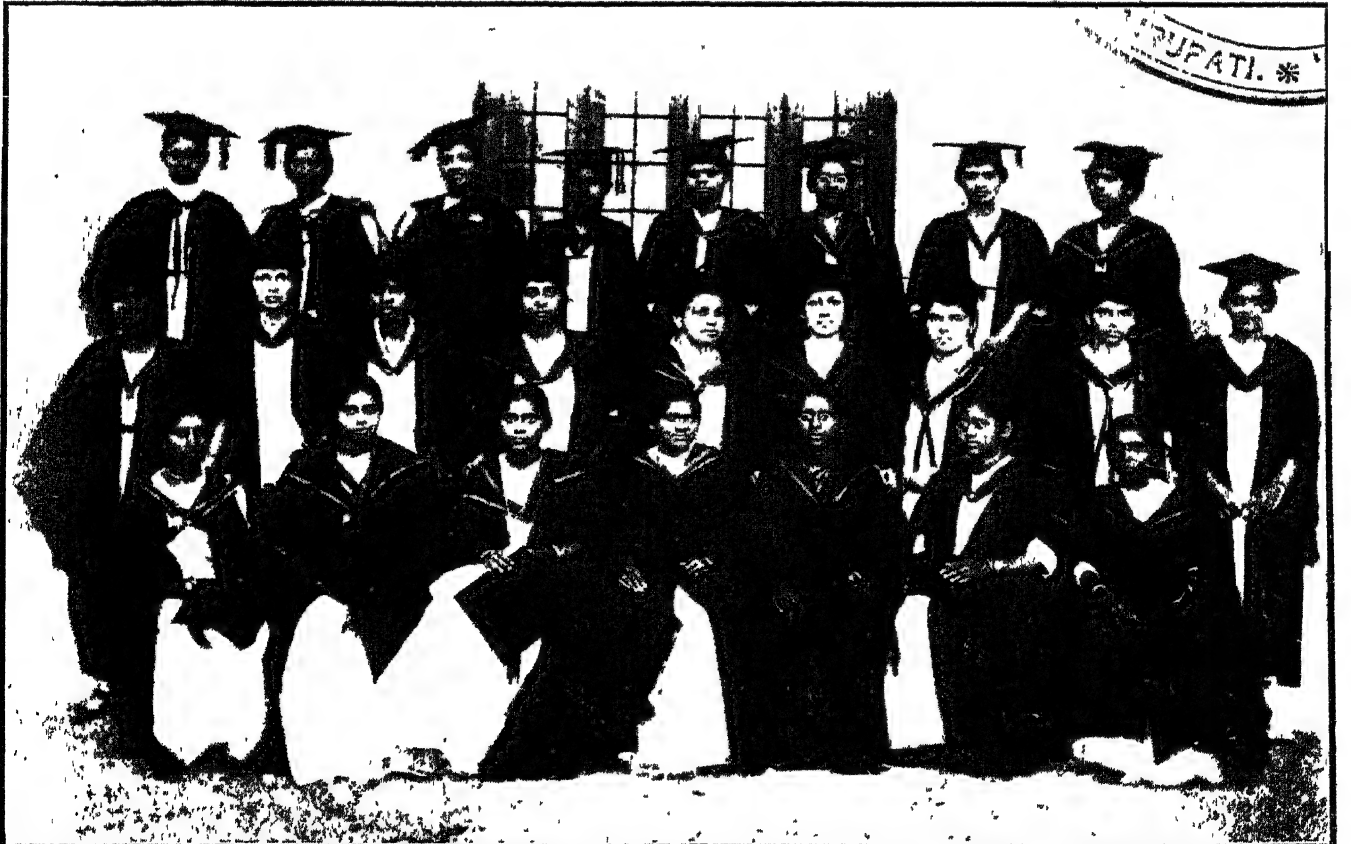
ఎయ్య దపద్యముం బిరువ వృద్ధదశం గనిపెట్టె జేయునో
యెయ్యది భైరవసాహస భృతీంగిత సగ్ధణరాగి గూర్పునో
ఎయ్యది యింద్రియాభృతి జయించి వనోబల మిచ్చునో పం
బెయ్య బెఱుంగజేయునో యదే యనపద్యపు విద్య నాడుగున్.
ఉ. ఒక్కని పెట్టునోతలకె యొగుడు దోసిలి దానకార్యముల్
మమ్మకు జేసి జీవనరహస్ గడియించి సగర్వసౌఖ్య స
మృక్కుల మందు మీసముల మాటికి దిద్దెనునట్టినప్పు బో
డక్కరి విద్య కాదు ప్రకటయిగ విద్దియ! యంచు జెప్పెనన్.

ఉ. జేసనివాంప బాదు బయిసేనముగానిన కాదుఁద్య సం
తోప మెఱుగి నీరెం ఁభోగి న్నోయూర బూరింపఁగో
గ్రాన ముసాజ్జులగున గా దున్నెట్ల బాంబుల పు
తానలగోసి కాశ్యోహాతిరు విద్యము విద్యనా విదన.
ఉ. ఎయ్యది స్వస్వప్నాత్తి భావనఁ బెట్టిల వృద్ధి నీ మన
ఎయ్యది లింగప్రకల్పమనిచ్చ త్తి నుండియొక విధి భాసా
హాయమె పేదపానల వృద్ధిజ్ఞానాం మున్నగు
ఎయ్యది కాలధామమె యదే యగు నిధిఁ బుష్కలద్యనాన్.

VIZAGAPATAM MEDICAL STUDENTS

విశాఖపట్టణము వైద్యవిద్యార్థులు
THE LADY GRADUATES

యువతీస్నాతకలు

THE HINDI VIDYAPEETA, PRAYAG

హిందీ విద్యాపీఠము, ప్రయాగ

RAJAMANDRY HINDI PRACHARAK SANGAM

రాజమహేంద్రవర హిందీ ప్రచారక సంఘము

క వి త్వ త త్వ ము

క వి కొం డి ల వేం క ట రా వు గా రు

త్వము అనుపదము ఎచ్చటకచ్చినను మిగుల దుర్బయమై పడము. “శరీరత్వము” అని వాడుదుము. “శరీరము” అనుమాట సులభము. శరీరమును చూచుట-దానిరూపులెట్లనుఁ గొనియాడుట-దానిని చక్కగదిద్దుట-ఇదియెల్ల సులభము. కాని శరీరతత్వమును గమనించుట దుష్కరము. “వేదాంతత్వము” అని మనము వాడుదుము. వేదాంత మనుమాట సులభము. వేదాంతప్రచారము వినుట-వేదాంతోపదేశములను బొంగుట - వేదాంతాలతో కలసితిరుగుట - ఇదియెల్ల సులభము. కాని వేదాంత తత్వమును గ్రహించుటమార్తము దుష్కరము. అట్లే కవిత్వమును కవిత్వతత్వమును, మన మొక కావ్యమును రసవంతముగ-రాగ పుకారులతో- అనాయాసముగఁ జదువఁగలము. కాని ఆ కావ్యమందలి తత్వమును బోధచేసికొనుటయన్న ప్రయాసము. అట్లని తత్త్వవిచారణమును విచారము.

తత్వము అనుమాట స్వస్థామాస్వముగ మనము వాడుకొనునదియే! అందున వింతలేదు. గానిని శరీరపదముతో జతపఱచిన స్వభావమని యర్థమును జెప్పకొనుచున్నాము. గానిని వేదాంతముతో జోడించిన పరమాత్మ అని అర్థము చెప్పకొనుచున్నాము. గానినే ముక్కుకుముక్కుగ విడచిసి-తత్=అది, త్వం=నీవు. అని ప్రతిపదార్థమును చెప్పకొనుచున్నాము. కాని కవిత్వతత్వ మనుపదము క్రొంగొత్తిపదము. అయ్యది ఆధునిక విమర్శనాసందిగ్ధమున నుత్పన్నమైనది.

కవిత్వమునకు స్వభావ మున్న గా? “బాల రసాలసాల ననపల్లవ కోమల కావ్యకన్యకన్” అని నుహాకవి యగు పోతన కవిత్వమును తీయ మామిడిగున్నయొక్క క్రొంజిపురుటాకంత కోమలమైన దానిని వర్ణించి యున్నాడు. అంధ్రకవితాపితామహుడగు అల్లసాని పెద్దనార్యుడును ఇట్లులే కవిలను మిక్కిలి సున్నితమైన దానినిగ వర్ణించియున్నాడు. పింగళసూరనామాత్యుడు “పలక నేర్పుట బహుతపఃఫలముగాదె” అని కవిత్వమును పూర్వజన్మవాసనాసంపదముగ నూచించియున్నాడు. కాలిదాసు “మందఃకవియశః ప్రాగ్” అనుచుఁ గవిత్వమును ఎత్తైన చెట్టు కొట్టకొన కొమ్మను బండియుండి పొట్టిసాని కిందని ఫలమువలె దుర్లభమైనదానినిగ పుపవించి యున్నాడు. పేక్సువీయర్-థానికవ్యనమును థానికవ్యత్రిని గొడకూర్చుదానినిగ నిరూపించియున్నాడు. మిల్టన్ స్కెల్కోవాసినినిగ రావాహనసేసెయున్నాడు. వర్ణనగర్త “సమస్తపరిజ్ఞానమునకు బ్రాణ గాయువనియు, సుఖాంతర్గత సార మనియు నిర్వచించి యున్నాడు. మీత్యా అర్నాబ్డు “వనఃపూర్వన” నుని వాడియున్నాడు. కోలరిడ్డి కళానందముగ “కొనియాడినాడు. రవీంద్రుడు గానినే “అనంతమైన గానినిగను కాశ్యతమైనదానినిగను” కీర్తించియున్నాడు. అరవిందుడు కవిత్వమునే “అత్యుత్కృష్టసందర్శనముగ” హెచ్చరించి యున్నాడు.

ఇట్లు కవిపుంగవులచే వేయినోళ్ల నిరూపితము కాబడిన కవిత్వమునకు స్వభావములే దన నెవ్వరు సాహసించుదు? కవిత్వమునకు స్వభావము న్నది. ఆస్వభావము నొక్కొక్కవి యొక్కొక్కరీతిగ స్వస్వానుభవ రచనాపగాహన ప్రమాణములకొంది పొగడయున్నారు. ఒక్క ఉదాహరణము:

ఉ. “శ్రవణోదంచిత కర్ణికారణముతో స్వగ్ధాభిచలంబుతో నవతంసాయి తేకించుముఠతో సంభోజధామంబుతో స్వవశుండై మధురాధరామృతముచే వంశముగ బూరించుచున్ ఉవిదా! మాధవు డాలవెంట వనచం దొప్పారెడిన్ జూచితే” అని పోతనామాత్యుడు భక్తిరసప్రబోధ వర్ణికోలముగ నూచించియున్నాడు. “ఉవిదా! మాధవు డాలవెంట వనచం దొప్పారెడిన్ జూచితే” అనుచుగణము - మృదులగమై - పాతకని పృథియము నుదోర్చి ధించుచున్నది. వైనివరించిన వర్షనమెల్ల బహుసశభావమంతరితమై యున్నది. “ఓసీత్తుడా! కాళ్లకుగజ్జలును చేతికివిలువలను బుజమునఁ దంబుగయును ధజనము సేయుము! అదుగో! గేవుడు” అనిచెప్పటకును వై పద్యగుండలి సారస్వమునకు ఎంతయంతరమున్నదో ప్రతివారికిని గోచరమే. అట్లే “కవిత్వభావ శ్రీకృష్ణనకు భార్య ఆపడ శ్రీకృష్ణుని తన్నినది. తన్నునే తన్నుతని ఆతిఁ డానిదకాళ్లు పట్టినాడు” అనుటకును—

ఉ. “జలబాతానని వాసవాది సురిపుజాభాజనంబై తన ర్పు లతంతాయుధుకున్నలండ్రికి మచ్చో వామసాదలబుగన్ దొలగిం ద్రోచి లతాంగి. యట్లయగు నాథుల్ సేముల్ నేయఁ జే గలకం జెరిగయట్టి కాంత లుచితవ్యాసాశముల్ నేర్తురే!” [వ. “నను భవదీయ గానుని మనంబున నెచ్చపుకెక్కుబూని తాఁ చినయది నాకు మన్ననయ. చెల్వగు నీపదపల్లవంబు ను త్రసుపులరాగ్రకంటకవిత్వానము పోకిన నొచ్చునంచు నే ననియెచి. న్గ్రహమానవుకదా! యింక నైన నరాశకుంతలా!”] అనుటకును భేద మెంతకలదో యోచింపుడు. పద్యవందు క్రోధ భావ మెంతిహేమలముగ ఒర్రింపబడినదో చూడఁడు. నునుచరిత్రమునందు అల్లసాని పెద్దన మహాకవి చెప్పిన— ఉ. పూతపసిండివంటిగంపున్ చురించుకులమ్ము నీతికిన్ లేతకదవృత్తి, యితైఱుగు లేమ సుకాంగన లెల్ల నిట్టి నీ నేతకు మెత్తునమ్మ, దయసేయక తిన్ననిమేను వెన్నెలన్ వేసు గటమ్మ, యింత కనుజేమలు వెల్లునటమ్మ యింతికిన్” అనుపద్యమునందలి సున్నితపుభావమును ఆ “నీతికిన్ లేతగదమ్మ, “తిన్ననిమేను వెన్నెలన్ వేతు గటమ్మ” అనుపదముల సాకుమార్గమును-నిరుపమానములు గదా!

“తమిఁ బూదేగల దూగుటుయ్యెలల బంతాలాడుచున్ దూగునా
కొమరుం బ్రాయపు గట్టిగుట్టెతల యంఘ్రుల్ జక్కంగాఁ జాగి మిం
టియెగలవై చను దెందుటివి గనుగొంటి దివ్యమానింద్ర! నా
కప్పగి నేత్రలనియడ కయ్యమునకున్ గాల్చుదులొ గొప్పెడన్”
అనుపద్యము రచించుట తపఃఫలము గాక చుట్టియొండుగునా?

మఱియును గాళిగానుశాశుంతులను నర్థించిన—

“ఆనాఘ్రాతం పుష్పం కనలయ మలాసం కరరుమై
గనాపద్ధం రత్నం మధు నమ మనాస్వాదితరసం
అఖండపుణ్యానాం ఫలమివ చ తద్రూప మనఘం
నజానే భోక్తారం క మిహ సముపస్థాస్యతి విధిః”

అనుశ్లోకముయొక్క కీర్తి దిగంతవిశ్రాంతము కదా! అట్లే పాశ్చాత్యుల
కవిపుంగవులనుండియు నసంఖ్యాకములగు చక్కని కవనంపుతునకులు
గొఱవను. ఈతునక లొకనికి చెఱుకుముక్కలంబలె తీయగనుండును.
చుట్టియొక్కనికి పూలరేవులంబలె మెత్తగదోచును. నేఱుకొక్కనికి
పక్ష్యతక్షణములంబలె వెఱుగు పుట్టించును.

తఱచిమాడ గాఁ గవితయొక్క నిస్వస్థభావ మేమి? అయ్యది
సచ్చిదానందరూపాత్మక మైన జీవప్రపంచముయొక్క కళాప్రదర్శన
సంకీర్తనమై యున్నది. ఆసంకీర్తనయందే కోమలత్వ మున్నది. అనురాగ
మున్నది. ప్రణయకలహ మున్నది. ఘోరసంగ్రామ మున్నది. లౌకిక
సంక్షోభమున్నది. ఆధ్యాత్మిక ప్రశాంతి యున్నది. అనంతమోక్ష
మున్నది.

సచ్చిదానందరూపాత్మక మనగాఁ గనితాదృష్టిలో ప్రపంచ
ము సత్య మనియు, జ్ఞానపూర్ణ మనియు, నానందమోహన మనియు
జూపట్టునే గాని ఈ ప్రపంచము మిథ్యయనిగాని అజ్ఞానమనిగాని వ్యస
నముల మని గాని తోచదు. జీవప్రపంచము అనుటలో మహాచమహ
న్నిపుంకచోదనమెల్ల నిండియున్నది. కళాప్రదర్శనయనగా ఆయాజీవముల
యొక్క హావభావరసముల సమీకరణము. వీనినిగుఱించిన సంకీర్తనమే
కవిత్వము.

ఒకగులాచిచ్చట్టును తీసికొనుట. అది నపుంసక జవము. అది పె
రుగుదున్నది. గాలిని పీల్చుచున్నది. పువ్వులు పూయుచున్నది. దీని
యందల సర్వమేమి? కట్టెడుట రూపము వహించి. నవము శాయనపుడు
నాననహానినపుడు పూవుల ముడుచుకొన్నప్పుడు తనయనుకని తెలు
పుదుం గంటికమాయగున్నప్పుడు స్వృతినిగొలుపుదుం దనకంటివాని
నొకకోన్నింటిని ననగోహంసంస్కరణమున బిత్రితములఁ జేయుట. ఇది
దాని చిద్భావమేమి? పుష్పసకలము. గానిఆ.ందిము చరిగుళిము. సచ్చి
దానందగురూపాత్మక మైన యీజీవముయొక్క హావభావప్రదర్శన
మేమి? చల్లగాలితోఁ బూతలనూగుదు లోకహావమగు తనమెత్తనిజేతుల
జేసకమందుండుటమవులదోయిలించి తొకభావ మగుచు ననభావమును
నలుగడల వెదకుచుట్టుట చన గుగుచు. కమల మేమి చెయుచున్నది. ఈ
సచ్చిదానందమయరూపాత్మకమగు గులాచిచ్చట్టుయొక్క హావభావరస ప్రదర్శ
నమునూ గల్గించుచున్నది. “ఆత్మరసబిల్బును నుమేయిలపి మెత్తని
రాయియు మేనిని గలవె” అను సంకీర్తి ఎన్నటికిని కవిత్యము కానేరదు.

ఏమి? సచ్చిదానందస్వరూపమయాత్మకమైన యొక్కొకజీవముయొక్క
హావభావరసములు చెప్పబడియుండలేదు. ఆత్మరసమగు జీవ ముండ
వచ్చును. రాని వాటియొక్క హావభావమురసము లేవి? ఇది సీమంతిని
చూడుడు:

“ఆహాస్య ప్రధమదివసే మేఘ మూర్ఛిస్తుసానాం” - దీనియం
దు కవిత్య ముట్టిపడుచున్నది. సచ్చిదానందస్వరూపమగు మైన మేఘ
సంజీవమును తీసికొని ఆహాసమును ఆక్రమణమందు జూపుచున్నాడు.
ఆభావమును కొండయందు గనబఱచినాడు. ఆరసమును ఆహాస్య
ప్రధమదివసే” అను కాలనిర్ణయమునఁ బాపనాడు. పంక్తియంతయు
చదువునదికి మామూలు మేఘ మయ్యును ఆయాకళాప్రదర్శన కారణమున
కవిత్యపూర్ణమై ప్రత్యక్షమై యొప్పుచున్నది.

ఇది కవిత్యమందు పరిమాతృయేది? హామార్తి అన నేని? ఆత్మకు
ఇతరమై-ఆత్మలోనుండి - ఆత్మకు తనలో నీన మొనరించుకొనఁ
జాలనదై-ఆత్మకు ఆశయామూలమై- ఆత్మలకల్ల నవ్వనమనమై- పర
మాత్మ. ఇదియే విశ్వవృద్ధయము. కవి యేమి చేయుచున్నాడు? ఈ
విశ్వవృద్ధయవికలము నొనరించుచున్నాడు. ఈ సర్వసామాన్యమైన
పరిమాతృను ప్రతిపదార్థమునండియును గ్రహించి, దానిని తన కవిత్య
మందు సూచించుచున్నాడు. ఎట్లందురెవో! చూడుడు:

ఈ కొండలగుండు డెందము శివంబుల తా నిపు జేగునం చయో
క్రందుగ బాష్పగోధమున కింతయునం శౌఢ బాధిహంద్యమున్
గొంచె”

అని అంతటితో నూర్చున్న అని శేలము కవిత్యముయొక్క
స్వభావముమాత్ర మగుచున్నది. అది కణ్ణాని పిఠాగముయొక్క హా
భావముల వర్ణించుచున్న ఆత్మానుభవముమాత్రమై గూర్చున్నది. “ఒకంత
నెందిన తపోభనులే యిటుగూడి, పెంత గాఁగింబులగో పెంబుల గన
కూతల బాదుల గృహస్థు లక్కర!” అనుటలో పరిమాతృను
సూచించుచున్నది. విశ్వవృద్ధయము స్ఫురించుచున్నది. అట్లే కన్న
వద్దు తన “ఇంద్రధనుస్సు” అనుపద్యమందు మొదటి 6 పంక్తులందు
తన ఆత్మానుభవమును చెప్పి 7 వ పంక్తిలో హావభావము సూచించి
యున్నాడు. ఇట్లే ఇతరకవులుగూడెద వర్ణించుచున్నాడు.

ఇది కవిత్యమందు ‘తత్త్వం’ అని బోధించునది కలగఁ బూర్వ
నెల్లెడలను కలదనవలసినదే. ఎవ్వడు సచ్చిదానందగురూపాత్మకమగు ప
దార్థముయొక్క హావభావరసముల బోషించుచు పరిమాతృను సూచించు
చున్నగో అప్పుడే పాపరూప, తత్=ఆహామాత్మ, ద్వి=శివ, ఆకేడు
వికరత్వమును చెప్పిచెప్పుచున్నది. “కొంగిలబండ్ల డెందము” అనుపద్య
ము కొనకంటెఁ జదువఁగా ప్రతిగాత్రమందును ఆహామాత్మత్వము తనదై
నట్లు తోచుచుచును. “ఇంద్రధనుస్సు” పద్యమున మొదటి ప్రతిహాత
యనకు తాను చిన్న పక్షమహావింశతకముయొక మ. పెద్దకమునెరునాత
రూప గానిని మామట బుద్ధిబాధకాదు. పద్యమున మొదటి పాదము
యందు ఉత్తరకవిత్య విధిగా ‘అభిజిత్’ పద్యమున ‘పరిమళము’
మందుగా.

కవిత్య మొక్కపద్యమందే యుండదు. అయ్యది గద్యయందు నుండును. పద్యమునందు నుండును. గద్యపద్యాత్మికంబై యుండును. ఉత్తాను క్తమై యుండును. అయ్యది నోరెఱుంగని పసిపిల్లల ముగ్ధావలోకనంబులంగ న్నె పిల్లల దృశ్యశృంగారచేష్టలను- ముదునల్లముక్కా లినడ కలను- సేకరింపఁజెల్లును. ఇంట్ల విశాలవంతమగు కవిత్వతత్వమును గ్రహించుటకు ముఖ్యముగ పాఠకునకు వలయునది యేమియో చూపము?

(1) దృష్టినిభవము: ఇది తొలుగొల్త పాఠకున కుండవలెను. వేశ్యాంగనావిలాసములును మృదంగధిమధిలునునుకలంకములగునేని, బాలకృష్ణుని మందస్మితవదనమును, కాళిదాసుని కణ్వకుటీరమును రిపీం ద్రుని గీతాంజలిని నేర్వ నేరము. (2) పాఠకునకు ఇంద్రియనిగ్రహము లేక చక్కని యమాయకపుకథయందు అనురాగము వియోగము మిక్కిలి సున్నితముగను కరుణార్తముగను గ్రహింపవలసియున్నప్పుడు పాఠకుడు నీతినిదపి “తొత్తుకూతురెట్లు కాగిలింతుకొనుచున్నదో!” అని పరవశుండగు నేని, అట్టివానిముందెట్టి కవిత్వమును నివ్వయోజనమే

యగును. మఱియును పాఠకునకువలసిన మూడవగుణము ప్రభులవ్యక్తి. అతనివ్యక్తి చక్కగ వికసించినదై యుండవలెను. సంకుచితముననులు కవిత్వమును గ్రహింపనేగరు. (4) మఱియును పాఠకునకు వలయునది ఆధ్యాత్మిక ప్రశాంతి. అదిలేక కేవల శౌకిక సంక్షుభితమానసముతో పరిశించునంతకాలము మనకు కవిత్వముయొక్క నిగూఢము గోచరింపదు. అది సంక్షుభితమగు తాత్కాలికపువాసనల బ్రకటింపు అత్తరువుల వంటిదగునే గాని పిందెయై కాయై పండి, మఱియుకృత్యమునకు విత్తి నముగ పరివర్తించు పూవులతావిని వ్యక్తీకరింపదు. వాని కనంతమైన అన్యత్తానంద మది యొసంగ నేరరు.

మ. చమకన్ భావము- భావముట్టిపడుచో సంకీర్తనాశక్తియున్ మందమేపాఠః పరస్పరంబు మదినిన్ ద్రోహుకొంచుం దనున్ హృదయానందతరంగజాలముల ముం చెత్తంగనే పాఠ కం డదిరా యంచు నుతించునో యదియెయో నచ్చుంపు కావ్యంబుగన్.”

భారత మాతృ విలాపము

మద్దిపట్ల వేంకటరమణయ్య గారు

ప్రియక విన్నవించినను నాంగలరాజులచే ననాదృతిన్
బడయుటఁ జేసి భారతజనములు కాంచెడు కష్టజాలముం
దెలిపెద నీకు నీవయినఁ దీర్చెదవేమో యటంచుఁ జక్రవ
ర్తులకును జక్రవర్తి! దయతోవిసవే కడముట్ల నీశ్వరా!
మ. కలమాటన్ వెఱపేది నల్వరకుఁ బల్కున్, ధర్మమం చేదితోఁ
చెడునోదానినయాచరింపఁగరుణం జీమంత స్వాతంత్ర్యముం
గలుగం జేయరయేని మానరలు మూఁగల్ గ్రడ్డులుం గాఁగ మ
మ్ములజేయంగనురాదె యెల్లతగవుల్ వోవంగ? నోయీశ్వరా!
కా. దారిద్ర్యంబుధిఁదేలు చారటమునొండన్ మాదుదేశంబు, వెన్
భారంబైన భటవ్యణంబును వలగ్నంబందునుం గట్టియ
యో! రూపంబును మావఁజూచదరు! కుయ్యో! మాన్న నాలిఁపరి
తీరుంబాలన మెందునైనఁ గలదే? లేల్పంగదె యీశ్వరా!
ఉ. పూవు నలంగతుండ మధువుం గడుపొరంగ వట్టుదంబు తా
నేవిధిఁ గ్రోలుచుండు నటులే కొనఁగావలె నెఱుఁ బన్నులన్
భూవరుఁడాత్మలోనఁ బ్రజనోవ్యకయు. డ నటంధ్రుఃపూణులే
లా విధి యింత్ర మామయిని నడ్డనకడ్డకుఁ బన్ను లీశ్వరా!
కా. నానాసర్థద మెల్లపాపములకుం దా వీసురం ద్రాగుటన్
మానుం డో జనులార యంచు వచియింపం బ్రజ్ఞా శారర! మా
క్షౌణ్ణాకుల్ వలదంటె కా కొదవు నట్టఁబంచుఁ బై పెచ్చు మా
వై నేరంబులు మోపి బందెలను నుంపంజూతు లోయీశ్వరా!

మ. అడుగంటెంగద మాపరిశ్రమలు! మావ్యాపార మెంతేని వె
న్నడుగుం బెట్టెనుగాదె వర్తకులకుం చాంగ్లేయు లీభూమిపై
నడుగుంబెట్టినతోడనే యకట! తామవ్యాని మాయంపరే
గడుపుంగుటికి దేవులాడవలెనే కాసంత మే మీశ్వరా!
చ. కఱవులకా విరామమును గానము. మాయిలనేలు నాంగ్లభూ
వరు లరుదెంచి యయ్యెంగద వందయునేఁబదియేడు, లప్పుడే
పొరసెమహోగ్రముల్ జననముత్కృశంక్షయభూరిపాతువుల్
కఱవులు డెబ్బదెన్నది. యలంతుల లెక్కని యేల యీశ్వరా!
ఉ. కోట్లకొలదిద్రవ్య మిదిగోనని చేతులలోనఁ బెట్టి నా
రెట్లది వెచ్చ పెట్టినను నేమియనంగను వీలులేమిచే
గట్లను జెట్లఁ జూచుచును గాలముపుచ్చెడుమాకు నెప్పుడీ
పాట్లు తొలంగి మాధనముపై వధికారము గల్గు నీశ్వరా!
మ. పరదేశంబును బట్టుచందమునఁ గైవారంబు గావింపఁగన్
వరమాకృక్షీతి శత్రు పోల్కి నిరసింపం, బ్రజ్ఞాల్లింప నా
యనువిద్యానిలయంబు లుంచినది మాయాద్వీపభిన్ భూవరుల్
చెఱుపుంగల్గఁజేయు విద్య తగునే తెప్పంగ మా కీశ్వరా!
మ. కలిగింపంగల దెద్ది మాతృభునిపై గాఢాభిమానంబెదన్
మొలపింపంగల దెద్ది త్వన్మృదువదంభోజంబులన్ భక్తి; లోఁ
దలఁపింపగల దెద్ది స్వీయకవినాథక్షౌర్యపతీంద్రాదులన్;
వెలయంగఁ గల దెద్ది మేటిచదువై విశ్వంబునం దీశ్వరా!

ఉ. ఓదన వేళ నాంగలమె; యొక్కడ నిర్వగునాద నాంగలమే;
వేదహితంబుగా జరుపుపెండిలికిం బిలు పొంగి భాషనే;
యేదెను నుగ్గుబాలను గ్రహించినమాతృసుభావ యెల్లెదన్;
మాడుజనమ్ము చచ్చు నడుమంత్రపుటాండ్ల పొట్టున నీశ్వరా!

ఉ. ఏయెడఁ దైస ఖచ్చుపటిసింపక కిత్తుల కేఁగిచ్చెనున్
నామయము చక్కగానిడె ననాదిఁ గ్రాలెను మేటగ్రామం
చాయతు; లన్నికూల్చి వరుసన్ సెలకొల్పిరి యార! తొడుకు
మ్మ యని యాంగ్లభూవరుల న్యామసుభావళి నిండు నీశ్వరా!

చ. ఒకపరి బోసులో నడుగు నుంచి యెనండు రయంబు మీఱ బై
టికిఁ జనుదేరఁ గల్గెను గడిది ధనంబు వ్యయింపకుండ! న
మృక మొనరింపకుండమడిమాన్యము లెవ్వఁడు నెల్లెవ్వఁడైయుల్?
సుకమును సెన్ముదిం జెఱచెఁ జూచెడుకొర్టులు వచ్చి యీశ్వరా?

ఉ. పుట్టినభూమియందు నుఖముల్ కఱవొటను గూలినాలిచేఁ
బొట్టునుబోసికొండలఁచి పూర్వమెఱుంగని కానదేశముల్
పట్టించనంగ మాప్రజలు వారలవెన్కఁ బిశాచు లట్టు లి
క్కట్టులు కూడఁ బోవలెనె? కట్ట! యిఁకెట్టులు చత్తు మీశ్వరా!

ఉ. తల్లిమఱుంగుఁ గన్న పుడె తప్పఁగ లే దశుధంబు లన్నచోఁ
దల్లిమఱుంగుఁ బాసి కడుదవ్వుగ నేగినవారు కాంచుపా
ల్లెల వచింపఁగా వలయునే? యకటా! తెలవారి కెంతలో
యెల్లదమైరి మాజనము లేవపుఁబుర్వలకంటె నీశ్వరా!

ఉ. ఎంతలు తోఁటలున్న మనకీ పనివారలులేకయున్నఁ గా
సంతయు సాగ దేలికలమై మనమే దయమాలి యిట్లు బా
ధింతుమయేని వీరి కిట ది క్కైవరంచుఁ దలంప గక్కటా
సంత మదేల హూణులను భారతసంతతి యన్న నీశ్వరా!

కా. ఇందాకన్ వినిపించినట్టివయయో! యేపాటి యన్యాయముల్
ముం దే విస్మయవాని ముందఱను; మాభూపాలదౌష్ట్యము మి

న్నందెక మంగలమందు లాజలకు దీటై బోకుతెల్లం దపిం
పం దీవ్రంబును దుస్సహం బగుచు నాపాంచాలమం దీశ్వరా!

చ. మునుఁగు వెడల్చి వీచులకు ముల్కులువోని దుగుర్తులాడుమం;
గసరి మొగంబులం దుమిసి కాంతల బాధలుపెట్టినట్టి బా
లికుండును బాత్రుఁ డౌచు వటలెన్ నరపాలకృపార్థదృష్టి; కీ
దొంగు మదిం దలంఁగినను దోమఁనె కంటికి నిద్ర? యీశ్వరా!

కా. ప్రాకంజేసిరి గట్టి నేలపయినిన్ వత్తుంబులన్ మోపుఁ డం
చేకర్మంబు నెఱుంగనట్టి జనమున్, హీనుం డహీనుఁడనం
బో కత్యంతము దీర్ఘమాతెరువునన్ భూమిధవుల్; సభ్యుడే
రీకర్మయిను నానటందు రెద నూహింపంగ నోయీశ్వరా!

ఉ. వేదఱికంబు వచ్చినను, వీరములావును మాసిపోయినన్
వ్యాధులభీతి హెచ్చినను, నాయువుతగ్గిన నంతకంతకున్,
మాదగు మాన మిందనుక మాయదుగా యని కొంత యూహ లే
మాది చరించుచుంటి మిపుడో యది కూడ గతిం చె నీశ్వరా!

ఉ. శిక్షయొప్పబోకు మముఁ జిక్కులపా లానరించినట్టి యా
కాక్షుసకర్మలన్; నిరపరాధుల రక్షణ సేయఁబోకు, త
చ్చిక్షులఁ బాపుమం; గతముఁజిత్తములన్ మఱువుం డటంద్రు మ
మీక్షితిపాలు రెంతయిన నిట్టినిచిత్రము కంటె! యీశ్వరా!

చ. కనులను నీరు తుడ్చెడిప్రకారము కాక మహాసురాగ మా
త్యునిగిడి యే యొసంగియో మాకవనీకులు సంస్కృతంపుకా
సనసభ లక్కటా! తుదకు సారవిహీనపు టెండమావులన్
గనుఁగూను టబ్బె ముప్పదియునాల్గుశరత్తులపొట్ల కీశ్వరా!

ఉ. ఇంచుక స్వేచ్ఛతోడఁ దలయెత్తి చరింపఁగవీలులేదు జ
న్మించిన దేశమం దయిన; నెక్కడనో కడుదవ్వునండి యీ
పంచను జేరువారిలకు వంగియువంగి సలాము లేదు కా
వించుటకల్గె; నెట్లు లోలఁగింతువో యీ చెడుగాన్య మీశ్వరా!

మోహినీలైలము — వెండుకలను వెంచి నిగనిగ లాడించును

స్త్రీ పురుషులు వాడుటకు యోగ్యమైనది — 5 తులములు నూనెగల సీసా 1-కి అణాలు 12 నూనె, మే

నెం. 6, తంబుకెట్టి వీధి, మద్రాసు

అచ్చుతాంజనం డిపో,

నెం. 109, ప్రేరిరోడ్డు, పోస్టు, బొంబాయి

అ శ్వ ఘోష మ హా క వి

చేవులపల్లి అస్వల రుసింహము గారు; ఎమ్. ఏ. ఎల్. టి.

అశ్వఘోషమహాకవి వ్రాసిన 'బుద్ధచరిత్ర' యను సుహృత్కావ్యము శ్రీతిరుపతివేంకటేశ్వరకవుల భాషాంతరీకరణమువలన నాంధ్రలో కమునకు పరిచితమై యున్నది గాని మన సంస్కృతపండితులును విద్యాధులును దీనినిగూరించి మిగుల సుపేక్షవహించియున్నారని నానమ్మకము. ఈ దారచరిత్రుడగు బుద్ధదేవునిచరిత్రము సర్వసములవారికిని ఆనందదాయకముగ నుండవలసివచ్చింది. దీనియందు హైందవపద్ధతిలోకమునకు కుతూహలమును కలిగించుటకు కవిత పండితునివంటి పాశ్చాత్యవిద్వాంసులయొక్క ఈ దారచరిత్రకృషియే కారణము. చరిత్రచిర్రణముగ మనము పంచకావ్యములనుదక్క ఇరకములను గుర్తింప వండుట తగదు. సరళపదజాలమును, శ్రావ్యములును అతివీర్ణములును నగు సమాసములును, సులభగ్రాహ్యములును లలితములును అగు అనుస్రావరూపకోపమానాద్యలంకారములును మనస్సునకు సంతోషమును వికాసమును గలుగజేయువర్ణనలు నిందు గలవు. కథానాయకునిపుట్టుక మొదలు లెవన్నిధివఱకును జరిగిన వృత్తాంతములను పొంగుపఱచుటలో గణనాపటిమ సమాసముగ నున్నది. మొత్తముమీద చమత్కరమగుగుగలుగునట్టి గ్రంథభాగము లిందులేవు. జన్మవృత్తాంతములను అందులకు సంబంధించిన నిమిత్తములను రాచనగరలోని ఉత్సవములను మొదటి సంగయందును విద్యావయోవిలాసములను రెండవసంగయందును వర్ణించెను. నాయకుని జీవితములో ముఖ్యమగు మార్పుగల సందర్భమున సహజమైన మార్పమును, సరలోక దుఃఖములను జూచినవైని మనస్సునగలిగిన వైరాగ్యగురంభమును, చింతాప్రాదుర్భావమును విపులముగను మానవమనఃప్రకృతిని స్ఫురింపజేయుగలుగునట్లుగను కవి వర్ణించియున్నాడు. బౌద్ధమతస్థులకు అనవసరమైనను కవికిని జనసామాన్యమునకును సంజకములగు బంధువిలాపము బుద్ధునివేదకుట మఱింపయత్నించుట అను భాగములు తగురీతిని భావపూర్ణముగ బ్రదర్శింపబడినవి. కడపటి నాలుగు సర్గలలోను బౌద్ధమత ప్రచారమునుగుఱించియును ఆమతసిద్ధాంతములను గురించియును విస్తరించి వ్రాయబడినది. ఎంతయత్నించినను నాలుగు సర్గలును లభింపనందున అమృతానందుడను (బౌద్ధసన్న్యాసి) పండితుడు పూర్తిజేసే ననియును అని 1880 (కీ॥వె॥) సంవత్సరమునకు సమాప్తమైన నేపాళమునుంచి లభ్యమైన లిఖిత ప్రతియందు గానబడుచున్నది. అశ్వఘోషుడు వ్రాసిన అసర్గలుకూడ లభించునెడల నవి హిందూవిద్వత్సంఘమునకు అమోఘముగు అనందముగ గలిగించి బౌద్ధధర్మముపట్ల నాదరణమును కలుగజేయు ననుకొందును.

2. వర్ణన : యీ కావ్యమున వర్ణనలు చాల తక్కువ. ప్రకృతి వర్ణనలు మిగుల కొలదిగను సూక్ష్మముగను నుండును. కపిలవస్తునగరవర్ణనము కావ్యగ్రంథమునందు యచ్చబ్రహ్మత్రిము లగు శ్లోకములతోఁ

జేయబడి కుమారసంభవమున హిమమరణివర్ణనను జ్ఞప్తికిఁ జెచ్చును. రాజకుమారుడగు బుద్ధుడు ఈ బాహ్యమునకు వెడలు సందర్భమున నగరాలంకారమును వర్ణించునవి ఈ క్రిందిశ్లోకములు:

శ్లో. తతః ప్రకీర్ణోజ్జ్వల పుష్పజాలం విమక్తమాల్యం ప్రచలత్పతాకం
మగ్ధం ప్రవేదే సదృశానుయోగ్రః చంద్రఃసన్నతత్ర ఇవాంతరిక్షమ్
కాతూహలాత్ స్థితతరైశ్చ నేత్రైః నీలోత్పలాభైః కీర్త్యమాణః
శనైశ్చనైః రాజపథం జగాహ పౌరైః స్వమంతా దభివీక్ష్యమాణః.
బుద్ధునికిని మాయనికిని గలిగిన పోరాటమును 13 వ సర్గలో వర్ణించుచు మనోభావసంబంధగోచరముగ జేయక రణవీరుల కథలలో వలె శస్త్రాస్త్రప్రయోగము వగు యద్ధముగా వర్ణించుట ప్రాథమసంస్కృలగు చదువదలకు గణపీఠముగా గోఁపవచ్చును. పార్వతీదగ్గ నమువలనను మరునిసమోహనసాయకమువలనను తపస్వియగు శివునకు గలిగిన మనోభావవికారము చక్కగాఁ బ్రదర్శింపబడినది. మన్మథుని సాయుధమూర్తిత్వము ఒక్కశ్లోకములో మాత్రమే గూచింపబడినది. ప్రాచీనాంగభాషలోని కొన్ని కావ్యములలో సత్వాశ్రయుడగు క్రీస్తు కవచధారియు కూలపాణియు రెహ్మగుడునై మూర్తీధూత మగు అరిష్టవర్ణమో యన తన్నెదిరించి నైశాను మొదలగు దయ్యములను పారద్రోలినట్లు వర్ణింపబడినాడు. ప్రాథమిక యగు మిట్టను క్రీస్తునకు నైతానునకు జరిగినపోరాటమును మనోభావపరీక్షక మగువివాదముగా నిర్మించి యున్నాడు. కాని అశ్వఘోషుఁ డెటులజేయలేదు. ఇది బౌద్ధగ్రంథములలోని వర్ణన సంప్రదాయము ననుసరించి యుండు ననుకొనెదను.

3. పాత్రసోపానము : నాయకుని ధీరోదాత్తత విషయము భూతదయ ఆయాచోట్ల నుచితరీతిని ప్రదర్శింపబడియున్నవి. కొన్నిచోట్ల "గర్వితుడై చలికను" అని చెప్పుట యీధీమంతుని విషయమునకు కళంకముగ వగుచున్నది. [సర్గ 9. శ్లో. 69.]

బుద్ధునితండ్రి యగు శుద్ధోదనరాజుయొక్కయు, బుద్ధునిభార్య యగు యశోధయొక్కయు విచారమును నిరూపించుటలో కవి మంచి కాలమును ప్రదర్శించియున్నాడు. వృద్ధులములగు మానవభావములను సరసముగ గనబఱచియున్నాడు. కనవాసగతుఁ డగు బుద్ధుని వార్త విని శుద్ధోదనమహారాజు రామశోకపరితప్తుఁ డగు దశరథునివలె స్మృతిదప్పి ఇట్లు విలపించెను:

శ్లో. దశరథ ఇవ రామశోకవశ్యో బహు విలలాప స్వపో విసంజ్ఞకల్పః
ఇమే పరీవృంతి హిమే పిపాసవో మమానసః ప్రేతగతిం యియాసవః.

బుద్ధుని పుట్టుక సమయమందు వెదలల ఏమని ఆశ్చర్యచించెదరో వంశాభివృద్ధి ఎట్లుండెనో యను నాందోళము కుమారునికి చింతాక్లేశము కలుగకుండ జేయు ఏర్పాటులు, కుమారుని సన్నద్ధింపకుండ మఱింపు

జాలిపూటలు సన్ననించినవెనక పంపినసందేశము అన్నియు ఆముదుసలి రాజుగల చదువరికి అనురాగమును జాలిన గొలుపునవిగ నిరూపింపఁ బడియున్నవి:

శ్లో.వహుషి కామం హృదయం సుదారుణమ్

శిలాయం వా ప్యయ సాపి వా కృతమ్

అనాథవత్ శ్రీరహితే కుభోచితే వసంకతే శర్తరీయన్మ దీన్యతే॥

యశోధరావిలాపంబృష్టమునందుఁ గల యీ శ్లోకము తుమాగ సంభవములోని యీక్రింది శ్లోకభాగమును అనుకరించునట్లు తోచుచున్నది చూడుడు:

శ్లో.న విదీర్య కఠినాః కిలు శ్రీయః (VIII 60 70)

మొత్తముమీఁద యశోధరావిలాపము కొంతవఱకు రతీవిలాపము ననుకరించుచున్నది.

సుఖం విభీః మా మపహారం రోషణామ్ |

చుహేంద్రలోకే ౭పురసో జిహ్వుత్యతి ||

ఈశ్లోకము రతీవిలాపములోని యీక్రిందిశ్లోకమును పోలుచున్నది. శ్లో.అహ మేత్యై పతంగవర్త్యనాపున రంకాశ్రయితీ క్షవామి తే చనురైః సురకామినీజనైః ప్రియ యావ న్మ విలోఽన్యసి దిభి

యశోధరాపాత్ర మింకను విరివిగా పోషించిన బాగుండు ననుకొనియెదను. యశోధర తన్ను రోషణ (అనగా రోష) అనుకొనుటకు తగిన కారణమును కవి కనఁబరచియుండలేదు. రతి తన దేవతాత్వమును మఱచి అగ్ని ప్రవేశముఁ జేసి ప్రియుని కలసికొనియెద ననుటయు వింతగా నున్నది. రతీమన్మథులు దేవతల గారా? లేక ఆకామునకు అమృత తముకొఱకు సాలసముద్రము తరువఁబడలేదా? కవిభావనలు నిరంతరములు. అనవాదమున గాని వీనిని సమర్థింప వీలులేదా? తక్కినపాత్రములలో ముఖ్యమైనవి లేవు. గుఱ్ఱపువాడును సారథియును నగు ఛందకుడును, రాజుచే తుమారుని మఱిల్పుటకు పంపబడిన మంత్రిపురోహితులును, నూచనమాత్రముగా ప్రదర్శింపబడినారు. వారు రాజు నోదార్పుట తరువాత తుమారునికి బోధనేయుట-వారివ్రాహ్మణజన్మమునకును రాజభక్తికిని బుద్ధిసంపదకును దగినధీరత్వమును మార్దవమునకులగియున్నవిబుద్ధుని మనస్సు శ్రీలక్షైపు మఱిల్పుటకు 4 వ సర్గములో రాజుచే నేర్పరపబడిన స్నేహితుడు చేయునని యెట్టిదైనను స్నేహభావముతోను నేర్పునోను రాజుహితముకొఱకు నెఱవేర్చినాడు. 10 వ సర్గలో సగభరాజగు బింబిసారుడు ఉదారభావముతో మహాత్ముఁ డగు బుద్ధుని సగౌరవముగఁ బ్రేమఁజూచుచు గృహస్థాశ్రమమునకు మఱింప యత్నించియు నతను వినక రామనింద జేయుగా విస్మితుఁడై “మహాత్మా నీవు జ్ఞానమును పొందినవెనక నన్ను గృహస్థుని జేయు” అని ప్రార్థించెను.

4. కవికాల ప్రశంస: కవే పండితుఁడు ఆర్యన్ పిన్ మొదటివాల్కుము ఏడవపాటలో బుద్ధచరితకు ఉపోద్ఘాత నాయుచు నీతడు సభాకావ్య కర్తలకు (అనగామహాకావ్యకర్తలకు) మార్గదర్శకుఁడనియును, కాళిదాసునకు ముందువాఁడనియును, వ్రాసియున్నాడు. ఇందులకు రెండు ముఖ్యకారణములు జెప్పియున్నాడు. (1) కాళిదాసునకు బౌద్ధమతము బాగుగఁ బరిచితమని అతని నాటకములవల్ల

తెలియును. ఈ వాదమునకు బదులు చెప్పట సులభము. అశ్వఘోషునకు తుమారసంభవ కథ - శివుని శిష్యుని, మన్మథుని పోరాటము- తెలిసినట్లు ఈకావ్యపాఠకులకు ననేకచోట్ల కనుపట్టును. కాన అశ్వఘోషునికాల నిర్ణయమునకు ఇది ఆధారము కానేరదు. బౌద్ధచరితము గాక కొన్ని స్తుతి పుస్తకములను కూడ నితఁడుఁ బఠించె ననియు ప్రాచీన బౌద్ధమతాచార్యులలో నీతఁడు నొకఁడనియును, నా గొర్జు నార్యదేవాచార్యులకు ముందువాఁడనియు, ఇట్టింగ్ అను చీనాయాత్రికుడు (675 క్రీ. మే) సంవత్సరమున వ్రాసియున్నాడు. ఈకావ్యము క్రీ. మే ఐదవ శతాబ్దప్రాసంధములో చీనాభాషలోనికిఁ తర్జుమా చేయబడి నని కవే పండితుఁడు చెప్పుచున్నాడు. ఇండియాలో ప్రసిద్ధి నొందుటకు సుమారు రెండుశతాబ్దములు పట్టియుండవలెను. అశ్వఘోషుడు మూడవ లేక నాలుగవ శతాబ్దివాఁడై యుండనోవు నని కవే పండితుని అభిప్రాయము. ‘ఒకటవ శతాబ్దపు రాజగు కినిష్కునకు మిగుల సహాయముచేసిన గురువు ఈ అశ్వఘోషుడే అయి యుండు ననుటకు వీలుకలదు అని సూచించుచున్నాడు. బొంబాయి కాశీపండితుఁడు ప్రబలనిదర్శనములతోఁ గాళిదాసు క్రీస్తుకుముందు ఒకటవ శతాబ్దం వరకు శతాబ్దములో నుండినవాఁడనియు అగ్నిమిత్రరాజు నొద్దనో ఆతని పుత్రపాత్రులలోనే ఏ యొకఁడ అస్థానమునో అలంకరించి రాజవంశమునకు ప్రీతికర నుగు మాళవిగాగ్నిమిత్ర మను నాటకమును వ్రాసియుండవలె ననియు నభిప్రాయమును ఇచ్చియున్నాడు. కాళిదాసు అభిప్రాయమునుబట్టి అశ్వఘోషుని కినిష్కురాజునకు గురువుగా నొనర్చినను ఆతడు కాళిదాసునకు ముందువాడని చెప్పటకు వీలులేదు. మానుత్సాంగు అను చీనాయాత్రికుడు - అశ్వఘోషుడు, దేవుడు, నాగాద్భుతుడు, తుమారలబ్ధుడు (ప్రాచీనగురువు) ౬వ క్రీ. మే 444 సంవత్సరమున వ్రాసియున్నాడు. ప్రాచీనకవిమునకు ఎన్ని శతాబ్దములు వెనుకకు లేక్కపెట్టఁబయినో నిర్ణయింపవీలులేదు.

ii రెండినవాదము: మూడవసర్గలోబుద్ధుడు వచ్చుచున్న వార్త నొకరులకలన విని పెద్దల అనుజ్ఞనుపొంది అనేకవిధముల సంభ్రమముతో గవాయములయొద్ద గుమిగూడి చూచుచున్న భరతశ్రీలను వర్ణించుటలో “ముఖములు మేడల నలంకరించుటకై ఉంచిన పద్మగుచ్ఛముల వలె నున్నవి” అని కవి వర్ణించినాడు. ఇది 8 వ సర్గలోని 19 వ శ్లోకము. మఱు నీ వర్ణననే స్వల్పభేదములతో 21 వ శ్లోకమున కూడ జేసి యున్నాడు. చూడుడు :

శ్లో.నాతాయనేభ్య స్సువినిస్సృతాని హస్సగోపాసినీ రిందలాని శ్రీణాం విరేజు ర్ముఖపంకజాని నత్రాని హస్త్యోష్ఠివ మతిజాని తతోవిమానై ర్యువతీకలావైః కాశూహాల్మిస్తాల్మి హాసకావైః శ్రీమత్సవంశా న్నగరం బభాసే వియన్యమాన్ హాసాచ్ఛగభిః నాతాయనానా మవిశాలభావా తన్యోన్య గంభీరైః కంఠలాని ముఖాని రేజాః ప్రవదోల్లమానామ్ బద్ధాఃకాపా షణ్ పంకజానామ్. రఘునంశములోను తుమాగ సంభవములోను వెండ్లిరుమాను లగు అజుడును శివుడును అత్తవారియూరూఁ బ్రవేశించువనసముగఁ గూడ నిట్టి వర్ణనలే కలవు. చూడుడు:

తాసాంముఖైరాసవగంభగర్వైఃవ్యాప్తాంతరాస్సాం ద్రతుతూహలానామ్ విలోలనేత్రభ్రువైర్దగ్ధాక్షాస్సహస్రపత్రాశ్చగతా ఇవాసన్. (vi 62)

వైకావ్యములలో నివర్ణన కథాసందర్భమునఁ గేవలము అలంకారముకొఱకుఁ బ్రయోగింపబడెను గాని అశ్వఘోషానునికథకు అది అత్యుచనా నుట. బుద్ధునిమనస్సు ఉత్సాహముగా నుంచుటకు ఇట్టివి అవసరమగుట. అయినచో నొకరేచేత వార్త వినుటయు, వారివారియుండలలో అలంకరించుకొనుటయు, మేడలమె లైక్కుటయు, మున్నగు వర్ణనలకు ఏమి అవసరమో? బుద్ధునకు ఇవి గనఁబడునా? ఇది అటంచునిండు. ఈమహాసమాసము అశ్వఘోషానుని మనోపీఠిని మొదట నుట్పన్న మొన దట. గానిని తరువాత కాళిదాసు దొంగిలించి పరమశ్రద్ధ మగనంచెలముల స్పష్టపఁచి నగిషీచేసియుండు నని కవేపండితునకు తోచినది. పద్యము-పద్యాలంకారము - శ్రీముఖములను పద్యములతోఁబోల్పుట - ఇవి భాగీతీయకవితకు మూలబీజములని చెప్పవచ్చును. సుందరకాండములో 5, 22, 9, 37, 38, 45, 52, 57, 59 శ్లోకములలో రాజకార్యపురమును హనుమంతుడు చూచునందర్భమున నివహింపమానము అనేకచిత్రప్రతుల నుపయోగింపబడినది.

కాళిదాస అశ్వఘోషు లిరువురును వాల్మీకినుండి ఈ ఉపమానమును గ్రహించి యుండవచ్చును. సమకాలికులై యుండవచ్చును. ఒకరి నొకరు ఎఱుగకయుండవచ్చును. ఎఱిగిన ఈ సర్వసామాన్య కవితా భూషణమును వాడుటలో ఒకరినాత్తు దొంగిలించినట్లు లలఁచియుండక పోవచ్చును. ఇంతమూత్రమున నశ్వఘోషుఁడు కాళిదాసునకుఁ బూర్వము దెప్పెదాడు. కుండలముల ప్రశంసగూడ వాల్మీకినుండి తీసిన శ్లోకము (10-34) లో నున్నది. కాతూహలప్రశంస కాళిదాసుని శ్లోకము లోను అశ్వఘోషుని 20 వ శ్లోకములోను గలదు. అదియుఁగాక కుండలముల ప్రశంస అశ్వఘోషుని ఉపమానమునందలి మాశుర్యమును సానకములోనిపుడకకలె చీరారపజుచున్నది. కవేపండితునకు వాల్మీకి రామాయణమే అశ్వఘోషానునిరువాత నని తోచుచున్న దట! బుద్ధునిచరితమున రామకథ అనేకపర్యాయములు ఉపమానరూపముగా తడవబడినను అది వాల్మీకి గ్రంథమునుండి గ్రహించబడినటుల నూహింపవలసివచ్చెదదట! ఏలనఁ- రాజకార్యపురములోని నిద్రావేశలగు శ్రీలక్ష్మణము కేవలము శృంగారముకొఱకు కల దెప్పినాడట. కాని బుద్ధునిచరితము లోని అయిదవసర్గలో బుద్ధునికి పివయవై రాగ్యమును కలిగించుటకై చేవతలు శ్రీల నందఱను ఒక్కసూరుగ నిద్రావేశలగు చేసెడు. ఇది కథాపోషణకు అవసర ముట. అయినచో చూచుమంతుడు మూత్రము సీతనుకనుగొనుటలో యిట్టిసీమలనుగూడ నవసరము లేదా? నిద్రావేశ లగు శ్రీల వర్ణన 48-52 వఱకుగల పదునైదుశ్లోకములలో గలదు. గాత్రపద్మలు వికృతములుగా నుండెను అని 47 వ శ్లోకములో నుపాధ్యాయము చేసి వికృతములు మూత్రము కడపటి నాలుగుశ్లోకములలో వర్ణించెను. తక్కువశ్లోకములలో శృంగారరసపోషణయే కనఁబడును. దీనినిబట్టి అశ్వఘోషానునివర్ణనలో వైకావ్యము గల దని లేలనె గాని వాల్మీకి యీ తనినుండి యీవర్ణనను దొంగిలించినవాఁ డని తేలరు. ఇంతయేల? అశ్వఘోషుఁడే మొదటిసర్గలో 47 వ శ్లోకములో వ్యాసుని 48 వ శ్లోకము

లో వాల్మీకిని పేర్కొనియుండుటను కవేపండితుడు గమనింపలేదు. కాని వృద్ధుడగుటచే నన్నియు సమగ్రముగ పరిశీలించుకై లేకపోయెనని యుపాధ్యాతాంతమున చెప్పకొనియున్నాఁడు. ఆయనకృషికి వంద నములు. ఇట్టియూహలు కూడ మొత్తముమీద కవియొక్క విలువను కన్యల్లోకమునకే బ్రకాశపఱచుటకు ఉపయోగపడును.

iii. కవి కాలనిర్ణయమునకు ఇంకొకసంగతిని కవే పండితుడు సూచించియున్నాడు. అరుణకోశమునుండి మాత్రమే, అగ్రము తెలియగల మాటలు కొన్ని ప్రయోగింపబడినవి. “గంత్రిశ్చ చామి కర చిత్ర రూపాః, గంత్రిః = బండ్లు. చిదౌ ద్విజేభ్యః కృతేనంబ గాశ్య, కృతే నమ్ = బంగారు. ఇంద్రునకు “లేఖన్ శ” అను పేరును, సారథికి “సంగ్రహక” అనుశబ్దమును, సాధిభావలోనిదట. ఇంటికి “ధివ్య” అనునది అమరకోశమునఁ గానగును. ఇది కవి క్రి పర్యాయములు వాడినాడు. అమరకోశము ముంగా అశ్వఘోషుడు ముందా యను నిర్ణయమునకు ఇని తోడ్పడబాల చని రాబోలు కవేల పండితుడు సూచనతో వదిలినాడు.

5. ఉపమానముల ప్రశంస: వైకాలవినగ్ధమున యుపమానముల చూపుట కనియొక్క ప్రతిభాస్వాతంత్ర్యమును తెలియజేయునని కవేపండితుని అభిప్రాయము గొంత చర్చింపబడెను. ఇంకొక ఉపమానమును ఈవియొక్క ప్రతిభను సూచించుటకు ఉదాహరించెదను. బుద్ధుని వజ్రలించుటకు పంపబడిన చంద్రీపురాహితు లిద్దరును, బుద్ధునిసన్నిధానమున చంద్రునితో సంయోగమును బొందిన పునర్వసూనక్షత్రద్వయముకలె విరాజిల్లిరి. ‘విరజతు స్తస్యచ సన్నికషే పునర్వసూ యోగతా వి జేందా’ అని వర్ణింపబడిరి. కాళిదాసునిరఘువంశములో రాగురీక్షణులు మఖిలాపట్టణమును ప్రవేశించునప్పుడును (గాం గతా వివ దికః పున్వసూ), ఈక్రిందిశ్లోకమునందును వాల్మీకి రామాయణములో పునర్వసూపమానము వాడబడియున్నది. ప్రవేశిన్నాశ్రమవదం వ్యకోదతి సహామునిః శివగతనీహః పునర్వసూ సమన్విలః॥

ఈ పునర్వసూపమానము వాల్మీకి కాళిదాసుల ప్రయోగమునందధికుననోబ్ధముగ నున్నది. ఇట్టిది అశ్వఘోషానునిలో నిది యొక్కటియే. వాల్మీకిలో మొదలు. కాళిదాసునియొక్క లలిత లా మగుకవితానూత్రమందు తారాచంద్ర సంయోగద్యోతకము లగు ఉపమానములు ముఖ్యమగులు. శకుంతలను గలు లనుగరించుట విశాఖాద్వయము చంద్రలేఖ ననునరించుటకలె అనురూపముగ నున్నదనియు సుదక్షిణాదిరీపులతోభ చిత్రా నక్షత్రముతోఁగూడిన చంద్రునికోధకలె నున్నదనియు నను చెందు ఉపమానములమూల మింగులకు చాలును.

అశ్వఘోషానునియందును ఉపమానములకు కొఱవలె లేదు. చక్కని ప్రీతియుపమానమును ప్రయోగించియే యున్నాఁడు.

యస్మి న్నసూతే గిరిరాజకలా
నాతాహతా నా రివ భూ శ్చచాల॥

ఇది బుద్ధుననందర్భములోనిది. ఈ యుపమానము క్రిందదైనను ఘనప్రతిభాద్యోతకమైనను, బుద్ధునతానందర్భమున వర్ణింపబడిన శుభనిమిత్తములనధ్య వర్ణింపఁబడుట యలయుక్తము. ఈపేటి కల్యాణిరాగమున యనుకులకాంభోజికళ దింపిన ట్లున్నది. విమర్శనావసరమున

సూర్యునియందైనను దుచ్చుల బాపవలసియుండునుకవులతాతలమ్యముల గ్రహించుట కిదియే మార్గము. కవిత్వములోని రసాస్వాదనకు ఇట్టి విషయములు తోడ్పడును. ఇది కవిప్రతిభానిర్ణయము కాదని చెప్పవలయు గ్రహించవలయు. సంస్కృతవాద్యమును సభాకావ్యనిర్మాతలలో కాళిదాసాశ్వఫూషులు సముఖ ప్రథమస్థానము లని చెప్పవచ్చును. ఇద్దఱును వాల్మీకినుండేయే ప్రతిభాదీప్తి నొందినవారు గాని కాళిదాసుని ఉపమానములలో లాలిశ్యము, స్వాతంత్ర్యము, బౌచిత్ర్యము తఱుదుగా నుండును. అశ్వఫూషుని ఉపమానములలో అక్కడక్కడ స్వాతంత్ర్య మున్నను, బౌచిత్ర్యము తక్కువయని తోచును. మీఁదను నాశోపమనదాహరించితిని. 6-వ సర్గలో సన్నయించినబుద్ధునకు సాక్షి యగుచందతడు చెప్పవాక్యములలో వాడిన ఉపమానములు బౌచిత్ర్య శూన్యములని తోచును. ఉపమానభాగములు వదలినచో చందకుని మిగిలిన వాక్యములలో కరుణరసము సమంజసముగ నున్నది. చూడుడు సర్గ 6. శ్లో 31-34. కాని మొత్తముపైన ఈయనయందాహరణములు చాల వఱకు మనోజ్ఞములుగను సరసములుగను నుండును. కొన్నిటిని పరికింపుడు:

1. సంధ్యాభజాలోపరి సన్నివిష్టం నవోదురాజం విజిగాయ లఙ్ఘ్యైః
 2. ముహుర్ముహు ర్మదవ్యాజ ముక్తనీలాంకుకా పరా । ఆల త్యురళనా రేజే శ్శుభ్రద్విద్యు దివ తూపా. (iv 33.)
 3. ప్రతి సంకుచితారవిలడవక్త్రాః సవితర్యస్తమితే యథా నలిన్యః॥ (v 59)
- ఈ చంద్రశోకక్రీడిత వాల్మీకినుందర కాండమున 10-35 వ నిట్లు కానవగును: ప్రబుద్ధానీర పద్మాని తాసాం భూత్వా తూపాతూయే పున స్సంకృతపత్రాణి రాత్రావివ బభు స్తదా ॥
- అశ్వఫూషుడు ఉదాహరణములలో భారతరామాయణగాథలను వాడుట తఱుచు కనబడును. ఇవి గాక అనేక పురాణగాథలను తదవుచున్నాడు. ఆయాగాథలను విమర్శించినచేడల ఈతనికాల మునకు ముందున్న పురాణము లేకో తెలియ వీలగును. ఇట్టి ఉదాహరణము నొకటి నిచ్చెదను.

విడశ్చరాజా... లోభాద్భిషిభ్యః కనకం బహీష్టః
జగామనాశం విషయేష్యశృప్తః (x. 15.)

విడవి నాశనకథ ఋగ్వేదమునందును భాగవతమునందును గలదు. కాని ఋషిధనమును అపహరించుటవలన కలిగిన అపరాధముల కారణ మేమో ?

6. కిథాసంసోమణ క్షమముః ఈమహాకావ్యమున కిథా నాయకుడు సూనిధియు అసంసాబోధితుడును అగు బుద్ధదేవుడు. ఇందు 17 సర్గలు కలవు. స్థాంతరీక్షలయందు వరుసగ నీ క్రింది పేర్లొచ్చుచున్నవి. 1. భగవద్గీతాసూత్రీ 2. అంశపురవిహారము 3. సంవేగోత్పత్తి. 4. శ్రీవిభూతనము. 5. అభినిష్క్రమణము. 6. సందక నివర్తనము 7. తపోవనప్రవేశము 8. అంతఃపురవిలాపము 9. మమారా స్వేషణము 10. శ్రేణ్యాభిగమనము 11. కామవిగర్హము 12. అరాధ

- దర్శనము 13. మాంబిజయము 14. అభిసంబోధనసంస్తవము 15. ధర్మచక్రప్రవర్తనాధ్యక్షణము 16. ధర్మచక్రప్రవర్తనము 17. యుద్ధినియాత్రికము అని. కడపటి నాలుగు సర్గలును మతసంబంధ మైనవి. శాద్ధ మతప్రచారమును వర్ణించుచున్నవి. కావ్యములోని రసవంతమగు భాగము మారవిజయముతో ముగిసినది.

నాచుకునికనమునకుః బూర్వమే ఇంద్రాదిదేవతలు మానవోద్ధారణకై బుద్ధుడవతరించు నని మతూహలము గలిగియుండిరి. శుభసూచనలతో బుద్ధుఁ డుద్భవింపఁగ నే దేవతలు వచ్చి అనరగంగాధారలచే నభిషేకముచేసి ఆశీర్వాదించిరి. తర్వాత అసితుడనయుషి వచ్చి చూచి ఉప్పొంగి కన్నీరుగార్చెను. శుద్ధోదనమహారాజు భయముతో శంకించెను. అందువై అసితుడు నీవు వేఱువిధముగాఁ దలఁపవలదు. నేను ముదునలి నగుటచే ఈచుహనుభావుడు జీవలోకగతుఁడధర్మమును బోధించువఱకు జీవింపనుగదా యని విచారించితి ననెను. రాజు సంతసించి జాతకర్మాదులను ఉత్సాహముతో జరిగించెను.

తరువాత యుక్తవయస్సున బుద్ధుడు కాశికమునగరుని సహాయ మాత్రమున స్వల్పకాలములో గరిలవిద్యల నభ్యసించి యశోవిశాల యగు యశోధరాదేవిని పరిణయ మాయెను. సకల శృంగారాస్పదములు సుఖానందపరివృతములు నకు భవనములు విమానములు ఈయన కొఱకు ఏర్పాటుచేయఁబడినవి. రాజు ఈతఁడు సన్న్యసింపవలయునుచే విచారజనకములగు వస్తువులను గాని అసహ్యకరమగు మనుష్యులను గాని యీతనికి దరిచేరనీయలేదు

ఇట్లుండ నొకనాఁడు పురోద్ధానవిహారముకొఱకు రాజకుమారుఁడు రాజమార్గమునఁ బోవుచుండఁగా, జరాకోగజిగ్ణాంగుఁడగు మనుజుఁ డొకఁడు దేవప్రేరితుఁడై వెలుగడియెనట. రాజకుమారుని దృష్టి పానియందు ల్పమాయెను. సాక్షి నడుగఁగా, నాతఁడు ఎల్ల జీవులకును జగవాగ్యాధిమృత్యుభయము తప్పన నెను. ఉద్ధానవనమునకు పోవక రాజకుమారుని విచారముతో భవనమునకు మరలెను.

ఇంకొకమా టిదేవత 11 చెల్లనపుడు శ్రీకావ్యమునకుఁ గొని పోబిడుచున్న శవ మగవడగా సాక్షిని ప్రార్థించి బుద్ధుడు మనస్సును చింతామగ్నమును గావించుకొనెను. ఉద్ధానముగాఁ శ్రీ లనేకవిధముల యశానశోల్లాసముల నీరిని కరిగింప యత్నించుము విఫలమైరి. రాజుచే నియోగింపఁబడిన స్నేహితుని బోధలు గూడ నిష్ఫలము లాయెను.

జరా వ్యాధిశ్చ మృత్యుశ్చ యదినస్యా దిదం త్రయం
మమాపిహ మనోజ్ఞేషు విషయేషు సతి గృహేష్ఠే

అని బుద్ధుడు జవాబిచ్చెను. పగలంతయు ఉద్ధానవనము లంకరించి జనబోధ సామంతనమున దానిని వదలుటకు చూచి అన్ని కన్తువుల యందుకు గల అనిత్యత్వమును ఆలోచించుచు రా కుమారుఁడు తిరిగి శవభవనమును బ్రవేశించెను.

సరి కొన్నాళ్లకు సంక్రిమకులు చిల్లకపులు చెప్పుచు వెంట రాఁగా, వనభూమి చూచుకుతూహలముతో బయలుదేరి “వ్యవసాయమువలన కలింపఁ జేయబడిన మొక్కలను చిన్న పురుగులను చూచి

తనబంధువుల నాశమునకుఁబోలె దుఃఖించుచు గాలి, యెండ, భూలి పీనిచే వర్షము మాతీయన్న కర్నకులను నాగలి లాగుశ్రమచే నలిగి యున్న ఎడ్లనుజూచి మిగులజాలినొంది అనుచరులను విడిచి ఒంటరిగా నొక జంబూవృక్షముక్రింద కూర్చుండి తనబుద్ధిని నిర్మలము చేసికొన యత్నించెను. అంతలో అదృశ్యరూపమున సన్న్యాసియొక్కడు “నేను జన్మవృత్తుభీతుఁడనై మోక్షమార్గమును వెదకికొనుటకు సన్న్యసింఁదిని” అని చెప్పి ఆకాశమార్గమునఁ బోయెను. తరువాత రాజకుమారు డిం టికిఁ బోవుచుత్రోవలో “అహ! ఇటువంటిపతిఁ గల భామిని సుఖమును నిర్వాణమును బొందినదేగద.” అని యనునొక కాంతమాటలను విని కాంతిని బొందెను. వెంటనే సభాసీనుఁడగు రాజునొద్దకుఁ బోయి తాను సన్న్య సింఁచుటకు అనుజ్ఞనిచ్చుని కోరెను. రాజు వానిని బ్రతిమాలి మరలింప యత్నించెను. పిమ్మట నంతఃపురమున స్వర్ణసింహాసనమునఁ గూర్చుం డెను.” అంతఃపురజనులు మృదంగవేణువీణాదులతో నాతనిని నేపిం చిరి. కాని దైవప్రేరేపమై ఒక్కమాటుగా వారిని నిద్ర ఆవేశించెను. ఆ నిద్రావశ్యతైన యవతుల చేష్టలకలన బుద్ధునిమఃస్సు దిరిగి యిదియే సమయమని బహుటికిఁజని సారథిని బిలువఁగా నతఁడును దైవబోధితుఁడై కఠినమైన రాజాజ్ఞ నెఱింగియు రాజకుమారునికొఱకు గుఱ్ఱమును దెచ్చెను. గుఱ్ఱముకూడ నిశ్శబ్దముగా వచ్చెను. దానిని ప్రేమతో బుద్ధుఁడు కాఁగిలించి తనహస్తకమలములతో నిమిరి సేనలొనికిఁ బోవు వీరునివలె మధురములగు మాటలతో బుజ్జగించి దాని నధిష్ఠించెను. దైవ మాయవలన దర్వాజా లన్నియు తమంతట తెఱచుకొనియెను. ఊరు వెలువడినతరువాత బుద్ధుఁడు వెనుకకుఁదిరిగి “జననమరణములయొక్క ఆవలిదరిని కనుఁగొనక కపిలవస్తుపురమును తిరిగి సేను ప్రవేశింపను” అని ప్రతిజ్ఞచేసి వెడలెను.

దైవమాయాసహాయమున బహుమోక్షనములఁ గడచి “తెల్ల వాఱునరికి” భృగువు ఆశ్రమమును జేరెను. గుఱ్ఱము దిగి ఛందకుని మంచిమాటలతో మరలింపుచుండ వినికంధక మను పేరుగల ఆ ఉత్త మాశ్వము వేడికన్నీళ్లను విడుచుచు రాకొమరుని పాదముల స్పృశిం పఁగా- నే స్పీతునితో మాటలాడినట్లు మాటలాడి వదలెను. ఇంద్రుఁ డొక వేటగానివలె కాషాయవస్త్రములను ధరించిరాఁగా బుద్ధుఁడు అవి తనకిమ్మని పుచ్చుకొని ధరించెను. ఛందకుడు చేయునదిలేక గుఱ్ఱమును బట్టుకొని ఏడ్చుచు అవశుఁడై జాతిపడుచు శరీరమాత్రముతో పురమును జేరెను. అట బుద్ధుఁడు ఆశ్రమవాసుల తపోహావక్రియలను జూచి తృప్తి నొందక వింధ్యప్రాంతమున నున్న “అరాడ” ముని ఆశ్రమమును వెదకికొనుచుఁ బోయెను.

ఎనిమిదవ సర్గ అంతఃపురవిలాసముతో నిండియున్నది. ఈసర్గ ఎంతయు కవియొక్క శైలీమాధుర్యమును ఆంతరంగిక భావగ్రహణ కాళలమును కనఁబర్చుచున్నది. చక్కనిపాట కాఁకమును బోలియున్నది.

9 - వ సర్గలో మంత్రపురోహితులు బుద్ధుని వెదకి కన్గొని బోధించి మరల్పఁజూచిరి గాని విఫలప్రయత్నమై పుణ్యనకు తిరిగి వచ్చిరి.

అటువైని బుద్ధుఁడు అరాడాశ్రమమును వెదకికొనుచు “రాజ గృహ” మను మగధరాజ్య ముఖ్యకట్టణమును జేరి భిక్షుఁడేసికొని ఊరి వెలుపల నుండు కొండప్రక్కను విశ్రమించియుండెను. మగధరాజు బింబిసారుడు (లేక శ్రేణ్యుడు) ఈతనిఁజూచి హితవాక్యములచే సంసారమార్గమునకు మరలింపఁజూచెను. బుద్ధుఁడు కామవిగర్హణముచేసి ప్రత్యుత్తరమునిచ్చెను. 11-వ సర్గయంతయు నీ కామనిందతో నిండియున్నది. జ్ఞానమోక్షమార్గములఁ గనుఁగొని తన్ను ఉద్ధరింపవలసిన దని బింబిసారుడు వేడికొని పురమునకుఁ బోయెను. బుద్ధుఁడు అరాడమునిని దర్శించెను. ఆయనయొక్క ఆదగణకు సంతసించెను గాని ఆయనయొక్క వేదాంతము దనకు విభిన్నమున తోఁప అక్కడనుండి రుద్రకమునికడ కేగెను. అక్కడను తృప్తిఁగానక వైరంజనవాదీతీరమున కేగి తపముఁజేయ నారంభించెను. కాని శ్రమముగా ఆ తపస్సువలన లాభము లేదని గ్రహించి గడ్డివేణుమిగిలిన అశ్వశ్రమాలమునఁ గూర్చుండి ధ్యానించుచుండెను. ఈసందర్భముననే మారునితోఁ బోరి బుద్ధుఁడు విజయము గాంచెను.

14-వ సర్గములో బుద్ధునికి దివ్యజ్ఞాన మలవడుట తెలిసి అర్హతులు అశేకులు వచ్చి స్తుతించుట వర్ణింపఁబడెను. తరువాతిసర్గలలో బుద్ధునిసంచారము, ధర్మచక్రప్రవర్తనము, స్వరాజ్యమునకు వచ్చి తాను పుట్టిన “బంబిసి” అను పేరుగల ఉద్యానమున బసచేసి తనవారల నందఱును మోక్షమార్గమునకుఁ ద్రిష్ఠుటయును విఫలముగాఁ జెప్పఁబడినవి.

7. కథాపోషణ విమర్శనము: ఇట్టి మహాత్ముని చరిత్రము కథావస్తుగాఁ గలది ఆధ్యాత్మికకావ్య మన నొప్పును. వైరాగ్య పూరితమై శాంతరసప్రధాన మైన యాకాశము 2, 3, 4, 5 సర్గలలో బుద్ధుని అంతఃపురవిహారములయందు వివిధశృంగారరస కళలతోను, 8-వ సర్గలో బుద్ధునిపుత్ర జనానంతరము అంతఃపురవిలాపకరుణారసముతోను మారుని సమరసందర్భమున వీరరసముతోను భూతగణముల వర్ణనమందు కొంచెము హాస్యరసస్పర్శ గలిగిన భయానకరసముతోను ఉదారచరితుఁ డగు నాయకునకు దైవసహాయమును నూచించు ఆయాసందర్భములయందు హృదయమునకు మితిమీరిని వికాసమును ప్రమోదమును గలిగించు నదృశ్యరసముతోను పలురుచుల సమ్మేళనమును గోరు సారస్వతానర్తు లగు సామాన్యచదువరులకు ఇంపుగొలుపు నట్లు కవి యొనర్చినాడు. మాయాలుగ బుద్ధచరిత్రలో మనము వినుచుండు కొన్ని యంశములను ఈకవి వదలినాడు. (i) బుద్ధుఁడు ఒక చెట్టు క్రింద కూర్చుండియుండఁ అయనమాహాత్మ్యమువలన ఆసీద ప్రార్థు తిరిగి నను కదలకుండెనట. ఇది “లలితవిస్తర” మను బౌద్ధగ్రంథముఁ గలదు. కాళిదాసు దక్షుగంధములో రాముఁడు సీతతోడవై కలసిడుకొని చెట్లనీడల నిద్రింప నిట్లులే చెట్లనీడ నిశ్చలముగా నుండుట చెప్పి యున్నాడు. ఈయద్భుతకథ అశ్వఘోషునికాలమునకు చెప్పుకొనఁబడి యుండలే దనియు కాళిదాసు లలితవిస్తరమునుండి గ్రహించె ననియు కవలొపండితుని అభిప్రాయము. పురాణము లెప్పుడు ఇప్పుడున్నరీతిగా వ్రాయఁబడినను వానిలోని గాథలుమాత్రము సనాతనము లని పిలువ పండితుఁడును మెట్లానెలుపండితుఁడును ఒప్పుకొనియున్నారు.

ఇట్టి అద్భుతములను పురాణ గాథలలోనుండి ప్రజలు, ప్రజల నుండి కాళిదాసాదికవులు సామాన్యముగా గ్రహించి యుండురు. (ii) బుద్ధుడు రాత్రి సగరునిదిచివెట్లుటకు ముందు నిద్రించుచున్న యశోధరను - పిల్లవానిని - విడువలేక ముమ్మాటు తిరిగివచ్చి చూచి శయ్యకు ప్రదక్షిణము జేసి ముఖముపై వస్త్రము గప్పకొని పడకగది విడిచి వెళ్లే నని సర్ ఎడ్విక్ ఆర్నాల్డు కవియొక్క “లైట్ ఆఫ్ ఏషియా” అను కావ్యమున ఆంగ్లవిద్యభ్యసించినవారికి తెలిసినవిషయము. ఇది కావ్యమునకు మితిలేని వన్నెపెట్టు నంశము. అశ్వఘోషుడెవ వదలెను? (i) లలితవిస్తర మను గ్రంథమున యశోధర, గోప, పృగాడ్డ యను మువ్వరుభార్యలును, అఱువదివేలయువ తీయత మగు నంతఃపురమును ఉండెనని చెప్పబడియున్నది. యంతఃపుర సంఖ్యను పెంపుగా ప్రదర్శింపకపోవుటయును, ఒక్కయశోధరాదేవిని మాత్రమే పేర్కొనుటయును, 8-వ సర్గములోని కరుణారసపుష్టికి తోడ్పడిన వని నాభిప్రాయము. (iv) బుద్ధునితల్లి యగు మాయాదేవి యీతడు పుట్టిన కొలదికాలములోనే మృతినొందె నని చెప్పబడి యున్నది. అశ్వఘోషుడు ఆమె బ్రదికియున్నట్లును, సన్న్యసింతుట విని దుఃఖించినట్లును, వర్ణించియున్నాడు. (viii-24, vi-82) కాని మెల యాశ్లోకమున (viii-24) గౌతమి యని పిలువబడియున్నది.

8. కాళిదాస వాల్మీకులతో పరిచయము: మొత్తముమీదగీతమహా కావ్యము వాల్మీకిరామాయణకైలిని అనుకరించుటన క్రింది కనబడుచున్నట్లు దోచుచున్నది. కాని కథావస్తువుకొంచెముగా నుంచుకొని చిత్రవిచిత్రములగు నలంకారములు, వర్ణనలు, ఉత్పేక్షలు ముఖ్యమైన అదృశ్యములగు నుంచుకొన్నట్లుల కనబడుచున్నది. మనోభావ ప్రదర్శనములలోగాని వర్ణనలలోగాని భారతరామాయణములనుండు ఉత్సాహముగాని విరివిగాని లేవు. సామాన్యజనులకుతూహలమును పృథి జేయునీతి నేలు. రాజసభలను రంజింపజేయునీతి నేలు. దీనికి భావ నూచనయందును గచనయందును నేర్పు మితవాక్యస్వరభియు ప్రధానములు. దానికి భావములను నొక్కినొక్కి చెప్పట, ఆతిథయముగ వర్ణించుట అవసరము. సభా కావ్యములలో కథకు సగముసగము సంబంధము గల ప్రసంగములకును గాథలకును చోటు లేదు. ఇందుచేతనే “కుమారసంభవ” మనుపేరునుబట్టి, కుమారస్వామిజన్మతరువాతసర్గలు కాళిదాసు రచించినవి కావని కొందఱు అభిప్రాయపడుచున్నారు. అయితే, రఘువంశము విషాదాంత మయి యున్నది. ఇట్టిది కావ్యమునకుఁ గూడునా? కాళిదాసుకావ్యములలో నొకటి 17, యింకొకటి 19 సర్గలు కలిగియున్నవి. ఒకటి అనుకొన్న కథను మించియున్నది; ఇంకొకటి అనుకొన్న కథకావని ముగింపక విరమించినది. సభా కావ్యములకు కొత్తప్రేరేపకములలో నియమములు పెట్టుకొనకుండ వ్రాసెనా? అశ్వఘోషుడు తన కావ్యమునకు 17 సర్గలను నియమించినాడు. అశ్వఘోషుడు వ్యాసవాల్మీకులపేర్లను స్మరించినాడు. వాల్మీకిరామాయణములో 8ల సంబంధము పుస్తకమందంతటను స్ఫురించును. అనుప్రాస యందు అశ్వఘోషుడు వాల్మీకికి శిష్యుఁడని తోచును. ఉదా:

తచ్చుత్వా న స విచచార రాజనూనః

కైలాసో గిరి 8వ పైకచిత్రసానుః.

కేవల మొత్తముమీద కనబడదు. “అవ” ధాతువు బుద్ధుడు బింబిసారుని ఆశీర్వాదించు శ్లోకమున ననేకార్థములలో వాడినట్లున్నది.

అథేంద్రవద్దివ్యవ శక్వ దర్కవత్

గుణైరవ శ్రేయ ఇహోప గా మవ

అవాయు రాశైరవ సత్సృతా నవ

శ్రియశ్చ రాజ స్తవ ధర్మ మాత్మనః.

‘పరా’ అను ఉపసర్గగల ‘ఇ’ ధాతు వొకటి క్రమాలంకార మొకటి ఈ కవికి ప్రీయము లని ఈసందర్భమున చెప్పవలసియున్నది. “పరైమి” “పరేహి” ఈశబ్దములు తఱుచుగా కనబడును. క్రమాలంకారములు మొదలగు గలవు. క్రమాలంకారము రామాయణములో కనబడదు. కాళిదాసునందును నాచదివినంతవఱకు లేదని జ్ఞాపకము. అశ్వఘోషుని అనుప్రాసలు మాత్రము వాల్మీకిని పెక్కుచోట్ల స్ఫురణకు దెచ్చుచున్నవి. ఉపమానములలోఁగూడ వాల్మీకిస్ఫురణ 6-వ సర్గలోను ఇంకను ఇతరచోట్లను మనస్సునకు తట్టును. కాళిదాసునకు అశ్వఘోషునకు-సభా కావ్యకైలి-సమాసప్రయోగము. సామాన్యములు. కుమారసంభవకథాస్మరణము బుద్ధచరిత్రమున స్పష్టముగా కనుపట్టుచున్నది. కొన్ని ఉదాహరణములు:

1. భవ ఇవ వఙ్మఖజన్మనా ప్రతీతః

2. కైలేంద్రపుత్రీం ప్రతియేనవిధో

దేవోఽపి కంఠ శ్చలితోబభూవ.

పురస్త్రీలు రాజపుత్రుని చూచుటను వర్ణించుశ్లోకములు (III. 13-24) శివుని ఓవధి ప్రస్థవిలాసినిజనులు చూచుటను వర్ణించుశ్లోకములఁ బోలియున్న వని యిదివరకు చెప్పియుంటిని. ఇట్టివర్ణన అదికావ్యమందలి నియమము గాదు. సభా కావ్యములలో నాచారముగా నున్నది. భాగవతపురాణమందు కృష్ణుడు హస్తినాపురము వదలి వెళ్లనప్పుడు పురయంతకులు ఆతని మహిమను సౌందర్యమును గుఱించి చెప్పుకొన్నట్లు వర్ణింపబడినది. ఇందు బుద్ధునిఁ జూచి ధన్యాశ్చ భార్యేతి శనే రవోచన్ శుద్ధై ర్మనోభిః ఖలు నాన్యభావాత్ అనిరి. కాని ఇందు, ఇతరభావముతోఁ గాదు అని కవి చెప్పవలయునా? బుద్ధుని జన్మసందర్భమున శుభమాదృశులు కుమారజన్మసందర్భమునఁ జెప్పబడిన శుభమాదృశలఁ బోలియున్నవి. కొన్నిచోట్ల ఒకేశబ్దములు గూడ ప్రయోగింపబడి యున్నవి. ఇందుకు ఒక ఉదాహరణము: వాతావపుః స్పృశుఖాః మనోజ్ఞాః (బుద్ధచరిత) వాతావపుః సౌఖ్యక రాః (కుమార సంభవము.)

కాళిదాసు “జలము లన్నియు నిర్మలము లాయె” నని వర్ణింప, పులిమీఁది పుట్రవలె అశ్వఘోషుడు “ఇంటియొక్క ఈకావ్యదిక్కు నందు తనంతట తానే (త్రవ్యకుండఁగనే) తెల్లని నీరు గల హాపము ఉద్భవించెను” అని చెప్పెను. ఈయూహ ఎవరికి మొదటఁ గలిగి యుండును? నూత్నముగ చెప్పినవానికా? విభులముగ చెప్పినవానికా?

అత్యద్భుతము. ఎటువంటి పాపియైనను తల్లిని మోహదృష్టులఁ జూడఁ జాలఁడు. అట్టివో మహామహుఁ డగు సారంగధరుని విషయము చెప్ప నేల? ఇతఁడు వరూధిని ప్రవరుల చరిత్ర మట్టిది కాదు. వరూధిని అనూఢ. తగినవరుని కాక్షించుచున్నది. తలవని తలఁపుగ నుందరపురుష దగ్గన వయినది. ఆ దివ్యగుందరమార్తిని చూచుటతోడనే ఆమెకు హావభావము లుదయించినవి. కోరిక ఫలించినటులే సంతసించినది. కాని ప్రవరుఁ డాహితాగ్ని; ఏకపత్నీవ్రతుఁడు. వరూధినిని చూచి నంతనే యిదికి మోహలేశమును కలుగలేదు. ఈపట్టున సారంగ ధరునికన్న నితఁడు మిన్నయని చెప్పవచ్చును. ఏల యనఁగా వరూ ధి ప్రేమఁ ద్రాంగిప్రేమవంటిది కాదు. చిత్రాంగి తాత్కాలికసుఖమును మాత్రమే యాసించినది. వరూధిని చిరకాలసుఖమును కోరుచున్నది. ఇది సంభవము. అది అసంభవము. ఇది సంభావితము అది అసంభావితము.

ఒకపాత్రమును ప్రేమరసము చిప్పిలునట్లు నిర్మించి రెండవ దానిలో ప్రేమాభావము వ్యక్తమగునట్లు వర్ణించుట ప్రేమపరిణామ రసపోషణముల కన కూలముగ నందును. వరూధినిని చూచినతోడనే ప్రవరుఁడు వరూధిని ప్రేమమాయావాగురలోఁ దగుల్కొనినయెడల మనుచరిత్రలోని పూర్వభాగ మంతయు నిరర్థకమే యగును. చిలుక తినంతట తాను మనచేతికఁ జిక్కుటలోను దానిని పట్ట ప్రయత్నించి చేయునట్టి ప్రయత్న పూర్వక సాధనములలోను గల అనందములొ నెంతవ్యత్యాస మున్నదో చూడుఁడు. నిరాశాప్రవాహములొ లభించిన ఆకాలతయే ప్రాణపదము. అదియే అన్నివిధముల నత్తుత్తివము. వరూ ధిని ప్రవరుల చరిత్ర మిట్టిది. ప్రవరునియందు వరూధినికి అత్యధికమగు ప్రేమ జనించినది. కాని వరూధినివై బ్రవరున 'కావంతయేని ప్రేమ లేదు. కనుక నిచ్చుట శృంగార సమ్మిశ్రిత మగు కరుణారసము చిప్పిలు చున్నయది.

ఈ ఘట్టమున రసపోషణ మెంతయూఁ బ్రశంసనీయము. వరూ ధిని విద్యుల్లతావిగ్రహ; శతపత్రేక్షణ; చంచరికచిహుర; చంద్రాస్రయతుతన యెందు జయంత వసంతశకంతులను చక్కఁదనములొ గెలువఁ జాలిన మహీసురుని వీక్షించినది. వెంటనే మోహవిభ్రాంతి కలిగినది. ప్రవరునకు ఈవాగదయే తట్టలేదు. "త్రోవఁదప్పితిని. దారిఁ జూపుము వీరు శుభ మగు" నను చుండఁగా, వరూధిని ఏమనుచున్నదో చూడుఁడు:

ఉ. ఇంతలు కన్నులుండ తెరు వెవ్వరి వేడెదు భూసురేంద్ర ! యే కాంతమునందు నున్న జవరాండ్ర నెవం బిడి పల్కరించులా గింతియకాక నీ వెఱుంగవే మును వచ్చిన త్రోవచొప్ప ! నీ కింత భయంబులే కడుగ నెల్లిద మైతిమి మాటలేటికిన్?

ప్రవరుఁ డీమాటల నంతగాఁ బాటింపలేదు. కాని వరూధిని అంతటితో విరమింపలేదు. నిజాభిజాత్యము నేకరువు పెట్టినది. ప్రేమ పూర్ణములగు నాలాపములను గురియించినది. అతిభ్యముఁ జేకొను మని ప్రార్థించినది. కుందనమువంటి మేను మధ్యందిశాతపోష్యహృతిఁ గంది నదిగదా! యని పరితాపపడినది. ఆహా! ఏమి అప్రేమవిలాసము!

ప్రవరుఁ డింతటితో వరూధినికి వశుఁడైనయెడల రసపోషణ మింతటితో నంతరించియుండును. ఇ ల్లేట్లు చేరుదునా యనియే అతని యాందోళనము. తల్లీ! అని వరూధినిని ఆతఁడు సంబోధించినాఁడు. తన్ను ప్రజలలోఁ బడవేయు మని బ్రతిమాలుచున్నాఁడు. కాని వరూధిని చిలువనవ్వుతో నే మనుచున్నదో చూడుఁడు:

ఉ. ఎక్కడియూరు కాల్ నిలువ కింటికిఁ బోయెద నంచుఁ బల్కె దీ వక్కట ! మీకుటీగనిలయంబులకుక సరిరాకపోయెనే యిక్కడి రత్నకందరము లిక్కడి నందన చందనోత్పరం బిక్కడి గాంగనైకకము లిక్కడి యీ లవలీనికుంజముల్.

ఉ. నిక్కము దాఁప నేల ధరణీసురనందన ! యింక నీపయిక జిక్కి మనంబు నాకు ననుఁ జిత్తజుబారికి నప్పగించెదో చొక్కి మరందమద్యములు చూఱల బాటలువాడు తేట్ల సాం వెక్కినయట్టి పూవుబొదరిండ్లను గొంగిట గారించెదో.

కాని ప్రవరుడు వైదికకర్మపరతంత్రుడై త్రోవచూపుమనియే ప్రార్థించుచున్నాఁడు. సామమునఁ గార్యము నెఱవేఱునట్లు లేదని వరూధిని దూషణములకు ప్రారంభించినది. ఆ దూషణముకూడ ప్రేమ పూర్ణమే కాని కోపసంజనితముకాదు. క్రమముగ విషయలోలుపతిను- అపిమ్మట నద్వైతతత్త్వమును-బ్రదికించి అందునను ఫలముఁ గానక- ప్రాంచదూష్ణవణబాహుమూలరుచితో నధర మాసింప సుపక్రమించినది. ఇదియే రసప్రకర్షకుఁ బరమావధి. ప్రవరుఁడు వరూధినిఁ గ్రోసీవేసి నపుడు నిజముగ పాఠకుల భావనావిలోకనములలో ఆ చిత్రకళా ప్రదర్శనము వ్యక్తమగుచుండును. కళశళపాటుతో నున్న ప్రవరుఁ డును లజ్జాపరవశయై క్రోధఘూర్ణితయైన వరూధినియును మనకుఁ బ్రత్యక్షమైనారు. త్రోవువడిఅవమానింపబడినను వరూధినికి ప్రవరునివైఁగల మోహము తగలేదు. అతఁ డెడఁబాసినను వరూధిని కాలేనియందు భ్రమ తగలేదు. త్రోవ తెలియ దన్నవాఁ డెక్కడికి పోఁగలఁ డన్న భైర్యము. మనకు తిరుగకపోవునా యన్న ఆశ. ఈరెండును వరూధిని నిట్ట టుచేయుచున్నవి. ఇటువంటి అవస్థలో మాయాప్రవరుఁడు పుష్పాప చయవ్యాజమున నవతరించి నాఁడు. సంక్షుబ్ధములగుప్రాణములు వరూ ధినికిఁ గుడుటపడినవి. మోహముగ్ధయై అతఁడు పెట్టిన కట్టడ లన్నిటికి నంగీకరించి అతనిని పొందినది. ఇంతటితో వరూధిని ప్రవరులనుగూర్చిన ఘట్టము ముగియుచున్నది. ఇందు రసపోషణమున కేమాత్రము లోప ము లేదని తేలుచున్నది.

ఈ పూర్వకథాభాగములొ వొక యసందర్భము కనుపట్టుచు న్నుది. ప్రవరుఁడు మార్గాన్వేషణ మొనర్చుచుండ ఋషు లెవ్వ రాతని కఁటఁ బడి యుండలేదు. ఒక్కవరూధిని లతాగృహము మాత్రమే అతనికి దృగ్గోచర మైనది. వరూధిని ప్రవరుల సమావేశముకొఱకు అది వఱలో నున్న ఋష్యాశ్రమములు మాయమాయెనా! లేక ఋష్యాశ్ర మములే లేనా? లేనివో ఋషులు స్వగోచిజననకాలమానం దెక్కడ నుండి వచ్చిరి? స్వగోచి పుట్టుటతోడనే అతని జాతకర్మవిద్యాభ్యాసాదులకై ఋషు లాప్రదేశమున నిండినారు కాఁబోలును!

ఈ త్తరకథకు నాయకానాయకులు మనోరమయును స్వరోచియును. మనోరమను స్వరోచితో సంధింపజేయుటకు వేట యవసరమైనది. ఘోరరాక్షసునిచే దలుమబడి మనోరమ విశ్రాంతుఁడగు రాజును శరణువేడినది కదా! భయవివస్థలచిత్తయైన మనోరమ స్వరక్షణార్థ మతని నర్థించుటకు ఒదులుగ తన పుట్టుపూర్వోత్తరముల నేకరువుపెట్టుట ఏ మంతయుచితము? ఈవర్ణనమువలన దనగొప్పతనమును చూచి స్వరోచి రక్షించు ననియో? కుద్రపీయఁడు శరణాగతులను వంశోన్నతిబట్టియో రక్షించును? సహజముగ నే యాతఁడు శరణాగతులను రక్షించునుకదా! లేనిచో స్వచరిత్రమును విన్నతరువాత తనపై జనించిన అనురాగప్రభావ మతనిని రాక్షసునితోఁ బోరుటకు పురికొల్పిననియో? మఱియును మనోరమనుండి మంత్రము గ్రహించి దానవుని హరించినటు లున్నది. ఈయంశమువలన స్వరోచిశౌర్యమునకు కళంకము కలుగుచున్నది. మనోరమ దన చరితమును ప్రథమమున నే చెప్పక దానవుని వధానంతరము చెప్పిన నెంతయో రమ్యముగ నుండేడిది. మఱియొక సంశయము కూడ కలుగుచున్నది. దానవుఁడు వెంటాడు చున్నప్పుడు స్వచరితమును చెప్పనంతటి యవకాశ మెట్లు కల్గినదో గదా! మఱియును హఠాత్తున రాజునకును దానవునకును కలహము సంభవించినయెడల సంభ్రమాశ్చర్యములు కలిగెడివి. స్వరోచి బాహుబలము వెల్లడి యయ్యెడిది. ఇప్పుడన్ననో దానవుని సంహారము స్వరోచికి క్షినుండి తొలగి మనోరమమంత్రముపై నాధారపడినది.

మనోరమ చెలికత్తెలు తమతమ విద్యలను స్వరోచికిచ్చి వానిని వివాహమాడిరి. అనగా రాజు విద్య నాసింది వారిని పరిణయమైనట్లున్నదేగాని ప్రేమచేఁ గాదని లేలుచున్నది. పోనీ తమ రుజను మాన్పినందులకు వారు స్వయముగ నే ఆవిద్య నాతనికిచ్చిరనుకొందము అటులైనయెడల వివాహానంతర మీయఁగూడదా? అప్పు డెంతో సుఖముగ నుండును కదా. విభావనీ యేచునుచున్నది? నా విద్య తీసికొని నన్ను పెండ్లిచేసికొమ్మనుచున్నది. చక్రవాకీ వీరినందఱఁ బరిహసించుచున్నది. జలవిహారసందర్భమునందు చక్రవాకీ యొనర్చిన బహుభార్యా సాహచర్యనిషేధమును వినియు వజ్రుల నెప్పటియట్లు చరించుట యనునది రాజుమనోదోర్బల్యము సూచించుచున్నది. రాజునకు పక్షిభాష నేర్పినది విభావనీ. పక్షులు మాటలాడినప్పుడు విభావనీ అచ్చటనే యున్నది. ఈ పక్షుల హేళనను ఆమె గమనింపకుండుట ఈచరిత్రలో మఱొకవింత. ఈ కథాసందర్భమును ప్రధానచరిత్రలో చొప్పించుట నిరర్థకమైనది. ఏమనఁగా నందువలన స్వరోచిప్రవర్తన మేమియును మాటలేదు.

ఇక నిందలి కవితామాధుర్యముఁ గూర్చి ఇంచుక చర్చితము. వర్ణనాసమర్థము లగు పదగుంఫనలు పదములకుఁ దగిన మార్దవ మాధుర్యములు- అందుల కనువులగు సమాసప్రయోగములు- సామెతలు- ఈ గ్రంథరాజమునకు వెట్టిని భూషణములు. ఈ దాహరణార్థమై ఈ క్రింది పద్యములను చిత్రింప వేడెదను:

మ. బహురత్నద్యుతి మేదురోదర దరిభాగంబులం బొల్పు ని
మృహికాహార్యమునకొ జరింతు మెపుడున్ ప్రేమన్ నభోనామి

లహరికితల గంధవాహపరిభేల నృంజరి సారభ
గ్రహణేందిందిర తుందిలంబు లివి మత్కాంతారసంతానముల్.

మ. పవమాన పవమాన కైతకరజపాళీ పితంఁగచ్చవీ
భవదభ్యర్థవికీర్ణ కృత్రిమ సుతాపద...రంగాహతైం
దవపాపాణ వితరికాతలమునన్ నాళికపత్రాక్షు లు
త్సవ మొప్పన్ విహరించుచున్ సరసవాచాప్రధిమల్ మీఱఁగన్.
మఱియు నిందలి వర్ణనలు స్వాభావికములై భావనాశక్తి విలసిల్లములై యున్నవి. ఒకటి గెండు ఈదాహరణములు చూడుఁడు.
చ. మరున కొసంగఁ గాలము తమళ్ళట గాటుకగా ననోదయ
స్ఫురదరుణ ప్రభాపథిక శోణిత నిక్షిప్తోడుభక్తమున్
నారిహాయడిబ్బుభస్మలమునన్ బలిచల్లికలాంకమున్ వనూ
త్కరభరితంబునై వెలుంగఁ గాంచి నుధాఁగి నెత్తె నత్తఱిన్.
చ. పలుకులు నేర్పువేళ కలభాషిణి నీ విలులుండఁ బంజరం
బుల నరగన్న వెట్టి ముఖముల్ చరణాగ్రనఖాలిఁ గోకుచున్
నిలుగుచు నావులించుచు వనీ విహగోత్కర మెట్లు వల్కు న
పులుకులె యట్లు లెత్తి విని పల్కెడు వింటివే కీరశారికల్.

ఇట్టివి లెక్కకు మిక్కిలి యున్నవి. వానిని గుఱించిన రసానుభవమును పాఠకులే స్వయముగ నిర్వహింప నర్హులు.

క. వృగమదసారభవిభవ

ద్విగుణిత ఘనసార సాంద్ర పీటీగంధ

స్థగితేతరపరిమళ మై

మగువపాలుపు డెలుపు నొక్క మారుత మొలసెన్.

ఈ పద్యము కవిప్రతిభావిశేషము వేనోళ్లఁ గాటుచున్నది. మునుందు నిర్మాణ మొనర్చు దెదనవహాకవి శృంగారసాధమున కిది ప్రథమసోపానము. దగ్గఱకు వచ్చుటతోనే మన మెక్కఁబోవుచున్నది శృంగారసాధము కదా యని పాఠకులకు వెంటనే స్ఫురించును. అటులు స్ఫురింపజేయుటయే కదా కవిత్వలక్షణము! ఇందులో నిమిషమైన విషయములు శృంగారసాధనములు. అందులకు నిలయమైనది మగువపాలుపు. నాయకను రంగములోనికి సమయోచిత సాధకములతోఁ బ్రవేశపెట్టిన కవిప్రతిభావహాత్రియ మసాధారణము.

క. తెలతెల వేగిన నగిరి

జలజలఁ బ్రవహించు నెలల చప్పుళ్లు శిఖా

వలకుల కల కల కేకల

కలములు గల తలపాలంబు కనుఁగొను వేడ్కలై.

ఈపద్యము చదువుటతోడనే కొండ చరియలనుండి ప్రవహించు నెలయెల్లు-ఆ సమీప ప్రాంతముల విహరించు నెమళ్లు-వాని మనోహరధ్వనులు-కండ్లకు కట్టిన ట్లుండును.

చిత్రకారుఁడు చిత్రఫలకములచే వస్తుప్రదర్శనము చేయును. కవికవితా రూపమున వస్తుప్రదర్శనము చేయును. పద్యముచదువుటతోడనే చిత్రనైపుణ్యుఁడు విశద మగుచుండును. చిత్రకారుఁడును కవికిని గల భేద మిదియే. ఇద్దఱభావములును సమానములే. కాని భావప్రదర్శనము వేర్వేలురూపములఁ దాల్చుచున్నది. చిత్రకళాసౌందర్యము వెల్లివిరియుచుండునదే కవిత్వము కదా! వమాధిసగృహకర్తవము ఈ వైవాక్యమునకు నిదర్శనముగాఁ గైకొని చూడుఁడు.

కా. తావుల్ క్రేవలఁ బల్లు చెంగలువఁదారంబు తిరంబునన్

మాపుల్ కోవులు నల్లిబిల్లిగొను కాంతారంబునం దైందవ

గ్రావాకల్పిత కాయమాన జటిలద్రాక్షగుగుచ్చంబులన్

బూవుల దీవెల నొప్పు నొక్క భవనంబున్ గారుడోర్కెల్లమున్.

న వ లా సా త స్వ త ము

అ. వేంకట శాస్త్రి గారు

నవల యన శ్రీ యని యర్థము గలదు. నవలలు అనగా-సాధారణముగ జనుల కందఱ కర్థమగు కులభక్తైలిలో స్వేచ్ఛగల వచన రచనాచమత్కృతితో విరాజిల్లుచు, సా. ఘిక నైతిక చారిత్రక పౌరాణిక అపరాధపరిశోధక ప్రదృశ్యము లగు సాంప్రదాయముల త్రోవలను బట్టి రచింపబడిన గ్రంథములు “నదీనాం సాగరో గతిః” అన్నట్లు నవలలు ఏసాంప్రదాయములనుబట్టి రచింపబడినను అవి జన సామాన్యము నాకర్షింపఁగలిగినయెడల నవలారచనాశయము చాల వఱకు నెఱవేఱినట్లైచవచ్చును. నవలలలో శ్రీలే ముఖ్యపాత్రము లుగ నుండి యాముఖ్యపాత్రముల కన్ని దిశలను, పుష్పములొనిరేకుల వలె పురుషులకూడ పాత్రలుగ నుండునట్లు రచింపబడినవి. కొన్ని కొన్ని నవలలకు ముఖ్యపాత్రలుగా పురుషులే యుండురు. శ్రీ లట్టి నవలల యందు ముఖ్యపాత్రలుగా గైకొనఁబడకుండుటకు కారణ మగాధ యందు పురుషుల పాత్రాచిత్ర్యమును బట్టి ప్రాధాన్య మివ్వఁబడియుం డుట నాటకమునకు నవలకు భేద మెందుఁ గనఁబడుచున్న దన నాటకమున ననేకపాత్రధారులను కవి యొకరితో నొకరు మాటలాడునట్లు చేయును. అవ్యధమున వారిచే మాటలాడించినపుడు గ్రంథకర్త తానే యాపాత్రలచేవ.ములను ధరించినట్లు తలచి యాపాత్రల యాచిత్ర్యమునుబట్టి తద్వారా మాటలాడును.

నవలకథావిధానమో చాల చమత్కారమైనది. కవి యొక్క మనస్సును సరసురాలైన యొక ముద్దుగుమ్మ (విద్యావతియు, సరసురాలును అగు భార్య కుండు, సౌహార్దముతో) నవలాపాఠకుఁ డను ప్రియుని హస్తమును పట్టుకొని అతఁడు చూచియుండని-తా నిది వఱకు చూచినట్టిది అగు నొక యుద్యానవనమునఁ గొనిపోవుచు ప్రోవ లోని సౌందర్యములను మాపుచు సాతకుని మన స్సానందజోలికలొ నూపఁబడునట్లు తోఁపఁజేయుటచే సర్వమును మఱచి త్వరలో గమ్య స్థానమునకు నన్ను జేగ్గువే! ముద్దియా! యను సుత్కంత పాతకునికి గలగఁజేయగల చుట్టిజే నిజమైన నవల.

నవలల యాకర్షకశక్తి ప్రపంచమున ప్రతివస్తువును ఏదో యొకవిధ మున మనుజుని నేత్రములను తనవైపున కాకర్షించుకొనఁ గల్గును. పుష్పముల మూలమున వృక్షము తన సంతతిని వృద్ధిచేసికొను స్వభావ మును గల్గియున్నది.

పుష్పము, కాయగా పరివర్తనమునొందుటకు పురుషపుష్పము లోని పుష్పాడి యొక శ్రీపుష్పములోని కీలాగ్రమునఁ బడవలయును. పుష్పములు కీటకములను తేనెటీగలను తమకడ కాకర్షింప కర్తెగలిగి యుండవలయును. అందుచేతనే సృష్టిలో గల పుష్పము లన్నియు

మనకు కేంద్రీయమును గలుగఁజేయుచు వివిధవర్ణములతో విరాజిల్లు చున్నవి. పుష్పముల రేకులు వివిధములైన రంగులు గలిగియుండుట లో గొప్పయుద్దేశము గలదు. కీటకాదు లాపుష్పముల రంగులచే నాకర్షింపఁబడుటయు, వానిచే తెలియబడకుండ వానికాళ్ల కంటుకొనుటచే పుష్పాడి గొనిరాఁబడి పుష్పములోని కీలాగ్రమునఁ బడవలయు, సంత పుష్పము తనయొక్క జీవితోద్దేశము నెఱవేర్చుకొనుటయునగును. ఇదే విధముగ శ్రీలు తమసహజసౌందర్యమునకు కొంచెము వన్నెఁ బెట్టు భూషణాంబరములతో తమ భర్తనకు మనోహరలుగ కనఁబడునట్లు ప్రయత్నించు శ్రీలు కులభక్త్యుత్తు లని యొక మహామహాఁడు వచించెను. నవలలు కూడ తమ సహజ వర్ణనా గాంభీర్యము గల ప్రకరణములతోడను, మార్గమై, మానసములను రంజించు శైలి తోడను, కథారచనా చమత్కృతితోడను, సాలీడుతాను తిసదల చిన పురుగును తాను నిర్మించుకొన్న గూడుమీఁదకురాగానే యెట్లు పట్టుకొనునో యట్లే పాఠకునికూడ పట్టుకొని యతని మానస మును తుదివఱకు గొనిపోఁబాలి యుండవలయును. ఇదియే నవలకుగల యాకర్షకశక్తి. అందులకే నవలాగ్రంథకర్తలు తాము నవల లను రచించునపు డానవలలలో మొట్టమొదటి ప్రకరణములు పాఠ కున కెట్లాకర్షకములుగ నుండునో, తమబుద్ధికి తోచినకొలది, వాని నాకర్షకములుగా నుండునట్లు చేయుచురు. కొన్నినవలలలో మొదటి ప్రకరణములు విసుగుగలిగించునవియైనను క్రమముగ చదువుచుండఁగా మన కసహ్యముగ కనిపించు గొంగళిపుయ్య కాలక్రమమున నింపు గుల్కు సీతాకోకచిలుకగా మాటుపడమున యొకనవలలో మొదటి ప్రకరణములు చదివినకొలది, యానందసంభావక మగు కథాభా గము వచ్చునట్లు వ్రాసుబడిన కొన్ని నవలలు గలవు. చక్కని స్వభావ వర్ణనలతో ప్రారంభింపఁబడిన నవలలు పాఠకులను వడిగా చింతఱుటకు గొనిపోఁగల్గును. ఇంగ్లీషుభాషలో రై నాల్డు వ్రాసిన నవలలను చదువ నారంభించితిమా యందలి భాషాశైలి, మెల్లమెల్లగ, పాఠకుని సమ్మోహింపజేసి, నవలాంతమువఱకు గొనిపోఁగల్గును. కొండ జాధునికులు రై నాల్డునవలలు చదువఁదగినవి కా వనియు, యవి కీలభంగకరము లనియు నందురు. కాని చదువువారు, యంత్రాయుక్తవిచక్షణ గల వారైన నట్టి దోషములు వారి నంటవు.

స్వభావవిరుద్ధములు, సశోభన్యవైరుధ్యములు నగు పాత్రలును, సంభాషణలును జొప్పింపఁబడిన నవలలు నైతము సహజముగ మన కాలి పాదములు పెరిగినపుడు గల సౌందర్యములకంటె కాలిపాదములు పెరుగకుండ చిన్న బూట్సుజోళ్లలో నిటికింపఁబడిన నెక్కువ శృంగారముగ నుండు నని తలంచు చీనావారిపాదములవలెనే కొన్ని

యత్ని ప్రయత్నముచే నల్లబడినపద్యములు నుండును. మన మాజోళ్లలో నిటికింపబడిన చీనావారిపాదములను చీనావారిదృష్టితో పరికింతుమేని యవి యందముగ తోడవచ్చును. అట్లే, యనహజములను, సులభముగ నమ్ముటకు వీలులేనివియు నగు సంగతులను వ్రాసినగ్రంథములలో నాగ్రంథకర్తదృష్టితో చూతుమేని యట్టివి పాడకట్టవు. కాని చక్కని విమర్శకదృష్టితో మనము చూతుమేని సహజములును ఆసహజములు నగు వర్ణనములను నవలలలో పరికింపగలము.

రసపుష్టి:— నవలలలో నవసరములలో కొన్ని టిన్నైన వీలై నంతి మట్టునకు పోషింపఁ జూడవలయును. మనోజ్ఞముగ, తనభావములను వెల్లడింపగలవానికి వచనములోఁగూడ నవసరములలో కొన్ని టిన్నైన చిప్పిలునట్లు చేయవచ్చును.

సాధారణముగా మనహిందూదేశములోనినవలలు కష్టములయనంతరమున కధానాయకులు సుఖములఁబొందినట్లు రచింపబడును. ఇంగ్లాండుదేశపు కొన్ని నవలలలో నవలాంతమున హత్యలతో, కష్టములతో ముగింపబడును. అందుచే పాఠకుఁ డట్టి నవలను చదివినచో దుదకు దుఃఖకరమైన వర్ణనల నవలాతుదిభాగమున నుండువాని నసహ్యించు

కొనును. కొందఱు తాము చదువునవల తుదకు హత్యతో ముగిసె నని విచారమనస్కు లయ్యెదరు.

మంచి సాంఘికనవలలును, దేశరాజకీయపరిస్థితులను కల్పించు నవలలును దేశములోని వారి నభ్యున్నతిదశకు గొని రాగలుగును. దేశమందంతటను నట్టి మంచినవలలు బయలుదేజవలయును. ప్రస్తుతము అసహాయోద్యమమును గూర్చి నాటకము లెట్లు రచింపబడినవో అట్లే నవలలరూపమున వ్రాయఁజేసి దేశస్థితిగతులను కల్పించునవలలు ప్రజలలో నుద్బోధముగలిగించుట కవశ్యములు. నవలాసారస్వత మను పేటికలో ఆపరాధపరిశోధక, వత, చరిత్రాత్మక, సాంఘిక, రాజకీయ వ్యవస్థలవర్ణన లుంచబడి భద్రము చేయఁజేయవలెను. సోమరాజు రామా నుజరావు గారను నొక నవలాగ్రంథకర్త లామధ్య మనప్రభుత్వము వారికి యుద్ధములో జయము గలిగినపు డాజయమును సూచించుటకు 'విజయధ్వజ' మను నవలను వ్రాసిరి. అట్లే ప్రస్తుతపు మననవలారచనాదత్తులు, మనదేశస్థితులనుగూర్చి నవలారూపముగ, నవలాయుపన్యాసభోరణితో, తేటతెల్లముగ రచించుట దేశహితైకకార్యము. నవలనిర్మాణకాళలు లిట్టి నవలాసారస్వతమును సృజించి యావిధముగ దేశసేవ జేసి భన్య లయ్యెదరు గాక!

ఆంధ్రభాషాప్రశంస

పి. వి. నరసింహము పంతులు గారు

వేదకాలమునాఁడే • విశ్రుతిఁ గాంచి

వేదప్రసిద్ధమై • వెలయు నాంధ్రంబు
అదియ ప్రాకృత మను • నభిధాన మొందె
నదె పల్కు వెలచి బాఁల్యమునాటి బాస
గొనకొని వైదికోత్తలఁ గూడి యాంధ్ర
ఘనవైదికార్హ సంస్కార యై తనరె
ఆంధ్రంబ యటు లొటఁనగును సంస్కృతము
అంధ్రద్రావిడవాణి • యాంధ్రకర్ణాటి
విసుతుఁడొ శ్రీరామ • విభునికాలమున
ననుపమానస్థితి • నమరె నాంధ్రంబు
ఆంధ్రవిష్ణుననుజ్ఞ • నాకణ్యమునియు
నాంధ్రవ్యాకృతిఁ జేసి • యతిధన్యఁ డయ్యె
ఘనుడైన యయ్యకోకత్మాతలేంద్రు
ననవద్య శౌర్య విఁహారంబుతోడ
బౌద్ధమతావాప్తి • ప్రబలుకాలమున
నిద్దయశోవాప్తి • నెసఁగె నాంధ్రంబు
చోళ చాళుక్య విశ్రుతసమీకముల
చోళప్రతాపాగ్ని • మ్రక్క వాఙ్మయము
చాళుక్యవంశ విస్తారండు ఘనుఁడు

చాళుక్య రాజరాజనరేంద్రచంద్రుఁ
డాచంద్రతారార్కమై కీర్తిలలిత
ప్రాచీదిశం బుట్టి • పర్వ దిగ్వితతి
దన్నుదరింపంగఁ • దనరె నాంధ్రంబు
సన్నుతి వైదువ్య • సంపన్నులైన
సత్కవీంద్రులు దన • సరసతఁ గాంచి
యాత్మకంత్యమునఁ గొల్వ • నలరారె నాంధ్ర
ప్రాకృత సంస్కృత • బంధవేణులును
శ్రీకారవదనలు • చెన్నొందు మత్త
కొకిలాలాపలు • కుసుమవిచిత్ర
ప్రాకటగాత్ర శోభావతుల్ ససలు
మత్తవిక్రీడితల్ • మంజుభాషిణులు
మత్తేగమనల్ సుఁమంగలీరుణులు
మహి మహోత్సృకతను • మధ్యసుందరులు
కహిగ విరాజ విరాజితకావ్య
ధన్యకామణు లుట్టఁ • గాణాచి యగుచు
దన్యత్వమున మించు • భరణి నాంధ్రంబు
మార్దవ మాంధ్రంబు • మధుగ మాంధ్రంబు
హర్షమై శ్రవ్యమై • యాంధ్రంబ తనరు.

ఆయుర్వేదభూషణం పండిత యం.దొరైస్వామి అయ్యంగార్,

A. K. A. C. వారి

ఆయుష్వరసాయనమ్ బలవర్ధకమగు దివ్యౌషధము

ఆయుష్వము, రక్తకోశము, ఓజస్వము, హృదయము, బల్యము, వృష్యము, మేధ్యము, ప్రసంగము, ఉద్దీపనము మొదలైన విశేషగుణములు ఈ ఒక "ఆయుష్వ రసాయనమునకు" కలదు గనుక పాండురోగము, చలిజ్వరము మొదలైన వ్యాధులచేత నచ్చు బలహీనత, రక్తహీనత, పక్షవాతము, హృదయరోగములు, తుయరోగము, ధాతునష్టము, శిశ్నాదము, నులబంధము, అజీర్ణము ఈ వ్యాధులు నిశ్చయముగ నివృత్తియగును. స్త్రీలు గర్భము ధరించియుండునపుడు ఆయుష్వరసాయనము కొంతకాలము క్రమముగ సేవించిన తల్లికిని గర్భమునకున్న చాల బలము కలుగును. ధాతుపుష్టి గలిగించును. బలహీనమైన బాలరకు ఆహారములతో ఇచ్చుటకు మిక్కిలి యుపయోగమైనది ఆయుష్వర్ధకము. చర్మరోగములను హరించును. నెగవ్యాధులకు ఇదే వుత్తమ ఔషధము మేనారోగులకు ముఖ్యరసాయనము సీసా 1-కి రి—0—0.

చ్యవనప్రాశము (లేవ్యాము)

ఈ ప్రసిద్ధమైన ఔషధమునిగురించి విశేషముగ వ్రాయవలసిన అవసరములేదు. కాసము, శ్యామము, తుయము, రొమ్ము నొప్పి, హృదయ దౌర్బల్యము మొదలైనవి. చాల ప్రయోజనకరమైనది. కాడ్ లివర్ ఆయిల్ మొదలైన దుర్గంధమైన కంపు పదార్థములకంటె అన్ని విషయములలోను మిక్కిలి వుత్కృష్టమైనది ఈ లేవ్యామే. ఇతర వివరణములు డబ్బాలో పుంపబడును. డబ్బా 1-కి రూ 1—8—0 తపాలాఖర్చు మొదలైనవి ప్రత్యేకము.

ఆర్యఔషధశాల, 7. ఆదియప్ప మొదలివీధి, వేవేరి, మదరాస్

స్వదేశ శాస్త్రీయమైన అనుభవ సాధనములు; వెల సరసము

ఇంకో ఎసెన్సు:—అనగా సిరాభృతి. 2 ఔన్సులు గల. సీసాలు స్త్రీలు ఫాకాబెక్ పేనాలతో వ్రాయవారికి ఎక్కువ వుపయోగము. ఈ 2 ఔన్సుల సిరాభృతిలో 24 ఔన్సుల నీరు కలుపవచ్చును. (అనగా 12 వంతుల నీళ్లు.) బ్లూ-బ్లాక్ లేక రెడ్ సిరా. ధన సీసా 1-కి రు 1—2—0.

ఇత్తడి క్రొస్సవ త్రిదీపములు:—అనేకమాదిరి, పలువిధకొలతలతోవున్నవి. సాధారణరకము రు 2-4-0, మర కలిగి. రు 2-12-0, స్పెషల్ స్టాండులు రు 5-12-0. స్పెషల్ గోడకుతెగిలించునవి, రు 8-4-0, సగమువత్తి స్టాండులు రు 2-12-0, గోడకు తెగిలించునవి రు 3-4-0, చెండు కలిగినవి రు 8-0-0. 5 స్టాండులు కలిగినవి రు 25-0-0, స్ప్రింగుస్ 8 గల గారంటు.

పన్నీరు:—యంత్రసహాయముచలన ముమ్మారు వడియకట్టిగని. సీసా 1-కి ధన రు 1-8-0.

టి. కె. గజారగారి సుప్రసిద్ధమైన కుటుంబ ఔషధములు.

మహమ్మూర్ ద్రావకం 0-10-0, కలర్ ద్రావకం 0-10-0, మలేరియాద్రావకం 0-10-0 ఇన్ ఫ్లూఎన్ జా ద్రావకం 1-0-0. దగ్గుమాత్రలు 0-8-0, తామర తైలము 0-5-0, మూలశంక తైలము 0-5-0, పాముకాలుగుండు 1-0-0, తేలవండు సాల్యూషన్ 0-5-0. మంచి టానిక్ మందులు, పండ్లపొడి రకములు, అత్తరువులు యింకా మీకు ఏరకములు కావలసినను సప్లయిచేయబడును. మంచి రకములు గ్యారంటీ చౌకధరలకు పంపెదము. బిడ్డలకు బాలామృతము, హీలింగుబాం స్నానతైలములు, పెంట్రుక తైలములు.

N. B. వర్తకులకు చౌకధరలకు యివ్వబడును.

N. B. We undertake to supply all kinds of goods to merchants.

ఎస్. వైద్యకంపెనీ, నెం 6 బుందరువీధి, మద్రాసు.

S. Vaidya & Co.,
No. 6 Bunder Street, MADRAS.

శ్రీమద్ధన్వంతరి ఆశ్రమం

నూజవీడు

మనదేశమేది? మనమేసంతతివారము? మనపాపీను
లొనరించు కార్యములేదీ? యని విచారించుడు! దానితత్వము
మీకు గోచరించును.

దీర్ఘ సుఖజీవితమునకు అటంకమగు రోగజాలములనుండి
రక్షించునది ఆయుర్వేదము. ఆయుర్వేదము అతి ప్రాచీనమై
యుష్షికుల సంభూతమై. అంత్యములేనిదై, అపారమహిమగలదై
యలరారుచున్నది.

చక్రదత్త

అమూల్యమైన మూలికా వైద్యగ్రంథము. ఆంధ్రకాశ్య
ప్రసహితము. ఇట్టిసులభమైన మూలికాయోగ సంకలితమగు
వైద్యగ్రంథము వేరొకటిలేదు అందరు చదువదగినది. పోష్టజీ
గాక పూర్వభాగము లైదు రు 4-0 ఉత్తరభాగము లైదు
రు 4-0 రెండుభాగములు ఒకేసారి కొనువారికి పోష్టజీతో
సహా రు 6-0-0. శ్రీధన్వంతరి ప్రతకల్పము రు 0-4-0. శ్రీ
ధన్వంతరి దండకము వుచితము.

ఖండామృత రసాయనం

అనుభవసిద్ధమైన భార్గవఋషి ప్రోక్తము
చక్కగా పండిన మామిడిపండ్లగుళుచే కాస్త్రోక్తము
గా జేయబడినది. ధాతుపుష్టికి దీనికిమించిన ఔషధములేదు,
మండత్వమును బోగొట్టి, యావనమును గలుగజేయును, మరి
యు త్వయ, క్వాస, కాసులు, గ్రహపిడ, అఫస్మాగము, ప్రమే
హము, మూత్రకృచ్ఛ, హరింపజేసి, శరీరకాంతి, బుద్ధిబలము,
ఆయుర్వృద్ధిగలుగజేయును- వెల శేరు - డబ్బీ 1 కి రు 4-0-0
వివరములు గోరువారికి క్యాటలాగు వుచితము.

“ఆయుర్వేద వైద్య”

వి. రామజోగిరాజు

శ్రీమద్ధన్వంతరి ఆశ్రమం

నూజవీడు, క్రిష్ణాజిల్లా.

లక్ష్మీనారాయణ కంపెనీవారి సుప్రసిద్ధాషధములు
భృంగామలక తైలము.

ఇది బహుళలో విక్రయింపబడు అమలకముల కంటిది
గాదు. కాస్త్రోక్తప్రకారము మిక్కిలి బాగురూకతతో తయారు
చేయబడినది మొదడుకు సంబంధించిన సకలవ్యాధులను ఖం
డించి కండ్లకు చలువ గలుగజేయును. సకలమైన తలనొప్పలను
మాన్యును. శరీరారోగ్యము నపేక్షించు ప్రతివారును అభ్యంజ
నమునందు తప్పక వాడదగినతైలము. సీసా 1-కి 1-0-0

కస్తూరి మాత్రలు.

జలుబు, దగ్గు, కఫము, తలనొప్పి యిత్యాదులు, స్వర
ములు, కడుపులో చేరిన వాయువులు వస్త్రేరా యావత్తు వ్యా
ధులకు అన్ని కాలములలో వాడవచ్చును. బిడ్డలకు సదా
అరోగ్యకారి. వారివారి జేహతత్వ మెరిగి 1 మొదలు 3 వాకు
పూటకు వాడుకొవచ్చును. అల్లపుగసం, తేనె, సాంబియిత్యాది
అనుపానములతోనున్న వాడవచ్చును. 100మాత్రల సీసా అ. 12
పుదీనా షర్బత్తు.

పిత్తమును శాంతిపఱచి ఆకలిని హెచ్చించును. మల
బలములు చక్కగా జారును. నోటి ఆరుచిని పోగొట్టి వాయు
వును ఖండించును. నిదురమేల్కొను విద్యార్థులు మొదలగు
వారికి ఉపయోగము. ఒక టీస్పూను నీళ్లలో కలిపి దినమునకు
రెండుమార్లు పుచ్చుకొనవచ్చును. బుడ్డి 1-కి 1-8-0 మింటుమా
త్రలు 100-కి రూ 1-0-0.

అశ్వగంధి రసాయనము.

ఇది యొక సుప్రసిద్ధమైన యాషధము. శరీరమునందలి
రక్తమును శుద్ధిజేసి బలమును కలిగించుటయందు దీనికి మించిన
ఔషధము లేరులేదు. పసిబిడ్డలకు పయోగించినచో గకలకార
కములను హరించును. ఒక శేరు మందువల్ల సే గుళుము తెలియ
గలదు. వెల శేరు డబ్బీ 2-0-0

నారాయణ దంతచూరము

ఇది ఆయుర్వేదకాస్త్రము ననుసరించి తయారుచేయ
బడినది. పండ్లకొప్పి, పండ్లకదలుట, చిగుళ్ళవాపు, పండ్లయం
దు గత్తములయట. దుగ్గంధము మొదలగువాటిని తిప్పక నివార
ించును. దుగ్గములను దృఢపరును. 1 1/2 నెల వాడుకొనదగిన
డబ్బీలు 12-కి రు 4. 2-న గకము పొట్టుము 12-కి రు 2.

బాదం షర్బత్

క్రవృద్ధి చేయును, ముఖకాంక్ష నిచ్చును, నోములకు
బలము నిచ్చును, మలబద్ధికము మాన్పును, క్షుధినిగలుగును, కల
సీనతపోవును. నీళ్లతోనున్న, పాలతోనున్న కేరింగగును.
తాపములు తీరును. 1 టీస్పూను మొదలు 2, 3 వరకు వాడుకో
వచ్చును. ధాతుపుష్టిని కలుగజేయును. మహాబలముగా నుండును.
రుచిని ఇచ్చును. క్రయం బుడ్డి 2-0-0

లక్ష్మీనారాయణ కంపెనీ కో.

కిరీ, శృష్టిపూనాయని అగ్రహారం, మదరాస్.

DR. E. SUBRAMANIAM

SKY. K. V. R. SWAMY NAIDU
BARRISTER

SKY. L. SATYANARAYANA

SKY. D. VEERANNA

శ్రీయుత, బ్రహ్మజ్యోతుల సుబ్రహ్మణ్యం

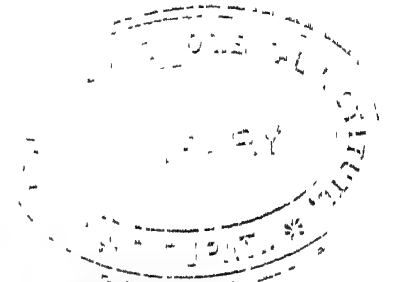
శ్రీయుత, కందుల
కొంఠవస్వామి నాయుడు

శ్రీయుత, లింగయ్య సత్యనారాయణ

శ్రీయుత, శేరిలింగంపల్లి వీరన్న

SRY. K. VENKATA RAMA RAU

SRY. B. SATYANARAYANA

SRY. P. MALEIKARJUNA RAU

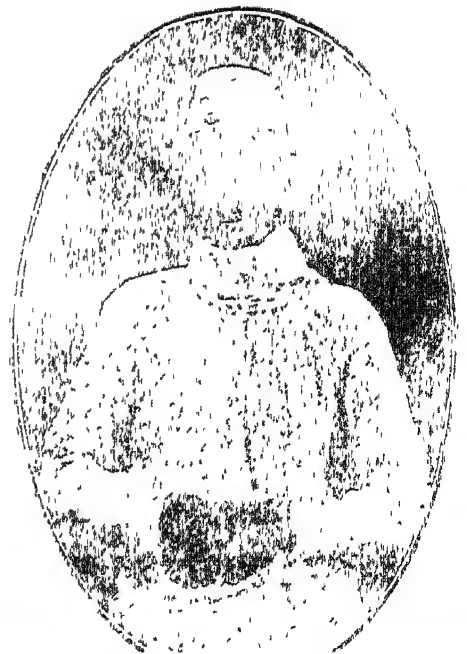
శ్రీయుత, కటిక నేని వెంకటరామారావు

శ్రీయుత, భిమిడిపాటి సత్యనారాయణ

శ్రీయుత, పంజి వల్లి కార్జునరావు

ఆత్మీయ స్వారాజ్యము

ముక్తిసూతులపాటి గోపాలకృష్ణశాస్త్రి గారు

శ్లో. కమునఁ గల ప్రాణు లెల్లరు నిరతిశయసుఖముఁ
గోరుటయు దుఃఖము నపేక్షింపక యుండుటయు
సహజము. సుఖ మనఁగా ఇంద్రియములకుఁ బ్రియ
మైనది. (సు+ఖ) ఇంద్రియములకు లెస్స యని
స్వత్సత్త్వము. విషయోద్రియ సాయోగమువలనఁ
గలిగిన సుఖము మొదట నమృతతుల్యముగ నుండి
పిమ్మట విషసదృశ మగును. కావున నట్టి సుఖము
నిరతిశయసుఖము కాదనియు దుఃఖమిశ్రమ మనియు
ఆధ్యాత్మిక శాస్త్రజ్ఞులు కనుగొనుచున్నారు. ఇంద్రియా
తీతమై బాహ్యవిషయజన్యము గాక, ఆత్మైక వేద్యమైనది
నిరతిశయసుఖ మనఁబడును. పాశ్చాత్యులు భౌతికవిషయ
పరాయణులై ధనమును విశేషముగ నార్జించి ధనమునల
ననే నిరతిశయసుఖము కలదని యనుకొనిరి. కాని దాని
వలనఁ దృష్ణయును దుఃఖమును నతిశయించెను. కాబట్టి
ధనము నిరతిశయసుఖసాధనము కాదు. ధనము లేకున్న
ను నిఱుపేదలు సుఖసంతోషముల ననుభవించుటయు,
ధనాధ్యులుత్పన్నాపీడితులై చిత్తవిశ్రాంతినిగాని సుఖమును
గాని దుఃఖమునుగాని యనుభవించుటయు నెల్లరికొ విడి
తము. దీనినిబట్టి పరిశీలింపగా మచస్సంతృప్తినిబట్టి సుఖ
సంతోషములు కలిగియున్నవే గాని ధనమును బట్టి
లేవని స్పష్టమగుచున్నది.

శ్లో. సంతోషాచ్యుతృప్తానాం యత్సుఖం శాంతచేతిసాం
కుతః ప్రధ్వజబుద్ధినా మిత శ్చేతశ్చ ధావశాం?

అను నార్యోక్తి పై విషయమును విశదీకరించు
చున్నయది. కొందఱు పుత్రిమిత్రకళిత్రైగుహాక్షేప్తా
దికము సుఖము నిచ్చునని తలంతురు. కాని వీని వియో
గమందు మితిలేని దుఃఖము కలుగునని యోజంపరు.
పుత్రిలు మిత్రులు కళిత్రము బంధువులు-వీరి యానుకూ
ల్యమందు సుఖమును ప్రాతికూల్యమందు దుఃఖమును
గలుగుచుండుటవలన నిది దుఃఖమిశ్రితసుఖమే గాని నిరతి
శయసుఖము కాజాలదు. ఇట్టి నిరతిశయసుఖ మెట్లు
కలుగు ననఁగా ఆత్మవలననే కలుగును. అనఁగా బాహ్య
విషయము లగు, ధనపుత్రపితృదూలపై నాధారపడిక

తనయందే ఆయత్తమై యుండునది. తనసుఖము పగులపై
నాధారపడియుండినచో, వారి కనుగ్రహము కలిగినపుడు
తనకు సుఖంబును, వారికిఁ గోపము కలిగినపుడు తనకు
దుఃఖమును సుభవింపించును. ఇట్టి దుఃఖమిశ్రితమైన
సుఖము నిరతిశయసుఖము గాజాలదు. కాబట్టియే:-

శ్లో. సర్వం పరవశం దుఃఖం సర్వ మాత్మవశం సుఖమ్.

అను శ్లోకప్రకారము పరాధీనమైన దంతయు
దుఃఖమును ఆత్మాధీనమైన దంతయు (స్వాధీనమైనది) సుఖ
మనని ప్రాచీను లనుభవజ్ఞులు వక్కాణించిరి. ఈ దృష్టాం
తమును బట్టియే స్వదేశీయము లగు వస్తువులను జేయ
మఱచి యొకవేళను దినను విడిచి విదేశీయవస్తువుల
మీదనే యాధారపడి సుఖ మనుభవింపఁదలంచినపుడు
ఏదేని కారణాంతరముచే విదేశీయవస్తువులు ప్రాప్తించన
పుడు కష్టము కలుగుచున్నది. దుఃఖజనకములును పరా
ధీనులు నగు విదేశీయవస్తువులపై నాధారపడిక స్వదేశీ
యవస్తువుల నాశ్రయించి సుఖమును స్వాధీనముగ
నుంచుకొనుట సమంజస మని యిప్పుడీ బుద్ధిమంతులు
అనుభవమువలనఁ దెలిసికొనిరి. రమణీయములును చిత్తి
వ్యామోహజనకములు నగు విదేశీయపదార్థములు భార
తీయుల చిత్తముల నాకర్షించినందున సుఖముకొఱకై
యెంతేని ద్రవ్యము వ్యయపఱచి ఆవస్తువుల గ్రహించుచు
స్వదేశీయవస్తువులను జేయుటకు మఱచి, యొకవేళఁ జేసి
నను విదేశీయవస్తువులవలె రమణీయములుగా నుండుమిచే
నుపేక్షించియు, బరాధీనసుఖమునకు వశ్యులై యుండిరి.

శ్లో. అభ్యాసా ద్రనుజేయత్ర దుఃఖాంతించ నిశచ్ఛతి
యత్త దగ్రే విషమిత పరిణామే హ్యవృత్తోపమం
తత్సుఖం సాత్త్వికం ప్రోక్త మాత్మబుద్ధిప్రసాదజమ్.

అను భగవద్గీతాశ్లోకప్రకారము సాత్త్వికసుఖము
మొదట విషతుల్యముగ నుండి అభ్యాసవశంబున నమృ
తముగఁ బరిణమించును. అట్లులే స్వదేశీయవస్తువులు
మొదట ముదుకగను కఠినముగను కష్టముగను నున్నను
అభ్యాసవశంబునఁ బ్రీతితో స్వీకరించుకొలఁదని మృగు
వులుగను రమ్యములుగను ఆనందదాయకములుగను గన్ప

ట్టును. సుఖమును గోరుటవలన కష్టములు కలుగును. కష్టము లని భయముఁజెందక శంకింపక స్వధర్మముల ననుష్ఠించుకొలఁదిని సుఖము కలుగును. యథార్థమున సుఖముకొఱకు (ఆత్మీయసుఖము) బాహ్యసుఖములను విడువవలయు నని స్పష్ట మగుచున్నది.

శ్లో. సుఖస్యానంతరం దుఃఖం దుఃఖస్యానంతరం సుఖం
సుఖదుఃఖే మనఃస్యాణాం చక్రవ త్వరితర్థః

అను మహాభారత శ్లోకప్రకారము సుఖానంతరము దుఃఖము- దుఃఖానంతరము సుఖము- చక్రము నందలి యాకులవలె- బ్రాణులకుఁ గలుగు చుండును. సుఖముగాని, దుఃఖముగాని స్థిరముగ నుండక శుక్ల కృష్ణపక్షములవలెను, వెన్నెల చీకటిచందమునను ఒక దాని వెంబడి యొకటిగ వచ్చుచుండును.

శ్లో. ఆప్రాధిక్యాని దుఃఖాని యాత్రైవాయాంతి జహీనాం
సుఖానివ తథా మస్యే దైవ్య నుత్రాతిరిచ్యతే.

కోరకుండ దుఃఖము లెవ్విధంబునఁ బ్రాణులకు సంభవించు చుండునో, సుఖములును అవ్విధంబుగనే బ్రాప్తించుచుండు అట్టియెడ సుఖములకై నిరీక్షించి కోరుట దీనస్వభావ మనఁబడును ఆయా ఋతు కాలధర్మముల ననుసరించి వృక్షమున ఫలములు పుట్టుచుండు చందంబున దేహ మను వృక్షమునందును, కాలకర్మానుసారంబుగ జనియించు సుఖదుఃఖ ఫలంబులను (దేహి) జీవుఁ డనుభవించుచుండును. ఒక ఋతువునందుఁ గలుగ వలసినఫలమును వేఱొకఋతువునందుఁ గోరుటచే లభింపనిచందమున సుఖంబును నిర్ణీతకాలంబునఁ బ్రాప్తించునే గాని కోరినపుడు లభింపదు. ఎండమావులలోని నీటికై మృగములు పరుగిడు చందమున మానవుల మనంబులును బాహ్యవిషయసుఖములకై ప్రధావించుచుండును. ఒక వేళ కష్టపడి సుఖములఁ బొందినను స్థిరముగ నుండక సుఖానుభవవాసంతరమున దుఃఖము లొదవుచుండును. కాఁబట్టి దుఃఖములు స్థిరముగ నుండునని తలచి ఆభ్యాసవశంబునఁ గష్టములనోర్చియుండు ధీరునకు సుఖము లేశంబైనను అనంతముగ నుండును. ఎల్లప్పుడు సుఖముల ననుభవించుచుఁ గోరుచు, వాని నెడఁబాయఁ జాలని భోగాలనుఁడగు నధీరునకు దుఃఖ మల్ప మయినను అనంతముగ నుండును.

శ్లో. దుఃఖే వ్యవస్థిగ్నుమా స్సుఖేషు విగతిస్సుఖాః
వీతరాగభయక్రోధ స్థితిధీ ర్ముని రుచ్యతే.

అను భగవద్గీతా శ్లోకప్రకారము దుఃఖములు కలిగినపుడు మనస్సు ఊిభముఁ జెందనివాఁడును సుఖములందు కోరిక లేనివాఁడును రాగద్వేషభయములను విడనాడినవాఁడును స్థితప్రజ్ఞఁ డనఁబడు. కాఁబట్టి యీస్థితప్రజ్ఞునివలె సుఖదుఃఖములు కలిగినపుడు నిర్వికారుఁడై యుండవలెను. సుఖానుభవమునలనఁ గలిగిన రుచిచేత తన కెల్లప్పుడు సుఖము గావలయునని కోరుట రాగమనియు, దుఃఖానుభవమునలనఁ గలిగిన తాపముచేత తనకెప్పుడు దుఃఖము వలదని కోరుట ద్వేషమనియు, జెప్పఁబడును. ఈసుఖదుఃఖములయందు మనస్సు లగ్ని మగుటవలన రాగద్వేషములు కలుగును. ద్వివిధములగు నీసుఖదుఃఖములయందు వివేక నిర్వికారుఁడగుటవలన రాగద్వేషముల నొందఁజాలఁడు. దుఃఖానుభవమునందు సుఖమును సుఖానుభవమునందు దుఃఖమును అజ్ఞానికిఁ గలుగును. ఎట్లు లనగా? దుఃఖము ననుభవించు కాలంబున తనకు దుఃఖాంతమున సుఖముఁ గలుగు నని భావించుటచే మనోభావనావిశేషంబును దుఃఖ మనుభవించుచున్నను సుఖముగ నుండును. సుఖానుభవకాలంబున తనకు సుఖాంతమున దుఃఖము కలుగు నని భావించుటచే భావనాతిశయంబున సుఖ మనుభవించుచున్నను దుఃఖముగ నుండును. పుణ్యాకర్మఫలంబువలన సుఖము కలుగును. సుఖ మనుభవించుకొలఁదని, పుణ్యాకర్మఫలము తీయించుచున్నది. ఈ సుఖదుఃఖములు రెండును వారి వారి మనఃపరిపక్వమును బట్టి - పరిస్థితులనుబట్టి - మాత్రమయిండును. ఒకనికి సుఖకరముగా నుండు పదార్థము వేఱొకనికి దుఃఖకరముగను, వేఱొకనికి దుఃఖకరముగ నుండు నది మఱియొకనికి సుఖదాయకముగను నుండును. ఎల్లరకు భయోకర్మమైనదియు, దుఃఖదాయక మైనదియు సరఃతుల్యమయినదియు నగు కారాగ్రహము; కాలపిశేషంబున స్వార్థత్యాగులును దేశభక్తులు నగు ధీరులకు నిర్భయమయినదియు, సుఖదాయక మయినదియు, స్వర్గతుల్య మయినదియు నై కన్పట్టుచున్నది. ఏకాంతివాసులునకును, చిత్తవిశ్రాంతికిని, హనాభిస్పృధికిని శ్రీకృష్ణ జన్మనిలయమునకన్న వేఱొక యీవాసము లేదని, ధీరోత్తములగు దేశభక్తుల యనుభవమై చూపఁబడుచున్నది. ఒక కాలమునందు సుఖదాయకము లగు పదార్థములు వేఱొకకాలమునందు దుఃఖదాయకములై కన్పట్టుచుండును. కామకులకు సుఖదములగు కాంతాదులు విరక్తులకు హేయములై కన్పట్టురు. దీనిఁబట్టి పరిశీలింప మన

స్థితినిబట్టి సుఖదుఃఖములు కలుగుచున్న వేగాని, బాహ్య పదార్థములయందుఁ గన్పించ వని తేలుచున్నది. సుఖ దుఃఖములు మనఃకల్పితములే గాని పరమార్థమున లేవు. దుఃఖ ముండుట-బట్టియే సుఖముయొక్క విలువ తెలియును. ఎల్లప్పుడు సుఖములోనుండువానికి సుఖస్థితి తెలియదు. దుఃఖములు (విపత్తులు) జ్ఞానవైరాగ్య జనకములై భగవత్తత్త్వమును జూపించును. సుఖములు భోగ దాయకములై భగవత్తత్త్వమునుండి తొలగించును. కాబట్టియే జ్ఞానులుగు భక్తులు విపత్తులు జ్ఞానదూతక లని యపేక్షింతురు. దుఃఖముల ననుభవించుటకు నల వడినవానిని ప్రాణచికి విషయములు బాధింపవు. కావున పారమార్థిక సుఖమునకై బాహ్యసుఖమును విడువవలయును. దుఃఖమిశ్రితముకాని నిరతిశయసుఖము (ఆత్మీయసుఖము) ఎట్లు లభించు ననఁగా, యోగాభ్యాసము వలన లభించును. యోగ మనఁగా చిత్తవృత్తినిరోధ మని పాతంజలయోగ శాస్త్రమునఁ జెప్పఁబడినది. విషయములయందుఁ జేరి బహిర్ముఖమైన చిత్తవృత్తిని అంతర్ముఖముగఁ జేసి పరమాత్మయందు లయింపఁజేయుట యని భావము. జీవుడు స్వస్వరూప మగు నిరతిశయా నందసుఖస్వరూపమును మఱి, ఇంద్రియవ్యాపారము లకు లోఁబడి విషయగహనములోఁ బ్రవేశించి స్వత్త్వమునుఁ గోల్పోయి న్యధలపాలయినపుడు మహనీయుఁ డగు గురువు యోగాభ్యాసముచే విషయగహనమునుండి మఱించి స్వస్వరూపమును బొందఁజేయుటకు యోగము సాధనము. చిరకాలము పారతంత్ర్యమును బొంది యాత్మీయశక్తిని మఱచిన భారతమండలమును పారతంత్ర్యమునుండి వదలించి స్వాతంత్ర్యమును బొందించుటకు యోగాభ్యాస మావశ్యకమై యున్నది.

ఇట్టి యోగము అష్టాంగములు గలది యని పాతంజలయోగ శాస్త్రమునఁ జెప్పఁబడినది.

సూ॥ యమ నియమాసన ప్రాణాయామ

ప్రత్యాయోధారణధ్యానసమాధయః

యమము నియమము ఆసనము ప్రాణాయామము ప్రత్యాయోధము ధారణ ధ్యానము సమాధి యనెడు నివి అష్టాంగములు. అనగా ఎనిమిది సాధనములు గలవి. ఇందు యమాదు లయిదును యోగమునకు బాహ్యంగములు. ధారణాదులు మూడును అంతరంగములు.

౧. ఇందు యమ మనఁగా, ఇంద్రియవర్గమును లోఁబఱచుకొను ప్రయత్నము. ఇయ్యది పది విధములు.

అహింస సత్యము అస్తేయము బ్రహ్మచర్యము దయ ఆర్జవము ఊమ ధృతి మితాహారము శౌచము.

౨. నియమము ౧౦ విధములు. తపస్సు సంశోషము ఆస్తిక్యము దానము ఈశ్వరపూజనము వేదాంత శ్రవణము లజ్జ మతి జపము వ్రతము—యమనియమములు రెండును శరీరమనస్సుల రెంటిని ఉద్వృత్తిలోనికిఁ బోసేయక నియమించి స్వాధీనమందుంచుకొనును.

౩. ఆసనము. అనఁగా శరీరము యొక్కయు, మనస్సుయొక్కయు చంచలస్థితియైన రజోధర్మమును పోగొట్టునది యగుటచే స్థిరత్వమునుఁ గలుగఁజేయును. ఇయ్యవి హతయోగ ప్రదీపిక ప్రకారము ౧౨౮ ఆసనములు. పద్మాసనము. స్వస్తికాసనము. వీరాసనము మొదలగునవి.

౪. ప్రాణాయామము:—శరీరస్థితికి మూలమగు ప్రాణవాయువును దాని యిచ్చవచ్చినట్లు ప్రవర్తింపఁజేయక నిరోధించి స్వాధీనమం దుంచుకొనుట. అగ్నియందుంచి కాచినంతమాత్రమున స్వర్ణము మొదలగు ధాతువులయొక్క మలినము పోయినట్లు ప్రాణాయామమువలన ఇంద్రియదోషము లన్నియు నశించును. రేచక పూరక కుంభకము లని ప్రాణాయామము త్రివిధము.

౫. ప్రత్యాహారము:—విషయములయందు సంచరించు నేత్రాదులను క్రమప్రకారము మఱవించుట. అనఁగా- ఇంద్రియవృత్తులను బహిర్ముఖమునుండి మఱవించుట యని భావము.

౬. ధారణ:—ఏదేని విషయమందఁగాని (పదార్థము) దేశమందుఁగాని, చిత్తమును బంధించియుండుట ధారణ యనఁబడును.

౭. ధ్యానము:—ఏదేని పదార్థమందు బంధింపఁబడిన చిత్తముచే నాపదార్థము నేకాగ్రముగ ధ్యానించుట ధ్యాన మనఁబడును.

౮. సమాధి:—చిరకాలము ధ్యానముచేయుటచే ధ్యేయపదార్థమందైక్యముఁ జెందుట. ధ్యాతృ ధ్యాన ధ్యేయము లను త్రిపుటిభేదము లేక యేకాకారముగ నుండుట. ఇదియే సమాధి. ఇదియే ఆత్మీయ స్వారాజ్యము. అనఁగా సహజానందస్థితి.

ఆత్మీయస్వారాజ్యప్రాప్తికి సాధన మగు యోగమున కష్టాంగము లున్నట్లుల స్వారాజ్యప్రాప్తికిని అష్టాంగములు సాధనము లని మహనీయునిచే నిరూపితములు:—

౧. శాసనసభాబహిష్కారము. తత్సభాసభ్యత్వపదవికై ప్రయత్నింపకుండుట. ౨. న్యాయస్థాన బహిష్కారము. న్యాయవాదులు తమవృత్తుల వదలుకొనుట. ౩. ప్రభుత్వపాఠశాలా బహిష్కారము. జాతీయవిద్యాప్రతిష్ఠాపనము. ౪. మద్యపాననిషేధము. సీతీబోధ దుర్వ్యయములను నివారించుట. ౫. విదేశీయవస్తుబహిష్కారము-స్వదేశీయవస్తుధారణము. ౬. అస్పృశ్యతావిసర్జనము. ౭. పన్నుల సీయనిరాకరించుట. ౮. శాసనోల్లంఘనము.

నిరాకరణోద్యమయోగంబునకు మొదటివి యెదును బాహ్యంగములు. అస్పృశ్యతావిసర్జనాదు లగు మూడును అంతరంగములు. బాహ్యంగముల నైదింటి ననుసించుటకు జనసామాన్యమునకు సాధ్యము గాని, అంతరంగముల మూడింటి ననుసించుటకు సాధ్యము కాజాలదు. సాధ్యమయ్యేనని, స్వారాజ్యప్రాప్తి కర్తవ్యమగును. ఇంద్రియముల జయించి దేహాభిమానము లేని సర్వభూతదయాళు నగు యోగికి సమాధి సిద్ధించిన చందంబున గృహక్షేత్ర కాంతాకనకాదులయెడ నాస వదలి దేహమందు నభిమానము లేని ధీరోత్తమునకు సమాధితుల్య మగు శాసనోల్లంఘనముఁ గావించుటకు సాధ్య మగును. అప్పుడు పారతంత్ర్యము తొలగి స్వాతంత్ర్యము లభించు నని మహానీయుల సిద్ధాంతము. ప్రపంచము కాంతాకనకమయము. కాంతాకనకాదులయెడ నాసవదలి త్యాగశీలుఁ డగు ధీరోత్తమునకు స్వారాజ్యప్రాప్తి కలుగు నని యిదివఱలో జెప్పబడెను. స్వారాజ్య మనఁగా నాత్మీయమైనది గాని ప్రాపంచికమైనది కాజాలదు. ప్రపంచములో నిదినకు జరిగిన సాగ్రామములు పోరాటములు కలహములు తృష్ణాజనకములగు క్షేత్ర కనక కాంతాదిరూప భోగైశ్వర్యములకుఁ గాని, తత్త్యాగమునకుఁ గాదు. ప్రకృతియు ఆత్మీయస్వారాజ్యప్రాప్తికై సలుపు నిరాకరణోద్యమరూప ధర్మసంగ్రామమున ప్రాపంచికవిషయము లగు గృహక్షేత్రధనదారాదులయెడ నాస వదలి దేహాత్మాభిమానము త్యజించి త్యాగబుద్ధి గలిగి యహింసానైతము నవలంబించి మెలఁగవలసి యున్నది. అట్లు మెలఁగట కెట్టి త్యాగము కావలసియున్నదో ఎంతకష్టమో విజ్ఞులఱయుదురు గాత. మహత్తరవిపత్తు రానున్నతఱి గృహక్షేత్రధనకనకాదిసర్వస్వము త్యజించుటకన్న విపత్తు రాకమున్నే మనఃపూర్వకముగ ధనక్షేత్రాదులను కడుబీదలకు నొసంగుచుఁ బుణ్యాత్ములగు ధీరులు తమ త్యాగశీ

లతనుఁ బరీక్షించుకొనుచుండనచ్చును. ఇట్లు త్యాగశీలత నభ్యసించుచురాఁగా సర్వస్వమును ద్యజింపవలసినపుడు విశేషకష్ట ముండజాలదు. ఇవిషయమునే భర్తృహరి యోగీంద్రుఁడు తన వైరాగ్యశతకంబున “అవశ్యం యాతార శ్చిరతర ముషిత్యాపి విషయాః” అను శ్లోకమునందుఁ జెప్పియున్నాఁడు. విషయసృఖంబు లస్థిరంబులను వివేకబుద్ధితోఁ ద్యజించుకొలఁదిని వైరాగ్య మలవదును. లోకములోఁ గొందఱు పాలముల సరిహద్దులలోఁ గాని- ఇండ్లహద్దులలోఁ గాని- గోష్పాదమంత తమసోదరులకుఁ బోయినచో నై పంజాలక రాగద్వేషపూరితులై యుత్తమోత్తమన్యాయస్థానముల కెక్కి సొమ్మును విశేషముగ వ్యయపఱచుకొనువారు సహనబుద్ధితోఁ గగుబీదలకు నొసంగుచు నితరు లాశ్రమించుకొనినపుడు నిర్వికారులై యుండినచో వారి త్యాగశీలత నేమని కొనియాడవచ్చు? రాగద్వేషరహితు లని వేళ చెప్పనలెనా? అట్టి ద్వేషరహితు లగు త్యాగశీలురకు స్వారాజ్యము కరతలామలకము. కొందఱు తమ ప్రాణములనైన సమర్పింతురు. శ్రీకృష్ణజన్మనిలయము నైన నాశ్రయింతురు. కాని పితృపై తామహరిత మగు క్షేత్రాదులను నదలఁజాలరు. వదలఁగలిగినచో ధీరోత్తము లని చెప్పుట కించుకేని సంతయ ముండదు. ఇట్లు పరిశీలింపగా స్వారాజ్యప్రాప్తి త్యాగశీలతపై నాధారపడి యున్నట్లు కనిపించుచున్నది. యోగాంగములలో నొకటియగు యమములో మొదటిదియగు “ఆహింస” యోగాభ్యాసమునకు పునాదివంటిది. మనోవాక్కాయకిర్కలయందును చార్లన్యరహిత మగు “ఆహింస” నిరాకరణోద్యమయోగమనకును మూలాధారము. ఆహింసావ్రతము నవలంబించువాని కీ క్రిందియహిను పాతంజలియోగశాస్త్రమునఁ జెప్పబడినది.

మా. ఆహింసా ప్రతిష్ఠాచాం తత్సన్నిధిః వైరాగ్యమ్.

౧ పా. 3గీ సూత్రం

ఆహింసావ్రత మవలంబించువాని సన్నిధియందుఁ బరస్పరము జాతివైరముగల ముంగిసంస్పర్శములకును; గోవ్యాఘ్రములకును; మూషికామార్జాలములకును, వైరము లేక ప్రైత్తి కలిగియుండును. అందునలననే మహాత్మునిసన్నిధియందు జాతివైరములేక ప్రైత్తి కలిగియుండుట. యమాదులలో నొకటియగు తమ నభ్యసించె నేని ఇతరులు తన్ను బాధించినను దూషించినను వికారతఁ జెందక

యోర్పు కలుగును. దీనివలన యోగసిద్ధియు శత్రులకు పైతము కనికరమును కలుగును. వేయేల? యమాదుల పదింటిని నభ్యసించినచో నుభయలోకములను జయింప వచ్చును. యమాదులలో నొక్కటేని చక్కగ నభ్యసించి బడినచో యోగభంగము (విఘ్నము) కలుగునని వేఱ జెప్పనలయునా? కాబట్టియే మహనీయుడు దౌర్జన్య రహిత మగు ఆహింసావ్రతావలంబనము యోగసిద్ధికి మూలాధార మని మాటిమాటికి నుద్బోధించుచున్న వాడు. చిరకాలము విషయసుఖముల మఱిగి యుద్వృత్తిలోఁ బ్రవర్తించుచున్న ఇంద్రియవర్గమును ప్రవృత్తి మార్గమునుండి నివృత్తిమార్గములోనికి మఱియించుచున్న మహాత్తరసంక్షోభము కలుగుచుండఁ బ్రక్రియోద్వేగము నందును పూర్వాభ్యస్తమార్గమునుండిఁ బ్రవర్తించి నూతన మార్గమునఁ బ్రవేశింపెట్లునపుడు సంక్షోభముకలుగుచుండు నని యెవరు చెప్పఁగలరు? అత్మీయస్వరాజ్యప్రాప్తికై, తుచ్ఛములగు నైహికవిషయసుఖభోగముల వికనాడవలసి నపుడు మహాత్తరక్షేత్రములు సంక్షోభములు కలుగుచు న్నను స్వరాజ్యప్రాప్త్యనంతరము నిరతితయసుఖానందములు కలుగుననుట కించుకేని సూదియ ముండదు. కాని ప్రాపంచికవిషయసుఖముల త్యజించుటే మహాత్తరకష్టము. పరమాత్మ, ఈశ్వరుడు-పశుపతి-యనఁబడును. ఇంద్రియవర్గమునకు లోబడి యైహికవిషయసుఖము లనుభవించు జీవులు పశువు లనఁబడుదురు. ఇంద్రియవర్గముచేఁ గావించఁబడు పశుబలమునకన్న, శ్రమదమాహింసాది గుణములు గల ఆత్మీయబలము గొప్పది. ఇంద్రియవర్గమునకు లోబడి యైహికవిషయసుఖముల మఱిగి యవి వేకి యైన జీవుని ఆత్మీయబలముచే నింద్రియవర్గమును జయించి వానిచుండి వదలించి స్వస్వరూపప్రాప్తి కలిగించుటయే స్వరాజ్యపరమార్థము. తన స్వత్వమును మఱచి, భ్రాంతిచే ద్వంద్వప్రపంచమునఁ బడిన జీవుని, విముక్తుని గావించుటయందు ఆత్మీయబలమునకన్న వేఱొక బలము కనిపింపదు. ఇంద్రియవర్గబల మగు పశుబలమునకు లోబడినపుడు అవివేకముచే జీవుఁడనియు, పశుబలమగు నింద్రియవర్గమును ప్రకృతిని జయించి స్వస్వరూపస్థితిని జెంది దివ్యతేజోవిరాజితుఁడైనపుడు పరమాత్మ యనియుఁ జెప్పఁబడును.

శ్లో. సర్వభూతేషు చాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మాని

సమం పశ్యేన్నాత్మయాజీ స్వరాజ్య మథిగచ్ఛతి.

సకలభూతములయందుఁ బరమాత్మ కలఁ డని

యును, పరమాత్మయందు దెల్లభూతములు కలవనియు జ్ఞాన దృష్టిచేఁ దెలిసికొని సకలప్రాణులయందును, సమానముగ వర్తించు మహాత్మునకు (అనఁగా యోగికి) స్వరాజ్యసిద్ధి (అనఁగా బంధమోక్షస్థితి) కలుగుచున్న దని రాజయోగరత్నాకర గ్రంథమునఁ జెప్పఁబడినది.

శ్లో. సర్వభూతస్థ మాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మాని

ఈక్షతే యోగయుక్తాత్మా సర్వత్ర సమదర్శకః.

అను శ్రీభగవద్గీతాశ్లోక ప్రకారము సకలజీవులయందు తాను (ఆత్మ) ఉన్నా ననియు, తనయందు (ఆత్మయందు) సకలజీవు లున్నవనియు, యోగదృష్టిచేఁ జూచుచున్నవాడై సకలప్రాణులయందు సమభావముగల మహాత్మునకు స్వరాజ్యరూపమోక్షము సిద్ధించుచున్నది. ఏమహనీయుడు సర్వకాలసర్వావస్థలయందుఁ బరమాత్మస్వరూపులగు జీవులమేలుకొఱకై యెల్లకష్టములను జెందుచు వీరి నెల్లరను తనవారిగఁ జూచుకొనుచు వారిహృదయముల తా నెప్పుడు మెలుగుచుండునో, అట్టి వానికి స్వరాజ్యసిద్ధికలుగుననుటకించుకేనియుసంశయముండదు. స్వరాజ్యప్రాప్తి (సాతం త్రస్థితి) వారివారి మనస్సులకు గోచరించునది కాని బాహ్యమునకుఁ దెలియునదికాదు.

శ్లో. చదర్శే త్యక్తకర్మాణ ప్ర్యక్తస్వజనబాంధవాః

అను న్యాయంబున తననిమిత్తము (తనవార్గారవముచే) బంధు మిత్ర కళత్రాదుల నెడఁబాసి, గృహక్షేత్రవిత్తసుఖభోగాదుల విడనాసి, పలువిధములగు కష్టముల జెందుచున్నారని తలపోసి, వారి యెల్లరకష్టములు తనకష్టములుగ భావించి, బంధవిముక్తికై పాటుబడుగంధిమహాత్ముడు పరిశుద్ధాంతకరఁడగుటచే-నెక్కడేని విపత్తు సంక్షోభము పొసఁగెనేని, తననిమిత్తము సంభవించిన దని తత్పాపపరిహారార్థము శుద్ధోపవాసములుఁ గావించుచు- నెవరేని యొనరించు దూషణభూషణలకు మనసీయక భగవత్పాదారవిదముల యొద్దఁ బెట్టుచు, నిర్వికారుడై దేహేంద్రియమనఃప్రాణంబులను దేశసేవకై సమర్పించుచు, భగవంతుడు సర్వభూతమయఁ డని, ఎల్లభూతములకు మేలు గావించుచు నిరహంకారియై సమయము సాసఁగినపుడు పాకీపనినైన జేయుచు, నెల్లరకు నధ్యక్షుడై దేశీయుల నండఱిని తనవాచోధర్మసూత్రమునఁ గట్టి నడిపించుచు, నాజ్ఞాలగోపాలమునకు సంస్తవనీయుడై సకల ప్రపంచవాసుల మనోవిధుల విహరించుచు నుండుట మహాత్తరతపఃప్రభా

మబుగాదె? అట్టిమహానీయునికి స్వారాజ్యప్రాప్తి కరతలామలకము అనుట ధ్రువము. కాబట్టి స్వారాజ్యప్రాప్తి ఆత్మీయ మైనదిగాని భౌతిక మైనది కాదు. బద్ధుఁ డగు జీవుఁడు వివశ్వరము లగు నింద్రియవిషయసుఖములనుండి మఱియంతర్ముఖుఁడై పంచకోశవిలక్షణుఁడును అవస్థాత్రయసాక్షియు శరీరత్రయాతీతుఁడును దేశకాలవస్తువులచే నపరిచ్ఛిన్నుఁడును, అవ్యయుఁడును, అనంతుఁడును, సర్వవ్యాపియు,

స్వస్వాధిపతుఁడును, సచ్చిదానందస్వరూపుఁడునగు పరమాత్మ తానే నని తెలిసికొనుట బుధవిముక్తియు స్వస్వరూపప్రాప్తియు స్వారాజ్యసిద్ధియు ననబడును. తనయందే (పరబ్రహ్మమునందు) అంతయుఁ గల్పితి మనియు; తనకన్న భిన్నమైన పదార్థము లేదనియుఁ దెలిసికొనుట అద్వైతసిద్ధి. సచ్చిదానందస్వరూపుఁ డగు పరమాత్మ యెల్లరకు నిరతీతయ సుఖమును జ్ఞాన నైరాగ్యమును బసంగి బ్రోచుఁ గాత!

స్వ దేశ వ్ర త ము

ఒ క దేశ భ క్తు డు

హృదయనలేదు కానలకు. భూపులతో భృజమెత్తినల్లు యు
ధమ్మనలేదు. భాగ్యధనధాన్యము లిమ్మనికొనలేదు. పు
ణ్యము స్వదేశవస్త్రధరణ వ్రతమున గొనుమంటి మింతమా
త్ర మొనరింపలేవే! భరతక్షితి మాతకునై గుమారకా!
ఉ. కోరి విదేశవస్త్రములకున్ దినమున్ మనమిచ్చు నర్థము
నూలులుగావు. వేలు! వెయి నూలులునున్ వతిగావు; కోటులున్!
భూరులు! తద్దగంబు పరభూములకున్ జన కిందెయన్నచో
భారతిభాగ్యలక్ష్మి వెఱవాళలక్ష్మి నధఃకరింపదే!
సీ. పితృవాక్య మొనరింపఁ బృథురాజ్యము దొఱంగి
యడవుల కే? మహాత్ముఁ డొకఁడు;
నవతిల్లికిఁ బ్రితిజనకంబుగా వివా
హము రాజ్యమునువీడె ననఘుఁ డొకఁడు;
అర్థియాచింప నెయ్యంబార దేహంపు
టస్తులొసంగె వదాన్యుఁ డొకఁడు;
గురువాక్యచని సరిజ్ఞ రికి నడ్డముసేసె
స్వతనూలతిక భృతవ్రతుఁ డొకఁడు;
తే. వియల తద్వంశవార్ధి గత్తుమవు నీవు. తల్లి కెలసంబడియెప్పు టెంత
పని నీకుఁ! బరవనదాన్యమును నేడె బరిహరింపు. భృతియెర
వించార! భారతక్షితికుమార!
సీ. తినఁగూడుఁ గట్ట నొయ్యనవస్త్రమును లేక
నడలు సోదగసహ స్రములఁ జూచి;
నానాటి కడరి దైన్యము జనాలికిఁదెచ్చు
దేశదారిద్ర్యంబు తెఱఁగుఁజూచి;
ప్రియఁండువై పోర్చికిఁబోక యిందెకా
పురమున్నకజవు పొంటు ముఱుచి;
అనుదినంబును సంతకం త కెచ్చుటెగాని
తఱగని బలివంపు ధోలుమాచి;
తే. ఎఱిగి యెఱిగి ప్రతీకారదృష్టి లేక, మొఱకుతనమున నిటుండు
టులునె నీకు! ధర్మ మొనరించుచోట మాంద్యము దగునె? భృతి
యెరవించార! భారతక్షితికుమార!
ఉ. ఎందఱు న్యాయనాదులు చుహీపకులెందఱు కాంతలెందఱు
దంద విదేశవస్త్రదహనాభిరతన్ దనులెంపు నూపఁగా

నెందుకుఁగాక యొక్కరుఁ డవీ పటు లాశఃతాళకంబుగా
నిడవ నగ్గమయ్యెదవే! నీవియఱన్ బ్రవస్త్రధారణన్.
ఉ. భారతమాతకున్ దనయభావము నొందవా? భాగ్యసిద్ధికిన్
దారియొలుఁగవో? వననధారణ మెగ్గఁగింప దండువో?
తీఱని యాద్యనంబని భృతిన్ విడనాడితొ? నీలిలంపు పెం
పొంగఁ జెప్పుచుయ్య; కుధమయ్యెడి నీకుఁ గుమారశేఖరా!
సీ. భారతవర్ష సంభవుడ గానందువా?
యామాట సువిదితందైన కల్ల;
భాగ్యసిద్ధికి నిద్రి పథము కాదందువా?
మహితు లెల్లరు నిదె మార్గవసిరి;
వననభృతియె మహాపదగొల్పదందువా
కలువంబులకు మూలకంద వదియె;
ఆకుఫలంబు చేయని పూన్ని యందువా
ఫల మింతవే? గొంట్ వ్యక్త నయ్యె
తే. ఏల సందేహ మేల నిస్సన్నహత నీకు? కన్ను దెఱచి ప్రసంఁబు
గాంచు మయ్య! మాపుదుఃఖంబు కొంటేని హన్నుచయ్య! కరణ
నీబోట్లకును జెప్పవాగ లయ్య?
సీ. కన్నులుబోవ నల్లడల వారాచల్లి
కాలిఁ బదువుమన్న యాశ్రమంబు
లోపాడి ముంగుకూర్పుండి కాంగ్రెసు నుప
న్యాసంబు లాలించినట్టి శ్రద్ధ
మనకై చెఱలలోన వనరుచున్న పడంతు
కల పూరుషుల మనఃకాంక్షితిములు
వృత్తు లుగోర్యగముల్ విడిచి యిష్టప్రాప్తి
కువ్వెగులరు యోగ్యుల తలఁపులు
తే. పొలువోవంగ బ్రవస్త్రములు ధరించి, యాంకనుదల్లి నోగిలింప నిచ్చ
గింతె! హరిహర! యెంతకఠినుండ చయ్య నీవు! కడలియధీర! భారతి
క్షితికుమార!
కా. అన్నా! భారతపుత్ర! భాగ్యవతి నీయంభ్రోవయిన్ వ్రాలెదన్
ఇన్నా శ్లోట్రు మన్నుచంటి మిటాగొదేనిన్ స్వవస్త్రప్రభా
వొన్నత్యంబు నెఱింగి మనస్థవన వ్యాస కవిత మి
ట్లున్నన్ మాతృముఖంబుదీక్ష్యుల పఠోయ్యతో సత్కంబుగాన్.

ప్రతి నాంధ్ర నాకా జీవనము

భావరాజు వేంకటకృష్ణరావు గారు బి. ఏ., బి. ఎల్.

పల్లనయ్యగమ్మ క్రీ. శ. ౨౦౦-౭౦౦ ల వఱకు అధినివేశనరాజ్యస్థాపనకాలము

పాపీనాంధ్రులు—ఎంత యుత్సాహముతోను ఎంత పట్టు
దలతోను తమ వర్తకమును గోమక సామ్రాజ్యము
మొదలగు పశ్చిమదేశీయులతోఁ జరుపుచు ధీశత్రుండమునకు మహా
శక్తివ్యమును జేకొట్టి యుండినో యంతకంటె వేయివడుగు లధిగో
త్సాహముతోఁ గాగ్యవీరుతో వాణిజ్యార్థమై యేగుచు నొకప్పుడు
ప్రాగ్విప్లవసూచమునఁగనును, బర్మా (మెగు), సయాము కాంబో
డియా (చంపక దేశము) లోనగు దేశములందును, అధిసవేశరాజ్యములను
నెలకొల్పి జగద్విఖ్యాతిని ఎడసియుండినట్లు సమకాలీనచారిత్రములను
బట్టి తెలియవచ్చుచున్నది. ఈ యధినివేశరాజ్యసంస్థాపన ప్రయత్నము
ఒక్క వాణిజ్యభివృద్ధికే గాక హిందూదేశములోని బౌద్ధ బ్రాహ్మణ
మతముల నాగ్రహతన చిత్రకళలను విజ్ఞానమును విస్తరింపఁజేయుటకుఁ
గూడ జరిగినట్లు చరిత్రకారుల యభిప్రాయమై యున్నది 1 ఈ
వలసరాజ్య స్థాపనమునందు ఆంధ్రులును కాలింగులును జూపినయుత్సా
హమును, కార్యనిష్ఠానివీతును బోగడుచు, శైర్ల్యసమపండితుఁడు
ధర్మశోట అమరావతీస్తూపములం దిష్టటికిని జ్ఞానశ్లయందు నిలిచి
యున్న కట్టడ బిగములను, అందలి చిత్రపువ్వులను, పూర్వ మొకప్పుడు
కృష్ణా గోదావరీముఖద్వారములం దుండిన రేవుపట్టణములనుండి హిందూ
దేశములోని నానాప్రాంతములనుండి వచ్చుచుండిన బౌద్ధభిక్షువులు
సువర్ణధూమి యనఁబడఁగు పెగు (దక్షిణ బర్మా) దేశమునకును, కాం
బోడియా సయాముదేశములకును, జావా బొర్నియో సుమత్రా,
మున్నగు ప్రాగ్విప్లవములకును, మతవ్యాపనార్థము వలసపోయినటులు
సాక్ష్య మిచ్చుచున్న వని వదియించియున్నాఁడు. 2 ఆంధ్రులం దాకా
లమున జాతీయజీవకోత్సాహము వెల్లివిరియుచుండటయే యీ సాహ
సికజీవనమునకు ప్రబలకారణ మగుచుండెను. కాని యప్పుడప్పుడు
దేశమును కలగు డుపముచుచుండిన సుతసాంఘికరాజకీయపరిస్థితులు
గూడ దానిని పురికొల్పుటకు సాధనధూతము లయ్యెను.

మూడవశతాబ్దాంతమునకుఁ బూర్వమే ప్రాక్షిప్తమగుముద్ర
ములవఱకు వ్యాపించి యుండిన యాంధ్రమహాసామ్రాజ్యము క్షీణింప
నారంభించెను. ఆ సామ్రాజ్యమును గరిపాలించిన శాతవాహనవంశజు
లలోఁ గడపటివాఁ డగు మూడవ పులిమావినక్రమై మరణానంతరము
సామ్రాజ్యమున నల్లకల్లాఁలముఱు స భవించుట చే నయ్యది యచిరకాల
ముననే భగ్నమై యదృశ్యమై పోయెను. అంతట నేప్రాంతమును
జూలించుచుండిన జాతులవార లాప్రాంతమున స్వాతంత్ర్యమును బ్రక
టించి రాజ్యములను నిర్మించియుండిరి. అట్టిసమయమునఁ బూర్వాంధ్ర

దేశమున దక్షిణమునఁ గాంచిపురము మొదలుకొని యుత్తరమున కళింగ, వేంగీదేశములవర్తంతము గల దేశమును పల్లవులను నొక లెగవారు స్వాధీనపఱచుకొని స్వతింత్రరాజ్యపరిపాలనమును చేయఁ బ్రారంభించిరి. కాతపవాన దక్రవర్తులు బౌద్ధమతావలంబకులుగను, బౌద్ధమత పోషకులుగను నుండె, వారి కాలమున సామంతరాజులుగ నుండిన యీ పల్లవరాజులు బ్రాహ్మణమతాభిమానులై బ్రాహ్మణమతము నుద్ధరింప నిరంతరమును ప్రయత్నించుచుండిరి. ఆ కారణమున నాంధ్రసామ్రాజ్య మంతరించి, పల్లవులు విజృంభించిన కాలమునండియే, బ్రాహ్మణ బౌద్ధమతములకు నొకవిధముగ సంఘర్షణ మారంభమయ్యెను. రాజాదరణ గలిగిన బ్రాహ్మణమత మప్పటినుండియు దినదినాభివృద్ధి గాంచుచుఁ బ్రజాహృదయము నాకర్షించుచుండ బౌద్ధమతమునకు దేశమున నిలువ నీడయునుఁ బోషణయును లేకుండఁ బోవుచుండెను.

ఈ మతపరిస్థితులే గాక రాజకీయపరిస్థితులు కూడ సాంఘిక సాహసిక జీవనమునకు బురికొల్పి యుండినట్లు కాన్పించుచున్నది. నానాటికి మహేశ్వర్యము నొందుచుండిన యాంధ్రసామ్రాజ్యము యొక్క జనసంఖ్యయు నభివృద్ధి నొందుచుండెను. జనసంఖ్య యభివృద్ధి నొందుకొలది బ్రలయండు వాణిజ్యాభివృద్ధియును విదేశగమనాభిలాషయును గలిగియుండెను. అట్లు వాణిజ్యాభివృద్ధికై జనులందుఁ గలిగిన విదేశగమనాభిలాష వలనలను (Settlements కలకొల్పుటకుఁ బ్రోత్సహించియుండెను. ఆంధ్రులయం దాకాలమున నావిర్భవించిన తోర్కలన్నియుఁ గాఢ్యరూపమునఁ బుష్పించి ఫలించుచుండ, మతబోధకులును భిక్షువులును మతసంగతులార్థమును, మతవ్యాపనార్థమును గూడ తమంతట తామే వర్తకలతోపాటు విదేశముల కరుగుచు నవృత్తిజనులను సాగరకులను జేయుచుండిరి. ఆకాలపు టాంధ్రులిట్టి సాహసిక జీవనమున దును వాణిజ్యమునందును విశేషముగ నభిలాషఁ గలిగియుండినను ఈకాలపుఁ బాశ్చాత్యులవలె నసాగరకులైన విదేశస్థులతో వర్తకముచేయుచుఁ గ్రమక్రమముగ వారి రాజ్యము సహించిని స్వాతంత్ర్యమును మంటగలిపి యనేకవిధములఁ బొడిచి మాతృదేశమున కన్యాయార్జితమైన యైశ్వర్యమును అపయితమును ఏమాత్రము చేకూర్చలేదు.

పాదగాథలను విమర్శించుచో గ్రీస్తునకు బుద్ధు మేడవ
కత్తాబ్బినుండియే హిందూనావికులు దక్షిణమహాసముద్రముల నన్ని
టిని జుట్టివచ్చుచుండి రనియును, హిందూదేశపు వర్తకులు దక్షిణమున
సింహశబ్దీపముతోను తూర్పున బర్మా సయాము కాంబోడియా

దేశముతోను వాణిజ్యసంబంధముఁ గలిగియుండి రనియు మాత్రము దేటపడును. బౌద్ధగ్రంథము లిట్లు సందిగ్ధములైన నూచనలకు మాత్రమే తా వొసంగుచుండ, బర్మా సయాముదేశములందును, జావా సుమత్ర బోర్నియో మున్నగు ప్రాద్య్వీపములందును నేటివఱకుఁ గాలానుగతముగ వచ్చుచుండెన గాథలు బౌద్ధసారస్వతములోని విషయములను ధృవపఱచుచున్నవి. ఇట్లు ప్రాచీనకాలముననే యాంధ్రులయందుఁ బ్రాచీనసాహితీక జీవనోద్యమముయొక్క విపులచారిత్రరచన ముక్తను తత్కాలనిర్ణయమునకును మనకు పీలుగాక యున్నది. ప్రాచీనాంధ్రభాషతోపాటు అందలి ప్రాచీనసారస్వతము గూడఁ గాలక్రమమున నాశమొందగట శక్తిఁ జాలవఱకు మనవూర్వుల గారిత్రము కూడ లుప్తమైపోయినది. కాని బర్మాదేశచరిత్రలంగను, అచ్చటచ్చట మనదేశమునందు నేటివఱకుఁ జెప్పకొనబడుచున్న స్థలపురాణములందును ప్రాచీనాంధ్రసాహితీక జీవనము లీలగఁ గాన్పించుచునే యున్నది. పెనుదేశములోని గాథలు ఆంధ్రులు మొదటిమాటు బుద్ధునికేఁ బూర్వమే దక్షిణబర్మాదేశ మనఁ బరఁగు సువర్ణభూమికి వలస పోయి రాజ్యములు స్థాపించినట్లు సాక్ష్య మొసంగుచున్నవి. బర్మాదేశచరిత్రము వ్రాయు సందర్భమున థెయిరుగారు “మిక్కిలి ప్రాచీనకాలముననే గోదావరీ, కృష్ణానదీ ముఖద్వార ప్రాంతదేశముల నుండి హిందూదేశీయులు బంగారాఖాతమును వాటివచ్చి, విరావదీ దెబ్బభూములయందును తిత్పరీసరభూములయందును వలస లేస్తూచుకొనినట్లు ఇంటి స్థలపురాణములవలనఁ దెలియుచున్నది. వారాక్రమించుకొనిన ప్రదేశము బౌద్ధగాథలందు సువర్ణభూమి యనఁ బరఁగుచుండెను. ఈ సువర్ణభూమికి రాజధానియై ప్రఖ్యాతిఁ గాంచిన ‘తటోను’ లేవునగమునకు గూడ “మన్” భాషయం దిట్టి యగ్రమే కలదు. ఈ ప్రాంతమున కీ సువర్ణభూమి యని పే రగుట సువర్ణము లభించుటచేఁ గలిగె నని తలఁపఁగూడదు. ప్రాచీనకాలమునుండియు నైరావధిమీఁదుగా చీనాదేశములోని వాయవ్యభాగమునుండి సువర్ణమీ ప్రాంతమునకుఁ గొనిరాఁబడుచు నిచ్చటి ‘తటోను’ లేవునట్టిణము నుండి హిందూదేశమున కిగునుతియుగముండె ననుకారణమున హిందూదేశీయు లీదేశమును ‘సువర్ణభూమి’ యని పిలిచియుండిరి.” అని వ్రాసియున్నాడు. కృష్ణాగోదావరీ నద్యప్రదేశవాసు లీప్రాంతమునకుఁ దొలుత వాణిజ్యార్థమై వచ్చుచుఁ బోవుచుండెనట్లు కన్పించుచున్నది. ఆకాలమున దక్షిణబర్మాదేశమునకును, దక్షిణహిందూస్థానమునకును వర్తకవ్యాపారము జరుగుచుండెనందున వర్తకులు తరచుగ వచ్చుచుఁ బోవుచుండిరి. సువర్ణభూమితో వర్తకము నిశేపలాభికిముగ నుండుట చేతఁ గాఁబోలు అవకాశము గలిగినప్పుడు కొందఱ తిచ్చటనే వలస గా నేర్పడి స్వదేశములతో వాణిజ్యము సాగించుకొనుచుండిరి. అంతట వాణిజ్య మభివృద్ధినిొందుకొలది ఆంధ్రులు విరివిగ బర్మాదేశమునకు వలసవచ్చుచు నైరావధిముఖద్వారప్రాంతము నంతను వర్తకస్థానము

లతో నింపిరి. వలసవచ్చినయాంధ్రులు మంచివర్తకు లగుటచేతను నాగగతు లగుటచేతను ద్వారలోఁ దమవర్తకము నభివృద్ధిచేసికొనుటయే గాక తమ వర్తకస్థానములను దేశములోనికి నైతము వ్యాపింపఁజేసి యుండిరి. అట్లు కొంతకాలము జరుగునప్పటికి మనవాగులు స్వతంత్రరాజ్యమును నెలకొల్పగలిగి క్రమముగ సువర్ణభూమి నంతనుఁ దమ పరిపాలనము క్రిందికిఁ దేజాలియుండిరి. ఆంధ్రులు తొలుత నాక్రమించుకొనిన ప్రాంతము బర్మాలో నేటివఱకు “మల్” రాష్ట్రమునఁ బరఁగుచున్నది 2 నాగరకులైన తెలుంగువారలమూలమున నా ప్రాంతపుజనుల కందఱికి గూడ ‘తైలైంగు’ లనుపేరు కలిగినట్లు లెప్ప నెంటుజనగలు స్పష్టంగాఁ బ్రాసియున్నాగు. ఈ విషయమునే మఱియొక నిర్దిష్టకాగ్రహణ యన్. డబ్ల్యు కాన్స్ గారు కూడ తమ బర్మాశాస్త్ర చరిత్ర మంగ ధృవపఱచివారు.

క్రమక్రమముగఁ దెలుంగువారలవలన అభివృద్ధిఁ గాంచుచుండ వలసవచ్చిన తెలుంగువార లచటిదేశీయులతో స్నేహభావమున మెలంగుచు, వారిని వాగరకులను జేయుచు, వారితో అన్నికథము లగు సంబంధబాంధవ్యములను గల్పించుకొనుచుండి రని తెలియుచున్నది. ఆకాలమున బర్మాదేశమునకుఁ బోయిన తెలుంగువారలు తనతోఁ గూడఁ దమ స్త్రీలను దీసికొనివెల్లియుండి రనుట కాధారములు కాన్పించుట లే దని థెయిరుగారు నుడివయున్నారు. 4 ఇట్లు వలస పోయిన తెలుంగువంశజులు బర్మాదేశమునంగుఁ గొంతకాలముండిన తరువాత నచ్చటివారితో నందు ముఖ్యముగ “మన్” భాషిస్త్రీలతో వివాహములు చేసికొనుచుండిరి. ఈ తెలుంగు వారిని ‘మన్’ బాతి స్త్రీలకుమఁ జనించిన సంతతివారితే ‘తలైంగ్’, ‘తైలైంగ్’ అని తరువాతి కాలమున వ్యహరింపఁబడుచు వచ్చిరి. కావుననే చరిత్రరారు లగు థెయిరుగారు ఆధునిక కాలమున బర్మాదేశమున ‘తలైంగు’, ‘తైలైంగు’ అని పిలువబడుచున్న జాతివార లొకప్పుడు దక్షిణాపథము నందలి త్రలింగ (Telangan) దేశములోని తూర్పుతీరమునుండి వలస పోయిన తెలుంగువారల సంతతివార అనియు ‘తలైంగు’, ‘తైలైంగు’, శబ్దములు తెలుంగుశబ్దభేదములే యనియు నూహించుచున్నారు. 5 మన పూర్వు లింతటి మహత్కార్యములను నిర్వహించి మాతృదేశమునకు ప్రఖ్యాతిని దెచ్చియుండి రని మన మిప్పుడు సంతోషభరితుల మగుచున్నను కాలవైపరీత్యమువలన వారు తమ ప్రత్యేకకృత్తిత్వమును నిలుపుకొన జాలక యచ్చటదేశీయులతోఁ గలసిపోయి మాతృదేశము నోడ సంబంధమును సంపూర్ణముగ విడఁగట్టుకొనిన పొలుపునప్పుడు వివాదపూరితము గాకమానదు.

ఈ “తైలైంగ్” తలైంగ్ శబ్దములు తెలుంగు శబ్దభేదములే యని నిరూపించుటకు నొకటి యందుకారణములు గన్పించుచున్నవి. అంబోకటి యంధ్రప్రదమునకుఁ బర్యాయపదముగ నున్న తెలుంగు లేక తెలుంగు క్రీస్తుశకారంభకాలమునకుఁ బూర్వమునుండియు వాడుకలో

1. History of Burma by Sir A. Phayre, page 24. 2. Note on Mon by Lieutenant General A. Pytche in 'Burma' Vol, I. p 125. 3. A short history of Burma, by S. W. Cocks. M. A. Chap 11. 4. History of Pegu, by Sir A. Phayre in A. S. J. 5. Sir Arthur Phayre : History of the Burma Race A. S. J. No 1 1864, No 11 18 8.

నుండినట్లు కన్పట్టుచున్నది. వైశాచీభావయం దీ తెలుగుపదము 'తెలింగ'గా గానవచ్చుచున్నది. ప్రాచీనమైన వైశాచీభావయందు తెలుగుపదము గానవచ్చుటచే తెలుంగుభావయు సంతటి పురాతనమైన దనియే యూహింపవచ్చును. ఈ తెలుంగుభావ మొదటనుండి యుఁ ద్రిలింగదేశమునందు నివసించు ఆంధ్రులకు మాతృభాషగా నుండిన కతన జనులు త్రిలింగదేశమునుబట్టి భావకును జనులకును గూడ త్రిలింగశబ్దభవముగు తెలుంగు పదము వాడఁబడుచువచ్చెను. అట్లుగుట వలనఁ గొంతకాలమున కాంధ్ర తెలుంగుశబ్దము లాకదాని కొకటి పర్యాయపదములుగ కన్పహరింపఁబడె జొచ్చెను.

“తలైంగ” “తెలైంగు” పదములకుఁ దెలుంగుపదమునకుఁ గల పోలికఁబట్టి మాత్రమే గాక తెలుగువారలే తొలుత విదేశగమనము నందును సముద్రయానమునందును వలసరాజ్య సంస్థాపనమునందును హిందూదేశీయుల కెల్లరతును మార్గదర్శకు లయి బర్మాదేశమునకు, జావా సుమత్రాదీవులకును తొలుతనే తమ నాగరికతను గొంపోయి వ్యాపి-పఞ్చేసినవా రని నిర్ణయించుటకు మఱి యొక ప్రమాణము గలదు. అయ్యది ప్రాచీనాంధ్రభాషావిశిష్టత ప్రాచీనమన్ భాషావిశిష్టత గల సాదృశ్యముని చెప్పదగును. బర్మాదేశములో కాననపరిశోధనశాఖవారిచే వెలికిఁ దీయఁబడిన “మన్” భాషావిశిష్టరూపము త్రిలింగదేశము లోని (Telangan) ప్రాచీనలిపి బోలి యున్నదని అక్షరతత్వజ్ఞుల యభిప్రాయమై యున్నది. ఈ విషయము ఈ వఱకే మన్ జాతివారు తెలుంగువారల సంతతివారలని దెలిపి యుండిన సుప్రసిద్ధచరిత్రకారుల యభిప్రాయమునకు బలమొసంగుచున్నది. మన్ భాషాకాననలిపిని పరిశోధించిన అక్షరతత్వజ్ఞులు ఈలిపి ప్రాచీనకాలమునందెచ్చటికి తెలుంగువారలచే గొనిరాఁబడి క్రమక్రమముగా నభివృద్ధిచేయఁబడిన దని యూహించుచున్నారు. ఆకాలమున హిందూదేశమునకును తూర్పుతీరము నందలి దేశములకును రాకపోకలు వర్తకసంబంధములు నెక్కువగ నుండినకతన మనదేశమునందు వ్యవహారమునందుండిన ప్రతివిషయమును ప్రాద్విపములకు దేశములకుగూడ వ్యాపించి యచ్చటి పరిస్థితుల ననుసరించి వృద్ధిపొందుచుండెను. క్రీస్తు శకారంభకాలమున వర్ణించుండినది ఆంధ్రసామ్రాజ్యమే ! కావున ఆంధ్రలిపినే ఆంధ్రనావికులను వర్తకులను వలసస్థాపకులను మున్నగు సాహసికజీవులు గొంపోయియుందురు.

ఇంతవఱకు బర్మాదేశమునకును ఆంధ్రదేశమునకును గల సంబంధమును సూచించియుంటిమి. ఇకముందాసంబంధ మే విధముగఁ బరిణమించెనో తెలిసికొందము. అజయతాల్పిని సునర్ణభూమికి రాజధానియగు తటోనునగరమునందలి రాజకీయపరిస్థితులు ఆంధ్ర సునర్ణభూమిలకుఁగల యన్యోన్యసంబంధమును సూచింపఁజాలియున్నది. ఆకాలమునందట రాజ్యముచేయుచుండిన రాజుయొక్క కుమారు లిరువురు విమల తిమల యనువారలు తమతల్లిపైఁగల దుర్భిమానమువలన వైతృకరాజ్య

మును గోల్పోయి కొంతవైస్యమును గూర్చుకొని తటోనునగరమునకు తర్రముగాఁ జని యాప్రాంతమును జయించి యచ్చట నొకరాజ్యమును స్థాపించి పరిపాలించియుండిరిని చరిత్రవలనఁ దెలియుచున్నది. ఈ విషయమందలి యధార్థ మెటులున్నను, “తిమల” “విమల” యను నామములనుబట్టి చూడఁగా వీరుగాని వీరిపూర్వులుగాని యాంధ్రులయినట్లును మఱియు పల్లవులయిన కాలంకాయనులతో బృహత్పాలా యనులతో లేక విష్ణుకుండినులతో లేక సంతకంపై పూర్వచాళుక్య వంశమునతో చెందిన యొకశాఖవారనియుఁ దోఁపక మానదు. ఇట్టి యభిప్రాయమునే సర్ ఆర్థు థెయిరు గారు వెల్లిబుచ్చిరి. 1

ఆంధ్రదేశమునందు బౌద్ధమతము నిర్మూలముచేయఁబడిన తరువాత నాంధ్రుల ప్రాచీనచారిత్ర మెట్లు విస్తరింపఁబడియెనో యట్లే బర్మాదేశమునందు తలైంగురాజ్య మస్తమించినతరువాత వారి చారిత్రము కూడ శత్రురాజులచే బుద్ధిపూర్వకముగ నాశము గావింపఁబడియెను. అంతట కాలానగతములైన స్థలపురాణములుతప్ప ఇతరచరిత్రాధారము లన్నియు నదృశ్యమై పోయెను. అయిన నీ స్థలపురాణములను గాధలును మిక్కిలి ప్రాచీనములుగఁ దోచుచుండుటచే విశ్వసనీయములుగ నున్నవి. మొట్టమొదట బర్మాదేశములోని పెగూప్రాంతమునకు వలసపోయినవారు తెలుంగువారని నిర్ధారణచేయుట కిచట నేటివఱకు చెప్పకొనఁబడుచున్న స్థలపురాణములే సత్యాధారములుగ నున్నవి. ఈ కారణమున థెయిరుగారు తమబర్మాదేశచరిత్రమునందు “బర్మాదేశమునకు తొలుతనే వలసవచ్చియుండిన వారు తప్పక ప్రాచీనమగు తెలుంగుదేశమునుండి వచ్చినవా రని యూహించుట కిచటిగాధలు ప్రబలకారణ మగుచున్న” వని వ్రాసియుండిరి.

ఈ పూర్వోక్తసందర్భముల నన్నింటిని బాగుగ నెఱింగియుండిన సుప్రసిద్ధచరిత్రకారుఁ డగు ఎల్ఫిన్స్టన్ “తూర్పుతీరవాసులు పశ్చిమ తీరపుసోదరులకంటె ముందు సముద్రవాణిపారమునందు ప్రసిద్ధి గాంచి యుండిరిని చెప్పుచున్నాఁడు. దక్షిణమున గోదావరిమొదలుకొనియుత్తరమున గంగానది వఱకును వ్యాపించియుండిన కలింగదేశము ప్రాచీనకాలమునుండియు భరతఖండమున ప్రసిద్ధివడసిన రాజ్యములలో నొకటియై యుండుటయేగాక క్రీస్తునకుఁ బూర్వము మూడవశతాబ్దినుండి యను సముద్రవాణిజ్యము నడపుచుండినట్లు గానవచ్చుచున్నది. 2 ఆంధ్రసామ్రాజ్యము శాతవాహనుల పరిపాలనమున నానాముఖముల విజృంభించినపుడు కలింగరాజ్యము దానిలో సమ్మేళనమై పోయెను. అటులు సమ్మేళనమై పోవుటయే గాక కలింగదేశము క్రమక్రమముగా నాంధ్రదేశములోని వేంగి మొదలగు ప్రాంతములట్లు ఆంధ్రదేశములోని యొకప్రాంతమునకు ప్రత్యేకనామ మగుట

తటస్థించెను. 1 ఆంతకుఁ బూర్వము కళింగరాజ్యమును బరిపాలించిన బౌద్ధరాజులు పశుపతిదేవులను గాక సహనముగల్గి విదేశగమనమును సముద్రయానవాణిజ్యములను విశేషముగ నభివృద్ధిపఱచియుండిరి.

సౌకాయానము సముద్రవాణిజ్యము కళింగరాజ్యమారులు తప్పక యభ్యసించవలసిన విద్యలుగ నుండె - ని కాననములకలనఁ దెలియుచున్నది. 2 కళింగాంధ్రులు తొలుతు సింహళదీప్వముతో వ్యాపారము చేయు నారంభించి రాసురాను బంగాళాఖాతమునుగూడ వాటి హిందూ మహాసముద్రమును నైలము ప్రవేశింప నారంభించియుండిరి. బర్మావారికి మతగ్రంథమైన "బుద్ధగట"మందు కళింగదేశమునుండి బౌద్ధవర్తకులు బర్మాదేశమునకుఁ బోయి వర్తక మారంభించి లాభము పొందుచుండ బౌద్ధసన్న్యాసులు మతవ్యాప్తి గావించి నియుఁ గుడుకు కొందఱు చచ్చట నేయుండి దేశమునుగూడ జయించి రాజ్యస్థాపనముఁ గావించి ననియు ల్రాయఁడియున్నది. 3 కళింగదేశమునకును బర్మాదేశమునకును విశేషముగ పంపూసంబంధముండినట్లు సెగూరేశమునందు దొరికిన నాణెముల మీదఁగల హిందూదేశచిహ్నములకలన గ్రువపడుచున్న దని యెయ్యి గారు నుడువుచున్నారు. 4 ఈసంబంధము ఇంచుమించుగ పండ్రెండవశతాబ్దమునకు వర్తి యుండినట్లును అది తలైంగురాజ్య వంతరించిన కొలది కాలమునకే విడిపోయియుండె ననియుఁ గూడ తెలియుచున్నది.

ప్రాచీనాంధ్రులు బర్మాదేశమునందు వలస లేర్పడుచున్నిన తరువాతఁ గ్రమముగ మలాకాద్వీపకల్పములోనికిఁ గూడ స్రాకియుండిరి. తూర్పుతీరపుదేశములకును మలాకాద్వీపకల్పమునకును రాకపోకలును వాణిజ్యసంబంధము నుండినట్లును మలయఖైవలోని సంస్కృతభాషాదృశ్యము లగు కొన్ని పదములవలన మార్చెడను గారు నిశ్చయించుచున్నారు. 5 మతీయు నచ్చటిజనులు జావాద్వీపమునందువలెనే తూర్పుదీప్వమునండి వచ్చినవారి నీకాలమున క్లింగులని పిలుచుచున్నారని కూడ చెప్పియున్నాఁడు. ఒకప్పు డాక్లింగుపదము కళింగదేశములో నుండి వచ్చినవారి కుపయోగింపఁబడి యుండినను నేటికాలమున కిక్కడఁబాటి హిందువులకు చెన్నరాజధాని నుండి వచ్చి కూలినాలి చేసి యు జనులకును వ్యవహరింపఁబడుచున్నది. తూర్పుతీరవాసులకును, మలాకాద్వీపకల్పవాసులకును విశేషసంబంధ ముండెననుట కేవిధమయిన యందేహము లేదనియు నట్టిసంబంధము బౌద్ధసత మభివృద్ధిలో నుండిన

కాలమున- ననఁగా క్రీస్తుశక మైదారు శతాబ్దములఁజూతు-మిక్కిలి బలీయముగ నుండెననియు సర్ వాల్టరు ఎలియట్సుగారు అభిప్రాయపడుచున్నారు. 6 పినాకినీయుఖద్వాగము మొదలుకొని కాంచీపురమువఱకుఁ గల స్రాంతిమునందు దొరికిన కరుంబా లను పల్లవులలోని నొకతెగవారి నాణెములను బరిశీలించేయునందగ్భమున నీపల్లవరాజుల కాలమున విశేషముగఁ బచ్చిరుదేశములతో సముద్రవాణిజ్యము లేకపోయినను దూర్పున బర్మా, కాంబోడయా దేశములతోడను మలాకాద్వీపకల్పములతోడను సుమత్రా జావా మొదలగు ద్వీపములతోను జనులు తమసంతయోడలలో సముద్రముమీద వర్తకముచేయుచుండెనట్లు తెలియుచున్నదని ప్రాసియుండిరి. 7 ఈవర్తక మేమి కాణమునో బౌద్ధసతము సన్నగిల్లి బ్రాహ్మణ సౌరాజ్యిక సింహానుతము లభివృద్ధి కెందు కాలమున తగిలిపోయెను.

పల్లవరాజుల కాలమున బౌద్ధసతమునకు దేశమునుండి యుద్వాసన విప్పింపఁబడియె నని యీ వాక్యము తెలియుచున్నది. అట్టియొక వర్తకులు వాణిజ్యాధ్యమై సముద్రాంతములకుఁ బోవుచుండ - బౌద్ధభిక్షువులు మతసంక్షోభమునై యితర దేశములకు మతవ్యాప్తి గావించుటకు విదేశములకుఁ బోవుచుండిరి. బౌద్ధభిక్షువు లట్లరుగుచుండ, బ్రాహ్మణులు కుండ కొన్ని వేశలందు స్వయంవ్యాపనార్థము బౌద్ధసతమునెడఁ గలుగు ద్వేషముచొప్పున నరుగుచుండిరి. క్రీస్తుశకము యొదవ శతాబ్దమున భగవత్తుండమును సంవర్షింపవచ్చిన చీనాదేశయాత్రికుఁ డగు హుహియాను ఆకాలపు క్లితిగతులను గూర్చి వ్రాయునందగ్భమున-వర్తకపు టోడలు, తామ్రలిప్తినగమునుండి బహులుదేలి తూర్పుతీరమువెంబడి ప్రయాణము చేయుచు సింహళదీప్వపు రేవుపట్టణములను జూచుచు నీ జావాద్వీపమునకుఁబోవుచుండెనని చెప్పియున్నాఁడు. ఈయాత్రికుఁడు హిందూదేశమునందు క్రీ. శ. ౪౦గి మొదలు ౪౫౦ వఱకును సంగారము చేసిన కిదప తామ్రలిప్తినగమున నొక నెక్కి బహుదినములు పయనము గలిపి సింహళదీప్వమునుజేరి నచ్చటఁ గొంతకాలము నివసించి పిమ్మట వర్తకులు సకలను గొంపోవునొక నెక్కి తొంగిదినుములకు నతప్రయాసముమీద యవ ద్వీపముఁ జేరెను. ఇఁ డిన్నిదినములు ప్రయాణము చేయుటకు కారణమునుగూడఁ దెలిపియున్నాఁడు. ఇతఁ డెక్కిన యోడలో రెండవందల బాటసారులుండిరి. ఆ నౌకకు చిన్న నావ యొకటి లాటితోఁ బ్రేరొడఁగట్టఁబడి యుండెను. తుపాను మొదలగునది సంభవించినపు డాచిన్న నావ ప్రయాణికులను సంరక్షిం

1 Sir Walter Elliot. 'Numismata Orientalia, page 4'. కళింగదేశములోని కళింగులును, ఆంధ్రులును, ఒక్కతెగలోనివారే యని యాంధ్రపరిశ్రాంత్యుని యభిప్రాయము. అదియుగాక కళింగము ఉత్తరకళింగము, మధ్యకళింగము, కళింగము, అని మూడు విధములుగ నుండెననియు నుత్తరకళింగము, ఈకాలపు ఒరిస్సా యని యనియు, మధ్యకళింగము గంజామునందలములోని ముఖలింగస్రాంతమనియు, కళింగము గోదావరీవఱకు గల యాంధ్రదేశమునకుఁ నామాంతరమనియు, కన్నింగువోముగా రభిప్రాయపడుచున్నారు. ఈ కళింగమునకే త్రింగమని నామాంతరముండెననియు, నదియేత్రిలింగమని సాధురూప మయ్యెననియుఁ జెప్పగురు వీరిచ్చిరి. ఇది 'పేర్కొనియుండెను.

2. Huntii's Orissa Vol. 1 page 148. 3 History of the Burma Ran by Col. A. P. Phayre A. S. J. No 1 1854; No 11 1850. 4. History of Burma by Sir R. P. Phayre page 31. 5. Mukherji's Indian shipping Etc. page 146. 6 Mukherji's Indian shipping. page. 146. 7. lid. 8. Fah-ian. Leggece. page 113

చుటకై యుపయోగింపబడుచుండెని యూహింపవచ్చును. 1 ఈతఁడు సముద్రముమీద ప్రయాణము చేయుచున్నప్పుడు ఓడలో నున్న బ్రాహ్మణు లందఱు నొకప్పుడు తుపానుఁ రాఁగా “నీ బ్రాహ్మణుఁడు మనతోఁగూడ నోడవై నుండుటచేత మన వద్దప్రతిహీనులమై యీ విషత్తుపాఁఁ బడితిమి. ఒక్కనికొకట మన మందఱము చావరాదు. ఏ ద్వీపము కానఁబడినను ఈ భిక్షువుని భూమిమీఁద విడిచివెట్టి మనము పోదము” అని తనలోఁ దాము విత్కించుకొని నిశ్చయించిరట. ఈ విషయమువలన నా కాలమున జౌధమత మెంత యనాదరణీయ మక మండెనో పడితము. ఈయాత్రికుఁడు జావాద్వీపమునందు జౌధులే గాక బ్రాహ్మణులును పాపండులును గూడ వర్ణిలుచుండి రని నుడివి యున్నాఁడు. 2 ఆంధ్రచరిత్రకారు లీ విషయమునుగూర్చి వ్రాయుచు, నాంధ్రరాజుల కాలమున నాంధ్రింపఁబడిన సముద్రవర్తకము పాపి యాను కాలముఁజూచు నిష్పన్నముగ కొనసాగుచుండెనని చెప్పుటకు నీలగుచున్న దని వ్రాసియుండిరి. 3 నాల్గవ శతాబ్దము వేంగీరాజు లయిన పల్లవులు జావాసుమాత్రాద్వీపములను జయించినట్లు గానఁబడు చున్నది ఈ కేవలము ఆ దీవులలోఁ గానవచ్చున కొన్ని కానముల వలన నిశ్చయింపఁబడుచున్నది. కళింగదేశములోని నాగరకత జావా సుమాత్రా దీవులకు వ్యాపించె నని గాథలలోఁ జెప్పుకొనటమాత్ర ముండెను. కాని చాలకాలమువఱకు ప్రత్యక్షనిదర్శన మేమియుఁ గాన రాకుండెను. ఇటీవల కోహెను స్టూ వర్టుగారిచేఁ గనఁగొనఁబడిన రెండు కానములవలనను కాయజావాదీవుల యుష్పత్తిలక్ష్యము బోధపడినది. ఈ కానములు రెండును సంస్కృతభాషయందు రచియింపఁబడి యున్నవి. వీనిలోని లెఖి ప్రాచీనవేంగీరాజుల ప్రాచీనకానములలోని లిపిని బోలియున్నది. 4 ఆ ద్వీపములో బెయిటనుబుగ్గినకు అనతిగూర మున నున్న జాంపి గూ జాంబో యను ప్రదేశములలోని కొండలపైని సంస్కృతశ్లోకము లతివ నోహాములుగాఁ జెక్కిఁబడియున్నవి. మఱియు నీ కొండలపై హిందూరాజుల పాదములు చెక్కిఁబడి యున్నవి. ఇవి యాద్వీపములను జయించిన జ్ఞాపకార్థము చెక్కిఁబడినవని యూహింపఁ బడుచున్నవి. అచ్చటి కానములందు ఆ ద్వీపములను జయించి రాజ్య మును స్థాపించినవాడు పూర్ణవర్మ యని తెలుపఁబడినది. ఇంకను పూర్ణవర్మకానమును బోలి కానములు కొన్ని గలవు. కాని యవి శిథిలము లయి విశేషభాగము స్పష్టముగఁ దెలియరాకుండ నున్నవి. కానపరిశోధకు నీ పూర్ణవర్మ కళింగమును వేంగిని కాంచీపురమును బరిపాలించిన పల్లవులలోనివాడై యుండు నని యభిప్రాయపడుచున్నా రు. ఈతని కానములందలిలిపి ప్రాచీనవేంగీరల్లకానముల లిపిని బోలి యుండుటచేత నైదవశతాబ్దమున కీకలివాడు కాడని చెప్పవలసి యుండును. ఆ కాలమునందలి పల్లవులందఱు నొక్కకూటములోని

వారే గాని యన్యులుగా రని డాక్టరు బర్నెలుగారు గయితము నుడువు చున్నారు. 5 కాంచీపురమును బాలించిన ప్రాచీనపల్లవుల దేశములో విశేషభాగ మాంధ్రదేశముగానే యుండుటచేతను పూర్ణవర్మయు నాంధ్రదేశములోనివాడే యనియు వానితో జావాద్వీపమునకుఁ బోయిన బ్రాహ్మణు లాంధ్ర ద్రావిడ బ్రాహ్మణులై యుండు రనియుఁ జెప్పవచ్చును. నుమాత్రా జావాద్వీపములోని క్లింగులను కళింగదేశము నుండి వచ్చిన తెలుగువాండ్రని నెక్కండు చరిత్రకారులు తలంచు చుండఁగా డాక్టరు బర్నెలుగారు రుర్తద్రవిడదేశ తీర్థమునుండి వచ్చిన ద్రమిగు లని యభిప్రాయపడుచున్నారు. 6 కాని యీ యభిప్రాయము సరిగాదు. తరువాతి కాలమున జావాసుమాత్రాదీవులకుఁ బోయినవారు ప్రాచీను లయినను ప్రాచీనక్లింగులు మాత్రము కళింగదేశమునుండి బోయినవా రని యూహింపక తప్పదు. ప్రాచీనక్లింగులు తొలుత త్రోవ చూపిన తరువాతనే దక్షిణదేశీయు లాద్వీపములకు విశేషముగఁ బోవ నారంభించిరి. ఏది యెట్లున్నను పల్లవరాజుల కాలమున నాంధ్రకళింగ దేశములు, నుమాత్రా జావా మున్నగు ద్వీపములతో వర్తక వ్యాపారము విశేషముగఁ జేయుచుండి రనియు నాంధ్ర ద్రావిడ బ్రాహ్మణులు నైత మేవిధమగు మత సాంఘి కాచార నిరోధము లేవియు లేక సముద్రయానమును విదేశగమనమును జేయుచుండి రని నిశ్చయముగఁ జెప్పవచ్చును. 7

ప్రాచీనకాలమునందే యావిర్భవించిన యీ సాహసికజీవనోద్య మము సాహసికు లగు నావికులను వర్తకములను క్రమక్రమముగా బంగాళాఖాతమును దాటి వికాలసముద్రమును బ్రవేశించి యచ్చటి ప్రాద్యోపములందు వర్తకస్థానములకు వలసలను స్థాపింపజేసెను. కళింగ దేశపు రెవులనుండియు కృష్ణా గోదావరీ ముఖద్వారములందుండిన రెవులనుండియు కర్తకులు వాణిజ్యాభిమై నూతనదేశముల నాశ్రయించుచు సముద్రయానముచేసి వచ్చుచుండెడి. అట్టియెడ మతాభి నివేశము గల జౌధులు వతవ్యాపనార్థమై వర్తకులతోఁ గలసి ద్వీప ద్వీపాంశరములకుఁ బోవును తమ నాగరకతను మతమును నాటుచు పల్లవింపఁ జేయుచుండిరి. కావుననే ఎల్లిన్వస్తను కళింగాంధ్రుల యధి నివేశసంస్థాపనాచారమును వ్రాయుచు నసంఖ్యాకులగు నీదేశీయులు సాహసికులయి బయలుదేలి బంగాళాఖాతమును దాటి హిందూమహా సముద్రమును జొచ్చి యచ్చటి సుమాత్రానాద్వీపములను జేరి వలస స్థాపించుకొని యచ్చటి అనాగతు లగు ద్వీపవాసులను నాగరకు లనుజేసి యుద్ధించి రనియును, తాము యదద్వీపప్రవేశచిహ్నముగ క్రీస్తుశకము ౭గి-వ సంవత్సరమున తొక శకము ప్రారంభించి యుండి రనియు జావాద్వీపచారిత్రమువలన దెలియుచున్న దని వ్రాసియున్నా డు. 8 ఆ సంవత్సరముననే కృష్ణా, గోదావరీముఖద్వారములందుండి

1. Fah ien Leggee page 111. 2. ఆంధ్రులచరిత్రము-పూర్వయుగము. పుట. ౨౧౦. 3. ఆంధ్రులచరిత్రము-మొ. భా. పుట. ౨౧౦.
4. Rawlinson's Intercourse with Indian and the Western World page 139. 5. Harner's South Indian Paleography page 131.
6. Barnet's South Indian Paleography page 131. 7. ఆంధ్రులచరిత్రము-పూర్వయుగము. పుట ౨౧౦-౨౧౧. 8. Mukherji's Indian shipping page 14.

రేవుపట్టణములలో నౌకదానినుండి యాదిత్యుడను రాకొమరుడొకఁడు నైస్యసమేతుడై జవద్వీపమువై దాడి వెడలి జయించెనని యాదేశమున మఱియొక ప్రతీతిగలదట. మఱియు నాదేశమున నాంధ్రరాజుల గూర్చి దెలిసెడి మహాగ్రంథ మొకటిగూడ గలదు. జానాదేశపు భాషాజ్ఞానము సంపాదించగలిగినచో నాంధ్రదేశచరిత్రాత్మకము లగు నూతనాంశము లెన్నియో వెలికి రాగలవు.

ఈ వై యంశములను ఒరికించినచో పూర్ణవర్మ పరిపాలించు కాలమునాటికి జానాద్వీపమునందు ఆంధ్రుల వలసరాజ్యము లున్నతస్థితి యం దుండె నని యూహింపదగినను. జానా సుమాత్రా బోర్నియో మొదలగు ప్రాద్వీపములం దాకారణమున గళింగాంధ్రదేశమున నా కాలపు పట్టణ గ్రామ నామములతో నెన్నియో నగరములు వెలసి వర్ధిల్లుచుండెను. ఈదీవులందు గాక హిందూదేశీయుల వలసలు బర్మా దేశము మొగలుకొని మలాకాద్వీపకల్పమువఱకును అనేకములు వెలసి యుండెను. అప్పటికే శాధ్యమతము చీనాదేశమునకు వ్యాపించియుండుట వలన శాధ్యభిక్షువులు చీనాదేశమునుండి హిందూదేశీయునకు - హిందూ దేశీయులు చీనాదేశమునకు - బోవుట తఱచుగ జరుగుచుండెను. ఇట్లు రాకపోకలు సలుపు శాధ్యసన్నాత్యులకు వర్తకవ్యాపారము చేసికొను వర్తకులకును నచ్చటి దీవులందును వలకాసముద్రప్రాంతము లందును వేచియుండిన రేవుపట్టణములు నడుమ విశ్రాంతస్థలములుగ నుండెను. అంతియగాక యొకప్పుడు యాత్రికులకు నోడలు మార్పు కొనవలసిన స్థలములుగూడ నై యుండెను. హిందూదేశమునకు బోయి యభ్యసంపదలంతుకొన్న చీనాదేశీయు లగు శాధ్యసన్నాత్యుల కీనగరములందు తొలుత హైందవనాగరకత జీవనము సాంప్రదాయము లతో ప్రథమపరిచయము గలుగుచుండెను. 1 అట్లుగుటచేత హిందూ సామ్రాజ్యము సముద్రాంతములకు వ్యాపించి విదేశీయులకు సమ్మాహముగ నుండె ననుటలో వింత యేమి గలదు?

కావున సుమాత్రా, జానా మొదలగు ప్రాద్వీపములలోని నాగరకత, నిక్రముగా కళింగీల వేంగీదేశముల ప్రాంతములనుండి వ్యాపించె

ననుట నిర్వివాదాంశము. భండార్కరు పండితుఁడు గూడ నొకచోట కళింగాంధ్రదేశములకును ప్రాద్వీపములకును గల సంబంధమును జరుగుచుండిన విశేషమున ప్రవాణిశ్యమునుగూర్చి యచ్చట చెప్పుకొనఁబడుచున్న గాథలును, జీర్ణావస్థయందు జీవించియున్న కట్టడభాగములును, గుహాలయములును, శిల్పకళాదులును గాక అచ్చట గానచ్చిన శాసనములలోని లిపిగూడ స్పష్టముగ సూచించుచున్న దని చెప్పియుండిరి. 2 శ్రీ. శ. ౧౮౨౦-వ ప్రాంతమున క్రాష్ట్ర పండితుఁడు కూడ యవద్వీపచరిత్రమును వ్రాయుచు నొక సందర్భమున, జానాద్వీపము లోని హిందూనాగరకత కళింగ, దేశములోనుండి యొకప్పుడు వ్యాపించి యుండవలయు నని వ్రాయుచున్నాఁడు. 3 ఇంతయే గాక హిందూ నాగరకత ప్రాదేశములకును ద్వీపములకును వ్యాపించె ననుటకు సయాము, కాంబోడియాదేశములంగు సయితము నేటివఱకు శాలివాహన శకము వాడుచుండుటకన్న చటియేమి కావలయును.

క్రీస్తుశకాంధ్ర కాలముననే ప్రాంతమై యభివృద్ధిగాంచిన యిట్టి యాంధ్రుల యధినివేశసంస్థాపనచరిత్రమును సముద్రవాణిజ్యగారి త్రమును భాగతీయేతిహాసమున కంతకు గజజీయహాసమైన వైధనమును సమకూర్చిన మహాకావ్యములలో నొకటియై విరాజిల్లుచున్నది. ఇట్టి ఘన కావ్యములు తొలుత మనపూర్వులే నిర్వహించి రని తెలియవచ్చు తెంతయు నుత్సాహానకము ఆ మహాచరిత్ర మంతయుఁ విస్మరింపబడుట మన దౌర్భాగ్యము. ఆంధ్రదేశమునందు శాధ్యమతము ప్రజాహృదయపేతము నాక్రిమించియుండినంతకాలము నిట్టి సాహసిక జీవన మభివృద్ధిలోనుండి శాధ్యమతావలంబకులచే బ్రోత్సాహింపఁబడి యుండెను. పల్లవసామ్రాజ్యము గూడ సంభవించి పూర్వాగ్రాగుశ్యామజ్య సంస్థాపనకాలమున ననగా క్రీస్తుశక మేడవశతాబ్దాని శాధ్యమతమునకు సంపూర్ణముగ దేశమునుండి యగ్వాసన మిప్పించబడి యుండుటచే, హింసించబడిన శాధ్యులకు ప్రాంత్యాగమి మరయును పరిత్యజించుటయో, లేక మతాభిమానముచే విదేశమూలపా లగుటయో తటస్థించుచుండెను. ఈ కాలముననే, కడసారి యాంధ్రుల సాహసిక జీవనమునకు నూతనోజ్జ్వలము గల్గింపబడియుండెను.

1. Mukherji's Indian shipping page. 2. Mukherji's India, shipping page 150. & Bombay
Gazetter Part I Vol. I page 193. 3. Mukherjee's Indian shipping page 119.

మోహినితైలము

వెండుకలను పెంచి నిగనిగ లాడించును

శ్రీ పురుషులు వాడుటకు యోగ్యమైనది - 5 తు|| నూనె గల సీసా 1-క అణాలు 12

సంస్కృత భాషా ప్రాశస్త్యము

దుర్భాసుబ్రహ్మణ్య శర్మ గారు

ప్ర

తివర్ణమును సభిప్సితసిద్ధికరమైన, మంత్రమై చెలువారు * మహితభాష
ప్రతిశబ్దము నకుఁడ్యభాగచిత్రము గాక, వ్యుత్పత్తి నొసఁగు సంపూర్ణ భాష
ప్రతివాక్యమును శ్రోతృశ్రవణపుటంబుల, నమృతంబు చిలుకు నెఱయ్యంపుభాష
ప్రతికావ్యమును జతుర్వర్గసాధకబోధ, లలితమై తగు నిష్కళంక భాష

- ఆ. సంస్కృతంబు విబుధజనతాభినుతయోగ్య, గుణకలాప మట్టికూర్చిభాష
పల్ల నార్యుఁ డెవఁడు * పరమసౌహార్దంబు, నెఱపకుండు ధర్మపరుఁడ యేని ?
- సీ. వివిధవిద్యాస్వరూపిణి శారదాదేవి, యర్చిలి మాటాడినట్టి భాష
శాపప్రసాదనిష్ఠాతులు పూర్వదు, లట గారవించిన * యట్టి భాష
పుణ్యకనిధులు * వేల్పుంబ్రోడలకు నోలి, న్యనహారసాధనం * బైన భాష
కాళిదాసాదిసత్కవివతంసములు కావ్యములు రచించినట్టి భాష
- తే. సంస్కృతం బట్టి భువనప్రళంసనియ, వాఙ్మయంబున కెన వేఱుభాష కలదె ?
ఆర్యదేశాభిమాని యా * ననఘుఁ డెవ్వఁ, డుల్లమున దీనిపయి బ్రేమ * నుజ్జగించు ?
- సీ. లఖలధర్మసమన్వయము సేయు గీతతోఁ, బ్రతిహస్తుగ్రంథ * మేభాషఁ గలదు ?
సకలయోగరహస్య * సంప్రదాయంబులు, పరిఘించు కృతు * లేభాషఁ గలవు ?
పెఱవారు పేరైన * వినని చతుష్పత్తి, పరిమితకళ లవే * భాషఁ గలవు ?
'పఞినసూను'ని శాస్త్రఫక్కికి నెనయైన, వ్యాకృతిప్రాధి యేభాషఁ గలదు ?
- తే. త్రిభువనవిభూష * యకార ! యీ దేవభాష, దైనవశమున నేడింత * తగ్గియున్న
ప్రజలకు స్వవస్తుసంప్రీతి * ప్రబలుకొలది, దీప్తమై నాఁడునాట వర్ధిలక యున్నె ?
- సీ. తుది మొదల్ లేని యత్రోలిపల్కుగముల పేర్చికి నబ్రపడసి శ్రోత్రియుఁ డెవఁడు ?
షడ్ధర్మనముల యచ్చపుఁ బోకడలఁ జూచి, స్తవ్యంబు లనని శాస్త్రజ్ఞుఁ డెవఁడు ?
ధ్వనిరసాలంకృతి * ప్రవిభేదముల సూక్ష్మతకుఁ బ్రీతిగొనని విద్వాంసుఁ డెవఁడు ?
గీతనర్తనవాద్య * చేతోభవాగమంబుల ప్రాధికల రని * ప్రోడ యెవఁడు ?
- తే. ఆగమపురాణతంత్రేతిహాసపక్షి, విరివి కాశ్చర్యమొందని * విబుధుఁ డెవఁడు ?
ఎఱిగియెఱుంగనివార లేమేమొ యన్న, సర్వతోముఖ మమరభాషకుఁ గొఱతయె ?
- చ. వితథములైన వాదములు * వేయును నేటికి ? నెందునేని జీ
వితపరమార్థ సంశయనివిష్టమనస్కుల సంశయాళిఁ గా
పి తెఱచుచూపు గ్రంథములు * వేలుపుబాసను గాక పుట్టెనే ?
అతకడపుం గునాఙ్మయము * తొర ! సమంబులె దివ్యభాషకున్ ?
- సీ. ఫలకాంక్షలేక శిష్యుల నుపాధ్యాయు లా, మ్నాయముల్ వర్ణింపఁ * జేయునాఁడు
ఒజ్జల ఋణమీఁగ * నొడలు తృణంబుగాఁ, దలఁచి శిష్యులు ప్రవర్తిలెడు నాఁడు
దారిద్ర్య ముడిపి విద్యజ్ఞనంబులకోర్కి, దివిరి భూమిశ్వరుల్ * దీర్చునాఁడు
వర్ణాశ్రమవిభాగ * పారిజాతకుంజంబు, తృప్తిఫలముల వర్ధిలిననాఁడు
- తే. ఎట్టియాన్నత్య మెనసెనో * యెట్టి గారవంబు గాంచెనో గీర్వాణవాణి తొల్లి !
యట్టిశుభసిద్ధి క్రమ్మఱనగునొ కాదో ! ఎఱుఁగు నెవఁడు సర్వేశుఁడొక్కఁడు దక్క.

పంచాయతీసభలు

వల్లూరి సూర్యనారాయణరావు పంతులు గారు. బి. ఏ., బి. ఎల్. ఎల్.

పూర్వము మన గ్రామములు ప్రజాపరిపాలనము కలిగి యుండి ప్రభువు లొండొరులతో పోరాడు చుండినను గ్రామజీవనము నెమ్మదిగా జరుగుచునే యుండెను. రక్షణపాతము జరుగుచున్న యుద్ధరంగముల సమీపముననే రయితులు తమ పొలములను నిర్భయముగ దున్నుకొనుచుండిరి. రైళ్లు తంతిమొదలైనవి లేకపోవుట చేత ఒక గ్రామములోనివారు దూరపు గ్రామములకు వెళ్లవక్కాణ లేకపోయెను. దూరపుసంబంధబాంధవ్యములు లేవు. గ్రామము మొత్తముమీద ప్రభువులయేజెంట్లు అయిన జమీందారులకు నివాడాకయిలు పద్ధతుల ప్రకారము పండినపంటలో కొంతభాగమును రయితులు ఇచ్చుచుండిరి. తక్కినవిషయములలో గ్రామపరిపాలనము గ్రామోద్యోగీయుల పెత్తనదార్ల స్వాధీనములోనే యుండెను. దరిమిలాను ఆసరాపద్ధతికి బదులు ఇజారాపద్ధతిననుసరించి సాలియానా గ్రామమొత్తముమీద రొక్కరూపకముగాఁ గొంతపన్ను చెల్లించి, దానిని రయితులు తమపొలములమీద విలవరించుకొనుచుండిరి. ఈకారణముచేత ప్రతిగ్రామము పెత్తనదార్ల చేతును నిరాశీరార్ల చేతను పరిపాలింపబడుచు ప్రజలు ఐకమత్యముతో మొలగుచు తమలో బయలుదేరుచుండు కలహములను తామే నివారించుకొనుచుండిరి. ఈపద్ధతి నేటికిని నిజాము రాష్ట్రములో కనబడుచున్నది.

బ్రిటిషుపరిపాలనలో మనకు నాగరికము లగు పౌఖ్యములు పెక్కులు గలిగినను, స్వరాజ్యమునకు పునాదులైన ప్రజాస్వామ్యములగు గ్రామసంఘములను పూర్ణముగ భగ్గుపరచి గ్రామకట్టడిని చంపివేసి, వ్యక్తి స్వాతంత్ర్యమును అన్నివిషయములలోను నెలకొల్పి రయితువారీపద్ధతిని మనదేశములో మనపరిపాలకులు స్థాపించినారు. దేశపరిపాలనాధికారమును కేంద్రీకృతముచేసి గ్రామప్రజలకు ఏవిషయములోను స్ట్రీస్వాతంత్ర్యముల నీయక పైనుండి క్రిందివరకున్న తమ యధికారులకు వారిని లోబడునట్లు చేసిరి. అనేకరాజ్యములను జమీందారీలను తాము ఏదీయో యొకసాకు

మీద లాగుకొని బ్రిటీషుయండియా యను దేశము నేర్పాటుచేసి, మిగిలియున్న స్వదేశ ప్రభువులను తమకు శానిసలనుగ చేసివైచిరి. గ్రామమునసబుకరణములను నీచముగఁ జూడ మొదలుపెట్టిరి. పట్టణములలో కోర్టులను స్థాపించి ప్రజలకు అక్కఱకే పోవునట్లు చేయుట చేత గ్రామపంచాయతీలు నశించి వ్యక్తి స్వాతంత్ర్యము బలసి పార్టీలు మొదలై వారిని చీటికిమాటికి కోర్టుల కెక్కునట్లుచేసి గ్రామైక్యమునకు భంగముకలిగించుటయే గాక ధనవంతులకే లాభముకలుగునట్లు న్యాయవిధానమును ఏర్పాటుచేసిరి. యంత్రములమీద చేయబడిన చవుకి వస్తువులను మనదేశములోనికి దిగుమతిచేయించి మనము చేతితో నేసిన వస్త్రములు మొదలగు వస్తువులను విదేశములకు పోకుండ వానిమీద నధికసుంకములు వేసి మన గ్రామపరిశ్రమలు కళాకాశలములు చేతికనులు తలయెత్తకుండఁ జేయఁగలిగిరి. వ్యవసాయముమీదఁగనే జనబాహుళ్యము ఆధారపడ నొసినట్లు దాదల్యము నొచ్చు అయినది. ఈ దీనిదేశము భరింపలేనంత శోషములను పెన్నులను తమ మిలిటరీ ఏజిలు నొఖర్లకు యిప్పించుచు 150 సంవత్సరములనుండి యీ విధముగా ధనప్రవాహము వారిదేశమునకు పూవుటవలన నైర్వర్యముతో నుండిన యీ దేశము ఇప్పుడు శోషిల్లినది. పూర్వము ద్రులైన కొండలు హిందూనుహమ్మదీయ పరిపాలకులు దేశమును దోపిడిచేసినను వారు ఇక్కడనే నివాసమేర్పరుచుకొని యిక్కడనే తమ స్వవ్యమును నిర్బుపెట్టియుండుటచేత వారు ఈ శ్రీలింపునర్తకిని పాలకులకంటె మేలే యునవచ్చును. వీరి యూజీగమునకు ఇనికిన్నచ్చు విద్య మనకునేర్చి మనలను ధీరమనోదాసులుగజేసి పల్లెటూరివారికిని అంగ్లేయవిద్యభ్యసించు పట్టణవాసులకును అభిప్రాయములందాను ఆదర్శము లందును మిక్కిలి యెడము కలుగజేసినారు. అందును నిరాయుధులనుగఁ జేసి అబలలకంటెను హీనస్థితికి తీసికొనివచ్చిరి. కోర్టులద్వారా ప్రజలలో కట్టడిచేడగొట్టి భేదోపాయము చేత పరిపాలించుచు, దేశములో నెమ్మదిని స్థాపించితి

మని ప్రగల్భములు కొట్టాచు మనలను స్వాతంత్ర్యేచ్ఛ లేని జీవచ్ఛవములుగ చేసివేసిరి.

ఇప్పుడు మహాత్మా గాంధీగారి యుపదేశమువలన ప్రతిమనుజుడూ దన్ను తాను తెలిసికొనుచున్నాడు. ఆయన ఆత్మస్వరాజ్యము, రాజకీయస్వరాజ్యము లెట్లు కలుగు నో బోధ చేయుచున్నాడు. మనకు భయమనుచది పోయినది. భక్తి వారీయందు ఎన్నాళ్ళ క్రిందనో నశించినది. వాక్స్వాతంత్ర్య లేఖనస్వాతంత్ర్యముల నరికట్టు శ సనముల నుల్లంఘించి, శిక్షలకు సాత్తులగుటకు జనులు సంతోషముతో సిద్ధపడియున్నారు. పై పేరాలోని సంగతులు సత్యమని నమ్మి యిది యంతయును రాజద్రోహ నేరము క్రింద వచ్చినను చావునకు కూడ తెగించి, వ్రాయుచుండుట లేదా! మాట్లాడుచుండుట లేదా! ఇది యంతయు మహాత్ముడు పెట్టిన భిక్ష మని ఆయనకు మన మందఱమును నిత్యమును ఈనిర్భయత్వగుణము నలవడజేసినందులకు అనేకవందనముల నాచరించుచుండ వలయును.

ఇప్పుడు మన మందఱము స్వరాజ్యసంపాదనకు పూనుకొంటిమి. ఇది గ్రామకట్టడివలననే రాగలదు. ఈ కట్టడిని భంగపరచుచున్నవి పట్టణములయందలి విదేశీయులు స్థాపించినకోర్టులే. ఒకకుటుంబములోనే, అనేక విధములైన కలహములున్నపుడు ఒక గ్రామములో వివిధ కుటుంబములలో వివిధవర్ణములవారికి అనేకవిషయములలో తగవులుండుట సహజమే. కాని వానిని సులువుగ నివారించుమార్గము గ్రామపంచాయతీస్థాపనముతప్ప మఱి యొకటి లేదు. దీనివలన ద్రవ్యనష్టమును శరీరకష్టమును తప్పును. శీఘ్రముగ తీర్పు లగును. నిజగత సులభముగ బయటపడును. అప్రీక్ష్యుడవు. కాని యీకలియుగములో కొందఱు సాధారణముగా నన్యాయవాదులు ఈ పంచాయతీకి కలసిరాక బ్రిటీషుకోర్టులకే పోయి జూద మాడఁదలంచుకొందురు. ఉభయపార్టీలు సమ్మతించిన గాని యీపంచాయతీకోర్టువారు పనిచేయఁజాలరు గనుక అబద్ధపు వ్యాజ్యములు దాఖలుచేసి లేక అబద్ధపు ఆన్సర్లు పెట్టి, హైకోర్టువఱకు జూదమాడి నిరపరాధులను బాధ పెట్టుటకు ప్రయత్నించువారిని సీవారించు లెట్లు? నాకు ఒక్కటే మార్గము కనఁబడుచున్నది. ప్రతిగ్రామములోను పదిపంద్రెండుగురకంటె ఎక్కువ సంపన్నగృహస్థులును పలుకుబడిగలవారును ఉండరు. వీరే యీవ్యాజ్యములకు

కారకు లని నానమ్మకము. వీరు పార్టీలుగ గాని, సాక్షులుగగాని కోర్టులకు వెళ్లదలచినయెడల లిక్కిన గ్రామ స్థులుకూడ అక్కడనుఁ బోఁజాలరు. ఒకవేళ నెవరైనను పోవుటకు ప్రయత్నించినను న్యాయమైనకేసు గలవాడు ఎప్పుడు గ్రామపంచాయతీకి సాధారణముగా ఒప్పు కొనును. గనుక నీపంద్రెండుగురు నన్యాయముగ జూద మాడుటకు వెళ్లెడిపార్టీకిసహాయముచేయుటకు నిరాకరించుటయే గాక వానికి వ్యతిరేకముగ సాక్ష్యము చెప్పెద మన్నయెడల కోర్టుకు పోయిన ప్రయోజన ముండ దని ఆరెండవపార్టీ కూడ గ్రామము విడిచిపోడు.

పంచాయతీ సంఘమును స్థాపించు విధానమును గుఱించి కొంచెము వ్రాసెదను. గ్రామములోని ధనవంతులు బలవంతులే గాక బీదవారలైనను సత్యవంతులను కూడ అన్నివర్ణములనుండియు సుమారు ముప్పదిమందినైనను పంచాయతీబోర్డుగా నేర్పరచుకొని వారికి ఒక ప్రెసి డెంటును ఒక సెక్రటరీని నియమించుకొనవలెను. ఈ సెక్రటరీగారు, దాఖలుతేది పంచాయతీదార్ల పేర్లు కక్షీదారులపేర్లు, తీర్పుతేది వ్యాజ్యపువిషయము మొదలగు ముఖ్యసంగతులను కనఁబరచు ఒకవ్యాజ్యముల రిజిస్టరు పెట్టి పంచాయతీకోర్టువారి రికార్డు జాగ్రత్తగ భద్ర పరచవలయును. కక్షీదారులు ఈపంచాయతీబోర్డు లో నుండి ఒక్కరు, ముగ్గురు లేక అయిదుగురిని ఏరు కొనవలెను. వీరు బేసిసంఖ్యగా నుండుట అనవసరము. ఒకప్పుడు వీరిలో భేదాభిప్రాయములు కలిగినయెడల మెజారిటీవారు తీర్పు చెప్పగలిగియుండవలెను. ఉభయులు చెరి యొకరిని లేక చెరి యిద్దరిని ఏరికొని మిగిలిన పంచాయతీదారులు తాము గాని మొదట నెన్నుకొన బడిన పంచాయతీదార్లు గాని ఏరుకొనునట్లు ఏర్పరుచుకొనవచ్చును. అట్లు యేర్పడిన పంచాయతీదార్ల పేర నొక అర్ధరూపాయీ స్టాంపుమీద ఖరారునామా వ్రాసి వారికి ఈయవలెను. అట్టి ఖరారునామాయొక్క మాదిరిని యీక్రింద పొందుపరచుచున్నాను.

కృష్ణాజిల్లా గుడివాడతాలూకా రామనవూడి గ్రామకాపు రథులు బ్రాహ్మణులు — కొమాళ్లు — వారు వ్రాసికొన్న సమాఖ్య:—

1. మనఉభయులకు ఫలానా విషయములో (అనగా వార సత్యపుహక్కు, అస్తిపంపిణీ యిచ్చిపుచ్చుకొనుట, మొదలగు వర్తక వ్యాపారము మొదలగు విషయములు వక్కాణించుచు) కలిగినతకర

రును ఇందుతో మనఉభయుల చేష్టాశ్లాతో కనుపరచిన వివరములు గలదానిని గురించి యీ గ్రామపంచాయతీ బోర్డులో చేరిన ఫలాని వారిని పంచాయతీదార్లుగా కోరుకొని వారు సదరుఉభ జరుగుచోటు నకు యోగ్యుడైన పద్ధతుల ననుసరించి శాస్త్రము ధర్మము ఉచితము అని తోచినలాగు విచారించి చేసేతీర్మానమును మనము ఉభయుల మున్న ఆఖరుతీర్మానముగా నెంచుకొని ఒప్పుకొనగలవారము.

2. మనఉభయులము వైన యోగ్యులచుకొన్న పంచాయతీదార్లను యేకారణముచేసిన వదలుకొనుటకు గాని యీపంచాయతీలో నుంచి తొలగిపోవుటకుగాని మన ఉభయులలో యెవరికిగాని హక్కు కలిగిఉండకుండునట్లు ఏర్పాటు చేసికోవడమైనది.

3. వైన కనుపరచిన ప్రకారము ఏర్పడే పంచాయతీదారులు చేసే తీర్మానము ఆఖరుతీర్మానముగాను, ఈవిషయములో మనలో నెవరముగాని యేవిధమైన తకరరును పెట్టకుండా ఉండాలగును సదరు తీర్మానము ఆచలుచుగురించి సదరు పంచాయతీలుచేసే యేర్పాటులకు గూడా మన ఉభయులము బాధ్యులమై ఒప్పుకొనులాగుననున్న మనఃస్ఫూర్తిగా నేర్పరుచుకోవడమైనది.

సాక్షి దస్మతులు.

దస్మతులు.

పంచాయతీదారులు చేసిన తీర్మానము ప్రకారము అమలుజరుపక యేకక్షీదారుడైనను నిరాకరించినయెడల పంచాయతీబోర్డువారు అతనిని మందలించి ఒప్పించెదరు. అతనిని కులపెద్దలు బహిష్కరించెదరు. అప్పటికిని మొండివాడుగా నుండినయెడల అతనిమీద మామూలు కోర్టులో అవార్డుయిచ్చిన ఆరుమాసములలోగా ఆయవా రునుబట్టి ఒక అర్ధరూపాయి స్టాంపుమీద పిటీషను పెట్టి డిక్రీప్రాంది తద్వారా అమలు జరిగించుకొనవచ్చును. అవార్డు ఆస్తి మొత్తము వేయిరూపాయలకు మించని యెడల పత్రపుస్టాంపుమీదను ఆపైన నెంత మొత్తమైనను అయిదురూపాయల స్టాంపుమీదను అవార్డు వ్రాయవలెను. పంపిణీవ్యాజ్యములో పంపిణీదస్తావేజుకు వలెనే స్టాంపువ్యాజ్యమీద అవార్డుకు పెట్టవలెను. ఖర్చులకు ఉభయపార్టీలయొద్దనుండి నూటికి ఒకరూపాయి యైనను ముందుగా పంచాయతీబోర్డువారు వసూలు చేయుచుండుట మంచిది.

మ హా త్మ ని వ్ర శం స

గోళ్లమూడి రామరావు గారు

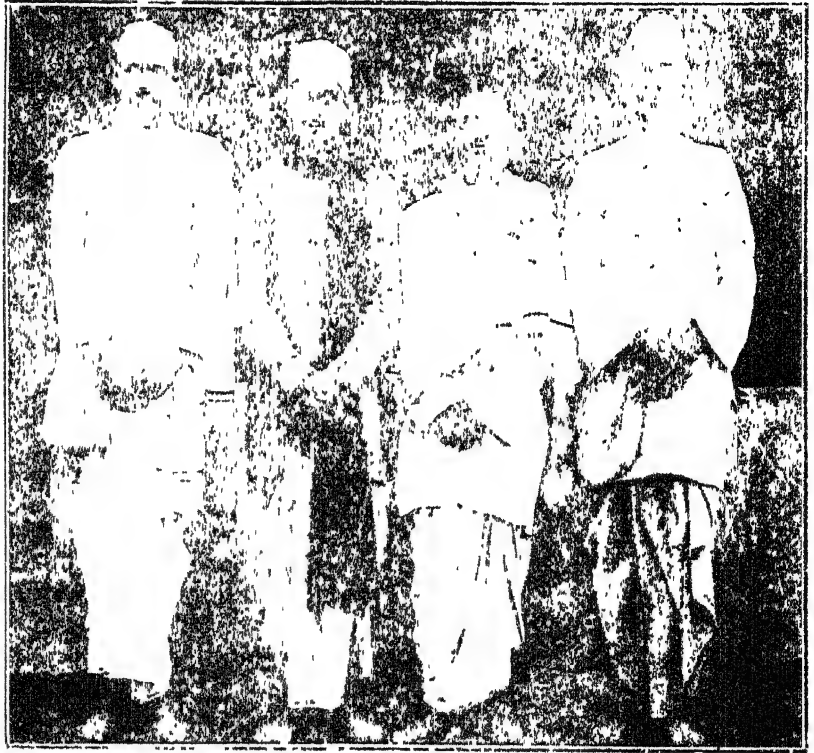
అజ్ఞానతమిరంబు నణచివ్రేయుటకుగా
నబ్బాతిరుడే గాంధీ యయ్యెనొక్కొ
గుజ్జానదీపికల్ సాంబాండజేయగా
నర్యముండే గాంధీ యయ్యెనొక్కొ
ఆర్తజనావళి నాదరించుటకుగా
వరదుండే గాంధీయై వచ్చెనొక్కొ
కష్టముల్ బోర్లోలి కిష్టలభోగగా
రాముండే గాంధీయై ప్రబలెనొక్కొ
సర్వవర్ణ జాలకు సఖ్యంబు గూర్చగా
బుద్ధుండే గాంధీయై బుట్టెనొక్కొ
అభిలవిద్యసాంపు నభివృద్ధిజేయగా
బరమేష్ఠి గాంధీయై బరగనొక్కొ
తే. సతత శాంతశవదమాది సజ్జనుండు
కలువరహితుండు పూజ్యుండు ఘనయశుండు

మహితగుణసాంద్రుడగు డిమ్మహిని నేడు
విమలవిజ్ఞానవేత్తయై వెలసె గాంధీ,
సీ. పరుషవాక్యంబుల బలుక సేసినవాడు
విజ్ఞానమూరియై వెలయువాడు
పరులను గోపించి పలుకరించినవాడు
నిర్మలహృదయుడై నెగడువాడు
పరులబాధలు జూచి స్థానికులనివాడు
కడగండ్ల నోర్పుతో గాంచువాడు
పరహితంబె మనకు భవ్యమంచనవాడు
ధర్మసంఘటనై తనరువాడు
తే. అట్టిధీరు డట్టిసజను డట్టిమాన్యు
డట్టిధీశాలి యసమధైర్యాన్నితుండు
కర్మపరవేత్తయైన శ్రీ గాంధీమహని
కిలను సములెవ్వ రిశ్వరుం డెడయగాని.

WACIARLA MAHAMMADS

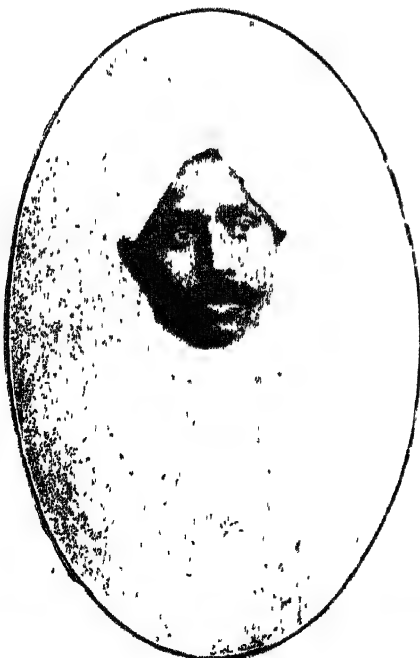

卷之六

۱- در مورد سوره بقره، آیه ۲۵۶، که می‌فرماید: «وَلَا تَتَّبِعُوا الْاَوَّلَیَّیْنَ»
 و شما را نه از پیروی ایشان (که اولین مرتکبان گناهان بزرگ هستند)

SHIRAZ K. RAHMAN, MD, PhD

శ్రీయుక్త భక్తి రామచంద్ర నామము

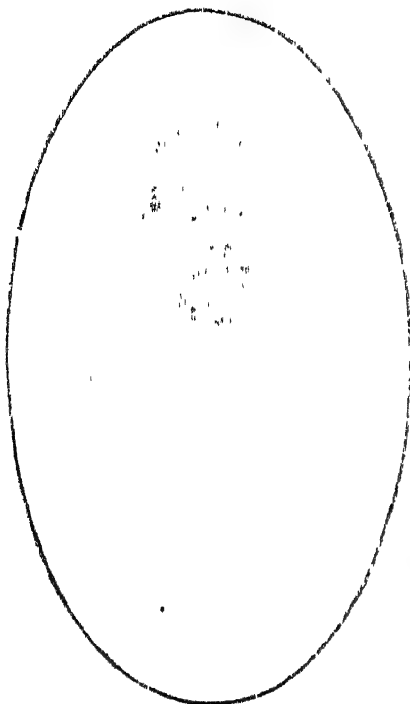

శ్రీయుగం మానవోదయ స్ఫూర్తిగా ఉంటుంది

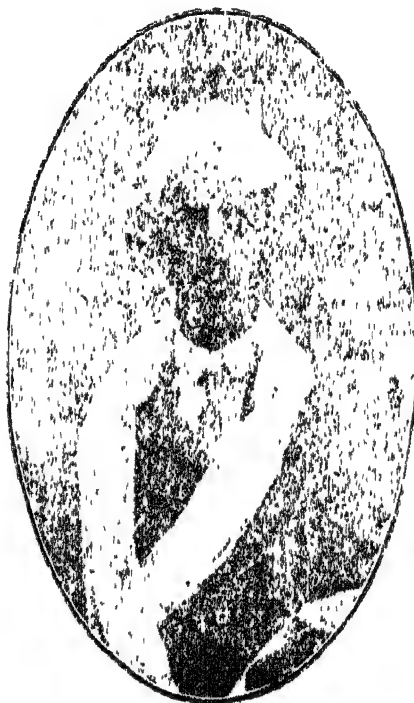
శ్రీమదుత్తర కర్ణాటక రామస్వామి నాయకులు

SRI. A. VENKAT. BALANATH

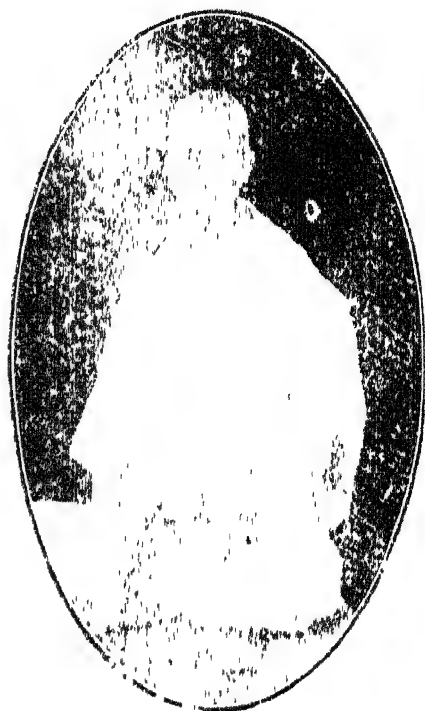
శ్రీ. ఆచార్య పద్మ నాథ చలం

SRI M. SUBB PAI

శ్రీమదు కల్లూరు సుబ్బయ్య

SRI. G. DEENATHA SASTRY

శ్రీ గ. దేవనాథాస్త్రి

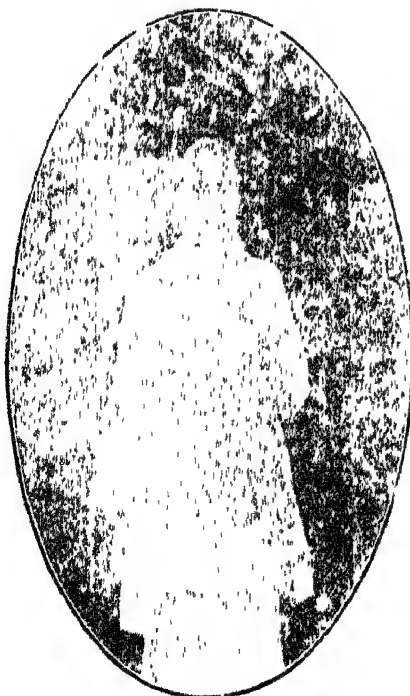
SRI. M. BHAS. MURTHY

SRI M. SREERAMACHANDRA MURTHY

SRI
A. PERANARY KAVI

శ్రీమదు
అ. పేరానర్య కవి

శ్రీకవి క. వెంకటేశ్వర మూర్తి

శ్రీమదు సుధీరామ శ్రీరామచంద్ర మూర్తి

SRI. G. VENKAT. NA
THA

శ్రీమదు
గ. వెంకటాచార్య

**Latest Books of
PROF VASWANI
JUST OUT.**

Aryan Ideal	Re. 1
Message of the Birds	Re. 1
In the Sikh Sanctuary	Rs. 1 8
Krishna's Flute	Rs. 1 8
Indra Arisen	Rs. 1 8
Apostles of Freedom	Re. 1
The Secret of Asia	Re. 1
Sri Krishna	Re. 1
My Mother Land	Rs. 1 8
India in Chains	Rs. 1 8
The Spirit and Struggle of Islam	Rs. 1 8
Gospel of Freedom	Re. 1

Books by MAHATMAJI

Wheel of Fortune	Re. 1
Great Trial	As. 4
A Guide to Health	Re. 1
Life and Writings	Rs. 2
Neethi Dharma	As. 8
Drink and Drug Evil in India by Badul Hasau	Rs. 2
Oppression of the Poor by C. F. Andrews	Re. 1

New Books.

By Count Leo Tolstoy.

Essays and Letters.	Rs. 2 8
Twenty farea Tales.	Rs. 2 8

My Childhood and Boyhood	Rs. 2
Two generations	Rs. 2
Resurrection	Rs. 2 8
Annakarena 2 Volumes each	Rs. 2 8
Relations of the Sexes	Re. 1
Loes Coming of Age. By E. Carpenter.	Rs. 2

Non-Co-operation in other Lands. By F. Brockway.	Rs. 1 8
Indian Industrialism	Re. 1
National Education. By Arabinda ghose.	Rs. 1
Scourge of Christ. By Paul Richard.	Rs. 8

OUR OWN:—

Relations of the Sexes By Tolstoy.	Re 1
A Guide to Matrimonial Alliance By Aristotle.	As. 12
Struggle for Swaraj By Motilal Nehru	As. 4
India and the Empire By Edward Carpenter.	As. 4
The voice of Bengal By Srimathi Basantha Devi (Mrs. C. B. Das)	As. 1
by K. M. Panikkar	Re. 1
The New Russia By R. W. Postgate and T. A.	

Jackson (Leaders of the communist Party in England) ...	0 12
Jail Diary of Mahatmajai as told By Himself.	As. 12
Jail Diary of Mr. C. Rajagopala-Chariar.	As. 8

Book for the Hour Ready Now

**IMPERIALISM
IN PRACTICE IN THEORY.**

BY K. M. PANIKKAR. Re. 1.

Nothing has led more to the devastation of the great hopes of the century than the false creed of Imperialism. In this present book Mr. K. M. Panikkar, a distinguished research scholar of Oxford and Senior Professor of history of the Muslim University, Aligarh subjects the many pretensions of JINGO IMPERIALISM to an exhaustive criticism. He approaches the subject from the standpoint of a scholar and his conclusions are therefore well worth attention and a careful study. This little book of his reveals the organised conspiracy to subject Eastern Peoples to English Despotism, which to-day happens to be the motive force of the British Empire.

Arka Publishing House,

G. T. MADRAS.

ఎల్లప్పుడును జింతానునే ఉపయోగించుడు.

జింతానుకు సమానమైన దెద్దియు లేదు. జింతానుకు బదులుగా నేదియు లేదు.

ఇది శ్రేష్ఠమైనందువలననే ఇంత గొప్ప పేరు బడసినది.
ఇది మిక్కిలి ఉపయోగకరమైన ఔషధము, ప్రతిమంటుంబమునకు ఆవశ్యమైనది.
వ్యాధులను అటంకపరచుటకును, కడుపుబిరుగుటకును ఇది ఉపయోగింపబడుచున్నది.
అన్ని వ్యాధులను పోగొట్టుటయందు దీనికి మాత్రమే అత్యద్భుతమైన శక్తిగలదు.
ఇన్ ఫ్లూయెంజా, కలరా, ప్లేగు మొదలగు అరుదువ్యాధుల సమయముందు
ఇది వ్యాధు లంటుకుండ అటంకపరచుటయందు పేరు పొందినది.

ధరలు:—	15 మాత్రలు గల ప్యాకెట్టు	1-కి	రూ 0—1—0
	65 మాత్రలు గల ప్యాకెట్టు	1-కి	రూ 0—4—0
	280 మాత్రలు గల ప్యాకెట్టు	అద్దముతో గల మెటలుకేసు సహా	రూ 1—0—0
	1000 "	" 1 ప్యాకెట్టు మాత్రము	రూ 2—0—0
	100 "	" "	రూ 0—4—0
	40 "	" "	రూ 0—2—0

పోల్ ఏజెంట్లు:—ఎస్. వైద్యా అందు కో, నెం 6 బందరువీధి, మదరాసు.

SOLE AGENTS:

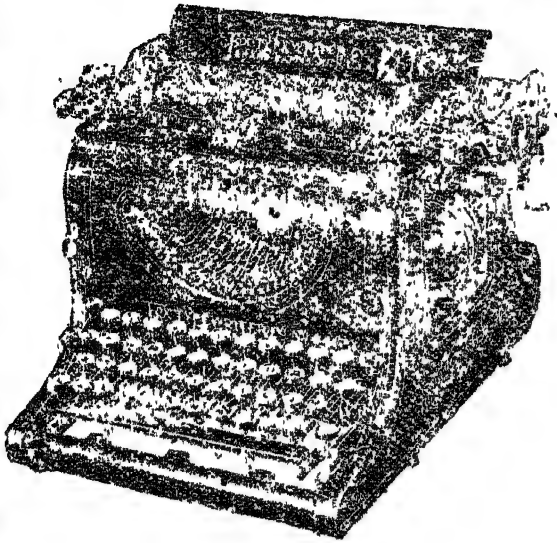
S. Vaidya & Co., Bunder St., Madras.

Branch: Trichinapoly.

N. B:—ఇది మాత్రమే గాక ఈ కంపెనీయందు ప్రసిద్ధిచెందిన ఔషధములు,

ఇత్రుడి మైనపు వత్తులస్థాంకు, మేలైన పన్నీరు దొరుకును.

Light Runing Fox New Model No. 24 Standard Typewriter.

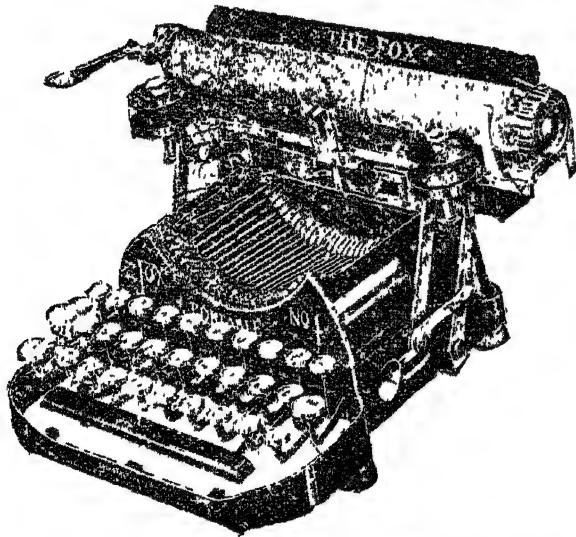
Approved for use in Schools
and Colleges supplied at lowest
rate.

Apply to:—

C. Y. IYER,

Sole Distributor Post Box No. 128, MADRAS.

Fox Portable Typewriter weight 7 lbs, nett.

In G. O. No. 436 Financial dated 9th May
1922 Government have sanctioned the inclusion
of the above in the list of Machines authorised
for issue to Public offices.

(Sd.) **S. DUNCAN,**

ASST. SUPT., OF STY., MADRAS.

CERTIFICATE.

*I am glad to certify that the "Fox (Portable) Typewriter"
supplied to me by Mr. C. Y. Iyer, its sole agent Post Box 128,
Madras, is giving me entire satisfaction.*

Apply to:—

C Y. IYER,

Sole Distributor Post Box No. 128, MADRAS.

M. R. Balasubramania Iyer,
Auditor.

15-6-22

బ్రిటిషు ఇండియా - ఆప్టనుస్థానములు

దేశభట్ట లక్ష్మీనరసింహము గారు. ఎం. ఏ.

భారత దేశము నేలిన మొగలాయి చక్రవర్తుల సామ్రాజ్యమున నాప్టనుస్థాన మొకభాగముగ నుండెను. ఆప్టను ప్రభుత్వము ఊణము కాగానే ఆప్టను దేశము చాలభాగముల క్రింద వీడిపోయి స్వతంత్ర రాజుల క్రిందకు వచ్చెను. 18-వ శతాబ్ది మధ్యమున అహమదు షాదురాణి యను పీరుడు పీరిని లోబఱచుకొని సామ్రాజ్యమును స్థాపించి హిందూదేశముపై దండెత్తి పంజాబు కాశ్మీర రాష్ట్రములను లోజేసికొనుటయే గాక ఆప్టను దేశపు చుట్టుపట్లనుండు నితర ప్రదేశముల గొన్నిటిని జయించి ఖాళితిని బడసెను. కాని యీతని సామ్రాజ్యము బుద్బుదప్రాయమై యతని మరణముతోడనే యంతరించెను. తిరిగి స్వతంత్ర రాజులనేకు లేర్పడిరి. వీరిలో ప్రముఖుడు వెషావరునకు అధిపతిగ నున్న జమానుషా. ఈయన ధైర్యసాహసములచే దురాణీ వంశమును తొలగించి తనవంశమే రాజవంశముగ స్థాపించుకొని ఆప్టను ప్రదేశముల లోబఱచుకొని తానును ఉత్తరహిందూస్థానముపై దండయాత్ర జేయ సమకట్టెను.

ఇది 19-వ శతాబ్దినాటిమాట. ఆంగ్లేయ ప్రభుత్వ మప్పటికి మన దేశముపై గట్టిగ నెలకొని యుండెను. కెలస్తీ ప్రభువు గవర్నరుజనరలు గారుగ నుండిరి. అప్పుడు ఆంగ్లేయులకు ఆప్టను విషయములలో జోక్యము కలుగజేసికొన నవసర మయ్యెను. విరోపాఖండము నంతటిని జయించి బ్రిటిషువారి రాష్ట్రమును - వ్యాపారమును - రూపు మాపవలయు నని బద్ధకంకణుడై యుండిన నెపోలియను ఇండియా స్టేట్లయిన నుత్తర దిక్కు ననుండి దండెత్తవలయు నను నిశ్చయముతో పరిషియావారితో రాయబారిములు బరువుచుండెను. ఈ కారణమున కెలస్తీ ప్రభువు వ్యాకులచిత్తుడై 1801-లో పరిషియాహాబరునకు జానుమేల్తాము అను పేరుగల రాయబారిని పంపి స్నేహభివృద్ధికై యొక సంద్ధిని చేసికొని గమ్యునెను. మేల్తాము చాకచక్యముగ నట్లే యొనర్చెను. సంద్ధి ప్రకారము ఆప్టనుజమానుషా ఇండియాపై దండెత్తిన పక్షమున తాను జమానుషాపై యుద్ధము చేయుటకును, నెపోలియను సేనలను తనదేశమునకు తానీయకుండుటకును, పరిషియా ప్రభు వొప్పుకొనెను. ఇట్లాప్పుకొనుటకు ముఖ్యకారణ మేమనగా పరిషియా దేశపు టుత్తరభాగమున నున్న రష్య, ఫ్రెంచివారితో (నెపోలియను దేశయులతో) రహస్యముగ సఖ్యముగ నుండి, పరిషియాకు సంబంధించిన కాకసన్ జిల్లాల నాక్రమింప యత్నముచేయుచుండెను. పరిషియా ప్రభువు దానివలన భయపడఁ జొచ్చెను. సంద్ధి జరిగిన కారణమున జమానుషా సంకల్పించుకొనియున్న ఇండియాదేశపు దండయాత్ర బరుగలేదు. కాని చివరకు పరిషియా పాదుషాగారి భయములకుఁ గారణము లుండె నని తేలెను. 1802-న ఆ ప్రాంతములను రష్యావారి నాక్రమించుకొనిరి. నెపోలియను

తిరిగి పరిషియాకు గూఢమంత్రులను బంపి రష్యాకు భిన్నముగా పరిషియాకు సహాయము చేసెద నని తెలియఁజేసెను. మనస్సున ఫ్రెంచివారి సహాయముతో రష్యానోడించి తన జిల్లాలను రాబట్టుకొనుట యిష్టమే. కాని, ఒక సరినకు పూర్వమే ఇంగ్లీషువారితో సంద్ధిచేసికొని యుంటినిగదా యని పరిషియా ప్రభువు ఆందోళనమున మునిగియుండెను.

ఇట్లు జరుగుచుండగ కొలదిసంవత్సరములలో గొప్ప మార్పు వచ్చెను. రాజనీతిధురంధరు డగు నెపోలియను 1807-వ సం॥ జూలై నెలలో రష్యా ప్రభువుతో సఖ్యపడి యొక బహిరంగసమాధానముఁ జేసికొనెను. ఇదియే టిల్సిటుసంధి.

ఈ వార్త విని బ్రిటిషుమంత్రులు గుసగుస లాడఁజొచ్చిరి. లండనునుండి యొక రాయబారి పరిషియాకు వెడలెను. ఆయన ఇండియాగవర్న మెంటువారి యుత్తరువుల ననుసరించి నియుత్తుడయ్యెను. గవర్నరు జనరలు గారు (మింటో ప్రభువు) కూడ తిరిగి జాక్ మేల్తామును రాయబారిగ పరిషియాకు పంపెను. మింటో ప్రభువు ఆప్టనుస్థానమునకుఁ గూడ నొక రాయబారిని బంపెను.

ఆప్టనుస్థానములోని రాజ్యస్థితి యిట్లుండెను. జమానుషా ప్రభుత్వ మంతమై, సింహాసనమునకై రక్తపాతము గరిగి, తుదకు ఆయనసోదరుఁ డగు షాషూజా యను నతఁడు కాబూలు రాజ్యమునకు వచ్చెను. ఈయనలో ఎల్లిక్టేట్లకు ఒక సమాధానము నేర్పఱచుకొనెను. కాని షాషూజా జనులకు ప్రీయుడు కానికారణమున దేశమును డి యనతి కాలముననే తఱుమఁగొట్టబడి పంజాబుదేశాధిపతి యగు రంజితసింగు మహారాజుగారిని శరణుఁ జొచ్చెను. అవట తగిన మర్యాదలు వడయక తాను ఇండియా గవర్న మెంటువారి సహాయము నాసింపఁగా వారాయన కొక నివాసస్థాన మేర్పఱచిరి. ఇంతలో నాప్టనుదేశములో సంతోధము హెచ్చయి చిట్టచివరకు దోస్తుమహమ్మద్ అను మంత్రి వంశస్థు డొకఁడు కాబూలు మొదలుగాఁగల ముఖ్యస్థానములను స్వాధీనము చేసికొనెను. ఈయన జనప్రియుఁడు. ఇండియా గవర్న మెంటువారియనను గొప్పవానిగ నెంచి యాయనయొద్ద కొక రాయబారిని బారన్ను అనువానిని బంపిరి.

ఇదిఇట్లుండఁగ రష్యావారు క్రమక్రమముగ పరిషియాప్రాంతముల నున్న జిల్లాల మఱికొన్నిటి నాక్రమించుటయే గాక ఆప్టను ప్రదేశములో హీరటు & సు జిల్లాను పట్టుకొనుటకై పరిషియా ప్రభువును పురికొల్పిరి. ఇంగ్లీషువారి భయము హెచ్చగుచుండెను. దీనికి దోడుగ దోస్తుమహమ్మదు రష్యా రాయబారిని తన పురమునకు రా ననుజ్ఞ చేసెను.

తత్తణమే ఇండియా గవర్నమెంటువారు ఆఫ్ఫసుదేశమునకును ఇండియాకును మధ్య మంచియొడ్డు నేర్పఱుపఱించి రంజితసింగుతోను తమ శాశ్వతమునండిన ఆఫ్ఫసుహామూజాతోను స్నేహసమాధానములను జేసికొనిరి. ఆక్లండు ప్రభువు జనప్రియుడైన దోస్తుమామూదును త్రోసి వేసి హామూజాను రాజ్యాభిషిక్తునిగఁ జేయ నిశ్చయించెను. ఇందుచేత ఆక్లండు ప్రభువు గొప్పయుద్ధమును తెచ్చిపెట్టుకొనెను. ఇదియే మొదటి ఆఫ్ఫసుయుద్ధము. (1839-40) ఇండియానుండి కొండలోయలను దాటి ఇంగ్లీషువారి సేనలు ఆఫ్ఫసుదేశమును ప్రవేశించి రెండు సంవత్సరములు ఘోరయుద్ధ మాదేశములో జేసెను. చివరకు ఆఫ్ఫసుల కెవరికి నిష్టములేని హామూజా రాజ్యాభిషిక్తు డాయెను. ప్రజలు కోపాదీపితులై తమ దేశమున నున్న ఇంగ్లీషురాజువారు లగు బారస్సు, మెక్నాటనుల నఱికివేసి హామూజాను వెళ్లఁగొట్టిరి. తిరిగి దోస్తుమామూదునే రాజ్యము నందు నిల్పిరి. పర్యవసాన మేమనగా ఇంగ్లీషువారు నిష్కారణముగ యుద్ధమున కొడిగట్టి 2, 3 కోట్ల గూఢముల నష్టపడుటయే గాక 20 వేలమంది స్త్రీలములను గోల్పోయిరి. ప్రతిఫలమూ సున్న. కన్ను లాట్టపోయి ఎట్లో యిల్లు చేరఁగలిగిరి.

తరువాత 10, 12 సంవత్సరములలో కొత్తవిషయములు తలచావెను. రంజితసింగువారి మరణానంతరము (1839 సం. తర్వాత) కొన్ని కల్లోలములచే పంజాబు తాఱుమాతగుమంథఁగా, ఇంగ్లీషువారు సిక్కుల సోడించి పంజాబు నాక్రమించుకొనిరి. దానికి దీక్షిణమున నుండిన సిందుప్రదేశము కూడ వారిచేతఁ జిక్కినది. ఇట్లు 1854 సం॥ నాటికిసింధూనదిప్రాంతముగాఁగల హిందూస్థానమంతయు బ్రిటిషువారికి స్వాధీనమయ్యెను.

ఇక దీనికి వాయవ్యపు సరిహద్దున కొండలపంక్తి లున్నవి. కొండలోయలలో కొండజాతులవారు ప్రదేశములును, ఆ ప్రదేశముల వెనుక ఆఫ్ఫసుస్థానములు నున్నవి. కొండజాతులవారో సుహారందఱును వీరచహుత్వదీయులు. ఒకరికి లోఁబడువారు కారు. ఆఫ్ఫసు అమీరు దోస్తుమామూదు మాత్రము వీ రందఱు తనకు లోఁబడనవా గనుకొనెడి వాడని. బ్రిటిషువారికి మాత్రము రహస్యము భయమును నీకొండవారి వలని భయమును పెండుగ నుండెను.

దోస్తుమామూదు జనప్రియుడై ఆఫ్ఫసుస్థాన నులయు తన క్రింద నుంచుకొని రాజ్యము చేయుచుండుటను చూచి, ఇండియా గవర్నమెంటువారు వానితో స్నేహభావమున నుండుట నుంచి దని తెలిసికొని 1855 లో నొకసంధిని తుదుర్చుకొనిరి. 1857 లో గూడ నట్లే రెండవ సమాధానము జరిగెను. దీనిప్రకారము ఇండియా గవర్నమెంటు తాము అమీరునకు 12 లక్షల రూప్యముల నిచ్చుటకును కాబూలులో తమ తరపున నొక యేకం టుండుటకును ఏర్పడికొనిరి. దోస్తుమామూదు రెండవ మరత్తునకు సంపూర్ణముగ నొప్పికొనక వలసి నచో ఇంగ్లీషువారి యేకం టుక డుండవచ్చు ననెను. ఏమట 1863 లో దోస్తుమామూదు చనిపోయెను. తత్తణమే ఆఫ్ఫసు రాజ్యపు వారసత్వమునకు బుడములు జరిగినవి. చివర కితినికుమారులలో నొకఁ

డగు మర్ ఆలీ జితుఁ డయ్యెను. అనేకు లితరదేశములకు పాటిపోయిరి ఇట్లు వెల్లినవారిలో నొకఁడు [అబ్దుల్ రహిమాన్ ఖాను అనువాడు] రహస్య దేశము ప్రవేశించెను. ఆయన మర్ ఆలీరాదీరులలో నొకని తుమారుడని.

ఇట్టి యిల్లులలో “రహస్యను ఇండియావైపు రానియ్యఁగూడదు. వాస్తవమే. కాని దీనికొకటై ఋషము ఆఫ్ఫసువిషయములలో జోక్యము కలుగఁజేసికొనఁగూడదు. ప్రజలచే సంగీకరింపఁబడిన అమీరే మనకు సంగీకారము. అవను ప్రాసపుడు ఆ అమీరే సుసన్న హిజా డగును.” అని వైస్రాయి లాన్సెన్ గారు తన భావమును తెలియజేసిరి. వీరవెనుక వచ్చిన వైస్రాయి యగు మేయోప్రభువు సర్ ఆలీతో స్నేహ మభివృద్ధి గాంచవలయు నని అంబాలాపుమున నొక దిగ్బాగుఁడని యచటకెలిసి నాహ్వనించెను. అమీ రచటి కేతెంచి అన్ని సంఘటలఁ గల్పించిన పదపతన కొడుకులలో అబ్దుల్లానా అనువానిని తన వాసునిగ నిగ్గినివా రొప్పుకొనవలయు నని యాడుగగ వైస్రాయిగారు కొన్ని కారణములచే నొప్పుకొనక నడియొక్కండు కను గూఢాబుహుసేనును గానునిగ సంగీకరించిరి. అప్పుటి కేమి వివరము జరుగకపోయినను అమీరు నున నున్న నీసంగతి గట్టిగ నాటుకొనియుండెను. మరిన్ని కారణములచే నీ వైమనస్యము హెచ్చయ్యెను. అదులో నొకటి పరిషయాకును ఆఫ్ఫసుస్థానమునకును నరికొచ్చున నుండిన నిష్టనుపగజాలోని పరస్పర హక్కులవిషయమై ఇంగ్లీషువారు సభ్యకర్తీయులు చేయఁగోరఁ జూచు వారు అమీరువారికి పైకి ముఁ వైసలు చేయలేదు. ఇట్లుండఁగ రహస్యముడి అమీరును టప్రప్రత్యుత్తరములు నడుచు చుండఁగా ఇండియా వైస్రాయిగా గుం లిట్టునుప్రభువు భయపడి అమీరుహాజారున కొక రాయబారిని పంపఁగా వానికి దగిన మర్యాదలు జరుగలేదు. అంతయు కాదు. రహస్యవారు పరిషయా సరిహద్దుప్రదేశముల నాక్రమించుట యొజిగి ఇండియావెంటడఁగఁజెల్పింతు రను భీతితో లిట్టును ప్రభువుకాలములో బెల్గాచీస్థానములో నున్న క్వెటా నును ప్రదేశమును తమసేనల నిలయముగ నుండుటకై ఇంగ్లీషువారు సంసాదింపఁగా అమీరుకు దీనివలన మతితఁ కోసము వచ్చెను. ఇంగ్లీషువారుయందు నమ్మక ముండుట సాడి గాదని రహస్యరాజుగారిని అమీరు నీన యుద్ధ స్థానమున కాహ్వానిము చేయుటయు వానివ్వారా రహస్యవానితో సమాధానము చేసికొనుటయు జరుగుచుండెను. లిట్టునుప్రభువు నడవన ఇంగ్లీషురాజువారి తీరుగఁగొట్టబడెను. ఈ కారణములచే నిరూపింపవారికి గొప్పగూఢము 1878-79 లలో జరిగెను.

ఈ రెండవ సంగ్రామము మర్ ఆలీ సగౌరవం దైదోయెను. తత్తణమే ఆ నికొడుకు గూఢాబుహుసేను అమీరుగా నధిష్ఠింపఁ డయ్యెను. ఆంగ్లేయు రాజువారులు నానుతో సంధి చేసికొనిరి. ఈ సంధి పరతుల ప్రకారము తాను ఇక రాజ్యములతో ముగ్ధముగాని యిరువ సంభంధములు గాని ఇంగ్లీషువారి యొప్పుదల లేరందఁ జేయుచు నెవ దేశములో వీరికి వ్యాపార సౌలభ్యములు కలుగఁజేసెనని తగదేశము. తును ఇండియాకును సరిహద్దు గుం కొండమాడ్డులవై హక్కులను ఇంగ్లీషువారికి వదలుకొనెదనని మున్నగు షిక్షలను అమీరొప్పుకొనెను.

ఆఫ్ఫును ప్రజలకు మాత్రము ఇంగ్లీషువారి వాదన కోపము వచ్చుచుండెను. అందుచేత నీ హక్కుల సంపాదించిన ఇంగ్లీషువారిని, ఇచ్చిన అమీరును వా దూరక విడిచిపెట్టలేదు. కాబూలుగ దుండ బడిన అంగ్లేయరాయబారిని (కానిగ్నో యనువానిని) వాని ఆఫీసునకు చ.పివేసిరి. దానిపై నిండియా గవర్న మెంటువారికి పట్టరాని కోపము వచ్చుటచే యుద్ధము తీరుగ వారంభమై జరుగుచుండ యారు.బుఖాను దేశమునుండి పారిపోయెను. ఇది యిట్లుండ నింతకముందు, పారిపోయి రష్యావారి సహాయముతో నున్న ఆబ్దుల్ రహిమాన్ ఖాను ఆఫ్ఫును ప్రాంతములకు రా దట్టించెను. 1880 లో నింగ్లీషువారి యెడల అయినను కాబూలుకు తీసికొనివచ్చి తనకు తగిన సహాయము చేసిన అమీరుగ నొప్పుకొనెద మనియు, పగదేశములకు సంబంధించిన విషయములలో తాను ఇంగ్లీషువారి సలహా పుచ్చుకొనుచుండవలయు ననియు, తన యనంతరరాజ్యోపయములలో ఒక రేమిజిక్యము కలుగజేసికొన మనియు వారు చెప్పగా ఆబ్దుల్ రహిమాన్ ఖాను సమ్మతించెను. తత ణమే కొందఱు ఆఫ్ఫునుసద్రుల ఇంగ్లీషు సేనల మధ్య ఆయనకు రాజ్యాభిషేకము జరిగెను. 1, 2 సంవత్సరము లైన తర్వాత ఇంగ్లీషు వారు ఆయనకు సంధిగ 10 లక్షల రూప్యముల (తన ఉత్తరపు సరిహద్దును గవ్యావారి బాంనుండి కాపాడుకొను నిమిత్తము) నీయ మొదలుపెట్టిరి.

ఆబ్దుల్ రహిమాన్ ఖాను ఈ వైకముతోను ఇంక నితర విధములు గను తన యుద్ధబలముల సభివృద్ధి చేసికొనుచు తనదేశముయొక్క ఆంతఃభివృద్ధికి పాటుపడుచుండెను. ఇండియా సరిహద్దుల నుండు పీఠ మహమ్మదీయు లగు కొండజాతులవారపై తనయందలి భక్తిని తాను వృద్ధిచేసికొనుచుండెను. అతనియ కాని మనస్సున నింగ్లీషువారితో సత్తర ప్రత్యుత్తరము లైనను జరుపుట కతని కిష్టము లేకయుండెను. కాని ఆయన వారితో నెన్నడును కయ్యమునకు కాలు దువ్వలేదు. ఇంగ్లీషు వారు మాత్ర మతనిని తమచేతిలో నుంచుకొన నెన్నిపర్యాయములలో వ్యవహారములు జరిపిరి. కొండజాతులవారును అమీరును కలిసిపో వ్రీటిషు ఇండియాకు అపాయము వాటిల్లు నను భయము ఇంగ్లీషువారి మనసున నుండె ననుటకు గండియము లేదు.

1893 సం॥మున ఇండియా ఆఫ్ఫునుసానములనుద్ధృత హక్కుగలను నిర్ణయించుటకు ఇండియా గవర్న మెంటువారు దుర్రాడు అను నాయకుని క్రింద నొక కమిషనును బంపిరి. ఇంగ్లీషువారితో జుడమునకు రా నిష్టములేక తనకు సంపూర్ణముగ సమ్మతము లేకపోయినను వారు గీచిన గీతకే అమీ రొప్పుకొనెను. దీనివలన కొండజాతులవారి జిల్లాలపై తన కున్న యధికారమును తాను వదలుకొనవలసివచ్చెను. అంతట నింగ్లీషు వారు అమీరుకు గావలసిన మందు గుండు ఆయుధములను బ్రిటిషు ఇండియాద్వారా పరదేశములనుండి దిగుమతి చేసికొనుట కొడంబడిరి. మతీయును అమీరుకు తా మిచ్చుచున్న వార్షికమును 18 లక్షలు చేసిరి. ఇన్ని యుపాయము లింగ్లీషువారు చేసినను, ఆబ్దుల్ రహిమాన్ ఖాను వారిని కొంతదూరముగనే యుంచుచు వచ్చెను. కర్జనప్రభువు

గారి హయాములో నిరుసార్వములవాడిని మనస్సుగల్గు కలిగెను. కాని బహిరంగయుద్ధకారణములు రాలేదు. ఇంతకు శాంక్లేయులకు ఆఫ్ఫునుసానమున నెవ్వరు రాజ్యము చేసినను (హ్యసు, ఇండియాపై బడనీయండ ఆఫ్ఫునుసానము నడ్డుగ నుంచనలె నని తప్పు పతియే యుద్దేశము లేదు.

1901 సం॥ ఆక్టోబరు నెలలో ఆబ్దుల్ రహిమాన్ ఖాను చనిపోయెను. అతని కుమారుడు హబీబుల్లాఖాను అమీ రాయెను. తాను తన తండ్రికన్న నెక్కుడుగ నింగ్లీషువారిజోక్య మున్న నిష్టపడెడివాడు కాడు. తొలుదొల్ల కొన్ని సంవత్సరములు తన తండ్రి గారికి వారిచ్చుచున్న వార్షికముల నిరాకరించెను. కర్జనప్రభు వెన్నియో పర్యాయము లతనిని ఇండియా దర్శింప నాహ్వానింపగా, తా నంగీకరింపలేదు. ఒహుశ్య గవ్యాతో స్నేహముగ నుండె దాను యత్నించునెమో యని కొందఱు కనుమానము కలుగుచుండెను. అతనికి సోదరకురుగలో నున్న నాబుల్లా ఖాను ఆఫ్ఫునుసానములో గొప్పపరపతి కలిగియుండి యతనికి సలహా నిచ్చుచుండెను. హబీబుల్లాఖాను తనకు ఇండియాద్వారా యుద్ధసాను గ్రులు దిగుమతి చేయుటకు హక్కున్న దని వాత్సచ్చుచు ఒక పర్యాయము పెహారునొద్ద అవి అపబడగా జాల కొపించెను.

ఇట్టి కారణములచే కర్జనప్రభువు ఆఫ్ఫునుసమస్యను చాల చాతుర్యముతో నడుపవలసివచ్చుచుండెను. 1904 సం॥ తాను నెలవు మీద సీమకు వెళ్లగా ఆంగ్లిత్ ప్రభువు ఆయనకు బదులు వైస్రాయిగ నున్న కాలములో అమీరుతో సఖ్యము కలుగున స్థైర్యాటలు జరుపుటకై లూయిడేను అనువానిక్రింద నొక కమిషను పంపెను. అయితే కాబూలులో కమిషనునకు తగిన మర్యాద జరుగలేదు. లూయిడేనుగారు తయారుచేసి అమీరెదుటఁ బెట్టిన మరత్తులను అమీ రొప్పుకొనక తానే స్వయముగ కొన్ని మరత్తులను తయారుచేసి వాని ప్రకారము నడిచెన నని చెప్పెను. ఈ మరత్తుల ప్రకారము యుద్ధ సానుగ్రులను బ్రిటిషు ఇండియాద్వారా దిగుమతి చేసికొనటకు తనకు హక్కున్న దనియును తన తండ్రి గారి కిచ్చుచున్న 18 లక్షల రూప్యముల వార్షికమును తనకుఁగూడ నింగ్లీషువారు ఇల్లింపవలసిన దనియు, ఆనాటిపక్షకు వారుచెల్లింపవలసిన వార్షికపుబాకీనియ్యవలసినదనియును తన దేశముపై తన కన్నివిధములైన స్వతంత్రాధికార ములున్న వనియు మొదలుగాఁగల నిబంధన లేగ్గడెను. అంతియగాని కొంచెమైన నింగ్లీషు వారి కనుమాలముగ నొక్కమర తైనను లేదు. అన్యమార్గము కానరాక కమిషనువా రామరత్తు లన్నిటికి తమ సమ్మతి నిచ్చి ఇండియాకు తిరిగి వచ్చిరి. ఇంగ్లీషువారికి గౌరవభంగము దీనివలన కొంతవగట్టు కయ్యె న నేఱుగ చెప్పు నక్కఱలేదు.

1907 లో హబీబుల్లాఖాను ఇండియాను దర్శించెను. వైస్రాయి మింటోగారు తగిన మర్యాదలు చేసిరి.

కొన్ని నెలల తర్వాత ఆంగ్లేయులకును రష్యాదేశమునకును ఒక గొప్ప ఒడంబడిక జరిగెను. ఇది పరిషియా ఆఫ్ఫునుసానము టిబెటు రాష్ట్రములలో పీఠిరువురిజోక్య మెంత యనువిషయమైన యొడంబడిక.

ఆప్టనుస్థానపు విషయమై యందు వివరింపబడిన అంశముల సారాంశ మేమనగా ఇంగ్లీషువారు ఆప్టనుస్థానపు రాజ్యాంగవిషయములో నే మార్పును చేయునుదేశము లేదనియును రష్యాపైకి ఆప్టనును పురికొల్పు మని యొప్పుకొనుట, దానికిగాను రష్యా ఆప్టనుస్థానమునై తన కెట్టి జోక్యము లేదని యొప్పుకొనుట, అయితే రెండుదేశములవారును ఆప్టను స్థానములో వ్యాపారపు అవకాశముల సమముగ సమభింప సమ్మతించుట.

తనదేశవిషయమై పరులు తనతో నాలోచించకుండ సంఘటన చేసి కొనుట విపరీతముగ నున్నదని అమీరు న్యాయముగ కోపపడెను. పూర్వపు కోపాగ్నికి ఆజ్యము పోసిన ట్లయ్యెను. ఐరోపావారున్న అందు ముఖ్యముగ నింగ్లీషువారున్న అమీరు కేమాత్రము కిట్టక వారిని తన దేశమునకు పీల్చెనుటకు రానిచ్చెడివాడు కాదు.

అంతఃకలహములు లేకుండ తన దేశక్షేమమునకై పాటుపడుచు జనహితుడై హబీబుల్లాఖాను 1919 సం॥ కఠిన రాజ్యముచేసి చనిపో యెను. ఈయన తన కాలములో జరిగిన ఐరోపామహాసంగ్రామమున యేపార్టివారిచేతిలోను చిక్కక జాగ్రత్తగ మెలగెను. కాని ఖిలా ఫత్ విషయములో నితనికిని తీవ్రమహమ్మదీయాభిప్రాయములే యుండె ననవచ్చును.

ఈయన చనిపోయిన కొలదిదినములలో సింహాసనమునకై యంతః కలహములు పుట్టెను. నాజరుల్లాఖాను కొన్ని దినములు సింహాసన మధి స్థించెను. 1919 సంవత్సరాంతమున హబీబుల్లాఖాను చిన్నకొడుకు అమానుల్లాఖాను అనునతడు రాజ్యాభిషిక్తుడయ్యెను. ఈయనయే యిప్పటి అమీరు. ప్రజాప్రియుడు. పారంపర్యముగ నచ్చుచున్న యింగ్లీషువారియందలి వైమనస్యభావ మియనకు హెచ్చుగ నున్నది. రష్యాసోవియటువారితో తాను సఖ్యముగ నుండఁగోరియుండు నను భీతి గూడ కొందఱికి కలదు. ఈ రెండు సం॥లనుండి సరిహద్దుల కొండ జాతులవారివలన ఇండియా వాయవ్యప్రాంతములో చాల అల్లరులు జరుగుచున్నది. ఇంగ్లీషువారు వాని నడచుచున్నారు. ఇట్టిస్థితిలో ఇండియా గవర్నమెంటువారు డాబ్బు అను రాయబారికింద నొక కమిషనును బంపి అమీరుతో చాలాప్రయత్నముమీద 1921 సం॥ నవం బరు 21-వ తేదీని సంధిచేసికొనిరి. ఆ సంధినిబంధనలసారాంశ మిది :— రష్యాకాన్సలులను(ప్రెజెంట్లను)ఆప్టను దేశములోనికిఁజేర్చుకుండుట-ఆప్టను దేశముయొక్క అంతర్విషయములందేకాక బాహ్యవిషయములందుకూడ

ఇంగ్లీషువారి కెట్టిజోక్యములేకుండుట-అనగఅమీరుకు తనదేశముపై సర్వ స్వతంత్రాధికారముండుట-ఆప్టనుమంత్రియొకడు లండనులోను అంగ్లేయ మంత్రియొకడు కాబూలులోను ఉండుటకు నిరుపాగ్యములవా రొప్పు కొనుట-అట్లే ఆప్టనుకాన్సలులు ఇండియా ముఖ్యపట్టణములలోను ఇండి యా గవర్నమెంటువారి కాన్సలులు ఆప్టనుముఖ్యస్థానములలో నుండుట కొప్పుకొనుట-యుద్ధసామగ్రిని అమీరు, ఇండియా ద్వారా యథేచ్ఛముగ పరదేశములనుండి దిగువతి చేయుటకు హక్కు కలుగుట- ఆప్టను దేశమునుండి ఇండియావారికి నేమియైన వస్తువులు కావలె నన్న అవి ఆప్టనుదేశజనులకు సరిపోగా మిగిలియెడల ఇండియావారు తెప్పించు కొనుటకు హక్కు కలుగుట- ఇవిగాక సరిహద్దుల విషయమై కొన్ని తీర్మానములు చేయఁబడినవి. ఇండియా గవర్నమెంటువారు అమీరు కిచ్చుచున్న వార్షికమును గూర్చి సంధిలో నేమియు నిర్ణయించలేదు. ఈ సంధిని బ్రిటిషుసామ్రాజ్య గవర్నమెంటువారును అమీరుగారును ఒప్పుకొనినట్లు మఱియు ప్రకారము సర్దార్ అబ్దుల్ హాధిఖాను ఆప్టను వారితరపున మంత్రిగ లండనుకు ప్రయాణ మయ్యెననియు, ఇంగ్లీషు వారి తరపున మంత్రిగ మేజరు హంఫ్రీగారు కాబూలుకు వెళ్ళుచున్నా రనియు నిన్న మొన్నటి తంత్రివార్తలవలన తెలియుచున్నది.

ఆప్టనుదేశమం దైర్యపాప్రజల సంపర్క మొకింలైన లేక పోయినను అమీరు స్వదేశాభివృద్ధికై వలయు పాశ్చాత్యత్యాగకతా చిహ్న వ్యాప్తిని ప్రోత్సహింపఁచుచున్నాడు.

అమానుల్లాఖాను వీరమహమ్మదీయుఁ డనుటకు సందేహము లేదు. వై సంధి జరిగిన తర్వాత తాను డాబ్బుగారితో భాషించిన సంగతులఁ బట్టి చూడ ఖిలాఫత్ సమస్య వీరమహమ్మదీయాభిప్రాయమున కనుకూలముగ మైసలగునట్లు ఇంగ్లీషువారు చేయవలయు నని తన యభిప్రాయముగ మనకు తెలియుచున్నది.

వైదర్శిత్రవలన మొదటినుండియు పరులు ఇండియాపైఁ బడుచు రను భయముచేత ఆప్టనువ్యవహారములలో ఇంగ్లీషువారు జోక్యము కలుగఁజేసికొన నవసరము వచ్చె నని చదువరులకు స్పష్టమగును. ఈ భీతి కారణసహిత మైనదా యను విషయము నానావిధములుగ చర్చింపఁ బడుచున్నది. కాని యన్ని మతములవారును ఆప్టను అమీరుతో నింగ్లీషువారు స్నేహభావమున నుండవలయు నని యొప్పుకొను చున్నారు.

తా మ ర తై ల ము

రాజా రాణి గుర్తుగల చక్కని డబ్బీ 1-కి అణాలు 6 మాత్రమే

నెం. 6, తంబుకెట్టి వీధి, మద్రాసు

అమృతాంజనం డిపో,

నెం. 109, ప్రేరి రోడ్డు, పోర్టు, బొంబాయి

శ్రీ గోవిందభగవత్పాదులు - రసహృదయ తంత్రము

శ్రీకామఋషి మృత్యుంజయ శర్మ గారు

భిల భారతీయ రసతంత్రవేత్తలలో “రసహృదయతంత్ర”

మను రసశాస్త్రమును రచించిన గోవిందభిక్షు లగ్రణ్యులు. భారతీయరసాయనశాస్త్రీతిహాస మను గ్రంథమును రచించిన ప్రఫుల్ల చంద్ర రాయగారు గోవిందభిక్షులను బాధభిక్షు వని యభిప్రాయపడిరి. కాని వీరిని భిక్షుశబ్దమాత్రమున బాదసన్నాహినిగా నూహించుట కాధారము లేదు. ఈ గోవిందభిక్షువు నిజముగ బాధభిక్షు డైనయెడల తమ రసహృదయతంత్ర మను గ్రంథమున నాదిని హరిహరమంగళాచరణము చేయుటయును, ప్రథమావభోధమున వేదాంతైకమ్య మగు బ్రహ్మమును ప్రతిపాదించుటయును గలభవింపదు. ఇతీయను 19వ శ్లోకమున

శ్లో॥ యజ్ఞా ద్దానా త్తపసో వేదాధ్యయనా ద్దమాత్సదాచారాత్

అత్యంతం శ్రేయః కిల యోగవశా దాత్మ సంవిత్తిః

అని ప్రశంసించుటవలన నీ తంత్రకర్తను బాధభిక్షుగ నెంచుట కనవశము. ఏల యన యజ్ఞదానాదులు నిష్కలప్రదము అని బుద్ధాగమప్రసిద్ధము గదా? మతీయును త్తణికవిజ్ఞానాదివాదు లగు బాధు లఖండైక బ్రహ్మపదార్థము దెలిసికొనఁ జాలరు. కావున శ్రీ గోవిందభిక్షులు వైదికధర్మానుయాయితే గాని బాధధర్మానంబులు కానేరరు. ఈ రసహృదయతంత్రకర్త శ్రీజగద్గురుశంకరాచార్యుల దేశికు లగు శ్రీ గోవిందభగవత్పాదులే యనుటకు కొన్ని యాధారములు కలవు. శంకరమతానుయాయయు వేదభావ్యకర్తయు నగు శ్రీ మాధవాచార్యులు ‘సర్వదర్శనసంగ్రహమున’ ఈ రసతంత్రవేత్తను సబహుమానముగ నుదాహరించినాడ. మతీయును రసహృదయ తంత్ర ప్రథమావభోధమున 30 వ శ్లోకమున గల ఈ శ్లోకార్థమును శంకరాచార్యులు ఈ క్రిందివిధిని సంగ్రహించి యున్నారు.

* శ్లో॥ బాలష్టాదశవర్షోవిషయరసాస్వాదలంఘనఃపరతః

యాతవివేకోవృద్ధోమర్త్యఃకథమాప్నూయాన్ముక్తిమ్

“శ్లో॥ బాల స్తావ త్క్రిడానక్త స్తరుణ స్తావ త్తరుణీనక్తః ।

వృద్ధ స్తావ చ్చింతానక్తః పరే బ్రహ్మణి కోఽపి ననక్తః ॥

దీనివలన గురుశిష్యభావము నూచితమగుచున్నది. యోగవిషయమై రసహృదయతంత్రమునఁగల

శ్లో. భూయుగ మధ్యగతం యచ్చిభివిద్యున్నిర్మలం జగద్భూతి

కేహించి త్పూణ్యకృతా మున్మీలతి చిన్మయం జ్యోతిః

పరమానందై కమయం పరమంజ్యోతిః స్వశావ మవికల్పం ।

విగతసర్వకేళం జ్ఞేయం శాంతం స్వయం వేద్యమ్ ।

అని శ్లోకములకు మాధవాచార్యులు రసేశ్వరదర్శనమున శిభివిద్యుత్సూర్యవజ్రగద్ధాని-అనియు, పూణ్యకృతా మున్మీలతి’ అనుటకు పూణ్యదృశా

మున్మీలతి’ అనియు ‘స్వయంవేద్యః’ అనుటకు ‘స్వసంవేద్యః’ అనియుఁ బాఠాంతములు లిఖించిరి. దీనినిఁ జేటి మాధవాచార్యులు గోవిందభగవత్పాదాచార్యుల పరంపరానుగుతు లగుట నూచితము. కనుక ఈ రస తంత్రకర్తయగు గోవిందభిక్షువు శంకరాచార్యుల గురువులగు గోవింద భగవత్పాదులే గాని వేరొక బాధభిక్షువు కాఁడనుట నిర్వివాదము. కేవల బాధభిక్షులకేగాక వైదికమతానుయాయు లగు నాచార్యపరం పరకుఁ గూడ ‘విజ్ఞానభిక్షు’ మొదలగు భిక్షుశబ్దప్రయోగము లున్నవి. ఈ గోవిందభిక్షు లగు రసతంత్రవేత్తను గుఱించి సర్వదర్శనసంగ్రహమునందును, రసేశ్వరదర్శనమునందును, గోవిందభగవత్పాదాచార్యైరపి ఓదుక్త మాచార్యైః అని యున్నది. రసేశ్వరసిద్ధాంతమున గోవింద భగవత్పాదాచార్యో గోవిందనాయకః అనియు శ్రీరామ చంద్రగుహ లను సిద్ధుఁడే రచింపఁడిన రసేంద్రచింతామణి యకు రసగ్రంథమున “భగవద్దోవిందపాదాస్తు కాంశ మేవ...” అనియు లిఖింపఁబడి యున్నది. ఇందువలనఁ బ్రసిద్ధరసతంత్రవేత్తలలో నీగోవిందభిక్షు లగ్రణ్యు లని యూహింపఁదగును. తమ తమ శరీరములు రసమయము లుగాఁ జేసికొని జీవన్ముక్తులైన సిద్ధులు దేవదానవమానవులలో గొందఱు పూర్వ ముండియున్నట్లు గ్రంథాంతరములం దున్నది :—

“దేవాః కేచి నృపేశాద్యాః వై త్యాః కంసపురస్సరాః

మునయో వాలభిల్యాద్యా స్పృహ సోఽమేశ్వరాదయః

గోవిందభగవత్పాదాచార్యో గోవిందనాయకః

చర్యటిః కపిలో వ్యాళిః కాపాలిః కంబులాయనః

ఏతేఽన్యే బహవ స్సిద్ధాః జీవన్ముక్తా శ్చరన్తి హి

తేనుం రసమయీ మాప్య తాదాత్మ్యకకథావణాః”

ఈ యద్భుత శ్లోకముల వలన గోవిందభగవత్పాదాచార్యులు జీవన్ముక్తులైన రససిద్ధులలో నొక్కరని స్పష్టమగుచున్నది.

గోవిందభిక్షులు రసహృదయతంత్రమున నాత్మవృత్తాంత మిట్లు ఉద్ధరించికొనియున్నారు.

“కితాంశువంశసంభవ హౌహుతులజనృజనిత గుణమహిమా

సజయతి శ్రీమదనశ్చ కిరాతనాథో రసాచార్యః

తస్య స్వయ మవతీర్ణా రసవిద్యా సకలమంగళాధారా

పరమశ్రేయోహేతుః శ్రేయసీ పరమేష్ఠినః పూర్వం ।

తస్మా త్కిరాతస్పృహతే ర్భూమమాన మవాప్య రసకర్మరతః ।

రసహృదయాఖ్యం తింత్రం విరచితవాన్ భిక్షుగోవిందః”

ఇందు ఉల్లేఖింపఁబడిన కిరాతదేశము.—“త ప్రకుండం సహజభ్య

రామత్రైతాంతికం శివే । కిరాతదేశో విజ్ఞయో వింధ్యశ్చైతేఽన్తఃపథః ॥”

* ఈ పాఠమునే రసేశ్వరదర్శనమున మాధవాచార్యులవారును సంగ్రహించిరి.

అని శివశక్తిసంగమతంత్రంబునఁ జెప్పబడినది. కనుక గోవిందభిక్షులు కూడ వింధ్యాద్రి సమాపథ కిరాతదేశవాసియే యని యూహింపదగును. ఎనిమిదవ శతాబ్దంబునఁ గామదేవుఁడనురాజు రాజ్యాసూఢుఁడైనట్లును, కామదేవుఁ డనునది మదనశబ్దపర్యాయము క వచ్చు ననియును, మదనగోవిందభిక్షులు సమకాలీనులగుటవలన నీ “రసహృదయతంత్రము” క్రీస్తుశక మెనిమిదవశతాబ్దిని రచింపఁబడియుండు ననియుఁ, గొన్ని పాశ్చాత్యాభిప్రాయముల ననుసరించి కాలగర్భము మొనర్చినట్లు ‘త్ర్యంబకకాళి’ గారు నిశ్చయించిరి. శ్రీ గోవిందభిక్షుల నాటి మదనస్వపతి యనుట కీయుక్తి చాలదు. మదనకామదేవశబ్దంబులు పర్యాయశబ్దములైనను నామనిర్దేశము లగునప్పు డొకే వ్యక్తివర్ధమం దుపయోగించుట లేదు. నూరయ్య యనువానిని భానుమూర్తి యని పిలుచుటోప్పుదు. కనుక మదనస్వపతిని కామదేవస్వపతి యని నిర్ణయించుట సుంజనుము గాదు. ఒకేపదయం దొకానొకప్పుడు వర్ణనాప వర్ణాగమ వర్ణవ్యత్యయములు కలిగినంతమాత్రముననే వ్యక్తివ్యతిరేకభేదాన్వయము గలుగుచున్నది. మాధవాచారివేలు మాధవకరుఁడు వేలు. కాళిదాసు వేలు కాళిదాసు వేటొకఁడునుగదా! హైహయవంశావలియుండు రెండవకామదేవస్వపతి లేకపోవచ్చును. కాని యాకామదేవస్వపతి కిరాతదేశాధిపతి యైనట్లధారము లేదని నానమ్మకము. కాని యెనిమిదవ శతాబ్దిని హైహయవంశీయుఁ డగు కామదేవస్వపతి కిరాతే రదేశ మేలుచు నుండిన నుండవచ్చును. లేక కిరాతదేశమే యేలుచుఁ గామదేవస్వపతి యుండియున్నట్లైన నేతత్పూర్వ మేదవశతాబ్ద బుననున్న శ్రీశంకరాచార్యులవారికి సమకాలీనులైన శ్రీగోవిందభిక్షుల కాలమునఁ గిరాతదేశ మేలుచు నొక మదనస్వపతి యుండుట యసంభవము. కనుక నీ మదనస్వపతియు శ్రీగోవిందభిక్షులు నేడవశతాబ్ద బునను, కామదేవస్వపతి యెనిమిదవ శతాబ్దంబునను నుండవచ్చు ననుటయే సమంజసము.

శ్రీవాగ్భటాచారి శ్రీ. శ. 500 లలోను, బృందమాధవులు 9 వ శతాబ్దంబునను, చక్రపాణి శ్రీ. శ. 1050 నను ఉండునని శ్రీ ప్రభుల్లచంద్రరాయగారు హిందూకెమిస్ట్రీయను గ్రంథమందు వ్రాసినట్లుగా కీర్తికేషులైన శ్రీ వైద్యరత్న పండిత డి. గోపాలాచార్యులవారు తమ ఆంధ్రరసప్రదీపిణిపోద్ధాతమున నుదాహరించిరి. దీనినిబట్టి 7 వ శతాబ్దము నాటి గోవిందభిక్షులకంటె వాగ్భటాచారి ప్రాచీనుఁడైనట్లు కనఁబడుచున్నది. అది అసంభవము. ఏల యనఁగా శ్రీవాగ్భటాచారి తన ‘రసరత్నసముచ్చయ’ మను రసతంత్రమునఁ బూర్వరసతంత్రజ్ఞులగు వైద్యవేత్తల నుదాహరించుచు—“నాగార్జున స్ఫురానఁదో నాగబోధి యశోధనః | ఖండః కాపాలిణో బ్రహ్మ గోవిందో లంపణో హరిః || అని యనేకులను రసతంత్రవేత్తల నుద్ఘాటించి వాగ్భటాచారి గోవిందాచార్యులవారిని కూడ స్మరించుటచేత వాగ్భటాచారికంటె గోవిందాచారి ప్రాచీను డనుట నిర్వివాదము. వాగ్భటాచారి నిత్యనాథసిద్ధుని యట్టిక ఈ పండు స్మరింపకపోవుటచే వాగ్భటాచారికంటె నిత్యనాథసిద్ధుఁడు ప్రాచీనుఁడు కాఁడ. నిత్యనాథసిద్ధునిచే రచింపఁబడిన ‘రసరత్నాకర’ మను గ్రంథమునందు మహాదేవకపాలీచర్పణసిద్ధనాగా

ద్యనాదులఁ జేర్చొనుచు రసరత్నాకరము వ్రాయుట కనేకరసతంత్రములు సంహితలు నాగములు శాస్త్రములు నుత్రతవా ఛటకృత గ్రంథములు సిద్ధుల రసాయనవిధులు తాను బరిశీలించినట్లు వ్రాసికొనెను. వీనివలన నిత్యనాథసిద్ధునికంటె వాగ్భటాచారి ప్రాచీనుఁ డనుట సిద్ధాంతము. రసేంద్రమాడామణిని రచించిన సోమదేవుఁడు గోవిందభిక్షులను స్మరించి వాగ్భటనిత్యనాథాదుల స్మరింపకపోవుటచేత నిత్యనాథునికంటె వాగ్భటాచారియు, వాగ్భటాచారికంటె సోమదేవుడును, సోమదేవునికంటె గోవిందాచార్యులవారును ప్రాచీనులైనట్లు తోచుచున్నది.

రసతంత్రవేత్తలలో గోవిందశబ్దనామ్యులు ముగ్గురు గనించుచున్నారు. ఈ ముగ్గురు రసతంత్రవేత్తలలో నీగోవిందభిక్షు లె రై యుండవచ్చునో యూహింపవలసియున్నది. ‘రసగోవింద’ మను రసతంత్రమును రచించిన గోవిందుఁడు ‘రససార’ మను రసతంత్రమును రచించిన గోవిందాచారికంటె ప్రాచీనుఁడో యగ్రాచీనుఁడో తెలియదు. గాని శ్రీ ప్రభుల్లచంద్రరాయగారు తమ హింసాకెముష్టరి యందు రససారతంత్రకర్త క్రీస్తుశకము పనుమూసన శతాబ్దమునాటి నాడని బొద్ధవలెవలంబి యని అభిప్రాయ మిచ్చిరి. అట్లే రససారకరిత్రకర్తయగు గోవిందాచారి రసహృదయతంత్రకర్తకంటె నర్వాచీనుఁ డగుచున్నాఁడు. గగనాశ మను శాస్త్రమును రచించిన రింత్రకర్తమను రసహృదయకర్తను—“చార్యశబ్ద ముపయోగింపఁబడినది. రసగోవిందరిత్రకర్త గోవిందనాయకుఁడు. ఇందువలన గోవిందభిక్షువు గోవిందభగవత్పాదులు గా రని సందేహము కలుగవచ్చును. కాని, సాస్యతకులావశంకుండల మాధవునిచే రచి పుడిన రసమాధనగను “రిత్రమున సభ్రకీయాభ్యాసుమున “శ్రీగోవిందపాదాస్తు అన్యై స్తేన గగనమాకాణి భేషజాం లిఖంతి” అని యుదాహరించెను. అందు ప్రాచీనాచార్యమాణము బుదాహరించుచు “భగవగోవిందపాదాస్తు కలాంకేషు గ్రాస నిఖంతి” అని లిఖించిరి శ్రీగామనాధ కుకాశీనుఁడు కూడ రసేంద్రదివితామణియను రససిగ్గాతప్రకరణమున నతివాసమగు లోహశాస్త్రమును కాసిందిన సిద్ధవాగ్భటము స్మరించుచు గ్రాసవిధులయందు “రసహృదయతంత్రకర్త యగు గోవిందభగవత్పాదులవారిని అర్చస్మ”ణకొఱున వైపాశయు నే లిఖించిరి ఇందు శ్రీగోవిందపాదభగవద్గోవిందపాద ప్రయోగములు శ్రీగోవింద భిక్షవాచ్యు లగు శ్రీగోవిందభగవత్పాదులవారికే చెందుచున్నది. కనుక రసగోవిందు తంత్రకర్త యగు గోవిందభిక్షులు శ్రీగోవిందభగవత్పాదులే యనుట నిర్వివాదము. ఆచార్యశబ్దముకంటె భగవత్పాదశబ్దముచే నుత్రత సందేహనివృత్తి యగుచున్నది. వాగ్భటాచారి పనుమూడన శతాబ్దినాఁడని యొక సిద్ధాంత మున్నది. ఆష్టాంగహృదయగ్రంథకర్త యగు వాగ్భటాచారి వేలు, రసరత్నసముచ్చయమును రచించిన వాగ్భటాచారి వేలు. రసరత్నసముచ్చయకర్తను రసవాగ్భట్టురసమాధవుఁడు ప్రయోగించెను. పరియాజనశతాబ్దిని భావమిసుల భావప్రకాశమును ప్రమాణముగ నంగీకరించిన రసమాధవుఁడు క్రీస్తుశకము పదియేడవశతాబ్ది నాటివాఁడని యొక సిద్ధాంత మున్నది. రససారతంత్రకర్త యగు గోవిందా

చారి శ్రీమృతకము పదుమూడవతాబ్దమునాటి వాడని యొకసిద్ధాంతమున్నది. ఈ రసహృదయతంత్రమువలె స్వతంత్రముగా వ్రాయబడిన దగుటచేతను ఇందు పూర్వతాంత్రీకులను స్మరింపకపోవుటచేతను వాగ్భటాచారికి ప్రాచీనుడో యర్వాచీనుడో తెలియదు. కాని ప్రభులచంద్రరాయగారు 18 వ శతాబ్దిని రససాగ్రంథకర్తయన్నట్లు సిద్ధాంతపరచెను. యశోధరుడను నొక రసశాస్త్రజ్ఞుడు 'రసప్రకాశసూక్తాకర' వను రసతంత్రమును శ్రీ. శ 18 వ శతాబ్దిని రచించినట్లొక సిద్ధాంతమున్నది. అందు రసవాగ్భటయొక్క రసరత్నసముచ్చయగ్రంథస్థవిషయము లనేకముల గన్పట్టచున్నవి. కాని రసరత్నసముచ్చయమున నవాగ్భటు యశోధరుని స్మరించియుండెను. ఆయశోధరుడే యాయశోధరుడైనయెడల రసవాగ్భటసంకలన రసప్రకాశసూక్తాకరతంత్రకర్త ప్రాచీనుడైనందుడనలయును. రసవాగ్భట నానిశిష్యుడగు శ్వేతాంబరభిక్షువు విక్రమశకము 1296 న యోగరత్నమాలను రచించెను. కనుక సిద్ధనాగార్జునుడు వాగ్భటాచారికంటె ప్రాచీనుడగుచున్నాడు. ఇందువలన వాగ్భటాచారి పదుమూడవతాబ్దమున రసరత్నసముచ్చయము రచించినట్లు హింపవచ్చును. నాగార్జున సిద్ధున కర్వాచీనుడైన వాగ్భటాచారి యైదవశతాబ్దినాటివాడనుటకు విలులేదు. కనుక ఈ రసహృదయతంత్రమును శ్రీ గోవిందభగవత్పాదుల వారు శ్రీ. శ 710 శక కాలప్రాంతమున రచించినట్లు నిశ్చయింపవచ్చును.

రసహృదయ తంత్రమున బ్రథమావబోధమున 'మూర్ఖత్వా హరితి రజః' అనునదిమొదలు 'హరగౌరీసృష్టిసంగయోగాత్' అనువరకు గల వృత్తము లిరువదియేడిటిలో 5, 7, 20, 24 వృత్తములతప్ప తక్కిన వృత్తము లన్నియు రసరత్నసముచ్చయమున బూర్వఖండమున లిఖింపబడియున్నవి. ఈ రసహృదయతంత్రకర్తను ఎ మిదవశతాబ్దము మొదలుకొని యాధునికకాలతంత్రకర్తలెల్లరు నుత్తమప్రామాణికునిగ గౌరవింపిరి. 5 వ శతాబ్దముమొదలు షాగ్ధులు జైసిద్ధులు రసశాస్త్రముల నభివృద్ధిచేసియుండిరి. శ్రీగోవిందభగవత్పాదులకు పూర్వము వేనవేలు రసతంత్రసిద్ధులు రసశాస్త్రములు రచించియున్నను వానియందు దుర్బోధములగు స్వల్పవిషయము లుండుటచేత నుబోధముగను విరళముగ నుండునట్టి తంత్రమును శ్రీభగవత్పాదులవారు రచించి రసశాస్త్రగౌరవము లొకవిఖ్యాత మగునట్లునగ్రహించియుండిరి. రసవిద్యకు హృదయభూమిగా నుండిటవలన సితంత్రమునకు రసహృదయ మను నభిధేయ మొసంగిరి. అర్వాచీను లగు చతుర్భుజమిశ్రుల వారు "ముగ్ధావబోధినీటీక" వ్రాసి రసహృదయగౌరవమును పోషించిరి. ఈరసతంత్రమున గంధకజారణాదివిధులు విపులముగా నిరూపింపబడినవి. ఇందుగల మహావిషయములు, స్థాలీవులాకన్యాయమున సంక్షేపముగ నెట విమర్శింపబడును. యోగసిద్ధినిమిత్తము స్థిరదేహవశ్యకత్వమును, జరామరణాదితత్కరీరప్రళంసయు, రసమున కష్టాదశసంస్కారావశ్యకతయును, స్థిరదేహప్రయోజనమును, స్వేదనాదివిషయం తమగు నష్టసంస్కారనిరూపణంబును, అభ్రకగ్రాసవిధానంబును, ధాతుపరిమాణనిరూపణంబును, గంధకాభ్రకములవలన రసపక్షాపకర్తనవిధానంబును, రసపక్షాచేదనాభావమువలన గలిగెడు నిందయు, అభ్రకచా

రణమున గాక రసబంధనము సంభవింపని కారణమును, అమరసంజీవిని గుటికామృతసంజీవిని గుటికాప్రశంసయు, రసవాదానంతత్వమును, మున్నగు పెక్కువిషయములు వివరింపబడియున్నవి. ప్రతిలోహమునకు సత్వపాతనము, ననేకసత్వములయొక్క యన్యోన్య సమ్మేళనములు, రసోపసూధారణరసములు, లోహాదులు, సత్వపాతన, జారణచారణ, సాగణ, క్రామణ, ద్రావణాది సంస్కాగముల జేసి పరస్పర మేళనిధానంబున రసాయనములుగా మార్చుట మొదలగు ననేక మహావిషయము లిందు ప్రాథమముగా నిరూపింపబడినవి.

పూర్వము రససిద్ధులు వేనవేలుండిరి. అందు ప్రముఖులగువారు:-

“సంధానభైరవో యోగీ సిద్ధబుద్ధశ్చ కంఠజీ
కోంటకః సురానందః సిద్ధిపాదశ్చ చగ్పటి
కణేలీ పూజ్యపాదశ్చ సిద్ధివాహో నిరంజనః
కపాలీ బిందువాదశ్చ కాకచండీశ్వరో గజః
అల్లమప్రభుదేశశ్చ ఘోడాహాళీచ తిలకి
భాలుకీ నాగదేశశ్చ ఖండః కాపాలికస్తథా
ఇత్యాదయో మహాసిద్ధా రసభోగప్రసాదః
ఖండయిత్యా కాలదండం త్రిలోక్యాం విభగంతి తే

ఇందుదాహరింపబడిన వారిలో పూజ్యపాద, సిద్ధిపాద, సిద్ధబుద్ధాదులు జైనబౌద్ధప్రధానములై యున్నారు. కొందఱు కాపాలికులు. ఋషిపుంగవులను గలరు. అల్లమప్రభువు అఘోరిశుతోధారకుడై యుండవచ్చును. వీర లండఱును రససేవవలన గాయసిద్ధి బొంది త్రిలోకసంచారులైన మహాసిద్ధులు. ఇందలి నాగదేశుడే కామరత్నమను మహాతంత్రమును రచించిన నాగభట్టు కావచ్చును. కాలవాదశిష్యుడగు శ్రీధుంధుకనాథుడను నొక రసాచార్యుడు “రసేంద్రచింతామణి” యను నొక గ్రంథమును రచించెను. మఱియు, జావల, ధనపతి కల్యాణభట్ట చక్రపాణి సీలంబరపుగోహిత హరిహర సిద్ధికాలీనాథ నహరి త్రిసుల్లభట్ట హేమన్తకపాలి హంసరాజ భోజదేవ ముండి జయదేవ వరరుచి పరశురామ రేవణసిద్ధ శివనందనగోస్వామి కంఠిమిశ్ర చాముండ ప్రతాపదుద్రాడు లనేకులు రసతంత్రములను రచించిరి. ఆయాగ్రంథములతో గూడ తద్గ్రంథకర్తలు సైతము ప్రకృతము నామమాత్రావశిష్టులైరి. ప్రతి వైద్యశాస్త్రవేత్తయు ముందు రసగ్రంథములను (Chemistries) పరిశీలించి యనంతరము నిదానచికిత్సాభాగంబుల దెలిసికొనుట ముఖ్యకర్తవ్యము. ఆంధ్రభాషయందు రసశింత్రము లరుదుగా నున్నవి. ఆ లోపము తీరిన గాని రసశాస్త్రవిజ్ఞానమును, దానివలన గలుగ గల చికిత్సాసాధకజ్ఞానమును నభివృద్ధిని బొందజాలవు. ఆయుర్వేదాభిమాను లగు ప్రభువులను ధనవంతులను బూనుకొని నూముచ్చేద ప్రసిద్ధరసతంత్రసిద్ధులగు పండితుల సహాయముచే నాంధ్రభాషలో టీకాతాత్పర్యసహితముగ నెట్టి రసతంత్రములను బ్రకటింపజేసినం గాని వైద్యప్రపంచ ముద్ధరింపబడదు. అట్టి శుభకాలము త్వరలో బ్రసాదింపబడు గాక,

ఏ కాంత ప్రేమ

[ఒక చిన్న కథ.]

చిర్రావూరు కామేశ్వరరావు గారు వి. ఏ.

‘రామనాథము’ చాల తెలివైనవాడు

న్యాయవాదులలోన మెరుగైనవాడు!

ఆంధ్రవాఙ్మయమందు నభిమాన మూని

తనకుఁ దోచిన సేవ యొనరించువాడు.

చెడుగులోఁ గలమంచి కనులారఁ గాంచి

జీవనావధి సానుభూతిగాఁ దలచి

పేరు తెక్కినవాడు కడు మంచివాడు.

అతనిసోదరి ‘శారద’ యనెను కాంత,

చక్కదనముల చుక్క, సుగుణాలవాల.

‘సీనామ మెయ్యది?’ యని యెవ్వరైన

ముచ్చటగాఁ బ్రశ్న సేయంగ, మిగుల

లజ్జించి, నెఱసంజ మోమునం బొలయఁ,

దలవాల్చు కోమలప్రాయంబునందుఁ

బరిణయం బామెకు నెఱవేర్పబడియె!

కాలవశంబున విధివ్రాలువలన,

పాప మాశారద వై ధవ్యమొందె!—

అంతకంతకు శరశ్చంద్రి కాస్ఫురణ

నిరసించి తరళించె నెఱజవ్వనంబు!

తనముద్దుచెల్లెలు దనకంటియెదుట

కడుముద్దరాలునై బ్రతుకులో వెలితి,

తలఁపులోఁ బొలయుచు ములికిరూపమునఁ

గలచివేయఁగ దుఃఖపడుచుటఁ గాంచి

రామనాథము మానవ్రతమూనె నకట!

ఒకనాడు బంగారు మలుసంజవేనె

మేడయరుగున శారద ప్రాలుమాలి

పలుయోజనలు వెల్లివిరియంగ నెదచు

బరపెఁ దీయనిచూపు పొరుగింటిపైని.

నూనూఁగుమీసాల నవయావనుండు

పసిడిచాయలు మోముపైఁ జిందులాడ

నగుపించె నామెకుఁ గనువిందు గొలిపి!

రామనాథము భార్య ఫలహారములను

విభుని ముంగల శుభ్రముగ సిద్ధపఱచి

దరహాసవదనంబు హృదయంబుఁ దెలుప

‘వదినరో!’ యని ముద్దు కలకంఠ మెత్తి

పిలువంగ, కలనుండి మేల్కొన్నరీతి

చకతయై శారద క్రింది కేతెంచె!

రామనాథము సహోదరిరాక దెలిసి

కరుణాకటాక్షమాలిక లామెపైని

బరపి యదరుపెదవులమీఁదఁ దేలి

మలకలై యెగఁబ్రాకు మృదుహాసకాంతి,

తన మనోగత క్లేశమును గప్పివేయ

‘శారదా!’ యని పిల్చి మాటాడలేక

వెండిపల్లెములోని కమలాఫలంబు

వాత్సల్యహస్తంబుతో నామె కొనఁగె!

ఆమెయు ననురాగమున దానిఁ గొనుచు

నొలిచి, తీయని యీడులను గొన్ని తీసి,

యన్నగారి కొసంగి కడుగారవమున,

మఱికొన్ని వదినకు మరియాద గనుర

నొసఁగి వారలతోడ కుతుకంబుతోడఁ

దివి మనోగతమును వెలుంగొందఁ జేసె.

రామనాథము సిటుదుస్తులం దాల్చి

జలతారు కంఠువా పలెవాఁడు నైచి

దంతపు చేబోకెఱ్ఱను కేల నడపి

కణసుచర్మముచెప్పులను కాలఁ దొడిగి

నల్లచీమలబారు నిరసింపఁ బాలు

మురునైన మీసాల జగి క్రమ్ముకొనఁగ,

వీధిలోనికిఁ బోయి యూరి యావలచు

గడు మనోహరశాంతిసముదంచితంబు

నిర్మలసుకుమార శాఙ్గలస్థలముఁ

దిలకించి తన్మధ్యమునఁ గూరుచుండె!

రాకాశశాంకుండు మేఘమాలికల

నూఁగులాడుచు సుధాధారంబు గురిసె

శారద మేడపై నొకబొమ్మవోలె

నిలిచి యవ్యక్త సంతసము పైకొనఁగ
పొరుగింటినడవలో నుచితాసనమున
వసియించి 'ఔనిసను' కవికృతం బైన
'ఞ్జోరా' యను మనోహరలీలతగాధఁ
జదువుచుఁ దన్మయానంద ముప్పొంగ,
హాయిగా నున్న యానవమోహనాంగుఁ
గాంచి నెమ్మది తన్ను విడనాడినట్లు
బొడకట్టఁ గన్నుల బొప్పము బిమ్మ
'హా!' యని వెచ్చ నిట్టూర్పులఁ బుచ్చి
రామనాథము గృహమ్మున కెగుడేర
భయము నుద్వేగంబు మెలికలై శోచ
క్రింది కేతెంచె నాచిగురాకుఁబోడి!

నాటఁగోలెను శారదాలీతాంగి
కనుకలి సవయంగఁ గడఁగె సంతతము!—
పరిమళ మకరంద బిందుతుందిలము,
మందారమంజరి కాలాగ్నిఁ బడియె!

చూపుల నవ్యక్త రాయభారములు
వెడలి యాయువకుని హృదయంబు గొనియె!
పెరికిలోఁ గల మాతలీతీఁగె టింటఁ
గలసి యా యావనావిరభావమతులు,
కడు మనోహరలీల నిశ్శబ్దనిశలు
గడపిరి సున్నేహమున నోలలాడి!—

గిరగిర దిరిగెను కాలచక్రంబు
మితమాధులు దుఃఖపరిణామ మొందె
యామిసి హార్దిక సంభాషణములు
మధుతశీతల మంద భంజేషణములు
అవ్యక్తమగు ముగ్ధ పరితోషణములు
అంతకంతకుఁ గ్రొత్తలై ప్రేమ గొలిపి
పరిణయం బెఱుంగని యాదంపతులను
కడు భయంకరతీరమునఁ ద్రోసివై చె!

రామనాథము సోదరీనర్తనంబుఁ
గనులారఁ గనుఁగొని కడు జాలిఁ బొంది,
"ఏమి సేయుదు నింక తలయెత్తు టెట్లు?
నవమాసములు నిండె గతి యొందు లేదు!
వేయికన్నులు దాల్చి ఛాందసోత్తములు
నాయిల్లు బెఱికి పందిరి వేయఁగలరు!
అని బెంగపడి— సిగ్గుపడి— దుఃఖపడియె!

సుముఖ శారద విన్నదన మొంది యెడఁద
బెడిద మగు పిడుగు పడినట్లు నోచ

తన జీవనపథంబు చిమ్మచీకట్టుల
మునిగిపోయెను వేఱుగతి లేదటంచు.
భయము నిస్సృహ సిగ్గు గలసి పైకొనఁగ
నకాంతమున బొప్పములు జాలువాఱు
విలవిల వసుమతీవలయంబు గదలి
పాతాళమున కేగుచున్నట్లు దోచ
మిన్ను పైఁబడినట్లు భారంబు గాఁగ
కాంతిహీనంబైన బంగారుప్రతిమ
వలె పాప మాశారదాసుకుమారి
మందిరంబున వాడిములికి యై పోచె!

ఒకనాఁడు రామనాథము భార్యతోడ
శయ్యాగృహంబున నుచితాసనమున,
నాసీనుడై చాలఁగా మాటలాడి
సంఘదురాచారములఁ గూర్చి పలికి,
"కటకటా! మర్యాద గలయింటఁ బుట్టి
తలవంపు గలిగించె నాముద్దుచెల్లి!—
అని కన్నుఁగవ నశ్రువులు గ్రమ్ముకొనఁగ,
నామహాత్ముడు దెల్లె దుఃఖానలమున

"ఎఱుకసానులు మంత్రతంత్రంబులందు
నిరుపమ ప్రజ్ఞాసమన్వితు లైన
వారల రప్పించి బ్రతిమాలియైన
గతిఁ జూడవలె నంచుఁ దనభార్య పలుక
విని రామనాథము భయమొంది యనియె.
"వనితా! ఇదేటి వెట్టి గలిగె నీకు?
ఎవరి ప్రాప్త మెవరు దప్పింపఁగలరు?
పురాకృతఫలంబు భుజియింప వలదె?—

* * *

బాలార్కు నిరసించు సౌందర్యప్రతిభ
మిఱుమిట్లు గలిగించి వెలుఁగొందుచున్న
తన ముద్దుకొమరునిఁ గనులారఁ జూచి
పాప మా శారదాకమలాయతాక్షి
తనివి తీరక కన్నులకు నద్దినట్లు
గనుఁగొంచు వాత్సల్యభావంబుతోడఁ
గడపెను దిన మొక్క నిమిషమై తిరుగ;
గాని మనోహరుఁ డగు యావనండు
చిన్నకొమరునిఁ జూడ రాకున్న వెలితి
మ్రముగాఁ బెరిగి, గభీరమై మతియు
కష్టతరంబునై కలఁచివేయఁగను,

ఆ యమాయికశారద కృశింప సాగె.
జంటఁబాసిన గువ్వపిట్ట చందాన!—

భోజనప్రియులైన మొండిబ్రాహ్మణులు,
శ్లోకాలు చదువుచు చీకాకుపడుచు
పొగఁ బడ్డ తేనెటీగల రీతి చేరి
గృహమున శాంతిభంగముఁ జేసినారు!

ముసలి గొల్లగురనఁ డొకనాటి రాత్రి
టక్కుటక్కున చేతికట్టుతో దారి
తణపుచు నరుదెంచి, “రామయ్యబాబు!—
పిలిసిన కత మేమి?—” యని కట్టమీఁద
పండుగడ్డముఁ బెట్టి నిలుచున్నయంత,
రామనాథము వలవల యేడ్చి యనియె.
“ఓగొల్లతాతా! బ్రతుకు తెల్లవాతె!—
చాల రోజులు నిన్నుఁ బోషించినాను;
ఎట్టి ప్రతీకారమును గోరలేదు.
అనుభవంబులు చాఁగఁ గలిగియున్నావు;
ప్రాణరక్షణకంటెఁ బరమపుణ్యంబు
లేదులేదని శాస్త్రములు ఘోషింపేయు;—
మాయింట నెక దీనుఁ డగు బిడ్డ గలఁడు,—
వాని రక్షణభారమును నీవు గొనుము!”

ముసలిగొల్లఁడు బిడ్డలవాడు గాన,
మురిసిపోవుచు శిశువును గొంచుపోయె.

ఆనాటఁగోలె శారద మాటలేక
మూఁగదయ్యమువోలెఁ దిరుగాడె నింట!

యువకుఁడు దనప్రేయసిని బాయలేక,
‘శారదా! శారదా!’ యని తీగయెలుంగు
కంపింపఁ బిలుచుచు, దమప్రేమఫలము
గొల్లవానికుటీరమున హాయిగాను
నాటల పాటల సుఖమున్నమాట
తేటతెల్లము గాఁగ నెఱిగించి, హృదయ
పరితాపము శమింప ముద్దాడి, విన్నఁ
దనమొంది భయమొంది, యెడఁబాసిపోవు!

రామనాథ మొసంగు ధనసహాయమున,
యువకుని ప్రోత్సాహమున గొల్లవాడు
బాలుని పాఠశాలకుఁ బంపఁదొడఁగె

శారద మోదించె సంవాద మెఱిగి.—
క్షణమైన బాలుని మదిఁ బాయలేదు!

ఫలహారములు ఖజ్జములు పానకములు
విలువైనదస్తులు ఈప్రీతార్థములు
ప్రచ్ఛన్నముగ బాలునకు సందఁజేసి,
తనకుఁ జెందినవిధముగా నాత్మఁ దలఁచి,
సమ్మదాశ్రులు గ్రమ్మఁ బరితోష మొందు!—

బాలుఁడు చుఱుకుగా నుత్తీర్ణుఁ డగుచు,
తన యుపాధ్యాయుల యభిమాన మొంది,
నానాటికిఁ బ్రవర్ధమానుఁడై వెలసె!

న్యాయశాస్త్రపరీక్షలోఁ దేరనెంచి,
యువకుఁ డేగెను మాఘమాసంబునందు,
నగరీలలామంబు నగు చెన్నపురికి;—
గాని గాదిలిశారదావియోగమును
భరింపఁగలేక సొగబుడితోన
నతఁడు పొందిన దుఃఖమును జెప్పఁగలమె?
అంతకంతకు గాఢాంధకార మయ్యె;
అందఱిలో నాతఁ డేకాకి యయ్యె!—
కను మోడ్చి, మాలతీకుంజుబునందు,
ముక్తకేశిని శారదాప్రేమగాత్రి
గొఁగిటం దనుఁ జేర్చి, యెలుంగు రాల్పడఁగ,
చిరవియోగవిలాప గీతంబుఁ బాడె!

‘ఓహృదయేశ్వరి! ఓకరుణాకర!
నెచ్చుది నీవిణ నన్నుఁ దలుతువా?

నీపదములదరి ప్రణయనతంబును,
గడగొనఁ జేయఁగ బ్రాప్తము లేదు! “ఓ”
మేఘము లాకస గోళము గప్పెను,
గడగడ విడుగులు నెడనెడ వెడలెను! “ఓ”
పాపపుఁ గన్నులు గప్పు నిరంతర
బాష్పస్రవంతిలో మునిగి ప్రాగ్ధించెద! “ఓ”
నీ నగుమోమును నామదిలోపలఁ
దాల్చి యనన్యనై దినములు గడవెద! “ఓ”
వెచ్చనిట్టార్పుతోఁ దెలివొంది లేచి
తెరవోలెఁ జెలువొందఁ జలధితీరమున
నాటవెలదిఁ బోలి కలకలలాడు
మద్రాజనగరంబునకు నచ్చి చేరె!—

రామనాథము భార్య నింపచూలాలు
మాతృగృహవాసముచు గోరి, వేడ్క—
పొదలంగఁ దరళితదరహాస ముడు
నునుసిగ్గువెన్నెలవలె నిండుకొనఁగ

కలకంఠమునఁ బ్రేమ తఱుకొత్తునటులు,
స్వీయనాథున కీప్సితార్థంబు దెలిపె !
అతఁడును హృదయసమ్మతఁ జెప్పెఁ గాని
శ్రోత్రియు లావేళ పంచాంగములను
శోధించి, యోజించి, రామనాథమును
ఎదురుచుక్క యటంచు బెదరించినారు !

చిన్ని వెన్నెలజేని సరిపోలువాఁడు,
నైసర్గదరహాసమునఁ బొల్పువాఁడు,
కడుమనోహరతర సుకుమారమూర్తి
ఆదంపతుల ప్రేమఫలరూప మగుచు,
నొక కుమారుఁడు పుట్టి మోదాబ్ధిఁ జేల్చె

విమల శైశవలీలను దేలియాడు
బాలకుని వదనమును ముద్దులాడి,
స్తూనమనోరవిదిమున నొకిలి
సంతోషచుకరిందఱు స్రవీప బాష్ప
ములు గ్రమ్ము కనుఁగొలుకుల నీలుదనము
చక్కఁదనాలమోమునఁ బ్రాచుకొనఁగ,
హృదయకల్లోలిని విశ్రాంతి వడయ,
మెలఁగుసోదరిఁ గాంచి, యాన్యాయవాది,
“కటకటా ! ఎంతటి కష్టకాలుబు !
మాతృహృదయగిభీరత నెన్నదరమె ?”
యని దురంతవిషాదమునఁ గూలిపోయె !

ఆకాశమున నీలమేఘ ఖండములు
గుమిగూడి చిత్త్రవిచిత్రంబు లగుచు,
గర్జననాదముల్ ప్రతిరావ మొసఁగ
తోలుకారు ముసురువానలు మోడుకొనియె !

ఒకనాటి చిహ్నుచీకటిరాత్రియందు
హోరున బెడిదపు వడి గాలివాన
పఱియె నిరంతరముగ నెల్లయెడల !
చెట్లకొమ్మలు ఘెల్లన విఱిగిపోయె !—

తాళియాకుల గొడుగు వలకేలఁ దాల్చి,
టక్కుటక్కున పాదుకలు భీతి గొలుప,
చేపాటి కట్టతో బాటఁ జూచుచును
అర్ధరాత్రమునందు నా గొల్లవాడు
రామనాథము గారి యింటి కేతెంచి,
“రామయ్య బాబూ!” యని పిలిచినాడు.

ఆర్తనాదమువోని సుఖోధనంబు
వెంటనే శారద మదిఁ బోల్చుకొనియె !

రివ్వనఁ దలుపు దగ్గర కేగి, తీసి,
“ఓతాత ! ఈరాత్రి నిందు వచ్చుటకుఁ
గారణం బేమి ?— మాయన్నతో నేమి ?—
అని కుమారునిఁ గూర్చి యడుగ నూహించి,
సిగ్గు విచారంబు పెల్లుబ్బుకొనఁగ,
కన్నుల దీనత్వ మొలుక వీక్షించె !—

అంతలో రామనాథము లేచి వచ్చి
గొల్లతాతను లోపలికిఁ బిల్చి యనియె !
“తాతా ! కుమారుఁడు సుఖమున్నవాఁడె ?
తలమెప్పిచే జాల శ్రమజెందినాడు !
అని మొన్న నమృతాంజన మడిగినావు !
మఱి యేమియును బాధ లేదుగా యిప్పుడు?”

ముసలిగొల్లఁడు బాష్పములు రాల్చి యనియె:
“ఓబాబు ! తలనొప్పి గిలనొప్పి గాదు —
పిన్నోడు నెగ నేడు కృణియించినాడు !
మెతుకైన దిననేడు పది దినా లయ్యె !
లోకాన మందు లన్నియు నేసినాము,
రచ్చరేకులు శానగాఁ గట్టినాము !
అని మోమున నేమి రాచెనో బమ్మ ?
మానేత మఱి నేదు, నీ సిత్రమయ్య !”

వాని నాలించి శారద బామ్మవోలె
జేతనం బుడిగె లోకము గూలినట్లు !

గొల్లవానితో రామనాథ మావలికిఁ
బోయి, “శారదా ! పోయి వచ్చెదను !
అని గొల్లవీధికిఁ జని వానియింటఁ
జాడలో నున్న రని పోతలువాని,
మిక్కిలి కృశియించి బలము గోల్పోయి,
అస్థిపంజర రూపమున నున్నవాని,
తిలకించి, భయమొంది, యానిమేషమున
డాక్టరుగారింటి కరిగి చేదడిపి
కొనివచ్చె — అతఁడును నాడి వీక్షించి,
మోమెత్తి యోజించి, భ్రూలత ల్కుడిచి,
“ఉదయాన బ్యాబిలీవై ద్వాలయమున
కితనిఁ దోడుకరండు, మందు వేసెదను !”—
అని చెప్పి యరిగె నింటికి గాలినడక.

రామనాథము శారదా ! యంచుఁ బిలిచి,
బాలుని యస్పృశతను గూర్చి పలికె —

కొంతసేపటికి భయనఁ దెల్లవాతె !

ముసురు తగ్గెను గొంత. కాని మేఘములు
సాంద్రంబులై సూర్యభగవానుఁ గప్పె !
చలిగాలి రిప్పున వీవంగఁ దొడఁగె;
ప్రకృతి దోచెను శోకమున ముగ్ధిసల్లు !
వికలాంగు లీఁగలవలె మూగుచోడె.
బలురోగవంతుల కనుతాపగృహము.
బీభత్సజేవతా వాసస్థలంబు.
మానవసేవ నేర్వంగ పాతశాల,
సువిశాల వైద్యాలయమునందుఁ జేర్చి
బాలుని యారోగ్యసంవర్ధమునకు,
రామనాథము చాల శ్రమఁ బొందెఁ గాని,
లాభ మించుకయైన నగుపింపలేదు !—

తెల్లవాఱ ననంతపుణ్య న్రతంబు.
సముచితోపకరణ నికరంబు గూర్చి
శారద వైద్యాలయముఁ జేరఁబోయె !
జనులసందడిలేని యానిశీధమున
ఇనుపమంచమునందుఁ గనుమోడ్చియున్న
నిజకుమారునిఁ గాంచి— కన్నీరు నించి—
మనసార పలుమాఱు కొసరి ముద్దాడె !
“ అమ్మా !” యని యతఁడు పొరపాటువలన,
కలనరొదినయట్లు పిలిచి మూర్ఛిలై !—

“ కడు పుణ్యవతులైన సతులగర్భమునఁ
బుట్టక నా కెందులకుఁ బుట్టినావు !
కటకటా! నేనిక నైరింపఁ గలనె ?—
నాజీవనానధి నాకింక లేదు!—
అని వేగ రామనాథముఁ జేరఁ పడి,
చదియించె గనులారఁ గనుఁగొన్నమాట!

తెల్లవాఱరు గొల్లు జగమెల్ల నిండె—
వ్రతవిధానము పూర్తి యగునంతలోన,
సంజచీకటి ప్రాక వైద్యాలయమున
బాలుడు కన్నీళ్ళి మై బాసిపోయె!—

ఆరాత్రి శారద శయ్యాగృహంబుఁ
జేరి మృణాలబాహు పుపథానముగ
శయించి కన్నీటివఱదలో మునిగి,
“పుత్రకా! వాత్సల్య మొక మాయ మేని ?
మన క్షీభవంబున ఋణమెల్లఁ దీతె !”—
అని నిద్రపోయెను!— మఱి లేన లేదు !—

* * * *

ఉపవాసప్రతిమున వసివాళ్లు నాడి
మరశించె నని లోకులు దలంచినారు !

జమీన్ దారులు — వ్యవసాయక్షేత్రములు

మందపాటి సత్యనారాయణరాజు గారు

పూర్వమునుండియు, మహారాజులు జమీనుదారులు, మొఖా
సాదాసులు మొదలైన భూమిఖామందులు పెక్కు సేరీలను నెలకొల్పి
నట్టిప్పటికిని నిలిదియున్న కొన్ని జమీనుదారీ సేరీలవలన తెలియు
చున్నది.

పూర్వ మిట్టిసేరీలు ఎందునిమిత్తము స్థాపించినది, సేరీలయొక్క
ప్రాయుఖ్య మెట్లుండినది, భూమిఖామందులు రైతులయెడల నెట్టి
బాధ్యత కలిగియుండెడివారైనది మొదలైన కొన్ని విషయములను
విశదీకరించుచున్నాను.

భూమిఖామందులు ఆయాచోట్ల స్వంత సేరీలను నెలకొల్పి
స్వయముగా పంటలు పండించి, భూములకు తరమువారికిస్తూగాని, రాజు
భాగం దినములు గాని అన్యాయములేకుండ ఏర్పాటుచేసి రైతులకు
భూములను సాగున కిచ్చుటకై మొట్టమొదట నిట్టిసేరీలను నెలకొల్పి
నట్లు కానవచ్చుచున్నది.

ఇటీవల రైతుప్రజ తమకు కొంతభూమిని సాగుచేయనిచ్చి
దానిపైని సాలుసరిపన్నులు వసూలుచేసికొను భూమిఖామందును

సర్కారనియు వివాదమనియు పిల్చుకొనదు సర్వ కష్టముఖముల
కును వారిపైనే యాధారపడియుండునట్లు ప్రతిస్థించెను. భూమిఖా
మందులు కూడ రైతుప్రజకు సర్వవిధముల తోడ్పడుచు వారి తగవు
ధర్మములకు తీర్పుచు ప్రజావ్యవస్థాపకతన కలిగి మిక్కిలిఘనతకు పొందు
చుండెడివారు. మఱియు నతివృష్టి యనావృష్టిదోషములచే పంటలు
పోయినయెడల భూమిఖామందులు రైతులను పన్నులకొఱకు నిర్బం
ధింపకుండుటయే గాక రయితు నిలవలేక జారిపోవుననే కారణముచే
రయితునకు కావలసిన విత్తనములు, పశువులు, మొదలగువానిని అరు
ర్పుట భూమిఖామందులవిధి యయ్యెను. అందుచే రయితులకు మంచి
విత్తనములు, పశువులు మొదలైనవి సులభముగా లభించుటకును,
జమీనుదారులకు కావలసిన పాడిపంటలకును, మంచి ధాన్యపురకము
లను పశువులను వివిధ జాతుల ఫలవృక్షములను నితరస్థలములనుండి
తెప్పించి అత్యుత్సాహముతో వ్యయప్రయాసములకు లక్ష్యముచేయుక
అపాగమైన కృషి సలుపుచుండెడివారు. ఇట్టి సేరీలకై తెప్పించిన
ధిల్లీభోగములు మొదలైన ధాన్యములు-పింగోలు ధిల్లీ ఆవులకములు—
బొబ్బిలిపోతులు- మొదలైనవి రైతులకు సులభముగా లభించుటకై

పెక్కుసేరిలు నశించిపప్పటికిని సదరుకము లిప్పటికిని మనదేశాన్న త్యమును వేనోళ్ల చాలుచున్నది.

క్ర. మేజార్ వీగువారను విచక్షణలేక ప్రతిహాసు గవర్న మెంటు వారివై ఆధారపడునట్లు ట్రస్టియలుచే రయతులకును, భూస్వాముల కును గల యొకమత్యము, సంపర్కము దూరమై 'యెవరికి వారే యమునాతీరే' యను సామెత సార్థకమునకు వచ్చెను. రయతులకు పల్లెటూళ్ల సాహుకారాధార మైరి. నేలఖాయందుల పన్నుల వసూళ్లకు ల్యాండుఆఫ్ఫీసరుల 112 వ సెక్షను ఆధారమాయెను. జమీనుదారులకు రైతులయందలి భాగ్యం తగ్గుటచేతను ఇతర కారణములచే తను సేరిలు నానాటికి నశించుచుండెను. రైతులకు వంచి విత్తనముల కును, మంచినీరకముల కనువులకును కలువాయెను. జమీనుదారులు కూడ వారికి కావలసిన పాడిపంటలు బజారులో కొనుగట్లు కలిగించుచుండెను. అచ్చటచ్చట కొన్ని జమీనుదారీసేరి లున్నప్పటికిని తగ్గింత ఉత్పాదముతో పని జరగకుండు పెంతయు రయతుల దురదృష్టమే.

ఇటీవల గవర్న మెంటువారు వ్యవసాయదారులయభివృద్ధికొఱకు వ్యవసాయపు డిపార్టుమెంటును, వ్యవసాయపు కళాశాలలను నెలకొల్పిరి. కాని చాలమందికి వ్యవసాయపుడిపార్టుమెంటునగా నేమో తెలియదు. ఇంక కళాశాలల యభివృద్ధి యెట్లున్నది యెల్లకట తెలిసినవిషయమే. గవర్న మెంటువారు అచ్చటచ్చట నుంచిన పరిశోధక సానాదులు రయతుల ప్రజకు బెడరుగా నున్నందునను, అకస్మాత్తుగా కొన్ని మార్పులు జరగవచ్చునను అని రైతు ప్రజ కంటిగా ననుకూలించుట లేదు.

ఇట్టి కొంతకొంత తీర్పులకు గవర్న మెంటువారి కాక, మహారాజులు, జమీనుదారులు, పెద్దపెద్ద భూమిఖాయందులు, పెక్కునూరి నాంకములను తెలుపుటకును, వ్యవసాయపుకాశినారు పరిశోధించి చేర్చినసంగతులను రైతులకు సదర్శనపూర్వకముగా తెలియజేయుటకును గాంధీరహితము లగు పరిశోధకసానాదులకు పెక్కుచోట్ల నెలకొల్పి పూర్వపుబొన్నత్యమును కాపాడవలసియున్నది.

ఇప్పటికి ఆయాచోట్ల నిలిచియున్న జమీనుదారీ సేరిలకలన జమీనుదారులకు నష్టగాయకముగాను రైతు ప్రజకు నేరధమున నుపయోగము లేకయును నుండుటకు అనేక కారణము లున్నవి. వాని నన్నిటినిచ్చట వ్రాయుటకున్న ప్రస్తుతకాలమందు రైతు ప్రజ కవసరమైన కొన్ని మార్పులను గురించియు, దేవాదాయపుభూములు, బంజరుసేరిలు, ఇసుకడిబ్బలు, చిటిభూములు మొదలైనవి బాగుచేసి రాబడి హెచ్చుచేయువార్గములకు గుఱించియును వివరింపెదను.

1. మాదిరిసస్యములు:—ఇందునుగురించి రయతులకు చింతన లవసరము లేదు. క్షేత్రాధిపతులు సంగతులను గ్రహించి పేరుచేసిన మాదిరి సస్యములను రైతులు చూచి అవలంబించుటయే. అందుచే ఎందుకు పనికిరావని వదలిన భూములకు సహితము విలువ హెచ్చి, సంస్థానమునకును, రైతులకును మంచి రాబడికి మార్గ మేర్పడును. ఇట్టివి చూచి అవలంబించునప్పుడు, సదరు సస్యముల నిమిత్తము భూమిని బాగుచేయుట, ఎరువువేయుట, విత్తనములు సంగ్రహించుట మొదలైన సంగతులు గులభముగా ప్రజలు గ్రహింపవలరు.

2. మంచి విత్తనములు:—మనము మంచినీరకముల విత్తనములు దూరస్థలములనుండి గాని, గవర్న మెంటువారి సేరిలనుండిగాని హెచ్చు ఖరీదునకు సహితము స్వల్పముగా తెచ్చి జమీనుదారీసేరిలలో మొట్టమొదట సాగుచేసి విత్తనము కల్గి మొదలైనవి లేకుండచేసి స్వల్ప ఖరీదునకు లభించునట్లు చేయవలసియున్నది.

3. అబోతులు:—పూర్వము నున పెద్దలు ప్రతిగ్రామమునందును ఒక ఆబోతును వదలివేసి దానిని భక్తితో పూజించుచు దానిని కొట్టిన యెడల పాపమని స్వేచ్ఛగా వదలివేయుట ఆచారము. ఇట్టి ఆబోతుల కలన మంచిమీడలు కలుగుట కలదు. కాని నానాటికి నిట్టియెడల ఉపయోగములను వఱచి మొక్కుబడిని ఏదో ఒకదానిని ఎవరో ఒకరు వదలివేయుచున్నారు. ఇవి స్వేచ్ఛగా తిరుగుచు, చేలు మేయుచు రయతులకు ఇప్పటి ధరలలో హెచ్చుగా నష్టము కలిగించుచుండటయేగాక చెడుగుణములుగలవై త్వరలో నశించుచున్నవి. ఇట్టి కారణములవలన నిటుకంటి ఆబోతులకు దిగిన చూడలు వ్యవసాయమునకు అనుకూలములు గాకుండెను. ఈ కొఱతను తీర్చుటకు జమీనుదారీ సేరిలలో మంచినీరకముల ఆబోతుల నుంపించియు, సంఘములమీద మంచి ఎద్దులను తెప్పించియు, రైతులకు ఉపకారము చేయవలసియున్నది. మంచి పనిచేయు ఎడ్డును పాడియావులను సమకూర్చుటకు ఊనుకూలింపేయెడ్డును ఏర్పి జాగ్రత్తచేయుట మిక్కిలి అవసరము. ఇప్పటివఱకును తుని, పితాపురము, మొదలైన జమీనుదారీ సేరిలలో నున్న మంచి యాబోతుల మాలమున నాయాచుట్టుపట్ల రైతులకు మంచిదూడలు లభించి ఎక్కువలాభమును పొందుటకు వీలగుచున్నది.

4. సహకారసంఘములు:—జమీనుదారుల క్షేత్రాధిపతులును, రివిన్యూఉద్యోగస్థులును, సహకారసంఘముల నెలకొల్పి, వ్యవసాయ సామగ్రి మొదలైనవి మొత్తముగా కొనుట, పంపిన దినుసులు మొదలైనవి మొత్తముగా విక్రయించుట సహకారకర్షణిని, ధాన్యపు మకలు నెలకొల్పుట మొదలైనవి చేయవలసియున్నది.

5. సామాన్యశాస్త్రజ్ఞానమును నేర్పుట:—గవర్న మెంటువారి యొక్కయు, జమీనుదారులయొక్కయు సేరిలచుట్టుపట్లనున్న గ్రామాదులలో న్యూళ్లవిద్యార్థులు నెలపుదినములలోను మరికొన్ని యితర కాలములయందును సేరిలకు వచ్చునట్లును, క్షేత్రాధిపతులు అప్పటప్పటి న్యూళ్లకు వెళ్లునట్లును ఏర్పాట్లు గావించుకొని, వ్యవసాయమును స్వయముగా చేయించి సర్వ, పశువైద్యముల నేర్చునట్లు చేయవలయును.

6. సామాన్య పరిశ్రమలు:—వ్యవసాయపరిశ్రమల తోపాటు నూలువడుకుట, పట్టుపురుగులను వెంచుట, బట్టలు సేయుట, వడ్డము, కమ్మరము చేయుట, యిటుక పెంకు తీయుట మొదలైనవి నేర్చునట్లును. పోటీపరీక్షలు, ప్రదర్శనములు మొదలైనవి నెలకొల్పి పరిశ్రమలకుం దభిరుచి పట్టుదల మొదలైనవి అలవడునట్లు చేయవలె. వ్యవసాయపుపనులు లేని తీరిక సయములలో నిట్టిపరిశ్రమలను చేయుచుండిన యెడల నెంతయు లాభకరముగా నుండగలదు.

ప్రస్తుతము జనసంఖ్య హెచ్చగుటవలన సాగునకు తగినంత భూమి లభింపకున్నది. తఱచు కాటకము సంభవించుచున్నందున పంటలు నాసిగిలుచున్నవి. భూములు నిస్సారము లైనవి. కొరికలు హెచ్చినవి. ధరలు పెరిగినవి. వృత్తులు నశించుటచే ప్రతివానికిని భూమిని బ్రద్దలుచేసికొని తినుట అట్టివారివై సాధారపడుట తటస్థించినది. ప్రజకు జీవనాధారము బహుమధురముగా నుండెను. కాన నిట్టిసమయమందు జమీనుదారులును భూస్వాములును ఇతరమహా నీయులును, తమ జీవయాత్ర గడపుకొనుటతో సుతుప్తి నొందక తోడి మానవులకు జీవనోపాధి కలుగజేయుటకై మనదేశమునకు ప్రధాన వృత్తియగు వ్యవసాయమును దానికి సంబంధించిన యితరవృత్తులను పెంపొందించుటకు పరిశ్రమలతోనిండిన వ్యవసాయక్షేత్రములను నెలకొల్పుట మిక్కిలి అవసరమైయున్నది.

ప్రాచీన హిందూదేశ ప్రభుత్వ పరిపాలనము

న్యాయతి నారాయణరావుగారు బి. ఏ., బి. ఎల్.

ప్రాచీన హిందూదేశమునందు విజ్ఞానమంతయు చతుర్థాగములుగా విభజింపఁబడినది. తత్త్వము వేదము వార్తదండినీతిలని. రాజనీతిశాస్త్రమనాదిరణీయమైనపుడు వేదములు సమస్తసుగుణములు సంతరించునని భారతము చెప్పుచున్నది. రాజ్యపరిపాలనవిధానము చాణక్యుని అర్థశాస్త్రమునందు విశదీకరింపఁబడినది. అందు నిర్వచింపఁబడిన ఫలితము సాధనమును సమర్థించుననెడి రాజనీతిసిద్ధాంతము తత్పూర్వపు నైతిక గ్రంథములకు తగ్గిపోవును. మొగ స్తినీసుయొక్క పంజాబువర్ణనలఁబట్టి రాజ్యముయొక్క జడనీతిస్వరూపములు వెల్లడియగును. జనులకు నాహారవసతులు నెక్కువగ నుండుటచే నసాధారణ శారీరకాన్నత్యమును కలిగియుండిరి. తామరహితమై సస్యములకు గొఱుత లేకయుండి రని చెప్పవచ్చును.

హిందూదేశమున రాజు మతగురువు కాడు. రాజుయొక్క ముఖ్యబాధ్యత సంఘశ్రేయమే గాని ఆధ్యాత్మికము క్తి కాదు. మతనైతికాభివృద్ధిల కో మిశ్రితమగు ధర్మము రాజ్యాధికారమునకు మూలకారణము. వ్యక్తులయొక్క రాజకీయత్వమునకును మతసాక్షేతములకును ఏమియు సంబంధము లేదు. ప్రాచీనహిందూదేశమునందు మనుష్యులకు వ్యక్తులుగ హక్కులు లేవు. హక్కులును విధులును సంఘము ననుసరించి యుండును. మహాభారతకాలమందు హిందూజాతికి నొకవిధమగు ప్రజాహితప్రతిష్ఠాపనలు గలవు. బౌద్ధవిజృంభణకాలమందు ఎక్కువజాతులయందు ప్రజాహితరాజ్యప్రతిష్ఠాపనలు గలవు. అలెగ్జాండరు దండయాత్రకాలమునందు సహితము పంజాబునందు ప్రజాప్రభుత్వముగలవు. ఒకప్పుడు రాష్ట్రము ప్రముఖులయొక్క సంఘాధ్యక్షునివలన పరిపాలింపఁబడుచుండెడిది ప్రజాప్రభుత్వములు నియమితరాజ్యములవలన సంతరింపఁబడెను. క్రమముగా సామ్రాట్యవిజృంభణము ప్రాముఖ్యమునకు వచ్చెను. ధర్మశాస్త్రముల స్వాభావికసంఘపోషకులును విద్యావంతులు నగు బ్రాహ్మణజాతియొక్క పలుకుబడియు మంత్రిగణముయొక్క సలహాలునుకలిసి

రాజ్యాధికారము నరికట్టెను. ప్రజాసామ్రాజ్యశక్త్యాదులును వాఙ్మయ కళా శాస్త్రవిజృంభణమును నాగరకాన్యత్యభివృద్ధియు సుపరిపాలనయొక్క ఫలితములు. శిశోసామ్రాజ్యము ఇప్పటి అంగ్లసామ్రాజ్యమునకన్న ను ఎక్కువ విస్తీర్ణ మైనది.

వేదములకాలమునాఁడు ప్రభువులు ప్రజలవలన నెన్నుకొనఁబడిరి. ప్రభువులు జనులచే తోలఁగింపఁబడిరి. ప్రభువునకు ప్రజలు ప్రభుత్వాధికారము అను భారము నిచ్చి టవసరిముగ నుండెను. క్రమముగా 'నా విష్ణుః పృథీవీపతిః' అను న్యాయము ప్రబలెను. ప్రభువునకును ప్రజలకును సంబంధము ప్రధమమున ఒడంబడికిమీఁద ఆధారపడినది.

పూర్వకాలమునందు మనదేశమున రాజు రాజ్యమునకు దాసుడే ననుకొనుచుండెను. శుక్రనీతి యిట్లు చెప్పుచున్నది: "రాజు ప్రజలకు దాసునిగ బ్రహ్మదేవుఁడు సృజించెను. ప్రజలు పంటయొక్క కొంతభాగ మాయన కిచ్చుట దానికి ఆయనకు బత్తెము రాజు ప్రజలను రక్షించుటకే రాజచిహ్నమును పొందియున్నాఁడు. సుగుణమునకు నీతికి ఆధికారమునకు శత్రు వయ్య నడవడిని దుర్మార్గుఁ డయ్యెనేని అట్టిరాజును రాష్ట్రహంతకునిగ నిశ్చయించి జనులు పార్శ్వద్రోలవలయును. నిరంకుశపరిపాలనము హిందూబుద్ధి గోచరింపదు. రాజేష్వరును చట్టమునకు బద్ధుఁడు. ఏకాలమునను వాదమునకైన రాజుయొక్క అధికారము నిరంకుశము గాదు. రాజ్-సంతోషింపజేయుట. రాజధాతువునుండి రాజపదము వచ్చి నట్లు మహాభారతమువలన మనకు తెలియును. ఆయుధ్యధమునందు రాజుయొక్క విధులు ఈవిధముగ చెప్పుబడియున్నవి:— (1) జనగులను తృప్తిపఱచుట. (2) వారిని రక్షించుట. (3) సర్వకాలము వారియొక్క శ్రేయస్సు సపేక్షించుట. ఆధునిక కాలమునం దివి అన్నియు మనదేశమున మాసిపోయినవి. స్వతంత్ర ప్రజాప్రభుత్వదేశములదివి యున్నను మనదేశమువంటి దేశములం దియ్యది మృగ్యములు.

ప్రభుత్వవిధానమున రెండుకూటములు గలవు. సమితి-సభ-అని ప్రాచీనశాస్త్రకాలమున ప్రజాహితసమాజములు సరియైన ప్రతిష్ఠాపనలుగఁ బరిణమించినవి. ఇవి అధిక సంఖ్యాకులచే నిర్ణయింపఁబడుపద్ధతులలో నుండెడివి. మంత్రి పరిషత్పాలనాధికారమును కలిగియుండెను. దానికి ఎక్కువయధికారమును స్వాతంత్ర్యమును గలదు. అవసరసమయములందు రాజు నెన్నుకొను నధికారము దానికిఁ గలదు. మెగస్టినీస్ చెప్పినట్లులు సంఖ్యనుబట్టి యొక చిన్నతరగతి ధర్మమునందును విజ్ఞానమునను నది విరాజిల్లుచుండును. సీతివాక్యామృతము నిటలు చెప్పుచున్నది. 'ఏకీభావమును' బొందుట కష్టతర మగుటచే వారిసంఖ్య బేసిగ నుండవలయును. గొప్పరాజ్యముల యొక్కయు సామ్రాజ్యముల యొక్కయు పాలనము వారి అభీష్టమునం దుండును. అందువలన అమాత్యశేఖరులు సరళశీవులై న్యాయమునందును నిష్పక్షపాతబుద్ధి యగదును శీతాన్నత్యమునందును ఎక్కువ వన్నెకెక్కి యుండిరి. ప్రాచీనకవిత్తులు ఆధునికశాసనసభల నతిశయించియుండును. చట్టముచు సృష్టించుట- దానిని వ్యాఖ్యానముచేయుట-వారి పనిగాదు. కాని వారివిధి నెరవేర్చుటలో కాలానుగుణముగా మాత్రాని స్థితిగతుల ననుసరించి చట్టముల మార్పు జేయుచుండెను. ప్రాచీన కాలమునందును ఆచరణవిధులు నిరంకుశముగ లేవు. వేదములయొక్కయును స్మృతులయొక్కయును అపారపేయమునుస్పష్టపఱచినను, చట్టములయొక్కభావమును వారు మార్పుచుందురు. గ్రంథకర్తలు ప్రాతచట్టములను క్రోడీకరించుటలో ధర్మశాస్త్రగమనమును మార్చిరి. తర్వాతి వ్యాఖ్యాతలుకూడ నిందులకుసాయపడిరి. అప్పటిన్యాయ పరిపాలనము ఆధునికనాగరకాగ్రగణ్యచట్టముయొక్క విధమననే అనుగడించెను. ప్రభువు- ప్రాడ్వివాకుడు- ముగ్గురు నలుగురు ధార్మికులు- కలసి ఉన్నతన్యాయస్థాన మయ్యెను. రాజున్నను ప్రాడ్వివాకుడే ఆ సభకు నధ్యక్షుడుగనుండి పనిజేయుచుండును.

అసలుదావాఅను అప్పీళ్లను విచారించుటకు ఆయనకు అధికారముగలదు. దానికి దిగువ మండలన్యాయ సభలును వానిదిగువ గ్రామన్యాయసభలును గలవు. గ్రామపెద్ద-గ్రామాధికారి-అందు సభ్యులు. దిగువన్యాయస్థానములనుండి వైన్యాయస్థానములకు అప్పీలు గలదు. విచారణ బహిరంగముగ జరుగును. శుక్రనీతి చెప్పు

నటుల రాజుగాని న్యాయస్థానసభ్యులుగాని రహస్యముగ వివాదములను విచారింపగూడదు, ఆధునిక కాలమునందు పూర్వమునకన్న వ్యాజ్యములు మెండని మన మనుకొనుచుండుము. కాని నారదునికాలమునుండి అదియే వినబడుచున్నది. "జనులు వారివారి విధులను నిర్వర్తించుట యందు సంసిద్ధులై యుండి సత్యశీలులై యున్నప్పుడు, దావాలుగాని ఈర్ష్యగాని స్వార్థపరత్వముగాని ఉండుటకు వీలులేదు. విధుల ననుసరించి నశచుభారము నశించినపుడు వ్యాజ్యములు తలయెత్తును." అని ఆయన నుడివెను. పూర్వము న్యాయవాదు లుండెడివారు. వారికి ప్రతినిధులని పేరు. సత్యాన్వేషణమందు న్యాయాధిపతులకు నాలుగుమార్గములు గలవు. ప్రత్యక్షము- యుక్తి- అనుమానము- (informer) ఉపమానము. సాక్షిసామగ్రిలవల్ల నిజము బయటపడనప్పుడు అది అగ్నిపరీక్షలవల్ల పరిష్కరింపఁబడుచుండెడిది. నేరములలో దండనపద్ధతి ఉపయోగింపఁబడె నని హ్యూనిత్సాంగు చెప్పినాడు.

"చట్టములయెడల సమత్వము ప్రాచీనకాలమున దభివృద్ధి కాలేదు. హిందూధర్మశాస్త్రమునందు ఒక విధ మైన ఆధిక్యమును ప్రోత్సాహపఱచెను. ధర్మశాస్త్ర మందఱకు నేకవిధముగా వర్తించదు. వ్యక్తుల హోదా ననుసరించి వర్తించును. విధిగా బ్రాహ్మణులు సీచశీక్షలకు లోనుగాకుండిరి. హిందూవాఙ్మయమువల్లను విదేశ చరిత్రకారులవల్లను హిందూదేశమునందు ప్రాచీనకాలమున ధర్మశాస్త్రపరిపాలనము ఉత్కృష్టముగ నున్నదని స్పష్టము. న్యాయాధిపతుల సుశీలత- రక్షకభటులదిట్టతనము- జనసామాన్యముయొక్క న్యాయబుద్ధియు దీని కాధారములు.

విష్ణువు విజయుని కిట్లు చెప్పుచున్నాడు:— "శత్రుదేశమును జయించినపుడు ఆ దేశపు చట్టముల నిర్మూలింపఁజనదు. శత్రునగరమును జయించినపుడు, ఆ దేశపు రాజకుటుంబములోని రాకుమారుని రాజమర్యాదలతో గద్దెపై నెక్కింపవలెను. రాజకుటుంబమును నాశనము చేయరాదు. విజితదేశముయొక్క పద్ధతులు- ఆచారములు-కట్టు- రాజు ననుకరింపవలయును. వారి జాతీయ మతసాంఘికాచారోత్సవాదులను ఈరాజు గౌరవింపవలయును."

దేశమునందు రాజులు తమలో తాము పోట్లాడుకొనుచుండగా, మనదేశము విదేశీయులదాడికి పా

ల్పజను. ఈ దాడులవలన మన రాజ్యాంగవిధానము నందు లోపము మనకు గోచర మయ్యెను. రణశక్తియు పైనికప్రతిష్ఠాపనల స్థాపనమును మన జాతీయస్వాతంత్ర్యమును కాపాడలేకపోయెను. అలెగ్జాండరు దాడి వెడలినప్పుడు పంజాబునం దుండెడి స్వతంత్రరాజులు ఏకముఖముగా పోట్లాడిలేకపోయిరి. ఎవరికి వారు యుద్ధముచేయుటవలన త్వరలో లొంగిపోయిరి. దేశీయరాజులు దఱు ఏకమై ఎదిరించునెడల ఆయనయొక్క అద్భుతము సింధునదియందు పతనమై యుండును. మహామృదీయల దాడికిని నిదియే కారణము. మనదేశసంతయు సంస్థానాధిపతులచే పాలింపఁబడి ఒకరి కొకరు ద్వేషులై యుండుటచేత జనసౌఖ్య బలమునైనను తగ్గించి పరాజులు ఆక్రమించుకొనిరి.

ఆంగ్లేయరాజ్యమునందు సయితము అదియే గోచర మగుచున్నది. కావున దేశ మెప్పుడును కేంద్రీకృతమై

పరిపాలింపఁబడునప్పుడు రాగద్వేషములు ప్రబలుటకు వీలు లేక జాతీయలాభముకొఱకే అందఱును శ్రమపడుదురు. అందువలన మనజాతీయత యెక్కువగా ప్రబలి మనజనసౌఖ్యబలిమివలన-రణకౌశలమువలన- విదేశీయుల దాడి నరికట్టుటకు వీలు గలుగును. ఆధునిక కాలమునందు పూర్వలోపములను సవరించుట ముఖ్యానసరము. ఇప్పుటి ఆంగ్లప్రభుత్వమువలన పరిపాలన కేంద్రీకృతమై వివిధ రాష్ట్రములవారును అన్యోన్యముగ నుండి పని చేయుచున్నారు. దానినే కాంగ్రెసువారుసయితము గ్రహించి వారిఅందోళనమును కేంద్రీకృతము చేసియున్నారు. స్వరాజ్యము వచ్చినప్పుడు పూర్వపులోపములు పోయి ప్రాచీనకాలమునందు మనజాత్యభివృద్ధికి కారణభూతములైన సుగుణము లన్నియు ననుకరించుటవలన విశ్వభారతమునందు మనదేశము ఔన్నత్యమునకు రాగలుగును.

ప్రణయ తత్వము

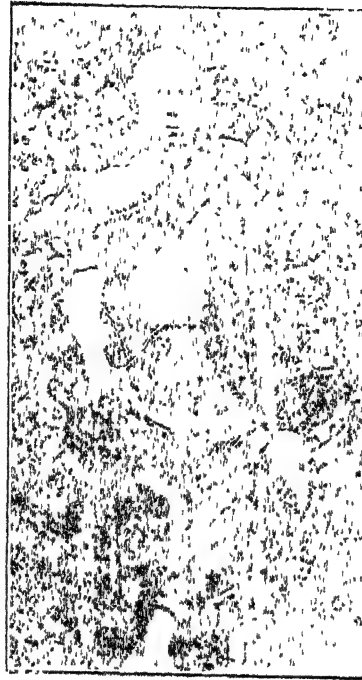
హరి - వేంకటేశ్వర్లు గారు

మంచిగంధంబు విరిసిన మల్లెపూలు
నగరువత్తులు తాంబూల మాదియైన
పరిమళపుద్రవ్యములఁ గూర్చి పాన్పువైని
ప్రణయదేవి నుపాసించు పడుచుదాన!
ముద్దుటుంగరమును కళ్ల నద్దకొనుచు
కడు నొయారముగా నేల మెడలు వాల్చి
బాసలను చేసి మఱచిన భర్తకొఱకు
జాబువ్రాయంగ పైజూచు సన్నతాంగి!
ప్రియునిజా బండుకొని దాని వేగ విప్పి
మొనటి మూఁడక్షరాలకే మోదమంది
విసుప్రలేకుండ నాలేఖ వేయిసార్లు
చూచినను దృష్టి జెందని సుందరాంగి!
ప్రణయభావము లెట్టులో పగలు దాచి
రేయి నిదిరింపనేగిన ప్రియుని జూచి
అతఁకంటను బడకుండ నతిరయమున
కొంగిలిని గూడఁ గాతెను కాంచనాంగి!

పురిటికై పుట్టినింటికి పోవునపుడు
ప్రియుని బలనంతమాగ వీడి వెడలలేక
అతనిని నీవనిని జేసి యతని జూచి
కాలయాపన మొనరించు గడునుదాన!
ఘోరరణమున నాధుని పోరి ప్రాణ
ములను గానెంచుచును విని ముదము జెంది
అతని జాయంగఁజాలక యాత్మణాట!
ఆత్మహత్యకు గడఁగు పుణ్యాత్మరాల!
పడుచుప్రాయంపువారు. నేతడవు నేసి
వేలువేలుగ విమ్ముల పేడనే?
ప్రతిదినము మీరు చేసెడి వలపునోము
నాచరించెడి నిధ మేమి? అంతమందు
వలయు నుద్యాపనం బెట్లు? ఫల ము దేమి?
నృతము సాగింబు గాదేని గాధ యేమి?
లన్నియును జెప్పి పొం పమ్మలార! ప్రణయ
తత్వ మడుగుచున్నాఁడు-గీతాప్రియుండు.

శ్రీ గృహ విజ్ఞానము

శ్రీ గృహ విజ్ఞానము

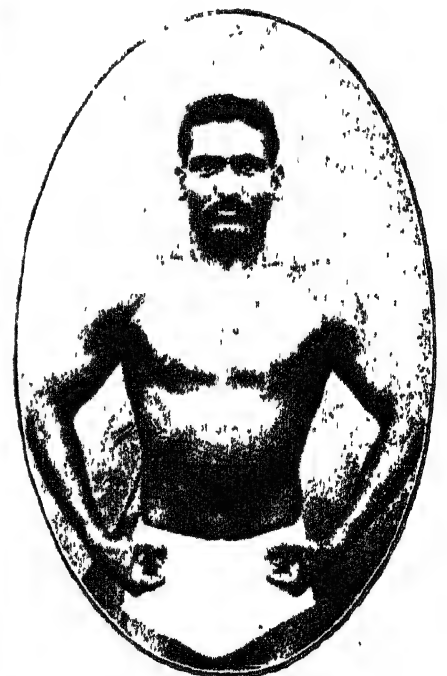
శ్రీ గృహ విజ్ఞానము

శ్రీ గృహ విజ్ఞానము

శ్రీ గృహ విజ్ఞానము

శ్రీ గృహ విజ్ఞానము

SRI C. NARASIMHA PILLAI

SRI E. SUNDARARAJU

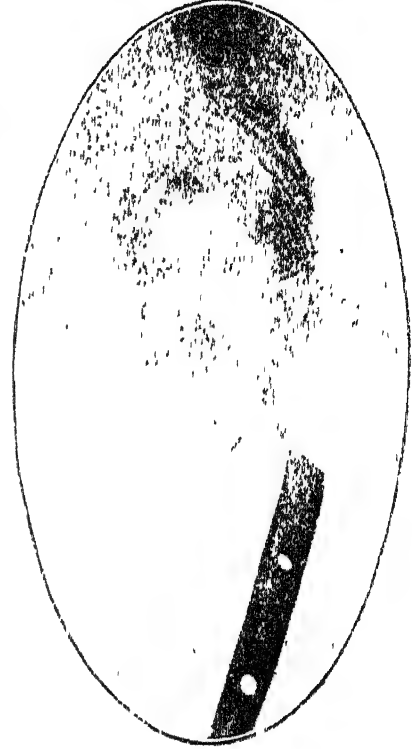
SRI B. SURIYANARAYANAN GURU

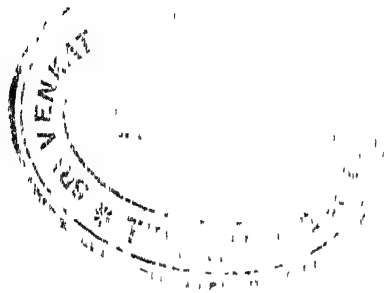
శ్రీమదు. వేదాంత సూక్తికావ్యము

శ్రీమదు. సూక్తికావ్యము

శ్రీమదు. సూక్తికావ్యము

SRI G. SREERAMU SASTRI

SRI M. V. NARASIMHA CHARI

SRI KADHA K. BHARATHY

SRI G. SREERAMU SASTRI

SRI A. VISWANADAM

శ్రీయంబు వి. నారసింహాచారి

శ్రీమదు. రాధాకృష్ణయ్య

శ్రీమదు. సూక్తికావ్యము

శ్రీమదు. సూక్తికావ్యము

శ్రీమదు. సూక్తికావ్యము

హైందవ నాటక చరిత్రము

పాలకోడేటి వేంకట రామ శర్మ గారు

నాటకకళ ప్రారంభమున గ్రీకుదేశమున నుద్భవించె ననియు, నేదో విధముగ నాటక బీజములు ఇతరజాతులందును నుండుటచే గ్రీకు నాటకములు ఇతరదేశనాటకములకు ప్రోత్సాహము గలిగించె ననియు పెస్కరు విరోపావిద్వాంసుల యభిప్రాయము. కాని ఈమధ్య విల్సను బోన్సు మొదలగు విదేశపండితులు హిందూదేశమందు నాటక ప్రోత్సాహము గలుగుటకు గ్రీకు నాటకములు కారణమై యుండునా యని వితర్కించి తిగిన నిదర్శనములు అగపడ వని చెప్పగు సందిగముగా వదలిరి. జన్మనుపండితులు కూడ నిట్టి అభిప్రాయము గలిగియు తమ విచారములను సమర్థింప మొదలిడిరి.

ఒక చరిత్రజ్ఞుడు హిందూదేశమున నాటక ప్రోత్సాహము గలుగుటకు చై నాదేశము కారణ మనెను. కాని చై నాదేశమున పురాతన నాటకము లేవియుఁ గానరాకన్న వి. క్రీస్తుకుపూర్వము నాటకరచనమే చై నాదేశమందుఁ గానరాదు.

హిందూదేశ నాటకములకు ఇతరదేశములు ప్రోత్సాహ మిచ్చె ననుటకు కారణము ఏదియును లేదు. హిందూదేశమందు నాటక కుతూహలము గలిగినపుడు గ్రీకుగాఢ్యము అనాగరికముగనే యున్నట్లులు చెప్పవచ్చును. భగతీయ నాట్యశాస్త్రము క్రీ. పూ. 600 ల సరిలకు వ్రేబడిన కాలమున రచితమయ్యెనని కొందఱు హిందూచరిత్రకారులు పల్కిరి. పాణినినుని తన వ్యాకరణశాస్త్రమునందు 'కలాలిని' మున్నగు నాట్యనూత్రకారులను పేర్కొనియున్నాడు. క్రీ. పూ. 400-300లో నుండిన పతంజలి 'కంసపథ' 'బలిబంధనము' మొదలగునాటకములను పేర్కొనెను. ధనంజయుడు దశరూపకమునందు భరతనాట్యశాస్త్రము నందలి నూత్రములను గ్రహించినట్లులు చెప్పెను. దీనినిబట్టి భరతనాట్య శాస్త్రముయొక్క పురాతనత్వము శంకింప వీలు లేదు. అలెగ్జాండరు దండయాత్రకాలమునఁ గల భారతనాట్యశాస్త్రమును కొందఱు గ్రీకు పండితులు చూచినట్లులు గొందఱు చెప్పిరి.

సాధారణముగా నూత్రములకు పూర్వమే నాటకములు రచింపఁ బడియుండవలెను గదా! మొట్టమొదట భాషయే లేనియెడల వ్యాకరణ రచనము ఎట్లు సాధ్యపడును? కనుక భారతీయ నాట్యశాస్త్రరచనకు పూర్వమే నాటకయుగ మొదటి హిందూదేశమున నుండిన దనవలసి యున్నది. ఈయుగము క్రీ. పూ. 1000—800 సంవత్సరముల మధ్య కాల మయి యుండును. ఈకాలమునందు హిందూదేశమున పెస్కరు స్వతంత్ర్యరాజములు వెలువడి పండితపోషకు లగు చక్రవర్తులు అనేకులు పాలనమును చేయుచుండిరి.

బాబిలోను సగరమును నిర్మించి ఆనందదాయకము లగు వివిధకళలను వృద్ధిపఱచి గ్రీకు ప్రజలను మోహింపఁజేసిన సెమరమిను లేక సూర్య

మాత అను రాజియును, అశ్వరియానాగరకతను వృద్ధిపఱచిన అస్సర హర్షను అనునతఁడును ఆర్యసంస్కృతివారే. వీరుచక్రవర్తులు. ఈతఁడు హిందూ ధర్మమును అవలంబించెననుటకు తన సుతునకు రాజ్యమర్పించి వానప్రస్థ శ్రమమునుచేరిన అతని నడవడియే తార్కాణము. సమార్థమాత సింధు నదిప్రాంతములపై దండెత్తినపుడు సింధురాజుపౌరుషమును జూచి సిగ్గుపడి అతనిని తనకుమారునిగా స్వీకరించెనట!

ఇట్టి యున్నతస్థితియందున్న హిందూదేశమున నాటకకళ విజృంభింపకుండునా? తక్షశిల ఉజ్జయిని మొదలగు చోట్ల అన్ని కళలయందును విజ్ఞానము గఱపఁబడుచుండెను. వివిధదేశములనుండియును యువకులు వచ్చి ఆయాధర్మములను నేర్చుకొని పోవుచుండిరి. ఆకాలమునందు నాటకములకు ఇతివృత్తములను పురాణములనుండి స్వీకరించుటయే గాక రామాయణ మహాభారత కథలును నాటకకైలిని వ్రాయఁబడినవి.

క్రమముగ అశ్వరియా గ్రీకు యుద్ధములచేతను పారసీక గ్రీకు యుద్ధములచేతను గ్రీకుదేశమందు నూతనసంచలనము గలిగి ఒకవిధ మైన జ్ఞానకిరణము గ్రీకుదేశమునందు ప్రసరించి ఈ కలయికచే గ్రీకులు వెక్కిరింపులను నేర్చుకొని రందురు. కాని నాటకరంగమున నూతనభాషములు అంకురించుటకు కారణముల నారయునారు లేరు. గ్రీకు నాటకము క్రీ.పూ. 600లో నోసబ్యతో జన్మించెనట. కాని యితఁడు రచించినది నాటకమే కాదు. తరువాత నాటకరచనము ఏథెస్సనగరములో క్రీ. పూ. 500—400 లకు మధ్యను ప్రారంభింపఁబడి పెస్కరుమార్పులను పొంది ఉత్కృష్టమైన నాటకములుగా పరిగణింపబడుచుండెను. ఈకాలపున్నయు విషాదాంతనాటకములు. గ్రీకునాటకములు మతసంస్కారములు జరుగునపుడు అడఁబడుచుండెడివి. వారిదేశతల నారాధించుటకు ఈనాటకములు సృష్టింపఁబడెను. ప్రారంభమున వీనిని సంభాషణకైలిని ఇద్దఱు గాని రెండుభాగములగు గాని సుద్దులుగా భక్తి పూర్వక మగు పద్యములుగా పాడెడివారు. వీనినే 'కోరస్సు' యురు. ఇందలిగాన వారి పుక్కిటిపురాణమందలి గాథయై యుండును కథకు కాళ్లుచేతులు లేనట్లుగా నీతి కథయందు ఏ మాత్రమును గానరాదు. కాని నాటకరచనమునందు ఇందులోగూడను మంచి నిపుణత అవసరము. దేశవద్దతులను మార్చుకుండ ఎన్నిమార్పులయిన గావింపవచ్చును. వైవవిధి దూత కోరస్సు మొదలగునవి కొన్ని ప్రతినాటకమునను ముఖ్యములు. వేణువేణుకవులు ఈ కోరస్సును వేణువిధముగ నుపయోగపఱచినను, గ్రంథకర్త తత్వనుంతయు వీటిముఖమున తెలియపరచవలయును. కోరస్సు చెప్పెడి వాక్యములందు కవీశ్వరుని హృదయభాషములు బయటపడుచుండును.

ఇట్టి మార్పులు నాటకరంగమునందు జరుగుటకు కారణము గ్రీకు లకు గల్గిన ప్రాచ్య దేశస్థుల సంపర్కమే! ఈరీతిగా హిందూదేశ నాటకము ఒక విధముగ గ్రీకు నాటకరంగమున నూతనశక మేర్పాటుచేసెను.

హిందూదేశమునందు ఈ కాలమున నాటకము హీనదశకు వచ్చుటకు కారణము హిందూమతోచ్ఛేదక మగు శౌధ్యమతమే. ఆచ్చటచ్చట హిందూమతమును పోషించు రాజులు నాటకములందు కుతూహలమును కనబఱచుచున్నను శౌధ్యమతకాలమునందు నాటకరంగము నూతన పుంత ద్రొక్కెను. ప్రప్రథమమున నాటకమే శౌధ్యమతస్థులచే ఆదరింపఁ బడలేదు. అశోకునకు నాటకకుతూహల ముండినటులు గానరాదు. కాని శౌధ్యనిశిష్యు లగు మందగుల్యాస మొదలగువారు వారియెదుట నాటకమాడఁగాఁ జూచి యానందించినటుల శౌధ్యగ్రంథములం దున్నదని యొకరు చెప్పియుండినను.

శౌధ్యనాటకములు క్రైస్తవనాటకములవలె మతవ్యాప్తికై రచింపబడుచుండెను. అందువలన గళాభాసము జరుగుననుటలో ఆశ్చర్యము లేదు. ఇటువంటి నాటకముల ప్రోత్సాహముచేతనే ఆలెక్జాండ్రియానగరమందలి మినాందరు మొదలగు నాటకకర్తలు విషాదాంత నాటకములను త్రవ్వించి నీతిని బోధించు నాటకములు రచింప నారంభించిరి. అందు కళాసామర్థ్యము అంతగా అవసరము లేకుండుటచే పెక్కునాటకములు గదింపబడినను. నాటకమునకు ఇట్టి హీనదశ కలుగుటచే ఆరిష్టాటులు నాటకతీక్షణములను గొప్ప విమర్శన మొకటి ఆకాలమునందు వ్రాసియుండినను. హిందూదేశమునందు పాఠంజల వ్యాకరణమందు నాటకములను పేర్కొనినకాలముననే ఆరిష్టాటులు ఆలెక్జాండ్రియానగరమునందు ఈ విమర్శనమును వ్రాసియుండినను.

ఇట్లు హిందూదేశనాటకము గ్రీకులనాటకకుతూహలమునకు పెక్కువిధముల ప్రోత్సాహమును గలిగించెనుటలో ఆశ్చర్యము లేదు. నాటకయుగము ఆలెక్జాండ్రియానగరమందు క్రీ. పూ. 300 ల సంవత్సరములలో నంతమొందెను. అప్పటినుండియే రోమునగరము ప్రఖ్యాతి పడెను. నాటకము రోమునగరమునందు క్రీస్తుశకారంభమువఱకు ప్రోత్సాహమును పొందుచుండెను.

ఈ కాలమున హిందూదేశమున నాటకకళాభివృద్ధి ఉన్నతదశకు వచ్చియుండెను. రోమాంటిక్ కామెరీసు, అనబడు శృంగార విషాద నాటకములు హిందూదేశమున రచింపబడుచుండెను. ఇవి నాటకములలో ఉత్కృష్టము లైనవని ఆయురోపావిద్వాంసులు చెప్పుచున్నారు. అందువలననే షేక్స్పియరు రచించిన టెంపెస్టు నాటకము, ఒథెల్లో విటరుచక్రవర్తి హేనులెట్టు, మొదలగు నాటకములు పొగడఁబడుచుండెను. ఆకాలమునందు హిందూదేశమునఁ బ్రఖ్యాత నాటకకర్తలుగ కాలిదాసు మున్నగువారు వెలుగొందిరి. ఉజ్జయిని సర్వవిధముల ప్రఖ్యాతిపడసిన పట్టణములలో నొకటి. ఈ పట్టణమందు నాటకకళ మహోత్సాహమున నొండెను. ఇక్కాలమున ధారా కనోజు మొదలగు పశ్చిమప్రాంతములందును వింధ్యపర్వతసామీప్యమునను నాటకములు రచింపఁబడుటయేగాక ప్రదర్శింపఁబడుచుగూడ నుండెను. పౌమి

ల్లుడు కాలిదాసునకుఁ బూర్వమే కొన్ని శృంగారవిషాదనాటకములను రచించెను. ఈ సౌమిల్లుని నాటకములు కొన్ని ఈమధ్యను ఆమెరికానగరమునఁ బ్రదర్శింపఁబడెననియు నచ్చటి పండితులు దీనిని మెచ్చుకొని రనియు వార్తాపత్రికలయందుఁ గలదు. మఱియు నీతని నాటకములు బంగాళాపండితుఁ డొకడు ఆచ్చొత్తించె నట! మన ఆంధ్రదేశమును ప్రఖ్యాతిపడసిన ఆంధ్రమిల్లును అను పేరుపొందిన చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహంపంతులుగారు ఈ నాటకములలో కొన్నింటిని మనోరమపత్రికయందు ఆంధ్రమున తెనిగింపఁగా చదివియుంటిని. కథాచమత్కృతియందు లోటులేదు. సంభాషణకైలియందు లోటు లేదు. నాటకము అంకములుగా విభజింపఁబడినను, రంగములకు బదులు విష్కంభములు గలవు. ఆయునను కళాసంపన్నతయందు ఇవి యూహియను నాటకములలో పోల్చుచున్నను. కాని కాలిదాసునినాటకచమత్కృతి వేఱు. కొన్ని విషయములయందు షేక్స్పియర్ ఆ నాటకకర్తకు సాటిరాడు. కాలిదాసునకును షేక్స్పియరునకును తూర్పు పడమరలకు ఎంత తారతమ్యము గలదో అంత కలదు. ఎవరి కళాసంపన్నతయందు వారు పరిపూర్ణులు. ఒకరిని మించినవారు ఒకరుగా కనుపట్టుచున్నారు.

కాలిదాసు కాలమును విదేశపండితులు గుప్తకాల మని చెప్పుచున్నారు. కొందఱు క్రీ. పూ. 300 లనియు కొందఱు క్రీస్తుశకారంభ మనియును, మఱికొందఱు క్రీ. శ. 300 మొదలు 1000 వఱకు అనియును చెప్పిరి. కాని మౌండవపండితులలో పెక్కురు యభిప్రాయము ననుసరించి క్రీ. శ. 500 స్థాపింపవచ్చునని నా తలంపు.

రోముగ్రంథములను కొన్ని పరిక్షించిన అగస్తసు చక్రవర్తి కాలమున హిందూదేశమునుండి రోమునగరమునకు రాయబారులు పోయి రనియు అందు ఒకప్రావ్యాణుఁ డుండె ననియు, హిందూదేశచక్రవర్తి ఏనుగులు గొత్తిములు మొదలగునట్టి గానులుగా పంపెననియు, ఈ రాజు ఒహూపరాక్రమవంతుఁడనను, భాగ్యకళి ఆసుయు చెప్పియుండెను. అట్టిరాజు హిందూదేశమున ఎక్కటఁ గలఁడు? ఒక ఉజ్జయిని నగరము మాత్రము గొప్పపర్వతము జరుగు పట్టణముగనా, మంచి కళలు మొదలగువానికి నిలయముగను, దేశప్రఖ్యాతి గాంచుటచే ఆ యుగసాయమును బంపినది తప్పక ఉజ్జయినినగరాధ్యక్షుఁ డనియే గ్రహింపవలయును. అప్పటికి కనిష్క్కుచక్రవర్తిగాని అతని మునుపు తండ్రులు గాని ప్రాముఖ్యమునకు రాలేదు. అట్టితటి ఉజ్జయినినగరమున నీ కాలమున కేకదాడి నరికట్టి అగస్తసు చక్రవర్తికి రాయబారిని పంపిన హిందూదేశ యోధుడు ఎవరు? ఇది ఎవరును ఆలోచింపలేదు. కొందఱు ఇట్టి యోధుడు లేదనిరి. కొందఱిది పట్టిభ్రాంతి అనిరి. కాని నిజమును గ్రహించుటకు కృషి ఇంకను ఈ మార్గమున నలుపవలయును. తప్పక విక్రమార్కుడే యీ రాజు.

అప్పటినుండి-అనగా క్రీస్తు శకారంభముననుండి కుమను దండయాత్రలు అధిక మగుటచేతను, ఉజ్జయిని కుమనులదశ మగుటచేతను ఉజ్జయినినగరప్రభ తగ్గెను. కుమనుచక్రవర్తులు శౌధ్యులు. అందువలన శౌధ్యమతము విజృంభించుచుండె. అశ్వఘోషాదు మొదలగుపండితులు

నాటకములు రచించియు బ్రదర్శించియు నతమును దేశదేశములకు వ్యాపింపజేయుచుండిరి. ఈ కాలమున బౌద్ధమతసూత్రములు చైనా పరిషయా మొదలగు దేశములకు ప్రాప్తమయ్యెను. చైనాదేశము త్వరలో బౌద్ధమతము నవలంబించెను. బౌద్ధనాటకములు ఇచ్చట ప్రాప్తిహింపబడినను, కాని యీ కాలము హూణ దండయాత్రలచే హిందూదేశమున నాటకకళ క్రీ. శ. 100 మొదలు 800 ల వఱకు ప్రాప్తిహింపబడలేదు. తరువాత 500 మొదలు 1000 ల వఱకు నాటకరంగములు మెలిసెను. పండితులు నాటకములను వ్రాయ మొదలిడిరి. కాని గుప్తరాజులు నాటకములందు తీర్మానమును కనబఱపలేదు. కాకి కనోజు కాశ్మీరము మొదలగు ప్రాంతములందే నాటక రచన పోషింపబడుచుండెను. ఇక్కాలమున హిందూదేశమున పెక్కురు నాటకకర్తలు నాటకములను వ్రాసిరి. అందు భవభూతి క్రీ.పూర్వ ప్రభృతులు ముఖ్యులు. కాళిదాసునాటకములు ఆ కాలమున పాపరులు గూడ గ్రహింపజాలియుండిరి. భనంజయని 'దిశమాపకము' ప్రచురించినకాలమునుండి నాటకము వఱల అవపతనమార్గములు పట్టెనని గ్రహింపబడును. మహాస్వదీయదండయాత్రలు అందులకు ముఖ్య కారణములు.

హిందూనాటకములు చిరకాలమునుండి అంకములుగ విభజింపబడినను, అగస్త్యుకాలమున రోమునగరమున నీ విషయమై కొంచెము మార్పు సంభవించెను. అంతకుఁ బూర్వము గ్రీకు రోమునాటకములు అంకములుగా విభజింపబడలేదు. ఈ అంకవిభజనను రోమునగరమునందు 'సెనేకా' ప్రారంభించెనని చెప్పదురు. ఇప్పటినుండి అయిదంకములవిభజన మైరోసాఖండనాటకములందుఁ గాననయ్యెడిని. హిందూదేశమున కాళిదాసునకు పూర్వపుటలు గూడ నిట్లు అంకవిభజన చేసియుండిరి. అందువలన రోమునగరమునందు ఈ మార్పు గలుగుటకు గూడ హిందూసంపగ్గమే కారణమై యుండనోవును.

క్రీస్తుశకాగంధమునుండి క్రీస్తుపతనవజ్రంభణకై బౌద్ధనాటకములవలె క్రీస్తుసత్యమును క్రీస్తుపుట్టుక వరణము మొదలగు కథలను నాటకములుగా ప్రదర్శించుచుండిరి. రోమునగరము క్రైస్తవరాజుల చేతుల బడినదాచి నాటకములు మతబోధకము లాయెను. కళాచాతుర్యముగల ప్రాతనాటకములు అణగదొక్కబడినను, విరోసాఖండ మంతటను ఇట్టి నాటకములే ఆడబడుచుండెను. ప్రజలు స్వాతంత్ర్య విహీనులైరి. నాటకములు వారి కింపుగ లేవున్నను మతగురువుల కోపమునకుఁ జంకి చూచుటకు వచ్చుచుండిరి. కొందఱు మతగురువుల ఆజ్ఞల ధిక్కరించి నూతనసంస్కారములు గావింపజూచిరి. ఇట్లు పదు

మూడవశతాబ్దింతమునకుఁ అయిరోసాఖండము అజ్ఞానాంధకారమందుండెను. దీనినే అంధకారయుగము (Dark Ages) అని పిలిచిరి. అనగా నితరకళ లీ కాలమున వృద్ధిచెందుచున్న నజ్ఞానహీనత అగపడుచుండెను. ఆసియాఖండజ్ఞానముకొఱకుఁ తిరిగి యూరపుఖండ ప్రాంతము లువ్వెళ్లుచుండెను. కాన్స్టాంటినోపిలు మహాస్వదీయుల నళి నుయ్యెను. అచ్చటి క్రీస్తువిద్వాంసులు శిల్పులు మొదలగువారందఱు యూరపుఖండలి వివిధదేశములకు నారిపోయిరి. పెక్కువఱిగి రోమునగరము నాశ్రయించిరి. రోమునగరమున నూతనవికాసము గలిగెను. ఆయునను మతబోధకుల ఆజ్ఞ పూర్తి నుల్లంఘింప విలులేదుగాన ప్రాతకళావిజ్ఞానమును, అచ్చటి కళావిజ్ఞానము కలిసి నూతనకళావిజ్ఞానమునకు మార్గ మేర్పడెను.

శృంగారమే లేని యూరపుఖండ నాటకములందు శృంగారము నర్థింపబడుట ప్రారంభించెను. వివాదభావము ఇదివఱలోనే వారు గ్రహించిరి. అన్నిరంగములందు ఇట్టిమార్పు సంభవించెను. శిల్పమందు కళలందు నాటకములందుఁ గూడ నీ మిశ్రమము అవలంబింపబడెను. నైపు త్వరలో ఈవద్దతిని స్వీకరించెను. ఇంగ్లాండు ఆదారినే పట్టెను. షేక్స్పియరు ఈ భావములను సంపూర్తిగా వర్ణించెను. అతని మించిన నాటకకర్త తిరిగి ప్రపంచమందు పుట్టలేదు. విమర్శనములు వృద్ధి అయెను. యూరపు అంతయు నీ నూతనవిజృంభణము గాంచి తల్లడిల్లఁజొచ్చెను. విద్వాంసులు విద్య పాడగుచుండె నని భయపడిరి. శిల్పులు శిల్పము తప్పమాగ్గముల ద్రోహుచుండె నని చింతిల్లిరి. మతగురువులు మత భ్రష్టత కలుగుచుండె నని భయపడిరి. కాని అన్నియును మంచికే జరిగినవి. సర్వవిధముల యూరముఖండపు నాగరకతను పొందుచుండెను. దేశాభిమానము మతాభిమానము వృద్ధి అగుచుండెను. కాళిదాసాదులు గ్రహించినటులు ప్రకృతిభావములను గ్రహించుటకు షేక్స్పియరువంటి కవులు పెక్కులు జరుగవలసిరి.

తిరిగి 1800 సంవత్సరమునుండి హిందూదేశమున శాంగ్లనాటక సంపర్కముచే నాటకరంగము విజృంభించెను. షేక్స్పియరుని నాటకములు కళాకాలలందు బాలలకు పఠనీయగ్రంథములుగ నుండుటచే, దేశభాషలందు ఇట్టి నాటకములు గలించుటకు కవులు ఉత్సాహమును మాపిరి. కాళిదాసాది నాటకకర్తలు వఱల హిందూకవుల స్ఫురణకు వచ్చిరి. కనుక హిందూదేశనాటకరంగము పూర్తిగా అంగ్లనాటకమువలెగాక పూర్తిగా సంస్కృతనాటకమువలెను గాక మధ్య త్రోవను స్వీకరించెను. కాని కళాచరస్మృతియందు కళావిద్యయందు ఇప్పటి నాటకములు షేక్స్పియరు కాళిదాసాదుల నాటకములతో సరిపోవు.

తామరతైలము

రాజా, రాణి గుర్తుగల చక్కని డబ్బీ 1-కి అణాలు 6 మాత్రమే

నెం. 1, తంబుకెట్టి వీధి, మద్రాసు

అమృతాంజనం డిపో,

నెం. 109, ప్రేరి రోడ్డు, పోర్టు, బొంబాయి

భారత స్వరాజ్య దర్శము

తాడిమేటి వేంకట రామ కృష్ణ రావుగారు. బి. ఏ.

భారతభూమి ఖడ్గవరుని విశుద్ధలీలా ప్రకటనమునకై ప్రత్యేకించబడిన మహాత్తరమగు పవిత్రత్రేత్రము. సృష్టినంతను ఈశ్వరమయముగను, ప్రపంచమందలి వివిధజీవులను ఆనందముకొలుపుటకు ప్రదర్శించు జగన్నాటక పాత్రములుగను, తత్కృతకార్యముల నెల్ల అజ్ఞానజన్య మగు బహుత్వభావమునుండి జ్ఞానజన్యమగు ఏకత్వభావోపలబ్ధికై జరుగవలసిన క్రమపరిణామమందలి యంతరములుగను, గ్రహించువానిదృష్టికి - భారతాత్మ నేడు ఇచ్చించునది కేవలము రాజకీయార్థిక స్వాతంత్ర్యము మాత్రమే కాదని గోచరింపక మానదు. ఇట్టి స్వతంత్రతకై మహాత్యాగ మొనర్చి, వంగవిభజన సందర్భమున జాతీయవాదనాయకులందు అగ్రేసరుడని ఖ్యాతివడసిన శ్రీ అరవిందఘోషు ఆలీపూరుజైలులో ఈశ్వరసాక్షాత్కారము నొందినతరువాత ఉత్తరప్రదేశ్ ను పట్టణమున నిచ్చిన యువన్యాసమున చెప్పిన “ భారతావని యెన్నడును స్వార్థమునకై మనియుండు లేదు. నేడు తిరిగి మనమాత్మభూమి తలయెత్తుచున్నదనిన ఆమూల్య మగు ననాతనధర్మమును ప్రపంచమున బ్రచారము చేయుటకే!” అను సంగతిని మనము బాగుగా గ్రహింపవలెను. జాతిమతద్వేషములు - కార్మికులఅశాంతి - దుర్బల దేశముల దాస్యము మొదలగునవి - మానవజాతిని ప్రస్తుత మెదుర్కొనిన క్లిష్టసమస్యపరిష్కారమునకై జరుపఁబడిన అంతర్జాతీయసభలును - సమ్మేళనములును నిర్ధకమైనట్లు వ్యక్తమైనకొలది, అంతరంగ మగు మార్పుయొక్క ఆవశ్యకత దినదినమును స్పష్టముగా గమనింపఁబడుచున్నది. అట్టిపరిణామము మానవహృదయమున కలుగవలయు ననిన నేడేని ఒకజాతిదానిని తెలిసికొని, ఈ సామ్రాజ్యదైవికీకరముగ వ్యక్తమయ్యెను. అది సరము. అసక సూచనలను బట్టి ఈవిషయమున

భారతజాతీయే నాయకత్వము నహించి, లోకకల్యాణమునకు మార్గదర్శి యగునని తలఁపవలసియున్నది. అహింసయే పరమధర్మముగా విశ్వసించుచు, రాజ్యాంగమును సీతినుండి వేటుచేయని గాంధీమహాత్ముని నాయకత్వమున స్వాతంత్ర్యమును బడయుటకు దేశము సమకట్టుటయే ఈసూచన లన్నిటియందును గొప్పది. కాని దేశమునకు అహింస సమత్వభావోపలబ్ధి నిచ్చు సాధనమే కాని నాయకునకువలె పరమస్రావ్య మగు సంపూర్ణస్వధర్మము కాదు. అందుచేతనే ఇరువదిమూ సము లెంతయో ప్రశంసనియముగ అహింసాశిష్యమును పాలించి- బొంబాయి అల్లరులతరువాత హృదయమును తొలగించుటకు మహాప్రయత్నము లొనర్చి- చౌరీ చౌరాదురంతములతో స్వశక్తి యందలి విశ్వాసమును గోల్పోయి, “ఇట్టిమహాదేశమున నుండు ముప్పదిరెండు కోట్ల ప్రజలును గాంధీనాటియులులము కాదాలము. అట్లగువరకును స్వరాజ్యము రానియెడల మనము యుగ యుగములకును బానిసలుగా నుండవలసినదేనా? కావున నేడేని మరియొక మార్గమునను, అవసరమగునెడల వేరొక నాయకుని క్రిందను స్వతంత్ర్యమును బడయుదము” అని దేశము లోలోగ విసుగుకొనుచున్నది. కాని ప్రస్తుతము బాహ్యమున నెంతవెనకినను వేరుమార్గము గాని, నాయకుఁడుగాని కనిపింప లేదు. కాని జాతీయసంఘంకారమునకు కలిగిన- ఈ యాశాభంగమును- అసంతృప్తియు- విషాదమును- క్రమముగా హైందినమానసమును అంతర్ముఖమునకు త్రిప్పి భారతిబుద్ధిని వికసింపఁజేసి, ఎట్టి సవ్యమార్గమున నైనను అహంకారముతో నడచి గమ్యస్థానము చేరుట యసాధ్యమనియు, కోరిక లెన్ని యున్నను ఈశ్వర సకల్యాచుసార మగునవి మాత్రము నెఱి వేటు ననియు, “మనచే మౌనము గ స్వధర్మమును ఆర్జించుకొను బుద్ధి” చేయవలెననియు గోచరింపఁబడును. గతించి

సహాయనిరాకరణయుగమందు తనశక్తినిమాత్ర మిచ్చి గాంధీరూపమున దేశమును నడపిన ఈశ్వరుడే అప్పుడు తిరిగి మతాక మహాపురుషునికి తన యమోఘమగు శక్తినేగాక విశుద్ధజ్ఞానసిద్ధినికూడ గలిగించి, ఆ సిద్ధపురుష రూపమున భారతమునకును మానవజాతికిని ఆత్మసమర్పణ యోగ దీక్షను స్వరాజ్యసిద్ధిని ఇచ్చు లోకగురు నగునని దృఢముగ నమ్మనచ్చును. పదునొకండు సంవత్సరముల నుండి దేశముచే దాదాపుగమఱవబడి అకస్మాత్తుగ నాగ పురజాతీయచుహాసభ కథ్యత్తుడుగా నుండుటకై ప్రార్థింప బడుటనుబట్టియును గాంధీ కారాగారమున కేగినయెడల నాయకత్వము వహించు నని దేశమలో మూలమూల లకు గ్రామములయందును నిహితకముగ ప్రబలిన నమ్మ కమును బట్టియు, ఇప్పటికి సుమా రేబది వత్సరముల క్రిందట (1872 స॥ ఆగస్టు 15) వంగదేశమున జన్మించి, ఇంగ్లండునందే చిన్ననాటనుండియు విద్య గఱచి, మహా మేధావియు బహుభాషాపరిచయుడు నై, ప్రాచ్య పాశ్చాత్య నాగరకతలను సంపూర్ణముగ గ్రహించి, ద్వాదశవత్సరములుగా మాతృభూమికిఁజును ప్రపంచ కల్యాణముకొఱకును మహాతపస్వియై సంపూర్ణ యోగ నిస్సాగిష్టుడై ప్రకృతీపురుషుల యాధ్యాత్మికాధిభౌతిక సభ్యతలు భిన్నధర్మములు మొదలగు విరుద్ధద్వంద్వముల కుండు సమన్వయతత్వము నుపలబ్ధి నొంది, మానవుని యందు విజ్ఞానమయకొశవికాసము తనద్వారా ప్రద ర్శించుటయే ఈశ్వరోద్దేశ మని ఇటీవలనే నెలవిచ్చిన శ్రీ అరవిందనాముఁ డగు “భగవాన్ (అరవిందు)డే” యుక్తకాలమున కార్యక్షేత్రముఁ జొచ్చి స్వరాజ్యసిద్ధి నొసంగు నని గ్రహించుటకూడ కష్టము కాదు.

సత్యము, అహింస, ప్రేమ మొదలగు నేవో కొన్ని ధర్మములను పాలించుటకు కాదు భారతాత్మ నేడు సంకల్పించినది. మనోబుద్ధిచిత్తాహంకారములకు ప్రభువగు జాతీయాత్మ తమస్సునుండి మేల్కొంచి, తన యంతరంగరాజ్యమును చక్క జేసికొని సర్వధర్మసమన్విత మగు స్వరాజ్యసిద్ధిని, బహిఃప్రపంచమున స్థాపించి సామ్రాజ్యస్థితి పొనుటకే నానందమున మహత్తర మగు యోగసాధన మారంభ మైనది. శుద్ధి ముక్తి సిద్ధి

భుక్తి యను అరవిందుని “పూర్ణ యోగము” నందలి నాలుగంతరములలోను రెంటిని దేశము కొంతవఱకు సాధించినది. శుద్ధియు ముక్తియుఁ బొందిన మహా పురుషుఁ డగుటచేతనే గాంధీమహాత్ముడు ద్వేషభోగ లాలసాది కల్పిషములనుండి పరిశుద్ధముగను, భయ క్రోధాదికింటకములనుండి ముక్తిముగను చేసి, భారత ష్టేత్రమును అజ్ఞానజన్యమగు అహంకార మహాయజ్ఞము నకు సిద్ధము చేయఁగలిగినాడు. కాని ఈసాధనము సకా మము [సాత్త్వికమైనను] అహంకారయంతము నగు టచే సిద్ధికి భంగము కలిగినది. అహంకారనిర్మూలనము చేసి ఆత్మసమర్పణదీక్షకు దేశమును సిద్ధము చేయుటకై ఈశ్వరుడు ప్రదర్శించిన లీలవలననే ఉద్యమమునకు విఘ్నము కలిగిన దను తాత్కాలిక భ్రమయును, మహా త్ముని కారాగ్రహప్రవేశమును కలిగినవి. తాను ఈశ్వరుని యుపకరణమునుమాత్ర మేయనియును, సహస్రవత్సరములనుండి పరజాతుల దాస్యమునఁ గొన్ని యుత్కృష్టములగుపాఠములను నేర్పుటకు నియోగించిన ఈశ్వరుడే నేడు మఱల లోకమునకు గురుస్థానమునాక్రమించి మానవకల్యాణమునకు పాటుపడుటకై తన్ను లేవనెత్తి స్వతంత్రము నిచ్చుచున్నాడను. జ్ఞానము భారతీయులకు కలిగినప్పుడే భారతము స్వరాజ్యయోగదీక్షను బూనుట కర్హమై యుండును. అట్టి యర్హత దేశమునకు కలిగినప్పుడు ఈశ్వరుడు గురువును ప్రసాదించి స్వరాజ్యసిద్ధి నొసంగును.

సంపూర్ణ స్వరాజ్య మనిన విజాతీయబంధనములు లేని రాజకీ యార్థిక స్వాతంత్ర్యము మాత్రమే కాదనియును, అంతరంగమున నుపలబ్ధియైన ఆత్మ రాజ్యముయొక్క సంపూర్ణమగు బాహ్యపరిణామమే యనియునుఁ దెలిసికొనుట అవసరము. ఇట్టి ఆత్మ రాజ్యసిద్ధి నొందిన వ్యక్తులు ప్రతిదేశముననుఁ బ్రతిజాతి యందును ఎల్లప్పుడును ఉండురు. కాని వారు సామాన్యముగ నేకాకులై ఏయరణ్యముననో పాపభూయిష్ట మగు నీప్రపంచముతో సాధ్యమైనంత తక్కువసంబంధముతో సచ్చిదానందనిమగ్నులై జీవితములను గడిపుచుండురు. కాని అట్టి యాధ్యాత్మికజీవనప్రాప్తి ఇప్పుడు

వ్యక్తులకు మాత్రము కాక సమష్టిమానవసంఘమునకే కలుగుచున్నది. అనేకములు కనబడుచున్నవి. విప్లవములు యుద్ధములు మొదలగు స్వాస్థ్యసంకటములచే మానవ జాతీయందలి యపరిశుద్ధత చాలభాగము తొలగింపబడుచున్నది. మానవహృదయమున మొన్నటిమహాయుద్ధము పశుబలముఁగూర్చిన ప్రబలవై రాగ్యమునకు కారణమైనది. కాని యాపశుత్వమునకు సంపూర్ణభుక్తి మఱియొక సుతరసంగ్రామముతో గాని కలుగకపోవచ్చును. తదనంతరమైనను మానవజాతి భౌతికబలప్రధానముగు పశుత్వమును పూర్తిగా విడనాడి, బుద్ధిసత్వప్రధానముగు పరిశుద్ధ మానవత్వమును పొంది, విజ్ఞానమే ప్రధానముగాఁ గల దేవదీపమునకు పునాదులను వేయుననుటకు, ఏసందియము లేదు. శీఘ్రకాలమున నంతరింపనున్న ప్రస్తుతయుగమున సహంకారమే ప్రతిసంస్థకును పునాదిగా నున్నది. నేను బ్రాహ్మణుడను నేను మహమ్మదీయుడను నేను శ్వేతజాతికిఁ జెందినవాడను నేను కోటిశ్వరుడను నేను విద్వాంసుడను అను సహంకారమే ప్రపంచమున స్వతంత్ర ప్రతిష్ఠాపనమునకును, సమత్వభావవికసనమునకును, సర్వసోదరభావవ్యాపనమునకును ప్రతిబంధకముగా నున్నది. ఈయహంకారము తొలగి యీ బ్రాహ్మణాదుల రూపగుణములకు వెనుక నెక్కియాత్మతత్వ మందలి యందును నిండియున్నదను విశుద్ధజ్ఞానోపలబ్ధి కలిగినప్పుడు ప్రతిమానవుఁడును “సర్వభూతములయందును నేనే నివసించుచున్నాను. నాయందే సర్వమును కలదు. నేను కానిది సృష్టియం దిసుమంతయు లేదు” అని తెలిసికొనును. అప్పుడు సర్వమతసమన్వయము - జాతుల యైక్యత - ప్రకృతిపురుషుల యవినాభావసంబంధజ్ఞానము - కలుగును. అప్పుడు జ్ఞానము నార్జించుటకు కార్యకారణవివేచనయును తర్కమును ధర్మముగాగల మనస్సు ఇప్పుడవలె ప్రతిబంధకముగా నుండుట మాని,

వికసించిన విజ్ఞానకోశమందలి సత్యప్రకటనమునకు విశుద్ధ మార్గ మగును. పూర్వము సమాధిస్థితియందు మాత్రమే దివ్యదృష్టి గల ఋషీశ్వరులవలెఁ గాక, భావిమానవుఁడు దివ్యదృష్టి నే సామాన్యధర్మముగా గలిగి, ఎల్లపుడును జాగ్రత్తమాధియందే యుండి ఈశ్వరుని విశుద్ధలీలకును, ఆనందిమునకును నిలయపై అమృతత్వమును బడయును.

అట్టి మహోత్సాహము మగు సంపూర్ణ స్వరాజ్య సిద్ధిని తాను ముందుగా నుపలభి నొంది లోకమందలి ఇతర జాతులకు దాని నిచ్చు అఖండబాధ్యత భారత దేశమునకుఁ గలదు. కావున సత్వరరాజ్యాంగస్వతంత్రము నందలి మోహమును వీడి - ఆర్థికస్వపరిపాలనకామ్య బంధనమును త్రొందివైచి-అహంకారయజ్ఞమునకుఁ బూని-ఈశ్వరహస్తములయందు పరిశుద్ధోపకరణమువలె - స్వధర్మము ననుసరించి నిష్ఠామకర్మయోగమునకు బూనుట ధర్మము. సంకుచిత మగు జ్ఞానముతో కామ్యకర్మలఁ జేయువారికి తత్కామ్యసిద్ధియే కలుగును. నిష్కామ కర్మయోగి యవసరముల నన్నిటిని సర్వజ్ఞుడగు ఈశ్వరుఁడు గుర్తెఱిగి సర్వఫలసిద్ధిని కలుగఁజేసి తానుకూడ వానియందు నివసించును. అంతరంగమున నైతానుపాలన మున్నంతకాలము వ్యక్తులకుఁ గాని జాతులకుఁ గాని నిజమగు స్వాతంత్ర్యానుభవమునకు అర్హత యుండదు. కాననే నిజమగు స్వరాజ్యము లోకమున మృగ్యముగా నున్నది. బ్రాహ్మసంస్థలను మాత్రము మార్చి స్వతంత్రమును, ఆనందమును భూమిపై ప్రతిష్ఠించుటకు చేయు ప్రయత్నము లన్నియును బూటకములును నిరర్థకములును నగును.

కావున నాత్మసమర్పణయోగ సాధనచే ఆత్మరాజ్య సిద్ధిని బొందుటయే మాతృభూమికిని స్వరాజ్యసిద్ధిని కలుగఁజేయుటకునుగలముఖ్యమార్గమనిగ్రహించుట ధర్మము.

మోహనీతైలము - వెండుకలను పెంచి నిగనిగ లాడించును

శ్రీ పురుషులు వాడుటకు యోగ్యమైనది - 5 తులములు నూనెగల సీసా 1-క అణాలు 12 మాత్రమే
 నెం. 6, తంబుశెట్టిపీఠి, మద్రాసు. అమృతాంజనం డిపో, నెం. 109, ప్రభోరోడ్డు, పోర్టు, బొంబయి.

పాలకురికి సోమనాథ కవి

బంధారు తప్తయ్య గారు

ఈతఁడు నిజామరాష్ట్రమునందలి యోరుగల్లుప్రాంతమున నున్న పాలకురికినివాసుఁ డయినట్లు లీతనియింటిపేరును బట్టియుఁ బిడుపర్తి సోమనాథకవికృత మయిన పద్యబసవపురాణమును బట్టియును తెలియవచ్చుచున్నది. ఈతని ప్రశస్తికోటిలోఁ జేరిన యొకకవితే నీతని కంకితముగా రచింపఁబడిన “అన్యవాదకోలాహలము” అను సీసకతమునందలి యీ దిగువపద్యము గూడ నీ విమలమును విస్మయముగా విశదీకరించుచున్నది.

సీ. భవదీయసంబంధ బంధురం బయ్యె నే

భాగ్యంబు చేసెనో పాలకురికి

భవదంఘ్రిపూజనా పరుల కిమ్మయ్యె నే

భాగ్యంబు చేసెనో పాలకురికి

యుమ్మద్విహార సంయు క్తమై వెలసె నే

భాగ్యంబు చేసెనో పాలకురికి

యుమ్మదీమాశ్రయా త్యున్నతిఁ బొందె నే

భాగ్యంబు చేసెనో పాలకురికి

గీ. పాలకురికి యెట్టి భాగ్యంబు చేసెనో

నీస్వనామపూర్వ నిహిత మయ్యె.

ఈహితానువంగ ! యేకామ్రగురచిత్ర

నలినభృంగ ! సోమనాథలింగ.

ఈ కవి మొదటి ప్రతాపరుద్రనిఁగలన సమ్మానాదులఁ బొంది నట్లు పద్యబసవపురాణములోఁ బిడుపర్తి సోమనాథుఁడు చెప్పియుండుటచేతను, మొదటి ప్రతాపరుద్రుఁడు క్రీ. శ. 1140 మొదలు 1196 వఱకు రాజ్యమేలినట్లు కనఁబడుటచేతను, కర్ణాటకవిచరిత్రకారు లీతఁడు బసవేశ్వరుని శిష్యపుత్రుఁ డని తలంచి యీతఁడు క్రీ. శ. 1195 వ ప్రాంతమం దుండినట్లు చెప్పవచ్చు నని వ్రాసియుండుట చేతను శ్రీ వీరేశలింగము పంతులుగారు కొన్ని యుపపత్తులతో నీతఁడు క్రీ. శ. 1180 ప్రాంతమునాఁ డని కవిచరిత్రములో నిర్ణయించిరి. ఈతఁడు మొదటి ప్రతాపరుద్రుని కాలమునాఁ డనుట నిర్వివాదాంశము. పంతులువా రొనర్చిన కాలనిర్ణయము గూడ నించుమించుగ సరియైనదే గాని కర్ణాటకవిచరిత్రకారు లేమి శ్రీ పంతులుగా లేమి యీతఁడు బసవేశ్వరునియొడఁ జెప్పికొన్న సంబంధవిశేషములఁ బట్టి యీతని కాలమును నిర్ణయించుట సరికాదని విన్నవించుచున్నాఁడను. ఇతఁడు తాను బసవేశ్వరుని శిష్యపుత్రుఁడ నని చెప్పికొన్నాఁడన్న యంశమునుబట్టి వీ రీతనికాలమును నిర్ణయించి యున్నాఁడు. సోమనాథుఁడు వాస్తవముగాఁ జెప్పినది “బసవేశభుజిష్యాత్మభవో బసవకంకరః” అని తాని “శిష్యాత్మభవః” అని కాదు. భుజిష్యాఁ డనఁగాఁ

గింకరుఁడు గాని శిష్యుఁడు కాఁడు. భుజిష్యాత్మభవమును శిష్యశబ్ద పర్యాయ మని భ్రమించినట్లు తోచుచున్నది. వా రుదాహరించిన శ్లోకములోనే పయిపాదములలోఁ గవి తాను “గురులింగార్యస్య దయాహస్తగచ్ఛ సముద్భవః బసవేశస్య తనయః బసవేశ్వరగోత్రకః” అని చెప్పికొనియుండుటచే, “దీనినిబట్టి సోమనాథుఁడు లింగార్యునిఁఁగాఁ త్రుఁ డయినట్లును బసవేశ్వరుని పుత్రుఁ డయినట్లును గనఁబడుచున్నాఁడు” అని కూడ పంతులువారు వ్రాసిరి. సోమనాథుఁడు బసవేశ్వరునిపుత్రుఁ డయినట్లు అభిప్రాయపడుట కూడ మఱింత ప్రమాదము. బసవేశ్వరునిపుత్రుఁడ నని గాని, తద్గోత్రుఁడ నని గాని, తత్కింకరుఁడ ననిగాని, సోమనాథుఁ డెట్లుగ నేమి చెప్పికొనినను బసవేశ్వరునం దాతనికున్న నిరతిశయ భక్తిపారవశ్యముచేతనే గాని నిజముగా నాతనికి బసవేశ్వరునితో నాకు సంబంధము లన్నియు నుండుటచేఁ గాదు. అట్లే గానిచో నాతఁడు బసవేశ్వరునకు స్వీయ పుత్రుఁడు కింకరపుత్రుఁడుకూడ నెట్లుకాఁగలఁడు? కనుక ఈతఁడు బసవేశ్వరునకు సమకాలీనుఁడే కాఁడని నా యభిప్రాయము. అయిన ట్లాధారములును గన్వింపవు. వేయేల? సోమనాథుఁడే తాను బసవని చరిత్రమును భక్తులచే విన్నవిధమునఁ బురాణముగా రచించితి నని చెప్పికొన్నాఁడు మాడుఁడు :—

“ప్రస్తుతింపంగ సద్భక్తివిస్ఫురణఁ, బ్రస్తుతికెక్కిన బసవనిచరిత
చెప్పితి భక్తులచే విన్నమాడ్కిఁ, దప్పకుండంగను దాశక్తిఁ జేసి”

(బసవపురాణము. ఆ-7.)

సోమన బసవనకు సమకాలీనుఁడేయై యాతనిచరిత్రమును స్వయముగా నెఱింగినవాఁడే యైచో నిట్లు చెప్పట తటస్థంపదు. కనుక బసవేశ్వరునియొడ నీతఁ డెట్టి సంబంధములు చెప్పికొన్నను నట్లు చెప్పికొనుట భక్తిపారవశ్యముచేతనే యని యూహింపవలెను. బసవేశ్వరునందు భక్తిపారవశ్య మితని కెంతవఱకుండెడినో యాతని పండితారాధ్య చరిత్రమునందలి దీక్షాప్రకరణమును జూచినచో గ్రహింపవచ్చును. శివభక్తులకుఁ దాము కొడుకులమని-భృత్యులమని-బంటులమని వర్ణించుకొనుట పిగవైపుల మతసంప్రదాయము. కావున బసవేశ్వరునియొడ నీకవి చెప్పికొనిన సంబంధములఁ బట్టి యీతని కాలనిర్ణయమును జేయఁబూనుట ప్రమాదము. సోమనాథకవి తన గ్రంథములలో బసవపురాణమునకు గొప్పారి సంగనామాత్యునిఁ, బ డితారాధ్యచరిత్రమునకుఁ బాలకురికి నూరనామాత్యుని, అనుభవసారమునకు గొడగి త్రిపురారిని శ్రోతలుగాఁ గూర్చుకొనినాఁడు. ఈమువ్వురకాలమును నిర్ణయించినచో సోమనాథుని కాలమును సులభముగా నిర్ణయింపవచ్చును. కాని యందు లకుఁ దగిన యాధారములు నా కేమియు దొరకలేదు. ఇంక సోమనాథుఁడే పండితారాధ్య చరిత్రములోఁ దాను “నే రెన్నఁబడిన

శ్రీ బెలిదేవ వేమనారాధ్యులను పరమారాధ్యదేవు మనుమని శిష్యుండ" నని చెప్పికొనియున్నాడు. ఈ బెలిదేవ వేమనారాధ్యుడు జంగముడు. ఈతడును నూరసానమ్మ యను భక్తురాలును మఱి కొందఱు జంగము లును మల్లికార్జున పండితారాధ్యులకడ కేగుచెంచి యాతనిచే బూజ లంది కల్యాణపురమున శ్రీ బసవేశ్వరుఁ డొసర్చు మహాత్మ్యములను జంగమాగ్ననానిశేషములను నాతనికి వర్ణించినట్లు పండితారాధ్యచరిత మునఁ జెప్పబడినది. [చూ. పండితారాధ్యచరిత్ర - దీక్షా ప్రకరణము.] బసవేశ్వరుఁడు శ్రీ. శ. 1162 ప్రాంతమున రాజ్యమేలిన విజ్ఞునిమంత్రి యగుటచే వేమనారాధ్యుని మనుమని శిష్యుడైన మన సోమనాథుఁడు బసవేశ్వరుని యంతరము స్వల్పకాలమునకో లేక యతని యవసానదశ యందో జననమంది ప్రతాపరుద్రుని కాలములోఁగూడ - శ్రీ. శ. 1192 సంవత్సర ప్రాంతమునందు బ్రసిద్ధుడైనట్లు లెంగవచ్చును.

సోమనాథుఁడు బ్రాహ్మణుఁ డని కొందఱును, లింగధారి యగు నారాధ్యబ్రాహ్మణుఁ డని కొందఱును, జంగముఁ డని కొందఱు నభిప్రాయ పడుచున్నారు. ఈతఁడు బ్రాహ్మణుఁడు గాని యారాధ్యబ్రాహ్మ ణుఁడు గాని కాక, తప్పక సహజవీరశైవుం డగు జంగముఁడే యని నా దృఢాభిప్రాయము. అనుభవసారములో నీతఁడు తన కులగోత్రాదిక మును గూర్చి ఏమి చెప్పికొనినాడో చూడఁడు:—

కం. “భృంగిరిటిగోత్రు డను గురు

లింగతగుఱుండ, శివకులీనుడ, దుర్వాస్త

సంగవివర్జితచరితుండ,

జంగమలింగప్రసాద సత్ప్రజుండన్.”

ఈతఁడు భృంగిరిటిగోత్రజుం డని పిడుపర్తి సోమనాథుఁడు గూడఁ బర్యవసానపురాణములో చెప్పియున్నాడు.

వీరశైవక తత్త్వ లగు జంగములకును లింగాయతులకును గోత్రాధి కారులు- బ్రాహ్మణులకు నారాధ్యబ్రాహ్మణులకు వలె- గౌతమభార ద్వాజాదిమునీశ్వరులు కాక, శివునిపంచముఖులనుండి యుద్భవించిన వృష సంవీక్ష్యర భృంగి (భృంగిరిటి) వీరస్కందులు అయియున్నారు. కావుననే వీరశైవులు శివకులీను లైరి. ఇందులకు సుప్రభేదాగమ ప్రమాణములఁ జూడఁడు.

శ్లో. సద్యోజాతశ్చ ప్రథమో వామదేవో ద్వితీయకః

అఘోరస్తు తృతీయస్తు తత్పురుష శ్చౌరార్థకః

ఈశానః పంచమ శ్చేతి ముఖాని మమ సర్వశః

తా న్యానాని గోత్రాణి వేదోక్తాని న సంశయః

వృషో నందీ తథా భృంగీ వీరశ్చ స్కండ ఏవచ

మత్స్వరూపా త్సముత్పన్నాః పంచ గోత్రాధికారిణః.

సోమనాథుని గురువునకుఁ దాతయైన బెలిదేవ వేమనారాధ్యుఁడు జంగముం డని పైని చెప్పియుంటిని గదా. మఱియు నీతని ప్రశస్తి ప్రశస్యించును, బసవపురాణమును బద్యకావ్యముగా రచించి యీతనికే కృతియిచ్చినవాడను నైన పిడుపర్తి సోమనాథుఁడు కూడ జంగముఁడే. ఈ పిడుపర్తి సోమనాథుఁడు శైవబ్రాహ్మణుఁ డని శ్రీ వీరేశలింగము

పంతులుగారు కవులచరిత్రములో వ్రాసిరి. కాని యది ప్రమాదము. పిడుపర్తివారిలో జంగము లిప్పటికిని గుంటూరుమండలమునందలి-కాక- గాల, గిరుడాచలపాలెము మున్నగు గ్రామములలోఁ-గలరు. పిడుపర్తి సోమన పాల్కురికి సోమనాథుని కులదేశికం డని కూడఁ జెప్పెను.

కావున జంగములకు శిష్యులను గురుఁడును కులదేశికండు నైన పాలకుర్తి సోమనాథుఁడు కూడ జంగముఁడు కాక మఱొకఁ డెట్లుగు ను? ఈతఁడు బ్రాహ్మణులను త్రొడుచుల లనియు, పచ్చిమాట లనియు, కర్మచండాలు రనియుఁ దనగ్రంథములలో నిరసించి యున్నాడు. యజ్ఞోపవీతధారి యగు బ్రాహ్మణుఁడు గాని యారాధ్యబ్రాహ్మణుఁడు గాని యైనదో వారి నిట్టి విశేషణములతో నీయక నిందించునా? పండితా రాధ్యచరిత్రమునకు శ్రోతయైన నూరనామాత్యుఁడు, ఆస స్తంబనామ్రం డనియు, హరితసగోత్రుఁ డనియు, నా గ్రంథములోఁ జెప్పబడినది. ఆతనిని శ్రోతగా నెవ్వఱుచుకొనిన కారణములను సోమనాథుఁడు పేర్కొనుచు, నందులో నూరనామాత్యుని దన ముద్దుకుఱుఁదిగా సోమ నాథుఁడు చెప్పియుండుటచే నాతనివలెనే యీతఁడు గూడ నారాధ్య బ్రాహ్మణుఁ డైయుండు నని కొందఱు నాదింపఁ జూచెదరు. ఈ నూర నామాత్యు నింటిపేరును సోమనాథకుని వైవాక్యములలోఁ బేర్కొన లేదు. కాని పుతాతననాద ప్రకరణాంతింభములందు నాతని గూర్చి వ్రాయుచు—

“శ్రీవృషార్థక సంచితదయాపాంగ! భావుకవంత్రిక పాల్కుర్కిమార!”

“శ్రీగురులింగసంచితదయాపాంగ! భాగవతాచారా స్థాల్లు ర్నిహూ!”

అని చేసిన సంబోధనములఁబట్టి యాతనియింటిపేరు గూడఁ బాల్కురికి వా రనియు నాతఁడు గూడఁ బాల్కురికివాఁడై యుండు ననియుఁ దోచుచున్నది. సోమనాథ నూరనామాత్యు లిరువురు నిజముగా మఱియు లయినచో నా లొక్క యింటిపేరునా లెట్లు గడుతు? వా రిరువురు నారాధ్యబ్రాహ్మణులే యైనచో నూరనామాత్యుడని బుష్పిగోత్రము చెప్పి సోమనాథుఁడు తనకు శిష్యగోత్రము కేల చెప్పికొనెను? నూర నామాత్యుఁడు తనకు నెచ్చెలికాఁ డనికూడఁ గవి చెప్పియున్నాడు. నిక్క మాలోచింప నాతఁ డీతనికి మిశ్రుఁడే కాని బాంధవుఁడు గాఁ డని తోచును. ఈ స్నేహబాంధవములను మహిమాప్రకరణాంతి మునఁ గూడ సోమనాథుఁడు మఱొకసారి పేర్కొనినాడు చూడుఁ దు. “అఱలేనిసఖుడ! నూరాగ్య! నామద్దు । నఱుఁది! చిగ్గిరి నుగిహూ ప్రకరణము” ఈ విషయముల నెల్లఁ బర్యాలోచింప, వీ రిరువురేక వర్ణకులు గాకపోయినను అఱలేని బావమఱుదుల మధ్యను బిలుచుకొను వా రనియును నీ బాంధవము తిక్కనచుచున్నదియల హుమయ్యుల సంబం ధమువంటిదే యనియు గోచరింపక మానదు. ఆరాధ్యబ్రాహ్మణు లుప నయనసంస్కారమును వీడి బ్రాహ్మణత్వమును గేవలము త్యజింప కున్నను శైవ వ్రతమునందు జంగములకు వీరకిని గూడ సమానధర్మములే. అప్పటికి నిప్పటికెఁగూడ వీరి కన్యోన్య సౌహార్ద గౌరవశ్రేయములు కలిగియే యున్నవి. కావునఁ బైనిజెప్పిన సంతకములవలన సోమనాథుఁ డు శివకులీనుఁ డగు జంగమపరస్థుఁడు గాని బ్రాహ్మణుఁడు గాఁడని నిస్సంశయముగా నెంచవచ్చును. శ్రీనాథుని శివరాత్రిమాహాత్యు

మునకుఁ గృతిపతియైన ముచ్చయ కాంతయ్యయు నీ శాఖలోనివాడే. ఈ జంగమవృద్ధులనే ప్రస్తుత మాంధ్రదేశమునందు మతస్థులనియు మాహేశ్వరులనియుఁ గూడ వ్యవహరించుచున్నారు.

ఇత సోమనాథుని తలిదండ్రు లెవరో విచారితము. అనుభవ సారములో “గురులింగతనూజుండ” నని చెప్పికుసుటుచే నితనితండ్రి పేరు గురులింగమని యొకమాటును “బసవేశ్వరతనయః” అని పండితారాధ్య చరితములోఁ జెప్పికుసుటచే బసవేశ్వరుఁ డని యొకమాటును శ్రీ వీరేశ లింగము పంతులుగా రభిప్రాయపడిరి. పంతులవారు గురులింగమను నతఁడు పనికిఁ కంత్రిగాక గురుఁడైనట్లు లెంది తుద కీతని బసవేశ్వరుని పుత్రునిగా గణించినట్లు కవులచరిత్ర నూతనముద్రణమువలన వ్యక్త మగుచున్నది. గురులింగ మనునతఁడు సోమనాథునకుఁ గురుఁడైయుండు నను పంతులవారి యభిప్రాయము సరియైనదే. కాని సోమనాథుఁడు బసవేశునిపుత్రుఁ డనువాఁచి యభిప్రాయము కేవలము ప్రమాదము. కనుక గురులింగ మనునతఁ డీతనికి దీక్షాగురు వైనట్లు స్పష్ట మగు చున్నది. గురుఁడు లింగసాహిత్య మొనఁగి హస్తమస్తకసంయోగమున భౌతికశరీరమును లింగశరీరముగా మార్చినంతనే తమకు వేఱొకజన్మము కలిగిన దనియు నందుచే దీక్షాగురుఁడే తమకు జనకుఁ డనియు నతనిహస్తాం బుజమే జన్మభూమి యనియును దలంచుట వీరశైవుల మతసంప్రదాయము. మఱియును గురులింగ మనునది సోమనాథుని దీక్షాగురుని వాస్తవ నామయము కాక గురుశబ్దమునకు వీరశైవాచారసిద్ధులగు విశేషణ నుని కూడఁ గోచుచున్నది. గురు లింగ జంగమశబ్దములకు భేదములేదనియు గురుఁడే లింగ నునియును ఒంగను ననియును వీరశైవమతసిద్ధాంతము.

అట్లైనచో నీరసం గన్న తలిదండ్రు లెవరో తెలియవలసి యున్నది. “భక్తకారుణ్యాభిషిక్తుండఁ బాశ | ముక్తుండఁ గేవలభక్తిగోతుండ | బ్రాహ్మణ డగువిష్ణు రాజ కేవుండు | లేజిష్టువగు శ్రియారేవి యమ్మ యును | గాఁపింపగ నొప్పు గాదిలిసుతుండ” అను బసవపురాణ వాక్యములనుబట్టి యీతని తలిదండ్రుల నామములు విష్ణురామదేవ శ్రియారేవు లని తోచుచున్నది. “భ్యాతిచే నద్భక్తిగల కట్టకూరి | పోతిదేవుని పదాంబుజ పట్టునండ” అను బసవపురాణవాక్యమువలన గట్టకూరి పోతిదేవుఁ డనునతఁడు గూడ నీతని గురువులలో నొకఁ డని తెలియు చున్నది. సోమనాథునికిఁ గవితావిద్యాగురువు కన్యకలము విశ్వనాథుఁ డనునతఁడు. ఈ యంశము “సుకృతాత్ముఁ డగు కన్యకలము విశ్వేశు | ప్రకటనగ్రప్రసాద కవిత్వయుతుండ” అను బసవపురాణోక్తివలనను “గీ. విమలచిత్ర పురారి” అను సనుభవసారసందలి పద్యము వలనను రూఢి యగుచున్నది. సోమనాథునివంటి సుకవిచంద్రునికిఁ గవితాగురుఁ డైన యా కన్యకలము విశ్వనాథకవీంద్రుని గ్రంథమొకటియైన నిష్పటికణ కాంధ్రలోకమునకు లభింపకుండుట మిక్కిలి శోచనీయము.

సోమనాథుని పాండిత్యవిశేషాదులు

ఈతఁడు చతుర్వేదపారగుఁడు. సృష్టిశాస్త్రపురాణేతిహాసాదు లెల్ల సంపూర్ణముగ నాకళించిన విద్యావిభారదుఁడు. అష్టభాషాకవితా ప్రవీణుఁడు. ఈతని చతుర్వేదపారగత్వమునకు ఈతని గ్రంథములనుండి

యనేకోదాహరణముల నీయవచ్చును. సోమేశ్వరశతక మీతనిచే రచింపఁబడినట్లు ప్రబలదృష్టాంతములు లేవను కారణమునఁ గొందఱీతఁడు కర్ణాటభాషఁ గవి యను సంశయము శంకించిరి. కాని యని యవిచారమూలకము. సోమేశ్వరశతకముమాట యెట్లున్నను గంగో త్పత్తిగఁడ, వృషభగఁడ మున్నగు స్తోత్రములు కర్ణాటభాషారచితము లీతనివిగ ననేకములుగానవచ్చుచున్నవి. సుప్రసిద్ధకర్ణాటకపు లగు సోమ రాజు భీమకవి మున్నగువారు తెలుగుగ్రంథములలో నీతనిఁ బూర్వకవిగా నుతించియున్నారు. ఇట్టివో నీతఁడు కర్ణాటభాషాకవి కాకఁడుట తెల్లు సంభవ నుగును? మఱియు నీతఁడు తన బహుభాషాకవితాప్రావీణ్య మును వెల్లడించుటకొరకున వృషభిపతకములోఁ గ్రావిడకర్ణాటాది భాషలలోఁ గొన్ని పద్యములను వ్రాసియున్నాఁడు. ఆ పద్యము లీతని శుష్ట భాషాప్రావీణ్యమునకుఁ బరిపూర్ణనిదర్శనములు కాగలవు. ఈతఁడనదృశ పాండితీవిభవవిలసనంబుచే నా కాలవందలి ప్రతివాదుల కెల్ల బ్రక్క లోని బల్లెమై - బౌద్ధ జైన చార్యకాద్యైరహయావాదుల నెల్ల నుద్బటు వివాదముల నోడించి-వీరశైవమతమును వ్యాపింపఁజేసిన-చహానీయుఁడు. ఈతని శక్తిసామర్థ్యము లెట్టివో విశుపర్తి సోమనాథుని పద్యబసవ పురాణమునందలి యీ క్రిందిపద్యమువలన నించుక గ్రహింపవచ్చును.

సీ. లిపి లిఖింపకమున్న యపసమితాగ్ధోక్తి
శక్తి యాతనిజిహ్వ జగదుండు
ఛంగోధికిరణాని సరణిఁ జూడకమున్న
నని నుండుఁ గావ్యనిర్మాణశక్తి
భావ్యసంతతులు చెప్పంగఁ జూడక మున్న
రుద్రభావ్యక్రియారూఢి వేలయు
తర్కశాస్త్రాది విద్యలు పకింపక మున్న
పదపక్షనిగ్రహప్రాధి వేలయు

గీ. అతని చుత్తియింప నాబోఁటి కలవి యగునె?
జైన మస్తక విన్యస్త శాత శూల
కలితబిజ్జల తలగుండు గండఁబిరద
శోభితుఁడు పాల్కురికి సోమనాథిడఁడు.

సంగీతశాస్త్రమునందుఁ గూడ నీతఁ డపారపాండిత్యము గలవాఁడు. బసవపురాణమున నున్న సకలేశ్వర మాదిరాజయ్యగారి కథను జదివినచో నీతని గానకళాపారీణత చదువరుల కిండుక బోధపడగలదు. పలుమాట లేల? ఆంధ్రకవులలో నింత యపారపాండిత్యప్రతిభ గలిగినవాఁడు మఱి యొకఁడు లేఁడునుట సత్యదూరము కాకగదు. నా మిత్రులగు శ్రీమాన వల్ల రామ కృష్ణకవిగారు మహారసంభవ వీతికలో నాంధ్రకవులలో నగ్రశ్రేష్ఠులైనవారు - నన్నెచోడుండు-తిక్కన- నాచనసోముండు- ఎఱ్ఱాప్రగడ అను నలువురూమాత్రమే యని వ్రాసియున్నారు. వైని జేర్చొనఁబడిన యా నలువురకుఁ గూడఁ బూర్వదై - కవితాపథమునందు వారికెల్ల మాగ్ధదర్శకుండై - తన సగృహజ్యోతిషమును బహుముఖములుగాఁ బ్రదర్శించిన యీ విద్యత్కవితాచేఱునిఁ గూడఁ జేర్చుకొనినఁగాని రాజకృష్ణకవిగారి పట్టిక పరిపూర్ణము కానేరదు. ఈతఁడు భృంగియవతార వని వీరశైవులు తలంచెదరు. వీరశైవమతవ్యాప్తికై యవతరించిన బసవేశ్వరుని చరిత్ర

మును సకలభక్తకథామణి నూత్రభాతిగా రచియించుటకై శివుడు భృంగి నాజ్ఞాపించగా నాథుడే పొల్కురికిసోముడై యవతరించె నని పిడుపర్తి సోమనాథుడు కూడ వ్రాసియున్నాడు.

సోమనాథుని గ్రంథములు

ఈ కవి రచించిన గ్రంథములలోఁ గొన్నింటిని పిడుపర్తి సోమనాథుఁ డీక్రింది పద్యములలో జేర్చినియున్నాడు.

సీ. బసవపురాణంబు పండితారాధ్యుల

చరితంబు ననుభవసారమును జ

తుర్వేదసారసూక్తులు సోమనాథబా

వ్యంబు శ్రీరుద్రభావ్యంబు బసవ

రగడ గంగోత్పత్తి రగడ శ్రీబసవాభ్య

రగడయు సద్గురుగడ చెన్న

మల్లుసీసములు నచుస్కాం గద్యపు

సాధివశతకంబు నక్షరరాంక

గీ. గద్యపద్యముల్ పంచప్రకార గద్య

యప్తకము పంచకము నుదాహరణయుగ్మ

మాది యగు కృతుల్ భక్తహితార్థబుద్ధి

జెప్పె నవి భక్తసభలలో జెల్లుచుండు.

ఈ పద్యములు జేర్చిని ఈ కవిగ్రంథములలో బసవపురాణము-పండితారాధ్యచరిత్రము - అనుభవసారము [తెనుగు]-అన్యవాదకోలాహలము-బసవసంచగద్య-సోమనాథభావ్యము (సంస్కృతము) తక్కినవి కన్నడము" అని వీరేశలింగము పంతులుగారు వ్రాసియున్నారు. పంతులుగారు చెప్పినప్రకారము గాక, యీ కవిగ్రంథములలో చతుర్వేదసారసూక్తులు - చెన్నమల్లు సీసములు - వృషాధివశతకమును గూడ నాంధ్రభాషారచితములే యై యున్నవి. శ్రీరుద్రభావ్య మింతవఱకు దొరికినట్లు కానరాదు. కాని ఇది గూడ సోమనాథభావ్యమువలెనే సంస్కృతగ్రంథమని తెలియవచ్చుచున్నది. వైపద్యములలో జేర్చిన- బడని అన్యవాదకోలాహల మొకదానినిగూడఁ బంతులవారి తనికృతిగా నుదాహరించి ఇది సంస్కృతగ్రంథ మనిరి. ఇంకల కాధార మేమో తెలియకున్నది. అన్యవాదకోలాహల మను సీసశతక మొకటి తెలుగు భాషలోనే వ్యాప్తమైయున్నది. అది సోమనాథుని ప్రశిష్యపంపరలో జేరిన కవిచే రచింపఁబడినదై యున్నదేకాని సోమనాథుడు స్వయముగా రచించిన మాత్రము కాదు. సోమనాథస్తవ మను మఱియొక ద్విపద స్తవము తెలుగుభాషలోనే యీ కవివరుని దొకటి కలదు. వైవి జెప్పఁబడిన గ్రంథములు గాక సోమనాథుడు బసవరాజీయ మను మఱియొక గ్రంథమును గూడ రచించినట్లు అన్యవాదకోలాహలమునందఁగలదు.

సోముని యాచారవ్యవహారాదులు

ఈతని వీరమాహేశ్వరాచారసంపత్తి వర్ణనాతీత మైనది. వీరశైవమతమునందలి చతుష్పట్టిలముల యాచరణ మిహుహనీయునితోడనే యంతరించిన దని కోవిదులు చెప్పుదురు. లింగధారిగానివాని వీరశైవ

పరిభాషలో భవి యని వ్యవహరింతురు. అట్టివాని ముఖదర్శనమైనను నీరఁదోప్పెడువాడు కాడట. వీరశైవమతాంతరులగు బ్రాహ్మణులు జైనలు మున్నగువాని వాదములలో నోడించుట వేగినప్ప డీశుడు కాండపటము వెచుకనుండి వాదించెడివాడట. దుష్కరంబగు నిట్టి యశ్శూరవీరవ్రతంబునఁ జరించుచు నీచహనీయుడు వృద్ధశలోఁ గన్నదభూమికరిగి యచ్చటఁ గలికె మను గ్రామమునందు సమాధి సేవఁబడినాడని యందు బసవపదధ్యానాంతరంగుం డై తప మొనర్చుచు నచ్చటనే జీవసాయుజ్యము నందినను.

సోమనాథుని కవితావిశేషములు

తెలుంగుకవితలన్నాణము-జాతీయములును సోచితిములు నగు తెలుగు పలుకుబడులలోనే కల దని యెంచి నన్నయభట్టగారని మార్గమునకు వచ్చి జెట్టి నిక్కమైన తెలుగుకవితను వెయించి తిక్కనాది మహాకవులకు మార్గదర్శకుఁ డైనవాఁ డీసోమనాథుడే యని నెనుక వ్రాసి యుంటిని. కంచి జ్ఞాఁడ నగు నే నిట్టెవ్రాల్ వ్రాయట యగ్యుక్తి యని కొందఱు తలంపవచ్చును. కాని - కావ్యవ్యాకరణతీర్థులు హృద్రీ పంచాంగుల అదినారాయణ శాస్త్రిగారు - ఆంధ్రపత్రిక పదియవ సంవత్సరాదిసంచికలో "ద్విపదకవిత్వము" అను క్రికిలోఁ చామువ్రాసిన వ్యాసములో నీ మహాకవిని గూర్చి ప్రశంసించుచు నాచరికవిత్వమును గూర్చి యెట్టి యభిప్రాయమును వెల్లెఱిచిందో తలంపుడు:-

"ఈ రెండుగ్రంథములును (బసవపురాణము, పండితారాధ్యచరిత్రము) నెక్కడఁజూచిన నక్కడ నరసములు పొంగి పొరలిపోవునంతటి రసోదంచితములుగ ద్విపదలలోఁ గూర్పఁబడినవి. హిమవత్పార్వతగుహగ్రములనుండి యన్తశముగా దువికవచ్చెద గంగాప్రవాహముం బోలే నీ మహామహుని కవిత్వము పాఠకుల మనంబుల నానందపూరితమున నోలలాడించుచుండును. భక్తకోహినుడి యగు పోతన్న భక్తసారవశ్యపు కవిత్వమునకును - కనిసార్వభౌముఁ డగు శ్రీనాథ మహాకవి నుడికారముల గడుసుతనంపు చిన్నెలకును - కర్ణాటరాజ్యమానాథుడు నాంధ్రభాషాడు నాంధ్రకవియు నగు కృష్ణదేవరాయమహారాజుల యాముక్తమాల్యద మున్నగు కృతులలోని యద్భుతశక్తి నావటిష్ఠములగు సందర్భములకును - దీనికి గాని కనియేల - ఇందనక మన యాంధ్రసారస్వతమునఁ గల హృద్యము లగు రసవద్వర్ణనోదించిరము లగు కావ్యపు మెఱుంగుల కన్నిటికిని - ఈ రెండు ద్విపదకావ్యములే మార్గదర్శకములై రాజిల్లిన వని యనుటలో నేమియును సందియము లేదు."

పాత్రోచితము లగు భావములను రత్నరుచితము లగు పదపరికరములతోఁ బ్రదర్శించుటలో నీ కవివరుని ప్రతీత నిమిషమాన మైనది. దృఢాంతమునకై గ్రంథవిస్తరభీతిచే నొండు రెండు సందర్భములు మాత్ర మొక్రింద నుదాహరించెదను.

బెజ్జమహాదేవి యను ముగ్ధకృతురాజు-శివుడు తల్లిదండ్రులు లేని చాడనుమాటును విని- విచారించి - భానే యతనికి తల్లియై యాతని, బాలించెదనను తలంపుతోఁ దన యిష్టలింగమూర్తికి నుపచారములు చేయు పట్టునుజూడుడు:-

“తల్లి కల్లిన నేల తపసిగా నిచ్చు?
 తల్లి కల్లిన నేల తలజడల్ గట్టు?
 తల్లి యున్న విషముఁ ద్రావ నే లిచ్చు?
 దల్లి యుండినఁ దోలు తాల్చు నే లిచ్చు?
 దల్లి పాముల నేల ధరియింప నిచ్చు?
 దల్లి బూడిద యేల తల బ్రుంగనిచ్చు?
 దల్లి పుచ్చునె భువిఁ దనయునిఁ దిరియ?
 తల్లి పుచ్చునె సుతు వల్లకాటికిని?
 తల్లి లేకుండిన తనయుఁడు గానఁ
 బ్రల్లదుం డయి యిన్ని పాట్లకు వచ్చె.
 చన్నిచ్చి పలుమాటు వెన్నయుఁ బెట్టి
 పన్నుగా నిన్నిన్ని పాలును బోసి
 యాఁకొనకుండంగ నరసి పాలించి
 సాతుచుఁ బెనపదే జనని గల్గినను?
 గా నింతవాఁ డయ్యెఁ దల్లి లేకయును
 గా నెంత పెరుఁగునో తల్లిగల్గినను!
 అనయంబు బెజ్జుపహదేవి తాను
 జననియై పగమేతుఁ దనయుఁ గావించి. [చూ. బసవ. ౩-౮.]

“వదేవుఁ డను భిత్తుఁడును నాతని భార్యయునుఁ బ్రతిదినము నేవా
 లయ మున లేగి కంచెఁడ పాలు లింగమున కారగింపఁగఁ బెట్టునేమంబు
 నెకపుమ నొకనాడు పొరుగుారికిఁ గార్యాంతరముమీఁదఁ బోవఁ
 దట్టింపఁగాఁదనుకూతు గోడగోచిన దోమతీరిగివచ్చునటకుఁ దమవ్రతి
 మును జరుపుచుండు వనుటయు నామె యట్లొనర్చి శివుఁ డాపాలను
 నిజముగాఁ గ్రావునని నమ్మి, దగుటచేత నట్లు జరుగవలసికిఁ జూచి
 దుఃఖించి శివునిఁ బ్రార్థించు విధమున జూడుఁడు:—

“కోర ముందటఁ బెట్టి ధారుశి మ్రొక్కి
 యారగింపవే దేన యని విన్నవించి
 పిలు సని యొక్కింత మటువున నిలిచి
 నుతి నచ్చి చూడుఁడు గొఱగామిపాలు
 చాలఁ దల్లడమంది భయమును బొంది
 పాలేల యారగింపవు లింగమూర్తి?
 కాదుట చాలదో? కమ్మ వల్వమినో?
 ప్రాచియో? వితిగనో? పడుచ నే ననియో?
 ప్రాద్యైకాశో యుండే? పొగవట్టి చెడెనో?
 బుద్ధివృట్టదో? నెయ్యి పోయకుండిననో?
 కడువేడియో? నీరు గలిసిన వనియో?
 యెడవాద్యములు లేక యేను జెచ్చితినో?
 చాలనో? యివి యాలపాలుగా వనియో?
 పాలమే జిత్ర మేఁ బఱికితి ననియో?
 కొర బెడంకనో కుండెడు లేనో?
 యారగింపఁగఁ బెట్టనేరకుండినను

మీదు పోయినవనో? మీఁగడ లేనో?
 యేఁ దెచ్చునెడ నెవ్వరేఁ జూచి ననియో?
 యూర కేమిటికిఁ బా లొల్లవు త్రావఁ
 గాగణం బేమేనిఁ గలదని చెప్పుమ!
 నిక్కపు టాఱలి నీకు లేనేని
 గ్రుక్కెఁ డైనను గొని చిక్కించునాకుఁ
 గుడుపున కియ్యెడ గుడగుడ లేల
 కుడికెడు తెత్తునా గుఱ్ఱు నోగిరము?
 మూలపన్నారల యాలోనిలోనఁ
 బోలె లన్నవి పంపుపోయి తెచ్చెదను.
 నుట్టివై బాసలో నున్నది నెయ్యి
 యిట్లున్నఁ దెచ్చెద నిష్టమే నీకు! [చూ. బసవ. ౩-౮.]

ఆహా! పాత్రముల ముగ్ధత్వమునకుఁ దగిన భావములును - దద్ది
 స్ఫురణమునకుఁ దగిన జాతీయపదములును సోమనాథుఁ డెంత మనోహ
 రముగాఁ గూర్చినాడు!! ఇట్టి పదప్రయోగముల విన్నాణంపుసంపు
 లీతనికి వెన్నతోడఁ బెట్టినవిగదా! ప్రకృతివర్ణనముల సత్తిస్వాభావిక
 ముగాఁ గన్నులఁ గట్టికట్టు వర్ణించుటలో నీతని మించినవాఁడు లేడని
 చెప్పవచ్చును. మచ్చునకుఁ గోడికూతను వర్ణించిన యీక్రింది పంక్తు
 లను జూడుఁడు.

“తొలుకొడి కను విచ్చి నిలిచి మైవెంచి
 జలజల తొక్కలు నడలించి నీర్లి
 గ్రక్కునఁ గా లార్చి కంఠంబు విచ్చి
 ముక్కున నీకెలు చక్కొల్చి కడుపు
 వెక్కించి మెడ సాచి నిక్కి మిన్నాచి
 కొక్కొరో కుట్టని కూయక మున్న”

(పండితారాధ్యచరిత్రము. ప్రా. ౪)

వేకువను గూతకూయునప్పుడు కొడియొక్క వివిధావయము
 లందుఁ గలుగు గాత్రవిశేషములను ఈకవి యెంతటి విశదముగా వివ
 రించి మూర్తీభవంపజేసినాడు!

కవిత్వము చిత్రకళ యని యెఱింగి చిత్తరువుల లిఖించినట్లు
 పాత్రముల రూపవర్ణన మొనర్చి వానిని జదువరుల హృదయఫలకములఁ
 జిత్రించు నేర్పి మహాకవి కలవడికట్లు మఱియొకని కలవడలేదు.
 ఈతని మార్గము ననుసరించి నన్నెచోడుఁడు - తిక్కన-నాచనసోముడు
 శ్రీనాథుఁడు- నీవిషయమున జాలవలకుఁ గృతార్థు లైరి. శ్రీనాథుఁ
 డీతనిగ్రంథముల సత్తిశ్రద్ధతోఁ జదివి వానిలోఁ బండితారాధ్యచరిత
 మును బద్యకావ్యముగా రచించి యీచిత్రకళానైపుణ్యము నలవరించు
 కొనెను. ఈ క్రిందివర్ణనములఁలన సోమనాథునియఁడుఁ గల యీ
 కవితావిశేష మొకింత వృక్షము కాఁగలదు.

శివుఁడు గొల్ల వేసెమున నొకభక్తునిఁ జేరుట.

ములుకత్తి నుచ్చుంగోకలుఁ జూడుఁ గొడుపు

లనితిత్తి నిడి దొడ్డ మొలఁ గచ్చకట్టి

గాలిదప్పపు పెండుకలు దూలియాడ
నీలవెట్టుచు నితీమిటిమి చూచుచును
గుక్కలఁ బిలుచుచు జీక్ష్మవెట్టుచును
నెక్కిన నొరగాలఁ నిలుచుచు జనుచు
గొడ్డలి బరిగమ్మ కాటికుండయును
దుడ్డుగోలయుఁ బట్టి తొడితొడి కొన్ని
మేకపిల్లలఁ దనచాఁకిట నితీకి
వీక దబ్బుకపాటు విగరివ్రేయుచును
గొన్ని మేకల రొప్పి కొనివచ్చి తుమ్మ
నున్న కాయలు రాల్చియును సంతఁ బోక."

(చూడుడు. ఒకవపురాణము ఆ. 3)

శివుడు చుండాలమేమును నొకభక్తురాలికడ కేగుట.

"నలి దొడ్డ రుద్రాక్షములు దొడ్డ పటిక
ములు నూల మానిపూసల పేర్లు చాల్చి
కుటుపెండుకల వెడకొప్పులొలను
గజకంఠుఁ గట్టిన కరి గానిపింప
బలంపుగా శివసూత్ర మలవడఁ గట్టి
మొల నరవణిఁ దూటి తల నలు జూట్టి
యారెయుఁ గత్తియు నట్టలు మూపు
వారెనల్ మ్రోగులు పలచేత నొక్క
సెంబలితోలయుఁ జెన్నొంద శివుడు
పంచిన యంత్య భావంబుఁ చాల్చి

(పండితారాధ్యచరిత్రము ప్ర. 2)

ఈతని సర్వజ్ఞత్వమును శక్తిపటమవర్ణనములను గ్రంథమైన
భీతిచే నిచ్చట పివరింప మానితిని. చాగ్ర్యము- య్యాలము- పితృత్వము-
రసవాదము మొదలగు ననేక విషయములను సందర్భోపాముగ శబ్దించిన
పట్టులనుఁబడఁగడఁచు లేమహాకవియొక్క సర్వంకవప్రస్థానమునందక
పోరు. పండితారాధ్యచరిత్రమునందలి వాద్యప్రకరణమున విశరింపఁబడిన
బహుమతవాదఖండనను తీసి యపాఁపాండిత్యమున కావ్యములై
యున్నవి. చక్కని లోకోత్తలను జాతీయములను సంవర్ణించితిముగ
నుపయోగించు విన్నామునందుఁ గూడ నీతిఁడు నిరుపమానఁ డని
చెప్పఁగల్గును.

సోమనాథుఁ డతనితర్వాత వెలసిన సన్నెచోడ తీక్ష్ణనాదీకవు
లకు నిక్కిమైన యాంధ్రకవిశాసనార్యాణమునందు మాగ్ధ్యకృడై
వెలసె నని వైని కెప్పియుంటిని గదా? వెనుక ప్రదర్శించిన భాగముల
వలననే యీయంశము గొంతవఱకుఁ దీటుపడఁగలదు. ఈ విషయము
నందలి యాధార్థ్యమును సంపూర్ణముగా నెఱుంగఁగోరువారు సోమ
నాథకవి గ్రంథములను నాయాకవుల కావ్యములను సుసూక్ష్మముగాఁ
జదివినయెడల వారి కది తెల్లముకాక మానదు. అయినను చాతకుల మనః
పరితృప్తికై యాచుహాకవులు సోమనాథునిదేను బూజ్యభావమును
జూపుటకై యొకరినొక యనుకరణములకు ఒకటి రెండు స్థూలవృత్తాం
ములను మాత్రము ఇచ్చట మాపెదను.

పాల్కురికి సోమనాథకవి:—

"ఒకవలింగము కృతిపతియై! కృతియు
రసికతఁ బండితారాధ్యచరిత్ర
మఁట! పాల్కురికిసోమనాథ్యుడు కుకి.
యై! కథాశ్రీత నూరామాత్యుఁ డట్టె
కృతిపతి కృతికవి కృతికథాశ్రీత
క్షీతిఁ జెప్పినప్పటి శివభక్తసభల.

(1) నన్నెచోడకవి:—

చ. రవికులశేఖరుండు కవిరాజుఁఖావణి కావ్యకర్త! స
త్కవి భవి నన్నెచోడఁ డట! కావ్యము దివ్యకర్త! గుమాసం
భవమటె సత్కథాధిపతి భవ్యుడు జంగమమల్లికార్జునం
డవిచలితాగయోగధరుఁ డట్టె విసం గొనియాడఁ జాలజే.

(2) పోతనామాత్యుఁడు:—

క. పలికెడిది భాగవతపుట
పలికింపఁడివాఁడు రామభద్రుం డటఁ సే
బలికిన భవహర మగునెలు
పలికెద. నేనుండుగాధి పలుకఁగ నేలా?

పాల్కురికి సోమనాథకవి:—

"ఒకగు ముందట శిరం బుండ మోకాలి
కిని నేనవెట్టంగఁ గ్రియగొనినట్లు.

(1) నాచన సోమనాథుఁడు:—

క. ఏలిక నాగు మఖారత
శ్రీలతు నొరుడడవనెల! వినుండఁగ నాఁ
కాలికి నేనలువెట్టుట
జేలతనము గాక మీకుఁ దెచ్చజీకంజే!

సన్నెచోడుండు చాలఁ బూర్వకం. యాను నభిప్రాయము వ్యాప్త
మైనందున వైని బెక్కినఁబడిన యాతని పద్యములనే సోమనాథుఁ
డేల యనుకరించి యుండఁగూడ దని కొందఱు తలంపవచ్చును.
సన్నెచోడుని కాలమును గూర్చి యన్నిచుట్టుల ఒరిగినా దాని
నింతవఱకు నిర్వివాదముగా నిదర్శింపని తేల్చికవారు లేరు. నన్నె
భట్టసకు మాత్ర మాత్రం డెన్నఁటికఁ బూర్వండు గా నెరఁ డనియు,
క్రీ॥ శ॥ 1150 సంవత్సరమున కిటీనలనే యాం దుండియుండవలె
ననియు నిప్పటి ప్పడఁ నిర్ధారములతో బలంపు యభిప్రాయమై
యున్నది. అరెండు తీక్ష్ణ-వర్మ గూడఁ వరువాతవాడై యుండునని
తలంపవారు సముతము లేకపోలేదు. ఇతఁడు తీక్ష్ణ-వర్మ గునాతి
వాఁడు కాకపోయినను నాచనక సుగంధివర్మ- లేక యుండుక
పూర్వండ్- యై యుండు ననియు బాలకరికి సోమనాథుని
మాత్రము కొందఱు మఱికవివాదై యుండును. యానామక సోమనాథుని
గ్రంథములను సన్నెచోడుని సమాకలంభవమును విమర్శకవృత్తితోఁ
జనువువారి కాకావ్యములందు గా బోలెడు సంవాదములు వెక్కిరి
గాన్నించి సోమనాథునే సన్నెచోడుఁ డనుకరించినా డనుభావము

గలుగకపోదు. ద్విపదలలో నున్న వర్ణనములను భావములను ననుకరించి నూత్నముగాఁ బద్యములలోఁ గూర్చికొనుట స్వాభావికమును సాధారణమును నగునే కాని, పద్యములో నున్నవానిని ద్విపదలలోఁ గూర్చికొనుట యస్వాభావికము నసాధారణమును గాకమానదు. ఏకధయైనను ముందు ద్విపద కావ్యములలో వెలసియుండఁగా దానినే తరువాతికవులు పద్యకావ్యములోనికిఁ గూర్చుచు వచ్చిరి. మన సోమనాథుని ద్విపద బసవపురాణమును బట్టి కర్ణాటాంధ్రభాషలలో భీరుకవి పిడుపర్తి సోమనాథకవులు రచించిన పద్యబసవపురాణములును, పండితారాధ్యచరిత్రమును బట్టి శ్రీనాథుఁ డాపేసే రచించిన పద్యకావ్యమును, ఈ సోమనాథుని కివ్వఁజేసిన ప్రతాపచరిత్రమునఁ జెప్పబడిన రంగనాథుఁడు రచించిన ద్విపదరామాయణమును బట్టి తరువాత భాస్కరాదులు పద్యకావ్యములుగా రచించిన రామాయణములును, నిందులకు చక్కని దృష్టాంతములు గాఁగలవు

కతకకవులుగూడ నీమహాకవిగ్రంథములఁ జదివి యాతని ననుకరించిన బాదలు నెక్కులు మాపవచ్చును. మచ్చునకు నుప్రసిద్ధకతకరాజ మగు సుకేశతకమునకుఁ గర్తయైన బద్దేభూపాలుఁ డీతని ననుకరించినవిధమును బాడుఁడు.

“నల్లవో భామల యుల్లం బెఱుగక
గొల్లవాడైనను గోరునే కవయ
నొల్లని వెలమాలి నొల్లని నృపతి
నొల్లనిచెలి బాయఁ నొల్లం డేనియును
గొల్లండు వాడె గా కల్లెడ బాల
గొల్లండు గొల్లండె గొల్లం డేనియును!”

(పండితారాధ్యచరిత్రము ప్ర. 2)

కం. బెల్లనిగతి నొల్లనినట
నొల్లని చెలికాని విడువ నొల్లనివాడే
గొల్లండు గాక ధరలో
గొల్లండును గొల్లం డెవ్వనె గుణమున నుమతీ.

(సుమతీకవితము)

వేయేల శ్రీ ఆదినారాయణ శాస్త్రి గారు మనభాషలో హృద్యము లయి రసవద్వర్ణనోదంచితము లైన కావ్యపుష్పముంగులఁ జూపిన మహాకవులకెల్ల నీసుకవిగోముఁడే మాగ్ధదర్శకుఁ డని వ్రాసిన వాక్యములను రూఢిపాదుటకు లెక్కలేని దృష్టాంతములను జూపవచ్చును. గ్రంథవిస్తరభీతిచేతను నా కించితిజ తచేతను నీవిషయము నింతటితో విరమించుచున్నాఁడను.

భాషావ్యుత్పత్తియందుఁ బరిపూర్ణుడై - సా. డి. తీ. వి. క్రతుంబున నజేయుండై బాతీయకపితానిగాఁ జూమునం దగ్రేసరుండై-రసపోషణమున నగమానుండై - యాంధ్రీకరణ యుగారంభమునందే స్వతంత్రగ్రంథ రచనమునకుఁ గడంగి-యీమహాకవి కావ్యగుణములను గూర్చి యెంత వ్రాసినను తనివితీయదు. ఇట్టి మహాకవిని శ్రీసీతారామాచార్యులవారు తమ శబ్దరత్నాకరములో నైదవతాగతిలోఁ జేర్చుట మిక్కిలి శోచనీయము. ఆచార్యులవారికిని బసవపురాణ పండితారాధ్యచరిత్రము లను తమ గ్రంథముఁ పట్టికలోఁ జేర్చినను వా రొగ్రంథములను బాగుగాఁ బరికించినట్లు కానరాదు. అట్లు చెడిపోయే యున్నవో నాచిని నిట్లుండవలెదగతిలోఁ జేర్చి యుండరు. కవితాస్రాశస్త్యమునం దీతఁడు తిక్కనాదులతోఁ దులనఁచి మొదటి తరగతి యందుఁ జేర్పఁదగినవాఁ డగును గాని సామాన్యుఁడు కాఁడు. ద్విపదలోఁ బ్రాసయతిఁ గూర్చుటయును వ్యాకరణవిషయములలోఁ గొంత స్వాతంత్ర్యమును గొనుటయును నీతనికిఁ గల బహుభాషాసంప్రదాయ లక్షణజ్ఞత్వమును స్వాతంత్ర్యప్రియత్వమును నూచించునే గాని యాతని పాండిత్యప్రతిభ నిండుకయుఁ గొలఁదిపఱుప నేరవు.

ఈ కవితని బసవపురాణ పండితారాధ్యచరిత్రము లింతవఱకుఁ బరిశుద్ధముగ ముద్రింపబడకుండుట కరము విచారకరము. గ్రంథము లచ్చుపడినఁ జాలు నని యేతప్పులతిడికలుగనో వీరశైవమతాభిమానులు కొందఱు వెనుక ముద్రించిన ప్రతులైనను నిష్కడు దోరకక యీ గ్రంథములు పునర్ముద్రణము లేక పడియున్నవి. ద్విపదకావ్యము లని నిరసింపక యాంధ్ర భాషాభిమాను లీ గ్రంథములను ద్వారలోఁ బరిశుద్ధముగ ముద్రింపించి పశ్చిమవ్యాప్తిలోనికిఁ దెచ్చి సోమనాథుఁడు మన భాష కొనర్చిక సువర్ణోపకారమును మన సంతతివారు స్మరించునట్లులు చేయవలసిన భారము మనవైన గలదు.

మోహినితైలము

పెండుకలను పెంచి నిగనిగ లాడించును

శ్రీ పురుషులు వాడుటకు యోగ్యమైనది - 5 తు|| నూనె గల సీసా 1-కి అణాలు 12

కాళింగులు

చిలుకూరి నారాయణరావు గారు. ఎం. ఏ., ఎల్. టి.

పూర్వకాలమున కళింగరాజ్యము విస్తీర్ణమునందును జనసంఖ్య యందును నెట్టి పరివర్తనముల బొందుచు వచ్చినను, ప్రస్తుతము కాళింగులని పిలువబడువారు ముఖ్యముగ గంజాముజిల్లాలోని ఇచ్చాపురమునకును విశాఖపట్టణములోని చీపురుపల్లికిని వర్షముమాత్ర మెక్కువగ కనిపించుచున్నారు. కాని పీఠీప్రదేశమునందే కాక చాల ప్రదేశములందును నక్కడక్కడ నివాసముల స్వేచ్ఛచుకొనియు యున్నట్లు ఈ క్రింది జనాభా లెక్కలనుబట్టి తెలిసికొనవచ్చును.

	పురుషులు	స్త్రీలు	పురుషులు	స్త్రీలు
1. గంజాము	50,014	54,087	1911 జనాభా	
ఏజెన్సీ	189	29		
2. విశాఖపట్టణము	9,764	10,807	} 10,084 11,058	
ఏజెన్సీ	208	164		
3. గోదావరి	880	727		
ఏజెన్సీ	9	...		
4. కృష్ణా	151	152		
<hr/>				
	61,110	+ 65,4861	= 26,546	

1911 సంవత్సరము జనాభాలెక్కలలో వీరిసంఖ్య యట్టియ బడినది

	మొత్తము	పురుషులు	స్త్రీలు.
కాలంగ (హిందువులు)	5,825	2,811	3,014
బీహారు, ఒరిస్సాలు	4,066	1,987	2,129
తక్కిన ప్రదేశములు	1,759	874	885
కాళింగ హిందువులు చెన్నరాజధాని	83,442	} 39,978	} 43,464
కాళింజ (హిందువులు, చెన్నరాని) 57,558			
		22,809	28,739
<hr/>			
	1251,000		

వైజనాథాపట్టికలలో కొన్ని సంశయములను మొదట విడదీసికొనవలసియున్నది. 1901 లో కాళింగుల సంఖ్య 126,546 అయియుండగా, 1911 లో 83,442 అయియున్నది. ఈ జాతివారు ఊడించిపోవుచున్నారా యను సంశయము దీక్షవలన కలుగవచ్చును. కాని 1911 సంవత్సరము లెక్కలలో 'కాళింజ'యను వతీయొకజాతివారు చూపబడియున్నారు. న్యాయముగా కాళింగులను కాళింజులను నొక్కజాతివారే. తక్కిన జాతులవారు కాళింజులను కాళింగులనియే పిలిచెదరు కాళింగులు తెనుగు మాట్లాడుదురు. కాళింజులు ఒకప్పుడు మాట్లాడుదురు. కాళింగులవలె కాళింజులకును వృత్తి వ్యవసాయమే. ఈ కాళింజులయొత్పత్తిని గూర్చి యీ క్రిందికథను చెప్పికొందురు. భట్టుకున్నరడి' యను గ్రామసమీపమున నున్న యొకకోటలో గొండు

ఱు దోపిడిగాఢ్రు నివాస మేర్పఱచుకొని జనులను బాధించుచుండగా వాజనలు వారిని త్రొలివేయటకు పురిరాజును సహాయము కోరినట. ఆరాజుసేనలో ఖొందైత్రోజాతివాఁడగు నొకయోధుఁడు రాజుశఙ్ఖం గొని యాదోపిడిగాండ్రును తఱిమివేసెనట. అతని శౌర్య సాహసములకు మెచ్చి జను లాతని "బాడోకాళింజ" (ధీహృదయుఁడు) అని పిలుచుచుండి రట! ఆఁడు తన యనుచులతో గంజాము మండలమునకు మరలివచ్చెనట. వీరి సంతతివారే 'కాళింజు'లట!

కాళింగులకును కాళింజులకును కొంత భేదము లేకపోలేదు. కాళింగులు జందెము వేసికొందురు. కాళింజులు వేసికొనరు. జందెము ధరించుటయే గాని దాని ప్రయోజనమును గమనింపని కాళింగులకును కాళింజులకును నీ భేద మంత పట్టించుటకాదు. నిరుపయోగమని జందెమును వీరు విస్మరించియైన నుందురు. తేదా వీరు కాళింగులలోని తొల్లింటి చతుర్థవర్ణజులుగా నైన నుండవోవుదురు. 1901-సంవత్సరమున వీరందఱును కాళింగుల మనియే చెప్పికొనియుందురు. 1901 లో కాళింజజాతివారు జనాభాలెక్కలలో చేరబోవుటయు 1911 లో కనబడుటయు, 1901 లోని కాళింగుల జనసంఖ్యకును, 1911 లోని కాళింగి కాళింజులు కలిసిన జనసంఖ్యకును నిమిషమిందుగా సరిపోవుటయుఁ జూడ, నీరె దుశశులవారు నొక్కరే యని తలంపవలసి యున్నది. అట్లు కాకుండినఁ బది సంవత్సరములలో కాళింగు లంత తగ్గియుందురా?

ఈ కాళింగులను గూర్చి తెలిసినంతవట్టుకు తొలుతి చెప్పి వేయుట యుక్తము. వీరిలో చాలతెగలవారు గున్నట్లు కాన్పింపదు. కాని మొహరికాళింగులను నొక తెగవారున్నారు. మొహరి యనునది గంజాములోని యొకభండము. ఈభండములోని కాళింజులందఱును నొకరితోనొకరు సంబంధబంధములఁ జేసికొందురు. వీరు ప్రశ్నోకముగా నొకతెగవారుని మాత్రము చెప్పి పిలుచెదు. స్త్రీప్రదేశమునకు వలసవచ్చిన తెలుఁగుకాళింగులె మొహరికాళింజు లని వాడుక యున్నది తక్కిన యోద్రాజాతులవారివలె వీరికిని 'బానా' (బూయ్యఁడు), 'నుక్రో' (చక్రము), 'సంకో' (శఙ్ఖము), 'భగో' వ్యాఘ్రము), 'నాగో' (పాము), అను మొదలుగాఁగల గోత్రము లున్నవి. వివాహ విషయములో నీగోత్రములఁ గూర్చిన చిట్కములు చాల ఉన్నవి. కొంతమందికాళింజులలో సగోత్రీకులు వివాహము చేసికొందురు. కొంతమంది చేసికొనరు. వీరిలో 'బాడో', 'బిసోయి', 'బారిగో', 'బెహరా', 'దొలై', 'గొడ్', 'జిన్న', 'ములిగో', 'నాయి', 'పాత్రో', 'పాథానో', 'పుల్లెయి', 'రావుతో', 'సాంతో', 'సావు'

‘స్వామి’ ‘గురు’—ఈరీతిగా బిరుదములు కావచ్చును. ఇవి యన్నియు వారివారి పూర్వ లబంబించిన వృత్తులబట్టి కలిగిన వని యూహింపవచ్చును. కొన్ని ప్రదేశములలో నీబిరుదములబట్టి వంశము లేక్కడెని తలచి వీరు స్వంతీయులతో సంబంధములు చేసికొనరు.

కాళింజుల నాయకునికి ‘సాంతో’ అని పేరు. ఇతనికి సహాయుడుగా నొక ‘పాత్రో’ యుండును. వీరిలో వర్తమానముల దీసికొనిపోవుటకొక ‘భాల్లాభయా’ యుండును ఈ కాళింజులకు నలుగురు ‘సాంతోలు’ నలుగురు ‘పాత్రోలు’ నున్నారట. వీరు అతగాడా, చిన్నకిమిడి, పెద్దకిమిడి, మొహరిలలో నున్నారు. గాయముగాని పురుగులు కాయున్న ప్రాణముగాని యున్నవానిని వీరు వెలివేయుదురు. అవి మానినపిదప తలసభలోనివా రంగీకరించినగాని మఱల చేర్చికొనరు.

కన్యకలకు ఆర్తవమునకు పూర్వమే వివాహము చేసెదరు. యాక్తవరుడు దొరకనప్పుడు అక్కపెనిమిటితో లేక తెగలోని యొక పెద్దవానితో యిచ్చి యొక కృత్రిమ వివాహమును చేసెదరు. విధవావివాహము చేసికొనక పూర్వము వరుడు ‘సాదో’ వృత్తమును పెండ్లిచేసికొనవలెను. విధవావివాహముల కభ్యంతరము లేదు. బావమఱదియున్న విధవ యవిభక్తకుటుంబములోనుండి వైకించిన గాని తిరిగి పెండ్లిచేసికొనగూడదు. వివాహపు తంతంతయు నోర్పులలోవలె నుండును. కొన్ని ప్రదేశములలో వధూవరులచేతులను దారముతో కట్టటయుండక, వారి చిటికెనప్పేళ్లను మాత్రము కట్టెదరు. వివాహము నాల్గవ రోజున నొకమంగలి (భోడాారి) వివాహవేదికపై కొన్ని బియ్యమును కలకండను ఉంచును. వానిని వధూవరులు ధాన్యమునకును సొమ్మునకును దమబంధువుల కమ్ముదురు. అట్లు వచ్చినదంతయు మంగలికి వెళ్లును. ఏడవదినును వేదికపై వరు డొక కుండను పగలగొట్టి వర్షపుతో పెడలిపోవును. వారు వెళ్లినప్పుడు బావమఱది యతనిపై వంకాయలను విసరును.

వీరిలో మృతులను కాలెదరు. చనిపోయిన మరుసటిదినమున ప్రేతకు వేపాకు కలిపినయన్నమును చూపుదురు. అట్లులలో నొకదానిని తీసి యొకరాచిచెట్టు మొదట పాతుదురు. పదిమవదినమువఱకును ప్రతిరోజునను ఏనుసా ర్థాయముకయున్నచోటుపై నీళ్లు పోయుదురు. మృతినొందిన యక్కడ వృద్ధులైనయెడల నొక కుండకు కన్నములు పోడిచి ‘జొలజొలవాండి’ యను నుత్తరక్రియ నాచరింతురు.

‘కాళింగ’ యనుపదము 1911 సం॥ రము జనాభాలో గాన్నించుచున్నది. అతమపూర్వము వీరిని కాళింగుల క్రిందనే పరిగణించిరి. ‘కాలంగ’ అనువారు మధ్యపరగణాలలోని వ్యవసాయదారులు. 1911 సం॥ రములో వీరి సంఖ్య 800 గా నీయబడియున్నది. సంబలపూరు పరగణాలో వీరు ముఖ్యముగా ‘చటిస్కారు’నకును ఓడ్రప్రదేశమునకును మధ్యనున్న ‘పూర్బాధి’ జమీందారీలో పెక్కువగా నున్నారు. వీరు తుత్తరకృత్తిని స్వీకరించి యీ ప్రాంతములకు వచ్చియుండురు. వీరు చాలమట్టుకు కావరుజాతివారితో గలసిపోయి యున్నారు. పూర్బాధిలో వీరియందు ‘కళింగీయ’ ‘కవారు’ ‘చెరోకలంగ’ యను మూడు

కాఖలున్నవి. ‘కవారు’ ‘చెరోకలంగ’ వారు మిశ్రజాతులును, కలింగీయులు తొల్లింటి కాళింగులువై యుండురు. ఈకాలంగలు, కవరుజాతి వారివలె కారకనంతరివార మనియు, నుత్తరహిందూస్థానమునుండి పాట్నారాజులతోఁ గలసి వచ్చి వారిచే కనిపెట్టుకొని యున్నామనియుఁ జెప్పదురు. కాని వీరి రూపభేదము నాచారములను జూడ దక్షిణహిందూస్థానమునుండియే వచ్చినట్లు కాన్పించును. వీరిలో శిశువు జనించినంతనే యొకకోడిని పీక నులిపి దాని క్తమును శిశువు నుడుటికి పూయుదురు. వీరు తమ నెనుఁగుభాషను మఱచి యింటిలో ఛటిస్తారీ భాషనే మాటలాడుదురు. చాలమందితో ప్రభావయు వచ్చును వీరిలో నిజమగు కాఖలులేవు. గాని తిగ్గడపదార్థముల పేళ్లతోడను వృత్తులు బిరుదములు మొదలగువానిని తెలియుజేయు పేళ్లతోడను గోత్రములు కాన్పించుచున్నవి. బార్వా (వరాహ), మగర్ (మకర), బిధి (వృశ్చిక) గరిమా (ఒకవిధమైన ధాన్యము), ఛటి (పుట్టగొడుగు), ఖుమ్రి (అకుల గొడుగు) మొదలగునవి గోత్రనామములు. ఆయాగోత్రములవారు తమ గోత్రములవారు తమగోత్రమునకు పేర్చిన యాయా శంతువులను పదార్థములను పూజించుచు వాని కట్టి యపాయమును గలగఁజేయక వానిని భుజింపకయుండురు. వానిని చూచినపుడెల్ల నమస్కరించుచుండురు. ఈపేళ్లేగాక మార్బి (మునసబు), బెహరా (వంటవాడు), గుండా (ధూళి), కపాట (కపాటము) భూండి (కన్నము), చీక (బురద), భీల్ (భిల్లజాతి), రెండియా (కలహగొండి), డెర్బియా (గొంతుకలు పిసుకువాడు) అను వంశనామములును వీరియందు గలవు. వై నామములను బట్టి యితరజాతులవారును కాళింగులలో సంగ్రమించి రని తెలిసికొనవచ్చును. కాళింజులలోవలె వీరిలోఁగూడ పురుగులు కాటు ప్రాణములు గలవారిని వెలివేయట కలదు.

ఒకేవర్ణమువారు తమలోఁ దాము సంబంధబాంధవ్యములఁ జేసికొనరు. వీరిలో మేనఱికములు లేవు. యుక్తవయస్సు వచ్చినపిదపనే వధూవరులకు తలిదండ్రులు వివాహముచేయుదురు. చాలధాన్యమును, విదు పంచలచావులను, విదు రూపాయలను పెండ్లి కుమారుడు మామగారి కీయవలయును పెండ్లిపండిని వేసి యందు రావికొమ్మను పాతి యుంచఁగా, పెండ్లి నాటికి మూడురోజులు ముందుగా ‘గాండా’ యను పురోహితుఁడు వచ్చి యవని గ్రామదేవతలను బూజించును. పెండ్లి మొదటిమూడుదినములను వధూవరులు కొమ్మ కేడుమాలులు ప్రదక్షిణముచేయుదురు. పెండ్లి నాలుగురోజులు జరుగును. అందు మొదటిరెండుదినములును వధూవరుల తల్లిదండ్రులు కులమువారందఱికిని ఒకపూట సంతర్పణలు చేయుదురు. నాలుగురోజులును రెండవసారి భోజనమును కులమువారందఱును కలసి పెట్టుదురు. దీనిబట్టి పూర్వకాలమున నీజాతివారందఱును దగ్గఱసంబంధములు చేసికొనినవారై యుండవచ్చు నని యూహింపవచ్చును. వీరిలో మాణుమనువు లున్నవి; కాని, తిరిగి పెండ్లిచేసికొననెంచు స్త్రీ కులమువారి యనుజ్ఞను బడయటయేగాక, వారికి విందుచేయవలసి యుండును. వితంతువునకు పిల్లలుతేక, భర్తయొస్తేకి వాగులు లేనప్పుడు, ఆధనమును కులమువారికి విందులక్రింద నుపయోగింపవలెను. స్త్రీ మగనికి విడాకు లీయ

వచ్చును. అట్లు చేయుటకు కులపంచాయతీమండలి నామె గాజులను బ్రద్దులు కొట్టుకొనును. వీరు పూర్వము మూత్రము నవలంబించియుండుటచే కాబోలు క్రాంతిపూర్ణమనాడను ఆశ్వయుజశుద్ధవసునాడును కత్తికి పూజచేయుదురు. ఆశ్వయుజమాసములోనే వీరు పెద్దలకు పెట్టుకొందురు. బలవన్మణము నొందినవారికి మూత్రము వీరు తిన్నణముచేయరు. వీరిప్రేతల కెట్లులైన కాంతినిలిగించుటకు ఇంటిముందట కొన్ని బియ్యమును పోసి, ఆబియ్యమును తగిలియుండునట్లు కాయంగరమును వ్రేలాడఁజేసి, యొక మేకనుతెచ్చి దానిచే నాచిరమమును తినిపింతురు. అది తినినయెడల ప్రేత దానియందు ప్రవేశించినవని యూహించి, దానిని చంపి మాంసము నింటివారు తిందురు. దానితో మృతి నొందినవానికి ప్రేతావస్థ పోయినదని వారియూహ. మేక బియ్యమును తినకున్నయెడల, బలవంతముగ తినిపింతురు. పులివాతం బడినవాని ప్రేతకు కాంతి కలిగించుటకు మూత్రము 'సులియా' యను నొక మూత్రకుండు రావలయును. అతడు పులివలె నటించుచు మఱియొక బిల్లంగి వానివై బడినట్లు నటించినచో నాప్రేతకు కాంతి కలుగు నని వారిసమ్మతము.

ప్రస్తుతిము కాలంగులు వ్యవసాయదారులగును, కంచారులు గను నున్నారు. ఇప్పుడు వైజాతులవారిని తమలో కలుపుకొనరు గాని కాలంగపురుషుని కేస్త్రీయందు పుట్టిన పిల్లలనైనను చేర్చికొందురు. గురియాజాతివాడు నీళ్లు కలుపకుండవండినవంటలను వీరు భుజింతురు. కాని, సాధారణముగ తినునాహారము నితరజాతులవారినుండి స్వీకరింపరు. వీరియన్నము నభయజాతులవారు తప్ప నితరులు తినరు. వీరియందు త్రాగు డున్నది. వీరు కోళ్లను ఎలుకలను తిందురు. గొడ్డుమాంసమును పందిమాంసమును తినరు. చెవులు తెగినవానిని వీరు వెలివేయుదురు, ఈ వెలి నుటికొన్ని నేరములకును గలదు. మఱియొకజాతివానితో కృత్రిమరీచించిన స్త్రీని వీరు కాశ్వతముగా వెలివేయుదురు. కాళింగుల: తండ్రి గాక వీరు కొంచెము పొడవరులు.

కాళింగులు

కాళింగులండలును వ్యవసాయదారులే. వీరిని చుట్టుపట్లవారు కూర్దులుగానే చూతురు. కాని వారిలో గొండలు బ్రాహ్మణుల మని చెప్పుకొనుచు బ్రాహ్మణాచార్యవహారముల ననసరింతురు. సంధ్యా వందనమును పురుషనూక్తమును వేదములలో గొన్ని భాగములను నభ్యసించుచు, బ్రాహ్మణులవలె 'ఆచారము'ను జేయువారును వీరిలో గొండలున్నారు. కొన్ని కొల్లాములోని కాళింగులు సంస్కృతమున పాండిత్యమును సంపాదించికొని, దుస్తులు ఆహారము మున్నగు ఆలవాట్లయందు తమకు వైష్ణవులవలె గానింతురు. ముఖింగములోని కాళింగులు ధనుకేశ్వరుని యచ్చతులుగా నుండి తమవృత్తియందు బ్రాహ్మణులకు తీసిపోమని చెప్పి కొందరు, కొందులు పాగోహిత్యము నవలంబించి తమ జాతివారియందే కాక, గొల్లలు మీలలు మాలలు మొదలగు జాతులవారి వివాహముల జేయించుచుందురు. అట్టికర్మలను వారు మంత్రోక్తముగ నడిపించుట యంతదే కాని, జరుగవలసిన తంతుమూత్రము క్రమము తప్పకుండునట్లు చూతురు. మఱికొందఱు తక్కువజాతు

లవారికి గురువులుగా నుండి పండుగపర్వములయందు కట్నములను పుచ్చుకొన చుందురు.

ఈ రీతిగా వీరు బ్రాహ్మణులవలె నున్నట్లు నటించినను తక్కిన వారు మూత్రము వీరిని కూర్దులుగానే చూతురు. బ్రాహ్మణుల వజ్రయమునం దెల్లబోట్లను వీరు కగ్గబాహ్య లగయుఁ గలిగి దేశములోఁ గాలుపెట్టినవాడు పాదఁకంఠముకు నడచారము చేయుననియు, నట్టి పాపమును బాపికొనుటకు కొన్ని సాయుధులములను జేసికొనవలయుననియుఁ జెప్పఁబడి యున్నది. పంజాబులోని అట్టులును సౌవీరులును దక్షిణ ఇండియాలోని కారస్కరులును, ఉత్తరబంగళములోని పుండ్రులును, తూర్పుబంగళములోని వంగులును, ఒక్కదేశమునందలి కాళింగులును ప్రాణానలును కగ్గబాహ్య లనియు, వారితో సంస్కృతము గలిగియుండుటచే నపవిత్రత కలుగుననియు, వారిదేశములోనికి వెళ్లిన వారు ప్రాంతాల్పై పునస్తావమునో, గర్వపృథ్వుమునో యాచరింపవలయునని యు బోధాయనుండు చెప్పి యున్నాడు. పద్మపురాణం కర్గతచగు శ్రీ కూర్మమాహాత్యములో నీకాళింగులను గూర్చి కఠోరముగా వ్రాసఁబడియున్నది. అదు లక్ష్మీ విష్ణువుతో నట్టిపాపులు వసించు దేశమున నెట్లు వసించు నిచ్చపుట్టె నని యడిగినట్లు చెప్పఁబడి యున్నది.

కాని, మెగాస్తనీసు వీరిని గూర్చి వ్రాయుచు వీరు చాల నాగరికులనియును ననేకవృత్తులనవలంబించి చాల తెగలుగ పడియుండి ననియును బాగుగ చదువుకొనిన వారనియును వేదాంత గ్రంథయందు పాగ్లోను చుండిరినియును దెలిపియున్నాడు. వీరు బ్రాహ్మణులవలె నుండియుఁ గాని దియు మూత్ర మాతండు వచించియుండు లేదు ప్రస్తుతము బ్రాహ్మణులకు వారిని గూర్చి యెట్టి యభిప్రాయ మున్నును, తొలుదొల్ల వారియందు చతుర్వర్ణములవారు నుండి రనియు, నందు వైశ్యులు తప్ప తక్కిన మూడువర్ణములవారును నేదియో? కాగణమున కూర్దులుగ పరిగణింపఁబడియుండు రనియుఁ దలంచుట కవకాశ మున్నది. కలింగ దేశము చాలకాలము బౌద్ధరూపాకారంబు నుగటయిన బౌద్ధులకును బ్రాహ్మణులకును సహజద్వేష ముగటయినదికి కారణమయి యుండవచ్చును. వ్యవసాయము చేయుట, బండ్లు తోలుట మొదలగు వృత్తుల కలవాటుపడుటయను దక్షిణహిందూదేశ బ్రాహ్మణుల సహింసచుకొను మత్స్యమాంసాహారమును నేవించుటయనువారియందు వేదోక్త కర్మలు నశించిన నానాటికిని మతగురువులుగ నుండుటను వదలిపెట్టుకొని విద్యావిహీనులై కూర్దులయారాచారములను నలవాటులను నాహారమును వస్త్రములను అలంకారములను నవలంబించుటయను మొదలగు ననేకమాద వారిప్రస్తుతితికర కారణములై యుండవచ్చును.

జనప్రతీతినిబట్టి మూత్రము వీరు నొలుత పంచములంట! కృష్ణ దేవరాయ లీదేశమునకు వచ్చినప్పుడు తల్లితల్లిదండ్రులు పెట్టవలసినచ్చి, యుత్తమకులమువారిచే వంటచేయింపఁగోర నట. తిమ్మరుగు పెద్దకులమువారే వంటచేయవలసిన దని యాజ్ఞాపింపఁగా, పెద్దకులచునఁగా పంచము లనియే వ్యవహారములో నర్థముండుటవలన పంచము తీవంటచేరఁట! కొంతకాలమునకు తిమ్మరు సేపారంబాటును తెలిసికొని, దానిని సవరిం

చుట కాపంచములకు యజ్ఞోపవీతములను వేయించి బ్రాహ్మణులగా మార్చినట్లు! ఈపిచ్చికథయు దెట్టి నమ్మకము నుంచుటకును వీలులేదు. కాళింగుల విషయములో మాత్ర మట్టి యూహా కవకాశ మినుచుం తయును లేదు.

కాని బ్రాహ్మణులు తక్కువజాతివారిలోఁ గలసిపోవుటయు దక్కువజాతివారు బ్రాహ్మణులగుటయును జరిత్రనుబట్టి తెలియవచ్చుచునే యున్నది. వాంటరు 'ఓరిస్సా' యనుగ్రంథమున హిందూదేశములోని పదునొకండు ప్రదేశములనుండి యిట్టిహతులకు దాహారణముల నిచ్చియున్నాఁడు. హిమాలయపర్వతముదగ్గఱనున్న బ్రాహ్మణులు సేవకవృత్తి నవలంబించి గొల్లలవలెఁ గాన్నించుచు, వర్తకవ్యాపారముల యందు చుట్టుపట్లనుండువారిలోనికి సక్రమించి యున్నారు. కాంగ్రాలోయలోని బ్రాహ్మణులు దుక్కిదున్నకొని బ్రతుకుచున్నారు. నూతనముగాసమప్రదేశవందలి బ్రాహ్మణులు పర్వతప్రాంతములకేగి, యచటి సామంతరాజులకు పురోహితులుగా నున్నారు. పార్వతీయబ్రాహ్మణులవలెఁ గాక వీరు మాంసమును వర్జితురు. పార్వతీయులు పూర్వమువలె పూజారులుగనే యున్నారు. అయినను తరువాతకచ్చిన బ్రాహ్మణులు తొల్లింటివారి యాచారవ్యవహారముల నవలంబించుచున్నారు. పాటియాలా బ్రాహ్మణులు కూలిపనిని చేసికొనుచు పల్లకులను మోయుచున్నారు. గంగాయమునలకు మధ్యఁన్న కొందఱు పారోహిత్యమును వదిలి వ్యవసాయము నవలంబించుచున్నారు. బిజ్ నౌరులోని బ్రాహ్మణులలో మూడవంతువారు వ్యవసాయదారులై శూద్రులకంటెను నిక్కువలుగఁజూడఁబడుచున్నారు. వీరిలోఁదూసాభాగమువారిలో విధివానివాహము లున్నవి. వీరు ప్రత్యేకవర్ణముగనే యున్నారు జయపూరులోని బ్రాహ్మణులవంటి కొందఱు బ్రాహ్మణులు యజ్ఞములకు గౌరవముఁ గల్పించుటకై యేర్పడినవారుగా నున్నారు. వీరిలోఁ జాలమంది యయోధ్యకు వెళ్లిరి. గాని బ్రాహ్మణులు వారిని తమవర్ణములోనికి జేర్చికొనరైరి. అయోధ్యరాజొకఁడు తానుచేయుచుండిన యజ్ఞమునందు సపాదలక్షబ్రాహ్మణులధ్వర్యముఁ బూసవలయు నని యెంచి సాధారణశూద్రులకును యజ్ఞోపవీతమును ధరించు నధికారమును వారికొసంగెనట. వీరిలోఁ గొందఱు శ్రీకృష్ణదేవరాయ బ్రాహ్మణులగఁజేసి నని చెప్పికొందురు. తక్కినవారు అట్లుజెప్పినవక తుత్రియులలోఁ జేర్చికొని యంతటితోఁ దృప్తికొనిరి.

బనారసుజిల్లాలోను గంగానదిపొడుగునను నున్న వ్యవసాయదారులలో ననేకులు బ్రాహ్మణుల మని చెప్పకొనుచున్నారు. పూర్వకాలమున బ్రాహ్మణులకు వలె వీరికిని మరణదండము విధింపఁబడిది కాదట. వీరూరురాష్ట్రములో భాగ్యపూరు జిల్లాలోని బ్రాహ్మణుల యందు నూటికి డెబ్బదిమొదగురు వ్యవసాయదారులగుటయే గాక పూర్వకాలమున నూతనముగ సృష్టింపఁబడిన లక్షమంది బ్రాహ్మణుల సంతతివారలనునీకూడ చెప్పకొందురు.ఓరిస్సాలోని బాశ్చిపూరు జిల్లాలో బంగాళీమంపలు వ్యవసాయముచేయు బ్రాహ్మణులు గలరు. వృత్తిచేత వీరొక జాతిచేతనుకూడ వీరికిని తక్కువజాతిబ్రాహ్మణులకును చాల భేదము కలదు. కృష్ణానదీతీరమునను మలబారునందును మైసూరులోను

పతితులయిన యనేకబ్రాహ్మణులున్నారు. గంజాంజిల్లాలోని పొన్నాడబ్రాహ్మణులు నట్టివారే. మధురజిల్లాలోని చోళబ్రాహ్మణులును నరాపతితులే యని వాడుక. సింహళములోఁగూడ బ్రాహ్మణేతరులనుండి బ్రాహ్మణులు సృష్టింపఁబడుచుండుట స్పష్టముగఁ గాన్నించును. ఇట్టిపరివర్తనములు పూర్వమేకాక యిప్పుడుకూడ మనము చూచుచునే యున్నాము. బ్రాహ్మణేతరోద్యమమున నొకభాగముగ బ్రాహ్మణపురోహితులకు నర్జించి తమవారి నేయేర్పడుమకొనుచుండుటయుఁ గంసాజురు విశ్వబ్రాహ్మణవాదులుతోడను కమ్మవారు కమ్మబ్రాహ్మణవాదులుతోడను వ్యవహరింప నెంచుటయును నిందుకు నిదర్శనములు.

ఈరీతిగా దేశకాలాద్యవస్థలనుసరించి యెక్కువజాతివారుతక్కువజాతివారుగుటయు తక్కువజాతివా రెక్కువజాతివారగుటయు సంభవించుచుండును. ప్రస్తుతము కాళింగులందఱును కూద్రాచారముల నవలంబించువారే యైనను, తొలుత నార్యులందఱియందవలె వీరియందును జతుర్వర్ణములవారును నుండియుండవలెను. కళింగరాజుల సేనానులందఱును నాయకులను బిరుదములు గలిగిన తుత్రియులై యుండిరి. ఈ'నాయక' శబ్దమే 'నాయుడు' అను ప్రస్తుతనామముగా మారినది. ప్రస్తుత కాళింగులందఱును 'నాయుడు'లను పేరనే వ్యవహరింపఁబడుచున్నారు. మొహరికాళింగులు స్పష్టముగ శూద్రులగుటకు వారు జుదెయుచు ధరింపకుండుటయే నిదర్శనము. వారియందు వేదోక్తకర్మముల మంత్రముతములుగ నుండకున్నను-తంతులో నెట్టి మార్పున లేకుండుటచేఁ బూర్వకాలమున వీరియందును బ్రాహ్మణులు లుండిరని యూహించుట కవకాశ మున్నది. కళింగవైశ్యులు ప్రత్యేకకాఖగా నుండియే యున్నారు. వైశ్యులు సాధారణముగాఁ బూర్వాచారపరాయణులై, శిష్యముగఁ బరివర్తనములకుఁ బాల్పడరు. వీరు ప్రత్యేకకాఖగా నిలుచుటయే యీ చతుర్వర్ణములవారును గాళింగులయందు దుండీరనుటకు ప్రబల నిదర్శనము. కాని, ఏకారణములచేతనో కాళింగ బ్రాహ్మణులు తుత్రియ శూద్రులేకమైపోయి యొకటే పెద్దతెగగా నేర్పడిరి. వైశ్యులమాత్రము తమప్రత్యేకత్వమును నిలిపికొనిరి. వైశ్యుఁగూర్చి వేళే ముచ్చటించి, యిచ్చట గంజాము విశాఖపట్టణములలోని కాళింగులను గూర్చి వ్రాసెదను.

పూర్వముచెప్పినట్లు కాళింగులకందఱకును వ్యవసాయమే వృత్తి. వీరు చాలచుట్టుకు పెట్టపంటలను పల్లపుపంటలను గూడ పండితురు. విశాఖపట్టణముజిల్లాలో కూరగాయలుపండించువారు ముఖ్యముగావీరే. వీరు సాధారణముగా నొకరితోనొకరు కలిసియే వ్యవసాయము చేసికొనుచుందురు. పండినపంటను తోకున అమ్మివేయుదురు. గాని చిల్లరగా నమ్మరు. వీరికి మంచుకూడిక. కుటుంబమువారందఱును గలిసి సంపాదించుకొందురు. పురుషులు సామ్యము తమయొద్ద నుంచుకొనక స్త్రీలయధీనముననే యుంతురు. వారికి మంచిగట్టి, ఎంతోఆలోచించినగాని దమ్మిడీ ఖర్చుపెట్టరు. రొండెనున్న నున్నపుకాయలో సామ్యుంచి దానిని త్రిప్పుచు నాలోచించి మతీయు క్యయము చేయుచుందురు. నాగరకుల పర్వసుండి సామ్యువైకే ద్రుల్లిపోవుచుండునో గాని వీరి నున్నపుకాయనుండి మాత్రము సందేహించుచు సంతేహించుచు నమ్ము

ను. వీరిలో చాలమంది ధనవంతు లున్నారు. మొత్తముమీద నందఱును జరుగుపాటుకు లోపములేనివారే యని చెప్పవచ్చును. కావుననే, వీరు దేశమును విడిచి కూలినాల్సికై పరదేశములకు పోవుట చాల తక్కువ. తక్కువ కూర్చాతులయందువలెగాక వీరిలో త్రాగుడు బొత్తిగా లేదనియే చెప్పవచ్చును. వీరిలో నేములు చేయువా రెక్కువ నున్నారని చెప్పదురు. కాని తగినయాధారము లేనిది యిదివిధమున చెప్పటకు వీలులేదు. వీరు దక్షిణభాగములలో తెనుగుభాషను నుత్తరభాగములయందు ఓఢ్రమును తెనుగునగుడ మాటలాడుదురు. వీరు బండ్లుతోలుటకు మిక్కిలిగా నలవాటుపడియున్నారు. రైళ్ళు పడక పూర్వము వీరు యాత్రికులకు కాశీరామేశ్వరములకు దీసికొని పోవుచుండిరి. ఇప్పటికిని వీరు త్రోవమున కటకమువఱకును దక్షిణమున చెన్న పట్టణమువఱకును బండ్లతోలుకొని పోవుచు గోతలకాలమున కిండ్లకు చేరికొనుచుందురు.

వీరు సాధారణముగా బూరగాముకాళింగు లనియు, కింతలి కాళింగు లనియు రెండు తెగలుగా నున్నారు. బూరగాము పగ్గాకిమిడి దగ్గఱ నున్నది. కింతలి శ్రీకాకుళముదగ్గఱ నున్నది. ఈ రెండు స్థలముల నుండియును నీరెండు తెగలవారును వ్యాపించియుండును. ఔక్కలి తుత్తరభాగమున నున్నవారు బూరగాము కాళింగు లనియు దక్షిణమున నున్నవారు కింతలికాళింగు లనియు చెప్పవచ్చును. ఆచార క్యవహారములలో నీ రెండు తెగలవారికిని కొన్ని భేదము లున్నవి. కింతలివారు చారకంద హెచ్చుగా పండితురు. వీరు తల ముందు భాగమున మైరము చేసినారు. బూరగామువారిలో మాటుడును వులు లేవు. కింతలివారిలో నున్నది. అందుచేతనే కాబోలు కింతలి వారియందుకంటే బూరగామువారియందు వ్యభిచార మెక్కువగా నున్నదిని చెప్పకొందురు. అతిబాల్యవివాహము లుండుటచేత వీరిలోని విధవలసంఖ్య హెచ్చుగానున్నది. అయినను, భర్తతోగొన్నాళ్లు మగినస్త్రీ సాధారణముగా మఱియొక మనువునకు పోకయుండుటయే మర్యాదగా నెంచుచుండుట కలదు.

పై తెగలవారే గాక బెనారాజి కాళింగులను మఱియొక తెగ గలదు. బాటనుండి వెలిపొందినవారందఱును నీ తెగవారిలో జేరుదురని చెప్పకొందురు.

కాళింగులలో చదువునొనవారిసంఖ్య చాలతక్కువ. వీరికి మూపుపట్టుదల యెక్కువ. ఏదయిన నొకదురభిప్రాయము తలచెక్కిన యెడల, 'సనేమిర' ఎంతచెప్పినను మఱి వినుటలేదు. కొందఱు తెనుగు చదువుకొనుటయుగలరు. కొన్ని కొద్దామువామ సంస్కృతములోపండితులగుటనుగూర్చి పూర్వముచెప్పియున్నాము. పుగోహితులు-పూజారులు-గురువులుగ నున్నవారు- సాధారణముగ కొద్దియో గొప్పయో చదువుకొనినవారే యై యుండురు. వీరిలో నింగీ మువిద్య తాగుగ వ్యాపింపలేదు. నాకు తెలిసినంతమట్టుకు విద్యాభ్యాసమంత్రిగ నున్న గా. అన్నెపు పరశురామపాత్రో గారును, మ. రా. రా. హనుమంతు సూర్యకారాయణ నాయుడు గారును మాత్ర ముత్తమ విద్య నభ్యసించినవారు. ఇద్దఱును బి. యె. బి. యెల్. ప్యాసుయినవారే.

పెకండరీ విద్య నభ్యసించినవారి సంఖ్యయైనను వీరిలో చాలతక్కువ.

వీరిలో స్త్రీలు సాధారణముగా నడవనూలకోకిలనే కట్టుకొందురు. కట్టినకోక మోకాళ్ళక్రిందికి దిరు. వేగి బాటవారు గ్రావిడులవలె వీరికి కడిమైట. కోకనెప్పుడును బొడ్డుక్రిందికే కట్టుకొందురు. పురుషులు తక్కినవారైనను లకింటి పెద్దపంచలకు కట్టుకొందురు. గోశిక్టకొనినవారిని తక్కినవారైనను లకుండువలె వీరిలోను గానము.

అలంకారవిషయములో, స్త్రీలు లక్ష్మినశూద్రజాతుల ననుసరింతురు. గాని తక్కినవారు 'చంద' లను రెడ చేతులకు కట్టుకొనగా వీరిక్కడ యెడమచేతికే పెట్టుకొందురు. వీరిలో ముఖ్యులగు నలంకారము మెదమట్టు నుడు కుత్తుకంటు. దీనిలో ౯౦ పు పగడము లుండును. ఈపగడము లెంతపెద్దదిగ నుండిన నంత కుర్చు మంట అంగు చేతనే, కొందఱు మెడ, ముందుకు కంచలేనంత పెద్దపగడములను కుత్తుకంటులో గుచ్చుకొందురు. ఈకుత్తుకంటులో మఱియుక విశేషమున్నది. దీనికోకి దగ్గఱనుండి యొకతోక పీపువై ప్రవహించుచును. దీనిలో 'పిట్టచుడి' యనియు నిట్లే మఱి కొంచుపెద్దకలిగి మూడుపూస లుండును. ఈతోక తక్కినవారైనను లకుండును.

మంత్రయుతముగ గాక పోయినను వీరిలో వివాహవిషయమున బ్రాహ్మణుల తలెంతయు జరుగునని నెంచబడియే యున్నది. పుగోహితుఁ జేవోసంస్కృత్యోకములతో తెనుగుపద్యములనొందిక చేయవచ్చును. గాని త. తులూని క్రమముమాత్రము 'పట్టుకు కిలు లేదు' ఆక్రమ పెంతమాత్రము తప్పినను పుగోహితులగుటకు మతి లేదు. విఘ్నేశ్వరపూజ- కంకణధారణము - లక్షపత్రిక - యాహ్వానపీఠధారణము- అగ్నియము- పాద్యము- కవ్యావాసము- సుముహూర్తము- మంగళనూత్రపూజ- ఆవ్యాజాహోవములు- మంగళనూత్రధారణము- తలఘ్రాము- బ్రహ్మచారులు- నక్షత్రపాదములు- అగు ధర్మవి్యము- తొగరునీళ్లపూజ- అని ఈ క్రమముతో సగ్గును గురుచేయు. అగు వారే వసూవలెత్తిదలంతులు వారికి కట్టుములు చనినీళ్లు. పెండవ దినమున 'పడేములు' అనుపేర కంకణవిద్యము జరుగును అప్పుడు పెండ్లు వులును స్త్రీహితులును 'వైద్యంకాలు' అనుట్టుములు నిలింతురు. సామ్యు, వస్త్రములునే గాక కంకణము, ముంగులు, లక్ష్మినశూద్రకోప కరణములును కట్టుములుగా చగువుచు.

పై కర్మలన్నియు దక్కినవారైనను లేవు. సోగరనీళ్లపూజ వీరియందు విశేషము. వివాహమునా దుదయముననే యొకకుండము నీర్లు తెచ్చి, దానిమాట కొకగుడ్డను కట్టి, దానిమీద పసుపును చిదరు. దీనిని చాల బవిత్రముగ నుంచెదరు.

అగ్ని హోత్రముచేయటకు కందిపుల్లముమాత్ర మే ఉపయోగించురు. ఈఅగ్ని ఎ.తోనే పుండదు. పుగోహితులు విని వారిగోకుండ నుంచుటకు చాల జిటాలుపడుచుండును. నోటితో చూడిగాని, వినక కట్టతో విసిరిగాని ప్రవృత్తిల జేయగూడదు. కావలసిన నక్షాకులతో విసరవచ్చును.

వివాహములందు కాళింగులు పుగోహితుని చాల బాధపెట్టుదురు. సామ్యు కాకపడిగాని, లేకున్న నెవ్వరు పుగోహిత్యమునకు

పూనుకొనరు. పురుషులకందఱు పురోహితుఁడు బావమఱివరును. ఇతనిని వారు చాల చీకాకు పెట్టెదరు. ఈయల్లరి యెట్లాంభ మయ్యెనో గాని ఇది యొకయాచారము క్రింద దిగినది. పురోహితుఁ డెంతయెచ్చి కొనిన కథావరుల కంత శ్రేయస్సని వీరు తలంచునంతమ ట్టుకు వచ్చినది ఇది మాచి పురోహితులందఱును కాళింగులయిండ్లకు పోగూడదని కట్టుకట్టుటచే నీదురాచారము కొంతవఱకును తగ్గి పోయినది.

ఈ వివాహములు చేయించునపుడు పురోహితుఁడు సాధారణ ముగాఁ బరిపక్వైందు ఇండ్లలో క స్త్రాప్తపదతిని ఒప్పుకొనును. కాళింగు లలో వివాహములు జరుగునపు డన్నియిండ్లలోను సాధారణముగా నొక్కఁడు నూర్తమునకే జరుగుచుండును.

వీరిలో నతిబాల్యవివాహములు మెండు. పిల్లభట్టిన పదికొండు

రోజులలో పెండ్లిమైనయెడల మిక్కిలి శుభమని వీరు తలంతురు. శకు పులకు వివాహము చేయనప్పుడు తల్లి శకువు నొడిలో నుంచుకొని కూర్చుండఁగాఁ బురోహితుఁడే పుస్తై కట్టవేసి తరువాత పెండ్లికొడుకు చేత ముట్టించును ఇట్టి బాల్యవివాహములమూలమున పు ర్వివాహములు లేని బూరగాముకాళింగులలో వ్యభిచార మున్న దని చెప్పికొందురు. కాని, చిత్తపవలకు వీరిని బైటికిలాఁ గఱు. వ్రేలు చూపినయెడల నాస్త్రీని తిరిగి వలములో చేర్చుకొనుట యరుదు. కాళింగులలో మేన తీకిములను, ఎదురుమేనతీకిములనుగూడ నన్నవి. ఎదురుమేనతీకి ములు వారిచుట్టుపట్ల నున్న జాతులవారి కిష్టము లేదు.

వైదికములను నేను విన్నంత కన్నంతమట్టుకు వ్రాసెతిని. ఇందు తప్పుఁబ్రాయములు నుండవచ్చును. అట్టివాని నెన్నలైనఁ జూపి నచో దిద్దికొందును.

దేశమాతృసంకీర్తనము

వెదురుమూడి శేషగిరిరావు పంతులుగారు

భువనపావన సుగుణ సముపేత - భారతమాత -

పూత సత్పుత సుగుణవిఖ్యాతా.

శ్రీసమేతపు శ్రీశఖిని -

శ్రీవిభాసుర వార్యజనని !

దాసదాసుల మగు తనూజుల -

దయను వేగ సముద్ధరింపుము - భు॥

కన్యబిడ్డల ధర్మనర్తనుల - గావించువాఁలు -

సన్నుతింబుగ తల్లిదండ్రులై

తండ్రి యా జగదీశ్వరుడు మా -

తల్లివీవె గదమ్మ భారతి !

మీ శుభాశీర్వాద మొక్కట -

మమ్ము ధన్యుల జేయఁజాలదె ! భు॥

భూరి తేజుల గర్భమందునను - పుట్టెడు తనూజులు -

సారహీను లధర్మలై మనిన -

ఘోర దుర్యశ మొదవదే నువి -

చారు లగు తల్లిదండ్రులకు దయ !

మీరగా మ మృద్ధులొక -

తగునె యిటుల నుపేక్షచేయగ ? భు॥

భారతీయుల వీరవిఖ్యాతి - అరివట్కవిజయవి -

భూతి సుస్థిర త్యాగీలములు -

ఘన సదాచారాభిరతియును -

శాంతిభూత దయావిశేషము !

లలమె భువనములెల్ల తొల్లి -

యిదేల మీదయ దప్పెనేటికి - భు॥

రత్నగర్భపు కాంచనాన్వితపు - ఘన నదీసదనగ

భాసురపు వరసస్య శ లినివి -

కలుములకు నిలయంబ వగు నీ -

కన్నబిడ్డలు కూడుగుడ్డల !

బడయఁజాలక పరాధీరులు -

బానిసలునై బ్రదుకఁజూచెదె ? భు॥

మహిత తేజులు ధర్మతత్పరులు - మాయమ్మ గాంధీమ -

హత్ము డాదిగ నీ తనూభవులు

తల్లి యిరువదివేలపుత్రులు -

త్యాగులై కారాగృహంబున -

దాస్య ముక్తికి తపముచేయగ -

దయ స్వరాజ్యం బొసగదగదే ? భు॥

రెండవ ప్రతాపరుద్రుని రాజ్యపాలన విధానము

మల్లంపల్లి సోమ శేఖరశర్మ గారు

తెలుగుదేశము నేలిన సుప్రసిద్ధ రాజవంశములలో గాక లీయవంశ మొకటి. కాకతీయ ప్రభువులగుటలకు ఓరుగల్లు సాజధాని. ఓరుగంటి కాకతీయులలో గణపతిదేవచక్రవర్తి-రాణీ రుద్రమదేవి-మున్నగువారులు అంధ్రులకు విశ్రుతపూర్వులు. కాకతీయ ప్రభువులలో గణపతిదేవచక్రవర్తి ప్రతాపరుద్రదేవ చక్రవర్తి. ఇతనిని చరిత్రజ్ఞులు రెండవ ప్రతాపరుద్రుడందురు. ఈతడు గణపతిదేవ చక్రవర్తియనంతర మాంధ్రదేశము నేలిన రుద్రమదేవికి దాహిత్రుడు. రుద్రమదేవి తనకు బురుషసంతానము లేకపోవుటచేత నీతనిని గుమారు నిగ భావించుకొని తనయనంతరము రాజ్యభారమును వహించుకొనెను. ఈ ప్రతాపరుద్రుడు క్రీ. శ. ౧౨౯౮ సం. మొదలు ౧౩౨౬ సంవత్సరము వఱకు రాజ్యము చేసెను.

పరిపాలనారంభదశ - దేశస్థితి

ప్రతాపరుద్రుడు రాజ్యమునకు వచ్చునదికి దేశమంతయు నల్ల కల్లలముగ నుండెను. అంతవఱకు జోగులకు లోబడి వారికి గప్పము జెల్లించుచుండిన సామంత ప్రభువులు స్వతంత్రులై చోళసామ్రాజ్యమును కబళించుచుండిరి. మధురానగరపు పాండ్యులు విజృంభించి చోళ రాజ్యము నాక్రమించుకొనుచుండిరి. ఒకవైపున బల్లవంశజులు లైన శంభువరాయనులు లిమరాజ్యమును విస్తరింపఁ దలపడుచుండ నింకొకవంక కేరళులు పాండ్యుల నణచి కప్పముల నొకరిన సాహసించుచుండిరి. తెలుగుచోళులు కాంచీపురమును రాజధానిగా జేసికొని స్వతంత్రులై పరిపాలించుచుండిరి. మఱియొక ప్రక్క హొయిసలరాజులు శంభు వరాయనులను జయించి చోళమండలము నంతయు గ్రసించి దండవడుచుండిరి. ఇంకొకవంక దేవగిరియాదవులు ఓరుగంటి కాకతీయాంధ్ర మహాసామ్రాజ్యమును నాహాళనమునబట్టి వేచియుండిరి. ఇన్నియు నిట్లుండ పాండ్యులలో బాండ్యులే రాజ్యాధిపత్యముకై పోరుడు డిల్లీపారుషా యైన అల్లాముద్దీను సాయము నుపేక్షించుచుండిరి. దేశమంతయు నిట్టి విషమదశయందున్న సమయమున రుద్రమదేవి కాలభర్తము నొందెను. అంతవఱకు రుద్రమదేవికి సామంతులుగా నుండినవారు స్వతంత్రులై మాండవిక బ్రహ్మరాక్షస గండపెండేర ప్రభృతి బిరుదములను వహించిన కాయస్థులజూడ గు అంబదేశమహారాజుస్వాతంత్ర్యమును ప్రకటించి కందనోబసీయలోని త్రిపురాంతకమువఱకు గల దేశమునంతను జయించెను. అంతవఱకు విక్రమసింహపుర మను నెల్లూరి సింహాసనము నధిష్టించి యుండిన కాకతీయసామంతునిం జంపి యీ యంబదేశరాజువచ్చుట

మనుమగండగోపాలుఁ డనువానిని బ్రతిష్ఠించెను. మఱియును తన స్థితిని చక్క జేసికొనుటకై ప్రతాపరుద్రునికి శత్రువు లగు పాండ్యులతోను యాదవులతోను స్నేహము చేసెను. ఇది ప్రతాపరుద్రుడు రాజ్యమునకు వచ్చునదికి దేశ మున్న స్థితి.

ప్రథమరాజ్యాంగసంస్కరణము

మున్నందు రాజ్యమును భద్రపఱచుకొనుటకుఁ గొందఱు క్రొత్త నాయకుల నతఁడేర్పఱచెను. ఉత్తమజాతులవారే నాయకత్వమున కర్హులు అనియు గణపతిదేవ చక్రవర్తి నానావర్ణములవారికి నాయకత్వ మిచ్చుటచే రాజ్యము బహునాయక మై చెడుచుండె ననియు నిర్ణయించి పద్మ నాయకులను బిలిచి సమ్మానించి ఓరుగంటి ప్రాకారంబునకు డెబ్బది యేడు క్రొత్తడంబు లుండుటఁజేసి, డెబ్బదియేడు గోత్రంబులందు నొక్కొక్కరి నేర్పి డెబ్బదియేడుగురకు నాయకత్వంబు లొసంగి యొక్కొక్క క్రొత్తడంబు నొక్కొక్కరి యధీనం బొనరించి వారి బంధువర్గంబునకుఁ బుట్టకొట క్రొత్తడంబులకు నాయకత్వం బొసంగి వారి నందఱును గొఱచించి తన సామ్రాజ్యంబునఁ దనవశంబైన రాజ్యంబు తన భండారంబునకుఁ జెల్లఁజేసి యొకభాగంబు డెబ్బదేడుగురు పద్మ నాయకులను ఒక్కభాగంబు బంధువర్గంబునకును ఒక్కభాగంబు తన మూలబలంబులను ఒక్కభాగంబు ప్రామాణ్యంబును ఒకరి పరిపాలనావిధానమును గట్టిపఱచెను.*

గణపతిదేవుని కాలమునందవలెనే యీ ప్రతాపరుద్రుని కాల మునను దేశమంతయు నాడులక్రిందను సీగులక్రిందను స్థలములక్రిందను విభజింపఁబడినది. శాసనాధారమున ప్రతాపరుద్రుని రాజ్యమున నీ క్రిందిస్థలములు గానవచ్చుచున్నవి. మెలనాంట్టిస్థలము ౧ మహాదేవి చర్లస్థలము ౨ గురిందలస్థలము ౩ పింగళిస్థలము ౪ కొండూరిస్థలము ౫ సొంపాస్థలము ౬ ఒక్కొక్క స్థలమును ఇప్పటితాలూకావంటిది. నాడు ఇప్పుడున్న యొకచుండలము వంటిది. ఒక్కొక్క స్థలమున కొక్కొక్క నాయకుఁ డధికారిగ నుండెను. నాయకుని యధీనమున నున్న స్థలము నాయకర మనఁబడును.

శ్రీశైలయాత్ర - దక్షిణదిగ్విజయము

ప్రతాపరుద్రుడు శ్రీశైలయాత్ర చేయుటకుఁ బూర్వము దత్త మండలములలో జాలభాగము అరణ్యమయము. ఈయన శ్రీశైలము మొదలగు దేశములకు వెదలివచ్చుడు లనత్రోవలో గల యడవి నఱికించి గ్రామములను నిర్మించెను. అతఁడు శ్రీశైలమునుండి పర్వతపంక్తులమీదుగ

* ఏకామ్రనాథుని ప్రతాపచరిత్రము—అం. సా. ప

పత్రిక. సం ౨. సం ౪. పుటలు ౨౮౭—౨౮౮.

ప్రాదేశికములలోనికి వచ్చి కంభము బద్దెలులోయలగుండ గండికొట్ట సీమకు వచ్చెను. అచ్చట అంతఃజను స్వాతంత్ర్యమువహించి పరిపాలించుచుండిన అంబదేవమహారాజు నోడించి గొంతయరెడ్డిని గండికొట్ట సీమకును ములికినాటినిని నధికారినిగఁ గావించెను.

గ్రామనిర్మాణము - వ్యవసాయాభివృద్ధి

అతఁడు కొచ్చగ్గకొట్టకు విజయముచేసినప్పుడు ఇరిగప్ప కేట నానుకుని అచుట్టుపట్ల నున్న యడవి నరికించునట్లుజూపించి, అచట దుప్పిపా డను గ్రామమును నిర్మింపజేసెను. దానినే మాపా డనియు నందురు. ఆమాపాటిసీమకు అనుమకొండ శ్రీనాథరాజును అధికారాగ నియమించెను. కర్నూలు మండలమునందలి నందికొట్టకురు తాలూకాలోఁ గా.భౌగమునకుఁ బ్రతాపరుద్రుడు కళ్యాణము నుండి వచ్చిన రిరింగళరాజును అతని భార్యయగు శిరినాగులదేవిని ప్రభువులనుగ నేర్పఱచెను. వారు శ్రీరైలము పర్వతభాగమునఁ జాల అరణ్యమును నడికించి పాలరత్తి వనమాలపాడు అలుగునూరు మొదలగు గ్రామములను గట్టించిరి. కందనోలి పరిసర ప్రదేశ మంతయు విడిము కొన్నయ్య కచ్చెను. ఈకొన్నయ్య దామగట్ల సమీపము నంకలి నాగ లాటి మొదలగు గ్రామములను కట్టించెను. ౧ ఇట్లే కర్నూలుమండల మునఁ జాలగ్రామములు ప్రతాపరుద్రుని కాలముననే నిర్మింపఁబడినట్లు శాసనములును, స్థానికచరిత్రములును నుదాహరణము. బ్రహ్మణులు నిర్మించిన గ్రామములనుగొన్నిటిని శ్రోత్రియములుగను, కొన్నిటిని అగ్ర హామములుగను, రెడ్లును కాపులును నిర్మించిన గ్రామములను గొన్నిసంఖ్యలవఱకుఁ బన్నుపర్యాయములు చెల్లింప నక్కరలేకుండఁగను నేర్పాటుచేసి, ప్రతాపరుద్రుడు గ్రామనిర్మాణమును బ్రోత్సహించి దక్షిణాంధ్రదేశమును చాలభాగము నేర్పముక్తికందకుఁ దీసికొనివచ్చెను. దక్షిణమున గ్రామములు విజృంభించుటతో నె యుత్తరాంధ్రదేశమునుండి కాపులు, రెడ్లు మొదలగువారు కాపుతనమునకును రెడ్డతీతమునకును వ్యవసాయమునకును దక్షిణాంధ్రదేశమునకును మఱియిరి. పల్నాటినుండి చాలగూడ రెడ్డతీతమునకై కందనోలిసీమ మున్నగుప్రాంతముల కరిగినట్లు చెప్పదురు.

గ్రామపరిపాలనము

ప్రతాపరుద్రుని కాలమునఁగల గ్రామపరిపాలనపద్ధతిఁ బరికింతము. ఒక్కొక్కగ్రామమున సాధారణముగ పండ్రెండుగురు వ్యోగులు నీటి పన్నులనిమిత్త మేర్పడినవాగుటచేత ఆయంగాండ్లనియు, వీరిజీతము 'ఇన్ని మేరలధాన్య' వనియు నిగ్గఁగ ముండుటచేత 'మేరగాం' డ్లనియు నందురు.

౧. రెడ్డి. గ్రామపరిపాలకుఁడు. ఇతఁడు పన్ను వసూలుచేయును, దొంగతనములు, దెబ్బలాటలు మున్నగు నేరములను విచారించును. ౨. కరణము. ఈతఁడు గ్రామమునకు సంబంధించిన లెక్కలను వ్రాయును. ౩. పురోహితుఁడు ౪. తలియారు (తలారి) ఈతఁ డూరు కావలె గాయును. ౫. అగసాల ౬. కమ్మరి ౭ వడ్డంగి ౮. మంగలి ౯. చాకలి ౧౦. కమ్మరి ౧౧. అణకల ౧౨. మాదిగ. వీరుగాక కొన్ని

గ్రామములలో నచ్చటి యవసరమునుబట్టి 'నీగంటి'యు మఱికొన్నిచోట్ల జోతషికుఁడును ఇతఁడ గొన్నిచోట్ల పౌరాణికుఁడును, మహమ్మదీయ పరిపాలకులలో మరాఠు తోటి (పిథులుకుడుచునాడు) అనువారునుగూడ నీవైన చెప్పిన పండ్రెండుగురిలోఁ గలిసియుండురు. డొరి కిష్కిధమునఁ బండ్రెండు స్వాస్థ్యములవా రుండు విధానమును 'పారాజలవత్' పద్ధతి యందురు. కొన్నికొన్నిచోట్ల రెడ్డి కరణము తలారి, పెట్టి, మాదిగ, చాకలి, మంగలి, కమ్మరి, వడ్డంగి, కమ్మరి, అగసాల, అణకల-ఈవిధము గను నుండురు. నుఱికొన్ని గ్రామములలో నీవిధమున పండ్రెండుగురుండక యంతకుఁ దక్కువగ నుండుటయుఁ గలదు. కాని యేయూరికిఁ గాని రెడ్డి, కరణము, తలారి, పెట్టి, మాదిగ, చాకలి, మంగలి, కమ్మరి, వడ్డంగి వీరు తప్పనిసరిగ నుండువారు.

జాతికట్టు మాన్యములు

ఇప్పు డిది నొకరియొనాములని నొకరిమాన్యములని వ్యవహరింపఁ బడుచున్నవి. పూర్వము వానిని జాతికట్టుమాన్యము లనువారు కొన్ని కొన్ని గ్రామములలో అగసాలవానికిని అణకలవానికిని మాన్యము లుండె డిది కావు. గ్రామమును నిర్మించుటతోనే ఈ 'ఆయంగాండ్ల' నేర్పఱచువారు. ఈ 'జాతికట్టుమాన్యము'లకుఁ బన్నుపర్యాయము లుండవు. ఆయంగాండ్లకు గ్రామస్థులు వైసి చెప్పినట్లు మాన్యముల నొసంగుటయే గాక ధాన్యమురూపమునఁ గొంత ప్రతిఫలమును మట్టఁజెప్పవారు. ధాన్యమురూపమున నొసంగు ప్రతిఫలమును మేర లందురు. ఈగ్రామా వ్యోగములు వంశపారంపర్యముగ వచ్చుచుండెను ఆయంగాండ్లాయా వృత్తులను జేసినంతవఱకు ఆమాన్యము వాని యధీనమున నుండును. అంతయు గాని యామాన్యము నమ్మకొనుటకు వారి కధికారము లేదు. ఒక్కొక్కప్పుడు గ్రామస్థులయొక్కయును, రాజుయొక్కయును, యను వత్తిఁ బడిన యా మాన్యమును వాని ననుభవించుచుండిన ఆయగాం డమ్మిచో నా మాన్యమును గొనువారే ఆమాన్య మమ్మిచ ఆయగాని వృత్తినిఁ జేయవలసి యుండును.

గుడికట్టు లెక్క

ప్రతిగ్రామము నుగియిని తెలిపెడి లెక్కలను గుడికట్టు లందురు. ఈగ్రామగుడికట్టు మహమ్మదీయులకాలమునఱకు నుండినవి. గ్రామనత్త ముపరిమితి, ఆయకట్టు పరిమితులు గ్రామము సరిహద్దులు ఈనామభూములు తోపులు శృతానవాటికలు వీనిపరిమితి - బావులు చెరువులు కాల్వలు ఎవరెవరి కెన్నిన్ని వృత్తులు, ఆయావృత్తులు ఎవరెవరికి జరుగుచుండినది మొదలగు సమస్తవిషయములును అగుడికట్టు లెక్కలలో నుండును. ఈ గుడికట్టులెక్కల ననుసరించియే కాకతీయులకాలమునఱకు - ప్రతాప రుద్రుని కాలమునఱకు - దక్షిణాంధ్రదేశము చాలభాగ మరణ్యముగ నుండె ననియు కాకతీయులకుఁ బూర్వ మాప్రాంతమును బాలించిన చోళులకాలమునను తరువాత కాకతీయులకాలమునను ముఖ్యముగ ప్రతాపరుద్రుని కాలమునను గ్రామములు ఏర్పడి ననియును దేశము సమృద్ధ మైయుండె ననియును తెలియుచున్నది.

దెబ్బదిరెండు నియోగములు

మొత్తముమీద కాకతీయులకాలములో దెబ్బదిరెండు నియోగము లుండెననియు, కాకతీయ సామంతులు కొందఱు దెబ్బదిరెండు నియోగముల కధికారులై, బాహ్యునియోగాధికతు లని బిరుదువహించి యుండెననియు శాసనములవలన దెలియనగును. కాని శాసనములలో నీ దెబ్బదిరెండు నియోగము లేవియో తెలియరావు. హంసవిశేషియందు ఒకచోటను దెబ్బదిరెండు నియోగములు లేర్పొనఁబడినవి.

[చూడుము హంస. గీ. ఆశ్వా.]

ఇతర అధికారులు

అయగొంట్ల కాక సుంకాధికారు లిరువు రుండిరి. వారు ౧. సుంకాధికారి ౨. నేలసుంకాధికారి. ఒకేశాసనమున నీ నీ యిరువు. రధికారులు కేంద్రసంఘటన పీఠిలో కొంతభేదమున్నట్లు గాన్పించు ను. స్థలకరణము లని సుతీకొండ అయ్యోగులు కలరు. స్థలమనుచది యొక రాజ్యనివాసము. స్థలమనకు సంబంధించిన లెక్కలను వ్రాయువారు స్థలకరణములు. గ్రామకరణములు - స్థలకరణములు - సుంకాధికారులు, నేలసుంకాధికారులు - నాయకులు - చువప్రధానులు - నైస్యాధికతులు మొదలగు నయ్యోగివర్గముతోఁ బ్రతాపరుద్రుడు రాజ్యపరిపాలన మొనరించెను.

భూమికొలత - గడపాటిని

ప్రతాపరుద్రునియువ్యోగ్యులలో నొకరగు వాచును బొప్పనిం గారు శ్రీ. శ. ౧౨౪౪లో కందుకూరు నేలమండినప్పుడు పాలముల కొలతకు గడ సుపయోగించుచుండిరి. గౌరిమీతీరస్థ మగు నాడులూ దురు ప్రతాపరుద్రునిచుంట్రి యగు బెండవూడి లచ్చయంత్రి కాలమున గడతో భూమిని కొలుచు వ్యవహారమున్నది. కాని కామయబొప్పనిం గారి కాలపు గడకును, అన్నయంత్రి కాలపు గడకును భేద మున్నదో లేనో తెలియరాదు.

ధాన్యమానము - కేసరిపాటిపుట్టి

ప్రతాపరుద్రుని కాలమునందు కేసరిపాటిపుట్టియును కేసరిపాటి తూమును ప్రమాణములుగ వాడుచుండెనట్లు స్థానికచరిత్రములు చెప్పుచున్నవి. వీనినిగుఱించి పావులూరిగల్లన గణితమున నిట్లు కలదు -

“గీ. అరయగ నాటు విడియలు బరంగుజాన
లపయు ముప్పదిరెండు దా నవరు గడకు
నెనయకుంటలు నూటపంద్రెండు తూము
నదియుఁ కేసరిపాటిగా నెఱిగికొనుడు.”

“నీ. ప్రకటింతుకేసరిపాటిత్తైత్తంబులు

వలరిన బీజసంఖ్యాల మదియు
నూటపంద్రెం డరపాటిగా నొకతూము
ఏబడాటుంబాలి కిరగయయ్యె
ఇరువదియెనిమిది పొకదా మంచెడు
పదునాలుపిగంబు పరంగునడ్డ
ఏకొకయరవీస మేపార మాక

మాటిపైని కాని మున్ను తక్వ.

గీ. ఒకటిముప్పాటకయుఁ జూడ నొక్కసోల
ఏడుపరకలు దా నొనఁగూడెనేని
పరంగునసోల యెఱుంగుడి వరుసతోడ
గణితపండిత ! విను వది గణితమతము.”

‘సింగంపాటిపుట్టి’ యనుపేర వజ్జియొక ధాన్యమానము కూడ నున్నట్లులు బుక్కరాయయొడయల బంటుశాసనమువలన దెలియుచున్నది! సింగంపా డను గ్రామమునఁ జెల్లుటఁబట్టి ‘సింగంపాటిపుట్టి’ యని పేరు కలిగెను. ఇట్లే కేసరిపాటిపుట్టికూడను

భూమిమాన మిపుడు ఎకరములు పెంట్లుగ నున్నయట్లే ప్రతాప రుద్రునికాలమున కుంటలు - తూములు - పుట్టు అని ఈవిధముననుండెను. గడపూమాణము కొన్నికొన్నిచోట్ల నొక్కరీతిగను, మఱికొన్నిచోట్ల వేఱొక్కరీతిగ నుండునని వల్లనయే ఈగణితమునఁ జెప్పియున్నాడు. ౩ అంతేగాక యొక్కొకరా జొకవిధముగ గడ ప మాణమును నిర్ణయించుచుండఁవాడు. దేశమునకంతకు నొకేవిధమైన గడ ప్రమాణముగ నుండెడిది కాదు. ప్రతాపరుద్రునికాలమున నున్న గడ ౧౭ మూల గడయే యని ప్రస్తుతము భావితము. ౪

కుంటలు - మట్టులు

పైని చెప్పిన కుంటలు తూములు భూమికొలతమానముగ నుండినట్లు తెలియుచున్నది. భూమికొలత కుంటలమానముననే గాక కొన్ని కొన్నిచోట్ల మట్టులలెక్కకూడ ప్రతాపరుద్రునికాలమున వాడుకలో నుండెను. ౫ ఓరుగంటివైపు - అనఁగా సుత్తరాంధ్ర దేశమున గణపతిదేవ చక్రవర్తి కాలముననుండియు మట్టులలెక్క వాడుకలో నుండినట్లు శాసనములవలన దెలియుచున్నది. ౬ మఱియును మట్టులలెక్క గిరునేల కును, కుంటలు పుట్టలెక్క తెలిచేలకును వాడుకలో నుండినట్లు దేవరీనామనింగారి శాసనమున గలదు తెలుగుఁగఱుతును, సంస్కృతనివర్తనమును ఒండొంటికి సమానమని గణపతిదేవుని పాకాలశాసనము వలన దెలియుచున్నది. ౭

౧. Coll. 1630/1911. ౨. కుంట యనునది భూమి కొలతమానము: సాధారణముగ 81/8 యెకరములకు సమానము. Nel. Ins. Nol 11: Glossary, P 149. 3. ౨౪ మూళ్ల గడ; 3౨ మూళ్ల గడ; ౧౬ గజాడ గడ:—ఈ విధముగ నుండెడివి: L. R. Vol 2 P 375. L. R. Vol 57 P. L. R. Vol 55 P 245. ౪. కాని గణపతిదేవుని కాలమున పంద్రెండుబారల గడ యుపయోగమున నుండినట్లు శాసనములవలన దెలియుచున్నది. Nel. Ins. Ongole, 83 P 106; Nel. Ins. Ongole ౨౨, p 106; Nel. Ins Ongole 28, p 91. ౫. Nel. Ins Ongole 7, p 90; Nel. Ins. Darsi 34, P 339. ౬. Pakhil Inscription of the reign of Ganapati-v. Hyderabad Archaeological Series, No 1. ౭. Nel. Ins. Darsi 3 page ౨౪: శ్రీ. శ్రీచత్తాగ క ప్రాజవంశధిజన ఖ్యాతాత్మకంశక్రమ, శ్లాఘాగంతిశాసనమ్ కవయతామ్ యశ్చక్రవర్తి వ్యధాత్, తిస్రై శ్రీజగదాశ ముమ్మడిదాదిస్వామి పురీస్రావ్తమ్, హధం పంచనివర్తనానివ సదాశివైస్స సన్మశ్రియా.

“ఈ కాసనమున జెప్పిన కవిచక్రవర్తులకు ముమ్మడయంగాను ఇచ్చిన వృత్తి అయినరేఖులు.

ఎకరమునకు ఎనిమిది నివర్తనములు.

వ్యవసాయము

ప్రతాపరుద్రుని కాలమున గూడ భూములు - పల్లపుభూములు మెట్టభూములు అని - రెండువిధములుగా విభజింపబడినవి. వరిపంట కను కూలముయిన పల్లపుభూమిని నీరు నేల యనియు, మెట్టభూములను వెలిచేలనియు వ్యవహరించిరి. వ్యవసాయము ముఖ్యముగ జెలువుల యాధారమున సాగుచుండెను. తటాకనిర్మాణ మాకాలమున మతేధర్మముగను పుణ్యకార్యముగను విశ్వసింపబడుచువచ్చెను. ఓరుగంటి కాకతీయులు తటాకనిర్మాత లని పేరొందిరి కాకతీయరాజ్యమున కపరిమితముగ దటాకము లుండుటవలన తటాకాస్త్ర వని అంగీయులు పేరు పెట్టిరి. కాల్వలయారాధారమున గూడ వ్యవసాయము జరుగచుండెను. కాకతీయ సామంతు లనేకలు గొప్పగొప్పకాల్వలు త్రవ్వించినారు.

పన్ను - పర్యాయములు

ప్రతాపరుద్రునికాలములో పన్నులు తేలికగ నుండెడివనియు, ఏమాత్రము నొప్పికలుగకుండ రాజు కుల్కమును గ్రహించుచుండెననియు నూహింపవచ్చును. హిందూరాజుల యనంతరము చాలకాలము మహమ్మదీయులు పరిపాలించియుండుటచేత నా పూర్వకాలపునాటి పదములను - ‘నివిన్యా’ పదములను - చాలభాగము వాడుకలో లేకయున్నవి. కంపెలివారి ప్రభుత్వము దేశమున స్థిరముగ నాటుకొనువఱకు ననగా రెండువందల యేండ్ల క్రితమువఱకు మహమ్మదీయులే పరిపాలనను చేయుచుండుటచే వారి పరిపాలన పదములు ఇంకను వాడుకలో నుండుటయును మనకు జ్ఞాపకముండుటయును సంభవించుచున్నది.

ఇప్పటివఱకు బన్నులు నాణెమురూపమున గాక సాధారణముగ నన్నియు ధాన్యమురూపమున జెల్లింపబడుచుండెను. పండినపంటలో ‘కోరులు’ - అనగా రాజుపాలు పోను మిగిలినది - కాపు తీసికొనును. రాజుపాలికివచ్చు సీధాన్యరూపమైనపన్నును వనూలుచేయువారికి ఇంత ధాన్యకుల్కమున కిన్ని మేర లని యిచ్చెడివారు. మేర లనగా ధాన్య రూపమైన జీతము. ధాన్యముల గొలుచువారికి కొంత ప్రతిఫలము చుట్టె జెప్పవారు. అట్టి ప్రతిఫలమును ఒక్కొక్కప్పుడు ధాన్యరూపమున నిచ్చువారు మఱొకప్పుడు నాణెమురూపమున నిచ్చువారు ధాన్యరూపమునచ్చినానికి పుట్టిపరిండి (పుట్టిపరిండి) యని బేరు. కాని కొన్నికొన్ని గ్రామములలో హిందూరాజుల కాలమున మెట్టచేలకుఁ బసిండిరూపమునను, పల్లపుచేలకు ధాన్యరూపమునను పన్నులు వనూలు చేయబడుచుండినట్లు కూడ గానవచ్చుచున్నది.

ప్రతాపరుద్రునికాలమున నీ క్రింది పన్ను పర్యాయములు ఉండినట్లు కాసనాధారమునఁ దెలియవచ్చుచున్నది. ౧. దాయము. దత్తి ౨. పిఱ-పండుము ౩. కానుక-కొక ధ్యాయము ౪. చిల్లము ౫. పుల్లరి ౬. వీస గడి ౭. సుంకము ౮. అడ్డగడ ౯. అంగటిముద్రసుంకము ౧౦. అడ్డ సుంకము. కాసనాధారమున మనకుఁ దెలియవచ్చు పన్ను లివియే. ఈ పన్నులను ‘అవనాయా’ అందురు. అవనాయము అనగా నడుము కొఱ కేప్పడిన పన్నులని యర్థము.

సుంకము

సుంక మనునది సన్నునకు న్యసాహస్యపదము. భూమిమీఁద తీయునట్టిగాని యొడరేవులయొద్దఁ దీయునట్టిగాని గ్రామము మొగదలను కాని, సంతసాపెడలనుగాని తీయు నిప్పటి ‘అసీలంకంటి’ కుల్కమునకు సుంక మని పేరు. ఈ యాసీ వంటి సుంకమును; వనూలుచేయుటకు కొచ్చర్లకొట (ఒంగోలుతాలూకా) ఓరుగల్లు మొదలగు పట్టణరాజములలో సుంకపుపేటలందుండెను. ఈసుంకపుపేటలలో ‘పెజ్జిక’కు ఎంతో కొంతచొప్పన సుంకము వనూలు చేయుచుండువారు. ‘పెజ్జిక’ యనగా ఎద్దు లోనగువానిమీఁద మోయించెడు గోసెమాట. ఈపెజ్జికలలో భేదములు కలవు. పోతుపెజ్జిక యని-ఎద్దుపెజ్జిక యని-గాడిదపెజ్జిక యని. సరకుమోయించుట కెడ్డను గట్టిన నెద్దుపెజ్జిక. గాడిదలను గట్టిన గాడిదపెజ్జిక. ఇట్లే పోతుపెజ్జిక. ఎద్దు గాడిదలు మొదలగునవి మోయఁగలిగిన బుద్ధులలో విభేదముండుటవలన పోతుపెజ్జిక కొకవిధమునను-ఎద్దుపెజ్జిక కొకవిధమునను-గాడిదపెజ్జిక కొకవిధమునను సుంకము విధించుచుండువారు. ఈవిధమును జుట్టయలెంక గొంకయలెంక కాసనమువలన సువ్యక్త మగుచున్నది.³

సుంకపుపేటలలో విధించు సుంకములోఁగూడ దిగుమతిసరకుపై విధింపబడు పన్నునకు ‘లోలిసుంక’ మనియు నెగుమతిసరకులపై విధింపబడు పన్నునకు ‘నెలపలిసుంక’ మనియుఁ బేరు. భూమిమీఁదఁ దీయు కుల్కమునకు మెట్టసుంక మనియును, నేలసుంక మనియును, బేరు. సముద్రాంతరములనుండి వచ్చు సరకుమీఁదను, దేశాంతరములకు సముద్రము మీఁద నెగుమతి యగు సరకుమీఁదను, విధింపబడు పన్నును గూడ సుంకమందురు. సుంకమును దీయు నున్యోగులను సుంకరు లందురు. నేలసుంకము, లేక మెట్టసుంకము-అనగా భూమికిన్దు - వనూలు చేయు వారిని నేలసుంకరులందురు. అంగటిసరకులమీఁదఁ దీయు పన్నునకు ‘అంగటిముద్రసుంకము’ అని పేరు. వీనినే అంగటిసిద్ధాయ మనియు నందురు. లాభముమీఁదఁ దీయు పన్నునకు మూలవీసాలనియు, ఒకపబడి (కాసనముల ‘విసాబడి’) యనియుఁ గూడ నందురు. వర్తకులు చెల్లించు నిప్పటి రాబడి పన్ను Income-taxను, మూలవీసాలను ఒక్కటియే

౧. Dt. Manual. Kurnool. Section 11, Page 52. ౨. కానుకలు, కట్నములు, దాయము, దత్తి మొదలగునవి నిజమునకుఁ బన్నుకు పర్యాయములలోఁ జేరవు. అవి బహుమతులు, దానములవంటివి. అయినను ఆయావిధికారులు దయఁదలఁచి మానిననే గాని తప్పక యీయవలసినవియే యగుటచేత దానినిగూడఁ బన్ను పర్యాయములందుఁ జేర్చియున్నాను. 3. Dt. Manual, Kurnool. Section 11, Page 52. ౪. Ep. Ind. Vol x i, p 188, Lrc. Ree. Vol 4. P 422, Ep. Rep. 602 of 100. ౫. సంతలో నమృతదేచ్చిన సరకుమీఁద సంతరానికి ‘తూములు’ తీయుచుండువారు. ౬. Nel. Ins. Vol III, Glossary & Ep. Inds. Vol V, p 23, Note 6.

యని యూహింపవచ్చును. అంగటిముద్రనుంకముగాని సు.కముగాని గగనలమీద నే సద్ధతి ప్రకారము తీయువాలో మనకు తెలిసికొనుటకు శాసనాధారము లేవియు గానరావు. గాని కేతన రచించిన విజ్ఞానేశ్వరీయమున నీ పద్ధతిని గుఱించి కొంత చెప్పబడియున్నది. [మాడడు ప్రాయశ్చిత్తకాండము 83, 85 పద్యములు.]

‘అడ్డసుంక’ మనియు, ‘అడ్డగడ సుంక’ మనియు నికరెండు పన్నులుండినవి. గొట్టెల నమ్మువారికి విధించు పన్నును అడ్డసుంక మనియు వాడుకగఁ గొంతకొంత నియమితకాలమునకుఁ జెల్లింపవలసిన పన్నును అడ్డగడసుంక మనియు నందురు. అ కడ్డాయ మని యొక పన్నుండినట్లు కాన్పించును. సరకునకు అధికారులు బలవంతముగ నమ్మి తీరవలెనని నియమించు ధనే కడ్డాయ మందురు.

నాణెములు

కాకతీయుల తామ్రశాసములమీది ముద్రల ననుసరించియు నాణెములమీది ముద్రల ననుసరించియు నాణెములగుర్చి యీ క్రింది సంగతులు తెలియవచ్చుచున్నవి. కాకతీయులకు నందిముద్ర ప్రధాన చిహ్నము. నందిపైన నొక చక్రమును ఇరుప్రక్కల నొక్కొక్క చామరమునుఁ గలఁను. ప్రతాపరుద్రుని నాణెములలో బంగారువియు వెండివియు రాగివియుఁ గూడఁ గలవు. దక్షిణహిందూదేశపు నాణెములను గుర్చి వ్రాసిన ఎనిమిటు చిహ్నములు కాకతీయుల నాణెములను గొన్నిటిని సంపాదించియున్నారు. అందులో రాగినాణెముమీద నొక ప్రక్క నంది కలదు. ఆ నాణెమునకు మఱియొక ప్రక్క పురాతనపు నాగరాక్షసములతోఁగ్రీమతుక.....కాకతి ప్రతాప రా.....య(?) అని వ్రాయబడియున్నది. మాడ మీద కొక ప్రక్క నంది కలదు. పణముమీద నొక ప్రక్క నుడివైపుగ నంది కలదు. రెండవ ప్రక్క నేమియున్నదియుఁ దెలియరాలేదు. ఈపణము రహస్యమి కొంచెము తక్కువగా నేగుధాన్యపుగింజల యెత్తు కలదు. ఈ నాణెములన్నియుఁ బ్రతాపరుద్రునివే యని చెప్పఁజాలము. కాని కాకతీయ నాణెముల పద్ధతి తెలిసికొనుట కివి కొంత వీనికిఁ వోడ్పడుచున్న వని యంగీకరింపక తీరదు.

కాకతీయులకాలమున నీక్రింది నాణెములు వాడుకలో నుండినట్లు తెలియుచున్నది. ౧. చిల్లతి (కొంచెపాటి నాణెము) ౨. కర్నము (పదునాణుమాపములయెత్తు); 3. కాన్హాపణము (పదియాణు పాముల యెత్తు) పణములు రెండువిధములుగఁ గలవు. రాగిపణములని బంగారుపణ

ములని. కర్న మెత్తు రాగిటంకమును పణ మందురు. హిందువులు ప్రభుత్వముచేసినంతకాలము పరంపరాగతముగ వచ్చుచుండిన నాణెములపద్ధతియే చెల్లుచుండె నని యూహించుట కవకాశము కలదు. ఈ పణములను మామములను గుఱించి విజ్ఞానేశ్వరీయమున వివరింపబడి యున్నది.

ఇవి యిట్లుండఁగా పావులూరి చల్లన ప్రతాపరభాషను గుఱించి యొక్కంత చెప్పియున్నాడు. దీని ననుసరించి కాకతీయులకాలమున ప్రతాపమాడ యొకటి యుండెననియు అప్పడు చెల్లుచుండిన వగహకు ప్రతాపవహా యని పేరుండెననియుఁ దెలియవచ్చుచున్నది.

ప్రత్యేకనాణెములు

మఱియును కొన్ని కొన్ని ప్రదేశములలో ప్రత్యేకనాణెములు వాడుకలో నుండెను. కాకతీయులకు లోబడక స్వశంక్తులై పరిపాలించిన మహామండలేశ్వరులు తమ పేరఁ బ్రత్యేకనాణెములను వాడుక చేసియున్నారు. అట్టి ప్రత్యేకనాణెములలోఁ జేరినది గండగోపాల మాడ. ఈమాడ కాంచీపురమునను, తొండమండలమునను కెల్లుచుండెను. ప్రతాపరుద్రుని కాలమువఱకు కాంచీపురము రాజధానిగ తొండమండలమును విజయగండగోపాలుడు పరిపాలించుచుండెను. గండగోపాల బిరుదుమును వహించిన పల్లవవంశీయులును తెలుఁగుచోళులును గండగోపాలమాడను వాడిరి. కాంచీనగరమును గణపతిదేవుడు జయించిన నాటినుండియు అచ్చటి రాజులు కాకతీయులకు సామంతులుగ నుండి కప్పము కట్టెడివారు. కాకతి ప్రతాపరుద్రుని వైన్యాధిపతి కాంచీనగరమును జయించినప్పటికి ఆప్రాంతమునందు గండగోపాలమాడ వాడుకలో నుండినట్లు తెలియుచున్నది. ముప్పడినాయక పురహరుని దానశాసనము ననుసరించి యెన్ని పణములైన ఒక గండగోపాల మాడయో తెలియుచున్నది.

సివిలు పరిపాలనము

ప్రతాపరుద్రుని కాలపు సివిలు పరిపాలనమును తెలిసికొనుట కాధారము లేవియుఁగానరావు. కాని యాకాలమునఁ బ్రతి యభియోగమును పంచాయతీలవలనఁ బరిష్కరింపఁబడుచుండినట్లును - నేరములను విచారించుటకై యట్టి పంచాయతీసభలను ఊరి తలారియొక పుణ్యస్థలమున సమావేశపఱచుచుండినట్లును- క్రీ. డా. ౧౨౦౦ ములలోని యీ క్రింది విషయములవలనఁ దెలియవచ్చుచున్నది.

‘అనుచు నటచని వేశ్యవాటంబు వెడలి ధైరవాలయద్వారంబున పాడి పంతుంబునం గూడినవారవిః-లోకంబుం గనుంగొని యేమి ధర్మాన సంబుఁ దీర్చెద గొకో యని యడిగెను...

౧. విజ్ఞానేశ్వరీయ మను గ్రంథము యాజ్ఞవల్క్యస్మృతికిఁ దెలుగు. ఇది యొక పద్యకావ్యము : దీనిని రచించినవాడు మూలభూతిక కేతనకవి. ధర్మశాస్త్రములను దెనిగించి పద్యకావ్యముగ వ్రాసినవాడు ఆంధ్రకవులలో నితఁ డొక్కఁడే. ఈతఁడు టక్కన సోమయాజి కాలమున నున్న వాడని యాతని యాంధ్రభాషాభూషణములోని ‘కవిత చెప్పి’ - యను గీతపద్యమును బట్టి స్థిరపఱచుచున్నది. గణపతుల కాలమువఱకు యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి వాడుకలో నుండినట్లు కనబడుచున్నది. విజ్ఞానేశ్వరీయమున మూడుకాండలు గలవు (౧) ఆచారకాండ (౨) ప్రాయశ్చిత్త కాండ (౩) వ్యవహారకాండము. రెడ్డిరాజుల యనంతరము రాజ్యముచేసిన గణపతులలో ప్రతాపరుద్రగణపతి సర్వస్థివిలాస మను ధర్మశాస్త్రమును రచించెను. అంతవఱకు సర్వశాస్త్ర విషయమున విజ్ఞానేశ్వరీయమే ప్రమాణముగ నుండినట్లు కాన్పించును. ౨. Brown's Telugu English Dictionary. 3. Elliot's Conis of Souther India, Page ౪౬. ౪. India, page 8. ౫. Elliot Collection No ౬. కాకతీయులకుఁ దరువాత తెలుగుదేశము నేలిన రెడ్డిరాజులుమాడ కాకతీయుల ముద్రలమీది చిహ్నములనే ధరించిరిని వారి నాణెములమీది నంది, లింగము ఈ మొదలగువానినిబట్టి తెలియుచున్నదని ఇలియట్సుదొరగారు వ్రాయుచున్నారు. Elliot Page 102.

గీ. పిళ్ల కోపంబుతో నిల్లు వెల్లివచ్చి
తలవరుల కీ ప్రసంగ మంతయును జెప్ప
చారు రప్పించ వచ్చె నీవదరుజుభి
.....ఇది గుల్లము గాక.

ఈ విధమైన పంచాయతీసభమాత్రమేగాక రాజసభకూడనుండె
ననియుఁ దెలియుచున్నది. రాజసభలోని సభ్యులను గూర్చి విజ్ఞానేశ్వ
రీయ మిట్లు గూడుచున్నది:-

ఆ. కె. వినికొగల్లవారి, వేదజ్ఞులగువారి,
సత్యమునుల, ధర్మశాస్త్రవిదుల
ద్వేషతాగరహితపుల, హితుల, స
భ్యులుగఁ జేయవలయు భూవిభుండు

కం. ఆరిపు, లేవ్వ రైనను
సేవురు మువ్వయను నైన నిమ్మహిలోనన్
భావితసభ యగుఁ గావున
మావు రవశ్యంబు వలయు ముఖ్యులు సభకున్.

అగ్రహారములు - సభలు

మైసభలుగాక యగ్రహారములకుఁ బ్రత్యేకసభ లుండినట్లు కరి
వెనకై కీయతువలన- విశేష మగుచున్నది. బ్రాహ్మణగ్రామములకుఁ ౧౦౦౦
దేశమున నగ్రహారము లనియును తమిళదేశమున మంగలము లనియుఁ
జేరు. తమిళుల యాచారముల ననుసరించిన తెలుఁగు చాగుకర్మచోశుల
కాలమున నాంధ్రదేశమునఁగూడ నగ్రహారములకుఁ ఒదులుగ మంగల
ములు మొలక లెత్తినట్లు శాసములవలనఁ దెలియుచున్నది. ౩ ఇట్టి మంగ
లములలోను అగ్రహారములలోను నుండిన సభలను గమనించితే ప్రతి
గ్రామము నొక చిన్న వ్యతంత్రరాజ్య మని యాంగ్లేయు లభి-ర్ణించి
యున్నారు. ౪ ఈ మంగలములలోని సభల నిర్మాణపద్ధతిని గుఱించియును
శ్లోకహరస్థితినిగురించియును తమిళశాసములందు-సంపూర్తిగఁ దెలుపఁబడి
యున్నది కాని యాంధ్రదేశములోని యగ్రహారములందలి సభలను
గుఱించిన వివరము లేవియుఁ దెలియరావు. అయినను దక్షిణదేశమునందలి
మంగలసభలకును తెలుఁగుదేశమునందలి యగ్రహారసభలకును వానినిర్మా
ణమునందును వ్యవహారమునందును ఒండొంటికిఁ గొన్నికొన్ని పోలిక
లుండియుండు నని మన మాహింపవచ్చును.

౧. క్రీ.డాభిరామము. పుట ౩౧, ప ౨౬౪-౫. ౨. Loc. Ree. Vol 55, Page 131. 3. Ep. ind. Vol V. Pp 7౦-9. ౪. Mrs Charles, (Aft:rwams Lond) Metcalfe-Vide Dor Manual, Finne Velly, 21. ౫. Ep. Coll. nos 1 and 2 of 18, 8.

అ స్పృశ్య లా?

యన్. శాస్త్రి గారు

ఎవ రస్పృశ్యులు? మాతృదేశ వినిమోక్షేచ్ఛావిరుద్ధక్రియా
ప్రవణాసహ్య విచూత్న సంస్కరణ డంబ పూహ నిర్భేద నైం
ధవులా? భిన్న సుతప్రబోధ పరిఘాత వ్రాతవిచ్ఛేది మా
త్రవమానప్రతిరోధబాంధవుల? యత్యాచార మిందేదియో?
ఎవ రస్పృశ్యులు? తోడఁబుట్ల నవమానింపించు నారాజకీ
యవిధానంబున దాస్య మీకొను నగస్త్యభ్రాతలా? విశ్వమా
నవసౌభ్రాత్రమునన్ సహోదర పదాఞ్చద్భక్తిమై భారతీ
యవిధానంబున కేవగింపని యనాద్యభ్రాతలా! యెంచుడి.

యుద్ధమల్లుని బెజవాడ శాసనము - ఈ యుద్ధమల్లుఁ డేకాలపువాఁడు?

కొమఱ్ఱాబు వేంకటలక్ష్మణరావు పంతులుగారు.

‘సర్కి’ యనఁ జూకుట డనియు, బెజవాడ యుద్ధమల్లుఁడు చాళుక్యుఁడే యనియు నే నిదివఱకు నాంధ్రప్రత్రిక సారస్వతానుబంధమునందు శాసనప్రమాణములతో నిశ్చయపఱితిని. ఇప్పుడు ఆ చాళుక్యయుద్ధమల్లుఁ డెవఁడు? ఏ నాటి వాఁడు? అని శాసనప్రమాణముల సాయముననే తెలిసికొనఁటకు యత్నించెదను. *

శ్రీ బ్రహ్మయ్య శాస్త్రిగారి నుతమున నీ యుద్ధమల్లుఁడు చాళుక్యుఁడు కానేకాడు. ఒకవేళ చాళుక్యుఁడే యైనను నన్నయకుఁ దరువాతివాడే కాని పూర్వుఁడు కానేకాఁడు! † ఇట్టి ద్వంద్వవాదము పెట్టుటమాడ, చాళుక్యుఁడు కాఁడన్న మాటయందును శాస్త్రులవారికి పూర్తిగ నమ్మికలే దనియు, నన్నయకుఁ దరువాతివాడన్న మాటయందుఁ గూడ పూర్తిగ నమ్మకము లేదనియు, దేటపడుచున్నది. చాళుక్యుఁడు కాకపోవుటయే నిజమగునేని తరువాతి చాళుక్యుఁ డెట్లు గను? తరువాతి చాళుక్యుఁడే యగుట నిశ్చయమేని చాళుక్యుఁడు కాకపోవుట యెట్లు సంభవించును?

శాసనపు రాశిని అడుగుడు

మనము విశేషము శ్రమచేయక శాసనముగల రాతినే శ్రద్ధతో నడిగినయెడల నదియే మనకు తనకాలమును తెలుపఁగలదు. యుద్ధమల్లుని శాసనపు స్తంభమునకు నాలుగు ప్రక్కలు గలవు. శాసనము ప్రారంభించఁ బడిన వైపును మనము ఎడటిప్రక్క యందుము. దానిని వాత్సభౌగము దానికి నెడమప్రక్క నున్నది. దానిపైని క్రిందినుండి వైకి వ్రాయఁబడి నది. చివరపంక్తి యసంపూర్తిగ విడువఁబడినది. ఎడటి ప్రక్కకుఁ గుడి ప్రక్కను కొంతవఱకు శాసనము చెక్కిఁబడి యసంపూర్తిగ విడిచి వేయఁబడినది దానిక్రింద ఆ ప్రక్కననే తరువాతకాలమున ఈశ్వర భట్ట సోమయాజు లొక శాసనమును జెక్కించెను. ఈ మాఁడు ప్రక్కలు గాక వెనుకవైపున నున్న దానిని మనము వెనుకప్రక్క యందుము. అం దేమున్నది? మొదటి యుద్ధమల్లుని శాసనమునంటి మాఁడు అక్షరములు “ంబుణ్ణు” అనునవి కలవు. వానికి క్రింద కుల్లోత్తుంగుని పరిపాలన కాలములో 41-వ ఏట చెక్కించిన అజన శాసన మొక్కటి కలదు.

ఈశ్వరభట్టు శాసనము

యుద్ధమల్లుని శాసనమునకుఁ దరువాత నదేరాతిమీఁదఁ జెక్కిఁ బడిన వై రెండుశాసనములలో ఆయాశాసనములకాలము లియ్యఁబడినవి. కాన యుద్ధమల్లుని శాసన మంతకుముందే చెక్కిఁబడినది యా శాసనము లుద్బోషించుచున్నవి. కుడిప్రక్కనున్న యీశ్వరభట్టు శాసనముఁ దీసి కొందము. అందలి శకము 1087 (క్రీ. శ. 1165) అని రామయ్య పంతులవారు వ్రాసిరి. అది 1019 (క్రీ.శ. 1097) అని యగన్నాధరావుగారు రచించునా. కాని వాదసౌకర్యమునకై బ్రహ్మయ్యగారి కనుకూల మైన 1087 నే తీసికొందము. యుద్ధమల్లుని శాసన మింతకుఁ బూర్వపు దియై యుండవలయును గదా! కావున అసలు శాసనము వ్రాయించిన యుద్ధమల్లుఁడు శా. శ. 1087 అనగా క్రీ. శ. 1165-వ యేటికి పూర్వ మే రాజ్యము చేసినవాఁడు అయియుండవలెను.

కుల్లోత్తుంగునినాటి శాసనము

ఇక వెనుకప్రక్క నున్న అజన శాసనము యుద్ధమల్లుని శాసనపు మూడక్షరముల క్రింద వ్రాయఁబడినది. అయ్యది కుల్లోత్తుంగుఁడు రాజ్యమునకు వచ్చిన తర్వాత 41-వ సంవత్సరమున చెక్కింపఁబడినది. అనగా శా. శ. 1026 (క్రీ. శ. 1104) నాటిది. తస్మాత్-యుద్ధమల్లుని శాసనమును-అది వేయించిన యుద్ధమల్లుఁ డను చాళుక్యరాజును-క్రీ. శ. 1104 కంటె పూర్వపువా రుట నిశ్చయము.

ఇచ్చట వెనుకప్రక్కను యుద్ధమల్లుని శాసనాక్షరములకంటి మూఁ డక్షరములు-సందగ్ధము లేనివి-మొదట ఎట్లు చెక్కిఁబడియె నని చదువరులకు సంశయము కలుగవచ్చును. కాని కొంచెము విచర్యుద్ధితో శాసనమును రాతిని పరికించినయెడల ఈ సంశయము తీరఁగలదు. మొదట శాసనము నాలుగు ప్రక్కలను చెక్కించుటకు నిశ్చయింపఁబడి గుతారి మొదట బొగ్గులోనో నున్నచులోనో మఱి వేరువర్ణములోఁదనో వాలుగువైపులను చెక్కినది ననుకూలము లన్నియు వ్రాసికొని యుండును. తరువాత వాని యిట్టప్రకారము అక్షరములను చెక్కించుచోయెను. ఈ ప్రకారము చెక్కించుచున్న యెగుటి ప్రక్క పూర్తిగఁ జెక్కినది. ఎడమప్రక్క పూర్తిగఁ జెక్కినది గాని చివరపంక్తిమాత్రము పూర్తిగఁ జెక్కిలేదు. ఆ పంక్తి పూర్తిగఁ జెక్కియుండినయెడల వెనుకప్రక్క నున్న “ంబుణ్ణు” అను అక్షరములతో సంబంధము

* మాఁడు ఆంధ్రప్రత్రిక సారస్వతానుబంధము, ద్వితీ మాఖ 20, 21, శనివారము.

† ఒకవారి కోర్టులో ‘ప్రతివాది నాయుద్ధమండి వేయిరూపాయలు అప్పు తీసికొనెను, ఇప్పించవలసినది’ అని వ్యాజ్యము వేయగా ‘నేను వాదియైద్దమండి యెన్నడును అప్పుతీసికొనలేదు. ఒకవేళ తీసికొంటి ననుకొన్నను, వాని చెప్పెడి మొత్తముకంటె నెక్కువగా-అనగా 1500 రూపాయలు నే నిదివఱకే తీర్చివేసినాను’ అని ప్రతివాది ప్రత్యుత్తరము చెప్పిన నెట్లుందునో యట్లే బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిగారి ఈద్వంద్వవాద మున్నది.

కల్గియుండును. ఈ వెనుకప్రక్క మూడు అక్షరములు మాత్రము చెక్కి మిగత వన్నియు చెక్కిలేదు. కుడిప్రక్కన తొమ్మిది పంక్తులు పూర్తిగను పదవ పంక్తిలో మూ డక్షరములు మాత్రమును చెక్కి మిగతభాగము అసంపూర్తిగ వదలెను. ఒకవేళ వెనుకప్రక్క యక్షరములు కుడిప్రక్క యక్షరముల తరువాతిని యైనను అయియుండ వచ్చును. కుడిప్రక్క సంతయు చెక్కియుండినయెడల సందర్భము కలిసి యుండునెమె.

శాసనములు చెక్కివాడు శాసనాక్షరములు ఒకటి తరువాత నొకటి క్రమముగాఁ జెక్కికొని రాక అక్కడ కొన్ని యక్షరములు ఇక్కడ కొన్ని యక్షరములు చెక్కిట యొక నింతకాదు. ఇప్పుడు పటాదుల కొరకై దిమ్మెలను చెక్కెడి ఎక్కగ్రేవల్ల ఈలాగే చేయు చుందురు వారివారి పిలుపు ప్రకారమును, సోలుపుగ చెక్కిట విసిగ్గెత్తెడి పని యైనందునను, ఒకప్పు డీవైపు మఱియొకప్పు డావైపు ఒకతూరి ఈమూల మఱియొకతూరి యామూల చెక్కి, చివరకు పని యంతయుఁ బూర్తిచేయుదురు. యుద్ధమల్లుని శాసనము చెక్కిన పనివాడును ఇట్లే చేసియుండును. కాన్కికారణముచేతనో పనియంతయు పూర్తి చేయలేక పోయెను. పూర్తి చేయులోగ్ పనివాని కేడియైన నాపద సంభవించెనో లేదా రాజున కేడైన నాపద సంభవించెనో మనము చెప్పజాలము.

ఇదియొక్క శాసనమా? పెక్కుశాసనములా? యను చిన్న వాద మొకటిగలదు. కాని యాశాసనవంతయు నొక్కదస్తూరితో వ్రాయఁబడి నది గాన నొక్కశాసనమని చెప్పటయే సమంజసమని నాయభిప్రాయము.

తేలిక సారాంశము

ఇంతకు తేలికవిషయ మేమన - శాసనము చెక్కించిన చాళుక్య యుద్ధమల్లుడు క్రీ. శ. 1104 కు పూర్వపువాడు. శాసనమునందు ఇతనికి మల్లుడు అను మాటుపేరు కలదు. 'నామైకదేశగ్రహణే నామ గ్రహణం' అన్న నియమము కొన్ని శబ్దములకు చెల్లును. సంస్కృతము నందు సత్యభామాదు లటువంటివి. తెనుఁగులో వెంకటప్పయ్య మొదలగునవి యిట్టివి. అట్టిదే యుద్ధమల్లు శబ్దము. యుద్ధమల్లుని వల్లుడన వచ్చును. ఈ యుద్ధమల్లుని తాత మల్లపరాజు అని శాసనమునందుఁ గలదు.

ఇక క్రీ. శ. 1104 పూర్వము పూర్వచాళుక్యులలో యుద్ధ మల్లు లెవరైనఁ గలరా యని పూర్వశాసనములను శోధింపగా ఇద్దరు యుద్ధమల్లులు మాత్రము గానవచ్చుచున్నారు. ఒకఁడు క్రీ. శ. 844 మొదలు 888 వఱకు రాజ్యము చేసిన గుణగవిజయాజిత్యుని కడగొట్టు తమ్ముడు. ఇతఁడు రాజ్యము చేసినట్లు కానరాదు. రెండవవాడు ఇతని మనమఁడైన యుద్ధమల్లుడు. ఇతఁడు క్రీ. శ. 927-984 వఱకు ఏడు సంవత్సరములు రాజ్యమేలెను. ఈతఁడే బెజవాడలోని శాసనము వేయించినవాడని మనము గట్టిగ నిశ్చయింపవచ్చును. ఏలయన నితని తాతయైన యుద్ధమల్లుఁ డేశాసనము వేయించెనని యందుమేని అతనికి మల్లపరాజు అనిగాని యుద్ధమల్లు డనిగాని పేరుగల తాత లేడు. అతని తాత కలి విష్ణువర్ధనుఁడు. ఇదియుఁగాక నీ యుద్ధమల్లుడు రాజ్యము చేయలేదు. శాసనము వేసిన యుద్ధమల్లుడు ఆకాలమున రాజ్యము చేయుచున్నట్లు ఆ శాసనమునందే స్పష్టముగా చెప్పఁబడి యున్నది.

తాళపరాజు కుమారుడైన ఈ రెండవ యుద్ధమల్లుని వల్లు, వల్లప యను నామములతో కూడ వ్యవహరించుచుండి రని యితరశాసనములు చెప్పు చున్నవి. C.P.No 1. of 1916-17; C.P.No 1. of 1909-10) (1) కావున నీ యుద్ధమల్లుడే శాసనకర్తయని మనము నిస్సంశయ ముగను నిశ్చయముగను నొక్కి చెప్పవచ్చును.

పూర్వ పక్షము

ఇందువై బ్రహ్మయ్యగారి చిన్న పూర్వపక్ష మొకటి కలదు. అది యితరు లెవరైన కేసియున్నయెడల నీయూహకుండి యుండును. బ్రహ్మయ్యగారి మాటకుగాను ప్రత్యుత్తరము చెప్పవలసివచ్చినది. బెజవాడశాసనకర్త 'యుద్ధమల్లుడు' లేక 'వల్లుడు' మాత్రము అంటే అతనిని 'వల్లప' యని అనకూడదంటు. అతనితాత మల్లప అంటే ఆ తాతను వల్లు, యుద్ధమల్లు అని అనకూడదంటు. బెజవాడ యుద్ధమల్లుని తాతపేరు ఎచ్చట చూచినను యుద్ధమల్లుడని యుండును గాని వల్లప యని యుండదు. కావున ఈ యుద్ధమల్లుడు బెజవాడ శాసనపు యుద్ధ మల్లుడు కాఁ డని బ్రహ్మయ్యగారి సిద్ధాంతము కాని వల్లు, మల్లప యను నామము లొక్కటియే యనియు 'వ' యనునది గౌరవార్థ ప్రత్యయమైన 'అప్ప' అనునదియే యనియు, మూలనామములోని భాగము కాదనియు, ఏ ప్రమాణము లేకయే తెలుగుదేశమందలి బాలురుగూడ ఒప్పెద రని నా నిశ్చయము. ప్రమాణమే కావలయు నన్ను రెండవ యుద్ధమల్లునికి వల్లపయను పేరు గలదని చెప్ప మేము వైన నుదాహరించిన శాసనములను శాస్త్రీగారి వల్లుని పితాపురపు శాస నమును చాలును. ఇక మనుషునికి తాతకు నొక్కపేరుండటయందు వింత యేమియు లేదు. మనుమఁ డగు రెండవ యుద్ధమల్లుకు శాసనమునందే యుద్ధమల్లుడు వల్లుడను రెండు నామములు కలవనియు, తాతకు మల్లపనామము గలదనియు బ్రహ్మయ్యగారి ఒప్పుకొనిరి. ఇక తాతకు వచ్చిన మల్లనామము మనుమునివలెనే యుద్ధమల్లు శబ్దముయొక్క ఏకదేశ మనిమనముపొందుట సహజమైకడఁబాయేగాని వెరుకాదు; వింతకాదు.

శ్రీ బ్రహ్మయ్యగారి వల్లుడు

ఇట్లు బెజవాడశాసనము గణకవిజయాజిత్యుని తమ్ముని మన మనిచే వేయించఁబడె నని శాసనప్రమాణములవలన స్థిరపఱచితిని గనుక ఈ వాద మింతటితో ఆగవలసినదే. కాని బ్రహ్మయ్య శాస్త్రీగారు తాతకు మనుమనికి వల్లనామధేయము గలవాని నొకనిని క్రీ. శ. 1204-వ సంవత్సరము పట్టాభిషిక్తుఁ డైనవానిని బ్రహ్మధముబట్టి తీసికొనివచ్చి - వాడేవీఁ డని - అట్లహాసము చేసినందున ఆ భాగమునకు కొంచెము జవాబు చెప్పవలసి యున్నది.

శ్రీ బ్రహ్మయ్యగారి మల్లుడు బెజవాడశాసనము వేసినవాడు కానేరడు. ఇందుకు నీ క్రింది యాటు కారణములు కలవు:—

- (౧) బ్రహ్మయ్యగారి మల్లుడు క్రీ. శ. ౧౨౦౪ లో రాజ్యము నకు వచ్చెను. (౨) బ్రహ్మయ్యగారి ప్రమాణ మపమాణము. (3) వీఁడు మల్లుడు; యుద్ధమల్లుడు కాడు. (౪) కాలవిపర్యాస దోషభూయిష్టము కావున నాతని నమ్మదగినది కాదు. (5) ఇద్దఱి శాసన ముల భావలకు భేదము కలదు. (6) అక్షరములకు భేదము కలదు. ఇందలి యొక్కొక్క పేరువును కొంచెము విశదీకరించెదను.

(1) యుద్ధపల్లవి బెజవాడశాసనము క్రీ. శ. ౧౧౦౮-వ సంవత్సరమునఁ బూర్వకాలపుది యని పైని స్థిరపడినది. ఇక క్రీ. శ. ౧౨౦౮-లోఁ గాని పట్టాభిషిక్తుఁడు కాని రాజు నాటుసంవత్సరముల క్రిందటనే బెజవాడ శాసన మెట్లు చెక్కించెనో బ్రహ్మయ్యగారే చెప్పవలెను!

(2) బ్రహ్మయ్యగారు తాత 'మల్లప మాత్రము' మనుచుఁడు 'మల్ల మాత్రము' ఁండి చనుటకు ప్రాచ్యలిఖితపుస్తకభాండాగారమున నున్న దని శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారు వ్రాసినది యొక ప్రాచీన విలేఖను 'మల్లికు మల్లి'గా ఉదాహరించెను. కాని యీ లేఖ వ్రాసినవాఁడెవఁడు? ఎప్పుడు వ్రాసెను? ఏ యాధారమున వ్రాసెను? అను ప్రశ్నలు వారు వేసికొనలేదు. వానికి బహుళు చెప్పటకుఁ బ్రయత్నింపలేదు. ఈ ప్రశ్నలకు బహులేని లేఖను ఎవరైనను ప్రమాణముగఁ దీసికొందురా? ఇది అనామికము. కాఁదు తెలియదు. దేనిని పట్టి యెవరు వ్రాసెనది తెలియదు. బహుశః పితాపురమునందలి మల్లుని శాసనము బాగుగ చదువలేనివాఁడెవఁడో ఆ శాసనము సారాంశము ఇందు వ్రాసియుండును బ్రహ్మయ్యగారిచేయుట వేసిన శాసనమే పితాపురములో నుండగా-దానిప్రతి సప్రమాణ మైనది ఎసేగ్రాహ్యమైనదికాదు. నాల్గవంపుటమునందుఁ బ్రకటింపబడియుండగా-దానిని బాఁడించి, తప్పుల తిడికగా మన్న యీ అనామికలేఖను బ్రహ్మయ్యగారు గొప్పప్రమాణముగా ముందుకుఁ దెచ్చుట చూడ, అసలు శాసనములో నేనో బ్రహ్మయ్యగారికి ప్రబలప్రతికూల మైనమాట లున్నవని మనము నిశ్చయించుకొనవచ్చును. అందు శాసనకర్తయు ౧౨౦౮లో రాజ్యాభిషేక మైనవాఁడును ఆగు మల్లునికి 'మల్లపరాజు' అనికూడ నామమున్నది. (మాఁడు 87-వ పంక్తి 'మల్లపదేవకర్త') ఇది శాస్త్రిగారి కిట్లును లేదు. వారి వాదమునకు వ్యతిరేకము. వారి మతముఁ తాతయే మల్లపగా మండవలెను. అనామికలేఖలో నట్లున్నది. కావున నిది ప్రమాణము. ఈ శాసనమందు నట్లులేదు. కావున నిది యప్రమాణము!

(3) బ్రహ్మయ్యగారి మల్లుని శాసనములందన్నిటిలోను ఆతని పేరు మల్లపరాజు, మల్లభూపాలుఁడు అని వచ్చునే గాని ఎచ్చటను 'యుద్ధపల్లు' డని రాదు. కావున వీఁడే యుద్ధపల్లుఁడనట సాహసము కాదా? బెజవాడ శాసనమునందు యుద్ధపల్ల మల్లనామములు రెండును వచ్చినవి గదా! వానిలో నేది యున్నను చాలదా యందురేమో? యుద్ధపల్లుఁడని మల్లుఁడనుటకు వేఱు ప్రమాణ మక్కఱ లేదు గాని మల్లు డని యున్నయెడల వానికి యుద్ధపల్లు డనికూడఁ జేరుండే సనటకు వేఱుప్రమాణ ముండవలెను. వేంకటప్పయ్యను అప్పయ్య యందురు. కాని అప్పయ్యను వేంకటప్పయ్య అందురా?

ఇదియుఁ గాక వేంకటప్పయ్య అనువాడు తనపేరు చెప్పుకొన వలసినవచ్చినప్పుడు వృత్తాదికముల యిబ్బందియున్నఁ గాని అప్పయ్య అని చెప్పుకొనడు. వేంకటప్పయ్య యనియే చెప్పుకొనును. అట్లే బ్రహ్మయ్యగారి మల్లుఁడు తనకు యుద్ధపల్లుఁడన్న ఘనతను నూచించు పేరుండియున్నయెడల శాసనాదు లిచ్చునప్పుడు, తనపేరు బిరుదులతో చెప్పగ బెప్పనప్పుడు యుద్ధపల్లు డని చెప్పుకొనక 'మల్ల, మల్లప రాజు'

లను సాధారణ నామములను, గద్యములలోఁ గూడఁ బెప్పుకొనునా? పితాపుర శాసనము చూడుడు:—

“స్వస్తి సర్వలోకాశ్రయ శ్రీ విష్ణువర్ధన మహారాజులైన మల్లప దేవకర్తవర్తి శ్రీ పితాపురమున శ్రీ మంతి మాధవదేవర నన్నిధి నభిషిక్తుండై” (86-87 పంక్తులు).

ఇచ్చటఁ దనకుఁ గల గొప్పపేర్లన్నియు, బిరుదు లన్నియు చెప్పుకొనుట రాజయొక్క యుద్దేశము గదా? ఇదన్ను అడ్డము వచ్చుకొనేదకదా? 'యుద్ధపల్లు' డను ఘనతగ నందు పేరు చెప్పక 'వేలవముగ నుండు 'మల్లప' అని యేల చెప్పవలెను? ఇ దువలన యుద్ధ మల్ల నామ మతనికి లేదనుట స్పష్టము.

(౪) మనకు శాసనములవలన నిశ్చయముగ దెలిసిన రాజుల కాలములు శాస్త్రిగారి ప్రమాణమునందు విపరీతముగ వ్రాయఁబడినవి. గనుక నీ లేఖ యంతమాత్రము ప్రమాణముగాఁ దీసికొనుటకు వీలు లేదు. మాఁడు డించేమి చెప్పఁజియింపనో. “రాజేంద్రచోళమహారాజు పుట్టెను. ఇతని కొమారుడు విక్రమచోళుడు. తర్వాత అచ్యుతాపాలుడు. ఇతని కొమారుడు భేతరాజు. ఇతని కొమారుడు సత్యాశ్రయుడు” విక్రమచోళరాజు 1112 మొదలు 1127 వఱకు నని మన మెఱుంగుదుము. ఈతని తరువార అచ్యురాజు, అతని కొమారుడైన భేతరాజు రాజ్యమునకు వచ్చినట్లు శాస్త్రిగారి కర్తృనామరహిత ప్రమాణము చెప్పుచున్నది! ఈ ప్రమాణమును లిఖించినవానికి చేతు రాజో భేతరాజో అనికూడఁ ధరియదు. అన్ని శాసనములలోను చేతు విజయాదిత్యుఁడనియే యుండును. 'మరారే స్త్రీయః పథాః' అన్నట్లు వీఁడు 'భేతరాజు' అని పేరు పెట్టెను. అది అట్లుండ నిండు. అచ్యురాజు విష్ణువర్ధనుఁడు 918 మొదలు 925 వఱకు రాజ్యముచేసెను. ఆతని కొమారుడైన చేతువిజయాదిత్యుఁడు 925లో రాజ్యము చేసెను వీ రిద్దరును 1127 సంవత్సరమున నున్న విక్రమచోళునకు తరువాతి రాజ్యమునకు వచ్చిరిని కాల విపర్యాసము గావించి తలక్రిందులుగఁ జిత్త చెప్పెడి యీ పిచ్చివ్రాతను నమ్మి యీ ప్రభుశాసనాధారము లతో స్థిరమగుచున్న యుద్ధపల్లుని కాలమును వదలుకొనుట!

(5) ఈ రెండు శాసనములలోని తెలుగు భాషలకు నెంతయో భేదము కలదు. బెజవాడ శాసనమందలి భాష అక్షరములవలెనే పురాతనము. మల్లుని పితాపురశాసనమందలి తెలుగుభాష దానికంటె నాధునికమని యీ రెండు శాసనములలోని తెలుగు చగువువారికిఁ బైపైనే తెలియఁగలదు. ఇంకను కొంచెముకూత్తుబుద్ధితోఁ జదివినయెడల నన్నయ తెలుగునకును యుద్ధపల్లునిశాసనమందు లెలుగునకును భేదము తెలియఁగలదు. రెంటికిని వందల సంవత్సరముల కాల మంతర ముండవలయును.

(6) రెండు శాసనముల అక్షరస్వరూపముబట్టియు బెజవాడ శాసనము మిక్కిలి పురాతనకాలపునాటి దని నిశ్చయింప వచ్చును. వేయి వ్రాతలకంటె నొక రెండు పటముల నీయఁగలిగిమేని-అవి యీ సంగతిని చదువరులకు చక్కగ బోధించునని లెఱచి పితాపురశాసనపు ప్రతిమఁ దెప్పించి యందలి కొంతభాగముయొక్క పటము చేయించుటకు నిచ్చితిని గాని ఆ పటము సమయమునకు రానందున ఈ విషయ మింకొక వ్యాసముకై ఆపియుంచవలసి వచ్చినది.

అనవేముని ఉప్పుగల్లు శాసనము

శ్రీ శతావధానులు శేషాద్రిరమణ కవులు.

శాసనస్వరూపము:—ఇది మూడంశములగు జడలపై పడి యంగుళములు పొడుగుగల రాగిరేకులు నాలిగింటివై చెండావై పుల వ్రాబడినది. నాలుగురేకుల కొకరంధ్రము వేయబడినది. కలయా గ్రమునఁ బ్రతిగుఁగుతీతింప వీలుకాకుండ నాలుగోయినది. శాసన పత్రములఁ గూర్చి కలయము విడిగియున్నది. ఈ శాసనము కృష్ణా జిల్లాలోని మంతెనలో భూమిత్రవ్యసుండ నిటీకుల దొరికినది. ఈ శాసనము సురక్షితముగ నుంచి పరీక్షార్థము మారుఁ బంపిన శ్రీయుక్త కపిల వాయి వేంకటసుబ్బాగృహాధికారికి గృహిస్తుము.

శాసనభావ:—శాసన మంతయు శ్లోకములతో నిండియున్నది. గ్రాసముహర్షులు మాత్రము తెలుగుభాషలో వ్రాయబడియున్నవి. ఇట్టి యాచారము తరుచుగ నన్ని శాసనములందును గానవచ్చును. శాసనలిపి అనితల్లికిలువచేటు శాసనలిపికంటె నియమ మోటుగ నున్నది. అందుందుఁ గొన్ని కల్లంబులు లోపించినను మొత్తముమీఁద శాసనమంతయుఁ జదివఁగలిగినట్టితో నున్నది. పూర్ణానన్యాయమునకు ముందుఁగల వర్ణనలకుఁ దఱచుగ ద్విత్వముపయోగింపఁబడి యున్నది. 'ఈ' యనవర్ణము "గ" అని వ్రాయబడియున్నది. గుడికి దీర్ఘము ఏత్వము ఏత్వములకుఁ బొల్లులు లేవు. వ, వత్తు ప, వత్తుల నున్నది. చ, బ, ద, లోనగుకల్లముల కొత్తులు లేవు. కలపలగిలక రేఫకు మాటుగాఁ బ్రయోగింపఁబడినది. టకల్లము తలకట్టు గల డవర్ణమువలె నున్నది. కృష్ణరాయల కాలమునాటి శాసనలిపికంటె గొంచెము మోటుగాను ప్రతాపగుండ్రునినాటి శాసనలిపికంటె కొంచెము నాగరికము గను నీలిపి కానవచ్చుచున్నది. హద్దులలో నున్న "వెలం" శబ్దమునకు వెలకఁబట్టనియే యర్థమేని బిందు విట విచార్యము. వెలకశబ్దము వృక్ష వాచక మైనపుడు సార్థబిందుకము కాదు. కాన శబ్దస్వరూపము విగారణీయము. పుట్టి యువశబ్దము దేశమునకుఁ బర్యావృతముగ హద్దులలో వాడఁబడినది. ఇది గ్రాఫస్థ పదార్థము కాదు. 'తెలుపుమోచె' అను పదమునందలి "మోచె" శబ్దమున కర్థము తెలియరాదు. క్రీ. శ. 1416 లోనిదగు శ్రీనాథుఁడు వ్రాసిన ఫరంగిపురము శాసనములో నీ శాసనమునందుఁగల ధ్యానశ్లోకములు చెండు వ్రాసబడియున్నవి. ప్రకృతశాసనపు ప్రాచీనతను బట్టి విచారించినచో శ్రీనాథుడే తన శాసనగ్రంథమున నిందలి ధ్యానశ్లోకముల నుదాహరించినట్లే నని స్ఫురించును. శ్రీనాథుఁడు కొమటివేమునియొద్ద విద్యాధికారి కావునను ఉప్పుగల్లుశాసనము కొమటివేమునివంశీయులు స్థాపించిన దగుటవలనను స్వకంఠించి వైశ్ణోకముల గంగ్రహించియుండును. ప్రాచీనశాసనముల లోఁదఱచుగ నిట్టి చూచార మున్నటులఁ దేలవలదు.

శాసనచరిత్రాంశము:—సమస్తవాతులలోఁ జతుర్థజాతి ప్రోత్సార్హ మైనది. కాలక్రమమున నావంశమునఁ బ్రోలరాజు జన్మించెను.

చెను. ఇతఁడు మిగులఁ బరోపకారకుఁడు, ఇతనికి శ్రీవైలాసోబిలాద్రులకు మెట్లు కట్టించినవాఁడను పీఠనారాయణ దిరువాంకితుఁడు ను కత్తమాడఁబడి గొన నగు వేమభూపాలుఁడు జనించెను. వేమ భూపాలుఁడు నాశ్యేంద్రతుల్యులకు అనపోత భూపాలకుఁడు అన వేమభూపాలుఁడు అని చిరి. అం దనపోతభూపాలుఁడు కూడ మాడా చడియై యాంధ్రదేశము నిష్క్రమించుమునఁ బరిపాలించెను. కనిష్ఠఁడగు ననవేమభూపాలుఁడు ప్రాతఁ గలిచినపిమ్మట రాజ్యమునకు వచ్చి వైశ్వుకరాజ్యము బరిపాలించుచుఁ బూర్వము మైచ్చాపకృత మగు నగ్రహారములను మఱల నొసంగి యసమానకీర్తి గడించెను. అటు లోనఁగఁబడిన వానిలో నుపపూర్ణగ్రామ మొకటియై యున్నది. అనవేమభూపాలుఁడు "ఉప్పుగల్లు" గ్రామమును క్రీ. శ. 1432 వరకును క్రీ. శ. 1432 గ సంవత్సరమునఁ బూర్వభాగస్వాములకుఁ జంద్రగ్రహణసమయమున దానము గావించెను. పరిగ్రహీతలను గూర్చిన విశేషాంశము లేమియుఁ జెప్పఁడలేదు. శాసన గ్రంథకర్త యగు ననపోతాచిడి యాస్థానపండితుఁడగు బాలసరస్వతీని గూర్చి విశేషాంశములు తెలియవు.

చరిత్రపరిశీలనము:—చిరకాల మాంధ్రదేశమునఁ గట్టుకట్టములతోఁ గాకతీయసామ్రాజ్యము పాలించి కీర్తిగడించెను. ప్రతాపరుద్రదేవుఁడు ధిల్లీపరిపాలకుం డగు యననరాజునన్నిచేఁ జెఱుంగఁబడుటతోఁ గాకతీయాంధ్రగూఢ మస్తమించెను. ఆంధ్రసామ్రాజ్యము నకు సంబంధించిన శైవ్యశక్త్యములను జూఱుకొని మహమ్మదీయులు నివాసమునకుఁ జేరినపిమ్మట సామంతులందఱు స్వతంత్రులై విజృంభించి తమతమ దుర్గములకుఁ దామే ప్రభులై. అపుడపుడు మహమ్మదీయులు దాడివేయఁబడు గుడుకొనుచున్న యాంధ్రరాజ్యమును స్వనిధులు భంగముఁ జేయుచుఁ బూర్వదత్తములగు వృక్షల హరించుచు ధర్మనిష్ఠము గావింపసాగిరి. ఈ సందర్భావస్థలోఁ గత్తిరినిల చివారిలోఁ బ్రళంసాగులు రెడ్డివారు వెలమవారు వై యుండిరి. వెలమవారు రాచకొండలో రాజ్యము స్థాపించిరి. రెడ్డివారు గుంటూరు మండలమున రాజ్యము స్థాపించిరి. ఏకామిషవాంఛచే నర్జునునీవెలమ రెడ్డి వంశములవారు తీర్ణవైములకు లోనై వర్తింపసాగిరి. ప్రతాపరుద్రునింద సేనానాయకుఁడుగా నీ శాసనారంభమునఁ జెప్పఁబడిన ప్రోలరాజు చిరకాల ముండెను. కాకతీయరాజ్య మంతరింపఁగనే యీతఁడు స్వతంత్రతాకమును నెలకొల్పెను. ఇట్లు స్వతంత్రము వహించిన వారిలో రావుసింగమనాయక డొకఁడు. సమానవ్యసనులు సమకాలికులు నగు ప్రోలారెడ్డి సింగమనాయకుడు తమలోదాము నెలకొల్పుకొనిన విరోధపిష్టికి నుభయవంశీయులు క్రమక్రమముగా నింధనముల నొసంగి ప్రజ్వలింపఁ జేయసాగిరి.

1 ప్రోలారెడ్డి

ప్రకృతశాస్త్రాధ్యయనము నువేమహాపాఠశాలను ప్రోలారెడ్డి తిరువనంతపేటలోని ప్రోలారెడ్డి మహాపాఠశాలను పరిశీలించి యున్నది. పరిశీలించిన తరువాత ప్రోలారెడ్డి ప్రతాపరద్రవక్రియ యొక్క శాస్త్రము సామంతముననుసరించి నామ-లక్షణముగ నుద్దేశప్రాంతమున నివహించుచున్నట్లు నూహించి నవకాళములు కలవు. ఇతని గూర్చి విశేషములు తెలియరావు.

2 వేమారెడ్డి (౧౩౨౪-౧౦)

ఈ రాజ్యము, విద్యాభిమాని, వీరచాణాచరియై యప్రతి మానవమున గడుచి నూరిలోకమునకు వందనీయుడయ్యెను. శ్రీశైలమునకు సహజమునకు విశేషముగా గావించి సోపానములు గావించుటయే గాక యెత్తాప్రగడచే నాచారము మారినందున వ్రాయించి యంతమొది వాఙ్మయమున కింతంతసాని యుపకారమును గావించెను. వేమారెడ్డి రాజధానిగా నాంధ్రరాజ్యము పరిపాలించినట్లు స్పష్టముగా పరివర్తనములో నున్నది:—

“తనకు నద్దంకి తన రాజధానిగాఁ బ

రాక్రమమున బహుభూము లాక్రమించి

యనుజతనుజ బాంధవమిత్రులను కచ్చ

నెదురె యెవ్వరు వేమహాపాఠశాలను.”

ఇతరరాజనాదులలో నీవేమహాపాఠశాల కొండపీఠిలో రాజ్యము స్థాపించినట్లు జెప్పబడియున్నది. ముందు నద్దంకిలో రాజ్య మేలముగ్రుచ్చుముగ బరాక్రమముచే నాంధ్రదేశభాగమును సాధించి - వేమహాపాఠశాలను త్రిలింగదేశములోని చాలభాగమునకు బ్రభువయ్యెను.

వేమహాపాఠశాల రాజ్యము కృష్ణానదీతీరమున గుంటూరు మండలములోనిదిగ నుండెనని ప్రకృతశాస్త్రమువలనను దదితరశాస్త్రమువలనను బోధకాగలదు. అమరావతి శాసనములో వేమహాపాఠశాలను “మాద్య నృస్సైవృసాల తూలపవనః” అనువిశేషము చెప్పబడినది. దీనిచే వేమహాపాఠశాలను విశాఖాట్టమండలములోని మన్నెనాచులను సైము బయించినట్లు దెలియుచున్నది. వేమహాపాఠశాలను కలింగదేశమున రాజ్యము స్థాపించినట్లుగాని-యెడటిరాజులు సామంతులుగ వర్తించినగాని - యితరాధారములు లభించువఱకు నీ విశేషము వివర్యచేయకుండుట యుక్తము.

3 అనపోతారెడ్డి. (క్రీ. శ. ౧౩౧౦-౬౨)

వేమహాపాఠశాల కుమారుడు డగు నీయనపోతారెడ్డి మిగుల కూరుడు. రాజనీతిధురంధరుడు. వీరభిమాని. పితృరాజ్యము నీతడు నిష్కంటకముగ బరిపాలించుటయే గాక సముద్రవాణిజ్యము సయితము వ్యాపారమునకే దేశభివృద్ధిరములగు ననేక సదుద్యమముల యందు బాలుగొనెను. అనపోతారెడ్డి కృష్ణా గోదావరీప్రాంత ప్రదేశమునతయు బలాత్కారముగ స్వాధీనము గావించుకొని విరోధుల వం

చించినట్లు బ్రకృతశాస్త్రమున జెప్పబడియున్నది. అనపోతారెడ్డి పద్మనాయక పీఠులగు రేచెర్ల అనపోతానాయకుడు మాదానాయకుని తోఁ గలిగి గతించినట్లు గొంతలు వ్రాసియున్నారు. రెడ్డిరాజులమై బహుపాఠశాల చరిత్ర గారు లాయంతము సంగీకరించుటలేదు. ప్రకృతాంశమును బోధించు చాటుపద్య మొకటి వాడుకలో నున్నది. గాని యీ దివ్యము కేవలము కల్పితమన సాహసింపము.

ఉ. ఘనశైవ్యుడు మాధవాధిపుని ధాకక భీతి విభ్రష్టసా

ధనుడై జన్నల కొటయెద్ద ననపోతారెడ్డి మానంబు నీ

గ్గును బోనాడి రజుంబునన్ బరకగా త్రిణీసలిన్ జూడ నే

దును నచ్చో నడిమాలమై కనుసాటున్ లేదు ప్రోలారెడ్డి

ఏది యెటు నును అనపోతారెడ్డి యకాలమణిము నొందిన మాట వాస్తవము రాజ్యమును బగ్గెండ్రుండునవత్సములు మాత్రమే పరిపాలించెను. ఇతడు పితృరాజ్యము నంతగా విస్తరింపజేసినట్లుగా గానుపించు రాజకొండపరిపాలించు ననపోతానాయకునితో మాదానాయకునితో గృహతీరమున బలమా రీతడు సంగ్రామము గావించెను. దేశోపకారకార్యము లనేములు నిర్వహించి సంతోషించి యనపోతానాయకుడు సాధ్యములలో గతింబులచే జరిత్రము సమాప్తము చేసెనని కచ్చిన్నది. లేకన్నచో నీవీరుని పవిత్రజీవితము నొక గ్రంథముగా వ్రాసెనని వచ్చెడిది. ఇతరపుత్రుడు కుమారగిరిరెడ్డి బాలుడు గుంటుచే నహోదయ డగు ననవేమహాపాఠశాలను భ్రాతృరాజ్యము పరిపాలించెను.

అనవేమారెడ్డి (క్రీ. శ. ౧౩౬౨-౮౦)

ఇతడే ప్రకృతదానదాత ఈతనిచరిత్రముతో మనశాస్త్రగ్రంథము ముగియుచున్నది. ఎత్తాప్రగడ మారి. శేముదలన వేమారెడ్డికి అనపోతారెడ్డి యొక్కడే నియమించి కృత్తమగుచున్నది గాని యితరాధారములచే వేమారెడ్డికి “అనపోతారెడ్డి అనవేమారెడ్డి కొమటిరెడ్డి జనించిరినియు, గోమటిరెడ్డి బాల్మమున నే గతించి యుండుననియు దెలియుచున్నది. హరివంశము కృతీకొందున్నట్టికి వేమారెడ్డికి అనపోతారెడ్డి యొక్కడే తనయుడనియు చివ్వుట ననవేమారెడ్డి జరించి యుండు ననియు నూహించుట సమంజసము కాకపోదు. ప్రకృతశాస్త్రములలో వేమారెడ్డి—అనపోత అనవేమారెడ్డి లిరువురు పుత్రులని స్పష్టముగా నీక్రిందివిధముగా జెప్పబడియున్నది.

“అస్మాచ్చ వేమస్యపతే గదయ దివాద్రే

ర్జాతా ప్రతాపవక్త్రీనిధి మమరా

నూర్వేందుతుల్య మహాసా ననపోతభూప

శ్రీయన్న వేమ్యుత్తి ర్జగత్తుపాలః.”

రాచకొండప్రాంతమునుండి ధోణికోటప్రాంతమునకు వచ్చి పలు మాతెదిరించుచున్న పద్మనాయక పీఠులగు ననపోతానాయకుడు మాదానాయకులవలన రాజ్యమును కట్టికట్టము కలగకుండ ననవేమారెడ్డి పలుకూలు సురక్షించెను. అంతయుగాక విప్లవమును తనరాజ్యము

గృహతమమును కృష్ణాతరంగిణీపరిరక్షితము హస్తనమిపథము నకు కొండవీటి కద్దరినుండి మార్చి నిజహస్తమును తెలుసుచి భవపాలించెను. ఈయంతము కొండవీటి రాజుననున నైతము నున్నక్తియుగాఁ జెప్పబడియున్నది.

“ఁతోన్న మేమృతతిః పరిపాలనార్పణి
అపాలయత్త్రపుత్రః
తదంతేంద్రవనుఁధరాం
కొండవీడుం రాజధానిం
సచిత్రాం పరికల్పయాత్.”

(Elliot's Collections Page 210.)

ఘోరదృష్టిచేఁ గొండవీడుదగ్గరునే యనవేమారెడ్డి స్థాపించెనని యాశాసనాంశమువలన వ్యక్తమగును గాని యం ఁఁ బూర్వమే యట నొక గృహతమముగ కొంటె గలదనియుఁ గొంతకాలము చాళుక్యులప్రతి నిధియు మఱికొంతకాలము కాకతీయప్రతినిధులు నాద్యులు నున్నటుల స్థానికచరిత్రమునఁ గలదు. అనవేమనికొంటె కొండవీడుదగ్గము కాసనపల్లిమై కానవచ్చుచుండెను. గాన ననవేమఁడు కొండవీడుదగ్గము పునఁదొంగించిన క్షేంపనగును. ప్లేచ్ఛకృపాలకాపహృతిములగు పుత్రాగ్రహారములను విశేషముగ నుద్ధరించి రరిగి బ్రాహ్మణుల కొసగుటయే గాక కా. శ. ౧౨౯౩ లో యనవేమఁడు దుష్టులుగ్రామము బ్రాహ్మణులకు దానము గావించి ప్రతిష్ఠి డనెనటులఁ బ్రకృత కాసనమునఁ జెప్పబడెను. బ్రాహ్మణాదుల యగ్రహారాదివృత్తుల వివామృదీయులచే నెపుడు హరింపఁబడెనో తెలిసికొనుట కాధారము లీకాసనమున లేవు అంధ్రరాష్ట్రమును బాలించు కాకతీయప్రతాపరుద్రచక్రవర్తి బ. శితుఁ డగుటతోడనే మహామృదీయులు విజృంభించి దేశమును కొల్లగొని యకాంతిని స్థాపించి వృత్తులను హరించిన మన మూహింపవచ్చును. పిమ్మట పశ్చిమాక్షుకుఁడైనవారు-గృహతర రాజ్యములు స్థాపించి యవనులగు బాహద్రోదేశము నాక్రమించు కొని ప్రాసాదదానములఁ బునఁదొంగి పసాగిరి. ఇది కేలమూహమాత్రము కాదు. కాకతీయరాజ్యావసానమున దేశభూపత్యులకు భంగము కలిగినటుల కాసనాదికములలో నైతము వాకొనఁబడినది. వేమారెడ్డి “అను రావతికాసనమునఁ దాను కాకతీయప్రతాపరుద్రనికాలములో ప్లేచ్ఛకృపహృతములైన యగ్రహారముల తిగి యుస. గితి నని వ్రాసియున్నాఁడు. కనుక ప్రాధర్మాహరిణమునైతము ప్రతాపరుద్రని యనంతరము ప్లేచ్ఛు లొసరించినదే యని మనము విశ్వసించవచ్చును. పద్మనాభకసామ్రాజ్యము రెడ్డిసామ్రాజ్యము విజృంభించినకాలములో ప్లేచ్ఛులు తెలుగుదేశమునై దండెత్తి ధర్మాదికముల హరించినటుల సాధారములు లేవు. ఆంధ్రదేశమున ధర్మకష్టము ప్రతాపరుద్రని యనంతరమే జరిగినట్లు దేశచరిత్ర మార్ధాము కాయలదు. అనవేమారెడ్డి పరాక్రమించి పద్మనాభక రాజ్యములొనిడియుఁ గృష్ణాతరంగిణీవలనున్నదియు నగు వాడపల్లిప్రాంతముగూడ నాక్రమించినటుల నాతనిభృత్యుఁడగు కడియము పొల్లపి నామతుఁడు స్థాపించిన వాడపల్లి కాసనము వలనను-అనవేమారెడ్డిపేరుతోనున్న మఱియుఁ కాసనము వలనను-వ్యక్త

మగుచున్నది. అనవేమఁడు సంగరసాహిత్యవిద్యానినోదియై వెళ్ళగ్రామములు దానముచేసెను. మొత్తముమీఁద నిలిసి త్యాగవ్యసనములనుగ దలచుటకు సరియైనను లేదు. కష్టలకు బ్రాహ్మణులకు మిక్కిలియుగ గ్రామము లొసంగునయేగాక సంగరసాహిత్యవిద్యలగు కంచి, వేరి, పొన్ని యను వేత్తల విద్యాప్రభువునకు దానమిచ్చి కంచికిఁ గంచనచర్లయుఁ బొన్నికి పొన్నవరము వేరికి పేరకలపాడును అగ్రహారములుగా నెచ్చి యాదావ్యముల ప్రకటించినటుల స్థానికచరిత్రములోఁ గలదు. అనవేమని విద్యార్థినిరతి కెల్లడించు చాటుపద్యములు వెళ్ళులు కలవు.

అనవేమఁడుపాలనఁ డించుమిగియుఁ బదు సేనిమిదిసంవత్సరములు రాజ్యముఁ బరిపాలించి ధర్మగంధావళమునకు జీవితసత్యము వ్యయము గావించి ప్రతిష్ఠఁగించెను. ఈతని జీవితకాలమును నిరూపించుటలోఁ బరిత్రకములు తలఁపఁ త్రోసెను బోయిరి. అనవేమనిరాజ్యకాలము క్రీ. శ. ౧౩౨౨-౨౩ అని బయఁతి రామయ్య గారును, క్రీ. శ. ౧౩౨౨-౨౦ అని చిటకూరి వీరభద్ర రావుగారును, క్రీ. శ. ౧౩౨౨-౨౧ అని న్యాయులుగానును, క్రీ. శ. ౧౩౨౨-౧౩౨౩ అని దండకవిత్తులును, క్రీ. శ. ౧౩౨౨-౧౩౨౩ అని వీరేశలింగము పంతులుగారును, వ్రాసెనున్నారు. ఇలఁది విశ్వాసమో నిరూపించుట దుస్సాధ్యము.

అనవేమఁడుపాలించు చింతకాలము రాజ్యముఁ బరిపాలించి ౨౦౪ మహన్నభూపాలమనిచే నధింపఁబడెనని నీ యన్నభూపాలుఁడె యనపో. భూపాలుఁ డనియు ననపోతారెడ్డిలోఁ బోరిన యనపోతనాయకునకు వనునడియు వెలంగటివారిక కేచరిత్రకారులు వ్రాసియున్నారు దృష్టాంతముగ నొకచాటుపద్యమును వై. ముదావారిచియున్నారు. అపద్యమును ఒరికిరించినచో న పోతారెడ్డి నెదిరించిన యనపోతనాయుఁడే యనవేమారెడ్డి నెదిరించి టుల క్షత్తమగును. గాని యాతనిమనుచు డనుటకు నీను కలుగదు. కేవల మీచాటుపద్యమునే పరచుప్రమాణముగ స్వీకరించి యనపోతనాయుఁ డనవేమని కథించినటుల విశ్వసించుట సామాన్యము అకర్తృకములగు నిట్టి చాటుపద్యములలో నొక్కొకపుడు కత్యయండును గాని యితిర ధాములు లభించినగాని వానిని విశ్వసించ వీలు డదు. అనవేమనిభువనఁ దణరంగమున మగఁగించుఁగాక. మఱియుకవిధముగ మరణిగించుఁగాక. కీరతకాలమంతయు ననపోతనాయకుని నెదిరించుచు జరిపెననుట నిర్వివాదాంశము.

“నీ. పటుసోమకులరాజ పరశురామాంకుడై
సమ్మెటసోమునిఁ జక్కఁజేసె
ఖడ్గనారాయణ గాయగోవాలుఁడై
సరిపల్లెరాజుల సంహరించె
పట్టుతలటాంక బల్లరగండఁడై
యనవేమరెడ్డిని నాడించునిమె
జగమందు రామువేశ్యాభుజంగాంకుఁ డై
సురధాముని లలంబు సారిడి గలిచె.

తే. గీ. ధరణి నాతడు భీమప్రతాపవిజయ
బాహుబలకాలి నిత్యసాభ్యాశ్రీలి
లలితసుగుణుండు రేచెల్లకులపక్షితుఁ
డనగ వెలసెను సింగయయన్నవిభుండు.

అ-వేముని రణరంగమహాసముదాయము దేలుపు నీవద్ద మొత్తమును విశ్వసనీయము పాతములు స్వయంచరిత్రములు తాత్పర్యము వలన సమస్తమును జూడ కలుల మరలించినను మాన కానిది పని త్రవ్వకము స్వచ్ఛము. ఆంధ్రదేశములోని ఇద్దగుజులలో నీవని మత్తమొత్తమునిగ భావింపవచ్చును. దాని ప్రతిగ్రహీతలనుయమై విశేషించి వ్రాసఁదగినది లేదు ప్రకృతిధర్మరాసమున కీ. శి. ౧౩౭౧ లో - ననే భూపతి గావించి యిహాంసాధము గడించెను. కానములోని గ్రామము కృష్ణానందలమునందె యున్నది. త్రవ్వకముల స్థలస్థలమును, గావి త్రుగాక.

శాసనము.

ప్రథమపత్రము - మొదటివైపు:—కాళింగ జాతాంతవోతు సవిభు కదంబీమేచిక క్రీడాల్లోడ ౧ తనం పయోధిప యసో విశ్వంధరా మద్యపాక భారాపే ఛజావి చక్రవకా న్నోదా య యస్యాభవ స్త్రిశ్శతా భుజగోద్రమాళి బాణి ౩ భి ర్నిరాజన ప్రక్రియాతమోహరతాంతవ పుష్పసంతా రాకాన పూ ర రాస్వర తైలభ జా రధాంగలీలామక ద్భుజులతో పుగాత్రి ౭ రే వృణివీర భక్త్య సమ్రామాన్యకీరీటంశ్చ లికాపుంజేన కింజల్కినో హమీన్యా ముకరంబోదనివదాం జేదైస్సదా మోదిన పాదా ౩ బాగవతారితా మధు శ్రేణీన లక్ష్మీ పతే పాదాగ్రామ మహీభువాంశాలి శ్చక్రీ ధికరా. కాళి మేజోధ బభూవ తస్యాం ప్రాలం కీతితో బుభకావ్య కీర్త్యేస్వచ్ఛాయయా తాపహగో జనానాం పయః

ప్రథమపత్రము - రెండవవైపు:—సమోహానిత పారి జాతక లిస్తా ద్వీపచహిసాలో వీర సారాయణః ప్రతి భుజాతో ధర్మ ప్రతిష్ఠామై పురా నారాయణో యధా జేమక్షీతో ౩ వృషమేక పాదంబుడప్రచారంకలికాలదోహత్ దత్తాగ్రహర్ నిజజేదిత ర క్యప దక్రమై కథులితం చకాన స్తుభాక క్రిప్తేన స్వజం క్యకతలాభూ మీ గి క్యర నక్సరాన్నిస్సామాన్యకృతి స్వనిర్మలమగి శ్రీ సమపుష్పే కలి ౬ యో శ్రీగిరి వ్యహోలలిరి సోహమాన్యాంతో విభాళితో రచిలో సనాఃసంజతంభాశిం భూతిరే ప్రానా తుగ్గడిరంజీ ౭ ముభిమణి కృష్ణాంకగదావరీం క్రేభ్యుకిల జేమలభూతులపతి ర స్సానాగ్రహరాక ఒహూక నైతచ్చిత్రి మహాగ్రాన్యకగం నిర్వీర దానంభవోయేన ప్రాకృణజాతిమాత్రిసులభో వృత్తి కృతాన్యతేగం

ద్వితీయపత్రము - మొదటివైపు:—యత్కిర్తి లాల హసా ము గంగనానా మాలాకితుం చ ముఖరా నవనాంక మూల శ్రోశుం చ గీతరచనాం సమ హక్రప్రగణా... సమాజే నయన త శ్రుతిశ్శ్రుతిస్సాన్యవేమవృతే రుదయాదినా దేజ్ఞాతా ప్రతాపకీర్తిధి కుమారానూ ర్ణయదుఖల్య వహసాఃసోతభూపక్రి శాన్య వేమవృప ప ర్ణగతుపాలజత్వాశ్రీయనపాతభూతలకతిర్ని సరాతిక బలాదా ప్నాజాటిసీతిటిచ్చు సమత్యా గౌరిమిస్తోతః ఆః ధ్యాదితియత్కిర్తి వీంద్ర వచన యస్యా దాస్తతా ప్రక్రీబ్ధ ప్రతిపత్తదేశేయః స్త్రత్యాగ్విపక్షా యితిం క్షీ నూనమసాకసా కింజల్కిల ప్రమాలపురాగోరశ్చ పశుభూ రహాక సుమి శూచిశుక్లకాన్యక లఃవివంజేయఆన్య పోలవృపతేకీర్త్యా నితానాం వనే బాతభోగ్యవహధా వదంతిజేబ ప్రాచీదకాశాభివాం

ద్వితీయ పత్రము - రెండవవైపు:—సుజ స్తాయర సాయతాక్షి శ్రీయన్న వేంక్షీపాలరత్నం సారాగ్ర ౧ యన్యః షుంకాసహాయో విభాతి వీరాశోవపారదృశ్యా సోయం బ్రా తుర

సంతరం నిజహవాభారం జహత్ వైత్యకం రాజ్యశ్రీగవతీర్ణయ ౩ వరంపత్రిశ్శూన్యవేమవృతః పూన్యంప్లేచ్ఛవృహాకైరపవృతాకర శ్చిత్తగ్రహరాక ఒహూక దాతుం కాతుంవా నుదాగరతితో బా గిర్ని బాహో త్రవృహాకా జేపణాన్యభాగ్గరమితేరాజే తకాంక గ్రహో ప్రానాంశ్వచయ అన్న జేమవృపతి శ్రీశీ సారాయణః గ్రామంపూన్యవృ హాలకైరః పృతంవిచ్చినభాగంవిరాగ్నితేభ్యఃపునరున్మల్లంతిశానా మ్న బునైకీర్తితిశాగ్రాన్యప్రతిగ్రహీతాగభారద్యాజగలోమం

తృతీయపత్రము - మొదటివైపు:—న సోమ యజి అల్లావసోమయాజి కేతవాన్యః జేవనాన్యః సాగి ౧ నాన్యః తొమ్మనాన్యః కామనాన్యః శార్ధభాగింగనాన్యః ఎతేభాన్యాజగో త్రాసంజెనాన్యః రుద్రభటః ద్విభాగి కృష్ణయాన్యః వేదేనాన్యః తొమ్మ య ౩ భట్టః భాగ్గరాన్యః ఏతేభాన్యాజగోత్రాసంజెనాన్యః నామనాన్యః దం ర చినాన్యః వేదేనాన్యః రామనాన్యః జేవనాన్యః ఏతేభాన్యాజగోత్రా సీ గిరహన్యః మోయాన్యః కందాన్యః అప్పయాన్యః మల్లుభట్టః నూ ౬ రయాన్యః వెన్మయాన్యః భ్రమ్యయాన్యః ఏతే కాశ్యపగోత్రాః కల్లభాన్యః ౭ హాచనాన్యః దండేనాన్యః తొమ్మ భాన్యః జేవనాన్యః ౧౦తి వాన్యః వెర ద్విభట్టః కామనాన్యః లింగయభట్టః గంగవాన్యః లక్కినాన్యః అ ౯

తృతీయ పత్రము - రెండవవైపు:—న్నయాన్యః వెన్మూడిభట్టః చతుంభగివేళ్ళరాన్యః ద్విభాగిలింగ ౧ వాన్యః శార్ధిద్విభాగి వెన్మయాన్యః ద్విభాగి ఏతేహరిగోత్రాః పోత అ యాన్యః అన్నయభట్టః సోలయాన్యః మల్లియాన్యః ఏతే శ్రీరత్నగో ౩ త్రాః అన్నయాన్యః రెదితగోత్రాః అన్నయాన్యః వల్లియాన్యః ఏతేపు ర దయస్సగతై అన్నయాన్యః వైత్రాన్యః అన్నయాన్యః గి నార్ద్యగోత్రః గుండేనాన్యః జేవనాన్యః మాధవాన్యః భార్గవగో ౬ త్రాః తొమ్మనాన్యః భారగ్యాజగోత్రః జేవనాన్యః తి. ఎనాన్యః ఏతేకాశికగో త్రా ౭ ఏతేసమభాగినాభాన్యః ద్విభాగి జరాత్వేకవిభిన్యః భిన్యతః భూసు ర రాశాంసమహాయంమత్యేఅచుతాంసభాంధర్మోనిరాజతేయేషా

చతుర్థపత్రము - మొదటివైపు:—మానసం దుగ్ధసా శ్రీం అరిగర్తః యా నృత్తా నియమాదిబలాన్యతః ౧ కాంతివర్మల చిత్రానాం యత్ర భూమి సువస్వతాం అశగ్రహ ఫలైర్నైష్ఠకా ౨ పాస్త్రస్యమనానతేఅగ్రాన్యగ్రహిమాచిహ్ని నిష్కూగ్రహు కౌలకగుం డు ౩ ఆగ్నే నూనకు కను మేఘరక్షితానకు భమధిజండుడత్ర సముఖర మైవనిజిహ్వామికియి క భంసీమగాను బెజవాడ నెరువుమాచి గి నైష్ఠతిః కర్తేస్వగదేవ పుట్టి పడమటపోతుగట్టు పడగుటిజేదు ౬ కంఠ పగచుగట్టు వాయువాన్యకు ఆ కోడు ఉత్తరానకు నూనె ౭ కంఠ ఉత్తపుట్టు శుశాన్యానకు వెలంగట్టు ఏతేహం కుభ్యకర్తిర త్తేత్రం సామాన్యోయం ధృసోతుః సృకాణాం కాలేకాశేపాల ౯

చతుర్థపత్రము - రెండవవైపు:—నీకూ భవద్భిః ఆత్రం స్వం భానో పాగ్గివేద్రాక భూయా భూయా ౧ యాచతే రామచంద్రః ఏకైభిగి నీలొకే సర్వేసామపి భూభుజాం ౨ సభోగ్యానః గ్రాన్య విప్రదత్తా వసుంధరా శత్రుజాపీతృతాంధ ౩ ర్యః పాలీయో ప్రయన్నతిః శత్రు రేవశే శత్రుస్సాద్ధ్య శత్రుర్నక ర స్సవిత్ ॥ స్వదిత్తా ద్విగుణం పుణ్యం పుదత్తానుపాలనం పర గి దత్తాపహరణ స్వదత్తిం నిష్కలంభకతే స్వదత్తాం ప దత్తాంవా ౬ నూ హరేత వసుంతరాం వష్టిర్న సహస్రాక్షః స్థానూం జా ౭ యతే క్రిమిః అన్నపోతనరేంద్రస్య విద్యాక బాలసరస్వతి ఆఃకో ర దాఃకోవాదాం నిర్మలం ధర్మకాసనం ౯

ఆంధ్ర ప్రబోధము

మంగిపూడి శంకట శర్మ గారు

జగద్గురు శంకరాచార్యులే ఖైదు సుఖ మొకించుక రుచిచూచి రాగ
కేసరిప్రతిము లాలీసోదరులు పీర్గులాము కిచ్చాలు జైళ్లను గృశింప
రామదాసుం డాంధ్రరత్న గోపాలకృష్ణయ కృష్ణజన్మాలయము భజింప
సుకుమారమూర్తి రాజకుమార వేంకట కృష్ణరాయండు సంకెళ్ల బడల
చండమార్తాండు తేజశ్వాలి లజపతి రాయి బంధనమందిరమున కేగ
దేవేంద్రనిభుడు మోతీలాలునెస్రూ సబాంధవంతుగఁ జెఱఁ బొందియుండ
శ్రీమంతుడై మించుచిత్తరంజనదాసు సకుటుంబముగఁ జెఱసాల కరుగ
యువకోటిమేటియై యొప్పుహీరాలాలు గాంధీ తానుగ బందిఖానఁ జొరఁగ

తే. ఎంతకాలాబు నిద్రింతు రింక మీరు, మేలుకొనుఁ డుద్యమంబునఁ బాలుగొనుఁడు
పాలుకొనిమేలుకొని రాజ్య మేలుకొనుఁడు, ఆర్యరత్నమ్ములార యోయాంధ్రులార.

మ. సుకుమారీమణు లెందఁతెందఁటో మహాశుద్ధాంతసాధంబులం .
దకలంకస్థిగసౌఖ్యలీలల ససూర్యంపశ్యలై యొప్పువా
రికటా ! రాజ్యరమానుభూతిమతిమై నల్లాడుచుండంగ నే
టికి నింకన్ మగవారిపౌరుషము వీటిన్ బోయెనే నేటికిన్.

సీ. వృద్ధురా లల్ల యాలీసోదరులతల్లి యతిమోదమున ఖద్ద రమ్ముచుండ
పొలోమిఁ బోలు మోతీలాలునిల్లాలు మూపుపై ఖద్దరు మోయుచుండ
శ్రితచేటికాశ్రేణి చిత్తరంజనురాణి ఖాది నమ్ముచు వీధివీధి దిరుగ
సాకుమార్యముదీవి సరళామహాదేవి ఖాది నమ్మగ గ్రామగ్రామ మరుగ

ఆ. అబలలక్ష్మీదేవి యన్నపూర్ణాదేవి, గాంధీయుద్యమమున గాలు నిల్పి
తెగువఁ జూపుచుండ మగవార లిట్లుండఁ దగునటయ్య యాంధ్రతనయులార !

సీ. అరుదెంచుచున్నారు ఆనందమునుబొంది యాటరంగములకై యరుగుభంగి
చనుదెంచుచున్నారు సంతోషమునఁ బొంగి బువ్వమ్ముబంతికై పోవురీతి
నడతెంచుచున్నారు నవహర్షములతోడ వడుగుపెండ్లిండ్లకై వెడలురీతి
పఱతెంచుచున్నారు పరుగుపర్గన స్వామితిరునాళ్లు సేవింపఁ దరలుజాడ

తే. మాతపిలుపును ముందె తా మాలకించి వంగసంతతి వేనవే ల్వచ్చి శాంతి
సేనలోఁ జేరి మాత సర్పించుచుండ, ననదల ట్లుందురే యిట్లు లాంధ్రులార

- సీ. రాటంబు ద్రిప్పగా రాదె యింకేదియు జేతఁగాకున్నట్టి చిన్నలార
ఖద్దరుబట్టైన గట్టరాదే పొట్ట సాగకున్నట్టి యుద్యోగులార
కలహంబు లడగింపఁగారాదె పంచాయితీలు స్థాపించి వక్షీలులార
వదలరాదే గౌరవము లేని పను లేల గ్రామాధికారివర్గంబులార
- తే. మాన్పరే త్రాగుడును నీతిమాన్యులార, వదలరే యంటుదోషంబు సదయులార
ఖద్దరు తయారుచేయించి కఱపుదీఱ, సమ్మరే వైశ్యవంశరత్నమ్ములార !
- సీ. గాంధీసందేశంబు కర్ణంబులను బ్రతిధ్వని సేయలేదె విద్యార్థులార
మోతిలా లంపిన నీతిప్రబోధనం బంటదే చెవుల విద్యార్థులార
చిత్తరంజనదాసు చేసిన యుపదేశ మాలింపలేదె విద్యార్థులార
లజపతిరాయి తెల్లముగఁ దెల్పిన హితం బందదే మదికి విద్యార్థులార
- తే. చదువుసంధ్యలసమయమా చాలు లెండు, రండు తడవేల యెల్ల కార్యములువిడిచి
మాతృసేవకు తరుణంబు మఱలరాదు, ధైర్యనిధులార ! ఆంధ్ర విద్యార్థులార !
- ఉ. చోరులు జారులై చెఱులుసొచ్చుట తప్పగుఁగాని సత్క్రియా
శూరులు ధీరులున్ సుపథశోభితులై తగువారు జైళ్లలోఁ
జేరుట తప్పు గాదు మది సిగ్గిలబోకుఁడు దేశభక్తు లన్
సారత గల్గునాఁడు చెఱసాలలు గావు స్వరాజ్యశాలలే !
- శా. ఆలోచించెద రేల ? యాంధ్రనరు లాహో ధర్మసంరంభ ము
ద్వేలంబై జగమెల్ల నల్లుకొనెడున్ ధీరాత్ములై లెండు లెం
డేలో టుండదు దానికిన్ మనము రాలేదన్నమాటుండు నేఁ
డేలా యీయపనింద ? వేగపడి రండి ! తల్లి సేవింపఁగన్.
- ఉ. రాటము కేతనం బయి విరాజిల, ధర్మమె యాయుధంబుగా
బాటిల, శాంతి దాంతి జవభాసురఘోటములై చెలంగఁగాఁ
గోటిసభోమణిప్రభలు గూడ, స్వరాజ్యరథంబుపై నిరా
ఘాటరయంబునన్ గదలె గాంధీమహాత్ముఁడు తత్ప్రభావమున్
మేటికిరీటముల్ మగలమిన్న లనేకులు ము న్నెదిర్చి యా
ధాటికి దాసులై రిపుడు ధాత్రి సమస్తము దత్ప్రణాళికన్
సూటిగఁ జూచుచున్నయది చోద్య మెలర్ప నిరంకుశ ప్రభుల్
పోటికి నిల్వలేక తెలఁబోవుచునుండిరి సంశయింపకుం
డోటమి గల్గఁబోదు. విజయోత్సవమే మన కబ్బు, నబ్బురం
బేటి కతం డజేయుఁడు నమేయబలుం డిది కల్లఁగాదు టా
టోటు నిరంకుశత్వ మిఁకఁ డొంకకతప్పదు. భారతాంబ కా
రాటము దీఱు నయ్యనఘు రమ్యపదాంకము లాశ్రయింపుఁడీ.

పుష్పాంజలి - శ్రీకృష్ణలీలాశుకకవి

మానవల్లి రామకృష్ణకవి గారు, ఎమ్. ఏ.

మందారమంజరీస్వందిమకరందరసాబ్దయః । కస్య నాన్లందనాయాలం కర్ణామృతకవేర్ధిరః

గంగాంబ

సకలజననిరంతరాస్వాద్య మగు కృష్ణకర్ణామృతము రచించిన మహా కవి యెవ్వడో యతనిశీల మెట్టిదో యేదేశ మతనిఁ గని సాఫల్యము చెందెనో యతని పితృభ్రాతృకళిత్రపుత్రాదు లెవ్వరో యను సందేహపరంపరలు విప్రసమారాధనములందును బువ్వపుబుతులందును వెన్నెలపులగములందును బాటవేటల వనభోజనములందును గృష్ణ కర్ణామృతకారుని వాగమృతధారలఁ గ్రోలినవారు పొందకుండరు. అతడు చింతామణి యను వేళ్ళకై తనశీలమును దారవోసి తత్ప్రేమభరముచే జ్ఞానోదయము నెంది శృంగారసర్వస్వరసాధిదేవత యగు శ్రీకృష్ణుని బరమప్రేమమున భజించి యతనితో సాయుజ్యము పొందె నని కథలు చెప్పుదురు. అతఁ డాంధ్రుఁ డని మన మెల్లరము తలచియున్నాము. కృష్ణవేణ్ణానదీతీరమున నమరేశ్వరముచెంత నొక మతమున నతఁడు జీవించియుండె ననియు శ్రీకాకుళక్షేత్రమున నుండె ననియు కొందఱును జెప్పుదురు. ఓఘ్రులును వంగదేశీయులును శ్రీపురుషోత్తమ మగు జగ న్నాథమున నతఁడు నివసించె ననియు నతనియింట బిల్వవృక్షము మంగళాస్పదముగా నున్నందున నతనికి బిల్వమంగళస్వామి యని పేరు గల దనియు మొదలుగాఁ బెక్కుకథలు గూర్చి భాగవతమునఁ ద్రయోదశ స్కంధము రచించి యతనిఁ బరమభాగవతాగ్రణ్యుఁగా నొనర్చి యర్చింతురు. శ్రీకృష్ణపూజాపరమార్థ లగు నోఘ్రులకుఁ గృష్ణునిలీలా శుకం బారాధనీయం బనుట యేమివింత?

నేటికాలమునఁ గవులచరిత్రము మాత్రము చక్కఁగాఁ దెలిసికొని యొండు రెండుపద్యములు నోటికి రప్పించుకొనినచో నొక్కొకని కవిత్వా సర్వస్వ మంతయుఁ గ్రోలినంత సంతోషము పడుచున్నారము. ఇట్టి సులభసంతోష లగు మనలఁ గీర్తిశేష లగు కవులు స్వర్లోకమునుండి చూతురేని తప్పక యామోదింతురు. కావున నతనిచరిత్రము విని తృప్తిఁ బొందుదము. లీలాశుకుం డెవ్వఁడనుట యతనిగ్రంథములు మఱికొన్ని లభింపఁగా నించుక వెలివడుచున్నది. మన యాంధ్రులకును నోఘ్రులకును మాళవ ఘోరరులకును నైత మాళాభంగము కలిగింపఁజాలిన యతని జన్మ స్థానము కేరళదేశమున నని చెప్పుటకు సిగ్గుపడుచున్నాడను. అతఁడు బాల్యముననే కంకరాచార్యులవలె సన్నన్యసింపినందున నతనిప్రియసర్వ స్వమగు “చింతామణి” భక్తజనచింతామణి యగు కృష్ణాదేశికాని చర్మ సుందరి యగు నాడుది కాదు. తురీయాశ్రమవర్తియై కేరళమున భార తనదీ తీరమునఁ దిరునావా యను నాషాంతరము గల శ్వేతారణ్యమున నతఁడు దనకాలమంతయుఁ బుచ్చెను. అతని కృతులఁ జదువఁగా గంగా బృందావన ప్రాంతములఁ గొంతకాల మతఁడు విహరించియుండు నని తలఁపవలసియున్నది. ఇతఁడు మూడు వ్యాకరణముల నాచార్యుఁడనఁ

దగినంత పాండిత్యము నుపార్జించి సంస్కృత ప్రాకృతవ్యాకరణము లకు వ్యాఖ్యలం గూర్చె. దేవప్రణీత మగు దైవవ్యాకరణమునకుఁ బురుషకార మనువ్యాఖ్యయు భోజదేవుని యష్టాధ్యాయికఁ గృష్ణలీలా విసోద మనువృత్తియు, వరరుచికృత మగు ప్రాకృత ప్రకాశమున కొక్కొక్క సూత్రమున కుదాహరణముగా గోవిందాభిషేక మనుప్రా కృతకావ్యమును మఱికొన్నికృతులును లీలాశుకుని కట్టకాస్త్రపరిశ్రమ ముద్దోషించుచుండును. సుబంత తిజంత సామ్రాజ్యము లను గ్రంథములి నితనివే యని నేను సందేహించెదను. అని భోజుని యష్టాధ్యాయ నను సరించి సిద్ధాంతకాముడివలె శబ్దనిష్పత్తిప్రదర్శక మగుగ్రంథములు. “బుభుక్షీతైర్వ్యాకరణం న భుజ్యతే” యన్నట్లు భక్తిరసమున కేకఁటిఁ గొనియున్న మన కతనివ్యాకరణరచనతోఁ బనిలేదు. లీలాశుకుఁడు గోవిందాభిషేకమున నెనిమిదిసర్గలు రచించి వరరుచిప్రాకృతవ్యాకరణ మునకు మార్గము నూపిన పిదప నతని శిష్యుఁడు దుర్గాప్రసాదయతి దానికి వ్యాఖ్య రచించి మఱియు నాలుగుసర్గలు త్రివిక్రమ వ్యాకరణ లక్ష్యముగా రచించి ముగించెను. ఇతఁడు లీలాశుకునిఁగూర్చి యేమనియె?

“కోదండమంగళవహోగదితే హి ధామ్ని
శ్రీకృష్ణదర్శనపరః కిల కర్ణభృత్యః
జాతః క్రమేణ పరహంసపదే స్థితోఽస్మిన్
యోఽంకస్థిత స్త మవలోక్య జగామ తృప్తిమ్.
శ్రీపద్మపాద మునివర్యవిసేనువర్గ
శ్రీభూషణం ముని రసౌ కవిసార్వభౌమః
శ్రీకృష్ణరూప పరమామృతపానశీల
శ్చక్రే తదీయచరితం బహుధా హితాయ.

అని వ్యాఖ్యాప్రారంభమునను,
“శ్రీకృష్ణలీలాశుక బద్ధకావ్యం
వివృత్య లోకస్య హితాయ పూర్వమ్
తచ్ఛేషవూర్తిం చ పునర్విధాయ
వివృణ్వహేఽథో త్తిరభాగ మేతమ్.

అని నమమసర్గ ప్రారంభమునను,
“ముక్తిస్థలాలయశివాపదభక్తిలేశా-
ద్దుర్గాప్రసాదయతి రిత్యభిధాం దధానః
కర్తా స్వయం సుకృతమత్ర ఫలానభీష్టుః
కృష్ణైర్పయౌ మ్యథ విశుద్ధికరా మహంతః”

అని గ్రంథాంతమునను జెప్పుకొనియె. నడుమ నొకచో “చాపమంగళ గృహో యతీశ్వరః” అని లీలాశుకునిఁ బేర్కొనియె. పై విషయము

లాలోచింప నితని గృహనామము విల్వచంగళ మనియు (విల్వ యనఁ గారళభావము) వింటినంబుంధ మనుట) నితఁడు పద్మపాదాచార్యుని మఠమునో శిష్యులకును సమీపింపఁగల సనియుఁ దోచుచున్నది. ముక్తిస్థలము శ్వేతారణ్యమునకు దక్షిణమున ముక్కుత్తల యని భగవతీ తే. త్రము పశ్చిమాంబుధికిఁగొన్ని మైళ్లదూరమున నుండును. వలయో రథేద మను న్యాయమున విల్వచంగళశబ్దము జనించి పిదప విల్వవృక్షమును దత్సంబంధ మగు చిలుకకఠలను బుట్టియుండునోమో! ఇతనికాల మెప్పు డని స్పష్టముగాఁ జెప్పటకు వలను గాదు. క్రీ. శ. 1050 వఱకు నుండిన భోజుని యాష్టాధ్యాయుకి నితఁడు వ్యాఖ్య రచించుటయుఁ బురుషకార మున హేమచంద్ర నుదాహరించుటయు నితనిగ్రంథముల విద్యా రణ్యులు ధాతువృత్తిలోఁ జేర్చినందుఁ జూడ గుమారు క్రీ. శ. 1250-1300 ప్రాంతముల నుండె నని యూహింపవచ్చును. ఇతఁడు పెక్కుకృతులు నానావిషయముల రచించె. అన్నిటిలో శ్రీకృష్ణని స్తుతియే ముఖ్యవిషయమై యుండును. ఇతఁడు పూర్వోత్తరమీమాంసల నుత్కృష్టప్రపాండితి గడించె నని యితని కేనోపనిషద్భాష్యవ్యాఖ్యానము వలనఁ దెలియును. దానిపేరువలెనే నిక్కముగా నది “శంకరహృద యంగమ”యే. ఈతఁ డీశానదేవుఁ డను మహాత్మాంత్రికుని శిష్యుఁడు గావున గృష్ణపూజాపరముగాఁ గ్రమదీపిక యను నొక తంత్రగ్రంథము నిర్మింపఁగలిగెను.

“ ఈశానదేవచరణాధరణేన నీలీ

దామోదరస్థిరయశః స్తబకోద్ధమేన

లీలాశుకేన రచితం తవ దేవకృష్ణ

కర్ణామృతం మహాతు కల్పశతాంతరేఽపి ”

అని కృష్ణకర్ణామృతమునఁ జెప్పిన యితనిగురు వగు నీశానదేవుఁడు తంత్రపద్ధతి యను మహాగ్రంథమును రచించిన ఋషికల్పఁడు. అతఁ డాదిత్యప్రజ్ఞఁ డను మహాత్మునిఁశిష్యుఁడు.

ఆదిత్య ప్రజ్ఞసంజ్ఞం య దాదిత్యా దధికం మహాః ।

నిర్జితః సమదృష్టైవ నిర్లోలం యేన మన్మథః ।

అజితైరస్త్రకుసుమై రారాదారాధయన్ యయా॥

“నిర్లోలఁ డగు నతనిసమదృష్టిచేతనే జయింపఁబడి మదనుఁడు సైతము తన యస్త్రార్థ మేటి తెచ్చిన కుసుమముల నతని పాదములఁ బూజించిపోవునంతటి యాదిత్యప్రజ్ఞుని శిష్యుఁడు—

ఈశానదేవ ఇత్యాసీ దీశానో మునితేజసామ్ ।

ఆస్పదస్య హి యస్యాసీ దశేషగుణసంపదామ్ ।

అద్వితీయ ఇతిఖ్యాతి రాత్మబుద్ధ్యా న కేవలమ్.”

ఈశానదేవుఁ డాధ్యాత్మదృష్టిచేతను లోకమువారలకును నద్వి తీయుఁ డయ్యె. వీ రిరువుర నాశ్రయించిన శిష్యులు—

“ తయోరనుగ్రహపాంగ సంక్రాంతజ్ఞానసాగరాః ।

సాగరా ఇవ గంభీరాః సంతి ధన్యా స్సహస్రశః ”

అని పెక్కుండు విద్యాసాగరులంటి యతులు కీర్తిస్తంభముల వంటి కృతులు రచించుట యచ్చెరువేమి?

“ తయోరేవ కృపాపాత్రం కృష్ణలీలాశుకౌ నునిః

యదాశ్రమాంగణే నిత్యం రిమంతే తంత్రవిస్తరాః ”

అని లీలాశుకుఁడు వారిశిష్యుఁడు వైకర్ణామృతకోకములోని నీలీదామో దరులే యితనిఁ గన్న తల్లిదండ్రులు—

“ తిలకం కులపాలీనాం నీలీతి నిలయం శ్రియామ్

యచశం జనయాంచక్రే యం చ కీర్తిం చ కాశ్వతీమ్ ”

పతివ్రతాతిలక మగు నీనికి లీలాశుకుఁడును గీర్తియు నమడలుగా జనించినట్లు. మృత్యుభయము లేని కీర్తి యను మాత్రులే యామె సౌభాగ్యమును కాశ్వతీముగా నిలిచెను.

“ యస్య దామోదరో నాను సవితా సవిత్సన్నభః

అన్యణస్య హి యస్యాసన్నధమర్ణా మరుద్గణాః ”

ఇతని తండ్రి యగు దామోదరుఁడు హవిర్భాగముల నొసగి దేవతల నప్పులకాఁపులుగాఁ జేసికొనియెనట్లు. ఇతని మిత్రుఁడు భాగవతాది వ్యాఖ్యాతి యగు రాఘవేశానయతి. ఇతని మనస్సు—

“ యస్య దక్షిణకైలాసలీలాపరిణతం మహాః

చర్చా శందనగంధేన సుగంధయతి మానసమ్ ”

అని దక్షిణకైలాస మను కీర్తికన్న శ్వేతారణ్యమునఁ బ్రసన్నుఁ డగు మృత్యుంజయస్వామిదగ్గనమాచే నిత్యవికసిత హరుచున్న దని,

“ కృష్ణలీలాశుకస్యాస్య కిశోర మధిదైవతమ్

స్తుతిత్వ మిదం బ్రూతే వేణువాదిముఖేందునా ”

శ్రీ కృష్ణుడే మురళీనాదమధుర మగు వాక్కున నీ కవిప్రశంస రచించె నని తనపుట్టువు నిందుక యిమ్మహాకవి స్మరించుకొనకున్న మనము సంశయవిభ్రంశములపాలు గావలసినవచ్చును. ఇతని కృతులు పెక్కు లుత్సన్నము లయ్యె. లభించినవానిలో త్రిభువనసుభగ, కాలవధము, గోవిందాభిషేకము, గణపతిస్తుతి, కిర్కీటుకస్తుతి, రామ చంద్రస్తుతి, అభవస్తుతి, కృష్ణచరితము, కృష్ణబాలకీడ, బృందావనస్తుతి, కాస్తుభమాః, క్రమదీపిక, శంకరహృదయంగమము, మొదలగునవియు వ్యాకరణగ్రంథములును ముఖ్యములు.

కథానిర్వహణదత్తు లగుమహాకవుల ప్రతిభకును మనస్సు కరగి భక్తిపావశ్యముచే “వాచవి లోనుగా నొడలివాకిరులం బూడమాపు తీపులం ద్రోచి” భగవంతుని దివ్యాకార సౌందర్యప్రవాహమున మునింగి యతని మహిమము నిఖాపోషక కొనియొడు కవుల స్వచ్ఛందకవితకును మహాంతరము గలదు. స్తుతిపరము లగుకావ్యములలో విష్ణుస్తుతులే మృదు నుధురపద సందర్భోచితములై హృదయావర్ణకములై యున్నవి. దేవీ స్తుతులును మహేశ్వరస్తుతులును నిగూఢార్థగంభీరము లై ప్రాథోక్తి గుంఫసంభృతములై బహుతంత్రజేతలకుఁ గాని యన్యులకు నోరు మె దల్ప పెడమాయవు. “భగవదనుగ్రహవిశేషవాచా” విలాసుం డగు కాళిదాసుండును దనవిద్వజనచంద్రికలో నొనర్చిన దేవీస్తుతియుఁ బాత కుల పొడితీదర్పదశనము గావించుచున్నది. గేయప్రబంధరత్న మగు గీతగోవిందము పాదాంతప్రాసములతో మనోహరమై శృంగారరసపరి పాకబంధురమై పామరులకుఁ గృష్ణసాన్నిధ్యసోపానజరంపరకుఁ జే యూఁత యిచ్చుచున్నది. అతినిపుణపరీక్షకుల కందుఁ గొన్నిచోట్ల

గవిల్బము వెల్లడియై యది యింనుక కృత్రిమముగాఁ గావచ్చును. రూపగోస్వామి ప్రభృతుల కృష్ణోద్భవమున భక్తి ప్రవాహపాతము తో శృంగారాద్యము కలసియాడ నోపదు. కృష్ణలీలాశుకడు కృష్ణబాల క్రీడలే తలంచుచు గోపగోపీజనములలోఁ దన్నుఁ గలుపుకొని పరిపక్వ మై యున్నది యున్నట్లు చెప్పఁజాలు తనసహజవాగ్దోరణియు నూర కుండమిచే నేమైన వర్ణించుచుండఁగాఁ గాను "వసుదేవసుతసోమో ములో నోలాడుసనకాది దిగ్విహంగములలోన" నొక హంసయై కామ యమాత్రి రాగియై విలసిల్లుచుండె. ఇతని కృష్ణస్తుతిమహిమము కణ్ణ మృతమున నెల్ల రెఱుంగుదురు. వేఱ కొన్నియెడలనుండి కొంత యుదా హరించెదను. బృందారణ్యస్తుతిలో—

“దేవీ సరస్వతీ స్వైరం నేవావసంకాంక్షిణీ ।

దేవదేవ మియం ధన్యా సేవతాం దేవకీసుతమ్.

కృష్ణస్తుతిసేవ యెప్పుడెప్పుడు కలుగునో యని యుద్విశులూరు చున్న సరస్వతి యింకయభేదము నేవించి ధన్యరా లగుఁగాక” యని తెర యొత్తి చూపిన లీలాశుకని దివ్యచదనములు వినఁగోరెడు కృష్ణభక్తులు చెప్తులారఁ గ్రోలుదురుగాక.

వందే బృందావనేంద్రస్య విశ్వనాథస్య శైశవమ్

వైభవోద్గంధి మాంగల్యకటాక్షోషీతదిశ్చుఖమ్.

వందే కందర్పసామ్రాజ్యబృందావనవ సేచరమ్

బృందైరించీవరాక్షీణాం బందీశ్వర మిత్రస్తతః.

అవిశంక మనంగసంకులాభిర్వృంతాభిర్విసతాభిరాత్తిరాసమ్

కమలారమణం కిశోరవేదం పరిపుష్కన్యమ్ చిత్తచుభ్యుదయమ్.

మధ్యేమధ్యేకృష్ణమాణిక్యమింద్రామాలాకాచిద్వల్లవీనాంహస్తైః

చిత్తాభోగైర్గోభీనాం ధన్యధన్వైర్జీయాదేహ దీర్ఘ మాప్రాయ

మాణాః

బృందావన వ్యసనిన స్తవ దేవకృష్ణ

లీలా శుకేన రచితం నిచితం రసాహైః

ప్రత్యక్షరం పరిమహా న్యనుకర్ణయోస్తే

స్తోత్రం తదేత దనిశం విలిహంతుధన్యాః.

అని మొదలుగా నఱువదిశ్లోకములలోఁ గృష్ణనిరాసక్రీడ వృత్తివశేష ములతో నిక్కురి వర్ణించెను. రాసక్రీడావర్ణనము పెక్కుండు శృంగార రసచుకోజ్ఞముగా వర్ణించినను భక్తిప్రాధాన్యధన్యము గాదు. విద్యాచక్ర వర్తి యను మహాకవి రుక్మిణీకల్యాణమున రాసక్రీడ యత్యద్భుతముగాఁ దనవిద్యాగాంభీర్య మెఱుకవడ నొకసర్గ మంతయు వర్ణించెను.

శిష్టోభయద్రుతవినిస్సరణోత్తరాశి

వ్యగ్రాచంక్రమణవంత్యవిక్రీణరేణు

అర్థక్రమస్థలదనుబ్బణలంఘితాని

రేజాః పదాని సుదృశాం చలనూపురాశి.

స్వే స్వే సహాభినయసీమ్ని నిరభ్యసూయః

ప్రేమద్రుతాంతరతయా పరనిర్వ్యపేక్షః

యాపేషా పార్శ్వయుగసన్నిహితేషా విష్ణోః

గోపీజనస్య వప్యతే మదనోపచారః.

ఇత్యాదిభావములు మనకుఁ గవితయుఁ బొందిత్యము నొసఁగుఁ గాని తీవ్రముగా హృదయగ్రుడ్డిని భేదించునా యని సంశయించెదను.

లీలాశుకడు ప్రకరించిన పద్యము తెల్లనుఁ గృష్ణస్తోత్రము లనియే తలంచుచు దన్నతనికి సర్వావధానము చేసికొనియె. కాలవధకథ (మార్కండేయుని కొఱకు శివుడు యముని జయించుట) కృష్ణాడే యేమేని వినఁగోర్చిన గోషికలకుఁ జెప్పినట్లున్నది.

ఇత్యాత్మనా నిగదితం సకలవ్రజానాం

విస్మాపనాయ వచనామృతమాకలయ్య

అంతర్విగూఢహాసితేన జగత్ప్రయస్య

నాథేన నిర్మిత మిదం శ్రవణామృతత్వం.

మందస్మితస్మపితముగ్ధముఖాగవిందం

మందానిలాకలిత రోచులకాకపక్షమ్

అంగం తదేతదఖిలవ్రజలోచనానాం

మాంగల్యచుస్తు కిషతః పరమస్తి కృత్యమ్.

పింఛావతంసరచనోచితకేతపాశం

పీనస్తనీనయనపంకజలోభనీయమ్

మందారవర్షభరితం సురసుందరీభి-

ర్మదం ముహూః కృణితపేణురసాభిరామమ్

కించేద మద్భుతరసం చరితం పురారేః

శ్రుణ్వంతు”

అని శివునికథయుఁ గృష్ణునితోటనే వినుచున్నారము. యముని గర్భము సంహరించి శివుడు లోప ముపసంహరించుకొని విష్ణువుతో యధావిధి సుఖసల్లాపమున నుండ మహర్షి మరులకు “రజతగిరి మీఁద హరిహరా రాధసంబు ” గలిగిన—

అఖిలమునిజనానా మంతరస్వేషణీయం

నిఖిలనిగమనాచాం విభ్రమైరక్షణీయం

నయనపథముపేతం మృగశానందపూరం

సపదిత మనుభూయ వ్యాజిగీషా రుక్మిన్ద్రాః

అని జగత్సృష్టికి సితాసితబీజరూపమగు నద్వైతద్వయమును నొక సర్గమున మాలినీవృత్తగంధి యగు ద్రుకేధ్రువలోఁ బాడుచుఁ గొనియాడి ధన్యలైరి.

ఫణిఫణమణి లక్ష్మీపుంజమంజూకృతేన

ప్రతిభయ లలితాంగం దంతిచర్యాంబరేణ

మధురమమర నారీమంధగాపాంగలీలా

వ్యతిధిరతివహారాగారపీతాంబరేణ

గిరివరనిజకన్యాలోచనచ్చాయపూరై

రపి చ భుజగహారై రాదృతంబాహుమధ్యే

నిచిత మురసి లక్ష్మ్యై దివ్యలీలారవిందై

రవిరతవనమాలానటపదాన్ వారయంత్యాః.

సజలజలదనీలం శారదాంభోదకీలం

కబళితవనీతం కాలకూటానురాగి

ఘృస్పృణమస్పృణజేషం ఘూర్ణితోద్భూమిభూషం
శరణమివమిదం నః శాశ్వతం ధామ భూయాత్.
అవిచలితతరంగోత్తుంగంగం గావతంసం
సమధురమధుధారాసారసూనావతంసమ్
కలితశశికలాంశుశ్రేణిసంచారగౌరం
రుచిరవివిధరత్నప్రౌఢతోద్గారశారమ్.

అని మొదలుగా వర్ణనాస్తుతి స్వచ్ఛందధారామనోజ్ఞనుని తలఁపవలయు.
ఐవస్తుతిలో లీలాశుకుండు శాంతరసోచితభావములే కూర్చెను.

శ్వామీకే ముకురాయమాణమనసః స్వామిన్ సమస్తాత్మనా
మన్యంతే కతిచిత్పనః పరిణతం వ్యస్తాత్మనా మన్యతే
అన్యే వ్యస్తతనం సమస్తవపుషం జానంతి కేచిత్పనః
న వ్యస్తం న సమస్త మిత్యలమహో దూరే ధియాం తత్పదమ్.
దేవ త్వదీయచరణాంబుజభక్తిభాజాం
ధర్మార్థకామగతయః సహముక్తిలక్ష్మ్యై
దాస్యో భవేయ్యుతి చిత్రమిదం న చేతన్యైత్
బాణస్య వేళ్యని భవానపి నేత్రపాణిః.
అస్తోకవిస్తరభరైరపి వాఙ్మయానా
మస్పృష్టసీమ భువనాద్భుత మాదిధామ
కిం బ్రామహే కియదిహ స్తుమహే మహేశ
కే వా వయం తవ గుణార్ణవవర్ణనేషు.

అని యయత్న సిద్ధముగాఁ బ్రవహించుకవిత—
జిహ్వరసాయనసుధాగుళికా సుధానాం
కర్ణావతంసరచనా చ కవీశ్వరాణామ్
విశ్వాధికస్తుతిరియం తవ దేవ కృష్ణ
లీలాశుకస్య సహజా విజయాయ భూయాత్.

అని లీలాశుకునికీర్తిలక్ష్మీవిలాసమై యుండుట యేమి యచ్చెరువు?
లీలాశుకాది యతిశ్వరులు, శృంగారరసభావమందును భగవంతుని లీలలు

వర్ణించినప్పుడు కేవల మద్వంద్యులై సాక్షిపదభూతులై యంటుజం
తెలుంగక తత్వజ్ఞానమాత్రతనులై హృదయసంవాది భగవచ్ఛేష్టా
సంవిత్పరిస్పందపరమానందభరితులై యుందురు. వారికిఁగాక మన యట్టి
విషయోన్మజ్జననిరుజ్జనులకుఁ దద్భాసమాన మగు తత్వవిశేష మెటుంగఁ
బోలునే?

అథోస్మీలిత లోచనస్య పిపితః పర్యాప్త మేకం స్తనం
సద్యః ప్రస్నుతదుగ్ధద్ధిమపరం హస్తేన సంమార్జితః
మాలా చాంగులి లాలితస్య చిబుకే స్మేరాయమాణో ముఖే
విష్ణాః క్షీరకణాంబుధామధవళా దంతద్యుతిః పాతు నః.

అని యిట్లు స్వభావోక్తిరవ్యముగా స్తుతించుకవి యిఁకజన్మమెత్తిమరల
జననీ స్తన్యపానము చేయఁగలుగునా? (లీలాశుకుని యీబాలకృష్ణస్తన్య
పానలీలావర్ణనము వినియుండెనేని రవివర్మ తనచిత్రలేఖనకాశలము
చూపుచు మఱియొకచిత్రపటమును మన కనుగ్రహించియుండుచు)
ఈపద్యమునం దశ్చేలదోషము కల దందురేమో! ఈదేహమున నీజగం
బున నించుక కనుదెఱచిచూచినవార లశ్చేలము జుగుప్సయు లేని యణు
వైనను గానఁజాలరు. ఆదోషములు దొలగిన మనమును లీలాశుకునివంటి
భాగవతులమే యగుదుము.

పర మిమ ముపదేశ మ్మదియధ్వం
నిగమవనేషు నితాంత ఖేద భిన్నాః
విచినుత భువనేషు వల్లవీనా-
ముపనిషదర్థ ములూఖలే నిబద్ధమ్

అని లీలాశుకుండు ద్వైతాద్వైత తూన్యవాదాది పథభ్రమణ భిన్నులై
దరిగానక యలయుచుండు జనులకు సులభముగా గోపికలు రోటికిఁ గట్టఁ
గలిగిన యాపరతత్వమే యుపనిషత్తులు వెదకి వేసారిన పరలత్యుమని
భక్తిరసపారమిత లోకమున కనుగ్రహించె. లీలాశుకుని ప్రభావ మం
తయు నుదాహరణములతో గ్రంథరూపముగాఁ ద్వరలోఁ బ్రకటించుట
యే యుత్తమ మని దీని నింతటితో విరమించుచున్నాఁడ.

మోహినితైలము

వెండుకలను పెంచి నిగనిగ లాడించును

స్త్రీ పురుషులు వాడుటకు యోగ్యమైనది - 5 తు|| నూనె గల సీసా 1-కి లణాలు 12

ర స శాస్త్రములు

భిషగ్రాజ వండిత వేంకటేశ్వరరావు మాండలిక గారు

ర స శాస్త్రము ప్రప్రథమమున నీశ్వరునిచే బాధ్యత తుపదేశింపఁ బడినట్లు రసార్ణవమును గ్రంథముఁ బ్రాయఁబడినది. ఈరసార్ణవము నాధారము చేసికొని పార్వతీపుత్ర సిద్ధ నిత్యనాథుఁడు మొదలుగాఁగల యనేకులు రససిద్ధులు వారివారి యనుభవములను జేర్చి వ్రాసియున్నారు. ఇందులోఁ బ్రధానము రసవాదము. అనఁగా ఒంగారముచేయుట, తుద్రలోహములను మహామూలికల సుయోగముచే సువర్ణరజతములఁ జేయుట రెండవది రసాయనవిభాగము. అనఁగా దేహవేధ తద్వారా శక్తిని గలిగించుట అజరామరత్వము జీవస్మృతి యోగాభ్యాసము మొదలగు విషయములను బోధించుచున్నది. ఈగ్రంథములో రసవాదముతో సంబంధించిన సాంకేతికపదములు బహుళముగాఁ బ్రయోగింపఁబడినవి. మొత్తముమీద విమర్శింపగా రసార్ణవవాది యేదగ్రంథములలోను ప్రస్తుతము వైద్యోపయోగములగు మందులను దెలియఁజేయు గ్రంథములలోను - రసములు, మహారసములు ఉపరసములు సాధారణరసములు విషములు ఉపవిషములు లోహములు రత్నములు, మొదలగు నవి యెల్ల సమానములుగానే కాన్పించుచున్నవి. కాని రసవాదములో విశేషసంస్కారములు చేర్పఁబడినవి. ప్రకృత వైద్యవిషయములలో సామాన్యసంస్కారములు చెప్పఁబడి యున్నవి. కాని విశేషసంస్కారములచేత రసమునకు చంచలత్వము లేకుండఁ జేసినయెడల సుస్తమైన పదార్థములను దానిలో లయ మగును.

శ్లో. యదాచ నిశ్చలం ధ్యాయే ద్యదాచ నిశ్చలంయనః
వహ్నిమధ్యే తదా సూతో బద్ధ్యతే నిశ్చల స్తథా ||

[రసార్ణవ. 2 పట.]

ఈప్రకారమే మనశ్చంచలత్వములేనిచో యోగసిద్ధి యగునని యభిప్రాయ మిచ్చియున్నారు. మఱియు నీ రసేశ్వరసిద్ధాంతములో కణాద వైశేషిక వైయాకృత మతసిద్ధాంతము లక్కడక్కడ నిమిడి యున్నవి. వీరు అప్రత్యక్షమును ప్రత్యక్షముగాఁ గనుగొనఁగలిగిరి. పైనఁజెప్పిన మహారసములు మొదలగువానిని శరీరసాత్మ్యము - [అనఁగా జీవాణువున తుల్యజాత్యము] గలిగించువానినిగా నిద్దముచేసి ప్రత్యక్షముచేయుటకు నీసిద్ధాంతములోని ముఖ్యవిషయముగాఁ గానిపించుచున్నది. మఱియును భూగర్భశాస్త్రము - అనఁగా లోహాదులు మొదలగు భూమిప్రదేశములు గనుగొనువిధానములు వానిని త్రవ్వి తీయు విధానములు వాని సత్త్వసాతనములు - అనఁగా భూమిలోనుండి త్రవ్వి తీసిపెట్టుట వానిని లోహములుగాఁ దయారుచేయుట. గనుగొనిరి. పిమ్మటను ఆ రసాదుల ననేకవిధము లగు రసాయనసంయోగములను చేయుటకు అనేకములైన మూలములు, మొదలగు పరికరములద్వారా వండి నిద్దముచేయుట గనుగొనిరి. రసశాల యుండవలసినవిధము, అరసశాలలో నుండేది పరికరములును రసార్ణవమునం దిట్లు వర్ణింపఁబడినవి:—

శ్లో. రసోపరసఃసోహాని వననం కాంజికం బిడం
ధమనీలోహాయంత్రాణి ఖల్వపాషాణమర్దకం
కోష్ఠికావక్రనాళంచ గోమయం సార మింధనం
మృణ్మయానిచ యంత్రాణి ముసలోలూఖలానిచ
సందంశీ పట్టసం దంశం మృత్పాత్రాయః కతోరికం
ప్రతిమానాని చ తులాఛేదనాని కషోపలం,
వంశనాళీ లోహనాళీ మూషం గారాంతదౌషధీః
న్నేహాన్లు లవణ ఔర విషాణ్యుపవిషాణిచ
ఏవం సంగృహ్య సంభారం కర్మయోగం సమారభేత్

[రసార్ణవ. పట ౪.]

(1) రసములు (2) ఉపరసములు (3) లోహములు మొదలగునవి (4) వననం (5) కాంజికము (6) బిడలు (7) ధమని (8) లోహాయంత్రములు (9) ఖల్వములు (10) కోష్ఠిక = తిత్తి (11) వక్రనాళము = వంశరగొట్టము (12) గోమయము (13) సారమంధనము (14) మృణ్మయ యంత్రములు (15) కోకలి, రోలు (16) సందంశీ = కారు (17) పట్ట సందంశం = వంశకారు (18) మృత్పాత్రములు (19) లోహపాత్రలు. (20) త్రాసు = పరిమాణములు (21) ఛేదనములు = కత్తులు (22) కషోపలము = గీటురాయి (23) వంశనాళి (24) లోహనాళములు (25) మూషలు (26) అంగారములు (27) ఓషధులు (28) న్నేహములు (29) ఆన్లుములు (30) లవణములు (31) ఔరములు (32) విషములు (33) ఉపవిషములు ఈమొదలగు పనిముట్లను, మఱియు దోలాయంత్ర మూషాయంత్ర గర్భయంత్ర భూభరయంత్రము హంసపాక యంత్రాది యంత్రములను సంపాదించి పని నారంభింపవలయును.

మూషలుచేయుటకు మృత్తికాలతూణములును వజ్రమూష వన మూష భస్మమూష ప్రకాశమూష మొదలగు మూషలును చెప్పఁబడి నవి. మఱియు లోహాదులు మూషలలో కరంగుచున్నప్పుడు వానిరంగులు ఈక్రిందివిధమున రూపింపఁబడినవి:—

శ్లో. అనర్తమానే కనకే పీతా, తారే సితప్రభా
శుల్బే నీలనిభా తీక్ష్ణే కృష్ణవర్ణా, సురేశ్వరీ
వంశే జ్వాలా కపోతాభా నాగే మలినధూమికా
శైలేతు ధూసరా దేవి! ఆయనే కపిలప్రభా
అయస్కాంతే భూప్రవర్ణా సస్యకే లోహితా భవేత్
వజ్రే నానావిధా జ్వాలాఖసత్త్వే పాండురప్రభా

[రసార్ణవ. పట ౪.]

కరంగునప్పుడు విశుద్ధలోహము లుండువిధ మిశ్లోకములలో నిరూపింపఁబడినది.

శ్లో. చ విస్ఫులింగో నచ బుద్ధుదం చ యదా సరేఖాపటలం న శబ్దః

మూషాకం రత్న సమం స్థిరంచ తదా విశుద్ధం ప్రవదన్తి లోహమ్.

లోహములు మూషాలో కరంగునప్పుడు కరంగుండ చుండఁ గూడదు. గొడుగు ఎత్తఁగూడదు. బద్దలగుటగూడదు. భస్మని కూడదు. కాని కరంగునప్పుడు రత్న సమానముగను- నిలుకడగను- గరగినచో శ్రేష్ఠ లోహ మగును. [రసార్ణవ. పట ౧౮.]

దీనివలన భూగర్భమునుండి తిసి లోహములు తయారుచేయుట. కరంగుచున్నప్పుడు నిదానము- మొదలగువిషయములు గనిపెట్టియున్నారు. మఱియు నీవిషయమై సారిభాషికపదము లీక్రిందివిధమున వర్ణింపబడినవి.

శ్లో. ప్రతీవాపః పురా యోజ్యో నిషేకం తదనంతరమ్
ఛాదనంతు ప్రతీవాసో నిషేకం మజ్జనం విదుః
అభిషేక స్త దిచ్ఛంత స్స పసం క్రియతేతు యత్
వాపో నిషేకః స్స పసం దృతే నిర్మలతాం గతే
ఉష్ణేనైవహి వాంఛంతి కీతలం నచ వాంఛతి
శుక్లదీప్తిః సశబ్దంచ యదా వైశ్వాన రోభవేత్

[రసార్ణవ. పట ౧౯.]

ప్రతీవాపము ముందుగా చేయవలెను. అనఁగా శుద్ధిచేయుటకు వెలిగారము, పటిక మొదలగునవి నిషేకము ఛాదనము ప్రతీవాపము నిషేకము మజ్జనము అభిషేకము స్న పసము ఈకార్యములు లోహములు కరంగుచున్నప్పుడు కొన్ని, కరంగింపింకటఁ గొన్ని, చేయవలసియున్నవి. లోహములు వేడినై కొరకు గాని శైల్యమును మాత్రము కోరవు. మఱియు- శ్లో. లోహవర్త స విజ్ఞేయః సత్త్వం పతతి నిర్మలమ్. నిష్ప త్తెల్లనైన కాంతి గలిగియుండిన నిర్మలమైన సత్త్వము దిగినదని గుర్తె టుంగునది. దీనినే లోహవర్త మనెదరు.

శ్లో. దృతే ద్రవ్యాంశః తేహో లోహాద్యైః క్రియతేతు యః
స ఆవాపః ప్రతీవాప స్తదేవాచ్ఛాదనం మతమ్

శ్లో. దృతే వహ్నిస్థితే లోహాః తిఃస్యాన్తనిమేషకమ్
సలిలస్యపరిక్షేపః సాభిషేక ఇతి స్మృతః.

శ్లో. త త్రస్యాశ్చ వినిజ్ఞేహో నివాపః స్స పసం చ తత్.

ప్రతీవాపాడికం కార్యం దృతే లోహే సునిర్మలే

శ్లో. యదా హంతాశో దీప్తార్చ్య శుక్లోత్థానసమన్వితః
శుద్ధావర్త స్సదా జ్ఞేయః సకాలః సత్త్వ నిర్గమే

మఱియు నేయే బాగులు పరికించుచునో కోపికలప్రమాణ ములు ఆమర్చవిధానములు ఎట్టివో విపులముగా వర్ణింపబడినవి. సత్త్వ పాతనానంతరము లోహదులను శోధనజారణ మారణములు, రస మహారసోపరస, సాధారణరస, విహోపవిశోధనాదులు, జారణాదులు మొదలగునవి కొంచెము మతభేదములతో గ్రంథకర్తలందఱును ఒక విధానముగానే సమర్థించియున్నారు.

(1) మహారసములు = అభ్రకము వైక్రాంతము మాఠీకము విసుల శిలాజిత్తు మైలత్తము చపలము ఉల్లిపాపాణము రసకము, ఇవి మహారసము లని రసప్రదీపికయందును, రసరత్న సముచ్చయములోను

చెప్పబడినవి. అభ్రకము రసకము ఈరెండును ఆయుర్వేదప్రకాశ కలో నుపరసములలోఁ జేర్చబడినవి.

(2) ఉపరసములు:- గంభకము గైరికము కాశీసము పటిక తా శకము మణిశిల అంజనములు కంఠస్థము అను నీయెనిమిది ఉపరసములు గా రసప్రదీపిక గ్రంథకర్తయు, రసవాగ్భట్టును వాడియున్నారు.

మఱియు హిం గుళము అభ్రకము రసకము వరాటికలు శంఖ ములు ఖటికము సికత బోళియు - వైన చెప్పినవి గాక ఈయెనిమిదింటిని గూడ నాయుర్వేదప్రకాశికాకారు లుపరసములక్రింద విభజించి యున్నారు.

(3) సాధారణరసములు:- కంపిల్లము, గౌరీపాపాణము, నవా సారము, వరాటికలు, అగ్ని జారము, గిరిసిందూరము, హిం గుళము, మృ ద్దూరుశృంగి, ఈయెనిమిది సాధారణరసము లని రసవాగ్భట్టును సిద్ధనా గార్జునాదులు సిద్ధాంతికరించిరి. కంపిల్లము, చపలము, ఈరెండున, ఆయు ర్వేదప్రకాశికాకారులు సాధారణరసములలోఁ జేర్చియున్నారు.

(4) మహావిషములు:- కాలకూటుము, వత్సనాభము, శృంగకము, ప్రదీపనము, హోలాహలము, బ్రహ్మతృతము, హరిద్రకము, సత్తుకము, సౌరాష్ట్రీకము, అని తొమ్మిది మహావిషములు చెప్పబడియున్నవి. అందు వత్సనాభము ఒకటియే ప్రస్తుతము వాడుకలో నున్నది.

(5) ఉపవిషములు = జిల్లేడు, బొంతిజెముడు, ధుత్తూరము, లాంగలి, కరవీరము, గుంజి, నల్లదుందు, ఈయెండును ఉపవిషములని శార్ద ధరుడు వాడియున్నాడు. ఈనల్లమందు శార్దధరుసహ బూర్వము వాడి నట్లు కాస్త్రములకుండు గానుపింపదు. విషతిండుకములు, నేపాళ ములు, మొదలగునవి మహావిషములలోఁ గాని, ఉపవిషములలోఁగాని చేర్చబడలేదు. అహిఘ్నేన గురళము వైనివ్రాసిన విభాగములో జేర్చ బడలేదు: అహిఘ్నేన అనఁగా—

శ్లో. సముద్రేచైవ జాయంతి విషమత్స్వా శ్చతుర్విధాః
తేభ్యః ఘనం సముత్పన్న మహిఘ్నేన చతుర్విధమ్
కేచి ద్వదన్తి సప్తస్య ఛనం స్యాదహిఘ్నేనమ్

రససారము 60 పుటలో గోవిందాచార్యులువారు సముద్రములో నాలుగువిధములైనవిషమత్స్వములుగలవనియువాటినిఘ్నేన అహిఘ్నేనమని యు చెప్పియున్నారు. ఈవిషమత్స్వముల విషము త్రాచుపామువిషము కిన్న తీవ్రమైనదని వ్రాయుచు మద్రాసుఆక్స్ఫోరియములో నట్టివిషమత్స్వ ములను వెట్టియున్నారు. కొంతమంది కృష్ణసర్పగర్భమును వాడు చున్నారు.

అష్టలోహములు :- ఇందులో స్వర్ణము, తాగము, తామ్రము, లోహము, వంగము, నాగము అను నీయాఱును శుద్ధలోహములు గాను పిత్తశము, కాంస్యము, ఈరెండును మిశ్రలోహములుగాను, ఈయెన్ని మిదియుఁగలసి అష్టలోహములుగాను రసప్రదీపకారులు విభజించిరి. యోగరత్నాకరములో సప్తలోహములని వైని చెప్పబడిన విశుద్ధ లోహములలో కాంస్యమును జేర్చిన సప్తలోహములగు ననియు నెనిమి దవలోహము పాదరసమనియుఁ జేప్పబడినది. మఱియుఁ బ్రాచీన జేప్పబడిన శుద్ధలోహములతో (యశదము) సత్తును జేర్చిన సప్తధాతువు లగు

నని యాయుర్వేదప్రకాశికలోఁ జెప్పబడినది. మఱియు స్వర్ణము, రజతము, తామ్రము, లోహము, కాంచము, ముండము, నాగము, వంగము ఈ యెనిమిదియు నష్టలోహము లనియు, పిత్తలము, కాంస్యము, వర్తలోహము, ఈ మూడును మిశ్రలోహములనియు, రసరత్నముచ్చయములోఁ జెప్పబడి యున్నది. రత్నములు=నూజిక్యము (కెంపు) మాక్తికము, ప్రవాళము, పచ్చపువ్వరాగము, వజ్రము, నీలము, గోమేధికము, వైడూర్యము, ఈతొమ్మిదియు నవరత్నములని రసప్రదీపకలోఁ జెప్పబడియున్నవి. మఱియు మహారత్నములు, ఉపరత్నములు అని ఆయుర్వేదప్రకాశికలో నీవిధముగా విభాగింపబడినవి.

మహారత్నములు:— మాక్తికము వజ్రము వైడూర్యము పద్మరాగము పువ్వరాగము గోమేధము నీలము గారతమృతము ప్రవాళము ఈ తొమ్మిదియు మహారత్నములనియు వైక్రాంతము సూర్యకాంతము చంద్రకాంతము రాజావర్తము షోణా ముక్తాశుక్తి శంఖము కర్పూరశిల కాంచము మొదలగునవి ఉపరత్నములుగాను ఆయుర్వేదప్రకాశికలో వర్ణింపబడినవి. రసరత్నముచ్చయములోఁ గూడఁ బైప్రకారము వర్ణించుచు, పద్మరాగము ఇంద్రనీలము మరకతము పువ్వరాగము వజ్రము ఈ యైదును పంచరత్నములుగా వర్ణింపబడినవి. ఈసముదాయమున విచారింపచూడఁగాఁ బై వస్తుశాల మంతయు రసశాస్త్రములో నిమిడియున్నది. వీనిని తీయువిధానములు నిదానములు శోధనలు మారణములు భస్మవిధానములు ద్వంద్వమేళనములు శత్రులు గుణములు మొదలగునవి విశేషముగా వర్ణింపబడినవి. అందు భస్మములు రెండువిధములు. ఒకటి వ్యాధిని నాశముచేయునది. మఱియొకవిధానము రసాయనోపయోగ మైనదిగా రసేంద్రసారసంగ్రహములోన, ఆయుర్వేదప్రకాశికలోను వర్ణింపబడినది. ఎట్లనిన:—

శ్లో. దశాదిస్తు శతాంత స్నాన్య ద్వాన్యధినాశనకర్మణి

శతాదిస్తు సహస్రాంతః పుటోదేయోరసాయనే.

రసాయనమున తుపయోగించు భస్మములు వ్యాధులకుఁ బనికి వచ్చును. కాని వ్యాధులను నివారణచేయు భస్మాదులు మాత్రము రసాయనమున కెంతమాత్రమును బనికిరావని కంతోక్తిగాఁ జెప్పబడినది. ఎందుచేతననఁగా, ధాతువులకు పునర్భవము గలదు. పునర్భవము గలిగిన ధాతువులు వ్యాధినాశకములు. అపునర్భవములు రసాయనోపయోగముగ విభజింపబడినవి. దీనివలన బరమాణువులు రూపాంతరములను బొందియున్న వని అపునర్భవములు జన్మరాహిత్యము గలవని సిద్ధాంతరీకరింపబడినవి. పునర్భవములూ? అపునర్భవములూ? అని ప్రత్యక్షముగా మనము పరీక్షించి చూచి రోగనివారకభస్మములను రసాయనోపయోగభస్మములను గనుఁగొనుటకు నీదిగువ సుదాహరించిన నూత్రమును గనుఁగొనియున్నారు. గురివిందగింజలు నెయ్యి లక్క తేనె వెలిగారము గొంగళివెండ్రుకలు ఈయాణువస్తువులును నూరి మూసలో నుంచి దానివై నేభస్మమునైనను వేసి దానిపైని వైకల్పము వేసి నిష్పలో కాంచినను-లేక పుటముపెట్టిన-మఱల ధాతువుగా మాఱిఁట్లు కొన్ని గుర్తులు గానిసించును. భస్మము లన్నియు బాగుగాఁ గనిపించి

నప్పటికిని వై విధానముచేత లోహముల పూర్వావస్థలు గనుఁగొని నిర్ధారణచేయఁగలగుదుము. రసాయనోపయోగవిధానములచే సిద్ధము చేయబడిన భస్మములు వైగుంజాదికల్పములో పెట్టి తీర్మానియందుంపబడినప్పటికిని నిశ్చలముగా ధాతువులుగా మాఱకుండ నుండును. దీనినే సన్న్యాస మనియును జన్మరాహిత్య మనియు నపునర్భవ మనియుఁ జెప్పెదరు. ఈ విధానము యోగత్వాకరములో వర్ణింపబడి యున్నది.

శ్లో. రక్తికాఘృతం లాక్షాయా యుతం

తైద్రమిశ్రితం టంకజాన్యత్వమ్

ఊర్జయా తథా ధృతతాం గతా

స్వప్రధాతవో యాన్తి జీవతామ్.

అని పునరుత్థానముం జెప్పియున్నారు.

శ్లో. సర్వ మేతత్స్మృతం లోహం ధృతవ్యం మిశ్రపంచకైః

ఇత్యేవం స్నాన్ నిరుత్థానం సేవ్యం వారితరం భవేత్.

అని నిరుత్థానము లేక సన్న్యాసము, అపునర్భవము, జన్మరాహిత్యమును చెప్పియున్నారు. ఒకవేళ సన్న్యాసము అపునర్భవము అయినదని భ్రాంతిని తొలగించుకొని వైప్రకారము పరీక్షకు ఆగనియెడల మరల గంధకాదులతో పుటములు వేసిన నిరుత్థాన మగునని చెప్పబడినది.

శ్లో. గంధకం చోత్థితం లోహం తుల్యం ఖల్వే విషర్జయేత్

దివైకం కన్యకారావై రుద్ధ్యాగజపుటే సచేత్

ఇత్యేవం సర్వలోహానాం కర్తవ్యం త నిరుత్థితమ్.

అని చెప్పబడి యున్నది. కాని పాశ్చాత్యసిద్ధాంతములను పరీక్షించిన ప్రఫుల్లచంద్రరేగారు వ్రాసిన “సవ్య రసాయనవిద్య” అను బంగారీ పుస్తకములో వైగుంజాదులు మొదలగునవి కాలుటవలన అంగారాష్టము (బొగ్గుపులుసువాయువు) జనించు ననియును, ఆ బొగ్గుపులుసు వాయువుసంయోగముచే భస్మాదులకు సజాతీయధాతువుల గుణము బయలుపడెలు ననియును వ్రాసియున్నారు. దీనివలన మనము ప్రాచీన లేర్పాటుచేసిన రసేశ్వరసిద్ధాంతములలోని మార్పు లనేకములు గనుఁగొన వచ్చును. మన కన్నిపదార్థములు ప్రాచీనులు సిద్ధముచేసి యుంచినవి. కాని మనముమాత్ర మట్టి పరిశోధనములు గావించుకొన్నందులకుఁ జింతింపవలసి యున్నది. కాని యిందులో లభ్యములైనవి మాత్రమే వైద్యశాస్త్రము నందుఁ బ్రస్తుతము వాడుచున్నారు.

శ్లో. ద్రుతయోపి న దృష్టాస్తే శాస్త్రే దృష్టా ఆపి ధ్రువమ్

వినా శంభోః ప్రసాదేన నసిద్ధ్యతి కదాచన.

రాగములు బీజసాధనము శక్తివతుష్టయ నిరూపణము బీజరంజనము భూచరీజారణ భేదరీజారణాదు లగు జారణలు బంధములు హేమతారదళములు మొదలగునవి రసవాదములోఁ జేరి యున్నవి. రసమునకు అష్టదశసంస్కారములు గలవు. ఇందులో ఎన్నిది మాత్రము వైద్యోపయోగము లైనవి.

శ్లో. స్వేదన మర్దన మూర్ఛనోత్థాన పాతన నిరోధ నిమమాశ్చ

దీపనగనగ్రాసప్రమాణ మథ చారణావిధానంచ

గర్భదులిచాహ్యదులి జారణరసరాగసారణంచైవ
క్రమణవేదా భక్షణ మష్టదశధేతి రసకర్మా [రసస్యా-15 పు.]

కించ స్వేదన మర్దన మూర్ఛనోత్థాపన పాతన బోధన నియమన
సంఘీపనానువాసన గగనాది గ్రాసప్రమాణచారణ గర్భధృతి బాహ్య
ధృతి యోగభారణ రంజన సారణ క్రమణ వేధన భక్షణాభ్యా ఊన
వింశతిసంస్కారాః నూతస్థితి భవంతి. దీపనాన్తా అష్టే సంస్కారా
వాదేహసిద్ధిదా భవంతి.

శ్లో. ఇత్యష్టై నూతసంస్కారాః సమా ద్రవ్యే రసాయనే
శేషే ద్రవ్యోపయోగిత్వా స్మితే వైద్యోపయోగినః. ఆ-ప్ర 4 పు

మిగత 10 సంస్కారములు రసేశ్వరసిద్ధాంతతత్వముతోఁ జేరినవి.
పై సిద్ధాంతమురీతిగా తయారుచేసిన వజ్రసుందరీగుటిక మొదలగు
మందులు రసార్ణవవరసత్నాకరరసాయనఖండములలోను, ఆసవసారము
రసహృత్తయము మొదలైన రసగ్రంథములలోను విశేషముగఁ
జెప్పబడియున్నది. కాని యవి పుచ్చుకొనుటకు ముందు
జ్యేష్ఠీకరణముఁ జేసినఁగాని పుచ్చుకొనఁగూడ దనిఁ జెప్పబడినది.
జ్యేష్ఠీకరణమునకును, పంచకర్మములకును, భేదము గానిపింపదు.
ఈ కాస్త్రము ననుసరించియే మకరధ్వజము స్వర్ణపుటితవద్ధుణబలిజారణ
మకరధ్వజము సిద్ధమకరధ్వజము పూర్ణచంద్రోదయము మొదలగు మం
దులు చేయబడినవి. ప్రస్తుతము వైశాక్ష్రమునకు భిన్నముగా శేవలము
వైద్యోపయోగముగ మాత్రము వైద్యులు తయారుచేయుచున్నారు.
పైనఁ జెప్పబడిన మందులలో హేమబీజములు రసములోఁ గలియు
నట్లును హేమరసబీజము లయినట్లును వారు సిద్ధాంతీకరించి యున్నా
రు. ప్రస్తుతము పైన మట్టి బీజసంయోగము చేయుటకు పైనిఁ జెప్పఁ
బడిన రససంస్కారములు చేసినఁగాని బీజసంయోగము కానేరదు.
అట్టి సంస్కారములు చేయనలేదు. బీజసంయోగము కానలేదు.
అందుచేతనే వైమందులు వండునప్పుడు స్వర్ణము అడుగున దిగి భస్మ
రూపముగా నిలిచిపోవుచున్నది.

శ్లో. హేమ్ని జీర్ణే సహస్రై కగుణ సంపత్ప్రదాయకః॥ ఆ॥ ప్ర॥

సంస్కారములు చేసినచో రసహేమబీజ మగును. అప్పుడే
రసాయన మగును.

శ్లో. సమే గంధేతు రోగఘ్నీ ద్విగుణీ రాజయత్కృతుత్
జీర్ణేతు త్రిగుణే గంధే కామినీ దర్శనాశనః
చతుర్థణేతు లేఽస్వీ సర్వకాస్త్రవిజారదః
భవే త్వంచగుణే సిద్ధఃపద్ధతే మృత్యుజి ధృవేత్.

ఆయు-ప్రకా-పుట-గి.

ప్రస్తుత మట్టి రాసాయనికసంయోగము లేకపోయినప్పటికిని
శేవలమును గంధకజారణమువలననే యట్టి మహాఫలము గలుగునని కాస్త్ర
ములలోఁ జెప్పబడినది. వైయోగముల విభేదము లీదిగువను నాసిన

మకరధ్వజము.

శ్లో. స్వర్ణదళం పలంచైవ రసేంద్రం చ పలాన్తకమ్

రసస్య ద్విగుణం గంధం లేనైవ కజ్జలికృతమ్

కుమారికారపై రాభవ్యమ్.....భైషజ్యరత్నావళి.

(1) స్వర్ణపత్రము 8 తులములు (2) హింగుశోథపారదము
64 తులములు (3) శోధితగంధకము 128 తులములు—ఈ వస్తువులు
కలబందరసముతో నూటి ఆరలెట్టి గాజుకుప్పెలోఁ గాని, సీసాలోఁ
గాని 2 రోజులు వండవలయును. దీనినే మకరధ్వజ మని వాడెదరు.

(2) స్వర్ణపుటిత వద్ధుణబలిజారణ మకరధ్వజము:—పై మకర
ధ్వజము సాంగశీతలముగఁ దీసి దానిలో మరల శోధితగంధకము
128 తులములు వేసి కుమారరసముపోసి మర్దనచేసి యేడుచీలమున్నులు
తూసిన గాజుకుప్పెలోఁ గాని సుమతలము గలిగియున్న సీసాలోఁ
గాని వేసి వాలుకాయంత్రములో మూడుదినములు వండి సాంగశీతల
ముగఁ దీసి మరల శోధితగంధకము 128 తులములు వేసి కలబందరసము
పోసి మర్దనచేసి ఆరించి గాజుకుప్పెలో వేసి వాలుకాయంత్రములో
మూడుదినములు వండి సాంగశీతలముగఁ దీసివో దానినే వద్ధుణ బలి
జారణమకరధ్వజముగ వాడెదరు. భైషజ్యరత్నావళి బంగాలీ 115 పుట.

సిద్ధమకరధ్వజము:—

శ్లో. పలమానం రసం సమ్యగ్భవమాసంస్కారసంస్కృతమ్

తథా పలద్యయం గంధం శుద్ధహేమద్వికాన్తిమ్.

భై-ద-బం-920-పు.

శోధితపారదము 8 తులములు, గంధకము 16 తులములు, స్వర్ణ
ము 4 తులములు—ఈ వస్తువులు శోణఖల్వములో నెనిమిదిజాము లెఱ్ఱ
ప్రత్తిపువ్వుల రసముతోను తెల్లయూడిగపండ్ల రసముతోను, కలబంద
రసముతోను. ప్రత్యేక ప్రత్యేకముగ నెనిమిది జాములప్రకారము
నూటి ఆరించి 7 మృత్యుర్పటములు వేసిన గాజుకుప్పెలోఁగాని సీసా
లోఁగాని, వేసి, నాల సరళ ఖదిరి బిల్వకాఠములు ఎండినవానితో నిరంత
రముగ నెనిమిది యామములు వండవలెను. మొదటి రెండుజాములు
మృద్వగ్ని చేతను, తరువాత రెండుజాములు మధ్యమాగ్ని చేతను, తరువాత
రెండుజాములు తీవ్రాగ్ని చేతను, మిగతరెండుజాములు మఱల మృద్వగ్ని
చేతను, వండి సాంగశీతలమునఁ దీయునది. కుప్పెలోనుండి మందు దీసి
మఱల 32 తులములు గంధకము వేసి వైరసములచేత నూటి వాలుకా
యంత్రములో నెనిమిదిజాములు పూర్వప్రకారముగా పాకముచేసి
సాంగశీతలమునఁ దీసిన నది సిద్ధమకరధ్వజ మని కాస్త్రములోఁ జెప్పఁ
బడినది.

శ్లో. స్వయం త్రైలోక్యనాథేన త్రైలోక్యపిత మిచ్చతా

సమర్పితోయం సిద్ధభ్యః కరుణార్ద్రాణై వై మతః

అతోయం భువనే ఖ్యాతః శ్రీసిద్ధమకరధ్వజః.

అని వ్రాయబడియున్నది. ఈశ్లోకముయొక్క తైలిని బురస్కూ
రించుకొని ప్రాచీనమా ? నవీనమా ? అని సిద్ధాంతీకరింపవలసి యున్నది
ఏది యెటులున్నను, ప్రస్తుతము వంగదేశములో నిది బహుళప్రచారము

చంద్రోదయము:—

శ్లో. పలం మృదు స్వర్ణదళం రసేంద్రం పలాప్తకం పాడశగంధకంచ,
శోభైస్సుకారాసభైః ప్రసూనైః సర్వం విమర్శ్యాభవమరికాద్భిః
శ్లో॥ ౧॥ 785 పు॥ బ॥

1. స్వర్ణపత్రము 1 పలము 2. శోభితపారదము 3 పలములు 3. గంధకము 16 పలములు—ఈ వస్తువు లెఱ్ఱప్రతిభువుల రసముతోను కలుబందరసముతోను నూతీ అరించి గాజుకుప్పెలో గాని సుమతల సీసాలలోగాని పోసి వాలుకాయంత్రములో మూడురోజులు వండి సాంగశీతలమునకు దీయునది. ఈ నాలుగుయోగములలోని మకరధ్వజము చంద్రోదయము ఈరెండును భాగములలోనైన నేమి, పాకములో నైన నేమి ఒక విధముగానే యున్నవి. స్వర్ణముటిత వద్ధుణబలిజారణ మకరధ్వజమునకు గంధకము ఎక్కువచేర్చి మఱిరెండుపర్యాయములు 6 రోజులు పాకము చెప్పబడియున్నది. సిద్ధమకరధ్వజములో చంద్రోదయము మకరధ్వజమువలె గాక స్వర్ణము 3 రెట్లు హెచ్చుగఁ జేర్చబడుటయును, తొమ్మిదిదినములు పాకమును జెప్పబడినది. కాని వీనిలో స్వర్ణము తక్కువగ వేసినను ఎక్కువగ వేసినను పాకము చేయుటలో అడుగున నిలిచి యొకప్పుడు బూడిదరంగుగను, ఒకప్పు డెండుగడ్డి వర్ణముగను, ఒకప్పుడు స్వర్ణరజతముగను, పాకముల ననుసరించి యడుగున నుండిపోవును. ఎందుచేత ననగా హింగుళోత్థరసము చేయుటయును, రసమును సంస్కారములు చేయకపోవుటయు నని యూహింపవలసియున్నది. ఇంగిలీకమునుండి తీసినరసము నిర్దుష్టమైనదని యొకచోటఁ జెప్పబడినది. మఱియొకచోట హింగుళోత్థ పారదమునకు నపుంసత్వాదిదోషములు గల వనియును దీనినిగూడఁ బారదసంస్కారములవలెఁ జేసినగాని ఫలప్రదము గాదనియును కొంతమంది మతము. ఇంతకును ప్రస్తుతము ఈ వైచందులచేయు వైద్యవేత్తలు లేరనియే దృఢముగాఁ జెప్పవచ్చును. పాకములలోను, చేయువిధానములలోను, చాలభేదములు కలవు. దక్షిణహిందూస్థానమువారు వైనిఁ జెప్పబడిన మందులలోనుండు రస గంధకములు కజ్జలు చేసి గాజుకుప్పెకు పొగ పెట్టుటకు ద్వారము నుంచి పాకము చేయుచున్నారు. ఉత్తరహిందూస్థానములో వంగీయులు నైంధవలకణము ఖటుకము నూతీ ముద్రవేసి పాకము చేయుచున్నారు. వీరు ముందుగా వద్ధుణబలిజారణవిధానము గా సిద్ధము చేసికొని ముద్రవేసి అంతర్భూమివిపాచితము చేయుచున్నారు. ముందుగా శోభిత రసము నొకశరాములో వేసి ఆశరావము నిసుక మీదఁ బెట్టి రసప్రమాణము గంధకము వేసి జారణచేసి పిమ్మట క్రమ క్రమముగా గంధకమును జీర్ణింపఁజేసి దానిలో స్వర్ణమును గలిపి గాజుకుప్పెలో వేసి సికతాయంత్రములో వండుచున్నారు.

శ్లో. నూతప్రమాణం సికతాఖ్యయంత్రే
దత్వా బలిం మృద్ధుటితేఽల్పభాండే
త్రైలావశేషంచ రసం నిదధ్యాత్
మగ్నార్థకాయం ప్రవిలీక్య భూయః.
ఆవడ్దణం గంధక మల్పమల్పం
క్షిపే ద్రసోజీర్ణ బలి ర్భులీయాన్
రసేషు సర్వేషు నియోజితోయ
మసంశయం హంతిగదం జవేన ఆరుణ్యోత్పలైశ్చ కూపీముఖే ముద్రా

కార్యా ఇతి కేచిద్వదంతి. అశ్యేతు ముద్రా వదత్యైవ రసభస్మ సంపాదయన్తి యథా సంప్రదాయం వ్యవస్థా అం॥ ప్ర॥ పుట॥ 46.

కాని, ఈవద్ధుణబలిజారణము వైని వేటుగాఁ జేసికొనిన గాజుకుప్పెలు 1-2 సరిపోవును. ఆదివఱకే గ.ధకము జీర్ణించినది. కనుక ముద్ర మధ్యకాలములో వేసినను రసము పాకావసానములో వైకిపోవండ వందు లెటుగురాకుండ నండఁను. కాని స్వర్ణము మూములుగా అడుగుననే నిలిచియుండును. అడుగున నిలిచియున్న స్వర్ణభస్మము వైచందులలో కలిపివాడుట సంప్రదాయమై యున్నది. వైచందులలో నీదిగువవ్రాసిన కల్పములు చేర్చుకొని పొట్లములుగాని, వటికలుగాని కట్టి యుపయోగించిన గుణదాయకము.

శ్లో. నిగృహ్య చైతస్య పలం పలాని చత్వారి కర్పూరజస్త్రైవ
జాతిఫలం చోషణ మింద్రపుష్పం కస్తూరికాయా ఇహశాణవేకమ్
శ్లో॥ ౧॥ 786 పు॥ బ॥

శ్లో. సంగృహ్య చైతస్య పలంచ సమ్యక్ పలంచ కర్పూరజస్త్రైవ.
రసేంద్రసారసంగ్రహము 308 పుట (బంగాలీ)

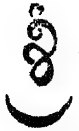
ఈవిధముగానే దక్షిణహిందూస్థానములో వాడ కలోనున్న తాళపత్రలిఖితములలో గూడ నున్నది. అయితే వైనివ్రాసిన భాగనిర్ణయము శైవజ్యోరత్నావళి బంగాలీవ్యాఖ్యానములో నీక్రిందిధానముగా నున్నది. 1. చంద్రోదయరజము 1 పలము, 2 పచ్చకర్పూరము 4 పలములు, 3 జాజికాయ 1 శాణము=అనగా 1/2 తులం, 4 త్రికటుకచూర్ణము 1 శాణము, 5 లవంగము 1 శాణము, 6 కస్తూరి 1 శాణము. అని చెప్పబడినది. మఱియు రసేంద్రసార సంగ్రహము బంగాలీవ్యాఖ్య 460 పుటలో 1 స్వర్ణసహితచంద్రోదయము 1 పలం, 2 పచ్చకర్పూరము 1 పలం, 3 జాజికాయ 1 పలం, 4 మిరియాలు 1 పలం, లవంగాలు 1 పలం, 6 కస్తూరి 1 శాణము 1/2 తులం అని చెప్పబడినది.

ఈవిధముగా ప్రాచీనతాళపత్రలిఖితములలో గూడ స్వర్ణమిక్రిత చంద్రోదయము పలము, మిగతనాలుగువస్తువులు నాలుగు పలములు కస్తూరి-శాణము-అనగా 1/2 తులమని వ్రాయబడియున్నది. ఆంధ్రదేశములో మాత్రము ఈవిధానమే యుపయోగింపబడుచున్నది. మిరియాలు వేయుస్థలములో ప్రమేహశాంతికోణకు చలవమిరియాలు వేసి తములపాకులరసము పన్నీరుతోను మద్దనచేసి వాడుచున్నారు. ఈచంద్రోదయమునకే కాక వైనివ్రాయబడిన మకరధ్వజముమొదలగు మందులకును సింహారములకును గూడ నీకల్పము వేసికొనినచో గుణప్రదముగా నుండవచ్చును. వైచంద్రోదయము విషయమై హమారు 380 సంవత్సరములక్రిందట జీవానందననాటకములో నూత్రధారని ప్రస్తావనాంకమునందు.

శ్లో. రీతి స్ఫుఖపదన్యాసా శారదీయా విజృంభితే
పూర్ణచంద్రోదయ శ్చాయం నిహన్తి ధ్వాంత మామయం
అని చెప్పియున్నారు. అనగా శరత్కాలచంద్రుడు చీకటిని బోగొట్టి సంతోషమును గలిగించునట్లు పూర్ణచంద్రోదయము చీకటి నెడి రోగములను బోగొట్టి వెలుతురు నిచ్చునని వర్ణింపబడినది. ఇందు కలనరసేశ్వరసిద్ధాంత మగు నీచంద్రోదయము వైష్ణవీశక్తిని (ఇమ్మానిటు) గలిగించు నని బోధించుచున్నది. ఈ రసశాస్త్రములో ననేకవిషయములు పరిశోధించి వానిఫలితములు వ్రాయవలసియున్నవి. కాని గ్రం. విస్తరభీతిచే నింతటితో విరమించుచున్నాడను

తిరు ప తి కౌం డ భిక్షు కు లు

పూతలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డి గారు

కర్తమై సాధుజన వ

కీకర్తమై వివిధవర్ణ - శ్రీతజనసమ్మో

దాకరమై ద్విజమృగతతి

కాకరమై యొప్పు వేంక - టాచలము మహిన్.

సీ. శ్రీవిభుదగ్గన - నేవనముల కేగు

యాత్రికుల్ దాతలు - యాచకులకు

బదిదూపుముల కగు - పైసల గొని యొకొ

క్కని కొకపైస లె - క్కగ నొసంగ

భిక్షుకులే చాల - వెనుకకు మిగుల గ

లట్టి యసంఖ్యాకు - లచటి త్రోవ

గోవింద! గోవింద! - గోపాల! హరి యని

గోలగా యాత్రిక - గోష్ఠి జూచి

తే. రం డనుచు నొక్క డీపాదరక్షలను గ

నుండునుచు వారిసెత్తిపై - వెండికొడు

లుంచి దెబ్బకు నొకయకా - నూడదీసి

దొరకునే పూర్వపుణ్యాన - కురక యనును.

క. అజినపుఁబాదుకలను గొని

వృజినహర మటుంచు గొట్టి - యిండు నసగుసల్

నుజనులకా? యే గానియె

నిజరుక్మ మనుకొను నొకడు - నిష్కరమదితో.

క. ఒకరుండు వీవన చే గొని

యొకపరి యటు వీచి యవల - హస్తంబును జా

చి కొనరికొనరి కడకు నొ

క్క కాలణా గొని యత్పప్తి - గాన్నించు నొగిన్.

క. హెచ్చుగ రోదనసేయుచు

నిచ్చిన మఱి యీయకున్న - నేపుచు జనులన్

బెచ్చుగ నేమో గొణుగుచు

రచ్చలు సేయుదురు మూఢ-ప్రజ లాత్రికన్.

క. ఒక్కతె బిడ్డకుఁ దా నిరు

ప్రక్కలఁ బెనుతాళ్ల నునిచి - వై నొకతాతిం

జక్కగఁ బొందించి జనుల

కక్కజముగఁ జూపి వేడు - సతిదీనతతోన్.

ఉ. కొందఱుయోగులై మఱియు - గొందఱు తాపకకర్మధారులై

కొందఱు చోరవేషులయి - కొందఱు పీడితతైర్ధికాభులై

కొందఱు జోగులై యింకను - గొందఱు సాయమొనర్చు పుణ్యులై

యందఱుఁ గాంచనంబును న-యంబుగఁ గొంటకె యుందు రాగిరిన్

క. కొలఁతులఁ జూపెద రమ్మని,

కలపుష్కలము లెల - గందు రనుచు యో

గులగుహ లివి యని, మగ్గుహం

బులుఁ బాత్రలు నద్దె కనుచు - మొగి గొంద ఊటకె.

క. ఒకభిక్షుకు తీ రొకఁ డుం

డక నానాగతుల వెలసి - నయముగ నవ్వా

రొకత్రోవనె యొకపైసకె

సకలవిచిత్రనటనములు - సలుపగలారల్.

క. దానము కైకొనగఁదగిన

దీనులు నూలులకొలంది - దేవుడ! యన్నం

బోనారాయణ! యని శో

కానం గుములగ మతాధి-కారులు గూడన్.

తే. చిలిమిగొట్టము గోచి తా-ల్చినజటలును

బట్టుకారు హిందుస్థాన-భాష చాలు

దండిగా భోజనం బిడె-దరు మతెవ్వ

రెంత నాల్కపీడికొనిన - నిడుట లేదు.

సీ. పిప్పళ్లబస్తాలు - పేపిదుంపలు, చంద్ర

మొక్కలు బసివెద్దు, - లుక్కుతునుక

లగువారు సంసార-యాత్ర నెగ్గింపగ

సోమరులై యోడి - నులభిమైన

తిరుపతియాత్రకె - దివ్యహా యోగినే

మము నూని మతమున - సౌఖ్యముగను

గాలంబు గడపుచు - గాముకులై యాత్రి

కశ్రీల నోరఁగార - గనుచు నుండు

తే. దొంగబైరాగు లిటు తిని - త్రుష్టమంట,

నర్థమును జాల వెచ్చించి - తైర్ధికాళి

దూరముననుండి వచ్చి యెంతో యవస్థ

నొంది కోర్కులు నెగ్గక - కుంనుచుండు!

ఉ. కొందఱు పూర్వకర్మమున - గుంటులు గ్రుడ్లులు నంగహీనులై

కుందుచుఁ జేయలేక పని - కూటికి నేరెరి యిట్టిచోటులం

బెంది పురంబులం దిరిగి - చెడ్డకు లోపడకుండ బిచ్చ మం

దందున నెత్తఁ బాల్పడుట - యందఱ కెన్నఁగ యుక్తమే కదా!

క. వీగ లటుండఁగ మంచి శ

రీరాంగములం గలారు - రేపుచు మాపున్

ఊరూరఁ జొచ్చి మా కిదె

తీరనిజీవన మటుంచు - దిరిగెద రయయో!

తే. దేశమున నాధికార్యము - పేశలముగ

నడరుగతి నాగదాడి నిరంకుశముగ

నెగడె దత్పిడనమువోలె - నింగి ముట్టె

భిక్షుకుల పెచ్చుఁపు లీ-పృథ్విమీద!

బాలారోగ్యవిధానము

శ్రీమాన్ నారాయణం కేశవాచార్యులు గారు

మనహిందూదేశమునందు పాశ్చాత్య యువతీమణులు ప్రసవించినచో, శిశువునకు సాధారణముగ నాహారవ్యవహారాదులలో, వారిదేశపు ఆచారములనే పాటించెదరు. మనదేశపుస్త్రీలు ప్రసవమునకు ముందుగనే జాగ్రత్తతో తల్లికి వలయు ఆహారపదార్థముల జేర్చుకొని ప్రసవించినతరువాత శిశువునకు తల్లిపాలె ఆహారముగ నిచ్చుచున్నారు. మనదేశద్యకాస్త్రములే కాక యితరకాస్త్రములు గూడ తల్లిపాలను మించినది మరొకటిలేదు అని చెప్పుచున్నవి. ప్రసవమయిన రెండుమూడుదినములవఱకు కొద్దికొద్దిగ పాలు వచ్చుచుండును. ఆ శిశువునకు తక్కువపోషణమున కాకొద్దిపాలె సుపావును. ఆ సమయమునందు తల్లిపాలుమాత్రమే యిచ్చినందున, తత్సాధ్యము శిశువు గర్భమునందున్నప్పుడు పేగులలో నున్న దోషములములు వెడలించుట కవి కదు సుపయోగకరముగ నుండును. ఇందువిషయమై విదేశీయులవలె వివిధాహారములను ఔషధములను నీయ నక్కఱలేదు. దేశముయొక్క సమశీతోష్ణతనబట్టి యోచించి పనిజేయుట ముఖ్యవిషయము. అయితే ఇంగ్లీషువారుకొందఱు మనదేశీయులవలె పసిబిడ్డలకు ఆముదము నిచ్చు నాచారము గలరు. ప్రకృతపరిస్థితులలో ముప్పాతికమూడుపాళ్లు మనదేశీయు లందఱు పసిపిల్లలకు పలువిధము లగు విదేశాహారపదార్థముల నిచ్చి మనపూర్వులకు శిశువులపోషణనిమిత్తమై నిచ్చు నాహారముల నీయక, రోగములపాలు జేయుచున్నారు. కుగ్రాసవాసులు కొందఱు తల్లియొద్ద పాలులేకున్న ప్రసవించినవెంటనే డబ్బిపా లాసంగుటచే కొన్ని విషయములలో కష్టము సంభవించుచున్నది. విదేశీయులలో యంత్రసహాయముచే చేసి పంపుచున్న మెలిన్సుఫ్టే వార్లర్స్ మొదలగువాటివల్ల గూడ విశేష లాభము లేదు. తల్లియొద్ద పాలు లేకపోయినచో ఆవుపాలు ఒకవంతు - కాచి శుభ్ర పరచిననీరు మూడువంతులు - చొప్పన కలిపి నూర్చుముగ పటికబెల్లమును జేర్చి త్రాగించినమంచిది. కాని దేశీయ మగు బెల్లము మిశ్రము చేయరాదు.

పాలిచ్చు స్త్రీల యారోగ్యము

తల్లిఅయినను లేక మఱొకస్త్రీ అయినను శిశువునకుపాలాసంగువారు మంచి ఆరోగ్యస్థితియందుండవలెను. పసిపిల్లలు త్రాగుపాలు మంచివిగను త్వరితముగ జీర్ణమగునదిగను నుండవలయును. ఇట్టి సద్గుణములు ఆరోగ్యము గల స్త్రీలపాలలోనే ఉండును. కొన్ని వేళల బసిబిడ్డలకు స్తనము మొసంగు స్త్రీలు అజాగ్రత్తగ అపధ్యములు చేయుటవలనను కొన్ని తరుణములలో నశుచివలనను వ్యాధులవలనను అపసిపిల్లలకుకూడ రోగములు వచ్చుననుట నిస్సందిగము. తండ్రి వ్యాధిగ్రస్త డైసను కల్లి యారోగ్య

స్థితియందున్నచో, పిల్లలకు ఆ వ్యాధులు సంక్రమింపవు. కాని తల్లి వ్యాధిపాలయినను, పసిబిడ్డను నష్టపరచుటకు సందియ ముండదు. అన్నివిషయములలో ప్రథమమున ముఖ్యముగ స్త్రీయొక్క జీర్ణశక్తికి చక్కఁగ గనిపెట్టుమండవలయును. మనలో గొందఱు తల్లులకు బలకర మగు ఆహార మొసంగుట వలన విశేషముగ పాలుపుట్టునని భ్రమపడెదరు. కాని, అందుచే, మేలుకు ఒదులుగ, అజీర్ణము మలబద్ధము మున్నగు కీడులు గూడ గలుగవచ్చును. శిశువునకు కూడ ఉదరము స్తబ్ధమగును. విరేచనము కాకుండును. ఇట్టి గుణములు గలిగినచో దల్లికి విరేచనబద్ధము వదలించుచుండు లాసంగుట ముఖ్యము. అప్పుడు తల్లి పాల ద్వారా పిల్లనికి గూడ కాంతి గలుగును. పిల్లవానికి విరేచనబద్ధము అధికముగ నున్నయెడల కొలదిగ వంటఆముదమును ఇయ్యవలయును. మత్తుద్రవ్యములు పాశ్చాత్యస్త్రీలవలె మనస్త్రీల కియ్యరాదు. అయ్యది మన సమశీతోష్ణతకు గట్టదు. విశేషబలహీన లగు స్త్రీలకు అప్పుడప్పుడు కొంచెము పోర్టువైన అన్నముతో ఇచ్చి నందువలన మంచిగుణ మొసంగును. తల్లిగానుండు స్త్రీ క్రమప్రకారము ఆయాకాలములో నాహారము పుచ్చుకొనుచుండవలయును. తల్లులగు స్త్రీలు ముఖ్యముగ గమనింపవలసిన విషయములు కొన్ని గలవు. (1) భయము:—భయమువలన మనస్త్రీలకు ఆనేకకష్టములు వచ్చును. ఈ భయమువలన పాలులోని గుణము బాతుగ మారిపోవును. ప్రథమమున పాలు పలుచబడి ఆ పిమ్మట బాతుగ లేకుండబోవును. కొన్ని తరుణములలో విశేషభయము గల్గిన స్త్రీల స్తనము ద్రావిన పిల్లనికి కంపము పుట్టును. (2) కోపమువలన స్త్రీలపాలయందు కలుగు దుర్గుణములవలన శిశువునకు విరేచనములు ప్రారంభించి కొందఱికి జ్వరముగూడ సంప్రాప్త మగును. (3) ప్రతిక్షణమునందు కోపగించుకొనుట. లేనిపోని విచారములను స్మరణకు దెచ్చుకొని చింతించుట. నానందముతో నుండకుండుట మొదలగువానిచే స్త్రీలపాలవల్ల శిశువునకు విరేచనములు ప్రారంభమై కడుపుకొప్పి విశేషముగ కలిగి యేడుపును. (4) ఆహారనియమము:—పసిబిడ్డల తల్లులు భుజించునట్టి భిన్నములగు ఆహారములవలన పాలయందు భిన్నగుణములు గలుగుటయేగాక రుచినిగూడ మార్చును. ఈకారణమున నొక్కొక్కప్పుడు శిశువు ఎంతమాత్రము తల్లిస్తనమును నోటబెట్టక రోడ్దొసాగును. మరి కొందఱు, ఏడువక, కొంతకాలము పాలత్రాగ యుందురు. మఱియు పసిబిడ్డలతల్లులు విశేషముగ పులుపు పదార్థములను ఊరగాయలు పచ్చళ్లు మున్నగు వస్తువులదాయమును, భుజించుటవలన పాలయందు లవణపదార్థ మెక్కువగును. విశేషించి ఘృతముతినటవలన పాల

యందు మీగడ యను చమరుపదార్థ మెక్కువగును. కావున, పిటిచే పసిపిల్లలయొక్క నుకుమారమగు జీర్ణకోశము అనేకములగు కోగములకు పొల్పడును. కాన పసిపిల్లలతల్లులు జాగ్రత్త నుండవలెను. (గ) పాలా సంగుస్త్రీలు గర్భిణులైనచో, నట్టివారియొక్కపాలు పిల్లలకు జబ్బు చేయును గాన మతొకస్త్రీచేత స్తన్యము నిప్పించిన మంచిది. (ఁ) పాలాసంగు స్త్రీలకు ఋతుస్రావ మారంభింపగానే అట్టిపాలు పసిపిల్లలకు సరిపడవు. అట్టివారిపాలు త్రాగిన పిల్లలకు నాంతు లారంభించును. ఒక్కొక్కపర్యాయము విరేచనములు గూడ నగును. స్తన్య పానము జేయుటవలన పసిపిల్లలకు ఏదో ఒకవ్యాధి తప్పదు. (ఁ) ఆరోగ్యకాస్తానుసారము పిల్లలకు త్రికాలములలోను స్నానము పరిశుభమగు వస్త్రధారణము పరిశుభ వాయుసేవనము మొదలగువాని విషయమయి తల్లులగుస్త్రీలు జాగ్రత్తతో గమనింపవలయును. బౌద్ధములగుణములు వెంటనే పాలయందు కాన్పించును. మనము ముఖ్యముగ బౌద్ధములను, తల్లికిచ్చినచో నట్టితల్లులపాలుత్రాగుపిల్లలకు తల్లి తిని బౌద్ధగుణము తల్లి జమే గనఁబడును. మరి కొన్ని సమయములలో, విరుద్ధముగ పసిపిల్లలకే దుర్గుణములు గలుగవచ్చును. కావుననే పాలిచ్చుస్త్రీలకు బౌద్ధవిషయ్యవలసినచ్చినపుడు బాగుగ వైద్యులతో

జాలోచించి అటుపైని బౌద్ధముల నియ్యవలయును. పిల్లలు పెలుగు కొలది దినక్రమేణ పాలుతగ్గించుచు వాయుమాసముల ప్రాయము వచ్చు నంతలో దినమరితయు ననగా రాత్రింబగళ్లు తల్లి మామూలుకంటె కొన్ని పర్యాయములు తగ్గించి పాలియ్యవలెను. పిచ్చుట పదిమాసముల వయస్సు వచ్చునప్పటికి పాలు జాతుగ మాన్పింపవచ్చును.

దీర్ఘ కాలము పాలిచ్చుటవలన గలుగు దుర్గుణములు

చాలవయస్సు వచ్చునఱకు పాలు త్రాగించుటవలన గలుగు దుర్గుణము లసంఖ్యాకములు. అందు కొన్నింటిని మాత్రము విశదీకరించెద. దీర్ఘ కాలము స్తన్యపానమువలన ఇద్దరికి కష్టములు గలుగును. కొందఱు స్త్రీలు పసిపిల్లలకు పాలిచ్చుటవలన గర్భము నిలువదను భీమతో చాల కాలము పాలు త్రాగించుచునే యుండు వాడుక కలదు. కాని సర్వ సాధారణముగ బీదస్త్రీల బిడ్డలవిషయమై కొంచెము యోచింపుడు. బీదస్త్రీలు పిల్లలకు చాలకాలము పాలిచ్చుచునే యుండుదు. పాలిచ్చు కాలములో గర్భవతులు కారనెడి స్త్రీలయభిప్రాయము కేవలము తప్పుకన్పించుచున్నది. అట్టిసమయములలో గూడ స్త్రీలు గర్భిణులగుదు రని అయుర్వేదకాస్త్రములే కాక ఇతరకాస్త్రములుగూడ శిష్యుచున్నవి.

బ మైర పోత రాజ స్మృతి

జేశిరాజు రామదాసు గారు

స్మరిని దరిద్ర జేతనను చిక్కనిచూపుల నొక్కజైఖరిన్
నిరతముజూచుచున్ మనసునీరజనాభునివంకఁ ద్రిప్పి, య
ధరను సమత్వ మచ్చటన తాండవమాడుచు నున్నదోయనన్
బరగడుపోతసాధ్య కవిభాస్కరు సాత్వతలంతు నిచ్చులన్.

సీ. దండనంబులకైన తనువొడ్డియుండెను
గాని స్వాతంత్ర్యేచ్ఛ మానఁ డయ్యె
నీరికి మోకాలాడ్డి చెచ్చెరఁ దొలఁగెను
గాని శ్రీహరిభక్తి మానఁడయ్యె
కాయంబునకు నెంత కష్టంబు గలిగిన
సాధ్యాత్మికముఁ జూచు ననవరతము
తనము తెన్నియు నున్న రాజగు భక్తికి
వలె చేనియందును బారఁడయ్యె.

గీ. భరిత పోతసత్కవి ప్రతిభకీర్తి
యమలస్వాతంత్ర్యభక్తి యాధ్యాత్మికము క
విత్వముల నీదు మార్గాన వెడలిరేని
ప్రవిమలాంధ్రుల కెల్ల స్వరాజ్య మరుదె.

క. శేకలము నీదుకట్టము.
జేవంబో మిగులననువు విన్నదనంబున్
బోషించు నిన్ను నాంధ్రుల
భాషాయోషామతల్లి భలిరా గనియెన్.

క. కన్నందు కామెకీర్తిని
మిన్నందగఁ జేసినావు మేలురమేల్ నీ
యన్నలు తెలుంగువారలు
కన్నఫలం బించుకైన గానం బోరో.

క. బత్తియన నీదుబత్తియె
నెత్తి యనన్ నీదునెత్తి చేకూరినచో
నిత్తరి నాంధ్రులు దేశము
నెత్త తలలనెత్తి నిలవనేర్వరె త్వరలో.

క. కవనమన నీదె కవనము
జవమును జీవంబుఁ గలిగి జనులకు నెల్లన్
వివిధగతుల హృదయంగమ
మవు హృదయమునాటి మంచి యలవడఁ జేయన్.

కొలచెలమవారు

వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారు

ఇహ మహాగ్రంథములకు వ్యాఖ్యాతయై సంస్కృత సారస్వత ముద్రను విప్పిచూపిన మల్లిశాధనూరి యింటిపేరు-కొలచెలమ కొలచల కొలచర్ల కొలచర్ల కొలచలమ-అని యిన్ని తెలుగుల వ్రాస్తే తులలోను అచ్చులోను వాడుకలోను గానవచ్చుచున్నది. పలువురు పండితు లీపేర్లు ల గ్రామములగుర్చి చెప్పించియున్నారు. ఒకరు కొలచలమును బురాణములందు వెదకి కనుగొనిరి. ఇంకొకరు 'పందిపాడు' అను గ్రామమునకు గీర్వాణీరణ మనిరి. మఱొకరు కన్యాశుమారి కడనున్న కొలచర్ల యనుగ్రామ మగునోయని యధికముగా పరిశోధించిరి. ఇదమిత్యమని యిదివఱకు జరిపిన పరిశోధనలవలన నిర్ధారణ మేర్పడలేదు. వామిత్రులు బ్రహ్మశ్రీ కొలిగి అప్పాశర్మ యం. ఏ. గారు ఈ విషయమును గూర్చి యాసక్తితో పరిశోధించుచున్నారు. వారియింటిపేరగు కొలిచిన మల్లిశాధ నూరియింటిపేరి వికారమే యగు నని వారు తలంచుచున్నారు. కొలచలము శ్రీనివాసరావు గారు మొదలగువారు దమయింటిపేరే మల్లిశాధనూరియింటిపేరని తలంచిరి. వీరిద్వయము తెలుగాణ్యులే యయినను గోత్ర భేదము గలదట. ఒంగోలు ప్రాంతములందు దెలుగాణ్యులలోనే కొలచెలమ యనియింటిపేరు గల వారుగూడగలరని వినుచున్నాను. వీరిలో మల్లిశాధనూరినంశపరంపర లోనివా రెవ్వరుగూడో నిర్ణయింపదగిన యాధారములు కానరావు. మల్లిశాధనూరిగోత్ర మేమో మనకు తెలియరాలేదు.

చంపూరామానుజమునకుఁ బదయోజన ముపేర మనమల్లిశాధనూరినంశవాఁడు నారాయణపండితుఁడు వ్యాఖ్యాన మొకటిరచియించెను. వీరికాశ్లోకములను బట్టి చాడఁగా నాతఁడు మనయెఱుకలో నున్న మల్లిశాధనూరి కనిమిదన తరమువాఁడగుచున్నాఁడు. అతని వీరికాశ్లోకముల నాధారపరుచుకొని ప్రధానముగా నీ వ్యాసము వ్రాయుచున్నాను. ఆ శ్లోకము లివి:—

కొలచెల్మాన్వయ భీందు గృహి నాథో మహాయశాః
కతావధాః విఖ్యాతో వీరుద్రాభివర్తితః
మల్లి శాధాత్మజ శ్రీమాన్ కపర్దిమంత్రశ్రోవిదః
అభిలక్ష్మితకల్పస్య క రికావృత్తి మాతినోత్
కపర్దితనయో ధీమాన్ మల్లి శాధోగ్రజ స్మృతః
ద్వితీయ స్తనయో ధీమాన్ పెద్దిభట్టో మహోదయః
మహాపాధ్యాయ ఆఖ్యాత స్సర్వజేశః సర్వతః
మాతులేయక్రతో (కృతో) దివ్యే సర్వజ్ఞే నాభిగ్నితః
గణాధిప ప్రసాదేన ప్రోచే మంత్రకరాన్ బహూన్
నైవధజ్యోతిహవీనాం వ్యాఖ్యాతాభూ జ్ఞాన్యుః
పెద్దిభట్టసుత శ్రీమాన్ కుమారస్వామిసంజ్ఞకః
ప్రతాపరుద్రయాఖ్యాన వ్యాఖ్యాతా విద్వదగ్రమః

ఈయా స్తవ్య చత్వారో మహాదేవ స్తనగ్రజః
మహాదేవాత్మజ శృంభు స్సప్తకరుభి రిష్టవాన్
తతో విశ్వజితం కృత్యా యజ్ఞం సస్వస్వనక్షిణమ్
శంభుశాఖ్యాత్మభూ ర్ధీమాన్ భాస్కరో భాస్కరప్రథః
శ్రీనాగేశ్వరయవ్యాఖ్యా భాస్కరప్యాత్మసంధనః
పుత్రాః పాత్రాశ్చ దాహిత్రాః చత్వారో వేదవేదినః
బామాతినోఽపి చత్వార ఏతై ర్నిర్వర్తితాధ్వరః
సర్వతోముఖపద్మానై స్సర్వక్రుతుభి రిష్టవాన్
తస్యాత్మజః కొండుభట్టో ద్వితీయో వేదవిత్కవిః
శ్రీనాగేశ్వరయవ్యాఖ్యః కొండుభట్టసుత శ్శుద్ధః
నరసక్కాఖ్యవధ్యాశ్చ శ్రీనాగేశ్వర యజ్ఞనః
నారాయణేన పుత్రేణ కొ. చెల్మాన్వయేందువా
చంపురామానుజాఖ్యస్య ప్రబంధస్యానుచారిణః
వికృతిః క్రితులే ప్రేష్ఠా యథామతి సమాసతః

మీఁదిశ్లోకములందు వారియింటిపేరు "కొలచెలమ" వా రని యున్నది. ఈవంశమువారికి ఓరుగల్లు రాజధానిగా రాజ్యమేలిన ప్రతాపరుద్రచక్రవర్తి తోను రాచకొండ రాజధానిగా రాజ్యమేలిన సర్వజ్ఞసింగ భూపాలునితోను సంబంధము గలదని యాశ్లోకములు చెప్పుచున్నవి. వీరియింటిపేరగు కొలచెలమగ్రామమునూడ నక్కడికిఁ జేరువగా నుండఁదగును. కొలచెలమ గ్రామముమన-యది యోరుగల్లు రాచకొండల చేరువను గలదని-యొక్రింది తెలుగోటివారి వంశప్రశస్తి పద్యములు చెప్పుచున్నవి:—

స్రగ్ధర. వీరుండా యాచవృద్ధీవిభుఁడు.....ఘోరాజిన్ ధాటిఁ జెల్లం గొలచెలమపురీ ఘాటికాకోటిఁ దెచ్చెన్.

వీ. కొలచెల్మకాడను బలి కుండైతురకలఁ గొట్టి యశ్వములనుబట్టి నాఁడు ఇట్లుచాడఁగాఁ బురాణములందలి కొలచలముగాని శ్రీకొలచలం శ్రీనివాసరావు మొదలగువారు నిశ్చయించిన పందిపాడు గాని కన్యాశుమారికడ నున్న కొలచెర్ల కాని మల్లిశాధనూరి యింటిపేరుగా నేర్పడిన గ్రామము కాదనవచ్చును. ఇంటిపేరు కొలచెలమ యని నిర్ణయించుకొందము.

కొలచెలమ మల్లి నాథుఁడు

ఈయన కతావధానము చేసి విఖ్యాతిఁ గాంచినవాఁడు. నేటి కాలమున నస్మద్గురువయ్యలు శ్రీనిరుపతివేంకటేశ్వరు లఖండప్రతిభతో నాచరించుచున్నట్టియు- నా. ధ దేశమందే విఠలప్రచారము గల్గినట్టియు నీకతావధాన మానాఁడీమల్లి శాధనూరి నిర్వహించినాఁడు. మనకుఁ తెలియనచ్చిన కతావధానచతురులలో నెల్ల నీతఁడే ప్రాచీన తముఁడు. అన్యురిపతిభా ప్రదర్శక మైనయాకతావధాన చాతుర్యము

నకు మెచ్చి కాకతీయప్రతాపరుద్రచక్రవర్తి మన పండిత పరమేశ్వరునకు గనకాభిషేకసత్కారము గావించినాడు.

సామ్రాజ్యలక్ష్మీ పీఠికాతంత్ర మని యొక గొప్పలీలగ్రంథము తంజావూరు సరస్వతీపుస్తకభాండాగారముం దున్నది. అందు రాజధర్మములు వారి దినచర్యలు మిక్కిలి చక్కగాఁ బ్రకటింపఁబడినవి. రాజాస్థానమునఁ బంతులగొప్పి నెట్లు నెఱవలయునో- విద్యద్వివాదము నెట్లు నడుపవలెనో-జయించినవారి కెట్టిసత్కారము కావలెనో యందున్నది. విద్యద్వివాదముందు విజయమందినవారికిఁ జేయఁదగిన సత్కారములఁ గనకాభిషేక మొకటి. అభిషేకించిన స్వర్ణముద్రికాదుల నప్పుడచ్చటికి విచ్చేసినప్పుడు పండితులకుఁ గవులకుఁ దదితరలకుఁ బంచిపెట్టవలెనట! కాని అయిదాతొడ్డలకుఁ బూర్వమా పుస్తకాలలోఁ జూచి చదివినయోగ్యధమందలి విషయము నిప్పుడిలికంటె హెచ్చుగా వ్రాసఁబాలకున్నాను. ప్రాచీన పండితగ్రంథము బరిశీలనగా నీకనకాభిషేకసత్కారముఁ గాంచినవా రొంద్రలే పెక్కు రగఁగఁడుచున్నారు. ఈ వశమువాడే యగు పెద్దిభట్టు శ్రీనాథుఁడు మొదలగువారు.

ఈ మల్లినాథునిమామూడు కవర్ది. ఈతఁడు క్రౌత్యూత్రకారికావృత్తికారుఁ డని చుంతజేత్ర యని చెప్పఁబడినది. కవర్దిస్వామి నైదిక బృందమునకు నుపరిచితుఁడు. ఆపస్తంబగృహ్యసూత్రములకు భాష్యములను రచించెను. కవర్దికారిక లని చెప్పఁబడిన గృహ్యకారిక లను రచించిన కవర్దిస్వామి యీతఁడే కావలెను. కవర్దిస్వామి గ్రంథము లివి తెలియనచ్చుచున్నవి : ఆపస్తంబగృహ్య సూత్రభాష్యము. 2 ఆపస్తంబగృహ్యపరిశిష్టభాష్యము. 3 ఆపస్తంబ క్రౌత్యూత్రభాష్యము. 4 దృశ్యార్థమాసభాష్యము. 5 భారద్వాజగృహ్య సూత్రభాష్యము. 6 ఆపస్తంబగృహ్యకారికలు. ఇందు ఒకటి రెండుకంటె పెక్కుగ్రంథము లుచ్చితదీక్షితు. ఈతఁడాంధ్రుఁడు కొలఁచెలమకఁకమువాఁడు నగుట యిదికలకుఁ బ్రభావితముగా నెఱుకపడిన విషయము కాదు. ఈయన కిద్దఱు తుమామలు. పెద్దవాఁడు మల్లినాథుఁడు. జ్యేష్ఠుడగు నీమల్లినాథుఁడు విద్యాంసుఁడుగాఁ జెప్పఁబడలేదు. కనిష్ఠుఁడు - పెద్ది భట్టు. ఈతఁడు మహోదయుఁ డని - స్వదేశములందును మహాపాధ్యాయుఁడుగా విఖ్యాతిఁ గాంచెనని - స్వజ్ఞ (సింగ) భూపాలునిచేఁ గనకాభిషేక సత్కారము గాంచెనని - గణాధిపప్రసాదముచే నీకేకమంత్రములను (?) జెప్పె నని- నైషధాదికావ్యములకు జ్యోతిష గ్రంథములకు వ్యాఖ్యలు రచించెనని- చెప్పఁబడినది.

కొలఁచెల మల్లినాథకృతులుగా నా నైషధాదివ్యాఖ్యలను వానిగద్యములనుబట్టి మనమిప్పుడు తెలిసికొనుచున్నాము. కాని యిప్పుడువాహింపఁబడిన శ్లోకము లాగ్రంథములు రచించినవాడు మల్లినాథుఁడుగాక యాతనితిమ్మఁడు పెద్దిభట్టారకుఁ డని చెప్పుచున్నవి. లోకమునఁగూడఁ పెద్దిభట్ట గ్రంథకర్తయనియు నాతఁడు తనగ్రంథముల నన్నగారగు మల్లినాథునిపేరఁ ప్రకటించెనని విద్యక్షరంపరమండియైతిహాస మొకటి వివదించుచున్నది. అట్లు ప్రకటించుటకుఁ గారణముగా నీక్రిందికథనాడ నున్నది.

ముగా నీక్రిందికథనాడ నున్నది.

“మల్లినాథుఁడును పెద్దిభట్టు నన్నదమ్ములు. మల్లినాథుఁడు మందబుద్ధి గలవాఁడు. పెద్దిభట్టు పెద్దబుద్ధికలవాఁడు. వీరు నివసించు గ్రామముచేరువ నడవిలో నొక యోగీశ్వరుఁడు తనస్సనేసికొనుచుండెను. మందబుద్ధి యగు మల్లినాథుఁడు తత్పరతతో నా యోగీశ్వరిని శుశ్రూషించుచుండెను. పెద్దిభట్టును సత్పత్తుగా నుండవలెనుచుండెడివాఁడు. మల్లినాథుఁ డొకప్పుడు కార్యకళమున గ్రామాంతరమున కరిగెను. అన్నగారిచే నాజ్ఞాపిత యప్పుడు పెద్దిభట్టాయోగి నారాధించుచుండెను. అది యాయోగికి నిర్యాణకాలమయ్యెను. మల్లినాథుఁడు దగ్గఱ లేఁ దయ్యెను. తన కిన్నాళ్లు చేసిన శుశ్రూషకై యాయోగి మల్లినాథునకు సారస్వతము నుపదేశించి యుద్ధరింపఁ దలఁచెను. కాని యట్లు తటస్థింప దయ్యెను. అప్పుడు నేవించుచుఁ జెంతనున్న పెద్దిభట్టును జూచి మిఱుగుటఁ జేయఁదలంపుకొన్న యుపదేశము నాతని యస్పృధిచే నీకుఁ జేయుచున్నాను. దీక్షలము మీయన్నగారికే చెందఁజేయుదువు గాక యని యొక మంత్ర ముపదేశించి యాయోగి సిద్ధిపొందెను. పెద్దిభట్టుతతో మహాపాధ్యాయుఁడయ్యెను. గుర్వాజ్ఞచొప్పున నాతఁడు తాను రచించిన గ్రంథముల నన్నింటిని నన్నగారగు మల్లినాథునిపేరనే ప్రకటించెను.” ఈ కథ మీఁది శ్లోకములకుఁ దోడువలుచుచున్నది.

మల్లినాథుని వైసవ్యము

గ్రంథములందు మల్లినాథుఁడని పేరున్నది. కావున నాపేరే పేర్కొనియెదను. ఈయన స్వతంత్రగ్రంథము లంతగా రచించిట్లు కానరాదు. హెచ్చుగా వ్యాఖ్యాన గ్రంథములే యుగపడుచున్నవి. రఘువంశ కుమారసంభవ మేఘసందేశ కిరాతార్జునీయ కుశులవధములకుఁ బంచకావ్యము లన్న పేరు కలఁబయును, సంస్కృతభాష నభ్యసించు విద్యార్థు లీగ్రంథములనే ప్రధానముగా నారంభించి : డువుటయును, నుగమములైన వల్లినాథవ్యాఖ్యలు వెలసిన తర్వాతనే యేర్పడిన దని కొందఱు నలంఘింప కలదు. కాని, తాత్కాలికముగా మల్లినాథుఁడే “స్ఫుటికృతం చైతదస్మాభిః పంచకావ్యేకాను” అనుట వలన నాయననాటికే యాగ్రంథములకుఁ బంచకావ్యసంజ్ఞ కలదని యేర్పడుచున్నది. ప్రధానముగా విద్యార్థు లాగ్రంథములనే చదివుటకుఁ గారణము మల్లినాథవ్యాఖ్యలు కావచ్చును. రఘువంశాది కావ్యములకు మల్లినాథునకుఁ బూర్వకాలముండే పదులకొలది వ్యాఖ్యలున్నవి. కాని ఈయనవ్యాఖ్యలు వెలసిన తర్వాత వానికిఁ బ్రచారము తగ్గింది. ముద్రణాదిసౌక్యము లేని యాకాలముననే మన మల్లినాథుని గ్రంథము లానేతుశితాచలము వ్యాపించినవి. ఇట్టి వ్యాప్తికి వాని ఘనతయే కారణము. ఇది యాంధ్ర లలిమూనింపఁదగిన విషయము. “దుశ్శీధమయిన పట్టును- స్పష్టార్థమే - అని విడుతురు. స్పష్టార్థ మగు పట్టును కర్థముగా దీర్ఘ సమాసాదులతో నింపి విస్తరింతురు. అస్థానమున ననుపయోగములగు లఘుములనే భ్రమము కలిగింతురు” అని కువ్యాఖ్యాతలను గర్హించిన భోజునితోన నీకడకు చక్కగాఁ ద్రొక్కినాడు. “ఇహాన్వయముభే నైకసర్వం వ్యాఖ్యానతేమయా

నామూలం లిఖ్యతే కించి న్నాచేక్షిత ముచ్యతే అస్య చుమఖుననే
స్వమున వ్యాఖ్యానము చేసెదను. మూలములేనిది కొంచెముకూడ
వ్రాయను. అనానశ్యః మయినది చెప్పను—అని మల్లినాథుని శప
థము ఈశపథము తప్పకుండనే యాతడు వ్యాఖ్యానముగా గానిం
చెను. కాళిదాసాది మహాకవుల కావ్యములకును నిక నితరకావ్య
గ్రంథములకును సమర్థము లయిన వ్యాఖ్యలు రచింపబూపవానికి
ప్రాచీనము లగు స్వరిద్యలందును సంపూర్ణప్రజ్ఞానము కావలసి యుం
డును. కణాదిగౌతమ తర్కములందు- పూర్వోక్తమీమాంసలందు-
వ్యాకరణముందు- సాఖ్యమోములందు- జ్యోతిషముందు- నికనితర
విద్యలందు- మల్లినాథుడొ మహాపండితుడు. పదవాస్త్యప్రబాణపారా
వారపారీబుడని-మహాపాధ్యాయుడని- శూరయనిమయి. “కోశ
వానానాశ్యః” అన్నట్లుగా నెన్నిద్యలభ్యసించినను బ్రసక్తి కల్గి
నప్పుడు పరిశోధించుటకుఁ దగినంత గ్రంథము వయముకూడ నుండినఁగాని
స్వోక్తమచుకు వైదుష్యము సమకూడదు. మల్లినాథుడు తనగ్రంథము
లందు వనేకప్రాచీనగ్రంథముల మదాహరించెను. అన్నిగ్రంథముల వాతఁ
డెట్లు సంపాదించెనో యాశ్చర్యావహముగా నున్నది. పూర్వము పరం
పరగా గొప్పవిద్వాంసు లగుటచేత వాయవా రాష్ట్రించిన గ్రంథసంఘ
మును కొంత యింటనే యీ యుత్తమ లభించి యుండును. అది గాక
కాకతిగ్రంథసర్వజ్ఞసింగభూపాలుర సప్తానములతో సంబంధముండుట
చేత నక్కడి సర్వసత్విభంధాగములును దొరకియుండును. ఈయన
తన వ్యాఖ్యలందుదాహరించిన గ్రంథము లనేకము లిప్పుడు లభిం
చుట లేదు. కొన్ని యిట్టివనికూడఁ జెలియరాక యున్నవి. ఉదాహర
ణముగా నొకటియెందు తెల్పెదఁ. సంగీతకావ్యరీతియములు వచ్చి
నప్పుడీయన వ్యాఖ్యానములుందు ‘కథావ మతంగః’ అని యుదా
హరించికాడెను. తెలియక మద్రాసకులు కొందఱు ‘మాతంగః’ అని
ముద్రించిరి. మఱింగుడో మాతంగుడో సంగీతకావ్యమున నేమి
గ్రంథము రచించెనో నేఁడెవ్వరికిని తెలియరాకుండెను. ఈనడుమ శ్రీ
మానవల్లి రామకృష్ణశాస్త్రి (ఎం. ఎ.) గారు తంజావూరి గణపాధర
యని సంగీతగురువో “గ్రంథ బృహదేశ్వరీభం, మతంగమునిప్రణీతం
నిపుణం విద్యో” అని యుండుటను బరిశీలించి తిరువాన్మూరుమహా
రాజపుస్తకశాలవా రిటీల సంపాదించిన బృహదేశ్వరగ్రంథాగము
మల్లినాథుఁ డుదాహరించిన మతంగకృతగ్రంథముగా గుర్తించిరి.
మఱి యుఁ గొన్నిచోట్ల “తథావ చాత్మమః” అని యున్నది. ఈ చా
త్మమః డెవరో ఏమిగ్రంథము రచించెనో తెలియ దయ్యదు. ఇది
రాజనీతిగ్రంథ మని శ్రీవిగారే గుర్తింపఁగల్గినారు. మల్లినాథుఁ
డుదాహరించిన మహాయాత్ర యను గ్రంథ మిట్టిదని యిదికల కలుఁ
గరా కుండెను. అది యిప్పుడు ప్రాచ్యలిఖిత ప్రస్తకశాలకు లభించి
నది. కామనగ్రంథ మృగచర్మియను రాజపుత్రీయము మొదలగు
గ్రంథము లిప్పుడు దొరకకున్నవి. ఉభయమీమాంసలందును సుభకు
తర్కములందును ప్రాచీనగ్రంథము లీయన యుదాహరించినాడు.
చార్యాకబద్ధగ్రంథముల మదాహరించినాడు. అందుఁ గొన్నియిప్పుడు
కానరా కున్నవి. పంచకావ్యవ్యాఖ్యలం దీయన దక్షిణావర్తనాథుఁ

డను నొక ప్రాచీనవ్యాఖ్యానము - “సాధకచన మసాధకచన మేవ”
ఇత్యాదివిధముల విస్తరించినాడు. దక్షిణావర్తనాథునివ్యాఖ్య లిప్పుడు
దొరకనవి.

మల్లినాథుఁడు రచించిన గ్రంథము లివి తెలియకచ్చుచున్నవి.-
రఘునంత, శిమారసభవ, మేఘసందేశ, కరాతాజ్ఞానీయ, కళుపాలకధము
లకు పంచకావ్యములకు వ్యాఖ్యలు. వైవధవ్యాఖ్య, భట్టికావ్యవ్యాఖ్య,
ఏకాశివ్యాఖ్య, తంత్రవార్తిటీక, స్వరకుంజరీ వ్యాఖ్య (హమశము)
తార్కిక రత్నటీక జ్యోతిషగ్రంథము, గణపీరచరిత (?) రఘువీరచరి
తము మల్లినాథకృతి యగునో కాదో!

మీఁద నుదాహరి పఁచిన చంద్రారామానుజ వ్యాఖ్యాత
శ్లోకములందుఁ జెదిగట్లు సర్వజ్ఞ సింగభూపాలునిచే (మాతృలేయాశ్ర
తా? కృతా?) మేనమామ కుమారుని యజ్ఞమునఁ గనకాభిషేకసత్తా, ర
మందిఁ టున్నది. సర్వజ్ఞసింగభూపాలకృతియగు రసాంగసమధాకరము
నీతఁడు తనవ్యాఖ్యలందుదాహరించికాడెను. సర్వజ్ఞ సింగభూపా
లుని సమ్మానాభిమానము నెట్లు పెదిగట్లు చూపినాఁ డనుకొను
చున్నాను. చెదిగట్లు సర్వజ్ఞ సింగభూపతికాలమున నున్నవాఁ డను
టకు సాధకముగా నీక్రిందిశ్లోకము వాఙ్మోహం జేపాదినది:-

శ్లో. కిం వాఁసా చికిరిబాకిరణ కిం దారుణా వంకరటింక రేణ
సర్వజ్ఞభూపాల విలాకనార్థా వైదుష్య మేకం విదుషం సహాయమ్.
చెదిగట్లు ట్టానాడు చికిరిబాకిరిచినుఁగుప్రాత కట్టుకొని
వంకరటింకరఃజ్జ చేతఁబట్టుకొని సర్వజ్ఞసింగభూపతి విద్యుత్స్పృహకుఁ
బోవుచుండఁ ద్రోవలో నెవరో యడిగిరట. తాలిగాయా! రాజభ కిట్టి
జేమముతోఁ బోవుచున్నారే మని. అప్పు డాయన వై శ్లోకము
చెప్పెనట!

మఱి యుఁ చెదిగట్లు గణాధిపప్రసాదము గలవాఁ డని చంద్రా
రామాయణవ్యాఖ్యానిశ్లోకములందున్నది. రఘునంతాదివ్యాఖ్యలందుఁ
బ్రధానముగాఁ జేసిన గణపతిస్తుతిశ్లోకము లున్నవి.

చెదిగట్లుచేర నీక్రిందికథలను గొందఱు చెప్పుచున్నాడు.
“చెదిగట్లుతోడియల్లుడు ఘనాంతము నేదవిద్య నేర్పినవాడు. మంచి
కండపుష్పికలవాడు. చెదిగట్లు మంచిన స్పృహచిత్తము కావ్య
పాండిత్యముఁ గలవాడుగదా! చెదియలుఁ డగు వాణేవముగ్ధుడును
చిన్నియలుండగు నీకావ్యచతురుడును నత్తవారింటి కేకాళమున కొ
కప్పు చేతెంచిరి. అత్తమామ లాపెద్దయల్లు నలత్తయితో నగౌరవము
తోను, నీపిన్నియల్లుని మన్నఁతో మర్యాదతోను బాడసాగిరి. అతని
నేడవైదుష్యమును వెక్కిరించి - యీతని కావ్యశాతుర్యమును సన్ను
తించిరి. అదిక నడవలోఁ బావపూదను నీతినిక బడుకగడలోఁ బట్టి
మంచముమీదను కేకునవిధాన మేర్పఱచిరి. చెద్దాతఁడు కోపమున
గుములుచుండెను. పిన్నాతిఁ డుత్పాసమున నుత్పాసగుచుండెను.
పడుకగడినుండి రాత్రి యుక్తకుటు బడు లికేకుచు నీపిన్నాతఁడు త్రో
వలోఁ జడవలోఁ బండుకొనియున్న తోడియల్లు నొకతన్ను తన్ని
యెలుంగక ప్రమాదమునక దన్నినట్లు నటించి “కుమధ్యమ్” అని

జుజ్జరించి పోవుచుండెను. ఒకనాఁ డాయెను. శైలాల్లాయెను. అను దినులు పట్టి కన్నులు కుచుకొని పొయ్యిమంట నాఁగెను. ఒకనాఁడు శైలాల్లు ఓర్చుకొనెను. కాని పద్మనాభుఁ డామీద నాఁగెను. దానియందు మూలవననాఁడు పట్టి గాతరుం తన్ను తుచుకొని చెప్పెను. కోపాల్లోలముతో లేచి యాపెద్దమూఁ డిప్పు యానిని పట్టుకొని మగలాసి “రాగిగఁజోతా! ప్రతిదినము దన్నును నొకసే పిరుక్కులు చెప్పరానిచితిని. నీకోక తుచుకొని కచ్చిన నాకు ముప్పదిరెండు శ్రమధ్వములు వచ్చును. ఏమనుకొన్నావో నాదెప్పి చూచికోవొ”ని ప్రధమాద్యతీ దేవు శ్రయధ్వం, ద్వితీయా స్త్రుతీదేవు శ్రయధ్వం, తృతీయా శ్రయధ్వం శ్రయధ్వం. [పట్టు ముప్పదిరెండు శ్రయధ్వములు గల వేదమంత్ర మున్నది] అని సవ్యసముగాఁ జనువును నొక్కొక్కశ్రయధ్వమున కొక్కొక్క గుడ్డుచొప్పున ముప్పదిరెండు గుడ్డులు వెన్నెముకలు కలుగునట్లు పీచుమీఁదఁ గిరించెను. అవ మానితుండై పిన్నయిల్లుఁ డెడఁగియుండెను. అనేకు లీకథకు బెద్దిభట్టు పేరఁ జెప్పుదురు. తన్నులు తగిలిన కనుటకు శ్రయధ్వము యొన వనుట పారిభాషికులుగా వైదికుల వాడుకలో నున్నది.

ఎల్లప్పుడును నుకవినూత్నిసాస్వాదనతత్పరుఁడుగా నుండు నీవె ద్దిభట్టు శ్రీకృష్ణమున మంచిమంచి శ్లోకములను జదువుమండఁగా వినుచున్నదై గాతనియిల్లా లాకనాడిట్లు వేఁటకొన్నదఁగా! వారినివారిని పట్టి చిన శ్లోకములను జదువుమందురే గాని నన్నొనాడైన వర్ణింప రైతిగదా” యని. నాఁ డట్లు పట్టిచివాఁడు పెద్దభట్టు:—

శ్లో. మేరువంబిర సమాన మధ్వమా తింత్రితీర్థ వికాల లోచనా
అర్కశుక్రమగ్రు ఖోచలస్తరీ పెద్దిభట్టగృహిణీ విరాజతే!

గ్రంథవ్యాఖ్యానపీఠాశోఁ గాలమెల్లఁ గడపుచుఁ బెద్దిభట్టింటి పని నుండిమకొన మండెను. ఇత్యర్థః ఇతిభావః, అనుచు నీచన కూరు చుండుటవలన నిల్లాలికి గృహనిర్వాహము దుష్కర మగుమండెను. ఒకనాఁ డొక యాప్తవిద్వాంసుఁ డతథియై యింటికిఁ గాఁగా కేఁడేమి కూరగాయలు వండెనో చరి పెద్దిభట్టు భార్య నడిగెను. ఆమె యిట్లు బదులు చెప్పెను. ఇశ్వర్ణములగుఁ - ఇతిభావముల పుంజు - వండెదను. మీ రింటినిండ నించు నన్న పదార్థము లివేదా” —

ఈతఁడు శ్రీకృష్ణనైవేద్యమునను వార్ధకమున వ్యాఖ్య గావింప నారంభించెను. జీవితసంకేతముచేఁ దొందరితోదరగా రచించుటచేత నావ్యాఖ్య యపకృష్టముగా నుండెను. అది చూచి యొకపండితు డింత యువుగా రచించుచున్నా రేమని యడుఁగా “మాఘ మేఘ గతం వయః [సంభుము, మేఘసంధేకమున వయస్సు కడచెను] అని పెద్దిభట్టు బదులు చెప్పెను. ఇట్టికథలు వ్రతీకొన్ని యున్నవి. ఇంకఁ జాలించెదను.

ఈతఁడు పిదగానాథులతోవికృతి యగు ప్రతాపరద్రయశో భూషణ మను నలంకారకాస్త్రగ్రంథమునకు వ్యాఖ్యాత. పెద్దిభట్టు

వల్లి నాథునకుఁ దనుజుడని యీతఁడు తనగ్రంథమునకుఁ జెప్పివాఁడు చంపూ రామాయణ వ్యాఖ్యానమునందు జ పుత్రికుండు ననుజుఁ డని యున్నది ప్రతాపరద్రయశోవ్యాఖ్యానమునందున్నోధము లేఖకాది దోషజనితము కానివో నదియే మనకు విశ్వాస్యరము. ప్రతాపరద్రయ వ్యాఖ్యానపీఠికలోని శ్లోక ౨౦ లివి. వాటిని ఇభుజీమ్—అన్న శ్లోకము తర్వాత:—

శ్లో త్రిపుండ్రకాస్త్రజలధి మసుకీమతే స్మయః
తస్య శ్రీచల్లినాథస్య లనయోఽని తాదృశః
కోలవల పెద్దయార్యః ప్రమాణపదవాక్యపారదృశ్యా యః
వ్యాఖ్యాత నిఖిలకాస్త్రః ప్రబాధకైతవ స్వవిద్యాకు
తస్యాకజన్మా తదనుగ్రహాప్త విద్యాః కవోఽన్య వియాననయః
స్వామివివర్జిత్వినోతి టీకాప్రతాపగ్రాహ్యవ్యాఖ్యేత్రీం
ఈశ్లోకములు గఘమకాది వ్యాఖ్యాత పెద్దిభట్టుగఁడే యను నర్థమును ధ్వనించుచున్నది.

కుమాస్వామి సోమపీఠి కుమారుఁడు మహాదేవుఁడు. మహాదేవుని కుమారుఁడు శంభువు. ఈతఁ డనేక శిష్యులు చేసెను. శంభు పుత్రుఁడు భాస్కరుఁడు. భాస్కరునిపుత్రుఁడు నాగేశ్వరయజ్ఞ. ఈ తఁడు పుత్రులు నలుగురు. పౌత్రులు నలుగురు - అట్లు పుత్రులగురు దాహిపురు నలుగురు అర్చియ్యము చేయఁగా—కృతోముఖపాఁడరి కాంతి యజ్ఞములు చేసినాఁడు. నాగేశ్వరయజ్ఞకొడుకు శంభు భట్టు ఈతఁడొడుకు నాగేశ్వరఁడు. నాగేశ్వరవికొడుకు చంపూ రామాయణ వ్యాఖ్యాత నారాయణపండితుఁడు అని చంపూరామాయణ వ్యాఖ్యానపీఠికాశ్లోకములందున్నది.

కానియు

ఈవంశమువారిలో నుప్రభావులఁడు వల్లి నాథుఁడు గదా! అయిన వర్తిల్లిన కాలమును మాత్ర మిక్కడఁ నిర్ణయించున్నాను. ఇతివంశముం బీయనకాలమునకుఁ బు విస్తృతపరిభాషము లేదు మల్లి నాథుని గ్రంథములలో సర్వజ్ఞ సింభూపాలని గసార్లకనుధాకర ముదాహరింపఁబడినది. కావున నాఁ డు సర్వజ్ఞ సింభూపాలనీ సమకాల మువాఁడుగాని తర్వాతివాఁడుగాని యగును సింభూపాలని కాల నిర్ణయము తావులతో ని డియున్నది ఇదట్లు సర్వజ్ఞసింభూపాలు మున్నారు. స్థూలముగా నిక్కడ నింతచుట్టు వ్రాయుచున్నాను. 1880 1450 ప్రాంతములనాచు వార్యులను. వల్లి నాథుఁడు వారిలో మొదటి సింభూపాలు కాలమునాఁ డని నేను గొన్ని యాధారములచే నిర్ణయించుకొన్నాను. మల్లి నాథునితాత ప్రతాపరద్రయశోమతఁ డగుటచేత మల్లి నాథుఁడు సింభూపతిఁ విశ్వతి కాలమువాఁడు కానేరఁడు. మల్లి నాథునికొడుకు కుమారస్వామి సోమపీఠి-నిన ప్రతాపరద్రయ వ్యాఖ్యలోఁ బెద్దకోపటి వేదభూపాలుని సాహిత్యచింతనచే నుదాహరించినాఁడు. పెద్దకో టి వేదాఁడై 1100 మొదలు 1420 దాక రాజ్యరాలనముచేసెను. కుమారస్వామిసోమపీఠి 1450 ప్రాంతమువాఁడు.

* అ స మా న దాం వ త్య ము

అనంతసంతుల వేంకటేశ్వర్లుగారు బి. ఏ., బి. ఎల్.

ప్రతి దోష సామాన్యత్వము

- నామెయను సామాన్యచారిక
యనుది ము నా రాడుకొనునే-కాంతకథ తేనో.
2. ఒక్కపండుగ నివసమున నా
రూరి యావలి గుడిఁ జని "మే
ముందు మీపయి నాలుమ'లుగ-నుమరుగలవరకున్."
3. అనుచు దేవుని స్మృధానము
నందు బొగలుచేసి ముదమున
నలరుచుండెడి వారియెడఁగిల నలవియే పొగడన్.
4. బాలికామణి తండ్రి గుడిసెను
వదలి భర్తకరణు నానుచు
బాటఁ బడి ననుచుండ నాతప-బాధఁ దరు లుడిచెన్.
5. అలసటలఁ బొడమెడు శ్రమఁబలు
కని నుతుండే విడద; దేవత
లలరుజడిఁ గురిపించి రా మద్దారు కన్యత్రోన్.
6. పుల్లవోడులు పెట్టిపాటలు
మోదమునఁ బాడఁ నాతఁడు
మధుమచ్చట లాడు నిటు లా-ముదితమన మలరకె.
7. "ప్రేమనీ యదె కలనప్రక్కను
విరులతోటఁ దెవుడు నుండర
భీ వారికేతనల బంతులు-వేడుకాడెదన్."
8. "రావకన్నెలు వారి నొబునులు
ప్రాప్తుల మగు మఁ కవేలా?
త్రిమూర్తునములందు నీరి-రారు నాకెవరు."
9. దూరమానఁ గనిపించు భగవము
తోయజాతీ! ప్రభువునదఁము
తులయఁ గా దది నాకు నీచేతోభవనమునకు.
10. అయిన నందలి చిత్రముల నీ
కగడఁగ మన మొక్కతడ వా
గగ్యముగ ని పిదపఁ బోవుత-మాత్యహమునకు.
11. త్రోవముచట లెన్నో యాతఁడు
తోయ్యలికి విన్నపము సేయుచు
దొడ్డభగవముఁ జేర లోనికిఁ-దోడుకొనిపోయె.
12. ద్వారపాలకుఁ డంత నాతనిఁ
దలిరుఁ బోడినిఁ జూచి శేతులు
తలను గీలించుచు వినయమున-దారిమునునడిచెన్.
13. కనకగోపురములను జిప్రా
కానముఁ బొందరిండ్లఁ జంద్ర
గ్రావమంటపములను, జలమున్-గ్రమ్మయంత్రములన్.
14. వరుసగాఁ జూపుచును సేవక
నందనము లొందుచును మెల్లగఁ
బ్రాణనాయిక నడిచె నంత-స్థగనమున కతఁడు.
15. చూపులకు మిఱుమిట్లు కొలిపెడు

- చోద్యముల నన్నియుఁ గను-గొని
సుంఁయును సంఘముఁ బొందడు-కూద్రజాతినతి.
16. ఆమెమానస మంతయును దన
యనఁబడదోడు కట్టికమే కన
నాతు తపడుచుండె నాతని-నందుఁ దనియిం ద.
17. ఎట్టకేలకు నవ్వు చూచి బ్రా
ణేను "దో నాస్రావణమా
యంతభాగ్యము నీది నాదే"-యెఱిగి తమిఁ గనుమా!
18. ఆతఁకే యాప్రభువు; భవనం
బాతనిదె; బహుభాగ్యముతుండై
యదట కాంచుము దు నాదే-కాధినాథుడై.
19. పాప! మీనిజ మెఱుంగుటనె యా
పాదమస్తక మేది వచ్చియు
బాలికాపతి విన్న బోయె; ద్ర-పాతికయముననో!
20. విన్నబోయిన కారణము తా
నెన్నతేక యతఁడు నాతుక
కెన్నో వలపుంజెయ్యులఁ దన-చున్ననో దెలిసెన్.
21. మగనిముదమే భాగ్యవిధి యని
మది నెఱుంగుచు నుత్పలదాకి
మానినీచుటి యనుచరించె; క్ర-మంబుతోఁ దుదకు.
22. ఒండొలుఁ బ్రేమియొకొనుచు మ
హోన్నతిన్ ముచు ద్రు దంపతు;
లపిద గ జీరిధమే వర్తి-యందె; బ్రజ వొండ.
23. అకల! పట్టుకతోడ నెఱుంగని
యధిఁ గారకపనని నుత్పమా
రాంగి కితినుగ్ధరకు యాచు న-హర్షితము వేచెన్.
24. ఎ-త నుఖజీవనము దాఁటి
యించినను నానాఁటికిని బల
హీనమగుచుఁ గృపించు చిటు లూ-హించు ననదినము.
25. "అది నావృద్ధుఁబంబుఁ బొందిన
యలతి కిల్పియె మగుడ నాథుం
డైన నెంతో కాంతి ల్లు చు-నాత్మకొదెన.
26. ఇట్లు కొంతిల్లుచుఁ గ్రమంబున
నీలై నావ్యులిడ్డలం గని
యెంతయన్ ఎకసాపకయె నకీ-యించు మొగ్గులులు.
27. కంటికిన్ మ-టికిని ధారలు
గట్టఁ గన్నీరొలికి యేడ్చెను
కాంతుఁ డాత్మేశ్వరికేమంబును-గాంచి యిటుపలికె:
28. "నన్న వెండిలియైన నాఁడీ
నాతి తోడిగిన యిడుపులనె యీ
నాతి గప్పి శృగాననాటికి-ఁడుపుఁ డిఁకమొదన్.
29. చచ్చిపోయిన ప్రాణసఖి వి
క్రాంతి కలెగు నంచు సేలిక
నలుప నాజ్ఞాపించిట్లులె-జరిపె భృన్-తి

* తెనిగె మహావి "Lord of Burleigh" అను కావ్యమునకు స్వచ్ఛా ప్రీతిరణము.

ప్రకృతిశాస్త్రములు - ఆర్యధర్మములు

పెద్దిభట్ల వీరయ్య వంతులుగారు బి. ఏ. బి. ఎస్.

ఆర్యధర్మములు పరమేశ్వర్యములు. అవి ప్రకృతిశాస్త్ర

బోధల ననుసరించి యున్నవి. భారతవర్షమునందలి యాచారములు మత సంబంధములు. ఇతరదేశములందలి సాంఘికధర్మములకు నచ్చటి మతములకు సంబంధములేదు. రాజకానసోల్లంఘనమునకే మరణాదిశిక్షలు విధింపబడుచున్నది ఇతరుల రాజాధిరాజుల కెల్లరకు సృష్టికర్తయగు దేవుని యాజ్ఞయొడల మానవకోటి యెట్టి భయభక్తులతో సంచరింపవలయునో వివరింప నవసరము లేదు. ఆర్యధర్మములు చిరకాలముగ నితరదేశములకు నాదర్శములుగ నున్నవి. కాని ఇప్పుడు కాలపుపాపచేత మనధర్మముల రహస్యములు దురవగాహము లైనవి. వాని యాచరణము నానాటికి ఊహించుచున్నది అందులకు గల కారణమును చర్చింప నిది యదనుకాదు. పూర్వమున నుండిన ధర్మములను- వానికిని ప్రకృతిశాస్త్రఫలితములను నెట్టి సంబంధము గలదో యెట్టి విషయములను- నీవ్యాసమునఁ గనబఱుపఁ దలచినాను, హైందవసంఘునిర్యాణము ప్రకృతిశాస్త్రపద్ధతులకు భిన్నము గాదనియు నాచార్యధర్మము లుత్పన్నము లనియు పాశ్చాత్యశాస్త్రజ్ఞుల పరిశోధనలవలన దెలిసిన యంశముల నిందు జొందుపరచుచున్నాను.

ఉదయము నిడురలేచినది మొదలు రాత్రి నిడురపోవఁజుకును మన జుడు చేయవలసిన కార్యక్రమ వంతయును మన మౌగ్రంథములందు గలదు. మనశాస్త్రములలో నుపకారమున నిడుర లేచి. కాల్యకృష్యములఁ దీర్చుకొని- స్నానసంధ్యాదికముల నిర్వహించి- హోమాచరించి- యతిథియభ్యాసముల సత్కరించి- లిసినర్చి భుజించుట ప్రామాణ్యధర్మముగ విధింపబడినది ఇదిగాక గృహమునఁ గనవుకమ్మి యలికి మ్రుగు నెట్టుటయు నాచార్యధర్మములలో గలదు. మఱియు నాహారనియమములు వివాహనియమములు పారిశుద్ధ్యనిబంధన లనేకములు గలవు. వంశపారంపర్యముగ రాగల గుణగణములును శర్లభేదముయొక్క ప్రాముఖ్యమును నందుకలవు. ఇట్టి విధు లన్నియు మతముయొక్క కట్టుబాట్లకు లోబడియుండుటచేత హిందూదేశమునందు మాత్రమేగలవు. పాశ్చాత్యదేశములం దట్టివిధు లున్నంతవరకు నాచారము ననుసరించి, యచులలో నున్నవి. మన పూర్వారాచరములు నార్యధర్మములు కొన్ని ప్రత్యేకముగ నర్థహీనముగ గన్పించుటయే గాక పాశ్చాత్యనాగరకత మనదేశమున వ్యాపించుటచేత మన దృక్పథమునందుకాడ మార్పు గలిగి నది అవసరమగు సుస్కరణము లెట్లున్నను గొన్ని సంస్కరణలు మాత్రము మనసంఘముయొక్క పునాదికి భంగము గలుగునవి ప్రస్తుతము బహులదేరుచున్నవి. ఇది కడు శోచనీయము. మన పూర్వారాచరములను నిగ్గించువారు- పాశ్చాత్యశాస్త్రజ్ఞులు మనధర్మములను గురించి యెట్టి యమోఘవాక్యములను వ్రాసికొని తెలిసికొనుట ముఖ్యము.

అరుణోదయమునకు బూర్వమే నిద్రలేచు టేటి కని మధ్యాహ్నమువఱకు నిద్రించువారు మనసంఘములో గలరు గదా. అట్టివారు టైడే యను శాస్త్రజ్ఞుడు వ్రాసిన సంగతులను గమనింపగోరుచున్నాను. మనజీవితములకు ముఖ్యాధారమగు ప్రాణవాయువు విశేషముగ నరుణోదయమందు విద్యుచ్ఛక్తిమార్పువల్ల నేర్పడుచున్నదట! వృక్షములు పగలు ప్రాణవాయువును ప్రతికూలవిద్యుచ్ఛక్తివల్లను రాత్రులందు భిన్నమగు గాలి ననుకూలవిద్యుచ్ఛక్తివల్లను వ్యాపింపజేయు నని శాస్త్రజ్ఞులు దెలుపుచున్నారు. రెండువిధము లగు విద్యుచ్ఛక్తులు ప్రాణవాయువుతో నెట్టి సంబంధము గలిగినది తెలిసికొన్నప్పుడు ప్రాణాధారమగునట్టి వాయువు విరివిగా ప్రకృతియందు చిక్కు నవకాశమును పోగొట్టుకొనుటకు ప్రాణవాయు తత్త్వ మెఱింగినవా రెవ్వరును ప్రయత్నింపరు గదా? వాయువు ప్రాణాధార మనియు నందు ప్రాణవాయువు తగినంత లేనిచో జాత్యములు మృత్యువు తప్పవనియు నెల్లరకు విధితమే. కాబట్టి ఉపకారమునందు నిద్రలేచుట మనవిధి యని మన ధర్మశాస్త్రములే గాక పాశ్చాత్యశాస్త్రజ్ఞులుకూడ సంగీకరించుచు గాణమును గనబఱుచుచున్నారు. దంతభ వన మన నేమో యెఱు గని హైందవు లెవ్వరును లేరు. ఒకవేళ నున్నచో అయ్యది పాశ్చాత్యానుకరణమట! దంతభావనము లేనికారణమున నెందఱో దంతభగ్ను లగుచు ముప్పదియేండ్లకే ముసలియాకారమును చెందుచున్నారు. కృత్రిమపుదంతముల నమర్చుకొనుట- కదలుచున్న దంతముల నూడలాగించుట- మొదలగు పనులయందు వీరికి విరామ ముండదు. చెట్ల పుల్లలనో కచ్చికనో యుపయోగింపక బ్రష్టుల నుపయోగించువారు కొందఱు గలరు. బ్రష్టులవల్ల నెట్టియపాయము గలదో పాశ్చాత్యశాస్త్రజ్ఞులు దెలిపియున్నారు. ఎస్కిమోతెగవారిలో నూటికి నొక్కనికి హైందవులలో నూటికి 6 వంతున చైనావారిలో నూటికి 40 వంతున ఐరోపాలో నూటికి 90 వంతున దంతరోగములకు గలిగియున్నారు. బ్రిటిషు మెడికల్ జర్నలులో బ్రష్టుల నుపయోగించుట హానికరమనియు నణుజీవు లాబ్రష్టులో చేరియుండుననియు నెప్పటికప్పుడు క్రొత్త బ్రష్టు నుపయోగింపవలసినదే గాని యొకమాట పయోగించిన దానిని తిరిగి యుపయోగింపరా దని గొప్పడాక్టరు వ్రాసియున్నాడు.

అన్నివిధములగు శీతోష్ణస్థితి గల మనదేశమునందు ప్రతిదినము స్నాన మాచరించుట కెన్నియో సదుపాయములను దైవము ప్రసాదించి యున్నాడు. పాశ్చాత్యదేశములలో చలి విశేషమగుటచేత ప్రత్యేక నాదులకు గత్యంతరము కల్పింపబడుటయు స్నానములకు తగిన సదుపాయములు లేకపోవుటయును సంభవించుచున్నది. వారమున కొక్కసారి స్నానముచేయువారు కొందఱు మఱియొక్కవ కాలమువఱకు స్నానము

చేయకుండువారు కొందఱు నాదేశములలో గలరు. ఇప్పుడు భరతవర్షములో సహిత మాంగలవిద్యాధిపాలు కొందఱు దినములకొలది స్నాన మెఱుంగనివారు గలరని వ్రాయుటకు విషాదము గలుగుచున్నది. సక్రమముగ స్నానముల కవకాశములేక పాశ్చాత్యదేశములందు రోగము లధిమముగా కూనీమహనీయుడు వారిపాలిటఁ గల్పితరువువలె స్నాన విధానము నొకగానిని వారికొఱకై యేగ్వాటుచేసెను. పాశ్చాత్యులకు స్నానముల కవకాశము లేరందున కొన్ని యేగ్వాట్లు చేయబడవచ్చును. మన కన్ని సౌకర్యము లుండి- త్రికాలములందు స్నానముచేయ వీలుగల మన యాంధ్ర ప్రజ్ఞమునందు కూనీ పద్ధతి యానరణమ వచ్చుట కడు శోచనీయము. కూనీ మన హైందవకావ్యగ్రంథముల నాధారము చేసికొనియే తన వైద్యపద్ధతి నవలంబించినటు లూహించుట కవకాశము గలదు. మనయోగకావ్యమునందు- ఛాతి నేతి భస్తి మొదలగు పారిశుద్ధ్యప్రకరణములు గలవు. అందు భస్తిలో ౪౩ విధములు గలవు. జలభస్తి యనునది యందొకటి. ఆ ప్రకరణమున నాభిలోపఱకు నీటినుండి పారిశుద్ధ్యము నొందగల పద్ధతి వివరింపబడినది. దేహమునందలి యపరిశుద్ధపదార్థములు భస్మవుగుటకు ప్రాణవాయునే యాధారము. అది చాలిన త లేనియెడల రోగములు తప్పవు. మనదేహమునందలి కల్మషము విశేషభాగము నిశ్వాసముచలను మఱితయధోమార్గముగను కొంత శరీరమువ్యాగమునకు వెలుపలికి బోవుచున్నది అనగాఁ గల్మషపదార్థము లోని మాలిన్యము ప్రాణవాయువుతో గలిసి చెడుగాలిను నీరుగను వెలుపలబోవును. కాబట్టి కల్మషరాహిత్యమునకు ప్రాణవాయు వాధారము నావశ్యకము. ఇయ్యది ప్రాణాయామమునల్ల గలుగునని మన ఋషులు దెలియజేసిననున్నారు. దీని నాధారము చేసికొని యోగకావ్య మేప్పడినది. కాని ప్రాణాయామమునల్ల సర్వరోగనివారణ సాధ్యమైనను తదభ్యాసము సులభము గాదు. మనుజుడు సాధారణముగా దినమునకు నాసికవ్యాస 17 00 గ్రెయినుల ప్రాణవాయువును పీల్చును. చక్రమువ్యాస లోపలికి బోవు ప్రాణవాయువు 500 గ్రెయినులు. ఇప్పుడు కూనీపద్ధతి అనుసరింపుటవలన 500 గ్రెయినులనుండి మేయగ్రెయినులవఱకు ప్రాణవాయువు బోవలఁ బ్రవేశించును. అందువలన నచ్చటగల రోగాంకురములు శీఘ్రముగ నశించుటకు కవకాశముగలుగుచున్నది. కాని సుమ్రైస్ స్నానమున కవకాశము గలవారికి కూనీ వైద్యము అంతవిశేషమైనది గదు. ఆర్యధర్మములలో ముఖ్యమగు స్నాన విధిని ప్రతిహైందవుఁ డాచరించినయెడల న నేకరోగములను దప్పించుకొనవచ్చును. ప్రకృతికావ్యము స్నానావశ్యతను ధ్రువపఱచుచున్నది. గుముద్రోదకము స్నానమునకును బానమునకును మందుగా నుపయోగింపవచ్చునని మన దేశాచారములు కొంతవఱకు దెలుపుచున్నవి. డాక్టరు క్వింటు అను ష్రేణిచికావ్యజ్ఞుఁడు సముద్రపునీటిని రక్తిముతో జేర్చిన కలరా మొదలగువ్యాధులను నెటుల నివారణజేయవచ్చునో సహేతుకముగ వ్రాసియున్నాడు.

ప్రతిమతమువాఱును దైవప్రార్థనము జేయుచున్నాడు. బ్రాహ్మణులకు సంధ్యాసంధ్యవిధానము గలదు. కాని దీనిలో గల గాయత్రీ ప్రాణాయామరహస్యాదుల గుర్తెలిగినవారు కొలదియండి నూర్యముస్నాన

రాది ప్రార్థనలును-పద్యాసనాది నియమములును- వ్యాయామసాధనములునుగూడ నై యున్నవి. హోమముల కుపయోగింపబడు అనేకవిధములగు సమిధల వలన గలుగు ధూమమువలన నణుజీవులు నశించును. ఇటువలెనే నేతిపొగకు గూడ నిట్టిగుణము గలదు. ఇట్లుంటు కుపయోగించు ఆవుపేదకు నిట్టి స్వభావమే గలదని పాశ్చాత్యకావ్యజ్ఞులు వ్రాశుచున్నారు. కాని వీరినన్నింటిని నిఁకించు నవసాగరకులు కొందఱు లేకపోలేదు. ఆర్యులు ఉపయోగించు పిండిముగ్గు లలంకారముకొఱ కేర్పడినను పిఠీలికాదులకాహోమముగను ఉపయోగపడి వారిభూతదయాకు నిదర్శనము లగుచున్నది. ఆంగ్లేయవిద్యావ్యాప్తనచేతఁగాబోలు మనబస్తీలును-పల్లెలును-నానాటికి పాశ్చాత్యపద్ధతిని అనుకొందుచున్నది. అతిథిపూజ యను బలిహరణము నదృశ్యము లయినది. భోజనమునకుఁ బూర్వము నాయసాదులకు బలియొసంగనిదే భుజియింపనివా రనేకులు ఇప్పటికిని మనదేశమునందు గలరు.

ఆహారనియమములు:—వీరిలో నెల్ల మున్ముందు బుద్ధివికాసకరమును శ్రేష్ఠము నగు కాకాహారమును పరికింపుడు. మాంసాహారము దేహజలమునకును శౌర్యాదిలక్షణములకును సాధనమైనను ఆరోగ్యమైనది కాదు. దీగ్భాయువునకు సహకారి కాకాహారము. స్థాండి నేనియాలో కాకాహారు లగు ప్రజలు నూరుసంవత్సరములవఱకు జీవించువారు వెక్కిరిండు గలరు. ప్రపంచమునందలి జాతులలో శమదమాదిగుణములు గలిగి శాంతియుతులై పట్టుదలగలవారు కాకాహారులని సర్ లాడరు బ్రవ్రస వ్రాయుచున్నాడు. దేహమునకు మాంసమిచ్చు శక్తికంటెను శాకమిచ్చు శక్తియే హెచ్చని రుజువు గుచ్చుచున్నది. అందునుగురించి డాక్టరు హెయిగ్ అను సుప్రసిద్ధ పరిశోధనకారుడు వ్రాసిన సంగతులు ముఖ్యముగ గమనింపగోరెదను.

రక్తమాంసములలో చేరి దేహమునకు పుట్టి నిచ్చు నాహారములలోని భాగములను పోషించిన కాకాహారము చచ్చకయును నెక్కువయుపయోగకారియు నని ధ్రువపడగలదు. కాకాహారమువల్ల గలుగు విశేషశక్తిలాభములే గాక శాంత్యాదినద్గుణములును నారోగ్యనితీయును విక్సీలై ప్రశంసనీయములు. శాకములు చాలవఱకు సాత్వికాహారములు. వీనివలన శాంతిగుణప్రాధాన్యము సిద్ధించును. మాంసాహారమువలన శౌర్యగుణప్రాధాన్యము గలుగును. ఇందుకు నిదర్శనముగ ఒంతువులలో మేకలను పులులను గాంచనగును. మహమ్మదీయులకును కూద్రాదులకును గల శౌర్యము బ్రహ్మణులకు లేదు. అటులే బుద్ధివిషయమున కాకాహారులకు గల యవకాశము మాంసాహారులకు లేదు. ఇక కాకాహారములు శీఘ్రముగ జీర్ణమగుటయును మాంసాహారము ఆలస్యముగ జీర్ణమగుటయును జూడ కాకాహారులకు గల యారోగ్యము మాంసాహారుల కంటె జాలదని తెలియగలదు. జీర్ణముకాని పదార్థము గర్భిణీశమున విశేషకాల ముండుటచేత నచ్చట నణుజీవుల యధివృద్ధి కవకాశము గలిగి యుండును. రోగాంకురములు కాగలవు. ఈమధ్యయణుజీవుల కాణము ననే మనుజుల ప్రకృతియందు భేద మేర్పడుచున్నది. అవి యేర్పడినశించుటచేత పొత్తికడుపునందు మాలిన్య మధికమయి విషపూరిత మగునని బాస్ సోమిరాన్ హోరేను ఫ్లెచెర్ అను కావ్యజ్ఞులు గొప్ప శారీర

శాస్త్రవిద్వాంసుల సంఘమునందు నృప్తాంశములతో స్పష్టమని చూపించిరి. ఈ విషయమునందు గాతీయర్ అను శాస్త్రజ్ఞుడు విపులముగ బట్టించియున్నాడు. పాట్లయ దొర అను అసెరి; శాస్త్రజ్ఞుడు కొన్ని క్రోముల మంసాహుళి కేల నొడవో- రెండువిధము లగు నాహుళి ములన 12 తాత్విక మేమో- చాచునట్లొకటి రుద్రాచలపు 10000 ఒంగారుచాచెనుల పరిహారమున బొందెను. అట్లు అత శాస్త్రజ్ఞుల డొకటిరెండువిధముల యుపవాసమువలన స్థితము చక్కబడి మనో దృఢి మధికమగునని వ్రాయుచున్నాడు. గాతీయ దాగ్లో వృష్టాంత పూర్వకముగ 'ఏకధర్మము' అని-రోగ్యం' అని స్థి సమయ రెండుసార్ల కంటె మొదలు భుజించుట ప్రకృతిశాస్త్రవిరుద్ధ మని తెలిపియు న్నాడు. ప్రాధేనరు చిత్తెండు 6 1.6 మెదడు చుపయోగించి పని చేయువారి 20 నుండి వైసిసల 6 గురు బట్టిలను 6 మాసములు మామూలు ఆహారములో సగముఆహారములో నుంచి పరిశీలనగా వారి యారోగ్యమున గలయు విక్లాపి యభివృద్ధి కెరిగెనుటలఁ దెలియజేసి యుండెను. ఇప్పుడుండెనే అను శాస్త్రజ్ఞుడు పవాసముచేటవలన రోగ చలము కిగి యవలంబములకు గొంత విక్రాంతి యేర్పడు నని వ్రాయు చున్నాడు. కొందఱువుల యాహారనియమము లన్నియు ప్రకృతిశాస్త్రాను విరుద్ధములే గాని యాద్యములు గావు. పనదేశమున కే యతిధి ౫ భాగ లాకులకు సత్కరణము గలదు. కాని యిలాదేశములగు గానము. ఆద్యుల స్వభూతచర్యాతుత్వమని నికల సాధారణము.

వివాహనియమములు:—సాత్రక్రమ్యధ్యమనన ఆర్యా వర్తమే పుట్టిలిల్లి డెప్పరచ్చును. కొందువుల వివాహములు మతనిబంధ నముల లోఁబడినవి. కావారములలో యువతీవివాహములకు ప్రతి సంవత్సరములు గలవు ఇప్పుడు మాంసాహారులలో గొందఱు బాల్యవివా హములను-కాకాహారులలో గొందఱు యువతీవివాహములను-సలుపుచు న్నారు. స్వచ్ఛాహుళి విహార చక్రవర్తియైన యనాగోగ్యకర మగుటయే గాక సంఘ నాశకములు అందు వుండును. ఆంగ్లేయదేశమున 15 సం॥లలో వివాహముల సంఖ్య పదివేలకు 1౯0 నుండి 119 కు తగ్గెను. జననములు వెయ్యింటిక 27 నుండి 25 కు తగ్గెను. ప్రాంసులో 18౯9 లో 1018000 జననములు, 1862 లో 981000; 1887 లో 879000; 1910 లో 77౯000. దేశదేశముల గణనలనుంట్లు మొన్నిచున్నది. అతిబాల్యవివాహములు గర్భములై యున్నవి. కావారములలో యువ తీవివాహములు లేని పద్ధతివారిక భూషా లేకుంక మాంసాహారులలో యువతీవివాహములకు భూషా ముందుకుయొక హద్ భుజపరాక్రమ యును లగు వారిసంఘముకు గల ప్రత్యేకపద్ధతులు ప్రకృతినిఘోషములుగ నున్నవి. త్రికణశుద్ధిగ బౌతీవ్రత్యము నాచరించుటకుఁ బై విధా నము సహకారి నున్నది. పెద్దలగువాగు తమపిల్లలకు తగిన కరు నేర్ప రుమధ్యత యొక్కడ? ముక్కుపచ్చలారని యువకులు వైషాకలను జూచి యావేశముతో వరుడుట యొక్కడ? సత్కుల మేప్పడి వంశము సాగనలే నన్న దంపతుల పూర్వోత్తములు వంశసారప్రదాయము మొదలగునవి ఎన్నియొగవనింపబడవలెను. 16 సంవత్సరముల లోపు బాలుర కెట్టి స్వాతంత్ర్యమును గలిగియుండును ఇచ్చగించనివా రబలగు

స్త్రీలను వరాశ్వేషణపై సాశ్చాక్ర్యపద్ధతిని అనుకరించుట టాలు సమ్య కించెదర.

హైందవ, సంఘమునందు చిరకాలముగ గుణకర్మల గనుపడించి చాతు ర్వర్ణములు గలవు. అట్టివి యార్థికశాస్త్రపద్ధతి కనుక అముగ నన్న వి. సాశ్చాక్ర్యదేశములందలి వర్తకసంఘము లిట్టివి గలవు. కాని మనదేశము చందలి వ్యవధానము మార్పున కదకాతములేని నియమములు గలిగి యున్నది. సాశ్చాక్ర్యదేశములం దట్టులు గాదు. చిరకాలముగను వంశ హైందవ్యముగ నొకచువిధ మగు పృథ్వియం దుండువారి కందు నిపు ణతి గలుగును. బ్రాహ్మణుండు నేడు చెప్పలుకట్టియల్లుండి చాళి దుకాణము సాగించి-స్వేచ్ఛ సంకరించుటకు బూసినచో నట్టివానికల్ల సంఘమున కెంతో భముండనో! మనదేశమున కారణాలరములచేత గొన్నిపుత్తులు నోచినందున వానిని పునరుజ్జీవింపజేయు ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి. నల్లరాతిమీద : గిడివనిచేయు బిల్లు లంతరించిరి. ఇట్టి వెన్నో మనదేశమున గూపుమానినవి. దునవ్వవిభాగ మేకాణముచేత నేర్పడినను ఈవిధానములనే ఇతిరదేశములందు గలుగ చున్న సాతుకపు జనుల కార్యకర్తలములు మనదేశమున సాశ్చాక్ర్యనుకరణసంఘము లందు తప్ప ఇంకెత్రిగానము హిందవదేశము చందలి కర్మ విభాగమున పరి ప్రిచినచో నాలోచనచేసి బుద్ధిబల నుపయోగించువనులకు బ్రాహ్మ ణులను దేశబలము నుపయోగించుటకు మిగిలినవర్గములను ప్రత్యేకంపబడి నటులు దొఁపగలదు. ద నాజన క్లిష్ట బుద్ధిలము దేశబలము నుపయోగా సంఘమునకు నట్టిబలము లవసరములు. కర్మభేదము లుండి ను మనసంఘ హంతకాలము ఏకమత్వముతో నుండుటకు సాశ్చ మగుటకు కారణ మీ వర్గములవారు సంఘిజ్ఞము మనోవ్యవహారయాత్ర యములపై యాధార పడియున్న దని గ్రహించియందుకు టయే యని తెలిసికొనవచ్చును. కాని కాలవశమున నీవర్గములవారు రక్షణసంఘములను ఆశ్రయించి ప్రవించుట రిటస్థించినది. అంతకు బ్రాహ్మణము హైందవసంఘము స్వతంత్ర మిదాన నిలిచి యుండెను. నాకట్టి సకలకాలమున పరిపక్వములకు గల నన్యన్యాయము సదుంతులలో పెరిగ లేదు. ఇందులకు స్వస్వార్థవిచ్ఛేద నమే ప్రధాన సోదాన వయ్యెను.

కర్మను విశ్వసించెడి భారతీయులు దైవయోగముచేత సనాతన ధర్మములు వనదేశమున టిలించుచున్న పని నమ్ముచున్నాడు. బుద్ధిబల మునకు దేవ బలముకంటె ప్రతదేశమునందు ప్రాధాన్య మిచ్చబడు చున్నది. దురకర్తలగువారును సంత్రులను బుద్ధిగంతులుగ నుండ వలయును. పూర్వమున బ్రాహ్మణులే సంక్రతులుగను మతకర్తలుగ నుండిరి. ఈ స్త్రీయులు రాజ్యపరిపాలనమున వైశ్యులు వ్యవసాయాది కృత్యములును సుద్రులు పాతుక పునులను నిష్కర్షించుచుండిరి. అప్పుడు వైసంఘములన్నియుఁ దమకుగల బౌద్ధతలను గుఱిచి సంకరించినకను కుటకు సందియము లేదు. ఈనాలుగువర్గముల యువకుల్యమువలన హైందవ సంఘము నెక్కువేలసమగ్నములుగ నెన్ని హదేశరాజులధాటిలు వచ్చి నను విచ్చిన్నముగాక యుండగలిగెను. పూర్వకామున ప్రాహ్మ ణులు తమధర్మముల నాచరించు దు సర్వదీక్షతో మిగిలినవర్గములవారి సంరక్షణలో నుండి మతమును విద్యను కాపాడుచు మిగిలినవర్గములు

వారికి మాగ్ధ్యములుగ నుండిరి. ఇంతయు కాదు. వారు స్వాధ్యాయముగ అధికముగ నిలిచి వృత్తిలవారే సంపన్నులు. భూగోళమున ఇప్పుడు రాలయు తామరకాండలైరి. భూమధ్యతీరమున అయ్యగి ముందు బ్రాహ్మణుని నామించెను. స్వదేశరాజ్యము లంతరించుట చేత అట్టిగాజులైన నాదా సడీ బ్రాహ్మణులకు గర్హితములు గావడేకావల సేవ యయ్యెను. సేవకృత్తులలో సహాయము బ్రాహ్మణులు గోకనగళ క్తులకు గుంపించి పరిపాలనను కొనసాగించుచు డే. క్రిష్ణముగ దేశమునందలి వృత్తులుకొన్ని నడచుటయు తీసిచెందుచు, సంపదే భూమివమునీ శూద్రులు బ్రాహ్మణుల నుకొనపలసి వచ్చుటయును, ఏర్పడెను. భూమివములేని శూద్రులకును బ్రాహ్మణ విద్యాధిగులకుల అధికారపదవుల నాక్రమించుటలను క్రిందివారిని లేవ నెత్తుటలను గొన్ని వైషమ్యము లుండుటలను, అగ్నికి వామువు సహాయమైనచందమున భూభూమందుల గువారును నిజవృత్తులను త్యజించి యధికారము చలాయించుటకు బాని బ్రాహ్మణులైన నిర్దేశముజూచు మానకటాక్షము గలవారై పోటీకి బూనిరి. అప్పటిక బుద్ధిబలప్రద్యనమున నేకరిగించి భూద్రులలో తన్న మిగిలినవారు బ్రాహ్మణుల ధాటికి నాగలేకపోయిరి. అధికారవర్గమువారికి ఏదోమళమాళమంత్రమో సోకింది. పరిపాలనవిధానమున గొన్ని మార్పులు గలిగి సాంఖ్య నూత్రమును ప్రయోగించుటచేత బుద్ధిబలప్రద్యనమునకు గల యనగాళము గొండుబడింది సూతనపండితక మాంధ్యమయ్యెను. స్వదేశ రాజ్యము లంతరించినప్పడు గలిగిన పదమగ్గుతదినములు బ్రాహ్మణునికి జ్ఞప్తికి వచ్చుచున్నవి. తిరిగి పదమగ్గుత గలుగుటవల్ల గణితశాస్త్రసద్ధి ననుసరించి రెండు వ్యతిరేకములబద్ధ మనుకూల విరుద్ధములు బ్రాహ్మణులకు పూర్వపు బ్రాహ్మణ్యము గానున్నదేనో యని కొలంచుట కన కాళముగలదు. ఒకవైపున స్వదేశవృత్తులను దాణముతీనము ప్రారంభమైంది. పరిపాల విధానపద్ధతు లెంతవఱకును సంపత్తముతో గాని వర్ణాశ్రయధర్మములతోగాని జోక్యము కలిగించుకొని తటస్థనియచు ములు లిగించుచున్నవి. మనవృత్తులను సంక్షించుకొని మర్యాదములను కాపాడుకొంటిమేని మనకు భుక్తి ముక్తి దొరుకును. వెక్కండ్రు బ్రాహ్మణునిదగ్గరలును విద్యాధిగులును అధికారపదవుల కెందజాలక జీవితశలక గలిగియున్నాడు. వారు స్వదేశవృత్తులను బ్రోత్సహపజచి యావ్యధర్మములను పునరుద్ధారణము జేయుచునేని శాంతిస్వభావము గల వారై-సత్తిసంధులై-త్యాగశీలులై-విరిచారముగ సుఖజీవము జేయ గలుగుదు రని నమ్ముచున్నాను. కాబట్టి బ్రాహ్మణుల దేహ్యముల నివ్వ ర్తించి యుత్తరవర్ణములవారి నన్నగ జెందగలడో ముఖ్యముగ యోచింప దగియున్నది. తనస్థితి యెట్లున్నను-బ్రాహ్మణేత సోదరులు బ్రాహ్మణులు పూర్వపురీతిని లేచిందుగ మన్నన కర్హులు గాగని యనుటచేత బ్రాహ్మణులు కినియక లోపములు గనబడి యిట్టివృద్ధి కారకు లగు వారికి మ ము కృష్ణులమై యుండవలెను.

ఇప్పటికి నేకసంవత్సరములక్రింద నవెరికాదేశమునందు 'భాగ్య మెటులు లభి చును' అను పుస్తకమును వ్రాసిన ఎడ్విన్ టిఫ్ఫీడ్జీ యను మేధావి ఆపుస్తకమునందు సంఘనిభాగమును గుఱించి వ్రాసిన వాక్య

ములు చెనువసులు ముఖ్యముగ గమనింపవలెను. "యజమాని యగువాడు కేవలము కేవల దగ్ధ్యమున అంధుడై-అధిహంవ్యమును గలవారిని గాళ బుద్ధిగ చేయుచు భూములలోవాంఛనము గలవారిచే దివకనలగు నియ మింపవలెనా. యునైకేశ్వరీబ్రాహ్మణ ప్రస్తుతము గమనార్హమే నే జరుగుచున్నది. సికకులను చాచక తాపనులయందు పోరగూడనివారు. అనగా సామ్రాజ్యముగ వ్యవసాయము చేసి-కొనినవారు. చేయుచున్నాడు. అందుకుల వేలొంది అధిగంతులు విద్యాధిగులు నట్టి పనుల కన్నలేచారు నిరుక్త్యోగపుడిసామ్రాజ్యములలో నున్నారు." ఈ వైశాక్యములకు వ్యాఖ్యాన మునకు మని కదలివేయుచున్నాను.

అధిక శాస్త్రానుభవ్య మగు నిట్టి వ్యవభాగముగాని-సారిసద్ధి శాస్త్రము ననుసరించి చదువుచును వృత్తులుగాని-లేనివారును, పరి శుభ్రముకాని జీవితము గలవారును, నీతిబాహ్య మగు వ్యభిచారాదిదోషములు గలవారును, సంఘమునకు వెలులలగా నుండుటకు స్వాభావికము. ఒకవృత్తియండి పరిమొకివృత్తి స్వేచ్ఛగా మాటుట పాశ్చాత్య దేశములందు గల యనకాళము మనవర్ణవిధానమున లేనిమాట నవ్యము. అప్పుడు శిల్పములు పరిపూర్ణతెందుట కనకాళములగ్ని సంపదకుగూడ విలుగలదు. పాంపాన్యనభివమును నిటు గలుపుట యన్యాయము. అట్టి మార్పుల సంఘమునకులాభదాయకములగుటకంటె వ్యవసాయమున హాని కరములకాంచుచు, సంఘోపద్రవమొక్కినిల్ల సహితము సాలలోపపు రాతిగని రావచ్చును. అందుచేత మనియములు లెక్కవ జాగ్రత్తతో సంఘక్షేమమును కాపాడుచున్నవి. వ్యవసాయకొందఱకు మార్పు రుచింప వచ్చును. తాగ్కాలికలాభముతో జేరియుండవచ్చును. మన సోలు కూ తీలుగ మాతినవో వారు తిరిగి కేర్పుల సాలి లగుట కెంతకాలము పట్టునో మాడుడు. అందఱును లెక్కయెక్కిన మోయువా రెవరు? వీరిలో వీరు వచ్చుందాలుపడి యెప్పటికప్పుడు నూతనసంస్కృత్య లేప్పడి తగవులాడు చుండునెదల సంఘమునకు సంక్షోభమే గదా. అందుకు నొకవిధ మగు వృత్తి నే చేయ విలులేదు. పంపిణీ యనగలదు. చలుగురుసోదరులలో నొక నికి నే డొక భాగము వచ్చిన రెండవవాడు మరనాడు తనభాగమును మార్చుకొనుమని వెద్దవాని నడిగిన నెట్లులుండనో మాడుడు. మనవర్ణ విధానమున బ్రాహ్మణులకంటె బ్రాహ్మణేతరులనే యాధికినదుపాయములు గలవు. బ్రాహ్మణు లెంతవఱకు మిగిలినవర్ణములవారిచే బోకింపబడి గౌర వింపబడుచుండిరి. ఆగౌరవము బుద్ధిబలముననుసరించి యేర్పడినది ఇతరవర్ణ మలవై నాధారపడినబ్రాహ్మణు లావర్ణమునవారి నగౌరవపఱుపజాలరు. వృత్తులవిభాగముచుగాని కొందఱను సంఘమునకు వెలులనుంచుటలో గాని యార్యులు స్వలాభమును గోరిగాని యొకరియెడ ద్వేషమునహించి గాని సంరంపక సంఘముముమొక్క సగ ప్రిలాభమునే యాలోచనచేసి నటులు గోచరిచుగుచున్నది. పాశ్చాత్యసంఘములను తిలకింపుడు. లార్డు తెగవారు సామాన్యజనులతో కలసి భుజించుటకుగాని సంబంధపాంధ్యములను గలిగియుండుటకుగాని యిష్టనడరు. జాతిభేదములు తేల్లకల్లచి తుణ పుట్టుక మెదలగున వెన్నియో సాశ్చాత్యును బాధించుచున్నవి. పెద్దలార్జించినధావము యశస్సును పెద్దలమతమును సులభముగ వదలివేయు వారేదేశమునలేరు. నిన్ను జాతుల వద్దరించుట కాటంకము లుండగూడదు."

అందువలన నితరవర్ణములవారు లెవధర్మములను త్యజించుట కూడదనియు నొకరిని ధర్మపథమునకు తేల్చునువారు తాము ధర్మపాహ్యులు కాగూడదనియు గ్రహింపవలెను. కృత్తులలో గలలోపములు నవరణకావడవలెను. కాని యాకృత్తులకొఱు సంఘనియవములను నడలించుట సబబుకాదు. ఆర్థికశాస్త్రానుభవమును పుష్కలభాగము పొందవలయుచే బలపడి శిల్పము పరిపూర్ణతకు సహకారియగుటచేతను పారిశుద్ధ్యశాస్త్రము ననుసరించి చేయబడిన నియమముల నెకములు చిరకాలముగ మనదేశాచారములందుంటాయు పనమతిరహస్యముల తత్త్వము చాలకఱుకు దుగవగాముగ నుండటచేతను ప్రతిమతమునారును కలమువారును వారివారి మతములలో బడినట్లకట్టుబాటుల ననుసరించి నడిచుట సాంప్రదాయమగుటచేతను మన ఆర్యధర్మములను పురుష్టివింపచేయుట సుపంజనముగాని వృత్తుల కొఱుకు మతముతో సంబంధములేని సంఘనియవములు గలపాశ్చాత్యులను కరణము ననుసరించి సంస్కరణము గాంప గిడు.

బ్రాహ్మణవిద్యార్థులును విద్యార్థులును ఆర్యావర్తగర్భితము పాశ్చాత్యగ్రంథములనుబట్టి గాక మనదేశకథలు పరికి మచేసి వ్రాసిన గ్రంథములనుండి తెలిసికొనవలయును. పూర్వ మెటు లార్యులు గంగాతీరమునందు గొన్ని యావులను వ్యవసాయమున గాని తీరముల కాసింపక యాశ్రమముల సేవలనుచేసిని వేదాధ్యయనముతో వేదాశీలను జెందక స్వతంత్ర జీవనము జేయును కృష్ణార్థులను గలపురుషులతో తెలిసికొని నచో దేశమున వృత్తులు పునరుద్ధారణజెంది వైషమ్యములు కొంతవఱకు నశించుటకు తగిన పరిస్థితు లేవనగలవు. బ్రాహ్మణునికి గల మనోబల ముచేతను మతాచరణమువలనను కేవలము తపస్సువలన ధన్యుడు కాగలడు. ముక్కుమాసికొని కూర్చుండువానికి ముక్తి దొరకునేమో గాని భుక్తి యెటు లని సంశయింప బడలేదు. విశ్వామిత్రునకు తపస్సంత గొప్ప పదవిని లభించినో తెలిసికొనుడు. పాశ్చాత్యశాస్త్రజ్ఞుల పరిశోధనలతో కేవలము గాలివల్ల మనుజుడు జీవించుట కవకాశము గలదా యనువిషయమును బార్థిలాట్ అను శాస్త్రజ్ఞుడు నిర్ధారణజేసియున్నాడు. వాయుధారణ లగింత చేయబడుట కవకాశ మున్నచో నందులో మనుజునకు కావలసిన జీవపదార్థములు గల వని వ్రాసియుండెను. యోగాభ్యాసపరుల కట్టి కత్తి యుండినటులు పాశ్చాత్యశాస్త్రజ్ఞులు వ్రాసినవి చూడుడు. పొరుగింటి పుల్లగూర రుచి యని మన శాస్త్రములయందు విశ్వాసములేని విద్యార్థులను విద్యార్థులు నుండుట నే నెఱుంగుదును. గావుననే టిటివారికై పకృతిశాస్త్రజ్ఞుల నింతగా నెత్తి వ్రాసువలసివచ్చెను. 1705 లో ప్రచురింపబడిన లండను మెడికల్ ఫిజిక్స్ జర్నల్ లో రివాల్యూషను 109 పుటలను ప్లాటర్ యొక్క ప్రకృతి చరిత్ర గ్రంథములోనుగల దృష్టాంతములవలన హిందూయోగు లాచారము లేకుండ కుంభకముగ ననేకదినము లుండినట్లు వ్రాయబడినది. ఇట్టి దృష్టాంతములు పెక్కులుగలవు. బ్రాహ్మణుల కవసయనమునాటి యువ దేశములెట్టివో గనుడు. ప్రాణాయామముచే శరీరాకోగ్యమును విధియు పును గలిగి యల్పాచారముతోఁ దృప్తిజెంది యార్థికముగ దేశభారమును తగ్గించుటకుగూడ వకాశము గలదని నమృతలేను మనధర్మములను మనము త్యజించుటయుఁ బాశ్చాత్యశాస్త్రజ్ఞులు వానిహాస్యములను కొంతవఱకు తెలిసికొని మన యోగవిద్యామాహాత్మ్యమును గుఱించి యనేక గ్రంథ

ములు రచించుటయే గాక అమెరికా మొదలగు దేశములం దనుష్ఠానవ్రతు లే వడుచుండ టను బట్టి మన మేమి గ్రహింపగలమో యూహింపుము. లండనుహాస్పిటలులో శరీరాశాస్త్రవంధితు లగు డాక్టరు లియొ నార్డు యెర్స్పిన్ హిల్ ఒకసరు సంవత్సరమున బ్రవేశించిన మల్లులలో కొందిఱకు ప్రాణవాయువు నొత్తి క్రింది పీల్చినంతలో మిగిలినవారి కన్ని వారు ముందుగా గవ్యస్థానము నెట్టిబడలిక లేకుండ చేరగలిగి ననియు వారెదివఱకు చాల డెస్సియెండ నట్టి ప్రాణవాయు విశ్వా బడినదనియు వ్రాసియున్నాడు. ఇప్పుడు పాశ్చాత్యవధికాలలో ప్రాణవాయువుతో నెన్నిరో. ములో కదుప్పబడ చున్నది. పరిశుభ్రమైన ప్రాణవాయువు తక్కువగు శరీరములకు వ్రణబాధ గలుగును. వారు ప్రాణవాయువు నుపయోగించి స్వస్థులగుచున్నారు. ప్రాణవాయువు చేయు నది తప్తమే. దీపమునకుగాని అగ్నికిగాని ప్రాణవాయువులేనిది యవకాశము లేదని ప్రకృతిశాస్త్రజ్ఞు లెఱిగిన విషయమే. ప్రాణాయామము వలనగాని తపస్సువలనగాని జరుగు వాయుధారణ మిట్టి ఫలితము నిచ్చును. తపశ్శిల్పము తపకాల్పుట యను నర్థముగల ధాతువు నుండి వచ్చినది. విశ్వామిత్రుడట్టి తపస్సుచేసి వసిష్ఠునిచే మెప్పు వడసి గాయత్రీ ప్రాధాన్యమును లోకమునకు జాలెననుటలో నాశ్చర్యము లేదు. తపశ్శాల్కుకు నణిమాద్యవృద్ధి లుండెననిన నవ్వ వలసిన నిమిత్తము లేదు. జర్మనయుద్ధమునకు బూర్వము పుష్పకవిమా నము కల్పితకథ యని య నాగ్నేయాస్త్రసోమనాస్త్రములు మిగ్ధ లనియు ననివా రెందఱో ప్రత్యక్షముగ భిప్రాణులును మార్పు కొనిరి. మన హైందవులును కొన్ని సంకతులు సంఘలాభము నుద్దేించి రహస్యములుగ నుంచి గురుపంపరాబోధలకు లోబరచిరి. లాభమును పొందగోరి యేరహస్యము వ్రాసెను సన్నద్ధితోను విషయవిశ్లేషణతోను తెలిసికొనగోరిన నిజాభిలాషులకు పూర్వమున గురువు లుపదేశించుచుండిరి. ఇక్కాలమున వర్ణాశ్రమధర్మములకు సంఘట్టనము గలిగి చంచలనశుక్ల లేర్పడి మతధర్మములందు భక్తివిశ్వాసములు చాలకఱుకు నశించినందున తగు గురువ్యవసాంప్రదాయము లందరించుచున్నది. ప్రత్యేకవృత్తులు గోరు మార్పు లొక పక్ష సంఘమునందలి మొక్కువగుచు పూర్వసాంప్రదాయములను తొలగినజాలక యాంకరించినను పూర్వాచారము లంగు భక్తిగల కొలదిమందిమైనను తగు మతధర్మములను కాపాడకొనుట వారి విధియై యున్నది. భిక్షుప్రాణము గలవారు భిక్షుసంఘముగ నుండవచ్చును. కానిపూర్వాచారములను ధ్వంసము చేయుటకు టిటియాచారములకు దాసు లగువారినియిబ్బందిపఱచి సంక్షోభపఱచుటకుఁ బ్రయత్నించుట తగదని సంస్కర్తలు గ్రహింపవలెను. బ్రాహ్మణులు తమకు సేవకత్వము నక్రమముగ విధించిన బ్రాహ్మణే రులు వారిష్టాదు సక్రమముగ బుద్ధి పూర్వకముగ నిదివఱకుండిన స్వతంత్రమును వీడి దాస్యమునకు దిగుచు న్నందున బ్రాహ్మణులసేవకు బదు లితరుల సేవకులగుచున్నారు. బ్రాహ్మణులకిప్పట్టున దాస్యవిముక్తి దూరమగుచు క్రిలుగుచున్నందులకు హర్షించుచున్నాను. ఇప్పుడైనను పాశ్చాత్యవిద్యయొక్క వ్యామోహము వలన గలిగిన మతిభ్రమలను మార్చుకొని వనవారు స్వదేశవ తముయొక్కయు వృత్తులయొక్కయు సంబంధమును గలిగియుండినయెడల వారుల పూర్వపు బొన్నత్యమును వివిధదేశములకు చాటుగలము.

గ్రామమును కలము శ్రేణి పూగము అనుపేర్లంబు రకు గ్రామసంఘము లుండెడివి. గ్రామస్థుల సకలవ్యవహారములు-వివాదాలు-ఈసంఘములవలననే పరిష్కరింపబడుచుండెడివి ఈసంఘసభ్యులు అధికారులు గ్రామస్థులే కాని రాజోద్యోగాలు గారు. ప్రస్తుతము మనము ప్రతిష్ఠింప బ్రయత్నించుచున్న పంచాయతీకోర్టులు పూర్వకాలమున శ్రేణ్యాదినంఘరూపములగు నుండెడివి. ఈగ్రామసంఘములనిర్ణయ మసంతృప్తికాముగ తోచినవా రెవరో కొందఱు మాత్రమే రాజాధిష్ఠితమైన వ్యాఖ్యస్థానమున కేగెడివారే. గాని సామాన్యవివాద లన్నిటికి నీసంఘములే చాలియుండెడివి. ఈ సంఘములపై రాజునకు గల యధికార మతిస్వల్పము. ఈ పద్ధతి ప్రకారము ప్రతిగ్రామమునకును రాజకీయవిషయములందేమి అధికవిషయములందేమి సాంఘికవిషయములందేమి సంపూర్ణమైన స్వయంనియంతృత్వము సిద్ధించియుండెడిది. స్థానిక ప్రభుత్వ మీరీతి ప్రజాధీనమైయుండిన నికచక్రవర్తి చంద్రగుప్తుడైనను జహంగీర్ నెహ్రు జార్జియైనను సమానమే. రాజు పరదేశీయుడైనంతమాత్రమున పౌరతంత్ర్యమువలన బాధ జనులకు గలుగదు. అనేకతాబ్దములనుండి పరాధీనమై యుండియు మనదేశము కొలదిమార్పులతో తన స్వధర్మమును కాపాడుకొన గలిగియుండుటకు కారణ మిదియే. మఱియు మనదేశమందు ధర్మ నిర్ణయాధికారము రాజునకు లేదు. తన ప్రజలతోబాటు రాజును ధర్మ బద్ధుడే. ధర్మమునకు మూలము అపారమేయము అనంతము అనాదియై యున్న వేదముగాని రాజనిర్మితకాసనములు గావు. అధర్మమునకు నగలుగ బోవు ప్రత్యవాయము లౌకికమేగాక ప్రధానముగ పౌరలౌకికమై యుండుటచే కర్మభూమి యగు నార్యావర్తమున రాజదండభీతికంటె నకభయభావనయే ధర్మప్రవర్తనకు సాధకమై యుండెడిది. కావున కేంద్ర ప్రభుత్వముయొక్క అనుమర్శవలన ధర్మహాని కలుగుట కితరదేశములందున్నంత సావకాశము మనదేశమందుండెడిది గాదు. స్థానిక ప్రభుత్వము సుస్థిరమై ప్రజాధీనమై యుండుటచేత రాజదౌర్భ్యమువలన గూడ ప్రజల కంతబాధ కలిగెడిది కాదు. మహమ్మదీయ ప్రభుత్వము కడునిరంతుకమై ప్రజాక్షోభకరమై యుండెడిదని కొందఱు చరిత్రకారులు చెప్పుచున్నారు. కాని మహమ్మదీయచక్రవర్తు లందఱును దుర్మార్గులనుట కేవలము సాహసము. వారిలో ననేకులు తమ హిందూప్రజల షేమమునకై యనేక సదుపాయము లొనర్చి హిందూకాస్త్రములందును సారస్వతమునందును విశేషమగు నభిమానముఁ గనబఱచి వాని నభివృద్ధి చేయుటకై యనేకరీతులఁ బ్రోత్సాహము నిచ్చినటులు మన కనేకనిదర్శనములకలవు. వాదముకొఱకు మహమ్మదీయచక్రవర్తు లందఱును నిరంతుక ప్రభువులే యని అంగీకరించినను ప్రస్తుతము బ్రిటిషుపరిపాలనముక్రింద నార్యావర్తగరకతమై వైదికధర్మమునకు గలిగినంతహాని-మహమ్మదీయ దౌర్భ్యమువలన-వానికి గలుగ లేదు- అని నొక్కినక్కానింపవచ్చును.

మైకముచల్లి మతిచెడగొట్టెడివానికంటెను నెత్తికొట్టి స్వస్వము నవహరించువాడు మన కుపకారికాదా అట్లుగట వేయవర్షంబులనుండి యనేకులు పరరాజులచే జిక్కి హింసింపఁబడియునుఁ గనుగందని అర్హ ధర్మము నేడు తనవారిచేతనే గర్హింపఁబడి కడుంగడు కృశించి సమాఖ్యముగ నాశనమగుటకు సిద్ధముగ నున్నది. కావున మన ప్రస్తుతనిష్పత్తి

మనకు గల ప్రధానకారణములు రెండు: (1) దేశీయలభావములు-రుచులు- సంస్కారములు- మాటిపోయి స్వధర్మమందభిలాషగల్గుట. (2) స్థానిక ప్రభువందలి స్వాతంత్ర్యము నంది గ్రామసంఘములు నామాచార్యములగుట గ్రామసంఘములు నందిచుటచే మనకు వ్యవహారములు నడుపాటు చేసికొనగల శక్తి గూడ నందినది. అన్నికేసయ ములందును కేంద్ర ప్రభుత్వపుపరాధీనత ఏర్పడినది. గ్రామస్థులందెవరు తమ నానాటికి తగిలినపుదున్నది.

కొందఱు యభిప్రాయమున మన ప్రస్తుతస్థితికి నీరెందును కారణములు గావు. కేంద్ర ప్రభుత్వము దేశీయల యధీనమందు లేకుండుట యొక్కటియే మనదురవస్థకు కారణమని వీరందఱు ఈయభిప్రాయముపై నిర్మింపబడిన పాశ్చాత్య ప్రభుత్వములందు స్థూలదృష్టికి రాజ్యతంత్రము ప్రజాధీనమై యున్నట్లు తోచును. గాని మాతృముగ విచారించినచో దనులే రాజ్యతంత్రాధీనముగ నున్నట్లు స్పష్టమగును. ఏటి కెవరీదగలుగు నేర్పరియును- ప్రవాహవేగమునఁబడి కొట్టుకొని పోవువాడును- స్థూలదృష్టికిరువురును నీటిపై తేలయాడుచు నేయున్న వారే. కాని ఒకనికి ప్రవాహము లోబడియున్నది. రెండవవాడు ప్రవాహమునకు లోబడియున్నాడు. ఇంతియేభేదము. పాలితుల సకలవ్యవహారములు రాజ్యతంత్రాధీనములై యుండు పాశ్చాత్యపద్ధతీయనియున్ను, దేశీయపద్ధతి ప్రకారము ప్రభుత్వమని వాఙ్మనుగు కీడఁగటచే అవసరమగునంతవఱకు మాత్రము చానిని మారనిచ్చుటకు నీతియనియును- ఇదివఱకే వచించియున్నాము. కావున ప్రభుత్వము మనయధీన మైనంతమాత్రమున మనకుఁ గలుగబోవు లాభములేదు. సకలమును రాజ్యతంత్రాధీనము చేయుటకు మనము సంసిద్ధులమై యున్నతరి ప్రభుత్వము స్వాధీనమైనను పరాధీనమైయున్నను విశేష భేదము లేదు. కొంపకాలుట వాస్తవమైనపుడు అయ్యది ధార్యాగ్ని సంపర్కము వలననైనను లౌకికాగ్ని వలననైనను భేద మేమియులేదు. అట్లుగట మనదేశమున కభ్యుదయము కలుగవలయునన్న పర్యమల యధికారమాత్రమును కాక చాలవఱకు పీరిభావములకు పద్ధతులనుగూడ నిరసింపవలసియున్నది. ప్రస్తుతదుస్థితికి కారణములు రెండని మైనచాహరించియున్నాము. కాని నించు కంత విమర్శించి ఎంతవఱకు చానిని తీసివేయుటకు మనకు సాధ్యమగునో విచారితము.

దేశీయల భావములు రుచులు సంస్కారములు మాటిపోయి స్వధర్మమందభిలాష తగ్గుట మొదటికారణముగా చెప్పియున్నాము:- ఒకవ్యక్తికి నుచితమగు ధర్మముకంటె మఱియొక వ్యక్తికి నుచితమగునది వేరు. అటులనే ఒక్కొక్కసంఘమున కొక్కొక్క ధర్మ ముచితమై యుండును. ప్రపంచమంతటను ఒకేధర్మము వ్యాపింపజేయుటకు ప్రయత్నించుట అస్వాభావికము. పరమాధ్యక్షియందు దప్ప వికృతమునది నామరూపాత్యక్తమైన జగత్తునందెచ్చుటను లేదు. నామరూపములందభిన్నత్వము సిద్ధించిన దేశకాల భేదములు తప్పవు. కావున భిన్నత్వమే ప్రపంచలక్షణము. అట్లుగట దేశభేదము చేత తత్తదచిత ధర్మములందు గూడ భేద మేర్పడవలసి వచ్చుచున్నది. కావున పశ్చిమదేశోచిత ధర్మమునకంటె ప్రాగ్దేశోచితము

జేతు. పశ్చిములు మొత్తముమీద ప్రాపంచికులు. ప్రాగ్జీవానులు అందుకు బ్రధానముగ భారతీయులు పారమార్థికులు. ఆర్యుల జీవిత వ్యవహారము లన్నియు పారిలోకిములు. పాశ్చిములవి విహితులు. భారతీయుల కై-కమం దిచ్చ లేకపోలేదు. కాని ఇహపములకు విరోధముగలిగినప్పుడు ఇహమును బ్రజ్జీ చి పము నవలంబించుచున్న వారికి ధ్యము. “యలోభ్యదయ నిశ్చేయనస్థి స్సహృదః” కావున అభ్యుదయము శ్రేయము అను చెందును ధర్మావరణకు ప్రయోజనములు పశ్చిములలో శ్రేయముతో పనిలేదు. చారిదేశములందు ధర్మావరణకు ప్రయోజనము జనబాహుళ్యముమొక్క సౌఖ్యము. దీనినే వారుయందురు కాని యొకరినొకరు నాలోచించిన పశ్చిములకు ధ్యమే లేదు. అనగా శ్రేయాభ్యుదయములకు చెందితిని మూలమై మనష్యజీవితమును సమగ్రముగ నియమించు ధ్యము పాశ్చిములకు లేదు అట్టిధ్యము లేకుంటున్న నాగరకతకు లక్షణమనియు సవనకు సువంతములకు వ్యవహారధ్యములను రాజశాసనములకు బ్రవర్తింపజేసి ఇతరవిషయములందు జనులను స్వేచ్ఛగ ప్రవర్తింపజేయవలయుననియు రాజశాసనమువలన ధ్యము ప్రతిష్ఠాపింప బడుచున్నప్పుడే నూతనోద్దేశ్యముల కనుకూలముగ దేశకాలభేదముల ననుసరించి ధ్యము మాటుచుండుటకు సావకాశము కలుగు ననియుఁ గొందఱు యభిప్రాయము. కాని మనదేశమందు మహాత్మువీయప్రభుత్వమునకు పూర్వ మెప్పుడును రాజనీతిభేద్యము లేదు. సకలధర్మములకు మూలము కేవలము. స్వచ్ఛులుగూడ ననుమేయశ్రుతిమూలకములు. గాన తత్త్వములే. సామాన్యముగ ధ్యకాన్త్రములు ఆచారవ్యవహార ప్రాయ చ్ఛిత్తాధ్యాయములుగ త్రిధా విభజింపబడినవి. ఆచారాధ్యాయమున కెట్లో వ్యవహారమునకుగూడ నట్లే యపాయపేయముకు వేదమే మూలముగాని రాజశాసనము గాదు. అట్లగుట ధ్యప్రభుత్వమున శాసనధిక్కారము భావనమునకే యవకాశము లేదు. నాస్తికులు వేదనిందకులు తప్ప పూర్వకాలమున నితరు లెవ్వరును శాసనధిక్కారముఁ జేసెడివారు కాదు వ్యవహారధ్యముగూడ వేదమూలకమై యున్నచో వేదమందు ప్రమాణబుద్ధిలేని ఇతరులతత్కలకే యది ధర్మముగ నుండెడిదని నందే హము కలగవచ్చును. అట్టివారికి ధ్యము చాలవఱు కాచారముపై నాధారపడి యుండెడిది. ఆచారముగూడ ధర్మమూలములలో ముఖ్యమై నటని చెప్పియుంటిమి. వేదప్రామాణ్యమును బోధించిన స్మృతియే దేశ ధర్మములు జాతిధర్మములు శ్రేణీధర్మములుగూడ గౌరవింపబడవలయునని చెప్పియున్నది. “దేశధర్మ జాతిధర్మ కులధర్మాన్ శ్రుత్యభావా దభివో న్మనుః” (మనీష్య) మీమాంసకులుగూడ పండితులు యాచారములు మున్నగునవి యంగీకరించినటులు “మేచ్చప్రసిద్ధ పదార్థాధికారణము” మున్నగు స్థానములందు దెలియనయ్యెడు. కావున ధర్మమంతయు వేదము పై నాధారపడి యుండుటవలన వ్యవహారమున కెట్టి బాధయుఁ గలిగెడిది కాదు. ఆ ట్లగుట హిందూదేశమందు నిరంకుశుడగు రాజు చేయు శాసనములు శాసనములు గావు. అతడును ధర్మబద్ధుడగుట నాతని నిరంకుశత్వము శాసనధిక్కారమనందుకు ప్రస్తుతకాలమున ‘లా’కు మూలము రాజగుట నాతడు నిజముగ నిరంకుశుడగు. అతనిని నిర్బంధించు ‘లా’ ఏదియును లేదు. ఘననాటువత్సరములకు మైబడినవారి సంవత్సరము

చుపివేయవలసిన దని లేవు శాసననిర్మాణసభవా లొకశాసనము చేసినన నట్టి శాసనము కేవలము రాక్షసకృత్య మైనను పాశ్చాత్యసిద్ధాంతము ప్రకారము దానిని జనులు గౌరవింపక తప్పదు. అట్టి శాసనానుసారముగ జరిగింపబడిన హత్య లన్నియును నవీనసిద్ధాంతము ప్రకారము ‘లీగల్’ కృత్యములే. కావున ‘లా’కును న్యాయమునను ఎట్టిసంబంధమును లేదు. పాలకు లదృష్టవంతు లై మంచిపూజ చేసికొన్నవారై యున్నచో ‘లా’ న్యాయానుసారముగ నుండును. లేకున్నచో ‘లా’ న్యాయానుసారముగ నుండవలయునను విధి ఎచ్చటను లేదు. అర్యసిద్ధాంతములకును పశ్చిమసిద్ధాంతములకును గల భేదస్వరూప మిట్టిది. ఈసిద్ధాంతములందు దెయ్యవి జనాభ్యుదయమునకు హేతువులలో చదువరు లే యూహించుకొనవచ్చును

ఇంక దేశకాలభేదోచితముగ ధ్యము మాటుచుండుటకు మన సిద్ధాంతముల ప్రకారము సావకాశము లే దనుమాటకు మనధర్మకాన్త్రములు లోలత నెట్లున్నచో అటులే మా ర్పించుకయు లేకుండ నున్నవని ఎవ్వరు ననబాలరు. కాలోచితముగ ధ్యకాన్త్రములును మాటుచునే యున్నవి. కొత్త పద్ధతులు క్రమక్రమముగ వచ్చి దేశమునందు నాటుకొనవలయుననే గాని మాతాత్మగ వచ్చి మైబడినచో ధ్యహాని జనించును. పూర్వాచారపరాయణత్వమే గొప్పజాతులకు లక్షణమని కార్లెల్ మున్నగు బుద్ధిమంతులు నచించియున్నారు. పూర్వాచారములందు దానక్షిగల సంఘమందు మార్పు గలుగవలయున్నచో నట్టివారులు నిజముగ జనులకు హితకరములు జేయకరములుపై యున్నప్పుడే దేశమందు ప్రవేశింపగలుగును. లేకున్నది బ్రవేశింపబాలవు. సంతతము నవీనపద్ధతులకై ఆరాటపడు సంఘములకు శాంతియును సౌఖ్యమును కలగవు. వారి జీవిత మంతయును ‘ఆచార్యలవా లేమిచేయుచున్నా’ గని తవ్వలుచేసి దిద్దుకొనుచున్నా’ రనున ట్లుండును.

అవసరమైనచో ధర్మకాన్త్రములుగూడ మాటుచుండుటన్న నాకాన్త్రములు జనులచే గౌరవింపబడవు. మనుస్మృతి నాటికంటెను యాజ్ఞవల్క్య సమృత్తికాలమునకు వ్యవహారధ్యము వృద్ధి చెందినది. మనుస్మృతియందు వ్యవహారమునకుఁ బ్రత్యేకముగ నొక యధ్యాయము వినియోగింపలేదు. యాజ్ఞవల్క్యమునందు వ్యవహారమునకు ప్రత్యేకముగ నొక యధ్యాయ మిచ్చియున్నాడు. నాదస్మృతికాలమునకు వ్యవహారధ్యము మిక్కిలి వృద్ధి చెందిన ట్లుహింప దగు. నారదస్మృతిలోని వ్యవహారవిషయములు నేటిశాసననిర్మాతలకు న్యాయవాదులును మెచ్చదగినవై యున్నవి.

మఱియును పూర్వాచారములు అనేకములు జనుల కనిష్టము లగుటచే ధర్మకాన్త్రగర్హితములై నేడు పూర్తిగ నాచరణమండి లోలఁగినవి. దేవరన్యాయము- ద్వాదశగొసభాత్రదాయక్రమము- ఆప్తవిధ వివాహములు- నేడు అంగీకరింపబడుటలేదు. ఇతరము గాక కాన్త్రగర్హితముగకూడ కొన్ని యాచారములు క్షిప్తుచే సదాచారిములుగ నంగీకృతములైనవి. మాతులకుతోద్వాహము- దౌహిత్రస్వీకారము- మున్నగు నవి ఇందులకు దాహరణములు.

కావున కాలానుసారముగ శాస్త్రములు మాజికపోలేదు. శాస్త్రములు మాజియన్నను కొన్ని విషయములందు సదాచారమే ధర్మముగ నంగీకరింపబడెడిది. వేదమునకు స్మృతికి తరువాత సదాచారమే ధర్మము నకు మూలము. కాని పూర్వము 'ధర్మములు' మార్పుచెందెను. గాని 'ధర్మమున' కేమార్పును గలుగలేదు. అనగా కాలానుసారముగ నవసరమగునంతవఱకు ప్రత్యేకధర్మములు మార్పుచెందెను- గాని ఆధ్యధర్మమునకు పునాదియైన భావములు- సంస్కారములు- సమ్యక్తములు- ఇంచుకంతయును మార్పు చెందలేదు. ఆపునాది సుస్థిరమై యున్నంతవఱకు వైకట్టడమున నవసరమగునన్ని మార్పులు చేసికొనుటకు ధర్మశాస్త్రములందలిక సావకాశములు గలవు. ఉపయోగించుకొనగలిగినచో నాయన కాశము లిప్పటికిని నన్నవి. కాని పూర్వకాలమున మనదేశస్థులు చేసిన సంస్కరణములకును ఇప్పుడు మనలో గొందఱు కావలయు నను సంస్కరణములకును గొప్ప భేదము గలదు. పరసాం ప్రదాయము చేజేసి గ్రహింపదగిన విషయమున్నచో నద్దానిని మెల్లగ నవలంబించి తమదిగా చేసికొనుట పూర్వసంస్కరణపద్ధతి. పరచుతములందు కొన్ని కొన్ని మంచి విషయములను కాంచి వానిని మెచ్చి స్వచ్ఛతమున గర్హించి తత్సమతమునకు లోబడిపోవుట నవీనసంస్కరణపద్ధతి. కావున నవీనసంస్కరణపద్ధతి వలన స్వరూపనాశనమే కలుగబోవుచున్నది. స్వధర్మము దాసకై గలవారు నూత్న సంస్కరణములకు విముఖు లగుటకు ఇదియే కారణము. అంతయు కాని తనస్వత్వమును కాపాడుకొనగలిగినంతవఱకు ఆధ్యధర్మ మెప్పుడును సంస్కరణపరామృఖము అగుటలేదు.

నూత్నముగ విచారించినచో నాధ్యధర్మములతో యుద్ధాస్వభావము గల ధర్మము మఱియొకటి లేదు. "అనుమాత్యా బ్రహ్మ" యనుకొను నద్వైతసిద్ధి నొందు బ్రహ్మబ్రహ్మను గుంగానమ్మి పోలేరమ్మ మున్నగు గ్రామ్యదేవతల వారాధించు పాపమును ఇరువురును హిందువులే. ఇరువురును ప్రామాణ్యబుద్ధి కృతి- స్మృతి-పురాణములందే. వత్సాశ్రమధర్మముల నానంతయు నడుగుదాటక- నియమముల నన్నిటిని పాటించుచు- వేదవిహితకర్మల యధావిధిగ నాచరించుగృహస్థుడును- విధినిజే ధముల కతిక్రందై ఏచ్చటనేని దిరుగుచు నేమేని గుడుచుచు స్వచ్ఛంద విహారము సలుపు యోగిపుంగవుడును ఇరువురు హిందువులే. ఇరువురును ప్రమాదములు వేదములే. ఏమత మైననుసరే- ఏసాంప్రదాయమైనను సరే- తన శరణువొచ్చిన దానిని పరధర్మముని పోద్రోలక ఆధ్యధర్మము ఆ నూతనసాంప్రదాయము తనదానిగనే స్వీకరించియున్నది.

మంచిచెడుగులు పరమార్థతః లేవు. గాని కొన్ని సందర్భముల కొందఱుపట్ల మంచిమోటు తీసికొని సందర్భముల చెడుగును. కావున నెప్పుడెప్పుడూ ఎంతవఱకు తేమకరమో అంతవఱకు దాని వలంబించి అయ్యది తేమము కానప్పుడు దానిని త్యజింపవలయును. శ్రీ కూర్మధర్మయజ్ఞసకత్వమే తేమమునకు మానము. అట్టితేమమే ధర్మాచరణము ఫలము.

ఆధ్యధర్మముయొక్క మూలనూత్రములకు భంగములేనంతవఱకు నూత్న సంస్కరణములకు ధర్మశాస్త్రము లేప్పుడును నభ్యంతరములు

కావు. కావున మనకు ప్రస్తుతము కావలసినవి రెండు. స్వధర్మము దనురక్తి- స్వపర్యాచరణకు తగినయవకాశము. స్వధర్మము దనురక్తి మన కొక రిచ్చునది గాదు. అయ్యది మనకు సహజముగ కలుగవలసి నదే ఇక స్వధర్మాచరణమున సావకాశములు. వీని నొడగూర్చునది స్వసహజములయితప్ప వేరొందులేదు. అట్టిస్వసహజములను మన కిప్పుడిచ్చువా రెవరును లేరు ఇచ్చినను అట్టి విచ్చపుగూడవలన మనకు పొట్ట నిండదు. కావున 'పుత్రనిశ్చయము' స్వయంకృషివలన మనము స్వరాజ్యమును సంపాదించుకొనవలయును. మన స్వరాజ్యసంపాదనమునకు కత్తు లక్కఱ లేదు. వందుసామాను లవసరము లేదు. దీనికి వలయు సామగ్రి-మనోదార్ధ్యము వికమత్యము స్వధర్మానురక్తి. ఈసామానులను మనము సమకూర్చుకొని ఎన్ని అభ్యంతరములు వచ్చినను జంకక స్వధర్మాచరణ కవకాశము కలుగజేయు ప్రతిపాపలను స్థాపింపవలయును. ఈపద్ధతివలన బ్రటిమ ప్రభుత్వమువారై యుండ మనకు స్వరాజ్యము సిద్ధించును. సహాయనిరాకరణోద్వేగమునూత్రముల ప్రకారము ప్రస్తుతము మనము చేయదగిన పను లనేకము లున్నవి. వానియన్నింటిలోనికి ముఖ్యతమమైనవని గ్రామసంఘములను పునరుద్ధారణచేయుట. ఇంతకాలమునుండి ఆధ్యధర్మములు నిలిచియుండుటకు కారణము మన గ్రామసంఘములు తప్ప మఱి వేఱు కాదని చెప్పియున్నాము. ప్రస్తుత కాలమున గ్రామసంఘములు నశించుటతోమాత్రమే ఆగక గ్రామములే నశించుకొని వచ్చుచున్నది. ఇక మనస్వధర్మమును నిలుపవలయునన్న నెట్లు నిలువగలదు? గ్రామముల పాడువెట్టి పట్టణముల నిర్మించుట పాశ్చిమ వాగ్గకతకు లక్షణము. దానికి కారణము వాణిజ్యదాహము. ధన తృప్తి మిధ్యాజ్ఞానము అనుదినమును కొంచెముకొంచెముగ పాలుతీసుకొనుటతో తృప్తిచెందక పాలన్నియు నొకేసారిగ నాపోశనము చేయుదుమను దురాశతో నావుపాదుగును గోయు మూఢునిభంగి పశ్చిముల ననుకరించుచు నేడు మనవారుగూడ యంత్రకాలానిర్మాణమునకు గడంగి లక్షులకొలది పనివాండ్రు కొన్ని కొన్ని పట్టణముల ప్రోగుపొసి స్వర్గఖండము లనందగు జనపదముల పాడువెట్టుచున్నారు.

మనుష్యప్రయత్నముల కన్నిటికి పరమాధి అనందముగాని యనందము గాదు. అయ్యది శాంత్యధీనము కావున మనుజుడు కోరదగినది శాంతియే. ఆశాంతి పల్లెలలో దక్క పట్టణములలో దొరకదు. పల్లెపట్టణ శాంతికి ఖను లనందగును. అట్లగుట బల్లె నుద్ధరించుట మన ముఖ్యకర్తవ్యము. పల్లెలనుద్ధరించుట యెట్లు? అదియే మనదేశమందలిబుద్ధిమంతు లందఱును ఇప్పుడాలోచింపదగిన విషయము. ఇట్టి విచారణ చేయునప్పుడు అన్నిటికిని మూలనూత్రమగు విషయమును మాత్రము మఱవగూడదు. ఆనూత్రమే మనస్వధర్మమునందనురక్తి మనకు తిరిగి జనింపవలయు. లేకున్న జనపదములు బాగుపడటయే కల్ల. స్వధర్మము దనురక్తి హెచ్చినగాని వాణిజ్యదాహ మాదు. ఆదాహము తీసినగాని ష్యాక్తరీ పద్ధతి మాజుదు. అయ్యది మాననగాని పాటకపుజన మంతయు పల్లెల పాడువెట్టి పట్టణములకు జేరు దుర్బుద్ధి నశింపదు.

మొత్తముమీద మన దాద్ర్యకారణములు మూడువిధములు.

(1) వర్తకమూలకముగ పరదేశీయులు దోచుకొని పోవుచున్న సామ్యము.

(2) మనదేశపు ముడివస్తువుల సేగువతిచేసి వనదేశములనుండి సామానుల దిగువతిచేసికొను పావుకారుల లాభములు. (3) మూడవది ఈయది 'ధన్యకర్ప'. ఈయది ప్రభుత్వమువారు మనకడనుండి గ్రహించునది ఇది ధన్యకర్ప ఎట్లుగునని యందులేమా. ప్రభుత్వమువారు మనల నజ్ఞానాంధకారమునుండి యుద్ధరింప మనపై నిర్ణేతుకజూచుమాన కరుణాకటాక్ష ప్రసాదము గావించి మెల్లమెల్లగ విద్యముల నేర్పి మనలను పెద్దవారిని చేయుటకు భారము వహించి యున్నారు. దీనినే శ్వేత హుళిని భార మని అనేక గ్రంథముల వ్రాసియున్నారు. ఇట్టిభారము వహించినవారు మనకు గురుప్రాయములు గాన వారికిచ్చిన సామ్య గురు దక్షిణ యనందగు. గురువు క్షమ్యనివలన గ్రహించు విత్తము వేతనమని గాని కూలియనిగాని పన్ననిగాని యనుట ఆర్యధర్మమునకు కేవలము విరుద్ధము.

ఈ మూడు విధములగు వ్యయములను తగ్గించుట రుపాయము మహాత్ముడిదివఱకే బోధించియున్నాడు. ఆచార్యముల మన మాచరణలో పెట్టి జనపదముల నుద్ధరింపవలయును. ఇట్లు జనపదముల యార్థికస్థితి

జక్కచేసి ఇతరవిషయములందు గూడ ప్రభుత్వమువారి యపేక్ష లేకుండ వనవ్యవహారముల వనమే నిర్వహించుకొనుటకు తెగినవీలును కలుగజేయు ప్రతిష్ఠాపనలను నిర్మింపవలయును. అట్టి ప్రతిష్ఠాపనముల యందగ్రగణ్యములు గ్రామసంఘములు. గ్రామసంఘముల పునరుద్ధారణచేసి పూర్వపు మన స్థానిక ప్రభుత్వపద్ధతిని తిరిగి ప్రతిష్ఠింపవలయును. అది ఎట్లు చేయవలయునో అనభవజ్ఞు లగు బుద్ధిమంతులందఱును కలసి ఆలోచింపదగినవిషయము. కాని మనము స్వరాజ్యమును నిర్మించుకొను నప్పుడు ముఖ్యముగ వనస్సునం దుంచుకొనవలసిన విషయ మొక్కటి గలదు. అదానిని మన మెన్నడు నేమటగూడదు. అది "స్వధర్మము."

స్వధర్మములేని స్వరాజ్యవంతు మనకు స్వత్వములేదు. స్వధర్మములేని స్వరాజ్యమువలన మన కొకరితి దాస్యము వదలి మఱియొకరితి దాస్యము మిగులును. శరీరదాస్యము సహింపవచ్చును గాని భావ దాస్యము దుష్కరము. ఇదియే "చెలసాలలో వరసంద్రశలల యగునో" అని దేశభక్తులకు ప్రోత్సాహమిచ్చిన కవివరుల యంతర్భావము.

ఇంద్రనీలములు - అన్యోక్తులు

ఎడవల్లి గంగాధర బుచ్చిరామశాస్త్రి గారు

నీలమా పువ్యరాగంబు నీవయగుచు
పిదప పద్మరాగంబుగా పేరుబొందు
పద్మరాగాన వజ్రమై పరిణమించు
బహుళజన్మల నీవు సాఫల్య మొందు.

గీ. హీననీలములపట్టుక యేకదేశ
మనుచు భేద మేమిట నుట యవకతవక
హీరకాంతికి విలువకు నేమి సాటి?
నీలమా జెప్పు బాగుగా నీవ యరసి.

గీ. తెలివియందునఁ దేటలో దిటవునందు
సాటియే నీల మాహీర సంఘమునకు
క్షీరముల గ్రోలి కనవు భక్షించి మనుట
కన్నుగలవారి కెల్లరు గానరాదె.

గీ ఇంద్రనీలములమనుచు నెగురవలదు
ఇంద్ర దేవ్యుడైవమా ఇంచుకైన
ఇంద్రకేత్రచారిత్ర మీ రెరిగియుండి
పాలకునిబోలు ప్రజలన్న బాగుగాడె!

గీ. ఎక్కువైతేమి యాత్మత నెరిదిగిన
పట్టుకచ్చినమాత్రానఁ బ్రమదమేల
హాటకమకుటదేశంపు గాటువీడి
నీలమా దయాచేత నీ కేరు దిక్కు

గీ. ఇంద్రనీలము లైనంత నేమి మిమ్ము
తినదు సంబంధుల యైన దలపడంత
వజ్రయై పరభూభ్యోపక్షు డయ్యె
కార్యముటనను మిమ్ము పాకారె వీడె.

గీ. నీలమా నీదుకంటెను నీదుడొకడు
గలడు మందకు నదిలోన తెలుపగలను
వాడు గోమేధనాముఁ డాపాపరాశి
వానితో బొందు మమ్మారు వలదు నీకు.

గీ. అగ్రయ వైకుంఠపాలి కన్ గూటయందు
నిచ్చెనెక్కియు మురిసెడు నీదుట్లు
మురియించుంటివి నీలమా ముందుజూడు
నూటశాశింబుగలపాము, బోటుబడుదు.

దేశబంధుచిత్రరంజనదాసుగారు

ఒకభక్తుడు

విశ్వమాంగళ్యమునకు స-ర్వస్వ మిచ్చి
చిటుతనవ్వులు మోమున-చెంగలినప,
సమయ మనెడు నిరంకుశ-శాసనంబు
న్యాయ్య మన్యాయ్య మరయక-ద్రోయుచుండ
రాత్రి యనుపేరఁ జెల్లు కా-ర్పాహంబు
స్వీకరించుచునుండె ను-శ్లోకముగను
గీ. భానుమూర్తిని చెఱగొన్న-వార్త నపుడె
ఆకులాకులరాపిడి-నందుకొనుచు
మెల్లమెల్ల న వీచెడు-పిల్ల గాలి
లోకమంతట నల్లన-బ్రాకఁజేసె
గీ. వేదరవముల జపించు విప్ర వితతి
లోకమెల్లడఁ బ్రాకెడు చీకటులను
నెట్టులయినను వారింపు మీశ! యనుచు
మొక్కపెట్టునఁ జేయెత్తి-మ్రొక్కుచుండె.
గీ. "తగదు తగదని" కాకులు - వగచుచుండె
వానిరవకును చెవిఁబెట్టు-వార లెవరు?
న్రమము లంతంత తలల న-డ్డముగ నూఁపె
వాని తలయూపు లెవరికి వలయు నిపుడు?
గీ. అబ్బురం బయ్యె జనసిము-ఖంబునందు
ఇంచుకయు విసాదంబు లే-దేమికతమొ?

రివ్వరివ్వన నవ్వులపువ్వు లొకటె
విశ్వమాతృక చెక్కిళ్ల- విరియసాగ
ఏమిదైర్యంబా తెలియంగ- నెవరి కగును? ౧
గీ. "అతనితోడిద జీవన-మగును మాకు
మమ్ము నందఱ బంధింపు-మమ్ము ఋణము
మొక్కటనె తీర్చుకొను భాగ్య-మొద" ననుచు
లెక్కలేనట్టి మిక్కిలి-చుక్కగములు
పొడుచుకొని వచ్చె పైపైకి- మిడిసిపడుచు. ౬
రండు రం డిక వేగమే-రండు నేడు
దందుదందులుగా వచ్చి- తల్లి ఋణము
తీర్చుకొనుఁ డయ్య! సోదరుల్-తిరిగిపోక
మీరు జీవించు రాచంద్ర-తారకముగ ౭
తమము శాశ్వత మంచును తలఁపవలదు
అంధకారంబు జయ మొన్న-డందలేదు
మాటువడినంతనే లోకబాంధవుండు
తేజమును శాసె నని యెంచి- తిరుగదగునా? ౮
"సత్యమొక్కట జయ మందు- శాశ్వతముగ
ధర్మమే రాజ్య మొనరించు- నిర్మలముగ"
అనెడి యొంకారనాదంబు నాలకించి
తఱిమికొట్టుమ నిద్రను- భరతపుత్ర. ౯

చామర్తిరాజశేఖరకవిరాయస్మృతి

శ్రీ శేషాద్రిరమణ కవులు

క్ర. ఒకలలాడు నీ నగు మొగం బింక గాఁగరాదు. భావమం
జాలమగు నీదుకైత చెవిపోకదు. మాఁక నీ ప్రశాంతపే
శలరమణీయమూర్తిఁ గనఁజాలునదృష్టము గల్గిదింక నీ
చెలిమికి బాష్పతర్పణముఁ జేసెద గైకొను రాజశేఖరా.
చ. తెలుఁగునఁజక్కఁగాగవితఁదీర్పఁగఁజాలితివాంగ్లభాషయన్
జలధిఁ దరింపఁగల్గితివి సంస్కృతభాష పఠించుచుంటి నీ
ఫలములన్నిటిం బ్రజ్ఞకు బందియొసంగఁదలంచుచున్న నిన్
దలిరలఁ ద్రుంచుకై వడి విధాతృఁడు త్రుంచెనె రాజశేఖరా
చ. చదువుచునున్న పాత్రములు సాంగముఁ జేయఁగలేదు. తావకా
భ్యుదయము గోరుమాత కెద నూటట చేతురలేదు. సాహితీ
వనసము తావకిన రసవత్కవితానవభావ భావనా
స్ఫుదమయి మించలే దపుడె చావు వరించెనె రాజశేఖరా.

నీ. వదనమొరగవంచి వాపోవుచున్నది
అనిశంబు తావకార్థాంగలక్ష్మి
నిస్పృహవశమున నిలువునీరైపోయెఁ
గొడుకా! యటంచు నీకూర్మితల్లి
ఇంక నిట్టి దేశికుం డీజన్మచునకు దు
స్తరమంచు నేడ్చె విద్యాధిగణము
మిత్రుండు పోలేడు మేమె పోతి మటంచుఁ
జెలిమికాం ద్రెల్ల రాల్చిరి జలంబు
గీ. వలసతినిజూచి నెదతల్లికోతఁజూచి
శిష్యులనుజూచి మిత్రులనీలుగుఁజూచి
పరమునం దెంత నీయాత్మ పల్లటిలునొ
రాజశేఖర! తెలుపనేరము గదయ్య.

బ్రహ్మశ్రీ, కోపల్లి హనుమంతరావు పంతులు గారు

ఎం. ఏ., బి. యల్.

జేవరకొండ జగన్నాథరావు గారు, ఎమ్. ఏ.

శ్రీ కరంబుగ లోకాళిఁ జెలంగఁజేసి
యఖిల జీవుల సేమంబు నరయు విభుఁడు
గరము దయతోడ విశ్రాంతిఁ గలుగఁజేసి
యరయు హనుమంతరాయుని యాత్మ నెపుడు.

గీ. ఆంధ్రమాతకు గారాబు టనుఁగుపట్టి
మచిలి బృదరు సతి తలమానికంబు
ఆంధ్రజాతీయ విద్యాలతాలవాల
మగుచు దివికేగె హనుమంతు నాత్మ యకట

సీ. వనజగర్భునిరాణి వలచివచ్చిన దన నెమ్మో బి. యల్. విద్య నెసఁగినాఁడు
ధర్మనూనునిశాంతి తనుఁ గొల్పుచుండె నా నతిశాంతమూర్తియై యలరినాఁడు
రామకృష్ణువిక్తి రక్షింపఁగోరె నా నేవేళ త్యాగంబె యెంచినాఁడు
విమరుని విజ్ఞత వియ్యమందెను నాఁగ జీవు సీశ్వరసేవఁ జేర్చినాఁడు

గీ. తొంటిప్రహ్లాదుఁడో యని తోఁచునట్లు
సకల సుగుణంబులకు బిట్టు జాలినాఁడు
కరము కోపల్లి వంశంబు ఘనత కెక్క
వెలసె ధరలోన హనుమంత వీరవరుఁడు

సీ. నీయండఁ గొని సాగ నీక్షించు కాలేజి కొమ్మ కొన్నత్యంబుఁ గూర్చవైతి
సీబోధజలధిలో నిరత మీఁదుచునున్న శిష్యాళి నెడ్డునఁ జేర్చవైతి
సీన్నేహపూరంబు నెఱినంద వెల్లెడు చెలికాండ దైన్యంబుఁ దలఁపవైతి
సీబొందిబంధులై నిరత మీగుచునున్న యాలుబిడ్డల గతి నఱయవైతి

గీ. వకట ! యిందఱ నొకమఱి యార్తి ముంచి
యింతత్వరలో హతాత్తున నేగుటకును
గారణాంతర మొండేది కానరాదు.
రమ్యగుణధుర్య ! హనుమంత రాయవర్య !

సీ. సీకళాశాలకై నిధి యేమి లేదని యలకు బేరునియొద్ద కఱిగినావో
గాంధిమహాత్ముని కార్యంబు నెఱవేర్చ విబుధుల వేడంగ వెడలినావో
రీడింగుప్రభు చిత్తరీతి మార్పుటకునై యేసుక్రీస్తునిపజ్జ కేగినావో
అల ఘోకలే తిలక్ యాత్మల దర్శించు నాలోచనంబున నరిగినావో

గీ. ఈవు మమ్మును విడనాడి యేగుటెల్ల
మేమొనర్చిన కర్మంపు బాము గాదె
సీకు సరివారు మాలోన లేకయుండె
రమ్యగుణధుర్య ! హనుమంతరాయవర్య !!!

THE LATE SRI NOPALU LINGU SASTRI

THE LATE SRI NOPALU LINGU SASTRI

శ్రీయుతులు, కాకర్ల చినపేయ్య, ఎహాయం వడదాసు, కాకర్ల పెదపేయ్య

SRV. G. SATYANARAYANA

శ్రీయుత, గ. రామచంద్రరావు

SRV. M. RAMACHENDRAMURTY

SRV. S. V. S. KRISHNA RAO

శ్రీయుత, ఎ. కృష్ణారావు

SRV. M. ANNAPOORNIAM

శ్రీయుత, గరిమెళ్ల సత్యనారాయణ

శ్రీయుత, మహ్మూది అన్నపూర్ణయ్య

శ్రీయుత, ముదిరాజు రామచంద్రమూర్తి

ఆంగ్లవర్తక రక్షకపద్ధతి లేక, ఇంపీరియల్ ప్రిఫరెన్సు

గోవిందరాజు వేంకటకృష్ణరావు గారు

“సీ. చాణక్యనీతి తార్కాణగాః జంద్రగు ప్రాదిమాన్యులు దేశ మతియునాఁడు
పరహింసవలని దేవత్వమేనిఁ ద్యజించు ఘనుఁ డశోకుఁడు ప్రజన్ మనుపునాఁడు
జాతికవిత్వ విద్యాశ త్వవర్ధనం డిల హర్షవర్ధనం జేలునాఁడు
కాకతీయాది సత్ ట్రాత్రవంశ ప్రభుల్ నియతి దేశంబుఁ బాలించునాఁడు
గీ. కృషియు నానాపరిశ్రమల్ వృద్ధిజెంది, నావికావర్తకము మహాన్నతి వహించి
భవ్యవిభవానుభవమున భరతభూమి నాగరకతకుఁ బ్రథమగణ్యముగ నుండె.”

కాలవశంబున 17-వ శతాబ్దమున మనదేశమున నాంగ్లేయులు కాలిడినాటనుండి మనయొక్కవర్తక మడుగంట మొదలిడెను. పూర్వము ప్రపంచమందెల్ల మిక్కిలి భాగ్యవంతమై యలరారిన మనదేశ మీనాడు యధోగతిబడి దారిద్ర్యపీకాచపిడితమై, అష్టకష్టముల పొందుచున్నది. ఈ విపరీతపరిణామమునకు స్వార్థప్రేరేపితమై యాంగ్లేయ వర్తకసంఘ మొనర్చిన క్రూరకృత్యములే కారణములు. ఆంగ్లేయులే మనదేశమునుండి పన్నులమూలమున వసూలుచేయబడిన ధనములో విశేష భాగమును ఇంగ్లాండులో నుండు నిండియా ఆఫీసుపోషణ నిమిత్తమును, ఆంగ్లేయోద్యోగీయుల యుపకారవేతనములకును, ఇనుపదారులు మున్నగువానివై వెచ్చించిన యాంగ్లేయుల ధనముపైని వడ్డీల విధమునను ప్రతిసంవత్సరమును కొనిపోవుచున్నారు. ఈ మహాధనప్రవాహమే మనదారిద్ర్యమునకు మనకర్షవల ఋణగ్రస్తతనకు కారణభూత మగుచున్నది. ఆంగ్లేయులే మనస్వదేశపరిశ్రమల నాశము గావించి, తమపరిశ్రమ లభివృద్ధిపరచుకొని వర్తమానమందు గొప్ప యశాన్నత్య దేశకు వచ్చిరి. ఇట్లే స్పెయిన్ దమధనతృప్తి యింకను తీరకకాబోలు నింకొక నూతనార్థికవిపత్తు మనపై తీరవై వెచ్చి నెట్ట దలచుచున్నారు. ఈ నూతనార్థికవిపత్తు ఎదియో, దానిని మన మెట్లు తప్పించుకొన గలమో విచారించుటయే యీ వ్యాసముయొక్క ముఖ్యోద్దేశము.

ఆంగ్లవర్తకరక్షకపద్ధతి యన నేమి ?

పూర్వము ప్రపంచమందు వాణిజ్యపద్ధతి ప్రబలియుండె నని పాతకులకు దెలిసియే యుండును. ‘ధనమాల మిదంజగత్’ గనుక ఒకదేశమందు బంగారము వెండి అపరిమితముగ నున్నచో నింకొక దేశ మువా రాధన మెట్లయినఁ గొంపోయి తమ దొకగొప్పదేశముగఁ జేయ వలయు నని యానించి ధన మున్న దేశమునకు చాల యెగురుతులఁ జేసి ఆ ధనమును తాము కొల్లగొట్టుటయే వాణిజ్యపద్ధతికి మూలనూత్రము. అందునను ఎగుమతు లెక్కువజేసి దిగుమతులు తక్కువ చేసికొనుట వాణిజ్యపద్ధతియొక్క ముఖ్యోద్దేశము. 18-వ శతాబ్దమునకు ప్రపంచమందంతటను వాణిజ్యపద్ధతియే తన యధికారము చెలాయించెను. స్పెయిను దేశమును నాశన మొనర్చిన దీపద్ధతియే. బ్రిటిషుసామ్రాజ్యమును

కొంతవరకు విచ్ఛిన్నపరచిన దీపద్ధతియే. అధినివేశరాజ్యః స్వంతయాస్తిగ నెంచి యింగ్లాండుదేశము తనపోషణనిమిత్తము తన యధీనముం దుంచుకొనెను. అధినివేశరాజ్యప్రజలు తాము పండించు ముఖ్యపంటల నాంగ్లవర్తకలకే అమ్మవలయునుగాని తదితరుల కమ్మగూడదు. ఈ పద్ధతికింద నాంగ్లేయులు సామ్రాజ్యవ్యాపారము సంతయ తమనాస్తములం దుంచుకొని విదేశవర్తకమును బహిష్కరించిరి. ఇందులకు ప్రతిఫలముగ వస్తువుల ధరలు తగ్గెను. ఏలయుఁగా నక్కఱ (Demand) తక్కువ గదా! ఇవిధమున నన్యదేశపరిశ్రమల పోటీని సంహరించి ఆంగ్లేయపరిశ్రమలు యూరపుఖండము సంతను నాశరించెను. అమెరికాదేశము స్వాతంత్ర్యయుద్ధమునకు దిగువఱకు నమెరికాదేశపు పంటలన్నియును, గ్లాసుగో బ్రిష్టులు నగరములద్వారా అన్యదేశములకు వ్యాపించెను. వాణిజ్యపద్ధతి మూలమున నాంగ్లేయధిపతులు చాలలాభమును పొందిరి. కాని అమెరికాదేశీయులు సన్నాహము తైరి. అమెరికాదేశస్వాతంత్ర్యయుద్ధమున కిది యొక మూలకారణము. ప్రస్తుత మాంగ్లమంత్రివర్గముచే నుపపాదించబడిన ఆంగ్లవర్తకరక్షకపద్ధతి (ఇంపీరియల్ ప్రిఫరెన్సు) పూర్వకాలపు వాణిజ్యపద్ధతియే!

పూర్వ చ రి త్ర

1917 వ సంవత్సరమున పార్లమెంటుసభలో దూదిసుంకముల గురించి జరిగినచర్చలో భారతరాజ్యాంగమంత్రియును, బ్రిటిషుప్రభుత్వమువారును మనపక్షమూని పోరాడుటకు వారు మనయొడ కరణారస వృద్ధియులై న్యాయపరివర్తనమునకు గడంగలేదు. యుద్ధానంతరము మనదేశమున నాంగ్లవర్తకరక్షకపద్ధతిని నమలులానికిఁ దేవలయు నను నభిప్రాయమే వారి నట్లు కపటసాటకమాడ ప్రేరేపించినది. దూదిసుంకములకును ఆంగ్లవర్తకరక్షకపద్ధతికిని గల సంబంధమును మన మించుక విచారించవలయును. లేకున్న నాంగ్లవర్తకరక్షకపద్ధతినే సురక్షణపద్ధతి యని కొందఱు గ్రహించి మోసపోవచ్చును. అట్లే మనసాయకులు కొందఱు ఈ వయోముఖవివక్షంభపుమాయలోఁ దగుల్కొనిరి. ఇంక నైన పిరు నిజము గ్రహించి ప్రజాపక్షమూనియొనూతనపద్ధతినిఁ బ్రతిఘటించుట శ్రేయస్కరము.

దూదిపరిశ్రమలకే గాక తమిళనాడుదేశపరిశ్రమలకు గూడ కొంతవఱకు నునకు సంరక్షణము గావలయును. ఇందు మనకు గావలసింది ఇతరదేశముల పోటీకంటె నెక్కువగా బ్రిటిషు పోటీనుండి సంరక్షణ మని మనము గ్రహించవలయును. ఆంగ్లేయపాలన ప్రధమవిషయముగా మనము గొప్పపరిశ్రమలకు చేయువార నని ప్రసిద్ధి కెక్కియుంటిమి. కాని మనపరిశ్రమలన్నియును బ్రిటిషు ప్రభుత్వపు సంరక్షణపద్ధతిచే నిర్మూలించబడినవి. మనకళలనాశనమొనర్చినది బ్రిటను దేశమే గాని యితరములకు వైకోహదేశములు గావు. హోరెహె మన్ విల్లను తమదరిత్రలో నిట్లు వ్రాసిరి—“181-వ సంవత్సరమున నిర్మూలన సాక్ష్యముల నాకాలమున భారతీయుల దూది పట్టుగుడ్డలు బ్రిటిషుమార్కెట్లలో యింగ్లాండులోచేసిన వానికంటె నూటికి 50 మొదలు 60-వ వంతువఱకు దగ్గవకు అమ్మి లాభము పొందవచ్చునని తెల్పబడినది. అందుచే నింగ్లాండులో చేసిన సామానుల సంరక్షించుటకు నూటికి 70 లేక 80 వ వంతు సుంకము లెక్కువగా భారతీయుల పరిశ్రమలపై విధింపవలసినదెను. ఇట్టి బహిష్కారపద్ధతి అవలంబింపని యెడల మాంధ్యము పైజీ మిల్లులన్నియును ప్రధమముననే మూసివేయవలసినదెను. ఆరెబలముచే మిల్లులలోని యంత్రములకు పరిచేయించిన భారతీయులలో నెల్లుట యసంభవము.....భారతదేశములోనికి బ్రిటిషుసామాను లేనియైనను సరియే పన్నులు లేకుండ దిగుమతి చేయబడినవి.”

జరిగినదానినిగురించి చింతించిన నేమి ఫల మున్నది? గొప్పయంత్రములతో దురుపరిశ్రమలకు కళల నభివృద్ధిచేసికొని తమ వస్తుసామగ్రి నితరదేశములకు ఎగుమతిచేయు శక్తిగల్గింపుడు, బ్రిటిషువారు స్వేచ్ఛా వాణిజ్యపద్ధతి నవలంబింప నారంభించిరి. అప్పుడు స్వేచ్ఛావాణిజ్యపద్ధతి నధిక్షేపించినవారిని బ్రిటిషువారు దూషించిరి. దండించిరి. స్వేచ్ఛా వాణిజ్యపద్ధతిచేమని గడచిన అర్ధశతాబ్దమునుండియును ఆంగ్లేయులు పూజించుచుండిరి. ప్రస్తుతపరిస్థితులలో నార్థికవిషయములందు ఒకజాతి యింకొకజాతి కణగ్రోక్క యత్నములు నల్లునవును. నాగకత గల దేశములన్నియు ప్రపంచమందుగల పరిస్థితులలో పోటీకి నిలుచునపుడు- కొన్ని దేశములు తమ నవీనసాధనయంత్రములను పాకరములను వృద్ధిచేసికొని అపకృష్టదార్థములు లేక యల్లలాడునపుడు- మఱికొన్ని దేశము లపకృష్టదార్థములు గల్గియుండి సాధనయంత్రసామగ్రి లేక విచారించునపుడు- స్వేచ్ఛావాణిజ్యపద్ధతి న్యా యమగువర్తకపద్ధతి కానేరదు. అందునను ముఖ్యముగ నొకజాతి గొప్ప యంత్రపరికరములను గల్గియుండి అపకృష్టదార్థములు మెండుగానున్న యింకొకదేశము తనచేతికింద నున్నచో దాని నెంత పొంప పెట్టి యార్థికముగ ఊహించుకొనునో జేగవ్రాయవలయునా? కాన నాంగ్లేయదేశమునకును భారతదేశమునకును స్వేచ్ఛావాణిజ్యపద్ధతి న్యా యపద్ధతి కాదు. మన పరిశ్రమల వృద్ధిచేసికొనుటకు మనకు సంరక్షణపద్ధతి యావశ్యకమై యున్నది. కాని ఆంగ్లేయదేశము స్వేచ్ఛావాణిజ్యపద్ధతి నవలంబించుటచే ఆంగ్లేయములు మనకు సంరక్షణపద్ధతి నొసంగ నిరాకరించిరి.

ఇట్లు కొంతకాలము జరిగినపిమ్మట నవీనయంత్రకళలం దితరములకు వైకోహదేశములు బ్రిటనుదేశముతో పోటీకి నిలువబడుటకు ప్రారంభించెను అందు ముఖ్యముగ జర్మనీదేశము తనపాలకులచే ప్రోత్సాహితమై తనపాలకులు పెట్టుబడి పెట్టుధనముతో దనకళలను సంరక్షణపద్ధతి క్రింద నభివృద్ధిపరచుకొని బ్రిటనుదేశమును ప్రపంచపు మార్కెట్లలో హోస గాక వారి స్వంతదేశపు మార్కెట్లలో గూడ పోటీనుండు నెదిరింప మొదలిడెను అప్పుడు జర్మనీపోటీకి దాళజాలక, బ్రిటిషుధనికులు టోరీరాజకీయనాయకులలో సంప్రతించి స్వేచ్ఛావాణిజ్యపద్ధతి గొంతఱుకు మార్పుచేయవలసి యున్నదనియు నట్లు గాకున్న సంరక్షణపద్ధతి క్రింద సుంకముల విదేశయోగుమతి దిగుమతులపై విధింపవలయుననియు నాందోళనపెట్టసాగిరి. కాని బ్రిటిషుయెన్నికదారుడు తన ఆర్థికలాభముల గణించుకొనినవాడగుటచేతను, స్వేచ్ఛావాణిజ్యపద్ధతిని రాజకీయార్థిక మతముగ స్వీకరించుటచేతను, బ్రిటిషుధనికు లాందోళనము బ్రతిఘటించి సమకట్టిరి.

ఏదధును సంరక్షణసుంకము లైనను సామాన్యప్రజలయొక్క జీవితము దుగ్భము గావించును. ఏలయనగా వస్తువులకొనువాడే ప్రతి చోటను తాను కొనువస్తువులపై విధించిన సుంకముల నీయవలయును. స్వేచ్ఛావాణిజ్యపద్ధతి క్రింద బ్రిటిషు యెన్నికదారుడు చౌకధరలకు విదేశపుబట్టలకు కొనవచ్చును. కాని సంరక్షణపద్ధతి క్రింద యెక్కువసుంకముల విధించినచో వాడు విదేశబట్టలను ఎక్కువధరలకు కొనవలసినదెను. కఠినసుంకముల క్రింద వచ్చు ధన మెవ్వరిచేతులలోనికి సోవును? బ్రిటనుదేశపు యంత్రకళల చేయువా రీధనము సంపాదించుకొనెదరు. సుంకములు వుచ్చుకొనదగిన విదేశవస్తువుల మీయమున, నెక్కువగ వచ్చుధనము ప్రజాతాళములోనిది కాదు. ఇది కొంతవఱకు లాభకారియే. కాని తనస్వలాభమునకు బ్రిటిషు ఉత్పాదకడు (producer) తన సోదరుడగు వినియోజకుని (consumer) కు వస్తువుల నెక్కువధరల కమ్మి కట్టపెట్టినచో సంరక్షణసుంకములవలన నెక్కుడు హాని చేకూరును. దుగ్భౌతియందున్న స్వదేశపరిశ్రమ లభివృద్ధిపరచుకొనుటకు మాత్రమే సంరక్షణపద్ధతి క్రింద సుంకముల విధించుట న్యా యము. కాని బ్రిటిషుపరిశ్రమలు బలహీనస్థితి నుందు లేవు. బ్రిటిషువారు నవీన యంత్రకళోద్యమమును చాలకాలము క్రిందటనుండియు అవలంబించుచున్నారు. వారిదేశమం దపకృష్టదార్థములు కూడ లేవు. అట్టి సమయములో సంరక్షణసుంకములను విధించుట ఉత్పాదకల కన్యా యముగ ప్రోత్సల మిచ్చుటయే! ఈవిషయమంతయును బ్రిటిషువినియోజకులు గ్రహించి టోరీసుంకపు సంస్కరణనూడనల కొప్పకొనలేదు. యూనియన్ నిష్ఠులు కూడ టోరీనూడనల సంగీకరింపలేదు. అందుచే నిన్ని సంవత్సరములవఱకు సుంకపు సంస్కరణ మాగవలసినదెను.

కాని ప్రస్తుత మాగిపోయిన ఘోరసంగ్రామము గొప్ప మార్పిడిచేసెను. ప్రపంచకల్లోలక మగు నీయుద్ధము బ్రిటిషువారి రాజకీయార్థిక సాంఘిక దృక్పథములను మార్చెను. ఈ గొప్పవిప్లవమును చేయుతగ గ్రహించి వారివారి స్వలాభముల బెంపొందించుకొనుట

కాయాపక్షపాదులు భూగర్వము నివృత్తియొజన మని హానికర మని యెంచబడిన రాజకీయార్థికసూత్రములను ప్రతిపాదించుచున్నారు. ఇర్మ సీదేశమును హతమార్చినదమున నావేశముఁగల్గియున్న బ్రిటిషు ప్రజలలోఁ దమపక్షానిధాంతములను వ్యాపింపజేయుటకు టోరీలకును అంగ్లభిక్షకుల కును మంచిసమయము దొరకెను. ఈ తరుణముఁ జూచుకొనియే యుద్ధాంతరిమ వర్తక మెట్లు సాగింపవలయునో విచారించుట కేర్పరపబడిన బాల్ఫూరు కమిటీవారు సామ్రాజ్యములో నాంగ్ల వర్తకరక్షకపద్ధతిని ముఖ్యమగు నార్థికమూలసూత్రముగ భావింపవలయునని నూచించిరి. బ్రిటిషు సామ్రాజ్యపు పణ్యస్థలములనుండి జర్మనీదేశమును బహిష్కరించుట కును- కొంతవఱకు మిత్రమండలివారి పోటీనుండి తప్పించుకొనుటకును- ఏదో యొకవిధమగు సమస్తసామ్రాజ్యమునకును షేకుకరమగు సుంకముల విధించుటకై ఆధినివేశరాజ్యములతో సంప్రతించుటకును ఇంపీరియల్ వాల్ కాన్సరన్సును బ్రిటిషువారు రావ్యనించిరి. ఆ కాన్సరన్సువారు బాల్ఫూరు కమిటీవారు నూచించిన ఆంగ్ల వర్తకరక్షకపద్ధతి నొప్పుకొనిరి. ఈ కాన్సరన్సుకు భారత ప్రభుత్వమువారు “మన ప్రతినిధులు”గ సర్ సింహాగారిని బిశనీరుమహాశాసనాగారిని పంపి రని పాతకలకు దెలిసిన విషయమే. వీరు ఆంగ్ల వర్తకరక్షకపద్ధతి నామోదించినదియును లేక ఖండించినదియును మఱుఁ దెలియదు. కాని సింహాగారు ఖండింపఁలయు నను నుద్దేశముతో వెల్లిరి. వీరికి సమయమియ్యక వీరు చెప్పినది విన్నట్లు తోచుచున్నది. ఈ నూతనపద్ధతి మూలమున సామ్రాజ్యములోని ఇతర భాగముల యభివృద్ధికి భారతదేశపుధనము దోచుకొనుటకును. ఇంపీరియల్ వాల్ కాన్సరన్సులో అందఁ జేక గ్రీవముగ నీనూతనపద్ధతి నామోదించి రని మంత్రిసర్వమువారు దెప్పిరి. ఈ మాటలచే నెవ్వరు మోసపో జాలరు. ప్రతి అధినివేశక జ్యమునకు కాన్సరన్సులో నొకవోటు గలదు. భారతదేశమునకు గూడ నొకవోటు గలదు. ఆవోటు నధికారవర్గములోని వాడగు భారతరాజ్యాంగమంత్రి కియ్యబడెను. గాని భారతప్రతినిధి కియ్యలేదు. భారతసచివుడు భారతప్రతినిధుల నీ విషయమున సంప్రతించెనో లేదో తెలియదు. భారతప్రతినిధికి ఆవోటు నిచ్చియుండినచో సంగతిసందర్భము లెట్లుండెడివియో పేరుగ వ్రాయవలయునా? ఒకవేళ నిండియా ప్రభుత్వమువారిచే నెన్నుకొనబడిన సింహాగారు గాని, బిశనీరు మహారాజుగారు గాని, ఈ దౌర్జన్యపద్ధతి నొప్పుకొనినను భారత ప్రజలు వీరి యశీస్థాయములను చెతలను ఆమోదింతురా?

1908-వ సంవత్సరమున భారతదేశమునకు ఆంగ్ల వర్తకరక్షకపద్ధతిని వర్తింపజేయుటకు ప్రథమమున యత్నములు సల్పబడెను. కాని కర్తవ్య ప్రభుత్వమువారు రీపద్ధతిని తీవ్రముగ విమోచించి హిందూదేశమందు దీనిని నెలకొల్పుటకు వీలులేదని బ్రిటిషుమంత్రివర్గమువారికిఁ దెల్పిరి. తరువాత నాంగ్ల ప్రభుత్వమువారు రీవిషయమును గుఱించి మఱుల బ్రసంగింపజేసెను. 1915-వ సంవత్సరమందు సామ్రాజ్యకానసభలో గౌరవనీయులగు సర్ గంగాధరరావు చిట్టువీసుగారు ఆంగ్ల వర్తకరక్షకపద్ధతిని భారతదేశమందాచరణలోనికిఁ దెచ్చుటకు ప్రభుత్వమువారు లోచింపవలసిన దని హెచ్చరించుచు నొకతీర్మానము దెచ్చిరి. కాని యిండియా ప్రభుత్వమువారు రీద్ధి మూలమున మన కశేకకష్టములు గల వనియు, అందుచే

వీనిని మన మామోదించుట ఉపద్రవకరమనియుఁ దెల్పుచు తీర్మానము నధిక్షేపించిరి. చిట్టువీసుగారు తీర్మానముపరంహరించుకొనిరి. మొత్తముమీఁదఁ బ్రభుత్వమువారు రీపద్ధతిని స్వీకరమునఁజేయు నధిక్షేపించుచునే యుండిరి. యుద్ధాంతరిమము పెమ్ముఫర్గు ప్రభుత్వమువారి దృక్పథము మారినది. పెమ్ముఫర్గు ప్రభుత్వములలోనివారగు బార్నెసుగారు ఆంగ్ల వర్తకరక్షకపద్ధతి యెట్లయినను మనదేశమందు నెలకొల్పి గాఢముగ యత్నించుట సల్పియిండిరి. 1919 వ సంవత్సరము సామ్రాజ్యకానసభలో నిండియన్ టూరిఫ్ ఎమెండుమెంటు టిల్లు నొకటి ప్రభుత్వమువారు ప్రవేశపెట్టగా మదనమోహనమాజవ్యగారుతప్ప ఇతరులగు అగధికారనియుక్తసభ్యులందఁ జూచిట్లు నామోదించిరి. హిందూదేశమునుండి యితరదేశముల కెగువతిచేయు తోళ్లపైసను చర్యములపైసను 100-కి 15 వ వంతు ఎగువతిపన్ను విధించుటయును సామ్రాజ్యములోని భాగముల కెగువతిచేయబడువానిపై 100 కి 10 వ వంతు మూత్రమే యెగువతిపన్ను విధించుటయు నీటిల్లుయొక్క యుద్దేశములు. ఆంగ్లదేశమందు గల తోళ్లపరిశ్రమలవారు తోడ్డులేక అశేకకష్టములకు లోనగుచున్నారు. అట్టివారి కీవిధముగ ప్రోత్సాహ మియ్యబడెనను విషయము మన గౌరవనీయసభ్యులు తెలిసికొనవలయుట విచారకరము. హైందవోత్పాదకునికి నష్టములేకుండ చేసెదమని ప్రభుత్వమువారు టిల్లు నుపపాదించుచు వాకొనిలేగాని అధిచుసంభవము. దొరతనమువారికి మన తోళ్లపరిశ్రమము నభివృద్ధిజేయ నిష్ఠమన్నచో విదేశతోళ్లసరకులపై సుంకముల విధించి మనదేశమందు తోళ్లఫ్యాక్టరీలను స్థాపించుటకు ప్రజల ప్రోత్సహించి, ఫ్యాక్టరీల స్థాపించినవారికి ధనసహాయమును చేపియుండెడివారు. కాని అట్లు గావింపకపోవుటయే వారి వనోభిప్రాయమును ప్రకటించుచున్నది. దొరతనమువారు రీవిషయమందు గూఢముగ ప్రజాప్రతినిధులకు దెలియకుండ నాంగ్ల వర్తకరక్షకపద్ధతి మూలసూత్రము నంగీరించి దాని నాచరణలోనికి దెచ్చిరి.

కాని యిట్లు గూఢముగ నెంతకాలము ప్రవర్తించెదరను. 1919-వ సంవత్సరమున సామ్రాజ్యకానసభకాన్వేనిర్వాహకాలమందు ఆంగ్ల వర్తకరక్షకపద్ధతి భారతదేశమునకు వర్తింపజేయుటకు లాభమొనవ్వజొయను విషయము విచారింపుట కొక కమిటీ కేర్పరపవలసిన దని ప్రభుత్వసభ్యులగు బార్నెసుగారు తీర్మానముపపాదించిరి. గొల్లపదేలుమున్నగు కాంగ్రెసుకు చేరిన సభ్యులందఱు ఈతీర్మానము నధిక్షేపించినను సభవారి తీర్మానము నామోదించి, నొక కమిటీని ఏర్పరచిరి. ఈకమిటీవారు వ్యవహారకాండసంతను గుప్తముగ ముగించి తమనివేదికమును గడచిన సంవత్సరము ప్రచురించిరి. కమిటీవారు ఆంగ్ల వర్తకరక్షకపద్ధతివలన భారతదేశమునకు ఎగువతులలో నష్టమేమియు లేదనియును, దిగువతులలో కొంతవఱకు వినియోగకులకు నష్టమున్నను మొత్తముమీద నెగువతి దిగువతులలో మన కేమి లాభనష్టములు లేవనియును నూచించిరి. మన భవిష్యదార్థికనీతి సమగ్రముగ నాలోచించుట కొక సంఘము త్వలో నెలకొల్పవలసినదనికూడ నూచించిరి. ప్రజానాయకులయొక్కయును ప్రజల యొక్కయును నభిప్రాయములఁ గ్రోక్షక కమిటీవారాంగ్ల వర్తకరక్షకపద్ధతివలన మన కుపద్రవము లేదని స్పష్టము మొసంగిరి.

‘ఇంపీరియల్ ప్రెజరన్సు కమిటీ’ నివేదిక

కమిటీవారినిూచన యెంతవఱకు న్యాయ్యహా యోచింతము. మొత్తముమీద మన కెగుమతి దిగుమతులలో నేమియు నష్టము లేదట. ఈ నూతనవిషయము కమిటీవారు వర్తకవ్యాపారపు లెక్కలు పరిశీలించి కనిపెట్టిరట! ఒక్క వర్తకవ్యాపారలెక్కలే యీవిషయమును నిర్ణయించుటకు చాలునని దలంపరాదు. అవి మాత్రమే గాక ఇతరస్థితిగతులును గలవు. వానిని కూడ విచారించవలయును. మనదేశమునకు వచ్చు బ్రిటిషు వస్తువులకు సుంకము లేమియు లేకుండ స్వేచ్ఛగ రానిచ్చితి మనుకొనుడు. విదేశీసరకులపై కఠినసుంకముల విధించితి మని తలంపుడు! ఆంగ్లేయసామ్రాజ్యములో లేని దేశములకు పెన్సనరకులపై పన్నుల విధించితి మనుకొనుడు. ఇట్లుచేసిన మనకువచ్చు నష్టముకంటె లాభమేమైన నున్నదా? కడచిన మూడుసంవత్సరములలో సగటున నూటికి 52.8 భాగములు దిగుమతివర్తకమును 29 భాగములు ఎగుమతివర్తకమును యునైటెడ్ కింగ్డమ్ మనదేశముతోఁ జేసినది. మిగిలిన 47.2 భాగములు దిగుమతివర్తకమును గ్రేటుబ్రిటనుదేశము తయారుచేయలేనివస్తువులై యున్నవి. ఆంగ్లేదేశమునకు మనదేశమునుండి 29 భాగములకంటె నెక్కువ యెగుమతు లక్కువలేదు. మనదేశమునకు దూదిపరిశ్రమలు మున్నగు నవి గ్రేటుబ్రిటను సుమారు 28 కోట్ల రూపాయలు విలువగలవి నెగుమతి చేసెను. జపాను 11 కోట్ల రూపాయల విలువ గలవి ఎగుమతిచేసెను. ఇటలీ, అమెరికా, హాలండుదేశములు మనతో చాల తక్కువకీమ్యుతు గల బట్టలవ్యాపారమును చేయుచున్నవి. ఇట్టి సమయమున మనము నూటికి 7 $\frac{1}{2}$ రూపాయ లని యేర్పరచిన దిగుమతిసుంకమును తీసివేసినవో వింగ్లాండుదేశము తదితరదేశములకంటె నేమి లాభము పొందును? ఏమియులేదు. కాని మనము 148 లక్షల రూప్యముల సుంకపు టాదాయమును పోగొట్టుకొనువార మగుదుము. ఇప్పటికే అతి బీదస్థితియందున్న మనదేశము ఈకొంచెత్తి టాదాయమును పోగొట్టుకొనిన త్వరలోనే దివాలాయెత్తును. ఇంగ్లాండుదేశపు దూదిపరిశ్రమల మనదేశమునకు స్వేచ్ఛగ రానిచ్చిన మనకు బట్టలు చవుకధరలకు దొరకునని కొందఱు వాదింపవచ్చును. ఈవాదము సహేతుకము గాదు. ఏల యన మన దేశపరిశ్రమగా విదేశపుపోటీకి నిల్వకాలక ఊఁగించును. యునైటెడ్ కింగ్డమ్ సప్లయిచేయలేని వస్తువులపై కఠినసుంకములచేసిన మన వినియోజకుండు నష్టపడును. కాన దిగుమతుల విషయమున మనకు చాల నష్టము గలదు.

ఇంక నెగుమతుల సంగతిని విచారితము. మన యెగుమతిపట్టిలో పెద్దపెద్ద జనుపనార. గడచిన 5 సంవత్సరములలో సగటున 12 కోట్ల రూపాయల విలువగల జనుపనారను, 40 కోట్లరూపాయల విలువగల జనుపనారపరిశ్రమలను ఎగుమతిచేసితిమి. అన్యదేశములయొక్కయు మన దేశముయొక్కయును పోటీకిఁ దాళకాలక యునైటెడ్ కింగ్డమ్లో జనుపనారపరిశ్రమ ఊఁగించినది. ఒక్కరష్యాదేశమందు తప్ప మిగిలిన దేశము లన్నిటికిని జనుపనారను స్వేచ్ఛగ రానిచ్చెదరు. కాని జనుపనారపరిశ్రమల దిగుమతిపై నూటికి 5 మొదలు 75 భాగములవఱకు సుంకములను విధించెదరట. జనుపనారపై యెగుమతిపన్ను ఉన్నచో మన

పరిశ్రమ మెక్కువగ అభివృద్ధి నొందియుండెడిది. మన మాంగ్లేదేశముపై నీవిషయమున నభిమానముఁ జూపినయెడల నాదేశపరిశ్రమ లభివృద్ధిపొందుటయు, మనము ఊఁగించుటయు సంభవించును. అది గాక మన జనుపనారపరిశ్రమ బ్రిటిషువారిచేతులలో నున్నది. బ్రిటిషు ధనాధ్యులు పెట్టుబడిపెట్టి, పరిశ్రమ నభివృద్ధిపరచుచున్నారు. మనకు కూలిమాత్రమే గిట్టుచున్నది. వంగదేశమందు గల జనుపనారపరిశ్రమల వారు బ్రిటిషువారిపై నభిమానము చూపుట కొప్పుకొనరు.

మన రెండవయెగుమతి దూది. జపానుదేశము తక్కినదేశముల కన్న నెక్కువ దూదిని మనదేశమునుండి తెప్పించుకొనుచున్నది. 1918-19 సంవత్సరములో 788,800 బేలుల దూదిని జపానుకు ఎగుమతి చేసి నాము. మనకు జపానుపోటీ యెక్కువగ నున్నది. దూది యెగుమతులపై కొద్దిగ సుంకము విధించిన మనయంత్రపరిశ్రమ వభివృద్ధి పొందును. లంకామైదు మనదూదిని ఎక్కువగ సుపయోగింపదు. అమెరికాదేశపు దూదిపంట పాడయిపోవుటచే మనదూది ప్రతిదేశమువారికి కావలసియున్నది. ఇట్టి స్థితిలో విదేశములకు పంపు దూదిపైను, అచ్చటనుండి వచ్చు దూదిపరిశ్రమలపైను కఠినసుంకముల విధింప మనియు, ఆంగ్లేదేశమునుండి వచ్చువానిపై తక్కువసుంకములు వేయుమనియు కొరకు యేటిన్యాయము? అట్లుచేసిన విదేశములతో ఆర్థికయుద్ధమును స్వదేశయంత్ర పరిశ్రమలు నాశనమొందుటయును, నాంగ్లేదేశము లాభము పొందుటయు సంభవించును. ఇందుచే, ఎటు చూచినను, మనకు నష్టమే కల్గును.

ఈపద్ధతివలన మనకు గల్గునష్టములు

ఆంగ్లే వర్తకరత్నకపద్ధతి మూలమున మన కనేకనష్టములు గలవు. మన దేశపరిశ్రమలూ విదేశపు పోటీవలన నాశన మగును. మన వాణిజ్యమూలను ఊఁగదశకు వచ్చును. మనదేశమం దన్యజాతులవారుచేరి మనసంపద దోచుకొనెదరు. ఇదివఱకే మన మార్థికవిషయములందు ప్రపంచమందలి ప్రతిజాతికంటెను వెనుకబడియున్నారము. ఇంక నీనూతనపద్ధతి నెలకొల్పిన మనము సంపూర్ణముగ నార్థికబానిసత్వము నొంది తుట్టుకుదకు భారతజాతిపేరు రూపుమాసిపోవును. ఆంగ్లేయమంత్రివర్గములోనివాడైన కోశాధ్యక్షు డగు ఛేంబర్లేను గారు ఆంగ్లేవర్తకరత్నకపద్ధతిని నధినివేశ రాజ్యము లన్నియు నొప్పుకొనె నని నెలవిచ్చెను. స్వపరిపాలన మనుభవించుచున్న ప్రతివలసరాజ్య మింపద్ధతి నొప్పుకొనుటలో ఆశ్చర్యమేమియు లేదు. ప్రతి అధినివేశరాజ్యమును తన ఆర్థికనీతిని తనయిష్టము వచ్చినట్లు మార్పుకొనవచ్చును. కాని ఆంగ్లేవర్తకరత్నకపద్ధతికింద ప్రతి అధినివేశమును సామ్రాజ్యములోని వివిధభాగములలో చేయబడు పరిశ్రమలకు ప్రోద్బల మియ్యవలయును. సామ్రాజ్యములోని యితరభాగముల ఊమముకొఱకు అధినివేశ మొకటి తన ఊమముమగు లాభముల విడిచి పెట్టి నగత్వములేదు. ప్రతిఅధినివేశము నిష్పండిప్పడే తన ఆర్థికజీవితము పెంపొందింప జేసికొనుచున్నది. అట్టి సమయమం దీనూతనపద్ధతి దాని కెక్కువ సహాయకారి యగును.

ఈపద్ధతి స్వేచ్ఛావాణిజ్యపద్ధతికన్న కఠిన నెక్కువగ మన దేశమున కన్యదాయకమును నష్టదాయకముగను నున్నది. స్వేచ్ఛా

వాణిజ్యపద్ధతి క్రింద మనకు కావలసిన సరకులను మనయిష్టమునచ్చిన స్థలములలో చౌకధరలకు కొనవచ్చును. ఆంగ్ల వర్తకరక్షకపద్ధతి క్రింద సామ్రాజ్యేతరభాగములనుండి సరకులను చౌకధరలకు దెప్పించుకొన వీలుండదు. ఎంతటిఖరీదునైనను ఇచ్చి మన మధినివేశముల సామానులను ఆంగ్లేదేశపు సామానులను కొనక తప్పదు. ఈవిర్పాటువలన అధినివేశములయొక్కయు ఆంగ్లేదేశముయొక్కయు పురోభివృద్ధియును మన పురోక్షీణతయు సంఘటిల్లును. కాని ఆంగ్లసామ్రాజ్యమువై నభిమానముఁ జూపవలదా? యని కొందఱు ప్రశ్నింపవచ్చును. అధినివేశము లట్టి అభిమానమును భారతీయులవై జూపుచున్నవా? హిందూదేశీయులపాడ గట్టక దక్షిణాఫ్రికా మొదలగు భాగములు భారతీయులతోఁ తఱిమివేయ యత్నించుచున్నది. అధినివేశములందు హైందవులకడగడ్డకు మితిలేనట్లు తోచుచున్నది. ఎక్కడమాచినను మనల సేవముగ చూచుచున్నారు. ఇట్టి పరిస్థితులందొకభాగమున కింకొకభాగమువై ప్రేమగల్గు టెట్లు? ఏవిధముగఁ బరిశీలించినను మనకు మనకిష్టమునచ్చిన వాణిజ్యపద్ధతి నవలంబించుట సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్య ముండుట మేలు.

సభ్యరాష్ట్రముల ఆర్థికనీతి

సభ్యరాష్ట్రముల ఆర్థికనీతి యెట్టియో, యెవలెనో. కేసడా దేశపు మొత్తపు టాదాయము సుంకములవలననే వచ్చుచున్నది. ఆదేశ మన్యదేశములకు ఆహారపదార్థములను ముడివస్తువులను నెగుమతిచేసి తయారుచేసిన వివిధవస్తువులను దిగుమతి చేసికొనును. ప్రథమమున తనపరిశ్రమలు వృద్ధిపొందుటయును తరువాత నాంగ్లేదేశమువై నభిమానము జూపుటయు ననుమూలనూత్రము ననుసరించి యెగుమతి దిగుమతులవై సుంకముల విధించుకొనుచున్నది. అట్లే ఆస్ట్రేలియా, న్యూజీలండు, సౌతుఆఫ్రికా కూడ తమస్వదేశీకృతముల రక్షించుకొనుచు అన్యదేశవస్తువులపై నెక్కువగ సుంకముల విధించి ఆంగ్లేదేశమువై నభిమానముఁ జూపుచున్నది. ఇట్టిస్థితియందు భారతదేశ మేలవేరుదారి దొక్కవలయును? వలసరాజ్యములవలె మనదేశము ప్రవర్తించుట భావ్యము. అంతియగాని తనకు మాలిన ధర్మమును మొదలుపెట్టినవేరమును అనుసరించుట వెర్రితనము.

ప్రస్తుతస్థితి

ఇప్పుడు మన ఆర్థికస్థితి చాల విషమస్థితిలో నున్నది. వర్తక వ్యాపారములందు మనయెగుమతులు పడిపోయెను. దిగుమతులు పెచ్చయ్యెను. కొట్లకొలది ధనము మనదేశమునుండి అన్యదేశములకు పోవుచున్నది. ఇండియా ప్రభుత్వమువారికి ఖర్చులకు 19 కొట్ల రూపాయ లీసంవత్సరము తక్కువయ్యెను. తక్కువగు వైకమును సరుకూర్పుటకు దూషిపరిశ్రమ దిగుమతులవై సుంకము లధికము గావించెద మని ప్రకటించిరి. లంకామైదు మాస్సెయ్యరును తమవర్తకము పడిపోవునను స్వార్థభీతిచే తీవ్రమగు నసమ్మతిఁ దెల్పినవి. కాని దొరతనమువారు గత్యంతరమేమియు లేక పన్ను లధికము గావించుట తప్పదని. భవిష్యత్కాలమున నాంగ్లేక రక్షకపద్ధతి నాచరణలోనికి దెచ్చు నభివృత్తయతో, మన ఆర్థికనీతిని బాగుగ పరిశీలించి యింకముం దెట్లు దానిని నడుపవల

యునో దెల్పుటకు గాను నొక పంచాయతీసంఘము నేర్పఱచెద మని మాంటేగూగారు నెలవిచ్చిరి. హీనస్థితియందున్న మనదేశము దీనుతనపద్ధతి నెలకొల్పిన మన మింకను దర్శింపల మగుదుము. కావున ఈభీకరస్థితినుండి తప్పకొనుటకు మనకు ఆర్థికస్వాతంత్ర్య కరణ్యము.

సంయుక్తసంఘసూచన విమర్శన

మాంటేగూమంత్రి యిచ్చిన ఈవన్మాత్రపు సరస్పరణములవలన మనకు కొంతవఱ ఆర్థికస్వాతంత్ర్యము చేకూరిన దని మితవాద సోదరులు వాపోవుచున్నారు. ఇం దెంతవఱకు నిజమో విచారితము. ఆంగ్లేయసామ్రాజ్యార్థికనీతికి భంగముగాకుండ భారతదేశమున ఆర్థికస్వాతంత్ర్య మియవచ్చు నని సంయుక్తసంఘమువారు దెల్పిరి. ఈ సూచన బయలుపడు సహేతుకముగ గద్దెట్టుచున్నది. కాని దీనివలన గల్గు అపాయము మితవాదసోదరులు గ్రహింపకున్నారు. ఆంగ్లేదేశపు టార్గి కాభివృద్ధికి భారతదేశపు ఆర్థికనీతి లోబడియుండవలయు నని గదా యీ సూచన దెల్పుచున్నది! ఆంగ్లసామ్రాజ్యపు టార్గికనీతి స్థిరపరచునది పార్లమెంటువారు. అందు మనకు ప్రాతినిధ్యము లేదు. తమక్షేమము చూచుకొనిగదా యితరదేశముల బాగుగు లరయుట. మనము జపాను అమెరికాసరకులను దిగుమతిచేసికొనకుండ వానిపై కఠిన సుంకములను విధించితి మనుకొనుదు. అయినచున కేమి లాభము? మన మెట్లు లంకామైదుపోటీయండి తప్పించుకొనలము? లంకామైదుసరకులవై మనము ఎక్కువగ సుంకముల విధించుటకు ఆంగ్లేయపార్లమెంటువారు రంగీకరించెదరా? వా చెన్నడు సంగీకరిండు. కాన సంయుక్తసంఘమువారి సూచన కర్థమేమి? బ్రిటిషు వర్తకాధిపత్యమునుండి మనము తప్పించుకొనుటకు వీలులేదని గదా సంయుక్తసంఘమువారి సూచన దెల్పుచున్నది! ఇంకను దర్శింపలగు మనకు మోక్షోపాయమెక్కడ? మనసంఘదను మనము కాపాడుకొనలేని స్థితియందుంచి మనకు స్వపరిపాలన మొసంగితిమని చెప్పుట హాస్యాస్పదము.

మన సామ్రాజ్యకావనసభవారితో రాజప్రతినిధిగా రేకీభవించిన సందర్భములలోనే మన ఆర్థికస్వాతంత్ర్యము సిద్ధింపవలయునని యింకొక నియమము గలదు. బ్రిటిషు వర్తకము మన క్షీణదశకు బయటనుండి యెట్లు కారణభూత మగుచున్నదో యట్లే లోపలనుండి ఆంగ్లేయులగు పెట్టుబడిదారుల మూలమునను మన స్వదేశీపరిశ్రమలు నాశన మగుచున్నవి. ఆంగ్లోహైందవులకు క్షేమకరమగుపనుల నొనర్పజాలని రాజప్రతినిధి యెవరును నుండజాలరు. ఆంగ్లోహైందవులు భవాభ్యుల. వారు గొప్ప పెట్టుబడిదారులు. వారు మనచౌకకూలితో ఫ్యాక్టరీల స్థాపించి మన దేశీయపరిశ్రమల రూపుమాప యత్నముల గావించుచున్నారు. జాయింటుకమిటీవారి సూచన వారికి ప్రోద్బల మిచ్చుచున్నది. ఇంకముందు జపాను అమెరికాలతో పోటీయెక్కువైనప్పుడు ఆంగ్లేయకొటీళ్ళరులు మనదేశమందే కొరీలను, ఫ్యాక్టరీలను నెలకొల్పి మనవృద్ధికాటుంకదాయకు లగుదురు. అప్పుడు బయటి పోటీకంటె లోపలిపోటీ మఱింత తీక్షణమై మన పారిశ్రామికాభివృద్ధికి నాశనసహేతు మగును. కాన నీనియమములవలన మనము బయటను బ్రిటిషువారికిని లోపల పారిశ్రామికులగు ఆంగ్లోహైందవులకును ఆర్థికవిషయములందు దాసుల

మై యుండవలయునని లేలుచున్నది. వేయేల? బయటను బ్రతిమలనర్థ కము పోటీగాని, లోపల ఆంగ్లేయ ప్రాచీనపాటిని గాని దప్పించుకొనలేని ఆర్థికస్వాతంత్ర్యము మన కియ్యబడినది. ఈ ఆర్థికస్వాతంత్ర్యము చూచుకొనియే మన మితవాదసోదరు లుప్పొంగుచున్నారు. మనభనము దోచుకొనిపోవ నిశ్చయించుకొనినపుడు నిష్కాపటముగ 'మేము మీకు ఆర్థికస్వాతంత్ర్య మీయి'మని సంయుక్తసంఘమువా రేల ప్రకటింప గూడదు? ఈ యెత్తులును- పన్నగడలును ఎవరిని ఉద్ధరించుటకు?

ఎంత ప్రాధేయపడి కోరినను, బ్రతిమలినను, ఆర్థికస్వాతంత్ర్యము తమంతటదామే ఆంగ్లేయులు మన కిచ్చెదనట వట్టి కల్ల. సంస్కరణము లిచ్చుచున్నా మని యొకమూల ప్రకటించుచు, పంజాబు నందు వా రొనర్చిన దుండగములే వారి సంకుచితదృక్పథమును చాటు చున్నవి. అర్హహితములయి నిష్ఫలములై సంస్కరణము లిచ్చినంత

మ. "తరణోపాయము భారతీయునకు నేతద్భావతీయ స్వరాజ్యరథం బూనుట గాకితాపరము లే దా బాలగోపాలమం దటి కీకార్యధురంధరత్వము తగున్ దచ్చక్ర సంఘట్టన, త్వరకుం జచ్చిన నిచ్చినకా దొరికు జీవన్ముక్తి భక్తాళికిన్."

న మా శ్వా న న గీ త క

దండూరి బంగారయ్య గారు

దువకురా! బాబు-యేదువకు తండ్రి!
యేడుస్తై నిన్నెవ్వ-రెత్తుకుంటారు?
మాతృదేశార్థమై- మమ్మెల్ల వీడి
నీతండ్రి చెఱసాల-నిలచియున్నాడు.
భారతీయుల పాట్లు- చూడగా లేక
సీమామ సంకెళ్ల- నెగడుచున్నాడు.
ఏడవకు అబ్బాయి-ఏడువకు తండ్రి,
ఏడుస్తై నిన్నెవ్వ-రెత్తుకుంటారు?

* * *

స్వరాజ్యమజ్ఞంబు-జరిగేటివేళ
ప్రాణాబు లాహుతి-బడునట్టివేళ
చెఱసాల సంకెలల్-చేతుల దాల్చు
బసిపిల్లలను గూడ- పంపేటివేళ
రండ్లోయి బాబులూ!-రండ్లోయి యంచు
బ్రియదేశజనని నిన్-బిలచెడివేళ
యేడుస్తై నవ్వరా?-వెట్టినాతండ్రి.

* * *

రక్షరా! శ్రీరామ-రక్షరా! తండ్రి
మాతృభూమికి గాను మహితాత్ముడగుచు
తనప్రాణముల నెల్ల ధారగానిడిన

మాత్రమున దొరతనమువారి దృక్పథము మారినదని తలంచుట వెట్టి. ప్రస్తుతమిచ్చిన సంస్కరణము లెట్లు నిరుపయోగములైనవో మన కిప్పు డనుభవైకవేద్యమే గదా! ఇక మనకు గత్యంతర మేమి?

స్వరాజ్యప్రతిష్ఠాపనము

ఆర్థికస్వాతంత్ర్యమునకును, స్వరాజ్యమునకును అవి నాభావ సంబంధము గలదు. ఎప్పుడు మనము స్వరాజ్యము సంపాదించుమో అప్పుడే మన యిక్కట్టులన్నియు నడుగంటును. మన దేశము తిరిగి యొక్కవ్యవస్థ మగును. ప్రతిభారతీయుఁడును స్వరాజ్యసంపాదనము నకు నిరంతరకృషిని సల్పవలసియున్నది. ఇట్లు చేసిన వాంఛాసిద్ధి యవిర కాలములో గలుగక తప్పదు. స్వరాజ్యసిద్ధి భగవదీచ్ఛ. కనుక కాగ్య సిద్ధి వడయుటకై ప్రతిభారతీయుఁడును తన మాన ప్రాణధనముల నైనను ద్యజించి నిరంతర మగు కృషి సల్పుగాత.

మీతాత తపసులే-మీకు రక్షణలు
డిక్కుమాలినతల్లి-దీనతను బాహు
బద్ధకంకణుడైన ప్రభువగుగాంధీ
సత్యసంకల్పంబె- సురక్ష నీకు.
ఆత్మీయదేశార్థ- మఖిలంబు నిచ్చి
పశువులసాలలో- వసియించుచుండి
సుకుమారదేహంబు- సుక్రి-పోవంగ
కాటికి గాల్గను-కడజూచుకొన్న
కడువృద్ధు డయ్యును- నెఱజవ్వనాన
చెఱసాలవాసంబు- జేకట్టినట్టి
నెహ్రూమహాత్ముని-త్యాగసంసిద్ధి
నీకెన్న- డబ్బునో నాచిన్నికూన!

* * *

నీతండ్రిమార్గంబు- నీకు బోధించి
గాంధీమానికి నిన్ను- కర మప్పగించి
నీదేశభక్తియు- నీవర్తనంబు
నే జూచి ధన్యనా-నిముసంబుకొఱకు
వేచియుంటిని నుమ్మి- వెట్టినాతండ్రి
ఆంధ్ర జాతీయుల-యాగ్యధారవము
భారతీయులయొక్క-భావిభాగ్యంబు
నీచేత నున్నది- నాచిన్ని బాబు!

హైందవజనతాస్థితి

సంగనామముల రామచంద్రరావు గారు

ప్రతిసౌఖ్యోదిత నిర్విచారకలశాయతైత్మయా నాటి భారతాత్మీశ్వరి స్వస్వరూపకుణసాగజ్ఞానముం గల్గి యంచినస్కామత విశ్వమానవజగత్తేమంతరోద్వృత్తి నప్రతిమానేశ్వరసేవలం దగిలె దేవా! భక్తకల్పద్రుమా!

క. ఆవిజ్ఞానము భగ్మనూత్రచనావ్యాసక్తి భర్తృకదీ జ్ఞానైకద్యము విశ్వమానవమిథస్సభ్రాత కామంబు సేవావర్తిష్ఠత బాధనాగరకతాప్రాచద్యశశ్చంద్రికా ధావశ్యసిరగౌరవంబు చనెగాదా! సేదు నిస్తేజమై.

ఉ. మానవసోదరశ్వ మసమానముగా గణించి స్వార్థమింతైనను జూడఁబోక వెనుకాడుటలేక రహించి లోకకల్యాణపరంపరానిరతమై నుతికెక్కును దేశమాత్మ్యం తానము పూర్వయందున స్వతంత్రతకుం దగఁ బట్టుకొమ్మమై.

గీ. సకలవిషయంబులం బ్రపంచంబుతోన
“మాత్మపద” గౌరవంబు సంప్రాప్త మయ్యె
నిజమతాదర్శ లెబ్బది నిఖిలనుకుణ
వైభవోపేత భారతవర్ష మునకు.

గీ. వెనుకఁ బాశ్చాత్యదేశంబు వెనుకఁబడుచు
సమధికాజ్ఞానపాదవశ్యమున దోఁగఁ
జండపాండిత్యతాండవోద్దండ మగుచు
గండుమిగిలె భారతమహిమండలంబు.

సీ. వేదవేదాంగ భాషాదివ్యపాండితి
నాన్జించి గౌరవం బందినారు
బాహుప్రతాపాగ్ని కాహరమొసగిరి
నానావిరోధికాంతారవిటపి
దేశపరిశ్రమాదీగ్రసంపల్లక్తి
మనిచి రాష్ట్రత్యసాధోర్ధ్వసీమ
మతకులాచార ధర్మప్రపంచభిక్ష
లారగించిరి బ్రాహ్మణాశిచెంత

గీ. సాముదాయక ప్రత్యేకచర్యలందు
భరతవర్షాభివృద్ధికై పాటుబడిరి
శరుసగా బ్రాహ్మణత్వత్రవైశ్యకూద్ర
జనులు నిర్లిద్ర శక్తి నిష్కపటవృత్తి.

సీ. పరదేశవాసిజ్య ప్రబలవర్తకులకు
గ్రహచారమాగ్నవైఖరులఁ దెలిపి

కాతన దోర్దర్శ కమనకృత్యములకు
ననువై నలగ్నంబు లనువుపఱచి
ఉపనిషత్పాఠపీయూషంబుచే శాశ్వత
విషయత్పట్నాంతః గావించఁజేసి
ఘనజటాక్రమపద గానమాధుర్యంబుఁ
జెవియొగ్గు శ్రోతవైఁ జలకరించి

గీ. అహరహంబును వాత్సల్య మాత్మలీన
పాఠముల్ శిష్యపంక్తికిఁ బట్టి కఱపి
కాంతివాతావరణముం సౌఖ్యపదుచు
షీతిసురులు లొల్లి గడసిరి జీవయాత్ర.

ఉ. భారతభూమి నల్లెసలపట్టుల దృష్టి నిగిడ్చినట్టి యెవ్వారికినైనఁ దోచు ననవద్యపురాతనభారతీయు లేధారగ జ్ఞానపథతిలతల్ సకలైకకళాప్రళస్తతో దారప్రదర్శనాంబువులఁ దద్దయుఁ బెంచిరొ నిర్మలాత్ములై.

మ. తగుతార్కాణ మొసంగు నిందు నిరవద్యప్రాధికిం దాచులం బగుచున్ మానవబుద్ధి యల్లిక కచింత్యంబౌచుఁ గన్నార్జునా పుగముల్ నేనొకచీరికిం గొనను నాఁ బొల్పారుచున్ దివ్యదృష్టిగతిఁగూడ హరించునట్టి యల ప్రాశ్చిల్పం బనల్పంబుగన్.

గీ. వాక్కుచేతను మానసవర్తనమున
వర్ణనముఁ జేయఁగారేడు పంచజనుఁడు.
కఱకుతాగుట్టతోపలి కందరములఁ
బరిఘల్లెడు శిల్పంపుఁ బనితనములు.

క. శుద్ధస్ఫాటికదీప్తిపుంజవిలసత్ ట్లోచీధరాశీ గుహా
బద్ధప్రస్తర మందిరాంతర పురోభాగంబులన్ బాలకుల్
శ్రద్ధన్ గూర్చిన దేవతాలయములన్ సౌందర్యరేఖోజ్జ్వల
దౌష్ఠ్యనూపములం గనంబడును శిల్పప్రభతాదర్శముల్.

సీ. పల్లవాదికవంశభవ రాజచంద్రుల
కీర్తివర్ణికల సాగించుపాదు
సకలాగమపురాణ కామ్రుచర్చాధీన
వైదుష్యములకెల్లఁ బట్టుకొమ్మ
కృష్ణాస్రవంతిక కంఠేల విసరిన
వైరపూజలు లుప్పతిలుతావు
ప్రకృతికాంతాముఖ ప్రాహుర్య మొప్పారు
సూర్యానవపంక్తి తునికెప్పట్టు

గీ. నవ్యనాగరకతతుఁ గాణాచిభూమి.

ధాన్యపుంబంటు ముక్కాగుడనరురావు
సుఖముపరసీమ సత్కళానువుల నెలవు
ధాన్యకటకంబు సాగసులదర్శణంబు.

మ. పడుచుబో బ్రాయపుగోడెగాండ్రు పురికిల్పంబుల్ వివర్ధింపఁగా
నిడువాళుం దెలిచుపుష్పి త్తముల నెన్నింటిం బ్రయోగించినన్
నడలంబోక సురాత్తమైన యనిమేషత్వంబు లేకున్నఁ జొ
ప్పదదింతైనఁ బ్రయోజనంబు బలికే! ప్రాశస్త్య మవ్వీటిఱాన్.

గీ. ధాన్యకటకాదిపూర్వత్తములందు
శిల్పి కేలమ్మి చెక్కిన చెక్కడముల
నీప్రభుత్వంబు కొనిపోయి యెందు నిడిన
మానముంబోలె మన మెట్లు మఱవలేము.

కా. అనాఁ డేల్బడి మార్గదర్శకము బ్రహ్మాండప్రభుత్వాశీకిన్
నానాకాస్త్రకళావికారదులు విజ్ఞానాధిపారంగతుల్
మానప్రాణులు దేశగౌరవయుతుల్ లక్ష్మీసుతుల్ దత్తప్రిజిల్
రానే రా దింక నట్టికాలము జగద్రక్షా! కృపాంభోనిధి.

ఉ. కొన్ని కతాబద్ధముల్ వెనుకఁగూలెను హైందవపాలనంబు లం
త న్నెలకొల్పఁగాఁబడియె నాజరుదీను ఫిరోజీషాహమా
ద్యన్న పరామరాజ్యము లనామయయై మనదేశమాత మిం
చె న్నుతులం దివాకరునిచేతులఁ బద్మినిభంగి నెంతయున్.

గీ. తురకరాజులు గొందఱు దుర్మదమున
నిజమతం బగు నిష్లాము నెవముచేత
స్ఫుర్తమొనెత్తి హైందవజనము నెల్లఁ
దవిలి బాధించియుంట యథార్థ మగును.

కా. "ఆశ్వత్థామగజంగు బ్రుంగ" ననుచో నాడెన్ మృషావాక్యమా
కశ్యప్తీర్తి యమాతృజాండనుచు ఘోషల్ వెట్టుటే కాని త
ద్విశ్వకర్మ పవిత్రజీవనము భావింపంగఁ బోగట్టులన్
విశ్వాసంబున జూడ రిష్టమున్మహానేకోపకారంబులన్.

గీ. ప్రస్తుత ఫిరోజీషాహరిపాలనమున
వ్యాపనముఁ గొన్న సత్ప్రితిపాపనములు
గలవు. సత్కృతకాల లభిండువృద్ధి
బలికె! పూర్వనాగరకతాపాక్షవంబు.

కా. ఈమధ్యతుల సద్భుతక్రియలు మున్నేనాడో పిందూత్రజా
భావోదగ్రతఁ బాటగొన్నటులఁ గల్పంబుల్ నిరూపించు నా

కావర్తంబున నెల్లకాస్త్రసముదాయంబుల్ విఘ్నాత్తిలై నీ
సేవావృత్తియె దక్కెఁబో భరతలక్ష్మీదేవి కంఠంబునన్.

ఉ. యూరపుఖండదర్శిత సముత్కృట విస్మయకారిశోధనా
ధార సమస్తకాస్త్రము బుదారమసీమఁ దురంగలింతు నీ
భారతనీతికోవిదులె వ్రాయఁగఁ గాలము వచ్చి యేడఁబో
చేరెనటందుఁ బెద్దలు వచింతురు కన్నుల నీర మోడ్చుచున్.

గీ. అంతటఁ బటానుభూపతు లయినవెనుక
మాస్తినాపుర రత్నసింహాసనమున
నగ్వరాదులు గుణవంతు లడుగువెట్టి
ప్రజల దింపిరి కుత్తుకబంటి హాయి !

ఉ. భారతభూమిపాలనము ప్రస్ఫురదగ్ధరు పాదుషానునా
సీరుడు చేతఁబట్టి ప్రజచిత్తములం గరగింపసాగ న
వ్వారిగఁ బాఁడిపంటల నభంగగతిన్ ఫలియింపఁజేసి సం
సారము లార్థికంబుగ శ్రమంబుండకుడఁగఁ జేసె నర్మిలిన్.

చ. మొగలునరేంద్రచంద్రుల ప్రభుత్వములందె రచింపఁగాఁబడిన
నగరములన్ విచిత్రముల నానెపుసోయగవుంగొతారు నా
జగముఁ బేరుగాంచి సువిచారముఁ గొల్పెడు టాజ్మహాలు ము
న్నగు మహనీయమందిరచయంబులు మాపఱ కక్షిపర్వమై.

మ. మొగలుల్ రాజ్యపదచ్యుతిం గనుటకుం బూర్వంబె యాంగ్లేయపో
ర్చుకలుల్ డచ్చిపరాసువర్తకసమర్థుల్ వచ్చి పాదంబు వె
ట్టి గభీరోత్కృటవర్తకానుగతధాటిం జూప దేశంబు యె
ట్టిగతిం గూరెనో నీ వెఱుంగుదువు కాదే వేంకటేశప్రభూ !

గీ. వర్తకంబు కొన్నా యు లభంగరీతిఁ
దనరుచుండిన దామరతంపరగుచు
వర్షకాలంబునను సుశీపదువువోలె
శ్వేతవర్తకసంఘముల్ చెదరిపడియె.

ఉ. తుదకు పరాసువర్తకల దోర్బల మూడఁగ నాంగ్లేవర్తకా
భ్యుదయమె మిన్నముట్టెను, బ్రభుత్వమువై జనిపుట్టె వారి కా
పిదప సహస్రయత్నములు వ్రేల్చిడిఁ జేయఁదొడంగఁ గగ్మప
కృదక విధాత చేయఁ దగు గాఢసహాయ మొనర్చె వారికిన్.

గీ. ఇంతవ్రాసితి మీ దివృత్తాంత మేమొ
కక్షికొలదిగ విరచింప సాహసింపఁ
గలము సాగక యున్నదే కారణంబో
యింక విరమింతు దయ యుంచు వేంకటేశ !

SRI G. RAMALINGAYYA

SRI A. KALESWARA RAU

SRI RAMASWAMI CHAUDARI

SRI V NARAYANA

శ్రీ గోపాలని రామలింగయ్య

శ్రీ అయ్యదేవ కాలేశ్వరరావు

శ్రీ రామస్వామి చౌదరి

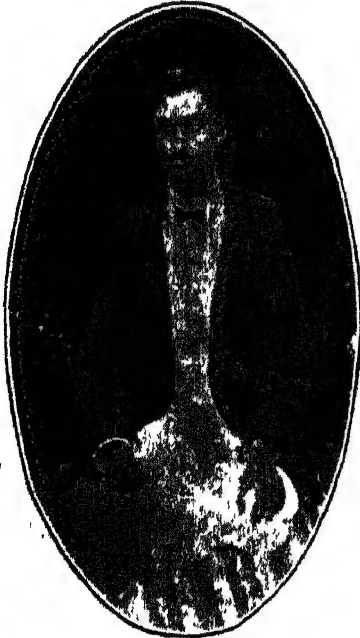
శ్రీ కల్లూరి నారాయణరావు

LATE C. RAJASEKARA KAVI

SRI G. RANGAYYA NAIDU

A. GURUNADHA RAMASESHAYYA

కీ. శే. చామర్తి రాజశేఖర కవి

శ్రీయుత గద్దె రంగయ్యనాయుడు

శ్రీయుత అద్దేపల్లి గురునాథరా మశేషయ్య

SRI M. TIRUMALA RAO

శ్రీయుత మొసలిగంటి తిరుమలరావు

శ్రీయుత కన్నెకంటి సూర్యనారాయణ చౌదరి

SRI C BHAVAYYA

శ్రీయుత చింతమనేని భావయ్య

SRI M. GOVINDA DASU'JEE

శ్రీయుత మాడుగుల గోవిందదాసుజీ

R. B V. ALWAR CHETTY B. A.

కర్నాటిక్ పేపరుమిల్స్ కంపెనీ మేనేజింగ్ డైరెక్టరు
రా. బి. వి. అల్వారుశెట్టి బి. ఏ.

దేశీయమహాజనసభాసంవిధానము

[అహమదాబాదు కాంగ్రెసు సభయందు సవరింపబడిన రీతిని ప్రకటితము]

1 వ నిబంధనము:—సముచిత కాంక్షాధనములవలన భారతీయులు స్వరాజ్యమును బడయుటయే కాంగ్రెసుసభయొక్క సంకల్పము సభాసమావేశకాల నిర్ణయము

2 వ నిబంధనము:—(ఎ) గత మహాసభలో నిర్ణయించబడినట్టిగాని లేక ఇతర ముందు వివరింపబడిన కాంగ్రెసుస్థానిసంఘముచే నిర్ధారణ చేయబడినట్టిగాని స్థలమునందు సంవత్సరమున కొకసారి శ్రీస్తుతును నెలవులలో సాధారణముగా దేశీయమహాజన సభాసమావేశము జరుగవలయును.

(బి) కాంగ్రెసు స్థానిసంఘమువారు-స్వయముగా గాని-రాష్ట్రీయసంఘములలో అధికసంఖ్యగల సంఘముల కొరికవైనిగాని - తమకు తగునని తోచిన స్థలమునందు ప్రత్యేకావసర దేశీయమహాజనసభను జరుపవచ్చును. అట్టి సమావేశములకు గూడ నీ సంవిధానమునందలి నిబంధన లన్నియును స్థానిసంఘమువారు అవసరమున కనుకణ్యముగ జేయు సవరణలతో వర్తించును.

మహాసభాసంబంధ సంఘములు

3 వ నిబంధనము:—దేశీయమహాజనసభా వర్గమున దీని సంఘములు చేరియుండును.

(ఎ) దేశీయమహాజనసభ (బి) రాష్ట్రీయకాంగ్రెసు సంఘములు (సి) మండలకాంగ్రెసుసంఘములు (డి) సబుడివిజను, తాలూకా లేక తహసీలు ఫిర్కా లేక యితర స్థానిక కాంగ్రెసు సంఘములు (ఇ) అఖిల భారత కాంగ్రెసు స్థానిసంఘము (ఎఫ్) ఈ సందర్భమున దేశీయ మహాజనసభవారిచే ఎప్పటి కప్పుడూ మోదించబడి-భారతేతరఖండములందుండు-నిట్టి యితరసంఘములు (జి) రాష్ట్రీయమండల తాలూకా లేక తహసీలు, లేక యితర స్థానికకాంగ్రెసు సంఘములచే కాలానుగుణ్యముగ నేర్పఱపబడు కాంగ్రెసు రాష్ట్రీయ మండల, తాలూకా లేక తహసీలు లేక యితర స్థానికమహాసభల సన్మానసంఘములు.

4 వ నిబంధనము:—పైన వివరింపబడిన కాంగ్రెసు వర్గము నందలి ఏసంఘమునం దైనను శ్రీలు గాని పురుషులు గాని సభ్యులుగా చేరవలయుననినచో వారు 18 ఏండ్లకు తక్కువగాని వయసుగలవారుగా నుండవలయును. సంవిధానమునందలి 1 వ నిబంధనమునందు వివరింపబడిన సంకల్పమును సాధనములను నిబంధనలను ఆమోదించునట్లు లిఖితరూపముగ తెలుపవలయును.

రాష్ట్రీయ కాంగ్రెసు సంఘములు

5 వ నిబంధనము:—ఈవిధాన వివరింపబడిన రీతిని రాష్ట్రముల నుండిగాని నిరూపించబడిన ప్రధాన కార్యస్థానములను

నిర్ధారణ చేయబడినవి. ప్రధాన కార్యస్థానములు నిరూపించబడినను నిరూపించబడ నున్నను వానిని నిర్ణయించుటకును మార్పుటకును రాష్ట్రీయకాంగ్రెసు సంఘముల కధికారము కలదు.

- (1) చెన్నపురి (ద్రవిడ) ప్రధానస్థానము చెన్నపురి
- (2) ఆంధ్ర (తెలుగు) " "
- (3) కర్నాటక (కన్నడ) " గడగు
- (4) కేరళ (మళయాళ) " కల్లికోట
- (5) బొంబాయిదగ్గరము (మరాఠీ-గుజరాతీ) బొంబాయి
- (6) మహారాష్ట్ర (మరాఠీ) పూనా
- (7) గుజరాతు (గుజరాతీ) అహమదాబాదు
- (8) సింధు (సింధి)
- (9) సంయుక్తరాష్ట్రములు (హిందూస్థాని) అలహాబాదు
- (10) పంజాబు (పంజాబీ) లాహోరు
- (11) పశ్చిమోత్తరసరిహద్దురాష్ట్రము (హిందూస్థాని) షెహవరు
- (12) ఢిల్లీ (డిల్లీ) ఢిల్లీ
- (13) అజ్మీరు, మార్వారా, రాజపుటానా " అజ్మీరు
- (14) మధ్యరాష్ట్రములు " జబ్బులుపూరు
- (15) " (మరాఠీ) నాగపూరు
- (16) బేరారు (డిల్లీ) అమరావతి
- (17) బీహారు (హిందూస్థాని) పాట్నా
- (18) ఉత్తర (ఒరిస్సా) (ఒడ్రము లేక ఉరియా)
- (19) బెంగాలు సుర్మావాలీ (బెంగాలీ) కలకత్తా
- (20) ఆసాము (ఆసామీ) గౌహటి
- (21) బర్మా (బర్మీసీ) రంగూను

అఖిల భారత కాంగ్రెసు స్థానిసంఘమువారు ఆయా స్వదేశీ సంస్థానములను ఆయా రాష్ట్రములకు చేర్చుటకును ఆయా రాష్ట్రీయ సంఘము లాయా సంస్థానముల నాయా మండలములకు చేర్చుటకును అధికారము కలదు.

ఈ సంవిధానము ననుసరించి ప్రస్తుతమున్న రాష్ట్రీయసంఘములు వెంటనే మార్పును చేయవలెను. ఆ మార్పుకు అఖిలభారత కాంగ్రెసు స్థానిసంఘమువారు సవరించిన తప్ప, ఆ మార్పు స్థిరమగును.

6 వ నిబంధనము:—(ఎ) పైననిబంధనలో వివరింపబడిన ప్రతి రాష్ట్రమునకునొక రాష్ట్రీయసంఘ ముండవలయును. (బి) ప్రతి రాష్ట్రీయసంఘమును మూడవ నిబంధనలో వివరింపబడిన మండలసంఘములు మున్నగు వానిని ఏర్పాటు చేయవలయును. కాంగ్రెసు సంవిధానమునకును అఖిలభారత కాంగ్రెసు స్థానిసంఘమువారు చేయ నిబంధనలకును

భిన్నములు కానిపద్ధతిని సభ్యులను సరింపజేసిన విధులను గూర్చియు కాన్వెన్యూకాణమును గూర్చియు నిబంధనలను చేయుటకు రాష్ట్రీయ సంఘముల కధికారులు కలరు. (సి) రాష్ట్రీయసంఘములచే జేయబడిన నిబంధనల ననుసరించి మండల సంఘములు మున్నగు సంఘములచే సంవత్సరమున కొకసారి నియోజింపబడిన ప్రతినిధులు రాష్ట్రీయసంఘసభ్యులగుదురు.

నియోజనాధికారము

7 వ నిబంధనము:—1 వ నిబంధనము ప్రకారము నర్హులని నిర్ణయింపబడినట్టియు సాలుకు నాలుగఁగాలు చందా చెల్లించినట్టియు జేరియు లుండును రాష్ట్రీయసంఘాధికారమునకు లోబడిన ఏ సంఘమును దైనను సభ్యులుగా నుండ నర్హులగుదురు. ఎవ్వరు గాని ఏక కాలముందు రెండు సంఘములందు సభ్యులుగా నుండఁగూడదు.

నియోజకవర్గము-ప్రతినిధులు

8 వ నిబంధనము:—జేరియ మహాజనసభకు ప్రతినిధులను నియోజించుటకు ప్రతి రాష్ట్రీయసంఘమునకును బాధ్యత కలదు.

21 ఏండ్ల వయసురాని వారిని, కాంగ్రెసు మతము నామోదించని వారిని ప్రతినిధులుగా నియోజింపఁగూడదు.

ప్రతిరాష్ట్రీయమునను స్వచ్ఛందసంస్థానముల ప్రజలతో సహా గత బనాఫాప్రకారము ప్రతి 50 వేలమందికిగాని అంతకు తక్కువసంఖ్యకు గాని ఒక్కనొకటై హెచ్చుగా ప్రతినిధులను నియోజింపఁగూడదు. సంస్థానములలోని ప్రజలకు గూడ నియోజనాధికారము నిచ్చినను సంస్థానముల పరిపాలనాది విషయములతో నెంతమాత్రమును కలిగించు కొనఁగూడదు.

అఖిల భారత కాంగ్రెసు సంఘసభ్యులందఱును అధికారరీత్యా కాంగ్రెసుమహాసభకు ప్రతినిధు లగుదురు. రాష్ట్రీయ సంఘములు నియోజింప నధికారముగల ప్రతినిధుల మొత్తమునుండి అఖిల భారత కాంగ్రెసు స్థాయిసంఘమునకు సభ్యులుగా నియోజింపబడిన వారిని అధికారరీత్యా సభ్యులగు వారిని మినహాయించవలయును.

శ్రీల ప్రతినిధులును, అల్పసంఖ్యాకుల ప్రతినిధులును, ప్రత్యేక సంరక్షణము కొరకు ప్రత్యేకవర్గముల ప్రతినిధులును, నియోజింపబడుట కభ్యంతరము కలుగుచుండ రాష్ట్రీయసంఘములు ప్రతినిధుల నియోజనమును గూర్చి నిబంధనల నొసరింపవర్తులు.

ప్రతి గాజీయవర్గమునకును అంశవారీ ప్రాతినిధ్యము లభించుటకు యితరులకు మార్పుబడదగిన ఒక్క వోటుపద్ధతితో మతేపద్ధతితో ఏర్పడిన నియోజకవిధానమును నియోజనవిధానమును నిర్ణయించు నిబంధనలను చేయవలెను.

20-4-1921 న తేదీలోగా రాష్ట్రీయకాంగ్రెసు సంఘములు చేసిన నిబంధనలను మహాజనసభా కార్యదర్శులకు పంపవలయును. అవి చేరినపీఠము పాఠ్యమైనంత త్వరలో కార్యదర్శులు వానిని ప్రకటింపవలయును.

నియోజనము జరిగినపిమ్మట నియోజితులగు ప్రతినిధులందఱి పూర్తిపేరు-వృత్తి-వయసు-స్త్రీ పురుష వివరము-మతము-పూర్తి విలాసమును తెలుపు అకారాది నామాత్మగతమపటికైన నిర్దేశించి సాధారణ మహాజనసభ డిశంబరునెల 15 వ తేదీలోగాను అవసర మహాసభలకు సభ జరుగు తేదీకి 10 రోజులు ముందుగాను రాష్ట్రీయసంఘములు జేరియమహాజన సభాస్థాయిసంఘమునకు పంపవలయును.

9 వ నిబంధనము:—(ఏ) అఖిల భారత కాంగ్రెసు స్థాయిసంఘమువారు అప్పడప్పడు నిర్ణయించిన ప్రకారము ఈ మొత్తమును రాష్ట్రీయసంఘములు స్థాయిసంఘమునకు పంపవలయును. (బి) తాను చెల్లించవలసిన చందాను పూర్తిగా చెల్లించినగాని కాంగ్రెసుసభ్యులెవ్వరును ఇతరులకు వోట్ల నీయఁగూడదు. తాము ప్రతినిధులుగా నిలువఁగూడరు.

ప్రతినిధులు

10 వ నిబంధనము:—ఈ రీతిగా నియోజింపబడిన ప్రతి ప్రతినిధికిని అపెండెక్సు ఏలో నిరూపింపబడిన నమోనాగల ఫారములో సర్టిఫికేటును వ్రాసి, దానిపై కార్యదర్శిసంతకముచేసి, ప్రతినిధుల కిచ్చుటకు 8 వ నిబంధనలో జేర్చినట్టి కాంగ్రెసు సంఘముల కన్నిటికిని అధికారము గలదు. గాన నట్లు జరుపవలయును.

11 వ నిబంధనము:—అ సర్టిఫికేటును 10 రూపాయలు సభారసుమును మహాసభాకార్యాలయమునందు చెల్లించినచో ప్రతి నిధుల కందఱకు కాలలోనికి వెళ్లుట కధికారము నిచ్చు టిక్కెటులు ఇయ్యబడును.

12 వ నిబంధనము:—జేరియమహాజన సభాసమావేశము లందు పాల్గొనుటకు చీట్ల నిచ్చుటకు ప్రతినిధులకు మాత్రమే అధికార ముండును.

సన్మానసంఘము

13 వ నిబంధనము:—వార్షిక మహాసభ జరుగుటకు కనీసము అఱునెలలకు ముందుగనే రాష్ట్రీయసంఘము సన్మానసంఘము నేర్పఱుపవలెను. సన్మానసంఘమున రాష్ట్రీయసంఘసభ్యులు కానివారు గూడ సభ్యులుగా నుండవచ్చును. సన్మానసంఘసభ్యులు చేరి 25 రూపాయలకు తక్కువగాని మొత్తమును చెల్లించవలెను.

14 వ నిబంధనము:—అవ్వసంఘమువారు తమ యధ్యక్షుని ఎన్నుకొనవలయును. ఇతర కార్యనిర్వాహక సభ్యులను తమసభ్యులలోనుండియే ఎన్నుకొనవలయును.

15 వ నిబంధనము:—కాంగ్రెసు సమావేశమునకు కావలసిన సామ్యును వసూలుచేయుట - ఈ క్రిందినూత్నముల నుదాహరింపబడు ప్రకారము కాంగ్రెస్ అధ్యక్షుని ఎన్నుకొనుట - ప్రతినిధులను అతిథులను ఆహ్వానించి వారికి వసతులను సమకూర్చుట - వీలైనంతవఱకు ప్రేక్షకులకు గూడ సదుపాయమును కలుగజేయుట - కార్యక్రమము

యొక్క నివేదికను అప్పై తీసుకుంటే ప్రకటించుట కాంగ్రెస్ సమావేశ మగుటకు 4 మాసముల లోపుగా రాష్ట్రీయకాంగ్రెస్ సంఘమువారికి జమాఖర్చులపట్టిని సమర్పించుటయు ఆహ్వానసంఘమువారి విధి.

అధ్యక్షుని ఎన్నిక

16 వ నిబంధనము:—కాంగ్రెస్ అధ్యక్షుడవనికి అర్హుని తమకు తోచినవారిని అన్ని రాష్ట్రీయ కాంగ్రెస్ సంఘములవారును జూనుమాసము అంత్యమగు లోపున ఆహ్వానసంఘము వారికి దెలియజేయు వలయును. సాధ్యమైనంతవఱకు జూలై మొదటివారములో ఆహ్వానసంఘ మువారు అధ్యక్షుడవనికి నూచింపబడిన వారి పేర్లను తుదిసిఫార్సులకు అన్ని రాష్ట్రీయసంఘముల వారికిని పంపవలయును. నూచింపబడిన పేర్ల లో నుండియే ఒక్కరిని పరిష్కారముగ సిఫార్సుచేయవలెను. ఈ తీర్మాన ములను ఆలోచించుటకు ఆహ్వానసంఘమువారు వీలైనంతవఱకు ఆగష్టు మాసములో సమావేశము కావలయును.

రాష్ట్రీయకాంగ్రెస్ సంఘమువారు బహుళసంఖ్యాకులుగ సిఫార్సు జేసిన పేరును, అధ్యక్షుని ఎన్నుకొనుటకు ప్రత్యేకముగ సమావేశమైన ఆహ్వానసంఘములో చాలవఱకు సభ్యులు అంగీకరించిన గాబోవు కాంగ్రెస్సునకు అట్లు అంగీకరించబడిన వ్యక్తి అధ్యక్షుడుగ నుండును. ఒకవేళ రాష్ట్రీయకాంగ్రెస్ సంఘములవారు అధ్యక్షుడవనికి సిఫార్సు జేసిన వ్యక్తిని ఆహ్వానసంఘమువారు అంగీకరింపక పోయినను- లేక వైన జెప్పిన ప్రకారము ఎన్నుకొనబడిన అధ్యక్షుడు రాజీనామా నిచ్చుట లేక చనిపోవుట లేక తదితరులుగు సమాంతరములకు పాల్పడుట, గతిని నపుడు ఆహ్వానసంఘమువారు ఈవిషయమును ఆల్ ఇండియా కాంగ్రెస్ కమిటీవారికి తత్క్షణము తెలియజేయవలయును. వీరు పెట్టెంబడు మాసము లోపుగా ఒక నిశ్చయమును జేయవలయును. ఈ రెండువిషయములలో శేషదైనప్పటికిని, ఈ ఎన్నిక ఖాయము. ఈ అధ్యక్షుడు కాంగ్రెస్ జరుగు రాష్ట్రవాసిగ నుండగూడదు. ఇదే పరతులకులోపై ప్రత్యేకపు సమావేశముగాని అసాధారణ సమావేశముగాని జరుగుచో దీనికి అధ్యక్షుని ఆల్ ఇండియా కాంగ్రెస్ కమిటీవారే ఎన్నుకొనవలయును.

కాంగ్రెస్ నిధి

17 వ నిబంధనము:—(ఎ) మామూలు కాంగ్రెస్ సమావేశ ముగాని అసాధారణ సమావేశముగాని ముగిసిన రెండువారములకు ఎక్కువ గాకుండా ప్రతినిధికట్టుపుమొత్తములో సగమునంతను రాష్ట్రీయకాంగ్రెస్ సంఘము ద్వారా ఆహ్వానసంఘమువారు ఆల్ ఇండియా కాంగ్రెస్ కమిటీవారి కనుపవలెను. (బి) సమావేశమున కగు ఖర్చులు అన్నియునుపోన ఆహ్వానసంఘమువారియొద్దనామొ నిల్వయన్న చోదానిని వారు ఏరాష్ట్రమునందు కాంగ్రెస్ సమావేశము జరిగినో ఆ రాష్ట్రీయ కాంగ్రెస్ కమిటీవారికి ఆరాష్ట్రీయ కాంగ్రెస్ నిధికి ఇచ్చి జేయవలయును.

లెక్కల తనిఖీ

18 వ నిబంధనము:—ఆహ్వానసంఘమువారి జమాఖర్చులను ఈ విషయమునకు సంబంధించిన రాష్ట్రీయకాంగ్రెస్ సంఘమువారు తనిఖీ

(అడిట్) జేయించవలెను. కాంగ్రెస్ ముగిసిన 6 నెలలకు ఎక్కువ గాకుండా ఈలెక్కలపట్టిని [అడిటరు నిజాని మును] రాష్ట్రీయకాంగ్రెస్ సంఘమువారు ఆల్ ఇండియా కాంగ్రెస్ కమిటీవారి కింపవలయును.

ఆల్ ఇండియా కాంగ్రెస్ కమిటీ

19 వ నిబంధనము:—అధికారీత్యా ఈన్న సభ్యులు గాక ఆల్ ఇండియా కాంగ్రెస్ కమిటీలో 350 నంది సభ్యులు లుండవలయును.

ఎన్నుకొనబడిన అధ్యక్షుండు కాంగ్రెస్ క్రీడుసంఘ సంతకముజేసి ఏ కాంగ్రెస్ సంఘములోనైన సభ్యులుగను సాధారణకార్యదర్శులుగను తోకాధిపతులుగను నున్న పూర్వపు కాంగ్రెస్ అధ్యక్షులు అధికాల రీతా సభ్యులగుదురు. తన యధికారములో నున్న కాంగ్రెస్ కమిటీ సభ్యులనుండి ఆల్ ఇండియా కాంగ్రెస్ కమిటీ నియమించిన సభ్యులను ప్రతిరాష్ట్రీయ కాంగ్రెస్ కమిటీవారును ఎన్నుకొనవలయును.

భాషాప్రయుక్త రాష్ట్రపునర్విభజన ననుసరించి గాని, ఆల్ ఇండియా కాంగ్రెస్ కమిటీవారికి వ్యాయక్తునిదోచిన ఇతరవిధానమును బట్టిగాని సభ్యుల మొత్తమును ఏర్పాటు జేయవలయును. దీనిని 1921 సంవత్సరము 31 తేదీ లోపుగా ఆల్ ఇండియా కాంగ్రెస్ కమిటీవారు ప్రకటింపవలయును.

ప్రతినిధుల నెన్నుకొనుటకు ఏర్పడినపద్ధతియే ఈఎన్నికకు గూడ ననువర్తించును. ఆల్ ఇండియా కాంగ్రెస్ కమిటీ సభ్యుల ఎన్నికలు సాధారణముగ నవంబరు మాసములో జరుగును.

ఈసంవిధానము ప్రకారము ప్రధమ ఆల్ ఇండియా కాంగ్రెస్ కమిటీ 1921 సంవత్సరము జూను 30 తేదీని గాని అంతకు పూర్వము గాని ఎన్నుకొనబడవలయును. అంతకును ఇటీవల నెన్నుకొనబడిన ఆల్ ఇండియా కాంగ్రెస్ కమిటీ సభ్యులే పనిచేయుచుండురు.

అవసరమైనపుడెల్ల కార్యనిర్వహణార్థము ఆల్ ఇండియా కాంగ్రెస్ కమిటీవారు సమావేశము గావలయును. సమావేశమగుటకు పూర్వము ఎందులకు సమకూడవలయునో అపనిని తెలుపుచు ఆల్ ఇండియా కాంగ్రెస్ కమిటీ సభ్యులు 15 మంది దళభాస్తుమూలముగ నొడవలయును. క్రొత్త ఆల్ ఇండియా కాంగ్రెస్ కమిటీ ఎన్నిక జరుగుకనుకు ఇదివఱకున్న ఆల్ ఇండియా కాంగ్రెస్ కమిటీవారే పనిచూడవలయును.

20 వ నిబంధనము:—ఆల్ ఇండియా కాంగ్రెస్ కమిటీ సభ్యులుగ ఎన్నుకొనబడిన వ్యక్తులకు ఆయా రాష్ట్రీయ కాంగ్రెస్ కమిటీల కార్యదర్శులు ఆ సభ్యత్వపుపదవి పత్రముల నియమలయును.

21 వ నిబంధనము:—ఏసంవత్సరమున కాసంవత్సరము కాంగ్రెస్ సభివారు నియమించు కాన్వేక్షిక్రమమును సాగించుటకును కాంగ్రెస్ వారు నిర్ణయించుకొట్టియు అందవత్సరములో క్రొత్తగ బయలుదేరు సమస్యలను పరిష్కారం చెయ్యవలయును కాంగ్రెస్ తరపున ఆల్ ఇండియా కాంగ్రెస్ కమిటీవారికి అధికారము గలదు. ఈ పనిమిట్టము తన సంవిధానమున ప్రతిబంధకముగ లేకుండా తన కనుకూలగును నిబంధనలను జేసికొనుటకు ఆల్ ఇండియా కాంగ్రెస్ కమిటీ వారికి అధికార ముండవలయును.

భారతదేశీయమహాజనసభ

అఖిలభారత దేశీయమహాజనసంఘపు నివేదిక సం ౧.

దేశీయమహాజనసభా నిర్మాణము

అఖిలభారత కాంగ్రెసు సంఘసభ్యులు - వారి చిరునామాలు. 1922 సంవత్సరమునకు

అధ్యక్షుడు:—శ్రీయుతులు, పి. ఆర్. రాసు. 148
 రుస్సోరోడ్డు, కలకత్తా. అధ్యక్షులు కారాగారమున నుండుటచేత
 హాజరు అబ్బలుఖాను అధ్యక్షులు. డిల్లీ.

సాధారణకార్యదర్శులు:—పండిత మోతీలాలు నెహ్రూ,
 ఆనందభవము, అలహాబాదు. శ్రీయుతులు పి. రాజగోపాలాచార్యులు.
 డాక్టరు అన్నారీ 1 దర్వాగంజు ఢిల్లీ. పండిత మోతీలాలు నెహ్రూ,
 శ్రీయుతులు పి. రాజగోపాలాచార్యులు జైలునందుండుటచేత, వారికి
 బదులుగా పనిజేయుటకు శ్రీయుత, వి. కె. పటేలు, బొంబే. డాక్టరు
 టి. ఎన్. ఎన్. రాసు (తరుచునాపల్లి) ప్రధానకార్యదర్శిగా
 నేమింపబడిరి.

కోశాధ్యక్షులు:—సేర్ జమ్నాలూ బహాద్. వార్ధా, సేర్
 ఎమ్. ఎమ్. సాచ. జే. ఛోటానీ, బంద్రా (B. P. Ch. C. I.)

మద్రాసుసభ్యులు (తమిళదేశము)

- 1 పి. రాజగోపాలాచార్యులు, సేలము ప్రాంతము.
- 2 డాక్టరు. టి. ఎన్. ఎన్. రాసు. ర్యాంకిన్సరోడ్డు, కంటోన్మెంటు,
 తిరుచినాపల్లి.
- 3 డాక్టరు పి. వరదరాజులునాయుడు, పెంట్రులజైలు, కోయంబుత్తూరు
- 4 మాల్వీస్వయ్యదుముర్తు బాసాపేట్టెయ్య, సంసభిరామ్ స్ట్రీటు, తిరుచినాపల్లి
- 5 ఈ. వి. రామసామినాయకరు, మర్చెంటు, ఈరోడ్డు
- 6 డాక్టరు టి. వి. యస్. శాస్త్రి, సింగారతోపు, తిరుచినాపల్లి
- 7 డాక్టరు. టి. పి. రామచంద్రను చెట్టియూరు, తంజావూరు.
- 8 ఎమ్. పట్టాభిరామఅయ్యరు; హోలండాను, మధురజిల్లా.
- 9 కే. రాజగోపాలన్, 24 పట్టమంగయమ్, మాయవరము.
- 10 ఎన్. సుబ్రమణ్యనాయనార్, సాతూరు రామనాథజిల్లా.
- 11 సి. బాలాజీరావు, కోయంబుత్తూరు ప్రాంతము.
- 12 పి. డి. ఎ. పెర్, తిరువూరు, కోయంబుత్తూరుజిల్లా.
- 13 పంతులు వేంకట్రామయ్యరు, కుంభకోణము.
- 14 జి. వి. కృపానిధి, స్వరాజ్యఆశ్రమ, బ్రాహ్మే మద్రాసు.
- 15 టి. వి. నరసుపిల్లే. అండరుస్ట్రీటు, తిరుచినాపల్లి.
- 16 ఇ. నూర్యనా గాయణల అయ్యరు, 'సమరసబోధిని' తంజావూరు.
- 17 వి. ఎమ్. చుహానింగల అయ్యరు, వకీలు, కోయంబుత్తూరు.

- 18 ఇ. నైయదుఅహమదు, 40 లాల్ ఖానుపీథి, చిదంబరము.
- 19 యశ్వేత్వంశరక్క, కల్లడవరిచి, తిరునెల్వేలి
- 20 కే. సంతాం. P. ప్రెసిడెంటు డిస్ట్రిక్టు కాంగ్రెసు కమిటీ కన్వీనరి,
 దక్షిణార్కాడుజిల్లా.
- 21 ముఫీ మహమ్మదు, పెరియమెట్టు, మదరాసు.
- 22 ఎన్. నారాయణన్, వెట్టు ఆవనీపీథి, మధుర.
- 23 పి. రంగసామి అయ్యంగారు. స్వగోళమిత్రిను ఇళిసె, జార్జిటవురు.
 చెన్నపురి.
- 24 ఎమ్. పి. అరుణాచలశెట్టియూరు, పల్లత్తూరు, రామనాథ్ జిల్లా.
- 25 కే. ఎన్. మాన్గంఅయ్యరు, కొల్లత్తూరు, నార్కెర్కాడుజిల్లా.

ఆంధ్రదేశపు సభ్యులు

- 1 వి. వి. గిరి. బరంపురము, గంగాముజిల్లా.
- 2 తనంతరావు బుచ్చి సుందరరావు, విశాఖపట్టణము.
 శ్రీయుత, వి. లి. సుందరరావు. (జైలులోనుండుటచే ఈస్టాసు)
- 3 బులుసు సాంబమూర్తి. కాకినాడ గోదావరిజిల్లా. [కాళీగానన్నది.]
- 4 దండు నారాయణరాజు, ఏలూరు, స్వీమగోదావరిజిల్లా.
- 5 భోగరాజు పట్టాభిసేతా రామయ్య, మచిలీపందరు.
- 6 కొండ వేంకటప్పయ్యపంతులు, గుంటూరు.
- 7 బెజవాడ చంద్రకేఖారెడ్డి, నెల్లూరు.
- 8 సి. వి. రంగంశెట్టి, నారాయణవరము, చిత్తూరుజిల్లా
- 9 కేతు వేంకటరెడ్డి, చిలమకూరు, కడపజిల్లా. - ౧౧/౧
- 10 మేడము వెంకయ్యశెట్టి, కర్నూలు. - ౧౨/౧
- 11 కల్లూరి సుబ్బారాయుడు, హిందూపురము, అనంతపురంజిల్లా - ౧౩/౧
- 12 ధర్మవరము గోపాలాచారి. బళ్లారి. - 1౪/౧
- 13 భమిడి చినయ్యశెట్టి నారాయణశర్మ, మాడంగుల, గోదావరిజిల్లా
- 14 గద్దె రంగయ్యనాయుడు 40-41- కె. కారెయన్ కోయిల్ స్ట్రీటు
- 15 టి. ప్రకాశము, మైలాపూరు, మద్రాసు. [డి. టి. మద్రాసు
- 16 కే. నాగేశ్వరరావు మైలాపూరు, మద్రాసు
- 17 డాక్టరు నాల్ అహమ్మద్ సాహేబ్. తాడేపల్లిగూడెము, గోదా
 వరిజిల్లా.
- 18 దుగ్గిరాల రాఘవచంద్రచౌదరి, అంగలూరు, తూర్పుకృష్ణాజిల్లా.
- 19 మహమ్మద్ షామర్ ఆలీషా, పితాపురము, గోదావరిజిల్లా

- 20 మహమ్మదు అబ్దుల్ సతారుసాహేబు, కడప
- 21 మహమ్మదు రజాసాహేబ్ బెల్గామి, గుంటూరు
- 22 డాక్టరు ధన్వాడ రామచంద్రరావు, బెజవాడ
- 23 తునుషు వేంకటరామయ్య, రాజమహేంద్రవరము
- 24 శ్రీమతి పొణకా కనకమ్మ, సుబ్బరామపురము, మనుబ్రాలుపాస్తు నెల్లూరుజిల్లా.

వైవారిలో 8 వ వారు జైలులోనున్నందున వీరికిబదులుగా, చి. రామచంద్రరావు (రాజమండ్రి), ఎన్నుకొనబడిరి. 8 వ వారును జైలు లో నున్నందున వారికి బదులుగా కపిస్థలము రాజగోపాలాచారి(తిరుపతి) ఎన్నుకొనబడిరి. 11 వ వారు జైలులో నుండుటచేత బదులుగా, శ్రీయుతులు బి. హరిగర్వోత్తమరావు (చెన్నైపురి) ఎన్నుకొనబడిరి.

కర్నాటకపు సభ్యులు

- 1 డాక్టరు, నారాయణరావు సుబ్రహ్మణ్యకర్, హుబ్లీ.
- 2 డాక్టరు, వి. ఎస్. ఉమాధగ్గి, గడగ
- 3 శ్రీయుత, విశ్వనాథరావు, ఎస్. జోషి, హుబ్లీ.
- 4 శ్రీయుత, దత్తాత్రేయ, ఆర్. మాట్టి, బెల్గామ
- 7 శ్రీయుత, శేషగిరిరావు, టి. డాటర్, ఎడ్లనీ.
- 5 శ్రీయుత, శ్రీనివాసరావు, వి. కోట్ల, బీజపూరు
- 6 శ్రీయుత, జయరావు ఎమ్. దేశపాండ్య బీజపూరు
- 8 శ్రీయుత, మాధవరావు, ఆర్. కంభాలి, బీజపూరు
- 9 ,, డి. హెచ్, చంద్రావు, బళ్లారి
- 10 ,, కే. సనాకేశ్వరావు, మంగుళూరు
- 11 ,, ఏ. భోజరావు, మంగుళూరు
- 12 ,, మంజునాథగిట్టి కార్కే, హొన్నవార్

మహమ్మదీయులకుగాను

- 13 మహమ్మదు ఉస్మాన్ సయ్యద్, కంటోన్మెంటు బెంగళూరు
- 14 మహమ్మదు మహమ్మదుసాహేబు, పుత్తూరు మంగుళూరు
- 15 ,, దివాన్ సాహేబ్, జాన్వేకర్, బీజపూరు

కేరళదేశపు సభ్యులు

- 1 కే. మాధవన్ నాయుడు, డిస్ట్రిక్ట్ కాంగ్రెసు సెక్రటరీ కాలికట్టు
- 2 ఏ. కే. పిల్లై, డిస్ట్రిక్ట్ కాంగ్రెసు సెక్రటరీ తిరువాన్కూరు తిరివేం
- 3 కే. పి. కేశవమీనమ, సెక్రటరీ కేరళప్రావిన్సు కాలికట్ ట్రెజురీ
- 4 జనార్ మోయిదీన్ కొయ్, కాంగ్రెసు ఆఫీసు కాలికట్
- 5 ఏ. కే. తున్నిమాచన్ హాజీ, తిల్లైచ్చేరి
- 6 టి. ఆర్. కృష్ణస్వామిఅయ్యరు, డిస్ట్రిక్ట్ కాంగ్రెస్ సెక్రటరీ పాల్గాటు
- 7 పి. అచ్యుతన్, నార్త మలబారు డిస్ట్రిక్ట్ కాంగ్రెసు సెక్రటరీ కాలి
- 8 డబ్ల్యు. పి. ఇన్నటియన్ కాంగ్రెస్ ఆఫీసు ట్రైచ్చూరు [కే.టి.]

బొంబాయి సభ్యులు

- 1 ఎస్. జీ. బొంకర్, ఎస్టేట్స్ 34 థాపట్టీ బొంబే (4)
- 2 శ్రీమతి సరోజినినాయుడు టాన్ మహల్ హోటలు, ఫోర్టు బొంబే

- 3 ఉమర్ శోభానీ ఎస్టేట్స్, యూనియనుబాంక్ బిల్డింగు, ఆపోల్టా స్ట్రీటు ఫోర్టు బొంబే (2)
- 4 విరల్ దాస్, వి. జె. బాని ఎస్టేట్స్, ఖాదిభాండార్, ప్రిన్సెసు స్ట్రీటు బొంబే (2)
- 5 కే. పి. కాడెల్ కార్ ఎస్టేట్స్, ఎడిటర్ లోకమాన్య, బొంబే (4)
- 6 ఎమ్. ఆర్. జయకరు ఎస్టేట్స్, తాకూర్ గార్ బొంబాయి (2)
- 7 అహమ్మదు హెచ్. ఎస్. ఖత్రి ఎస్టేట్స్ సెలార్ మంజిల్ అబ్దుల్ రహిమాన్ స్ట్రీటు బొంబాయి

మహారాష్ట్ర సభ్యులు

- 1 ఎన్. సి. హల్కాయ్, సదాశివపేట పునహాపట్టణము
- 2 ఎస్. ఎస్. అప్పపుత్రే-సతారాసిటీ
- 3 జే. ఎమ్. సామంత్-హోలాపూరు
- 4 కే. ఎస్. ఫరోదియా అహమద్ నగర్
- 5 పి. జి. జోషి, ఈస్ట్ డిస్ట్రిక్ట్ 2 ఖాండేశ్
- 6 బి. జే. మరాటీ చందావార్ నగర్ నాసిక్ సిటీ
- 7 బి. ఎల్. మెహతా, నండుగవార్, డిస్ట్రిక్ట్, వెస్ట్ ఖాండేశ్.
- 8 వి. జే. పటేల్ తాతాబ్లాక్స్, బంద్రా
- 9 ఆర్. ఎన్. మాండలిక్, గోరగం కర్నూబిల్డింగ్స్ గిర్గాము, బొంబాయి.
- 10 బి. ఆర్. నాగల్, రత్నగిరి.
- 11 ఎల్. సి. భోపట్ కర్, సదాశివపేట పునాపట్టణము.
- 12 మహమ్మద్ హుసేన్ మద్దు, భివాందీ, డిస్ట్రిక్ట్ తానా.
- 13 ఇస్మత్ నూర్ మహమ్మదు సనారా సిటీ.
- 14 మోమున్షీ షుక్లా, జల్గాను డిస్ట్రిక్ట్ ఇ. ఖాండేశ్.
- 15 శ్రీమతి ఇందుమతీబాయి నాయక్, బుధనార్ పేట, పునాసిటీ.
- 16 జమ్నా నాసు, ఎమ్. మెహతా, లక్ష్మీకాంత్ మెన్సియన్ హోర్స్ గోడ్డు, పోస్టు గ్రాంటుకోడు బొంబాయి.

గుజరాతు సభ్యులు

- 1 మహమ్మదు అబ్దుల్ తయ్యాబీ, క్యాంక్, బనోడా.
- 2 మహమ్మదు అబ్దులు ఖాదరు బనాజీర్ C/o సత్యాగ్రహ శ్రమము, కబర్ షి.
- 3 శ్రీయుత మోహనదాస్ కరంలాండు గాంధీ C/o సత్యాగ్రహ శ్రమము కబర్ షి.
- 4 ,, వల్లభభాయి జవేర్ భాయి పటేల్, భద్రా, అహమ్మదాబాదు.
- 5 ,, ఇందూలాల్ కన్వయ్యలాల్ యాజ్జీ C/o గుజరాతు ప్రొవిన్షియల్ కాంగ్రెసు కమిటీ, అహమ్మదాబాదు
- 6 ,, బిర్లంత్రాయ్ నర్సిరాయ్ కనుగా. ఖాడియా, అహమ్మదాబాదు
- 7 ,, పూర్ణిందు బాపుజీమ-నడియోడు
- 8 ,, యెహన్ అనసూయా సారాబాయి- సేవాశ్రమము- మిర్జా పూరు-అహమ్మదాబాదు
- 9 ,, వామనరావు సీతారామ్ ముకదమ్- గోద్రా- గుజరాతు

- 10 ,, హరిభాయి శేవర్ భాయి. అమిన్ ప్రోవ్
- 11 ,, మోహన్ లాల్ కే. దీక్షిత్ - ప్రెసిడెంటు. నూతన మున్సి పాలిటీ. నూతన
- 12 ,, చుటిలాల్ వల్లభ్ జీ. కొధరీ - రఘునాథ్ బాంబ్స్ పోల్ - సాంక్రిషిరి - అహమ్మదాబాదు

సింధు సభ్యులు

- 1 డాక్టరు ఛోయిల్ రామ్ పి. గిద్వానీ - కాంగ్రెసు ఆఫీసు - హైదరాబాద్ (సింధ్)
- 2 జయరామ్ దాసు దోలతురాము. మార్చెంటురీడ్డు. హైదరాబాద్ (సింధ్) జెయిలులో నున్నారు
- 3 అబ్దుల్ జబ్బార్. ఖిలాఫత్ ఆఫీసు. హైదరాబాద్ (సింధ్)
- 4 మహమ్మదు ఖాను. కాంగ్రెసు ఆఫీసు. కరాచి
- 5 సేత్ నారాయణ్ దాస్ అనంజీ. నాన్ వాడ. కరాచి
- 6 లాల్ చందు ఏ. జగ్గియానీ. ప్రిన్సిపాల్. తిలకాలయ. కరాచి
- 7 ఖాజీ అబ్దుల్ రహిమాన్ ఖిలాఫత్ ఆఫీసు. హైదరాబాద్ (సింధ్)
- 8 ఖాజీ ఖుదాబక్షి - 32 న్యూహౌస్ బిల్డింగ్స్ - బందర్ రోడ్డు - కరాచి
- 9 ప్రొఫెసర్ ఘనశ్యామ్ జీతానంద్ - హిరాబాద్ హైదరాబాద్ (సింధ్)
ఇందులో 2-వ వారు జైలులో నున్నందున వారికి బదులుగా వికసల్ గారు నేమింపబడిరి.

సంయుక్త రాష్ట్రముల (యు. పి.) సభ్యులు

- 1 మాలానా హజరత్ మోహనీ - ఖిలాఫత్ స్వదేశీస్టోర్స్ - కాన్పూరు
- 2 పురుషోత్తమదాసు టండూన్ - ఝాన్ ప్లాన్ గంజ్ - అలహాబాదు
- 3 పండిట్ జవహర్ లాల్ సెహ్రా - ఆనందభవన్ - అలహాబాదు
- 4 ,, కపిలదేవ మాలవీయా - 75 హెవెట్ రోడ్డు - అలహాబాదు
- 5 ,, గౌరీశంకర్ మిశ్ర - రామప్రసాద్ గార్డెన్ - మోతీఝా - అలహాబాద్
- 6 చాధరీ ఖాలీ ఖ్యాజామన్ - చాలీబాగు. లఖ్నౌ
- 7 పండిట్ హరకృష్ణ నాథ్ మిశ్ర - నీల్ రోడ్ - లఖ్నౌ
- 8 ,, విక్టోరియా నాథ్ వాజపేయీ - కాంగ్రెసు కమిటీ - ఉనయో (unao)
- 9 బాబూ హర్నామ్ సుందర్ లాల్ - కాంగ్రెసు కమిటీ - లక్నోపూరు
- 10 శ్రీయుత మేలారామ్ - కాంగ్రెసు కమిటీ - చన్ద్రాపూరు
- 11 పండిట్ త్రివేణీశంకర కేశవ్ - డిస్ట్రిక్ట్ కాంగ్రెసు కమిటీ - బులాంద్ శహర్
- 12 బి. వింధ్యవాసినీ ప్రసాద్ వర్మ - సెక్రటరీ డిస్ట్రిక్ట్ కాంగ్రెసు కమిటీ - గోరఖ్ పూరు.
13. సురజీనాథుసింహ్, సెక్రటరీ. డిస్ట్రిక్ట్ కాంగ్రెసు కమిటీ, అజమీరు
- 14 ఎమ్. మనూద్ ఆకీనాడ్వీ పీల్డింగ్జల్ అజమీరు
15. బి. గణపత్ సహాయ్, కాంగ్రెస్ కమిటీ, సుల్తాన్ పూర్
16. ఎమ్. సరస్వతిరాజ్ ఆలీ, కాంగ్రెస్ కమిటీ, ఫిజాబాద్.

17. హెచ్ పుష్కీరాజ్ సింగ్. సె. డిస్ట్రిక్ట్ కాంగ్రెసు కమిటీ బెరేలి
18. బి. లక్ష్మీన్ దత్తజీ, కాంగ్రెస్ కమిటీ, బుగాన్
19. మాల్వీ అబ్దుల్ గలామ్, కాంగ్రెస్ కమిటీ మురాదాబాద్.
20. శ్రీయుత్ రఘునాథ్ చినాయక్ ధూళేశ్వర్, కాంగ్రెసు కమిటీ, రఘూనీ.
21. కున్వాల్ జాగుల్ కిశోర్ సింగ్, కాంగ్రెస్ కమిటీ మందా.
22. పండిత వేణీమాధవతివారీ, ప్రెసిడెంటు డిస్ట్రిక్ట్ కాంగ్రెస్ కమిటీ. అటా. జలానా జిల్లా
- 23 మహమ్మదు అబ్దుల్ మజీద్ ఖ్యాజా సాహేబ్. ప్రిన్సిపాల్, శేవల్ మన్సిము యూనివర్సిటీ. ఆలీఘర్
- 24 మాల్వీ నిజర్ ఖాన్ పెర్వాణీ, సెక్రటరీ, కాంగ్రెస్ కమిటీ
- 25 కువర్ దిగ్విజయసింగ్, కాంగ్రెసు కమిటీ. మెయిసు పురీ
- 26 శ్రీయుత బాబూరామ్ వర్మ. కాంగ్రెసు కమిటీ ఇటానా
- 27 బాబూభగవాన్ దాస్ జీ, సేవాశ్రమము. సిగ్రా బనారస్.
- 28 శ్రీయుత్. బి. శివప్రసాద్ గుప్త సేవాశ్రమవన్, నాన్వాబనారస్
- 29 ప్రొఫెసర్ జే బి. కృపాలనీ. గంధీ ఆశ్రమ్. బెనారస్
30. శ్రీయుత విక్టరు మోహన్ జోషీ. డిస్ట్రిక్ట్ కాంగ్రెసు కమిటీ అల్మోరా
- 31 డాక్టరు మురారీలాల్. సివిల్ లైన్సు. కానీముద్.
- 32 ఎమ్. అజదు సోభానీ, డి. కా. కమిటీ, కాన్పూరు.
- 33 సైయద్ కమలుద్దీను అహమద్ జాఫర్, ఖిలాఫత్ కమిటీ అలహాబాదు.
- 34 బేగం మహమ్మదాలీ, శేవల్ యూనివర్సిటీ ఆలీఘర్
- 35 శ్రీయుత్ జయరామ్ సాల్సేనా. 107 హెవెట్ రోడ్డు.
- 36 శ్రీయుత బాబ్జీ జోశ్. ఎడిటరు. ఇండి పెండెంటు. అలహాబాదు
- 37 శ్రీయుత రాజ్ బహదూర్ డిస్ట్రిక్ట్ కాంగ్రెసు కమిటీ అలహాబాదు.
- 38 శ్రీమతి ఉమాసెహ్రా, ప్రయాగ స్త్రీటు. అలహాబాద్
- 39 మాలానా అబ్దుల్ మజీదు. మాల్వీసహల్లా - బుదాన్
- 40 ప్రొఫెసర్ రామదాస్ గవర్. బొను కాంగ్రెస్ కమిటీ మిర్జాపూర్
- 41 శ్రీయుత. బి. రఘుపతి సహాయ్. కాంగ్రెస్ కమిటీ, గోరఖ్పూర్
- 42 పండిత. శ్యామలాల్ సెహ్రా ప్రయాగ స్త్రీటు, అలహాబాదు.
- 43 ఎమ్. జహూర్ అహమ్మదు, మొహల్లా తిర్హీనియా, అలహాబాద్.
- 44 స్వామి సత్యదేవ్ - కాంగ్రెస్ కమిటీ ఘరూబాబాదు.
- 45 పండిత ద్వారకాప్రసాద్. డిస్ట్రిక్ట్ కాంగ్రెస్ కమిటీ - బరెల్లి

అధికార రీత్యా సభ్యులు

- 46 పండిత మోతీలాల్ సెహ్రా. ఆనందభవన్, అలహాబాద్.
- 2 వ వారు జైలులో నున్నందున బదులుగా బేగం హజ్రతు మోహినీ
- 3 వ వారు జైలులో నున్నందున బదులుగా శ్రీమతి కమలా సెహ్రా
- 4 వ వారు జైలులో నున్నందున శ్రీమతి సరూప్ రాణి సెహ్రా
- 5 వ వారును వారికి బదులుగా వచ్చి వారును జైలులో నున్నందున ఈస్థానము కాళీగా నున్నది

- 6 వ వారును వారికి బదులుగవచ్చినవారును ఆరవార్యుల బదులుగ వచ్చిన వారును జైలులోనున్నందున బదులుగ ఎమ్. హెచ్. కిద్వాయ్
- 7 వ వారు జైలులోనున్నందున డాక్టరు కే. ఎల్. సైప్రా
- 9 జైలులోనున్నందున బదులుగా డాక్టరు అంబికాప్రసాదు
- 12 జైలులో నున్నారు. బదులుగా మాలానా సులేమాన్ నాజీస్
- 13 జైలుననున్నాడు. బదులుగా కుభానుల్లా.
- 15 జైలున నుంటుంటే బదులుగ నవాబ్ ఆలీ
- 17 జైలుననుంటుంటే బదులుగ పండిత జయదయాల్ అవస్తి
- 18 జైలుననుంటుంటే బదులుగ బాబు జయనారాయణ గుప్తా.
- 21 జైలున నుంటుంటే బదులుగ ఆత్మారామ్ గోవిందభగ్త్.
- 23 జైలుననుంటుంటే బదులుగ బేగం అబ్దుల్ మజీదు ఖాన్
- 24 జైలుననుంటుంటే బదులుగా M. H. హయత్ సాహెబు
- 26 జైలుననుంటుంటే బదులుగా బాబూరామ్ సయాబ్
- 27 వ వారును వారికి బదులుగ వచ్చినవారును జైలులో నుంటుంటే ఆస్సాము కశీపదీపానుద్ది
- 29 జైలుననున్నందున బాలా సర్వేంద్రదేవు
- 31 జైలుననున్నందున బదులుగ రఘునాథ ప్రసాదకపూర్.
- 33 జైలులోనున్నందున బదులుగ మాలానా ఫకీర్
- 35 జైలులోనున్నందున బదులుగ శ్రీ శంకరాచార్యులు.
- 37 వారును వారికి బదులుగవచ్చిన వారును జైలులోనుంటుంటే తర్వాత బదులుగా పండిత జగదీశన్ లాల్
- 40 జైలుననున్నందున బదులుగా మైక్ రఫీ ఆహ్లాదు ఖిద్వాయి
- 41 జైలులో నున్నందున మాలానాఫజ్జుల్ రహ్మాన్.
- 42 జైలులో నున్నందున బదులుగ హశీం అబ్దుల్ కాసి
- 45 జైలున నున్నందున బదులు బాబూరామ్ ఫాకీర్.

పంజాబు అంసు N. W. ప్రోవిన్సుసభ్యులు

- 1 పండిత. కే. సంతానము. షేన్ రోడ్డు, లాహోరు.
- 2 ఆగామహమ్మద్ సఫ్ దార్, సాయిల్ టోటో
- 3 రాయబాగా హంసరాజ్, బాలంధర్
- 4 మాలిక్ లాలాఖాన్, పంజాబు ఖిలాఫత్ కమిటీ-లాహోరు
- 5 సి. హెచ్. రామ్భుజ్ దత్త్, మునిసిపలు కమిషనరు లాహోరు
- 6 డాక్టరు సత్యపాల్ - హాలుబాజారు- అమృతసరము
- 7 ఎల్. గోవర్ధనదాసు- ఛేంబల్లెట్ రోడ్డు- లాహోరు.
- 8 ఎస్. అమరసింగ్ ఖాల్సా- రాజ్ సి ఆశ్రమము. అమృతసరము.
- 9 కే. ఖరకేసింగ్, రాయాన్, నైలాకోట
- 10 ఎల్. దునిచంద, ఎమ్. ఏ. ఎల్. ఎల్. బి. అంతానాసిటీ
- 11 ఎల్. దునిచందు. మున్సిపలు కమిషనరు, లాహోరు
- 12 ప్రొఫెసర్ రుచిరామ్ సాహ్ని, విజర్, బ్రాహ్మహాలు, లాహోరు
- 13 ఎస్. సుందరసింగ్. బ్యారో ఫురీ, అకాలీ ఆశ్రమ- లాహోరు
- 14 ఎమ్. అబ్దులు ఖాదీర్. కనూర్
- 15 మిస్టరు ప్లేటెన్, కోట్ గఢా (ఫిహ్లాహిల్లు)

- 16 కే. కేవల్ కిషన్, ముల్తాన్
- 17 పండిత శకీరామ్ చర్మ- భివానీ
- 18 ఎల్. శ్యామలాలు. చీల రోహ్టాట్
- 19 డాక్టరు మహమ్మదు ఆలం- వైసుప్రీన్సిపాలు. ముస్లిము సేవనల్ యూనివర్సిటీ. అజ్మీర్
- 20 డి. నగంజ్ ప్రసాద్, నిస్సెట్ రోడ్డు లాహోరు.
- 21 ఎమ్. మజహర్ ఆలీ, బొటలా, డిస్ట్రిక్టు- గురుదాస్పూరు.
- 22 గయనీషేరు సింగ్, రంజిత్ సింగ్.
- 23 ఎల్. త్రిలోకనందకపూర్. కుచామహియాన్ లాహోరు.
- 24 ఎస్. కిషన్ సింగ్. కుతన్ సింగ్. లాహోరు.
- 25 మిస్టరు. కే. ఏ దేశాయి. (డిరిపెంటిస్సు) భివానీ.
- 26 ఎల్. గిర్రాలిలాల్. చతివింద్ గేట్. అమృతసర్
- 27 మాస్టర్ గురుదత్తచూర్, ల్యూల్ పూర్.
- 28 శ్రీమతి సరళాదేవి చాధురాణి, ముజంగ్ రోడ్డు- లాహోరు.
- 29 రాణా ఖిగోజ్ డిన్. హాస్టియాల్పూరు
- 30 కే. అబ్దుల్ రసీద్. బాగల్లా. అంబాలా సిటీ
- 31 సుబ్బద్ అతల్ లాహోర్. బాగల్లా జాలంధర్ సిటీ
- 32 సాహ్ ముహమ్మద్ ముమ్తాజుద్దీన్, ముమ్తాజామంజిల్. గుజ్రాత్ (పంజాబ్)
- 33 ఎస్. ప్రేమసింగ్ సోంభన్స్. ముల్లోడ్ రోడ్డు. లాహోరు.
- 34 ఎస్. నిధన్ సింగ్. ఎడిటర్ సత్ జాగ్. లాహోరు.
- 35 ఎమ్. మోఫ్ దాద్ C/o పంజాబు ఖిలాఫత్ కమిటీ. లాహోరు.
- 36 కే. అబ్దుల్ రహిమ్ గాజీ. లాల్ పూర్.
- 37 ఎమ్. మహమ్మదు వరీఫ్ C/o పంజాబు ఖిలాఫత్ కమిటీ. లాహోరు

డిల్లీ సభ్యులు

- 1 హశీం అబ్దులు ఖాన్, బాబూర్ బాల్లిమాన్. డిల్లీ
 - 2 డాక్టర్ ముఖ్తార్ అహమ్మద్ అన్నానీ. షేట్ ఫూరి. డిల్లీ
 - 3 స్వామి శరభానంద్ లల్. బర్ని బేసిన్ రోడ్డు. డిల్లీ.
 - 4 మాలానా అసఫ్ ఆలీ. కుచామహియాన్. డిల్లీ.
 - 5 లాల్ శంకర్ లాల్ సుదేశ్ ప్రాస్. డిల్లీ.
 - 6 పండిత ప్యాకెలాల్ శర్మ సద్దాత్ బాగ్. మిరట్టు.
 - 7 ఎల్. రాజాబాల్. సైకిటరీ డిస్ట్రిక్టు కౌన్సిల్ కమిటీ. ముఘ్ ఫర్ సగర్.
 - 8 గోస్వామి చమక్ లాల్, బృందావన్ (మట్లా)
 - 4 వీరు జైలులో నున్నందున బదులుగ నవాబ్ మహమ్మదు ఇస్మాయిల్ ఖాన్ ముత్తఫాగట్టిల్ (విగ్లా) గారు సేమింపబడిరి
 - 5 వ వారు జైలులోనున్నందున వారికి బదులుగ సర్దారు గురుబజ్ సింగ్, (డిల్లీ) గారు సేమింపబడిరి.
- రాజపుత్రస్థానము సంయుక్త రాష్ట్రము లు
అజీర్ మార్వార్ సభ్యులు
- 1 కుమార్ చంద్రచన్ సర్దార్, అజ్మీర్
 - 2 పండిత్ గారి శంకర్ భార్గవ్, అజ్మీర్

4 స్వామి సరసింగ్ దేవ్ సుస్వతి, అత్మిక్

5 డాక్టరు అబ్దుల్ అజీజ్. అత్మిక్

6 స్వామి కుమారానంద సుస్వతి

7 డాక్టర్ మొహిద్దీన్

8 శ్రీమతి గోమతి దేవి భార్గవ్, అత్మిక్

(సి. పి.) హిందూస్థానీ సభ్యులు.

1 శ్రీ.యుత. ఇ రాసు వేంద్ర రావు, విలాస్ పూర్

2 ,, తాకుర్ ఛగీలాల్. ఆకర్బారా, విలాస్ పూర్ జిల్లా.

3 ,, చవిశంకర్ శుక్ల, పీఠర్, రాయపూర్

4 ,, నారాయణరావు మేఘనాథ్. శంతానీల్లా. రాయపూర్

5 ,, ఘనశ్యామ్ సింగ్ గుప్త, నాన్ ఖో. ఆపరేటింగ్ పీఠర్, డర్.

6 ,, ఉమాకాంత్ బల్వంత్ ఘాటే నాన్ ఖో. ఆపరేటింగ్ పీఠర్ చింద్వారా.

7 ,, అబ్దుల్ ఖాదర్ సిద్దిక్, నాన్ ఖో ఆపరేటింగ్ పీఠర్, బర్హన్ పూర్, నిమాత్ జిల్లా.

8 బాబూ గోవిందదాస్ హనుమాన్ టాల్. జబ్బల్ పూర్

9 శ్యామ్ నుండర్ భార్గవ్. లార్డ్ గంజ్. జబ్బల్ పూర్

10. మాలానా తాజుద్దీన్. తాజ్ ఆఫీస్. జబ్బల్ పూర్

11 శ్రీయుత నాగూరామ్ హీరాలాల్ మోదీ భల్లర్ పూర్. జబ్బల్ పూర్

12 కేశవ్ రామచంద్ర భుజేకర్. ప్రొ.న్సి కమి కాంగ్రెసు కమిటీ ఆఫీసు. జబ్బల్ పూర్.

13 శంభూదయాళ మిశ్ర, సతార్, సవుగార్.

సి. పి. సభ్యులు. (మరాఠీ.)

1 మహమ్మద్ శమీ ఉల్లాఖాన్. బి. ఏ. ఎల్. ఎల్. బి. సదర్ శాగ పూర్. సి. పి.

2 సేవ్, జమ్నాలాల్ బజాజ్. వాధా, సి. పి.

3 మిస్టర్ బల్వంత్ రావ్ దేశ్ ముఖ్. బి. ఏ. బి. ఎల్. చందా.

4 డాక్టర్ బి. ఎస్. మూంజీ. డి. ఎమ్. ఎస్. నాగూరు సిటి

5 ,, ఎమ్. ఆర్. ఘోల్కర్, ఎల్. ఎమ్. ఎస్ ఇట్యూరీ, నాగూర్

6 ,, ఎల్. వి. సరంజీ. బి. ఎమ్ ఎస్. నాగూర్ సిటి. సి. పి.

7 మిస్టర్, ఎమ్. బి. అభయంకర్. బాకెట్లా. ధంతోరీ నాగూర్, సి. పి.

బేరార్ సభ్యులు

మాధవ శ్రీహరి ఏసి. బి. ఏ. ఎల్. ఎల్. బి. పీఠర్ యోగ్ వల్

2 రామ్రావ్ మాధవరావ్ దేశ్ ముఖ్. బారిస్టర్, అమ్రాటి

3 నారాయణ్ రామలింగ్ వామన్ ఘోస్ కర్, అమ్రాటి

4 సదాశివ పామన్ కేల్కర్, బి. ఏ. ఎల్. ఎల్. బి. పీఠర్ ఆఖోలా

5 గంగాధర్ బాపూరావ్ బాపట్. ఆఖోలా

6 అబ్దుల్ రాలన్ షా. బి. ఏ. ఎల్. ఎల్. బి. పీఠర్ కేలాపూర్ జిల్లా యోగ్ మల్.

7 పన్నాలాల్ ఉజ్జ్ పృథ్వీరాజ్ వ్యాస్. ఖామ్ గాన్ జిల్లా. బుల్దానా

చిహారు సభ్యులు

1 మాల్వీ హబ్రల్ హక్కు, సాఫ్త తా. శి. మ్. దిఘాఘట్. పాట్నా

2 బాబూ దీపనారాయణసింగ్. భాగల్ పూర్

3 బాబూ బ్రహ్మశిర్ ప్రసాద్ లాహోరియా సూర్య

4 మాల్వీ నహమ్మద్ మసీ, మసీ వంశిల్, ముజఫర్ పూర్

5 మాల్వీ ఖిద్ హసైన్ పాట్నా

6 మాల్వీ షా వహమ్మద్ జులైర్, ఖోష్ట మోంఘిర్

7 బాబూ శ్రీకృష్ణ సింహ్, మోంఘిర్.

8 బాబూ ప్రేమసుందర్ బోనూ, వయగంజ్. భాగల్ పూర్

9 బాబూ పూర్ణానందరూ, ఖోర్ బెన్ గంజ్, జిల్లా పూర్నియా

10 బాబూ గోరఖ్ ప్రసాద్, మోతీహరీ

11 ,, బిసిన్ బిహారీవర్మ పికిర్ పూర్. పోస్టు గర్మట్యూ గంజ్, జిల్లా చాంపరాన్

12 ,, వింధ్యేశ్వరీ ప్రసాదవర్మ, మసీ మంజిల్, ముజఫర్ పూర్

13 ,, బాశేశ్వర్ ప్రసాద్, కాంగ్రెస్ కమిటీ, చాప్రా.

14 ,, గోరఖ్ నాథ్ త్రివేదీ, కాంగ్రెస్ కమిటీ, చాప్రా

15 ,, కృష్ణ ప్రకాశ్ సేన్ సింహ్, గయా.

16 మాల్వీ అబ్దుల్ బారీ, శేషవల్ కాళేజి, పాట్నా.

17 డాక్టర్ ఆరుంజయ్ సహాయవర్మ, పాట్నా, పోస్టు మోంజిల్ పూర్.

18 బాబూ శంభూమన్ రామి, జేగర్

19 సేవ్ రామ్ జనరామ్ ఆగ్రవాలా, ఝారియా, వస్తం జిల్లా

20 డాక్టర్ పుర్ణచంద్ర ఘోష్, రాన్సి

21 బాబూ గోదావరీ మిశ్ర, చక్రధర్ పూర్ సింగ్ ఘామ్

22 తామర్ రామ్ నందన్ సింహ్, సితామల్ జిల్లా ముజఫర్ పూర్

23 బాబూ రామ్ వినోద్ సింహ్, మల్కాచాక్, పోస్టు దిగ్వారా, జిల్లా సరాన్

24 మాల్వీ అబ్దుల్ బారీ మహమ్మద్ సాదీ గోహతా, పాట్నా

25 ,, ఫజల్ రహిమాన్, అలవార్ ప్రెస్సు, పాట్నా

26 డాక్టర్ నైయద్ మహమ్మద్, షేరీస్తాన్, పాట్నా

27 బాబూ భజీధర్ లాహోరియా సూర్య

28 ,, వారణాశి ప్రసాద్ జుంఘన్ వాలా, భాగల్ పూర్ జిల్లా

29 ,, బజ్రంగ్ సహాయ్, పచంభా, జిల్లా హజరీబాగ్

30 ,, అయగమ్ నారాయణ్ సింహ్, పాట్నీ, పోస్టు. మోరమ్పూర్

31 ,, చంద్రవంశీ సహాయ్, నయాతోలా, పాట్నా

32 ,, బాబూ రాజేంద్ర ప్రసాద్ పాట్నా, పోస్టు మోంజిల్ పూర్

33 ,, శ్రీమతి లీలాసింగ్, భాగల్ పూర్

ఉత్కళి సభ్యులు.

1 పండిత గోపబంధుదాస్, గత్యవాది పూర్.

2 శ్రీయుత్ జగబంధ్ సింగ్, పూర్

3 డాక్టర్ సయ్యద్ ఎక్రమ్ రసూల్, కటక్ ము

4 శ్రీయుత్ భాగీరథీ మహాప్రొత్, కటక్

- 5 శ్రీయుత్ నిరంజన్ పట్నాయక్, బర్హం పూర్, గంజావల
- 6 శ్రీయుత్ హరికృష్ణ మహాతాక్, బాలనూర్
- 7 పండిత భగవద్ నిక్, సంబల్ పూర్
- 8 శ్రీమత యామినీకాంత్ విశ్వాస్, కటక్
- 9 దావ్యు అశిల దివార్ ఆచార్య, కటక్
- 10 పండిత నీలకంఠదాస్, పూర్
- 11 దాధరి నీలకంఠదాస్, ఖింగ్ పూర్. పూర్
- 12 శ్రీయుత్ గోపబంధు చాగ్రి, జగత్ సింగ్ పూర్, కటక్

వంగదేశీయ సభ్యులు.

- 1 శ్రీయుత్ చిత్తరంజనదాసు, 148 రుస్సారోడ్ సాత్ కాళీఘాట్ కలకత్తా
- 2 ,, శ్రీచంద్రనాథ్ సన్యాస్, 78 హాల్ ముఖర్జీ రోడ్డు, భవానీ పూర్, కలకత్తా
- 3 ,, క్యామసుందర్ చక్రవర్తి, 1, హజరీపూర్ లేన్, కలకత్తా.
- 4 ,, జితేంద్రలాల్ దెస్త్, 84 సీతారామ్ ఘోష్ ట్రీట్, కలకత్తా
- 5 ,, నిర్మల్ చంద్ర ఘోష్, 28, విల్లింగ్ ట్రీట్, కలకత్తా
- 6 ,, హర్దయాల్ నాగ్, పోస్టు చాండ్ పూర్ జిల్లా, టిప్పెరా
- 7 ,, కామినీ కుమార్ చంద్, 41, పోలీసు హాస్పిటల్ రోడ్డు, కలకత్తా
- 8 ,, ప్రభుల్ల చంద్రఘోష్, అభయశ్రమ్, 20 కాయటూలీ పోస్టు గామ్నా, డక్కా
- 9 ,, మనోహరాన్ నియోగి, మైమన్ సింగ్
- 10 ,, అనికాప్రసాద్ వాజపేయీ, స్వతంత్ర అగ్నిన్ 189 సి. మెఘవా బాజార్, కలకత్తా
- 11 శ్రీశ చంద్ చటర్జీ 88. పటాక్ ఖాన్ లేన్, డక్కా
- 12 ,, పద్మరాజ్ టైన్, 28 కాలక్ ట్రీట్, కలకత్తా
- 13 ,, సుబ్బ చంద్రబోస్ 88/2 ఎల్ఫిన్ రోడ్డు, భవానీ పూర్, కలకత్తా
- 14 ,, స్వామి కుమార్ పోమ్, మైమన్ సింగ్
- 15 ,, శకంత్ జీవరామ్, 31 రామ మోహన్ దత్తు రోడ్డు, భవానీ పూర్, కలకత్తా
- 16 ,, వసంతకుమార్ మజుందార్, కండిత్ పూర్, కొమిల్లా
- 17 ,, శరచ్చంద్ర చటర్జీ, 1 బ్యాలేన్, జేన్ విద్వార్, పశారా, కలకత్తా
- 18 ,, అఖిల చంద్రదత్త్, కండిత్ పూర్, కొమిల్లా
- 16 ,, సత్యేంద్రచంద్రమిత్ర, 148 రుస్సారోడ్ సాత్ కాళీఘాట్ కలకత్తా
- 20 ,, సత్కృషిపతిరామ్ 48 చక్రదేవి రోడ్డు, వార్త్ భవానీపూర్ కలకత్తా
- 21 ,, లలిత మోహన్ దాస్ 81/1 హాస్సన్ రోడ్డు, కలకత్తా
- 22 ,, సర్దార్ లక్ష్మణసింగ్ 124 కన్నింగ్ ట్రీట్, కలకత్తా
- 23 ,, అనిల్ బరన్ రాయ్ డంకరా.
- 24 ,, భూపకేశ్ చక్రవర్తి 287 అప్పర్ సక్కుల్ రోడ్డు కలకత్తా

- 25 ,, ఇందుభూషణ్ సేన్ 57/1 హరిన్ ముఖర్జీ రోడ్ భవానీపూర్ కలకత్తా
- 26 ,, అంగ్ మోహన్ ఘోష్, జిల్లా కాంగ్రెస్ కమిటీ, టిప్పెరా
- 27 ,, సుకేంద్రనాథ్ విశ్వాస్ 11 విల్లింగ్ ట్రీట్ కలకత్తా
- 28 శ్రీయుతా డి-ర్మిటాచేవి 58 n Plot రుస్సారోడ్ సాత్ కాళీఘాట్
- 29 ,, సుప్రవదేవి, 58 బి. స్టాల్ రుస్సారోడ్ సాత్ కాళీఘాట్ కలకత్తా
- 30 ,, వాసంతిదేవి 148 రుస్సారోడ్ సాత్ కాళీఘాట్ కలకత్తా
- 31 చూలానా అబ్దుల్ కలమ్ అజ్ 45 రిప్పన్ లేన్ కలకత్తా
- 32 ,, అఖిరమ్ ఖాన్ 29 అప్పర్ సక్కుల్ రోడ్డు కలకత్తా
- 33 చూల్స్ మజీబార్ చహమాన్ 11/5 కనయాబాజార్ రోడ్ కలకత్తా
- 34 ,, మంఘదీన్ అమ్మదే. మన్సియా నాడియా
- 35 మైమన్ మజీబ్ 99 లాజర్ చిన్నూర్ రోడ్డు కలకత్తా
- 36 చూల్స్ వహేదలీ ఖాన్ సానీ కరటియా మైమన్ సింగ్
- 37 ,, కజమ్ అలీ చిట్టగాంగు
- 38 ,, మో బడియూ అలమ్ చిట్టగాంగు
- 39 ,, తయ బద్దీన్ అహ్మద్ మైమన్ సింగ్
- 40 ,, ఖాజీ అబ్దుల్ కరీమ్ అహ్మ్ వంజిల్ డక్కా
- 41 ,, అబ్దుల్ కరీమ్ ఖాన్ నాయర్ ఖాల్
- 42 ,, అబ్దుల్ హిల్ బక్, దినాజ్ పూర్.
- 43 ,, చూల్స్ మహమ్మద్ అబ్దుల్. పిల్లెట్ (అస్సాము)
- 44 ,, అప్రఖ్ ఉద్దీన్ చాధరీ. కొమిల్లా
- 45 ,, అహ్మద్ అలీ 82 అప్పర్ సక్కుల్ రోడ్డు కలకత్తా
- 46 ,, నాజుద్దీన్ అహ్మద్. రి మార్షడన్ ట్రీట్ కలకత్తా
- 47 ,, వాహేద్ హుస్సేన్. 9 హల్స్ బక్ రోడ్డు
- 48 ,, తనిజుద్దీన్ అహ్మద్. ఫిరీద్ పూర్

అస్సాము సభ్యులు.

- 1 శ్రీయుత్ కంభారామ్ బాగూచ్ సెక్రటరీ అస్సాము ప్రొవిన్షియల్ కాంగ్రెస్ కమిటీ గోహతీ
- 2 ,, గోపి చాన్ రోలియా. గోహతీ
- 3 ,, పి. కే. భద్రమో. డబ్ల్యు. గోహతీ
- 4 ,, చూల్స్ ప్రేజుదీస్ అహ్మద్. గోహతీ
- 5 ,, మజీబ్ అలీ. గోహతీ

బర్మా సభ్యులు.

- 1 శ్రీయుత్ రామ్ ఫోద్దాన్ చార్గోలింజదాన్ 55 ముగర్ ట్రీట్ రంగూను.
- 2 ,, వానాలాల్ కాళిదాస్ 88 మొఘల్ ట్రీట్ రంగూను.
- 3 ,, సి. పి. గలియారా. 26 వల్లిట్ రంగూను.
- 4 శ్రీమతీ సంతోష్ కుమరీ గుప్త. మోల్ మెయిన్
- 5 శ్రీయుత్, సి. ఏ. మెహతా. 11 మాలె పగోడా రోడ్డు రంగూను
- 6 ఎన్. ఎన్. హల్కార్. 18 మర్చెంటు ట్రీట్. రంగూను.

- 7 ,, మదనపతి 8 మొఘల్ స్త్రీ టు-రంగూను
- 8 ,, ఎమ్. అద్విల్ సతారు ఇస్మాల్-సురతీబాబాను. రంగూను
- 9 శ్రీయుత్. పి. ఎస్. ఎస్. అయ్యర్. 68-70-48 వస్త్రీ టు రంగూను
- 10 ,, ప. కే. రాయ్-అడ్వోకేటు మోల్ మెయిన్
- 11 ,, ఎస్. బి. పెటిట్ 88 మొఘల్ స్త్రీ టు రంగూను
- 12 ... వి. డి. మెహతా 8 మొఘల్ స్త్రీ టు-రంగూను.

కార్యాచరణ సంఘపు సభ్యులు - వారి చిరునామాలు

[అధికారిత్వా]

అధ్యక్షులు:— 1 శ్రీమత. సి. ఆర్. దాస్. 148 రుస్సాహాడ్ సోల్
కాల్ ఘాట్-కలకత్తా

కార్యదర్శులు:— 2 పండిత మోతీలాలు నెహ్రూ. ఆనందభవన్
అలహాబాదు.

3 శ్రీయుత్ సి. రాజగోపాలాచారియర్. ఎక్స్
ప్రెస్ - సేలము

4 డాక్టరు ఎమ్. ఎ. అన్నాస్. 1 దర్వాగంజు ఢిల్లీ

కోశాధ్యక్షులు:— 5 సేర్. ఎమ్. ఎమ్. హెచ్. జె. చోటానీ. బస్తా

6 సేర్ జమ్నాలాల్ బజాజ్. వార్డా సి. పి.

ఎన్నుకొనబడినసభ్యులు

7 మహాత్మా ఎమ్. కే. గాంధీ. సత్యాగ్రహ శ్రమము
కబుర్లీ.

8 లాలాబజపతి గాయ్, 9/0 జి. పండితమాతరం లాహోరు

9 హాకీము అల్లులు ఖాను. బాబార్ బిల్లిచుకం ఢిల్లీ

10 మాలానా అద్విల్ కలెక్టర్ అజన్. 458 రిపన్ లేన్
కలకత్తా

11 శ్రీయుత్ ఎస్. సి. సల్కారు. సనాకవపేట

12 ,, రంగాధర రావు దేశపాండ్వా. బెల్గాము

13 ,, కొండా వేంకటప్పయ్య. గుంటూరు

14 బాబూ రాజేంద్ర ప్రసాదు. పాట్నా

15 శ్రీయుత్. బి. జె. పటేల్, ఆగ్నేయవన్ సాండ్వూర్డ్ బొంబాయి

1, 2, 3, 8, 10, 12, వ వాళ్లు జైలులో నుండుటచేత బదు
లుగా క్యామరూంబర చక్రవర్తి, డాక్టర్ సి. పి. గిద్వానీ హై
దరాబాదు, డాక్టరు టి. ఎస్. ఎస్. రాజన్ ట్రీబి. ఎమ్. ఆగా
సఫ్ దర్ సాహిబ్ సాయిల్ కోట, ఎమ్. సులేమాన్ నాడ్వీ, పిల్లీరు
జల్ అజంగడ్. ఎస్. బి. కార్జి రీగపూర్-గారు నేమింపబడిరి

ప్రొవిన్షియలు కాంగ్రెసు కమిటీలపేరులు

వాటి ముఖ్యసానములు

1 చెన్నై పురి— 1 రాంకిన్స్ రోడ్డు కంటోన్మెంటు తిరుచినాపల్లి.

2 ఆంధ్ర— గుంటూరు

3 కర్నాటక— గడగ్

4 కేరళ— ఫలపురము. కాలికట్

5 బొంబై పట్టణము - 352 హార్న్ బీరోడ్. ఫార్మ్ బొంబై

6 మహారాష్ట్ర - నైక్యడుపాడా. పూనాసిటీ

7 గుజరాత్ - గంసా. సుధార్ హాల్-అహ్మదాబాద్

8 సింగ - హైద్రాబాద్ (సింఘ్)

9 యునైటెడ్ ప్రొవిన్స్సు— 107 హిస్సెల్ రోడ్డు. అలహాబాద్

10 పంజాబ్ పి. ఎస్. డబ్ల్యు. వి. ప్రొవెన్సు మాక్లగన్ రోడ్డు లాహోరు

11 ఢిల్లీ— ఢిల్లీ

12 అజ్మీర్ మార్వారా - రాజపుటానా:— అజ్మీర్

13 సి. పి. (హిందుస్థానీ)— ఇబ్బల్ పూర్

14 సి. పి. (మరాఠీ)— నాగపూర్

15 బీరార్— అమ్రోటి

16 బిహార్— రోసిబోవే, పాట్నా

17 ఉత్కల్— చాంక్ సి చవుక్, కటక్

18 బెంగాల్ - సుర్మావల్లి— 11 నిలింగ్ స్క్వేర్, ఈస్టు. కలకత్తా
గౌహతీ

19 అస్సాము— గౌహతీ

20 బర్మా— 14 మొఘల్ స్త్రీ టు, రంగూను

వివిధ రాష్ట్రములకు జేరిన సంస్థానములు.

1 రాజపుటానా సెంట్రలు ఇండియాకు జేరిన సంస్థానములు అజమీరు
రాజపుటానా ప్రొవిన్సులకు ఇయ్యబడినవి.

2 పంజాబులోని సంస్థానములు (కాస్మీర్ముతో సహా) పంజాబుకు
ఇయ్యబడినవి.

3 కొల్హాపురమునకును, ఎస్. ఎమ్. స్టేట్సునకును సంబంధించిన భాగ
ములు మహారాష్ట్రమునకు ఇచ్చివేయబడినవి.

4 కథియవాడా బహోదాకు చెందిన సంస్థానములు గుజరాతుకు చేర్చబడినవి.

5 తిరువాన్కూరు హిచ్చి సంస్థానము కేరళమునకు ఇయ్యబడినవి

6 పురుకోట మద్రాసుకు ఇయ్యబడినవి

7 మైసూరుకు కోలారును ఎస్. ఎమ్. స్టేట్సుకు చెందిన కర్ణాటక ప్రదేశ
ములును కర్ణాటకమునకు చేర్చబడినవి.

8 నైజాము తెలింగులోని మహారాష్ట్ర ప్రదేశములు మహారాష్ట్రము
నకు ఈయబడినవి.

9 కర్నాటక ప్రదేశములు కర్ణాటకమునకును,

10 తెలుగు భాగములు ఆంధ్ర ప్రదేశమునకును

11 భరత్ పూరు యునైటెడ్ ప్రొవెన్సునకును,

12 సందూరు కర్నాటకమునకును,

13 బంగళాపల్లి ఆంధ్ర ప్రదేశమునకు,

14 దోజనా, లాహోరు పటోడి ఆర్వాసులు ఢిల్లీకిని చేర్చబడినవి.

15 యునైటెడు ప్రొవిన్సులోని సంస్థానములు యు.పి.కి. ఈయబడినవి.

16 బస్తరు ఉత్కల్మున కేయబడినవి.

మద్రాసు ప్రొవిన్షియల్ కాంగ్రెసు కమిటీ

అధికార సభ్యులు

అధ్యక్షులు:—ఎమ్. వి. సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రి.

ఉపాధ్యక్షులు:—సుబ్రహ్మణ్య నాయనూరు.

పండిత కార్యనిర్వాహక

కార్యదర్శులు:—డాక్టరు టి. ఎస్. ఎస్ రాజన్

ఇ. పి. ర. మహమ్మద్ నాయకర్

కోశాధ్యక్షులు:—ఎస్. ఎస్. కాజానిస్ రాలిర్

ఎగ్జిక్యూటివ్ కమిటీ సభ్యులు 15 ప్రొవిన్షియల్ కాంగ్రెసు

కమిటీ సభ్యులు 820

డిస్ట్రిక్టు కాంగ్రెసు కమిటీల పేర్లు

1 మద్రాసు సిటీ	8 రామనాథ్
2 చెంగల్పట్టు	9 తిరునెల్వేలి
3 సోమలక్ష్మి	10 కడప జిల్లా
4 టాంజూర్-నార్	11 ఈరోడ్డు
5 టాంజూర్-సోత్	12 తిరువనంతపురం
6 తిరుచినాపల్లి	13 నేలమ
7 వాళూరు	14 నాగార్ జిల్లా

15 పుదుచ్చేరి

950 గ్రామ కాంగ్రెసు కమిటీలు.

25-11-21 వరకు గల సభ్యులు 66474

ఆంధ్ర ప్రొవిన్షియల్ కాంగ్రెసు కమిటీ.

అధికార సభ్యులు.

అధ్యక్షులు:—శ్రీమంతుల కొండ వెంకటేశ్వరయ్యచార్యులు. పీఠం క్రింద

ఉండవట్టపేట పదులుగ తూగుటూరు ప్రవాళం చంద్రులు.

కార్యదర్శులు:—నడింపల్లి నరసింహారావు.

వి. పి. గిరి

జి. బాపిరాజుపెట్టెనూరు

ఎస్. పార్థసారథి అయ్యంగారు

ఎగ్జిక్యూటివ్ కమిటీ సభ్యులు 27

ప్రొవిన్షియల్ కాంగ్రెసు కమిటీ సభ్యులు 281

డిస్ట్రిక్టు కాంగ్రెసు కమిటీలు:—(1) గుంటూరు (2) నెల్లూరు

(3) చిత్తూరు (4) కడప (5) మద్రాసు (6) బళ్లారి (7) అనంత

పురం (8) కర్నూలు (9) రూపుకర్ణాటక (పందర) (10) కృష్ణా

(తెలంగాణ) (11) పల్నాడు (పల్నాడు) (12) ఏలూరు (రాజమండ్రి)

(13) గో. పరి (రాజనాథ) (14) వికాసపట్నం (15) చింతామణి

తే 15 డిసెంబరు 1921 రిపోర్టు ప్రకారము ఈ ప్రొవిన్షియల్

కాంగ్రెసు సభ్యులు 186589.

కర్నాటక ప్రొవిన్షియల్ కాంగ్రెసు కమిటీ

కార్యనిర్వాహక సభ్యులు—(అగ్రము బేరంగు)

అధ్యక్షుడు. శ్రీయుత గంగాధర దేశపాండ్య - అధ్యక్షులు

జయలక్ష్మి సున్నండు వారికి బదులుగా, ఎస్. వి. కోజల్గిరి. ఉపాధ్యక్షులు:— శ్రీయుత, ఎస్. వి. కోజల్గిరి. బి. పి. ఎల్. ఎల్. బి. శ్రీయుత, పి. పి. జోషి. బి. పి. శ్రీయుత ఎమ్. కే. కెమ్మిలి డాక్టరు, ఎస్. ఉమధని. 10-12-1921 నివేదిక చొప్పున ప్రొవిన్షియల్ కాంగ్రెసు సభ్యులు 72,090.

కేరళ ప్రొవిన్షియల్ కాంగ్రెసు కమిటీ

అగ్రము బేరంగు: [కార్యనిర్వాహక సభ్యులు]

అధ్యక్షులు; కే. పి. కేశవమూడు

కోశాధ్యక్షులు: కే. కరుణాకరమ నన

ఎగ్జిక్యూటివ్ కమిటీ మెంబర్స్ 6.

ప్రొవిన్షియల్ కాంగ్రెసు కమిటీ మెంబర్స్ 100

డిస్ట్రిక్టు కాంగ్రెసు కమిటీ సంఖ్య.....

తక్కిన కాంగ్రెసు కమిటీల సంఖ్య (గ్రామసంఘములు) 218

16-1-22 నివేదిక నమనంది ప్రొవిన్షియల్ కాంగ్రెసు సభ్యులు

25041

బొంబే ప్రొవిన్షియల్ కాంగ్రెసు కమిటీ

అగ్రము బేరంగు: [కార్యనిర్వాహక సభ్యులు]

అధ్యక్షులు శ్రీమతి సరోజినీ నాయుడు

ఉపాధ్యక్షులు; ఎమ్. ఎమ్. ఎచ్. డి. గో. గో. గో.

కే. పి. ఖాదిర్ కర్.

కార్యదర్శులు: ఉపర్ ఇంజనీర్

డాక్టరు ఎమ్. బి. వాల్మీకి

ఎస్. పి. బ్యాంకర్

మహారాష్ట్రా త్రికా

ఎగ్జిక్యూటివ్ కమిటీ సభ్యులు 20

ప్రొవిన్షియల్ కాంగ్రెసు కమిటీ సభ్యులు 148

డిస్ట్రిక్టు కాంగ్రెసు కమిటీలు 7

29-11-21 నివేదిక నమనంది కాంగ్రెసు సభ్యులు 45668

మహారాష్ట్ర ప్రొవిన్షియల్ కాంగ్రెసు కమిటీ.

అగ్రము బేరంగు:— కార్యనిర్వాహక సభ్యులు.

అధ్యక్షులు:— ఎస్. పి. కేశవమూడు.

ఉపాధ్యక్షులు:— పి. పి. పటేలు. ఎ. ఎమ్. సా. పంతు

వి. వి. దస్తానీ

బి. బి. పటేలు

కార్యదర్శులు:— ఎస్. కే. అగ్రే

పి. పి. మహాజన్

ఆర్. ఎస్. రాజాడి

బి. పి. మరాఠీ

ఎగ్జిక్యూటివ్ కమిటీల సంఖ్య 27

ప్రొవిన్షియల్ కాంగ్రెసు కమిటీ సభ్యులు 485

డిస్ట్రిక్టు కాంగ్రెసు కమిటీలు - కార్యదర్శులు

- 1 వెన్కటాచారి - వి. వి. జానకీశర్
- 2 ఈస్టు బెంగాల్ - సి. ఆర్. దేశ్ పాండ్య
- 3 మిలటరీ - ఆర్. జి. భండారీ
- 4 సత్యాగ్రహ - ఎ. ఎమ్. శుభర్
- 5 నాసిక్ - వి. ఎ. మరాఠీ
- 6 కొలహాపూ - వి. జి. లిమేయ
- 7 బానార్స్ - ఎమ్. వి. హెగ్డే
- 8 బాంబే నగర - వి. ఎన్. వాండేకర్
- 9 పూనా - కే. ఎన్. కె. వే
- 10 గవర్నర్ - జి. బి. చిటే
- 11 అహ్మదునగరు - వి. బి. ఛావర్

తాలూకా కాంగ్రెసు కమిటీలు 115. కే.సి. 18-1-21

నివేదిక నమనంది కాంగ్రెసు సభ్యులు 79483

గుజరాత్ ప్రావిన్షియల్ కాంగ్రెసు కమిటీ.

కార్యనిర్వాహకులు.

అధ్యక్షులు: - కల్లభభాయి జి. పటేల్

కార్యదర్శులు: - గజేంద్ర వాసుదేవ్ వచలంకర్

భాషాభివృద్ధి కార్యదర్శులు: - లక్ష్మీదాస్ పురుషోత్తమ్ దాస్

కోశాధ్యక్షులు: - అ. బి. లాల్ మసీలాల్ సేథ్

ఎగ్జిక్యూటివ్ కమిటీ సభ్యులు 10. ప్రావిన్షియల్ కాంగ్రెసు

కమిటీలు 100. డిస్ట్రిక్టు కాంగ్రెసు కమిటీల పేరులు: - (1) అహ్మ

దాద్ నాథా (2) కైరా (3) బ్రోచు (4) సూరట్ (5) పంచమహల్

తాలూకా కాంగ్రెసు కమిటీలు 32-తాలూకా ఏజన్సీలు 7 లేవీ 8-11-21

నివేదిక నమనంది కాంగ్రెసు సభ్యులు 169113

సింధు ప్రావిన్షియల్ కాంగ్రెసు కమిటీ

కార్యనిర్వాహకులు: -

అధ్యక్షులు: - డాక్టరు హైదర్ రాస్

పి. గిద్దానీ

ఉపాధ్యక్షులు: - మాయా సరస్వతీ దేవి

కార్యదర్శులు: - డాక్టర్ రహమాన్

కోశాధ్యక్షులు: - సెల్ నారాయణదాస్ ఆనంద్ బెడర్

ఎగ్జిక్యూటివ్ కమిటీ సభ్యులు 14 - ప్రావిన్షియల్ కాంగ్రెసు

కమిటీ సభ్యులు 71- డిస్ట్రిక్టు కాంగ్రెసు కమిటీలు 9- తక్కిన

కాంగ్రెసు కమిటీలు 68

యు. పి. ప్రావిన్షియల్ కాంగ్రెసు కమిటీ.

కార్యనిర్వాహకులు: -

అధ్యక్షులు: - మాలానా హజ్రత్ మోహనీ

ఉపాధ్యక్షులు: - పండిత మోతీలాల్ నెహ్రూ (జైలులో) (అక్కింగు)

సహాయక సభ్యులు.

బాబూ భగవాన్ దాస్ (జైలులో) (అక్కింగు) మాలానా అజర్

ఖాన్

కార్యదర్శులు: - (1) పండిత జవాహర్లాల్ నెహ్రూ (జైలులో) (అక్కింగు) (2) డాక్టరు మోతీలాల్ (3) పురుషోత్తమ్ దాస్ (4) బయరామ్ సన్నా (5) గౌరీ శంకర్మిశ్ర్ (6) సహాయక సభ్యులు 21. ప్రావిన్షియల్ కాంగ్రెసు కమిటీ సభ్యులు 150

కోశాధ్యక్షులు: - (1) మోహనలాల్ నెహ్రూ (జైలులో) (అక్కింగు) (2) డాక్టర్ సుభాష్ చంద్రబోస్ (3) డాక్టర్ జవహర్లాల్ నెహ్రూ (4) డాక్టర్ జవహర్లాల్ నెహ్రూ (5) డాక్టర్ జవహర్లాల్ నెహ్రూ (6) డాక్టర్ జవహర్లాల్ నెహ్రూ

ఎగ్జిక్యూటివ్ కమిటీ సభ్యులు 21. ప్రావిన్షియల్ కాంగ్రెసు కమిటీ సభ్యులు 150

డిస్ట్రిక్టు కాంగ్రెసు కమిటీలు

1 మహారాష్ట్ర	16 బుధాము	31 మురారీదాస్
2 మహారాష్ట్ర	17 గాజీపూర్	32 బులంద్షహర్
3 పీఠీబిల్	18 బాల్ గాంధీ	33 అలిఖట్
4 కాన్పూర్	19 గోల్డే పూర్	34 ఆగ్రా
5 ఫతేపూర్	20 బస్తీ	35 ఫరూఖాబాద్
6 బందా	21 అజమీర్	36 మిర్జాపూర్
7 హమీర్పూర్	22 నైనితాల్	37 హర్దోయ్
8 అల్లహాబాద్	23 అలౌఢ్	38 మెయిన్ పురీ
9 ఝాన్సీ	24 ఖుర్వాన్	39 ఝాన్సీ
10 జలాన్	25 లఖనౌ	40 ఏటా
11 బనారసు	26 ఉదాపూర్	41 బెరల్లి
12 ఝాన్సీపూర్	27 రాంఘర్	42 బిక్నోర్
13 గోల్డే	28 సీతాపూర్	43 ఫరూఖాబాద్
14 ప్రతాపగఢ్	29 ఖేరి	44 ముల్తానా పూర్
15 జేరాసాన్	30 ఖైర్తాబాద్	45 బారాబాంక్

కార్యదర్శులు: - మొదలు 6 వరకు జయలాలా నుండి చేత, పండిత

విశ్వంభరనాథ్ వాజ్ పేయ, వి. రఘునాథ్ - పండిత కపూర్,

శ్రీరామలి రఘునాథ్ వినాయక ధూళేశ్వర్, విశ్వంభరనాథ్

సాహెబ్ అహ్మదుల్లాబాద్, ఆర్. వి. ధూళేశ్వర్ గార్లు వారి

బదులుగా నియమింపబడియున్నారు.

తహసీలు కాంగ్రెసు కమిటీలు 19

బెన్ గుజరాత్ కమిటీలు 18

1921 జూలై నివేదిక నమనంది ఈ ప్రావిన్షియల్ కాంగ్రెసు

సభ్యుల సంఖ్య 3- 28- 966

దంబాబు అండు ఎన్. పబ్లిష్. ఎఫ్. పి.

ప్రావిన్షియల్ కాంగ్రెసు కమిటీ

కార్యనిర్వాహక సభ్యులు.

అధ్యక్షులు: - ఆ. గా. మహమ్మదు సఫదర్ బి. ఏ. ఎల్. ఎల్. బి

ఉపాధ్యక్షులు: - ఎల్. దునివందు బాగ్దాద్, శ్రీరామలి మహాల్ లక్ష్మణ

కార్యదర్శులు: - లాలా భీమసేన్ సాచర్ బి. ఏ. ఎల్. బి.

కోశాధ్యక్షులు: - లాలా భగీరాం భట్టా

ఎగ్జిక్యూటివ్ కమిటీ సభ్యులు 5

ప్రావిన్షియల్ కాంగ్రెసు కమిటీ సభ్యులు 200

డిస్ట్రిక్టు కాంగ్రెసు కమిటీల పేర్లు:—

1 హిస్సార్ 2 కర్నాల్ 3 కన్యా 4 లూథియానా 5 అమృత్ సర్ 6 గుజరాల్ వాలా 7 జేలమ్ 8 మియకావాలీ 9 ఝాంక్ 10 డి. జి. ఖాత్ 11 వెహవరు 12 డి. వి. ఖాన్ 13 రోహిల్ 14 అంబాలా 15 హోషియాబాద్ 16 ఫిరోజ్ పూర్ 17 గురు దాస్ పూర్ 18 గుజరాల్ 19 రావల్పిండి 20 మాంట్ పూర్ 21 ముల్తాన్ 22 పేక్ పూర్ 23 రోహిల్ 24 గుర్గావ్ 25 సింధూ 26 శంభర్ 27 లాహోరు డిస్ట్రిక్టు 28 లాహోరు సిటీ 29 మైక్ రోహిల్ 30 హెహ్ పూర్ 31 అటక్ 32 లియల్ పూర్ 33 ముగ్ ఫర్గడ 34 హజరా 35 బన్నా.

తక్కిన కాంగ్రెసు కమిటీలు. 228. తేదీ 21-7-21 నివేదిక నను సరించి ఈ ప్రోవెన్సులో నున్న కాంగ్రెసు సభ్యుల సంఖ్య 1,02,307.

డిస్ట్రిక్టు ప్రావిన్షియలు కాంగ్రెసు కమిటీ.

జిల్లా కాంగ్రెసు కమిటీలు. 1 డిల్లీ 2 మట్రా 3 మిగటు 4 ముజఫ ర్ పూరు.

1921 డిసెంబరు నివేదిక ప్రకారము ఈ ప్రోవెన్సులోని సంఖ్య 55000

అడ్మిన్ అండు రాజపుటానా ప్రావిన్షియలు కాంగ్రెసు కమిటీ.

కార్యనిర్వాహకవర్గము.

అధ్యక్షులు:—పండిత గౌరీశంకర భార్గవ్

కార్యదర్శులు:—కున్వర్ చంద్రకర్ సర్

ప్రేమతి గోమతిదేవి భార్గవ. ఎగ్జిక్యూటివు కమిటీ సభ్యులు 21, ప్రావిన్షియలు కాంగ్రెసు కమిటీ సభ్యుల సంఖ్య 100.

జిల్లా కాంగ్రెసు కమిటీలు - కార్యదర్శులు

- 1 అజమీర్ రాక్వర్ట్ అబ్దుల్ అజీజ్ సాహేబు
- 2 బీనార్ వి. డి. హెడా
- 3 ససీరాబాద్ శాంతి ప్రసాద్
- 4 కేన్ త్రిలోక చంద్
- 5 డియాలి
- 6 మాంటు ఆబూ
- 7 సీమభ
- 8 ఇందూరు కంటోన్మెంటు— ఖగన్ లాల్
- 9 మోవా కంటోన్మెంటు— మోన్. ఎన్. చాడర్
- 10 సిహార్ కంటోన్మెంటు
- 11 ఝాన్సి (బుందేలు ఖండ కోటకు) ఆర్. ఎల్. నిగమ్

1921 సెప్టెంబరు 31 తేదీ నివేదిక ననుసరించి ఈ ప్రోవెన్సులోని కాంగ్రెసు సభ్యులు 5,000

సి. పి. (హిందూస్థాన్) ప్రావిన్షియలు కాంగ్రెసు కమిటీ

కార్యనిర్వాహకవర్గము

అధ్యక్షులు:—శ్రీయుత ఇ. రాఘవేంద్రరావు

ఉపాధ్యక్షులు:—బాబూ గోవిందదాసు

మహమ్మద్ అబ్దుల్ ఖాదర్ సిద్ధిక్ శ్రీయుత ఉమాకాంత బల్వంత్ ఘోషే.

కార్యదర్శులు:—రేవంతు చంద్ర ఖండేకర్ తాగురు లక్ష్మణసింగు

కోశాధ్యక్షులు:—శ్రీయుత క్యామ సుంద భాగవ

ఎగ్జిక్యూటివు కమిటీ సభ్యుల సంఖ్య 10. ప్రావిన్షియలు కాంగ్రెసు కమిటీ సభ్యులు 120.

డిస్ట్రిక్టు కాంగ్రెసు కమిటీలు:— (1) జల్పూరు (2) సోగర్ (3) రామో (4) సియోనీ (5) మాండ్లా (6) హోమంగా పాడు. (7) నర్సింగూర్ (8) నిమార్ (9) చింద్వారా (10) టెటర్ (11) రాయపూర్ (12) డిలౌవ్ పూర్ (13) డ్రగ్ (14) బెల్ ఖాట్ 6-12-21 నివేదిక ననుసరించి ఈ ప్రోవెన్సు లోని కాంగ్రెసు సభ్యులు 149055.

సి. పి (మరాఠీ) ప్రావిన్షియలు కాంగ్రెసు కమిటీ.

ప్రావిన్షియలు కాంగ్రెసు కమిటీ సభ్యులు 100

డిస్ట్రిక్టు కాంగ్రెసు కమిటీ - సెక్రటరీలు:—

(1) నాగపూరు నారాయణరావు సండర్పూరుకార్ (2) వార్ధా టి. కె. దేశపాండే (3) బాందా భిన్నారీ (4) భిందారా. జి. పి. దేవ్ తాలూకా కాంగ్రెసు కమిటీలు 15 సగర్ కాంగ్రెసు కమిటీ 1, 25-11-21 నివేదిక ననుసరించి ఈ ప్రోవెన్సులోని కాంగ్రెసు మొదలు 52940

బేరార్ ప్రావిన్షియలు కాంగ్రెసు కమిటీ

కార్యనిర్వాహకవర్గము.

అధ్యక్షులు:—మాధవ శ్రీహరి ఆని

ఉపాధ్యక్షులు:—అన్నాజీ రామచంద్ర శెట్టాకర్ త్ర్యంబక లక్ష్మణపియోదే

కార్యదర్శులు:—వామన్ గోవింద మొహరికీ

కోశాధ్యక్షులు:—జయరాం రేవంత్ అసనత్ ఎగ్జిక్యూటివ్ కమిటీ సభ్యులు 10 ప్రావిన్షియలు కాంగ్రెసు కమిటీ సభ్యులు 199.

డిస్ట్రిక్టు కాంగ్రెసు కమిటీలు - సెక్రటరీలు:—

(1) యాత్మర్ ఆర్. బి. హోషి టియస్. బావట్ (2) కాలా ఎస్ వి. కెల్కార్ (కె. సి. కె) పి. సి. గాగ్గెకర్, బి. వి. బాగ్గెకర్ (3) అమ్రాట్ బి. డి. భగవత్, రాక్వర్ డి. వి. సోమన్ (4) బుల్దానా సి. వి. గాడ్కర్. ఆర్. డబ్ల్యు. పట్నాక్. తాలూకా కాంగ్రెసు కమిటీలు 21, హజరా కమిటీలు 100 తే 29-11-21 నివేదిక ననుసరించి ఈ ప్రోవెన్సులోని కాంగ్రెసు సభ్యులు 30000 బీహారు ప్రావిన్షియలు కాంగ్రెస్ కమిటీ

కార్యనిర్వాహకవర్గము.

అధ్యక్షులు:—మాల్వీ మజ్రూహ్

ఉపాధ్యక్షులు:—శ్రీయుత దీపనారాయణ సింగ్ బాబూ వ్రజకిశోర ప్రసాద్

కార్యదర్శి:—బాబూ రాజేంద్ర ప్రసాద్

కోశాధ్యక్షుడు:—బాబూ వార్హానీ ప్రసాద్ ధూర్జుకాబా.

ఎగ్జిక్యూటివు కమిటీ సభ్యులు 15 ప్రావిన్షియలు కాంగ్రెసు కమిటీ సభ్యులు 284. తే 19-11-21 నివేదిక నమసరించి ఈ ప్రావిన్సులోని కాంగ్రెసు సభ్యులు 350000.

ఉత్కల ప్రావిన్షియలు కాంగ్రెస్ కమిటీ

కార్యనిర్వాహక వర్గము:—

అధ్యక్షులు:—పండిత గోపబంధుదాసు

ఉపాధ్యక్షులు:—శ్రీయుత జగబంధు సింహ

కార్యదర్శులు:—

కోశాధ్యక్షులు:—

భాగరథీ మహాపాత్ర

ఎగ్జిక్యూటివ్ కమిటీ సభ్యులు 11 ప్రా. కాంగ్రెసు కమిటీ సభ్యులు 100, డి. సి. కు కాంగ్రెసు కమిటీలు (1) కటక్ (2) పూరీ (3) బాక్సర్ (4) సాంబల్పూరు గండిము. తే 7-12-21 నివేదిక నమసరించి ఈ ప్రావిన్సులోని కాంగ్రెసు సభ్యులు 44085

బెంగాల్ ప్రావిన్షియలు కాంగ్రెసు కమిటీ

అధ్యక్షులు:—శ్రీయుత హర్షయాలునా శ్రీయుత శకాంతి నామ

ప్రావిన్షియలు కాంగ్రెసు కమిటీ సభ్యులు 328 జి. పి. సి. కు కాంగ్రెసు కమిటీలు:—(1) బర్హాన్ (2) దీర్ఘామ్ (3) దామూరు (4) మిర్జాపూరు (5) హుగ్లీ (6) హౌరా (7) 24 పార్సా (8) కలకత్తా (9) నాడియా (10) మూర్షిదాబాద్ (11) జెస్సేరు (12) ఖల్నా (13) రాజ్ సాహి (14) డిహాజ్ పూరు (15) శిలవైగ్వారీ (16) డాబ్రిలింగు (17) రంగూరు (18) పన్నా (19) బోగ్రా (20) మల్దా (21) డక్కా (22) మైమన్సింగు (23) ఫరిష్కా (24) బాకరుగంజి (25) టిక్పూరా (26) నోక్ హాలీ (27) చిట్టగాంగ్ (28) సిల్హెట్ (29) కచారు.

సహాయక సంఘములు

964. తే. 2-7-21

నివేదిక నమసరించి ఈ ప్రావిన్సులోని కాంగ్రెసు సభ్యుల సంఖ్య 1,72,098

పెద్దన కళానైపుణ్యము

తల్లాప్రగడ సూర్యనారాయణరావు వంతులుగారు, బి. ఓ.

మనుచరిత్రమున ప్రవరులిద్దఱు. వరూధిని మాత్ర మొక్కతయే. ఒకప్రవరుడు పోయినాడు. అస్థానమున ముటియొకడు వచ్చినాడు. యథార్థమునకు వీరిద్దఱైనను వరూధిని కొక్కడే. ఋజుప్రవరుడు నిర్గమించునపుడు వరూధిని వచ్చి వైబడి మన్మథోద్రేకము నకు బాలుసేయ దొడంగినను బ్రవరుడు చలంపకయం సద్వయంబాటి పొమ్మొచ్చు ద్రోచెను. వరూధిని కాశావిభంగమై యేడ్చుచు వచ్చెను. కన్ను లెఱ్ఱనడువటకు నేడ్చి యాతనినిందింప నారంభించెను. ఆశ నిరాశచేసికొనక పూర్వపు టైతిహ్యములు చూపుచు వాని నెడంబఱచు కొను దప్పితి—

సి. తెలిలెట్టిరేబాడలు పరాశరు బట్టి దాశకన్యాకేలి తప్పజేసి స్వారాజ్యమేలంగ నీరైరె మర లచాల్యాబారుడైన జంభాసురారి నమపుకాడైవేల్పునాగవాసముగూడిమహిమగోల్పడియేనే హందకర్తి కులములో వన్నెతమ్మనయ్యెనే గాధిపట్టికి మేకచుట్టజిక్కు

వారికంటెను నీమహత్వంబు ఘనమె
పవనపరాంబుభతులై నవనీయినవ
కచ్చడాల్లట్టుకొనుమునిముచ్చులెల్ల
తామరసనేత్రలిండ్ల బుదాలు గారె.

అని తనబెట్టు చెడకుండ - శ్రీలకు స్వతస్సిద్ధమగు నుదాసీనభావము విడువకుండ - గంభీరముగఁ బలికెను. దానికి ప్రవరుడు మఱలఁ బ్రత్యుత్తర మీయలేదు. తనయగ్నిహోత్రమును తనదేవతలను నారాధించి స్వస్థానము జేరెను.

ఈయతుకు మఱల మాయాప్రవరుని యారంభ వాక్యముతోఁ గలియవలెను. వరూధిని కలడు మాయాప్రవరుడుగఁ దోపరాదు. తోచిన వేసినపథకమంతయుం జెడిపోవును. అతఁడు కలున్నదను గంభము విచారింపవలయును. పెట్టినయతుకు తెలియకుండ చేసిన పనివాని పనివానితనమే పనివానితనము. ఒకరిని మఱియొకరుగా భ్రమింపఁ జేయవలయును. ఒక్కనాడు కాదు. కలయిక యున్నన్నిళ్లును తెలియకుండ నుండవలెను. ఈయతుకు కడు నిపుణముగఁ జెట్టినాడు. వరూధిని త్రోసివేసిన వానిని మెత్తబఱచుటకు మఱల నుపక్రమించెను. దాని కేమియు జవాబు చెప్పకుండ విసుచుట పెద్దనేర్పు. ప్రత్యుత్తర మీయకపోవుటచేత నామె కాశనిచ్చుట కవకాశమున్నది. త్రోవున కామె యేడ్చినది. తిట్టినది. నీతులు

చెప్ప నారంభించినది. మెత్త బాటునకుఁ జేబ్రయత్నించినది. వీనికన్నిటిని నాతఁడూరకున్నాఁడు. ఈయూరకుండుటలో ప్రవరునిభావము వేటు. వరూధినికి గోచరమైనభావము వేటు నని చెప్పనక్కలేదుగదా 'కామీ స్వతాంఢశ్యతీ'యని కాళిదాసు చెప్పియు ప్రణయజనము ఏమని యొందుమి తమై చేసినను కామ కూడది లేననిమి త్తమే చేసినట్లే ఎంచుకొనును. వరూధిని తనమనోహరుఁడు తనయేష్వనకును ననునయములకును సశ్చాత్రపుకు కాకపోవుట యని యనుకొనినది. లేకున్న నాప్రయత్నము వలన బ్రయోజనము లేదు. ఆశ లేనిది ప్రయత్నము నుండదు. ప్రవరుఁడు వరూధిని పరిత్యజించి పోవునప్పుడు యామె యాశాసమేత యయి యుండెను. ఆయాశచే సమావృతయై యుండునెడ ప్రవరుఁ డీవీతిని గనుపట్టెను.

సీ. పసిడితోఁడుతోడిబాహువల్లననెత్తి సారకుఁబొదలపైఁ బాచించాఁడు
బిబాధఁజుగంపింప నొయ్యన విశంఛిఁగొంటున జట చెప్పిఁకెప్ప
దిశల మార్గాన్వేషదీర్ఘలోచనదీప్తిగణముచే దోరణ గట్టికట్టి
కమనీయభుజాంతి కనక ద్రుంబున నారామంగంబు సుగంధికి
గీ. యానింపివిలంబికాళాహికల్ప నిరంజనగ్రంథిః పుష్పంజరములకెనిక
డిధితులుఁజ్ఞానగుచు దేవభాజిగులుఁచిదిమెడికపటభూషునిగనియె.

అతఁడు వెళ్లి పోవునపు డామె యేమిఁగన్నది? దేవతా ప్రార్థనముసేయుట విన్నది. ఈశ్రొత్తప్రవరుఁ డేమి చేయుచున్నాఁడు? దేవపూజకు పుస్త్రాలు కోయుచున్నాఁడు. చూచునప్పటి కామెకు గుండె జల్లు మనియెను.

సీ. తొలుకొల్లవానిఁ గన్నులగాంచినప్పడ పల్లవాధరగుండెజల్లుమనియె
నటరెండుమూడంజలరుగునప్పడగాల్గపంకజాక్షికి శ్రోత్రుపాటుగదిరె
దాచుంగఁజనునప్పడ ముఖాంబుజంబు నను గంబుకంధకు ద్వేషంబు
తోఁచె
గదిసినిల్చినయృథ కనుదోయి తెప్పల లలనకుమిగుల జంచలత చెరసె
కటకటా యనునప్పడ దగ్ధిక వొడమెఁ
జెరగుఁ బట్టినయృథ లేఁజెమట గ్రమ్మె
సోలసిమాటాడ నుర్వింప దలచి మోముఁ
జేరకొనిమాచునపుడకన్నీరు పొడమె.

నోటివెంట మాట రాదయ్యెను. ఎట్లో మాట గేటుకొనుచు నొకని నామెయే పలుకరించెను. తన మొదటిబెట్టు కట్టెను. వెనుకటివానితరువాయి యందు కనెను. అతఁడు గ్రమ్మె బూని ఏవు కడు నిర్దాక్షిణ్యచిత్తంబునక రావై తేజలిఁగానియిండులకహోరాహోరిగాఁ బోరి యే

లాజాలాయముసేయఁగా బ్రతుకునీ పాపాచరంబుండెనె
కాకో యెక్కుడో నెయెడ న్నోడమువాంఁగి న్నగ్భుస గ్రాకటి!
ని నాదారవంతుండవై బ్రతుకుము. నేనేవచ్చెనని
ఇంతేనా యితరకుంటు నేన్నైన నున్నదా? నీవై యమే
కదా దీనికి దారణము అని యనేకవిధముల మెప్పు
దెప్పులచే బ్రతిమాలఁ బొడంగెను. అప్పుటి ప్రవరునిచే
పెద్దనకను నేర్పుగా నర్పించినాఁడు. ఇది ముఖ్యయెననికీ
కక్కమా?

సీ. కొనసాగి కామగోష్ఠిఁ బ్రాసము లైఁ
యందుటుంజూఁ లతెప్పమదలనాచి
సంతసంబున ముఖాంబుజంబున జోగునవు
కందలి పకయండ డెనుడుదాచి
సొంగగుమైఁ దోఁడు శృంగారజేష్టల
సమిఁ బెచ్చిఁగొని మాధ్యమన గాంచి
పొడమరసాజేమున వచ్చు సోక్రితు
లాదివివాహకరు రాకుండఁ గ్రుక్కి
మస్తకమువాంచి గోదనని మా ముద్ర
నేల బొటవ్రే లవ్రాముచు నిలిచి కొం
నేపు వెడవెడ చింతించి రె సాకిం
యెత్తినన్నంపుటొం గుతో విట్టు లనియె,

వెనుక నేమియు మాటాడకుండ నాచుఁ జేసినాఁడు. ఈనడుమ యవకాశము వానియభిప్రాయము మాగుప్పటకు కల్పించినాఁడు. మనసు మాళివది. మొదటఁజేసినచేతకు వ్యతిరేకముగా నాతఁడే మఱియొక కార్యము చేయునపుడు మేధాశాలి యెంత జాగరూకతతో క్రనర్పించునో యా మాగ్ధమంతయును పై పద్యమునఁ జూపి యున్నాఁడు. ఇట్లు పైన నాతఁ డాదినమాటలన్న నా స ద్విధసమయమున నుండునవస్థను వర్ణించుట మరొకయొక మార్గమున సాధ్యముకాదు. ఇట్టిరీచన కెంతయో ప్రపంచానుభవ ముండవలెను. అందున నిది ఋజువర్తనుని మార్పు కాదు. మాయ వేషము వేసికొనినవానిమార్పు. ఈమార్పులో కావట్ట మేమాత్రము బయలుపడినను కార్యమంతయుఁ జెడును. భావము లనుభావ్యములు కావచ్చును. కాని వానిని పైకి విప్పిచెప్పుట కడుం కష్టము. సామాన్య మానవునకు కవికిని గలభేదమే యిది. భావముల సదఱు ననుభవింతురు. అవి యుదమిత మని తెలిసికొనువారలరుమ. తెలిసికొందురో వానిని చెప్పనా రరుదు. తెలిసికొనువారు పండితులు. చెప్పవారు కవులు.

